
3 1761 04251 6823

A

# MAGYAR NEMZETSÉGEK

## A XIV. SZÁZAD KÖZEPÉIG.

IRTA

Dr. KARÁCSONYI JÁNOS,

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA LEV. TAGJA.

MÁSODIK KÖTET.



BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1901.

»A hazai családtant csak úgy emelhetjük a tudomány szinvonalára, ha elveket, ha kritikát, ha felelősséget hozunk bele«.

***Botka Tivadar.***



Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

## A jegyzetekben használt rövidítések magyarázata:

A. = Anjoukori okmánytár.
F. = Fejér: Codex Diplomaticus Hungariae.
H. O. = Hazai Okmánytár.
H. Okl. = Hazai oklevéltár.
Hist. H. F. D. = Mátyás Fl. Historiae Hungaricae Fontes Domestici.
Kár. = Károlyi család oklevéltára.
Kn. vagy Knauz. = Knauz: Monumenta ecclesiae Strigoniensis.
Kub. = Kubinyi: Magyar Történelmi Emlékek.
M. T. T. = Magyar Történelmi Tár.
Melczer. = Okmányok a Kellemesi Melczer cs. levéltárából.
Mon. Strig. = Knauz: Monumenta ecclesiae Strigoniensis.
Orsz. ltár. D. L. = Országos levéltár Diplomatikai osztály.
Sopr. = Sopronmegyei oklevéltár.
Siebmacher. = J. Siebmacher grosses und allgemeines Wappenbuch. Der Adel von Ungarn.
Száz. = Századok. A Magyar Tör. Társulat közlönye.
Sztár. = Sztáray család oklevéltára.
Tkal. v. Tkalčić. = Monumenta Episcopatus Zagrabiensis.
Tör. Tár. = Történelmi Tár.
Urkb. z. G. d. D. = Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen.
W. = Wenczel Gusztáv: Árpádkori új okmánytár.
Z. = Zichy család okmánytára.
Zal. = Zalamegyei oklevéltár.



# GÁRDONY.

*(Gordun, Gardun.)*

A Dráva felső mentén Zala-, Varasd- és Körösmegyékben honos nem. A tagok személynevei szláv eredetre mutatnak. Leszármazása:

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | I. Gárdony 1232. | | Márk 1232. | |
| Béla 1257. | Kisemburd 1257. | Valkoszló [1]) 1257–92. *a Gerebeni család őse* | | II. Gárdony [2]) 1260–99. | |
| | | Hektor 1321–22. | Ponik [3]) 1321–22. | János [3]) 1321. | |
| | | | Péter 1360–69. | Loránt [4]) 1369. | |

I. Gárdony és az ő nemzetségéből való Márk számos zala- és varasdmegyei nemessel együtt bizonyítja, hogy a Muraközben Varasddal szemben eső Vizmet föld mindig a veszprémi egyházé volt.[5]) Fiai: Béla, Kisemburd és Valkoszló 1257-ben a mai Nagy-Kanizsától északra eső Potulen nevű falut (a mai Pallint?) birják.[6])

II. Gárdony nevű, legnagyobb hírre és hatáskörre vergődő fia 1260-ban fordul elő először. Ez évben testvérével, Valkoszlóval együtt Varasd mellett eső, Gay nevű birtokát (a mai Biskupiczet?) eladta a zágrábi püspöknek.[7]) Volt ezenkívül II. Gárdonynak magának is egy Bezencze nevű (isme-

---

[1]) W. VII. 470. — [2]) Tkalčić. I. 125. — [3]) H. O. VIII. 296. — [4]) Csánki: Körösmegye. 10. — [5]) Zal. II. 644.; W. XI. 250.; F. III/2. 317. — [6]) W. VII. 470. — [7]) Tkalčić i. m. I. 125.

retlen hollétű) faluja; 1260-ban ezt is eladta a zágrábi püspöknek.[1])

1277-ben Valkoszló és II. Gárdony nagy vásárt csaptak. Három kis Vztricza, Prisznicza és Bizicza nevű falukért és még 30 márkáért megvették a Lónya patak forrása körül eső földet (terram in capite Lona).[2]) Bizonyára azért adtak érte ennyit, mert már az övék volt az ehhez közel, a hegy másik oldalán eső Gereben vagy Greben.

Ugyanekkor a Tótországban is dúló pártviszályok alatt II. Gárdonynak is állást kellett foglalnia. Ő tehát a Vodiczayak és Babonity-fiak szövetségéhez állott. 1278 nov. 6-án mint ezek szövetségestársa békült ki a Gútkeled nembeliekkel.[3]) 1280 okt. 30-án is bele van foglalva azon békébe, melyet a Kőszeghyek a Vodiczayakkal és Babonity-fiakkal kötöttek. A Kőszeghyek biztosították II. Gárdonyt, hogy őt a királytól kapott Csehi falu (a somogymegyei Inke közelében volt Csehi?), továbbá a Gereben közelében eső hrascsinai kerület birtokában nem háborgatják.[4])

Nemsokára ezután II. Gárdony beállott János zágrábi püspök szolgálatába és ennek medvevári és blagossai várnagya lőn (1290 márcz. 29.).[5]) Urának annyira kedvében járt, hogy ez 1289-ben a püspökség ivanicsi uradalmából Gulincz falut a Glogoncza patak mellett neki adta.[6]) Hatalma még gyarapodott III. András trónraléptével, mert ennek rögtön meghódoltak és ő Medvevárat, testvére Valkoszló pedig, a ki ekkor kemléki (kálniki) várnagy vala, Kemlék várat adta át a királynak. Viszonzásul 1291-ben a király nekik ajándékozta Hrascsinát, illetőleg csak megerősítette őket annak birtokában, és, a mi szintén nagy nyereség volt, gerebeni és hrascsinai (Harasnicza) népeiket fölmentette a nyestadó és a bánzsolozsma (báni szállásadó) alól.[7])

Közben II. Gárdony és Valkoszló föntartották a jó barátságot a Vodiczayakkal és Babonity-fiakkal is. Innen van, hogy 1292-ben (szept. 13.) Vodiczay Radoszló bán a közte

---

[1]) Tkalčić i. m. I. 125 — [2]) W. IX. 183. — [3]) Blagay okl. 29. — [4]) U. o. 41. — [5]) Tkalčić i. m. I. k. 227. — [6]) U. o. 225.; v. ö. u. o. 243 — [7]) H. O. VIII. 306. és 295.

és a zágrábi püspök közt Hrasztoviczáért folyt perben a maga részéről többek közt II. Gárdonyt és Valkoszlót jelöli ki megbizott embereiül.[1])

Lehet, hogy a Vodiczayakkal való barátság vitte II. Gárdonyt 1295 után a király ellenségeinek táborába. Ezt nem tűrhette Bő Mihály, a vitéz és királyához hű püspök, hanem megtiltotta a zágrábi káptalannak, hogy Medvevárba élelmiszereket szolgáltasson; [2]) majd nyiltan összetűzött II. Gárdonynyal, elvette ettől, illetőleg a nemzedékrendre nem illeszthető rokonától, Jákófia Jakustól az 1289-ben kapott Gulincz falut s eközben elnevezte őt »Isten és a zágrábi szentegyház ismert ellenségének és elnyomójának«,[3]) sőt Kerchelich szerint hadat is vezetett ellene és Medvevárban őt megadásra kényszerítette.[4])

Ezzel II. Gárdony és Valkoszló eltüntek szemeink elől. Fiaik 1321-ben I. Károlytól kérték és megnyerték a nyestadó- és a bánzsolozsma-mentességről szóló, 1291-iki levél megerősítését. Ez alkalommal Hektort körösi (fő- vagy al-?) ispánnak írják.[5]) 1322 decz. 13-án Hektor mester és Ponik comes Temesvárott a király előtt kibékülnek a jánoslovagokkal és kölcsönösen elengedik az okozott károkat.[6]) Ekkor tehát még birták Gerebent és tartozékait. Később azonban azt valami okból elvesztették és Ponikfia Péter 1360 táján nagynehezen szerezte azt vissza.[7])

## GATAL.

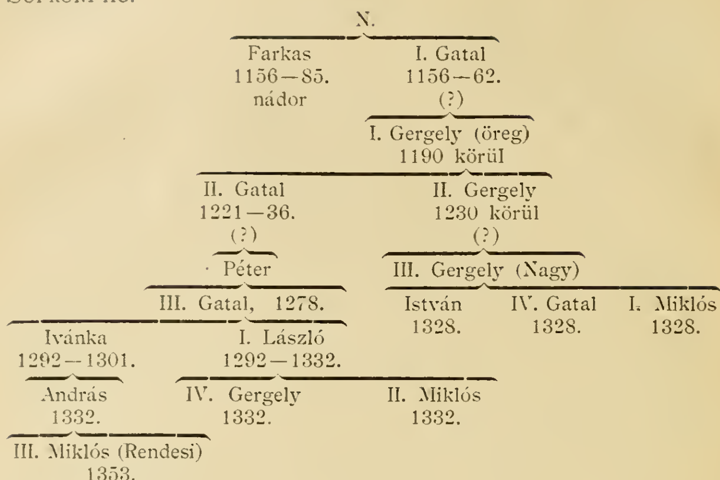
*(Gatal, Gathal.)*

Sopronmegyében Csepreg és Viss között állott hajdan azon kis Gatal nevű község, mely e nemzetség nevét őrizte.[8]) Innen ágazott szét a nemzetség Vas-, Zala-, Somogy- és Drávántúl Körösmegyébe. Eddig ismert tagjai:

---

[1]) Blagay okl. 59.; H. O. VI. 388. — [2]) Fejér VI/2. 56.; Tkalčić i. m. I. 240. — [3]) Tkaličič i. m. I. 243. — [4]) F. VI/2. 244. — [5]) H. O. VII. 295. — [6]) A. II. 55. — [7]) Csánki: Körösmegye 10. — [8]) Sopr. I. 10.

Soproni-ág.




Egyes tagok.

Beled — Tamás 1324

Jakab pap 1329.

Miklós — László 1334—35.

Farkas 1156-ban mint királyi poroszló (végrehajtó) többek között a sopronmegyei Gatal községhez közel eső Locsmánd, Gyirót és Sarud (ma Frankó) jószágokat adta át Gottfrid és Albert német jövevényeknek; testvére, I. Gatal ugyanezen ajándékról tanuskodott.[1]) I. Gatal comes 1162 körül az ország nagyjai közt fordul elő,[2]) Farkas pedig az 1183—85. években nádor volt.[3])

Az 1221—37. években élt II. Gatal comes atyjáról, I. (Nagy vagy Öreg) Gergelyről azt mondják, még pedig felmutatott oklevelek alapján, hogy Béla királytól ajándékba kapta a Rába mellett Csákánytól délre eső lugasi birtokot (Vasm.).[4]) E Béla e szerint csak III. Béla lehetett s ennélfogva tettük I. Gergely életkorát 1190 körülre. Ugyanez I. Gergelyt I. Gatal fiának véljük, mert két fia közűl egyik szintén Gatal nevet viselt.

---

[1]) Sopr. I. 2. — [2]) H. O. VI. 3. — [3]) W. I. 69., 68., VI. 146., XI. 48. — [4]) A. VI. 61.

II. Gatal comes, a kit az 1221-iki levél határozottan Gergely fiának mond, 1221-ben beiktatja a szentgothárdi monostort birtokaiba.[1]) 1230 táján testvérével, II. Gergelylyel együtt Miskolcz Borstól (Domonkos bán fiától) megvette a Lugas mellett (Vasm.) eső Iváncz és Viszák helységeket.[2])

III. Gatal (Péter fia) 1278-ban fogott biró Hahót Atyusz és Keled közt.[3]) 1292-ben III. Gatal fiai, Ivánka és László, sopronmegyei lakosok (de comitatu Soproniensi) megveszik Hahót nembeli II. Arnoldtól a sopronmegyei Purbachot[4]) (ma Feketeváros a Fertő nyugati partján), de 1301-ben vissza akarják azt tőlük perelni a többi Hahót nembeliek.[5]) 1296 táján a majádi uradalom egyik tulajdonosával, Gútkeled Lászlóval perelnek, s mivel nem jelentek meg, a soproni várnagy és a megyei törvényszék elmarasztalja őket.[6]) Ezen Ivánka és László atyját, III. Gatalt azért nem tartjuk kétségtelenül egy személynek az 1221—37. években élt II. Gatal comessel, mert László még 1332-ben is élt, már pedig, hogy az 1221-ben már legalább is 20 éves II. Gatalnak még 1332-ben is élő fia lehessen, hihetetlen.

1332 előtt Ivánka és László zálogba vették Csákányi II. Jakabnak csákányi (ma Fehéregyháza), széki (Zsércs mellett esett) és szentpéteri birtokait. 1332-ben a zálogosító egyik unokaöcscse vissza akarta venni e részeket s e miatt Lászlót és fiait, továbbá Ivánka fiát, Andrást pörbe fogta. A perben IV. Gergely volt atyjának, testvérének és unokaöcscsének meghatalmazottja.[7]) András fia Miklós 1353-ban a zalamegyei balatonparti Rendesen lakott. I. Gergelyt elődjének (predecestor) mondja s eladja lugasi, viszáki és iváncz birtokokat.[7]) Lehet különben az is, hogy ez András fia Miklós csak női ágon volt I. Gergely ivadéka, s ebben az esetben ő nem ide, hanem a Tomaj faluból származó Rendesi családhoz tartozik.[8])

III. Gergely fiai, István, IV. Gatal és I. Miklós 1328-ban Rendes falu (Zalam.) felét egy tőlük megölt Miklós fia

---

[1]) H. O. VI. 13. — [2]) A. VI. 61. — [3]) F. IX/7. 372. Az oklevél 1278-ra teendő, mert ekkor volt a nádor egyszersmind somogyi és soproni ispán. — [4]) W. X. 87. — [5]) A. I. 19. — [6]) Sopr. I. 60. — [7]) Sopr. I. 128. — [8]) A. VI. 61.; v. ö. Zal. I. 608. s köv.

Gergely nevű nemes özvegyének, illetőleg az özvegy rokonainak, Tomaji Miklós fiainak adják át az özvegy hozománya fejében, megmaradt felének harmadát pedig a meggyilkolt vérdíja fejében kénytelenek ugyanazoknak átadni.[1]) III. Gergelyt ugyanazon okból nem tartjuk egy személynek II. Gergelylyel, mint III. Gatalt II. Gatallal.[2])

Tamás, Beled (Belyud fia) 1324-ben Somogymegye délkeleti szegletén, a mai Fenék puszta mellett eső Hotenfalva mellett volt birtokos.[3])

Jakab miséspap 1329-ben Császmán lakott és káptalani kiküldött volt. A közlő ez alkalommal nemzetsége nevét hibásan »Bathal«-nak írja Gatal helyett.[4])

E Jakab pap lakása levezet bennünket a régi Tótország területére. Ennek keleti határán, Belovártól délkeletre, a Racsaczka patak mentén a Gatal nemzetség terjedelmes jószágot kapott s azon a szent kereszt tiszteletére egyházat emelt. Ez egyházat 1334-ben »a Gatal nemzetség egyházának« nevezik, a mellette keletkezett falut pedig szlávosan Gatalócznak hívták.[5]) Itt volt birtokos 1334-ben a Gatal nembeli Miklós fia László (Gatal fia László comes unokája?) s ez évben a híres Micsk bánnak meghatalmazottja volt;[6]) 1335-ben pedig racsiczai (Rachicha) birtokát adta el 25 márkáért.[7]) Ez oklevél említi »Petrus filius Valentini filiolus suus« is, de ennek így nincs értelme, sőt ellenmondás van benne. Alkalmasint tehát tollhiba »Petrus filius Valentini frater suus« helyett.

A Gatal nemzetség előkelő voltát és nagy hírnevét mutatja, hogy 1327-ben a nyitramegyei Koloni család egyik tagja, Koloni Pető (pedig ez IV. Béla rokonságával dicsekedhetett) szerette volna magát a Gatal nemhez számíttatni. De a tanuként fölhivott 25 kiváló sopronmegyei nemes mind azt vallotta, hogy Koloni Pető nem származott a Gatal nemzetségből.[8])

---

[1]) Zal. I. 608. — [2]) L. fentebb. — [3]) Körmendi lt. Alm. III. lad. V. nr. 52. Tagányi Károly szíves közlése. — [4]) F. VIII/3. 345. — [5]) Csánki: Körösm. 85. Tkalčić: M. Epp. Zag. II. 85., 98. — [6]) Körmendi lt. Alm. V. 6. nr. 120. — [7]) A. III. 131. — [8]) Sopr. I. 113—15.

A Gatal nemzetség tótországi ágából származott később Gatalóczy Mátyás pécsi prépost, Zsigmond király kanczellárja, 1436—40-ig váczi, 1440—57-ig veszprémi püspök.[1]) Összeköttetését a nemzetség árpádkori tagjaival későbbi kutatások fogják megállapitani.

## GÉG.[2])

*(Geg.)*

Baranyamegye délnyugati részén lakó szegénysorsú nemzetség. Nemzedékrendje ez:

N.

| Gal | Imre | | I. Salamon | I. Gég | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Pál 1274. | Pongrácz 1274. | András 1274. | † 1274 előtt ~ Tina, 1274. özvegy | Mihály 1274. | II. Salamon 1274. | II. Gég 1274. |
| Olivér, 1274. | | | | | | |

I. Salamon 1274 előtt fiörökös nélkül húnyt el. Erre birtokai a nemzedékrenden látható atyafiaira szálltak, de ezeknek ki kellett volna fizetniök I. Salamon özvegyének hitbérét és hozományát. Az özvegy megkönyörült szegény sógorain és nekik a hitbért elengedte, hozományát pedig természetben vette vissza s erről volt rokonainak a pécsváradi konvent előtt menedéket adott.[3])

## GERECZ.

*(Gerech.)*

E nembeli András fia Egyed 1349-ben a topuszkói (topliczai) apát és tschernembli (chernomili) német lovagok közt folyt perben a pápai megbizottak követe s ezeknek

---

[1]) Tagányi Károly szíves közleménye. — [2]) Előbb szólanunk kellene a Gécz nemzetségről, a melyet Horváth I. szerint (Gyökeres nemzetségek 54. l.) egy 1290-iki, s a Nemzeti Muzeum kéziratai közt őrzött oklevél említ. Ez oklevél azonban még nem került elő. A H. O. VIII. 292—93. l. közölve van a Nemzeti Muzeum levéltárából egy 1290-iki oklevél, de ez csak Gécz (hibásan másolva Beech) falut említ s nem nemzetséget. Horváth I. sok botlásán okulva, külön Gécz nemzetség létezését nem fogadtuk el. — [3]) W. IX. 105.

levelét viszi a jasztrebarszkai, ribniki, ozalyi és egyéb e vidéki plébánosokhoz.[1]) Magyar vagy horvát eredetű volt-e e nemzetség? nem állapítható meg.

## GEREGYE.

*(Geregen.)*

A Sorok patak mellett Vasmegyében fekvő kis Geregye község őrzi emlékét. Itt és Vasmegye déli részén Egervár mellett voltak ősi birtokai.

Két ága ismeretes. Az egyiket Pál országbiró ágának, a másikat Egerváry-ágnak nevezhetjük. Az egyik már a XIII. században kirepült az ősi fészekből, magasra emelkedett, de aztán hamar lebukott és megsemmisűlt. A másik otthonn maradt, tűzhelyére vigyázott s az Egerváry családban ma is virágzik.

I. PÁL ORSZÁGBIRÓ ÁGA. Töredékes, részben csak hozzávetésen alapuló leszármazása ez:

I. Écs

Pál [2]) az országbiró (királyi udvarbiró) 1224—64. ~ Pat nádor leánya

(?) Geregye — Barnabás,[6]) 1255—70. — (?) — II. Écs,[6]) † 1302 előtt

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Miklós 1257—78. a vajda | István[3]) 1257—78. a pozsonyi ispán | Ágnes [4]) (Annus) 1258—76. ~ Turul | II. Geregye [3]) 1277—78. † 1378. | Ácho [5]) 1277—84. |

Mindenekelőtt igazolnunk kell, miért soroztuk ez ágat a Geregye nemzetséghez, holott egyik neves írónk, Pauler Gyula, Pált az országbirót és fiait, Miklóst, Istvánt és Geregyét, vagy szerinte Görgényt, Beicz nembelieknek tartja.[7])

Azonban Pauler véleménye tarthatatlan. Való ugyan, hogy azon Pál fia Miklós, ki 1264-ben Hricsó várát kapja,

[1]) Tkalčić i. m. 51. — [2]) Kub. I. 14. — [3]) W. IX. 197. — [4]) F. V/1. 84. Mon. Rom. Ep. Vesprimiensis. I. 157. — [5]) W. IX. 401. — [6]) W. VII. 413.; A. I. 29. — [7]) A magyar nemzet története. II. 348., 358. stb. ll.

a Beicz nemből származott,[1]) de ez Pál országbiró Miklós fiával nem egy személy. Pál országbirót ugyanis okleveleink egészen addig, míg fiai a lázadás útjára nem tévedtek, mindíg »comes«-nek írják, holott a Beicz nembeli Miklós atyját, szintén Pált, egyszer sem.[2]) Továbbá Beicz Miklós nem annyira a maga, mint nagybátyja Beicz Farkas székesfejérvári prépost érdemeiért kapta Hricsó várát, holott az országbiró Pál fiánál untig elég lett volna az atya érdemeire hivatkozni. Döntő körülmény végre az, hogy Beicz Pál fia Miklós még 1278 deczember elején is nyugodtan birta és el is adhatta Hricsó várát, holott az országbiró Pál fia Miklós 1278 szept. 1. előtt, mint ezt egy 1278 szept. 1. kelt királyi levél mondja: »damnabilis infidelitatis reatus«-ba esett s minden jószágát elvesztette.[3])

Hogy ellenben Pál országbiró és fiai a Geregye nemhez tartoznak, két dolog teszi kétségtelenné. Először az, hogy a Geregye nemzetségnek a Sár folyó mellett, a mai Egervár és Zala-Egerszeg közt eső ősi jószágaiban (Egervár, Fancsika, Középfalu, Gyékényes, Pincze és Pozva) Pál országbirónak örökölt és nem vett birtokrészei voltak.[4]) Másodszor az, hogy a Pál fia Geregye mestertől okozott károk megtérítését később a kétségtelenül Geregye nembeli Egerváry Kálméron követelték.[5]) Már pedig nem követelték volna, ha Kálmér nem lett volna II. Geregyének fiágon rokona s így II. Geregye jószágainak törvényes örököse.

Továbbá igazolnom kell, miért írom Pál országbirót Écs fiának, holott az atyja neve 3 oklevélben is »Sech«-nek van írva.[6]) — Azonban e 3 oklevél mind egyben, a győri káptalan 1281-iki átíró levelében maradt fenn s ott megtekintve az eredetit, látjuk, hogy a »Sech« név egyedül a közlő hibája »Eech« helyett. — Továbbá egy eredeti és hibátlanúl közölt 1270—72-iki levél Pál atyját »Ech«-nek,[7]) egy 1236-iki eredeti levél »Echy«-

---

[1]) W. III. 118. — [2]) V. ö. W. III. 118., VIII. 343., IV. 9., 173. és a Pál országbiróra vonatkozó alább idézendő leveleket. — [3]) V. ö. W. IV. 98. és IX. 196. — [4]) W. VII. 413. — [5]) A. I. 29. — [6]) W. VII. 413., XI. 423., XII. 69. Eredetije Orsz. lt. D. O. az 1255-ik évnél. — [7]) Zichy. I. 27.

nek,[1]) 2 eredeti levél »Ekch«-nek,[2]) 2 csupán másolatban létező levél pedig »Eachy«-nak írja.[3]) Ez ellentétes alakok csakis a régi magyar Écs személynévre vihetők vissza, a melynek latinos alakja Echus s ennek genitivusa az »Echy« alak.

Lássuk már most a nemzetség egyes tagjait.

Écsről, Pál országbiró atyjáról csak az bizonyos, hogy már ő is birta a Berettyó balpartján eső Mikcse vagy Micske, Poklostelek, (Vámos-) Láz, Sánczi és Dénes biharmegyei falvakat.[4]) E falvak közűl a 3 első ma is megvan. Sánczi Micske mellett eső puszta. Dénesnek neve veszett. Csak gyönge gyanításkép mondhatjuk, hogy talán ő azon »Ecce« comes, ki 1215-ben kolozsi ispán volt.[5])

Fia Pál 1224 elején lent Dalmácziában kezdte meg vitézi pályáját. Ekkor a IV. Béla kiskirály ellen lázadó Buisent párbajra hívta s egy szigeten egyedül megviván véle, legyőzte. Ugyanakkor Buisen atyafiát, Domaldot, a mint a klissai várból menekülni akart, elfogta, úgy hogy ennek 12 nemes árán kellett magát kiváltania. 1229 őszén résztvett, megint a kiskirály oldala mellett, a halicsi (galicziai) hadjáratban s ott azon orosz csapatot, mely a királyfia seregét titkon akarta megtámadni, szándéka kivitelében megakadályozta. Később egy gyalog orosz csapatot támadott meg, s noha nemes lovát megölték s élete is veszélyben forgott, azt megverte.[6])

Mihelyt IV. Béla trónra lépett, hullott Pálra a jutalom és hivatal. 1236-ban kapta a biharmegyei Kis-Jenőt, a melyhez akkor még a mai Szakadát község területe is tartozott.[7]) 1238-ban Fejérmegye ispánja és Vasmegyében a királyi földek visszavételére kiküldött biró vala.[8]) Ez időtájt a némettektől letartóztatott Borostyánkő és Lándzsér (Peristan et Landigh) várakat visszavette s a Muraközt az elárasztástól a németektől a Murán készített rekeszték elrontása által megmentette. A tatárjárás idején a Duna-vonalat védelmezte,

---

[1]) Kubinyi. I. 14. — [2]) W. VII. 487. és W. XI. 444. Ugyanazon levél két különböző eredetiről közölve. — [3]) W. VII. 458., VIII. 120. — [4]) W. VII. 413. — [5]) Váradi regestrum. 180. sz. — [6]) W. VII. 282—83. — [7]) Kubinyi. I. 14. — [8]) W. VII. 62—63. Hogy e Pál a Geregye nembeli Pállal egy személy, mutatja, hogy a poroszló a Geregye nembeliek ősi birtokára, Fancsikára való volt.

míg a lakosság menekülhetett. A tatárjárás után pedig rögtön Tiszántúlra és Erdélybe ment, s ott az országot újra szervezte, a rablókat kiirtotta. 1246-ban már az osztrák háborúban vett részt, de ott fogságba esett, s mivel a király nem tudta kiváltani, maga magát és még 7 nemes barátját ezer ezüst márkáért váltotta ki.[1])

Alig hogy kiszabadult, elhalmozta IV. Béla jótéteményeivel. Megtette őt 1248-ban országbirónak s neki adta a jövedelmező zalai ispánságot. E méltóságokat viselte 1251-ig.[2]) Azonkívül 1249-ben biharmegyei birtokait ugyancsak Biharmegyében és annak közelében erősen megszaporítá. Nevezetesen neki adta a Sebes-Körös mellett Okány, Zsadány, Kér és Bölcsi falvakat (a két első ma is megvan, Kér elpusztult, Bölcsi ma puszta); Nagy-Várad közelében kapta Pál országbiró Hévjót (ma Hájó) és Zarándot (Zaram), a Középső- vagyis Fekete-Körös mellett Borok földet, az akkor még Biharmegyéhez tartozó Bánfy-Hunyad vidékén Füld, Bikal és Almás nevű helységeket. Krasznamegyében az övé lettek Zovány, Nagyfalu és Valkó most is egymás mellett eső községek, illetőleg uradalmak, Szolnokmegyében pedig (de melyikben?) az ismeretlen hollétű Kaszavár, Szamos és Szolnok (Zálnok?) földek.[3])

1252-től kezdve Pál nem vállalt hivatalt, hanem vagyona rendezésére fordította figyelmét. A tatárjárás után félig-meddig uratlanul maradt biharmegyei Székelyhidát elfoglalta.[4]) 1255-ben rokonával, I. Geregye fia Barnabással, a kit mi unokaöcscsének vélünk, cserére lépett. Odaadta neki az Egervár és Zala-

---

[1]) W. VII. 283. — [2]) V. ö. W. VII. 270. és 329. — [3]) W. VII. 28. 2—4. Az itt említett »Kazawar« nem lehet egy a mai szolnok-dobokamegyei Kozárvárral, mert az ez időben Tomaj II. Dénesé volt (W. VIII. 10.), s különben is két másoló »Kazawar«-t olvasott, nem pedig Kazarwart. (V. ö. W. II. 208. és VII. 284.) — Megjegyezzük továbbá, hogy Wenzel ez oklevelet rosszul másolta, mert közlésében a 12-ik sor így hangzik: »Ut non solum ex genere *serviencium* ex bonorum operum magnanimitate«, holott a szöveg értelme ezt az alakot követeli: »Ut non solum ex genere *suo verum etiam* ex bonorum operum magnanimitate.« Így aztán elesik Paulernek véleménye, hogy Pál a szolgálók rendjéből származott volna. (I. m. II. 115.) — [4]) W. IX. 196.

Egerszeg közt eső Fancsika (ma nagyfaludi puszta), Középfalu, Gyékényes, Pincze és Pozva (Pazuba) falvakban eső részeit, és megkapta Barnabástól ennek a Berettyó mentén Biharmegyében levő micskei, poklostelki, (vámos-) lázi, sánczii és dénesi birtokait.[1]) Innen van, hogy 1276-ban közönségesen »Berettyómenti úr«-nak nevezik (dominus de Berchio).[2]) 1257-ben vissza kellett neki adnia a Telegdyeknek a mai Borostelek és Telkesd nevű falvaknak (Biharm.) területét, melyeket Kis-Jenőhöz és Szakadáthoz foglalt. Azt azonban a kiküldött királyi biztosok is elismerték, hogy a Kis-Jenőtől egész Brátkáig a Sebes-Körös jobb partján észak felé eső föld mind az övé.[3]) Mivel pedig ebből bizonyos, hogy a sólyomkövi vár tartozékait mind a Rézalján (Micske környékén), mind a Sebes-Körös völgyében ő birta, Sólyomkő várának épitőjéül és a sólyomkövi uradalom szervezőjéül csakis őt tekinthetjük. Vagy ő vagy fiainak egyike épitette továbbá Kraszna megyében a valkai várat.

A Geregye fia Barnabással kötött cseréről szóló levél Pál országbirót »comes de Saar«-nak nevezi. 1255-ben tehát Sár nevű helyen volt állandó lakása. De vajjon e Sár alatt a vasmegyei Sárvárt kell-e érteni? vagy pedig a Sár patak mellett eső Egervárt? eldönthetetlen. Az bizonyos, hogy Pál országbiró később megbánta a cserét és Barnabástól visszavette az Egervár és Zala-Egerszeg közt eső 5 falubeli részbirtokait, természetesen fölajánlván a biharmegyei falvak részeinek visszabocsátását, de ebbe Barnabás nem nyugodott bele, hanem mind IV. Béla királynak, mind V. Istvánnak panaszkodott, hogy őt jogos jószágaitól Pál volt országbiró, illetőleg tisztjei megfosztották s erről magának a vasvári káptalantól bizonyítványokat állíttatott ki.[4])

1258-ban említik, hogy Pál országbiró neje néhai Győr Pat nádor leánya volt.[5]) 1264-ben Pál volt országbiró békéltető a Telegdy család és Solymos ura János fia Miklós közt a mai Vár-Sonkolyos (Biharm.) környékén eső erdőkért

---

[1]) W. VII. 413. — [2]) Mon. Rom. Epp. Vesprim. I. 320. — [3]) W. VII. 458. — [4]) W. XI. 413. Wenzel keltezése önkényes, mert az oklevélben évszám nincs. W. XII. 69. — [5]) W. VII. 487., XI. 444.

folyt perben.[1]) Ezentúl nem említik. 1271-ben már halott volt.[2])

Fiai közűl Miklós és István már IV. Béla idejében országos hivatalt nyertek. 1257-ben atyjukkal együtt megesküsznek, hogy a Telegdyek földeit visszaadják.[3]) Miklós 1263-ban a bolgár Szvetiszló fejedelem részére küldött segédhad egyik vezére s később, 1270 előtt erdélyi vajda volt,[4]) István pedig először az 1260-ik évben vasvári ispán, utóbb hihetőleg ő azon István, a ki az 1267—70. években a királyné udvarbirája és pozsonyi ispán vala, s mint ilyen kapitánya volt a szerb fejedelem, Uros ellen 1268 végén küldött seregnek.[5]) Ha ez való, akkor ő azon István, ki 1268-ban IV. Bélától a vasmegyei Jánosháza és Pereszteg közt eső Nezdin nevű lakatlan földet kapta.[6]) Az kétségtelen, hogy 1273 előtt (1260-ban) vasmegyei ispán volt.[7])

V. István trónralépte után mind Miklóst, mind Istvánt megfosztotta hivatalaiktól. Erre ezek hazaárulók lettek, Ottókár cseh királyhoz álltak s a kezükben levő vasmegyei Dobra várát Ottokárnak átadták, sőt 1271 áprilisban éppen ők vezették a cseh sereget Nyitra vára alá s részt vettek annak ostromában.[8]) Az 1271 július 2-iki békekötéskor azonban visszatértek a magyar király hűségére.[9]) Miklós ez év végén már Biharmegyében lakott s mint afféle bukott nagyság kénytelen volt újra visszaadni a Telegdyeknek a tőlük elfoglalt s eredetileg Telegdhez és Szabolcshoz tartozó földeket.[10])

István comes többé nem nyert országos hivatalt. Ellenben Miklósnak napja még egyszer földerült. V. István halála után Gútkeled Joachim pártjához csatlakozott s e párttal együtt emelkedett vagy bukott. 1272 szeptemberben ismét erdélyi vajda lett s az maradt 1274 május 31-ig.[11]) Ekkor

---

[1]) W. VIII. 120—21. — [2]) W. VIII. 336. — [3]) W. VII. 458. — [4]) H. O. VI. 166. Erdélyi vajdasága következik abból, hogy 1271 végén Miklósnak mint volt vajdának megadják a »Vajvoda« czímet. W. VIII. 366. Hogy ő lett volna azon Miklós vajda, ki 1265-ben Isaszegnél harczolt (Cod. IV/3. 468.), nem merem állítani. — [5]) F. VII/3. 73.; W. III. 157. és VIII. 227.; H. O. VIII. 96. — [6]) F. IV/3. 437. — [7]) F. VII/3. 73. — [8]) F. V/1. 144. — [9]) W. III. 249. — [10]) W. VIII. 366—67. — [11]) V. ö. W. IV. 3. és IX. 60.

megbukott, de egy hónap mulva pártja fölülkerekedett és 1274 júliustól szeptember 25-ig most már harmadízben ült az erdélyi vajdaságban.[1]) 1274 szeptember 25-től kezdve másfél évig hivatal nélkül maradt. 1275 június 5-től novemberig országbiró volt, de már annyiszor volt vajda, hogy országbiró korában is közönségesen csak Vajda Miklósnak hívták.[2]) 1275 végén (nov. táján) a pártvezérrel, Gútkeled Joachimmal, és testvérével, Geregyével együtt föllázadt s a Csák nemzetség birtokait pusztitá. Az 1276-ik júliusi kormányválságkor már legfeljebb csak a királynéi tárnokmesterséget kapta meg.[3]) 1277 közepén végleg megbukott s ekkor újra megtántorodott a királyhoz való hűségben. 1277 végén testvéreivel együtt föllázadt s Biharmegyét elfoglalta. Az övék volt már a Sebes-Körös felső- s a Berettyó-mente, Adorján várával; most hozzáfoglalták még a Hont-Pázmány nemzetség várát Ders-Palotát (ma Ó-Palota), a váradi püspököt és káptalant a váradi várba szorították, jószágaikat, sőt még tisztviselőik birtokait is lefoglalták.[4])

A király Miklós választott érseket küldte Geregye Miklós ellen. A királyi sereg 1277 végén Miklóst Adorján várában ostrom alá fogta s megadásra kényszerítette. Ezzel aztán Miklós és vele együtt testvére István letünnek a történet szinhelyéről.

Pál országbiró harmadik fia II. Geregye (Geregen, Gregen) nem viselt hivatalt, hanem halála által vált hirhedtté. E II. Geregye rokonával, Márkfia Loránddal együtt 1275 nov. táján lázadt föl először a király ellen. 1277-ben, Márkfia Loránd bukása és testvérének, Miklós vajdának elfogatása után maga állott a lázadás élére. Elfoglalta Szepes-, Szabolcs-, Szatmár-, Szolnok-, Ugocsa és Biharmegyéket, de aztán Aba Finta, a későbbi nádor, és Baksa György (a Sóvári Sós család őse) ellene támadtak. Baksa György egyik ütközetben, a melyben a királypárti Polánfia Rikolf elesett, II. Gere-

---

[1]) W. IX. 62., 72. — [2]) H. O. VIII. 174.; W. IX. 118.; F. V/2. 258., 261. — [3]) F. V/2. 249. Knauz II. 59. V. ö. Pauler i. m. II. 415., 706. — [4]) W. XII. 251., IV. 98. Bunyitay: A váradi káptalan legrégibb statutumai. 41.

gyét elfogta, a csehek ellen készülő király elé vitte, ez pedig elrettentő például lefejeztette.[1])

A negyedik testvér, Acho, szerencsésebben járt. Egyidőben ő is kegyetlenkedett és lázongott ugyan, de Barsa Loránt és István, továbbá Debreczeni Rafain megfékezték s e miatt Gáborján-monostorát Szentpéterszeggel együtt (Biharmegye) elvesztette.[2]) 1284-ben még élt és a bertényi (most révi, Biharmegyében) vám fele őt illette.[3]) Ebből következik, hogy a sólyomkövi uradalmat még ő birta. — A XIV. század elején azonban a Geregye nemzetség biharmegyei várai mind mások kezein vannak, tehát Pál országbiró ága megsemmisült.

Az eddig említetteken kívül ez ágat illette Dunántúl a vasmegyei Egervár is legalább részben. Miklós vajdának és testvéreinek lázadása következtében ez is elveszett. 1280 táján Gútkeled Miklós bán és Pál kapták meg és birták 1288-ig. Ekkor odaadták Kőszeghy Iván nádornak a körösmegyei garicsi kerületben eső Polosnicza várért.[4]) Ettől kezdve aztán sok ideig a Kőszeghy család birta Egervárt.

Pál országbiró leánya, Ágnes vagy Annus, szül. 1226-ban, előbb Nagymihályi Turulhoz ment férjhez. Ennek halála után 1258-ban a margitszigeti apáczák közé lépett. 1270-ben hitbére fejében kapott birtokairól rendelkezik. 1276-ban pedig Árpádházi Boldog Margit szent életéről tanuskodik.[5])

Pál országbiró ágához sorolandónak tartom még a Geregye nem II. Écs nevű tagját is. Erről csak annyi biztos, hogy 1302 előtt éppen úgy lefejezték, mint II. Geregyét.[6])

II. Egerváry-ág.

I. János I. Kálmér fia 1171-ben arról tanuskodik, hogy Gottfrid és Albert nevű német vendégek visszakapták Locsmándot.[7]) Tehát vas- vagy sopronmegyei lakos volt. Ez, meg

---

[1]) F. V/2. 249.; Kubinyi I. 102.; W. XII. 252. és 434. Itt hibásan Gregorius-nak írja Wenzel »Gregen« helyett. V. ö. F. V/3. 274.; W. IX. 197., 377., IV. 98. — [2]) F. V/3. 259; Z. I. 63. — [3]) W. IX. 401. — [4]) H. O. VI. 333. V. ö. H. O. V. 70—71. — [5]) F. V/1. 84.; Mon. Rom. Ep. Vesprim. 157., 188., 230., 237. — [6]) A. I. 29. A királyi jegyző egy ízben nevét tévedésből »Rech«-nek írja. — [7]) Sopr. I. 3.

a személynevek arra mutatnak, hogy ő volt II. Kálmér őse, csak az időrendi nehézségek nagyok.

I. Kálmér
I. János, 1171. (?)
(?)

| | | | |
|---|---|---|---|
| | II. Kálmér 1275—1302. | Marquart 1302. | Márton 1302. |
| II. János 1325—55. *a Geregyey család őse.* | Mihály 1325—55. *az Egerváry család őse.* | | István [1]) 1329—33. |
| Benedek [2]) 1368. | Miklós,[2]) 1355—68. ~ Makvay Klára | Ferencz 1368. | III. János [3]) 1368. |

II. Kálmér 1275-ben vagy 1277-ben kapott a királytól Garbonakfő nevű Körösmegyében, a mai Klostar tájékán eső, különben somogymegyei földet. Már ekkor Kőszeghy Miklós nádor szolgálatában állott,[4]) s e hatalmas család védőszárnyai alatt kikerült minden bajt. 1291-ben perelt Gútkeled Miklós bánnal,[5]) bizonyosan azért, mert szerette volna Pál országbiró ágának elkobzott és Gútkeled Miklós bánnak jutott javait visszaszerezni. Hogy a Kőszeghyeket még jobban lekötelezze, Iván nádornak 1290 táján 100 márkáért eladta pozvai (Pazuba Zalamegyében) ősi birtokát,[6]) a melyre a Kőszeghy családnak, mióta Egervárában bennült, nagy szüksége volt. De megtartotta egervári részeit, úgy hogy 1302-ben Egervárott lakozóknak (de Egurvar) írják őt, továbbá atyafiait (testvéreit?), Marquardot és Mártont. Ez évben, bizonyára a Kőszeghyek közbenjárására, megtiltja a király az ország hatóságainak, hogy II. Kálmért, Marquardot és Mártont II. Geregye és Écs kártételeiért kérdőre vonják, mert az igazakat a gonoszok miatt büntetni nem szabad s különben is II. Geregye és II. Écs halálukkal eléggé meglakoltak.[7]) 1300 táján Kőszeghy János közbenjárására átiratban kikapja a győri káptalantól Geregyefia Barnabásnak azon leveleit, melyeket előbb atyafiai (fratres), Marquard és Márton a győri káptalannál helyeztek el.[8]) 1302. aug. 5-én II. Kálmér azért ment Vasvárra, hogy a 20 már-

[1]) A. II. 240. — [2]) Zal. I. 185. — [3]) Orsz. lt. Dl. 5922. — [4]) H. O. VI. 214. — [5]) W. XII. 495., 514., 670. — [6]) Zal. I. 270. — [7]) A. I. 29. — [8]) Orsz. lt. Dl. 1255. év.

kát, melyet Gyula fia Miklós köteles lett volna e napon kifizetni, fölvegye, csakhogy az adós — éppen nem szokatlan eset — nem jelent meg.[1])

II. Kálmér fiai közűl II. János és Mihály 1325-ben Geregyén, Egervárott és Fancsikán lakó jobbágyaikon megosztoznak. A fancsikai (= nagyfaludi) helypénzt és révvámot egyelőre anyjuk eltartására rendelték.[2]) Ez évben nekik is, mint atyjuknak, meggyűlt a bajuk II. Geregye miatt, mert I. Károly király, némelyek besugására, le akarta foglaltatni II. Geregyének, mint magvaszakadt embernek, egervári és fancsikai részeit. Ámde II. János és Mihály ez ellen tiltakoztak.[3])

Nemsokára még több aggodalmat és költséget okozott nekik Gősfia Miklósnak megöletése. Kétségtelen, hogy ennek megöletésében II. Kálmérnak mind a 3 fia részes volt; de ezt elismerni vonakodtak. Először II. János unta meg a huzavonát és 1329 július 18-án a vasvári káptalan előtt kibékült a megöltnek testvéreivel. Fizetett nekik 16 márka vérdíjat s megigérte, hogy Mihály meg István testvéreit, míg csak ők is eleget nem tesznek, nem segíti, sőt Geregyén meghálni sem engedi őket.[4]) Világos ebből, hogy II. János ekkor Geregyén lakott.

II. Kálmér fiai is hűen szolgáltak Kőszeghy Iván fiának, Farkas Jánosnak, az Egervárhoz közel levő zalamegyei Kéménd várban lakozónak. Ez tehát viszonzásul 1333-ban visszaadta nekik az atyjuk eladott pozvai birtokot.[5]) Három év mulva egyik rossz szomszédjuk, Ságody Pál, majdnem kicsikarta kezükből az így visszanyert vagyont, mert mint urafogyott birtokot elkérte azt a királytól s magát abba már be is iktatta, a mikor II. János és Mihály róla értesültek. Természetesen rögtön tiltakoztak a beiktatás és adományozás ellen.[6])

1351-ben II. János és Mihály mint Egervár földesurai egy egervári szőllő ügyében mondanak ítéletet.[7]) Mihály 1351-ben Körösmegye törvényszéke előtt perelt és birságot fizetett.[8]) 1354-ben a szentgotthárdi apáttal tűzött össze, mert ennek

[1]) A. I. 36. — [2]) Zal. I. 185. — [3]) Zal. I. 190. — [4]) A. II. 240. — [5]) Zal. I. 270. — [6]) U. o. 320. — [7]) A. V. 435. — [8]) A. V. 526.

boldogasszonyfai jobbágyai az apát parancsára az ő egervári birtokán erőszakoskodtak.[1]) 1355-ben a két testvér még jobban elvált egymástól. II. János átadta Mihálynak 6 évre a Garbonakfőn rá eső részt, Mihály ellenben odaadta ugyancsak 6 évi használatra II. Jánosnak az ő geregyei birtokát. E szerződésben fölemlitik Mihálynak fiát, Miklóst is.[2])

II. Kálmér unokái, Benedek és Miklós, 1368-ban átiratják atyáik 1325-iki osztálylevelét.[3]) Miklósnak neje Makvay Klára volt.[4])

A többi már a Geregyey és Egerváry családok multjához tartozik.

*Gue l. Gyovad.*

## GÚG.

*(Gug.)*

Győr-Szentmártontól (Pannonhalmától) északkeletre esik Gúg puszta, mely e nemzetség nevét őrzi. Biztosan csak egy tagja ismeretes: Benkedi vagy rövidebben Benke (Benkadi, Benka). Ez 1216-ban mint fiatal ember királyi poroszló (pristaldus) volt a pannonhalmi apát és Antalfia János nemes közt a komárommegyei Ronkáért (Füss mellett) folyt perben.[5]) 1248-ban mint idősebb előkelő nemes több komárom- és győrmegyei úrral együtt ítéletet mond a pannonhalmi szerzeteseknek és a templomos-lovagoknak Szőllős helység miatt (Táp-Szentmiklós mellett Győrmegyében) folytatott perében.[6])

Birtokáról ítélve e nemhez tartozott Gúgra való Kölcsefia Konrád is, a ki, miután neje a veszprémvölgyi monostorban apácza lett, maga is fölvette a szerzetesi ruhát a pannonhalmi monostorban. Miután így lemondott a világról, elment a közeleső hantai káptalan elé s ott gúgi rokonainak földjeitől rég elválasztott földjét és házát a pannonhalmi monostornak hagyta. Beleegyezett ebbe Konrád »nemzetsége« is.[7])

---

[1]) A. VI. 200. — [2]) U. o. 346. — [3]) Zal. I. 185. — [4]) A. VI. 368. — [5]) W. I. 139. — [6]) W. VII. 278. — [7]) W. III. 170—71.

# GÚT-KELED.

*(Gutkeled, Cletgud.)*

Századokon át vezérlő férfiakat, sőt fejedelmeket is adott hazánknak. Nagy hatalmuk, nagy tetteik érzetében tagjai már a XIII. században büszkék voltak származásukra, sőt azzal meg nem elégedve, egyes, nagyhirű, bár idegen lovag-családokkal való összeköttetés fényével is ékesítgették nemzetségük eredetét.

A nemzetség egyik ágának 1326-iki folyamodása és az ennek alapján kiállított királyi adománylevél szerint a somogymegyei Koppányt leverő Weissenburgi Venczelin lett volna a Gút-Keled nem őse s még ő kapta volna Szent-Istvántól Rakamaz, Nyir-Bátor, Pócs, Ábrány és Nyiregyház nevű falvakat.[1]) Ennek azonban aligha van egyéb alapja, minthogy a Szabolcs mellett eső és Venczelin nevére emlékeztető Vencsellő falu már rég, 1326 előtt, a Gút-Keled nem egyik jószága vala.

Ezzel ellentétben Kézai azt állítja, hogy a Gút-Keled nem elei Péter király idejében jöttek hazánkba és pedig három testvér s ezek Svábországból Stof, azaz Stauf várából származtak.[2])

Kiszinezi és tódítja Kézai állítását a Képes Krónika szerzője. Szerinte — noha mások ugyan egyebet beszélnek — a Gút-Keled nem eleit III. Henrik császár Péter király segítségére küldötte hazánkba. Megjegyzi, hogy a nemzetség már Svábországban is az előkelők közé tartozott, tagjai szegények voltak ugyan, de jámborok és vitézek s azon Stof vagyis Stauf várból származtak, a honnan Frigyes császár. A nemzetség nagyra emelkedését a Salamon király és Gyécse meg László herczegek közt dúló viszálykodásnak tulajdonítja, mert akkor e nemzetség két részre oszlott, egyik rész a herczegekhez ragaszkodott, a másik Salamonhoz; különösen pedig Vid, a kit, mint némelyek bizonyítják, Salamon király a nem többi tagjai felett kitüntetett.[3])

---

[1]) F. VIII/5. 160. — [2]) Hist. Hung. Fontes Dom. II. 94. — [3]) Hist. Hung. Fontes. II. 131.

Ezek azonban mind csak tapogatódzások, esetleg a biztos tudás hiányának palástolgatásai. Annak pl. hogy Salamon király gonosz tanácsadóját, Vid bácsi ispánt, Gút-Keled nembelinek véli, alig lehetett egyéb alapja, mint az, hogy e Vid egykori birtoka, a szerémmegyei Bodzás (Buziás) a XIV. század elejére a Gút-Keled nemzetség kezén volt.[1]) Német eredetnek sem a legrégibb és kedvteléssel használt személynevekben, sem a nemzetség ősi birtokainak helyneveiben nincs nyoma, sőt ellenkezőleg a sopronmegyei, ma közönségesen Margarétának és Trausdorfnak hívott helységek, míg e nem tagjai birták, Majád és Dorog nevet viseltek.

A nemzetség első fészke gyanánt a Székes-Fehérvártól észak-nyugatra eső kis Gút falut tekinthetjük. Ezt 1254-ben a Gút-Keled nemzetség egyik legérdemesebb tagja, I. István bán nemzetsége ősi (noha még a tatárjárás előtt idegen kézre került) jószágának mondja[2]) s a tőle jó távol álló Amadé-alág még 1359-ben is örökségi (haereditaria) vagyonnak tartja.[3])

Másik ősi, még a közös őstől maradt, jószága vala a Gút-Keled nemzetségnek Nyir-Adony és környéke. Nyir-Adonyban állott a közös nemzetségi monostor (commune in generatione).[4]) A premontrei szerzet lakott benne s egyháza a bold. Szűz tiszteletére volt emelve.[5]) Birtokai voltak e monostornak Nyir-Adonyban, Ábrányban és Egyházas-Varsányban.[6]) Környékén aztán az összes, egymástól már jó távol álló ágak birtak legalább egy-két falut. Így az Amadé-alágé volt Bagamér, az Apaj-ágé Macs; a Farkas ágáé Balkány és Gút; a Báthory-ágé Ábrány (Szentgyörgy-), e mellett Kis-Bátor, Bót, Nyir-Bátor, Szalmad, Gelse és Karuly; az Egyedmonostori-ágé Szentgyörgy, Vámos-Pércs, Acsád, Sámson, Tamási, Hadház és Bót; I. István bán ágáé Bököny, Miske, Encsencs, Hugyaj; a Lotárd-ágé Fejértó s a Várday-ágé Macs.[7]) Ezen találkozást nem lehet csupa véletlenséggel kimagyarázni. Ennek csak lehetett oka, hogy Nyir-Adonyt és

---

[1]) A. VI. 264. — [2]) H. O. VII. 44. — [3]) H. O. II. 107. — [4]) Sopr. I. 67—68. — [5]) A. VI. 105., 327. — [6]) A. V. 16—17.: A. VI. 264.; Orsz. lt. Dl. 29996. — [7]) Igazolását lásd az egyes tagoknál.

környékét már a közös ős is birta s így ivadékai abból mindnyájan részesültek.

A nemzetség első tagjaiul és névadóiul azon Gút és Keled ispánokat tekinthetjük, kiket az 1093—1111. években emlegetnek. Gút 1093-ban a pécsi egyházmegye határairól,[1]) Keled bácsi ispán 1111-ben a zobori apátság és az arbei püspökség jószágainak megerősítéséről tanúskodik.[2]) A két testvérnek majdnem egyforma nagy híre volt a kortársak és a közelkorúak előtt, s azért a régi levelek hol Gút-Keled, hol Keled-Gút néven emlegetik ivadékaikat.[3])

Jó okkal Gút-Keled nembelinek tarthatjuk azon Márton ispánt is, a ki 1140 táján a zalamegyei csatári monostort alapította Szent-Péter apostol tiszteletére. Nem abból következtetjük ezt, hogy e monostor kegyurasága később, az 1250—1350. években a Gút-Keled nemzetség kezén van, hanem inkább Márton ispánnak és atyafiainak birtokviszonyaiból. Csatár nem volt egészen Márton ispáné. Egy részét András nevű atyafiától úgy szerezte meg, hogy a bekcsényi (Beschen) kerületben levő s a Murán innen eső birtokát odaadta érte Andrásnak.[4]) A bekcsényi kerület Zalamegyében, a mai Becsehely környékével volt egy. A bekcsényi kerületben a Murán innen eső birtok tehát csakis a mai Molnári tájékán fekhetett, s íme a mai Molnáritól nem messze, Szent-Mihály egyházának közelében a Gút-Keled nem 1263-ban csakugyan birtokos volt.[5]) Csatár másik része eredetileg Márton ispánnak Hippolit nevű rokonáé volt. Ez azonban csatári részét átadta István nevű testvérének ennek nyiri (in Nir) birtokáért.[6]) Már pedig tudjuk, hogy a Nyirség, vagy röviden Nyir éppen a Gút-Keledek ősi birtoka volt. E kettő nem lehet a merő véletlen szüleménye. Márton comes ezen István nevű és még egy más Miklós nevű atyafia később gyilkosságba keveredtek (Márton ispán Pilis nevű szolgáját ölték meg) s e miatt csatári részbirtokuk szintén Márton ispánra szállott. Ismerjük még a

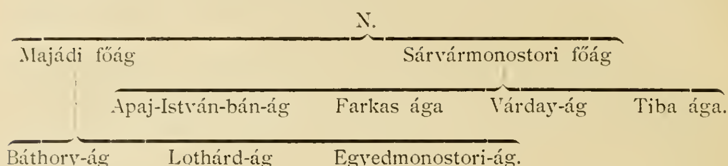
---

[1]) F. I. 482. — [2]) Fejérpataky: Kálmán király oklevelei. 44., 80. — [3]) Z. I. 3.; H. O. VIII. 35.; Váradi tüzesvaspróbalajstrom. 50.; Kár. I. 1. — [4]) Magyar Könyvszemle. Új folyam. 1893. I. 14—20. — [5]) F. IV/3. 169. — [6]) Magyar Könyvszemle. i. h.

csatári monostor alapítólevelében Márton ispán édes testvérét, Miskét (Micusa), a kinek nevére a szabolcsmegyei, Bököny mellett eső Miske helynév erősen emlékeztet, továbbá nejét, Magdolnát és fogadott fiát, Amandot.[1])

Mielőtt a nemzetség XIII—XIV. századokban élő s kétségtelen tagjairól szólanánk, megkisértjük annak valószinű leágazását előadni és megokolni.

Előre bocsátjuk ezen hozzávetőleges származásfát:




Hogy két főága volt a Gút-Keled nemzetségnek, a sárvári monostor kegyuraságának története mutatja. A Majádi főágból való hajtásoknak e monostorhoz annyira nincs közük, hogy a Báthory-ágnak pénzen kell megvennie e monostor kegyuraságát, s midőn az apránkint összeszerzi, a Sárvármonostori főág egyik hajtása, a Várday, hevesen tiltakozik az ellen.[2]) Továbbá 1250-ben a sárvári monostor egyik birtokának eladásában egyetlenegy Majádi főághoz tartozó személy sem vesz részt,[3]) pedig ha kegyurak lettek volna, az eladás nélkülök érvénytelen és megtámadható lett volna. Viszont a Sárvármonostori főág hajtásai, az egy Apaj-István-bán ágat kivéve, semmit sem birnak a sopronmegyei értékes majádi uradalomból (Kis-Márton, Majád = Margaréta, Dorog = Drausdorf, Kőhid-Pordány = Vulka-Pordány, Oszlop és Medgyes), s maga az Apaj-István-bán-ág is csak vétel útján jutott annak egy részéhez, a mi abból világos, hogy István bán 4 fia közűl csak az egyik, Miklós bán és ennek fiai birták.[4])

Különbözött a két főág abban is, hogy a Majádi főág Nyir-Adony körül vagy attól délre igyekezett letelepedni s új birtokokat szerezni, ellenben a Sárvármonostori főág

---

[1]) Magyar Könyvszemle 1893. I. 14—20. — [2]) Z. II. 273., 319. — [3]) F. IV/2. 67. — [4]) F. VII/3. 118—20.

Nyir-Adonytól északkeletre, Szabolcs északi részén, továbbá Zemplén-, Bereg- és Szatmármegyékben terjeszkedett.

A két főág egymástól való távolsága okozta, hogy a Sárvármonostori főág alágainak elővételi joguk volt a Majádi főággal szemben, éppen úgy mint valami idegennel szemben. Így pl. 1295-ben az Egyedmonostori-ág meg akarja venni a Sárvármonostori főág I. Apaj-István-bán ágának benki és mogyorósi birtokait, de előbb fölszólítja a Sárvármonostori főág Várday ágának tagjait, mint »propinquiores de linea sua«, vajjon fentartják-e ők elővételi jogukat? S midőn ezek elővételi jogukkal valóban élni akartak, a biróság megengedi nekik, hogy a kérdéses birtokukat magukhoz válthassák.[1])

A Majádi főág három ágra oszlását következtetem abból, hogy ősi, még a tatárjárás előttre visszanyúló joggal csak a Báthory-, Lothárd- és Egyedmonostori-ágak részesek a majádi uradalomban.

A Sárvármonostori főág négy ágra való oszlását bizonyítja az, hogy a Várday-ág az 1347—57. években a sárvári monostor kegyuraságának csak negyedrészét követeli a maga részére.

Hogy olvasóink a Gút-Keled nemből származott egyes családok őseire könnyebben rátaláljanak, előrebocsátjuk e táblázatot:

| | |
|---|---|
| Adonyi l. Egyedmonostori-ág. | Doby l. Egyedmonostori. |
| Amadé l. Lothárd-ág. | Felső-Lendvay l. Lothárd-ág. |
| Anarcsy l. Várday-ág. | Gacsályi l. Tiba ága. |
| Atyay l. Farkas ága. | Gúthy l. Farkas ága. |
| Bacskay l. Apaj-István-bán-ág. | Kenézy l. Várday-ág. |
| Balkányi l. Farkas ága. | Kún l. Tiba ága. |
| Báthory l. Báthory-ág. | Málczay l. Apaj-István-bán-ág. |
| Bélyi l. Egyes tagok. | Marczaltövy l. Lothárd. |
| Butykay l. Apaj-István-bán-ág. | Márki l. Apaj-István-bán-ág. |
| Csatáry l. Apaj-István-bán-ág. | Maróthy l. Lothárd-ág. |
| Daróczy l. Farkas ága. | Ország (Gúti) l. Farkas ága. |
| Diószegi l. Egyedmonostori. | Pelbárthidy l. Egyedmonostori. |

[1]) Z. I. 85.

Ráskay l. Apaj-István-bán-ág.
Raszina-Keresztúry l. Apaj-István-bán-ág.
Rozsályi l. Tiba ága.
Szakoly l. Báthory-ág.
Várday l. Várday-ág.
Zeleméry l. Báthory-ág.

Átmehetünk már most az egyes ágak ismertetésére.

## *A)* Majádi főág.

Összekötő kapcsa volt a majádi uradalom. Ebben, éppen az uradalom középpontján, Majádon (Margaréta) volt egy monostor is, de erről csak annyit tudunk, hogy szolgáinak egy része 1277-ben a somogymegyei (Bálványos közelében eső) Csegén lakott.[1])

I. Báthory-ág.

A belőle szakadt Báthory fejedelmi család méltán megérdemli, hogy róla nevezzük az egész ágat, noha még két más jeles család is ágazott ki belőle. Leszármazását lásd a következő oldalon.

Ez ág közös, ismeretlen nevű ősének három fia volt, mert 1335-ben világosan mondják, hogy az egész Báthory-ágat illető kőhid-pordányi rész három részre volt osztva s csak a harmadrész volt a Szakolyi családé, ellenben a másik kétharmad megmaradt a Báthory és Zeleméry családok kezén.[2])

### *I. Politikai története.*

A Báthory-ág története eddigi adataink szerint az 1277-ik évben azon csatával kezdődik, melyben az Apaj-István ágbeli Joachim bán életét vesztette. Az elesett bánnal együtt harczoltak Hodos, Bereczk, György és Benedek. Hodos a csatában balkezét elvesztette s fogságba esett. Bereczk három nagy sebet kapott s jobb kezének egyik ujját vesztette el. Mindamellett 1278 aug. 26-án a morvamezei csatában már mind a négyen ott küzdöttek s ugyan vitézül harczoltak.[3])

---

[1]) W. IX. 186. — [2]) F. VIII/4. 90. — [3]) W. IV. 177—79.; Tkalčič. Mon. Cittis Zagrab. I. 64.

N.

Kopasz I. András, a Báthory család őse | N. a Szakolyi család őse | N. a Zeleméry család őse

Bereczk [2]) 1276—1321. ~ Morhát leánya | Kata [14]) 1270—1311. ~ Vajvodafia Langeus | I. György 1276—1307. | (Vörös) I. Benedek [2]) 1276—1321. | Hodos comes 1270—91. | I. István [2]) † 1310.

II. András váradi püspök 1322—45. † 1345. | II. János 1312—50. szatmári főispán | Lőkös 1316—35. | I. Miklós [3]) 1325—57. csongrádi főispán | III. János 1310—47. | I. Mihály [4]) 1310—47. a Rakamazi család őse | Pócs 1355. | II. Mihály [5]) 1355. | Lőrincz 1310—38. | I. László [2]) 1291—1310.

Illés 1338—57. | II. Domokos. 1338—55. | III. László [7]) 1338.

II. László 1350—53. ~ Medgyesi Anna a Somlyai Báthory család őse | II. György, 1350. | II. István,[6]) 1353. | II. Benedek 1334—47. | I. Péter [4]) 1334—57. az Ecsedi Báthory cs. őse | II. Péter 1355. | II. Miklós 1355. | Simon [6]) 1355. | V. János 1326—57. | III. István [8]) 1326—57.

III. Miklós, 1357. | Jakab,[11]) 1357. | Lukács

I. Feliczián | I. János | III. Feliczián | Miesk | IV. János [9])

III. Mihály [9]) 1310. | Vid 1310. | I. Domokos 1310. | II. Feliczián [9]) 1310. (?)

VI. János 1321—24. | IV. Mihály, 1321—37. szabolcsi alispán | Tamás [9]) 1321—24. | III. András [10]) 1335.

III. Péter,[12]) 1342—50. | IV. István,[10]) 1335. | IV. László, 1332. | IV. Mihály [13])

[1]) W. IX. 186. — [2]) A. I. 201, 218. — [3]) A. II. 20. — [4]) A. V. 14—19. — [5]) A. VI. 269. — [6]) A. VI. 37. — [7]) F. VIII/4. 369.; A. VI. 328. — [8]) Z. I. 315. — [9]) Z. I. 235. — [10]) F. VIII/1. 90. — [11]) Z. III. 70. — [12]) A. V. 515. — [13]) A. IV. 594—96. — [14]) Orsz. ltár. Dl. 1776.

Később Bereczket ispánnak (comes) írják, de volt-e valóban s hol ispán? [1]) nem tudjuk; lehet, hogy csak korára nézve tiszteletből adták nekik e nevet.

Bereczk 1299-ben a szatmármegyei választott birák egyike.[2]) 1304 táján pedig fogott biró az Egyedmonostori-ág és a váradi polgárok között.[3]) 1320-ban rokonának, Damjánfia László özvegyének meghatalmazottja.[4])

Bereczk fiai nagyraemelkedésüknek alapját 1316-ban vetették meg. Már 1312-ben résztvett ugyan II. János a rozgonyi csatában, de ezzel nem keltett olyan nagy föltünést, mint hogy 1316-ban, Kopasz nádor lázadása idején, testvéreivel együtt megmaradt a király pártján. Magára és családjára zúdította ez által nemcsak Kopasznak s az Ákos nem Erneágának, hanem közeli rokonainak, Lothárd bán fiainak haragját is, úgy hogy ezek Bátor, Pócs, Rakamaz és Nyiregyház nevű falvait bosszúból fölégették, elaggott atyját megfutamították. De II. János mindamellett állhatatosan védte a Kraszna folyó mellett eső Gilvács várát Kopasz nádor és Lothárd fiai ellen; visszaadta, a hol birta, a kölcsönt; majd nemsokára vitézül harczolt a debreczeni csatában, utóbb testvérével, a röviden Lőkösnek hívott Lőrinczczel együtt 1318-ban Erdélybe nyomult és Dózsa vajda vezérlete alatt Majsfia Majs ellen küzdött. 1319-ben pedig a szerb háborúban ugyancsak Lőkössel együtt hadakozott, kiváltképen Mácsó és Kolabár várak alatt.[5])

E miatt azután nemcsak vagyonnal jutalmazta meg őket a király, hanem méltóságokra is emelte. A testvérek egyike, II. András a papi pályán gyorsan emelkedett; 1322-ben váradi kanonok, 1325-ben ó-budai prépost volt, 1329-ben a váradi püspöki széket nyerte el s birta 1345-ig. Ő volt a nagyváradi apáczakolostor alapítója s a székesegyház újra építtetője.[6]) II. János az 1333—36. években, s bizonyára előbb is, szatmári s egy ízben szatmári és aradi főispán vala;[7])

---

[1]) W. IV. 379. — [2]) H. O. VII. 283. — [3]) H. O. VII. 355. — [4]) A. I. 564. — [5]) A. I. 458.; F. VIII/5. 157—60.; A. II. 165., 166. — [6]) Bunyitay: A váradi püspökség története. I. 171—80. — [7]) A. II. 20., III. 54.; H. O. VII. 391.

I. Miklós 1337-ben a csongrádi főispánságot és a szegedi várnagyságot birta.[1]) Lőkös (Lőrincz) korán, már 1335-ben elhalt, s csak ennek tulajdonítható, hogy országos hivatalt nem nyert.

II. Jánosnak László nevű fia, a későbbi szabolcsi főispán, nőül vevén Medgyesy Annát, alapítója lőn a Somlyai Báthory családnak.[2]) Lőkösnek Péter nevű fia 1345-ben Olaszországban tanult (bizonyára nagybátyja taníttatta), s 1347-ben, mint 15—17 éves gyermek, váradi kanonok lett, de testvére meghalván, kilépett az egyházi rendből (úgy sem volt még fölszentelve), s később tőle származott le az Ecsedi Báthory család.[3])

1334-ben kapták Bereczk fiai az engedélyt, hogy Ecsed mellett a mocsárban várat építhessenek s azt »Hűség«-nek nevezhessék.[4])

A Szakolyi (Szokolyi) család ősei közűl Hodos az 1270—72. években rokona, Joachim bán jóvoltából a zágrábi alispánságot viselte.[5]) Fia Lőrincz nagy szolgálatot tett I. Károly király kezdetben ingadozó trónjának s azért 1314-ben jutalmat nyer,[6]) 1324-ben fogott biró volt a Semjéniek és Bánkyak között.[7])

A Zeleméry család ősei közt — tudtunkra — csak az egy IV. Mihály viselt hivatalt; 1333—37-ben szabolcsmegyei alispán volt.[8])

## *II. Birtokai.*

Hogy az ág közös birtokaival kezdjük, fölemlítjük, hogy a Zeleméry-ősök 1310-ben vették ki részüket az ősi vagyonból s kapták Szalmad, Gelse, Ujlak (Sámson mellett) és Tegye (Zelemér mellett) falvakat egészen és a Bót mellett eső Szilas felét. Ellenben a Báthory- és Szakolyi-ősöké lett Rakamaz, Batand és Bagota (e két utóbbi holléte meghatározhatatlan).[9])

---

[1]) Orsz. lt. Dl. 30,008. — [2]) A. V. 495. — [3]) A. V. 14—19.; A. VI. 158. — [4]) A. III. 60—61. — [5]) Tkalčič. Mon. Epp. Zagr. 155.; W. VIII. 412. — [6]) Z. I. 147. — [7]) A. II. 132. — [8]) A. III. 26., 158., 326. — [9]) A. I. 201., 218.

A Báthory- és Szakolyi-ősök aztán a következő évben folytatták az osztozást Rakamazon (Batandról és Bagotáról többé nincs szó). Felső-Rakamaz (a helység nyugati része) lett Hodos fiaié, ellenben Alsó-Rakamaz (a keleti rész) I. András fiaié és I. Györgytől származó unokáié.[1])

Az ismeretlen közös őstől örökölt jószágokon kívül a Báthory- és Szakolyi-ősöknek volt még egy pár közös birtokuk, mert 1278-ban Hodos és unokatestvérei együttesen kapták egyik szomszédjuknak és rokonuknak (Bereczk sógorának) Vajvodafia Langeusnak Bátor, Ábrány és ezen ma Szentgyörgy-Ábrány nevű helység közelében eső Kis-Bátor helységeit.[2]) Ezen később úgy osztoztak meg, hogy a Báthory-ősök egyik szerzett birtokukból, Büd-Monostorból szakították ki a Szakolyiaknak megfelelő részt,[3]) csakhogy Nyir-Bátort egyesegyedül magukénak mondhassák. — Nyir-Bátorból és Ábrányból azonban még hitbért és hozománydíjat kellett fizetni Langeus özvegyének, Katának. Ezt 1311-ben teljesítette I. Bereczk.[4])

Lássuk már most a három család birtokait egyenkint:

I. András fia Bereczk 1280 táján Nyir-Bátor számára vásárjogot szerzett.[5]) 1321-ben testvérétől, (Vörös) Benedektől megvette a Téglástól északra eső Bót felét,[6]) de csak azért, hogy mindjárt odaadja azt Szilas- és Ágoston-telek nevű földekkel együtt Pál bán fiainak a Nyir-Bátorhoz közelebb eső s így neki értékesebb Encsencsért.[7]) 1320-ban Pócs (Mária-) egyrészét vette meg.[8])

I. Györgynek birtokszerzeményeiről csak annyit tudunk, hogy megvette a szatmármegyei Zsarolyán és Szekeres helységek egy részét, de 1308 előtt el is cserélte.[9])

Bereczknek fiai (illetőleg 1335-től kezdve unokái) 1317-ben kezdik meg birtokszerzéseik hosszú sorát. Ez évben kapják meg Vak Dorog hűtlen fiainak ecsedi (Szatmárm.) birtokát,[10]) és nem nyugodtak addig, míg Ecsedet egészen magukévá

---

[1]) A. I. 230. — [2]) W. IV. 178—79. — [3]) A. VI. 328. — [4]) Orsz. lt. Dl. 1776. — [5]) W. IV. 379. — [6]) A. I. 614. — [7]) A. I. 615. — [8]) A. I. 564. — [9]) F. VIII/1. 253. — [10]) U. o. 228. Az évszám kiigazítandó 1317-re.

nem tették, s ott megvíhatatlan várukban nagyra törő családjuknak szilárd támaszpontot nem szereztek. 1322-ben 25 márkát adnak Ecsednek (Vak-Dorog leányaira s ezektől leányunokáira szállott) feléért.[1]) 1329-ben az azelőtt Kántor-Jánosy család kezén volt ecsedi részt 8 márkáért veszik meg,[2]) másik részét 1337-ben a Mikolay családtól szerzik meg.[3]) Ugyanannak 1349-ben ráadásúl még 10 márkát fizetnek.[4])

Jól értettek ahhoz is, hogyan kell szerzeményeiket Ecsed és Nyir-Bátor körül egyesíteni. Anyjuk (Morhát leánya) után kaptak lenn Zarándmegyében két falut, Csubát és Szintyét (a mai aradmegyei Kis-Jenőtől keletre). Ezeket 1338-ban odaadták a váradi egyháznak cserébe a szatmármegyei Szaniszlóért.[5]) A Nyir-Bátortól délnyugatra eső Szakoly egy részét 1337-ben,[6]) az északnyugatra eső Fejértót (ma Ó-Fejértó) 1325-ben, a délre eső Karuly egyrészét 1342 előtt kapják a királytól.[7]) Az Ecseddel szomszédos Fábiánházáért 1341-ben jókora pénzt, 81 márkát adnak; [8]) Mérket régen, már 1318-ban megkapták a királytól; [9]) a sárvári monostor kegyuraságát, a melylyel Szentmárton, Vállaj és Kálmánd (szatmármegyei) falvak haszonélvezete járt együtt, 1335 előtt a Gút-Keled nem Farkas-ágától szerezték meg.[10]) Csak egy ízben adtak túl szabolcs- (illetőleg akkor szatmár-)megyei birtokon. II. János és I. Miklós és Lőkös fiai testvérüknek, illetőleg nagybátyjuknak kedvéért 1335-ben odaadták a Nyir-Béltek mellett eső Nagy-Karulyt (ma Karuly puszta) a biharmegyei Szeben falu egyrészéért,[11]) de egy év mulva más kézre jutott örökségüket megveszik 30 márkáért s így az megint visszakerült.[12])

Kissé távolabb eső szerzeményeik voltak a szabolcsmegyei Timár, a melyet a Debreczeni családtól 1336-ban kaptak,[13]) és a biharmegyei Kokad, a melyhez a Marczaly család is, de II. János neje is jogot tartott.[14]) A szabolcs-

---

[1]) A. II. 20. — [2]) A. II. 417. — [3]) Orsz. lt. Dl. 24674. — [4]) A. V. 273. — [5]) V. ö. A. IV. 198. és III. 483. — [6]) Orsz. lt. Dl. 30008. — [7]) F. VIII/5. 157—60.; A. V. 18. — [8]) A. VI. 104. — [9]) A. I. 458. — [10]) A. III. 233.; Z. I. 510.; v. ö. A. VI. 162. — [11]) A. III. 130.; v. ö. A. IV. 29. — [12]) A. III. 280. — [13]) A. III. 247. — [14]) A. IV. 414.

megyei Levelek megszerzése 1331-ben még nem sikerült, de 1354-ben már ezt is kezükben találjuk.[1])

Egyéb örökölt javaikra is gondot fordítottak. 1325-ben megerősítették magukat a majádi uradalomból nekik jutott Temfel nevű (Kismarton és Vulka-Pordány közt eső) falu birtokában.[2]) Pordány egy részét 1335-ben és később is kezükön tartják.[3]) 1330-ban Nyir-Bátor lakosait kivétetik a megyei joghatóság alól s rájuk nézve szabad ispánságot nyernek, Bereczk négy fia azzal is támogatta kérelmét e kiváltság megszerzésénél, hogy mindnyájan Nyir-Bátorból származnak és ott születtek.[4])

A nemzetségi monostort is védelmezték. Ennek (a nyiradonyinak) egyházas-varsányi (ma Nagy-Varsány) birtokát 1317-ben a beregi ispán mint a hűtlen Lothárd-fiak birtokát lefoglalta, de 1318-ban II. János és Lőkös visszaszerezték.[5])

I. Andrásnak fiai még együttesen birták örökölt és a közös erővel szerzett vagyont, de unokái már osztozni kívántak. I. György fiai már 1334-ben megkezdték a lépéseket, hogy az őket illető rész a többi atyafiak birtokaitól elkülönittessék, de mivel éppen ez időtájt Bereczk fia Lőkös hirtelen elhalt, gyermekei pedig jóformán még csecsemőkorban voltak, kénytelenek voltak várni egész 1347-ig. Ekkor aztán I. György fiainak, III. Jánosnak és I. Mihálynak jutott a nyiradonyi monostor kegyuraságából a Báthory-ősöket illető rész harmada, Ábrány és Karuly egyharmada, Rakamaz harmada, a pordányi (Sopronm.) rész fele, Encsencs (akkor Szatmár-, ma Szabolcsm.), Csegze és Üllő (ma ismeretlenek) részeinek fele, Kis-Léta (Szabolcsm.) negyede és végre Szaniszló egészen. Ennek (Szaniszló falunak) kedvéért aztán lemondtak minden követelésükről, melyet a sárvári monostor, Nyir-Bátor, Pócs, Nyiregyház és Büdmonostora részei iránt támaszthattak volna.[6])

I. (Vörös) Benedek fiainak birtokviszonyairól csak annyit tudunk, hogy 1355-ben bizonyos vár és monostor ügyé-

---

[1]) F. VIII/3. 569. és A. VI. 158. — [2]) F. VIII/3. 180—83. — [3]) F. VIII/4. 90. — [4]) F. VIII/4. 404—408. — [5]) Orsz. lt. Dl. 29996. — [6]) A. V. 14—19

ben Bereczk leszármazóival egyezkedni akartak, de ez ellen I. Györgynek Mihály fiától származó unokái tiltakoztak.[1])

A Szakolyi család őseinek vagyonosságát Hodos ispán alapította meg. Az 1277-iki nagy csata után (l. fentebb) István bán fiai Hodos ispánt bal kezének elvesztéséért és az értük szenvedett fogságért azzal kárpótolták, hogy neki adták zágrábi (geréczhegyi) palotájukat. 1291-ben azonban e palotát minden áron egy zágrábi polgárnak akarta eladni I. István bán legifjabb fia, Pál bán. Visszakérte tehát Hodostól s helyette bizonyos palkonyai (Borsodm.), bökönyi, miskei és györki (Szabolcsm.) részeket adott át Hodosnak.[1]) Ebbe Hodos is szivesen beleegyezett és így Szakoly környékén szép birtokhoz jutott.[2]) A csere alkalmával már említik egyik fiát, Lászlót.

Hodos fiai 1311-ben kapták — mint láttuk — az ősi vagyonból Rakamaz nyugati részét.[3]) Lőrincz 1314-ben kapta a királytól ajándékba az akkor még szatmármegyei Szakoly község egy részét.[4]) Ennek egy jó része mint önálló (és nem örökölt, nemzetségi) szerzemény már azelőtt Lőrincz és testvére, László kezén volt.[5]) Itt ütötték föl már most lakásukat, áttették e falut Szatmármegyéből Szabolcsba,[6]) s ettől kezdve viselik a Szakolyi (vagy Szokolyi) nevet. László elhalván, fiai 1328 előtt megosztoztak Lőrinczczel Szakolyon. Ugyanők 1328-ban kapnak Lőrincztől Rakamazon udvarháznak való helyet és megkapják ugyanott a nyugatra néző utczát.[7]) A következő évben az országbiró kényszeríti Lőrinczet, hogy unokaöcscseit a Szakoly elosztása előtt kapott királyi adományokból: Ine-Szakoly, Göröny (Szabolcsm.) és Kis-Ders (Szatmárm.) falvakból is részeltesse.[8]) Ennek következtében az 1332-ben fiú nélkül elhúnyt Ine leányának járó leánynegyedet Ine-Szakolyból nemcsak Lőrincz, hanem László fia János is fizeti.[9]) 1335-ben Lőrincz és unokaöcscsei eladják sopronmegyei pordányi és temfeli (hibásan írva theseli) részbirtokaikat.[10]) 1337-ben Lőrincz és V. János jelen

---

[1]) A. VI. 269. — [2]) Tkalčič. Monum. Zagrab. I. 61., 67. — [3]) A. I. 230. — [4]) Z. I. 147. — [5]) Z. I. 323. — [6]) Z. I. 276. — [7]) Z. I. 315. — [8]) Z. I. 322—23. — [9]) Z. I. 396. — [10]) F. VIII/4. 90.

vannak, midőn Ine-Szakoly másik részébe Báthory Miklóst beiktatják.[1]) A következő évben a szatmármegyei birtokokért folyt perben Lőrincz és fiai kibékülnek a Báthoryakkal.[2]) A Nyir-Bátorból őket illető rész helyett Büdmonostoron kaptak részeket.[3])

Hogy a Zeleméry család ősei az ősi vagyonból mit kaptak? előadtuk (l. fentebb). 1321—24. években III. Mihály fiai erősen perelnek a Várdayakkal Mihálylaka (ismeretlen, de Zelemér és Macs közt eshetett) falu miatt, míg végre belenyugodtak, hogy az a Várdayaké legyen, sőt VI. János jelen is volt, midőn Mihálylakát a Várday-ágnak átadták.[4]) 1335-ben az akkor élő tagok mind birtokosok a sopronmegyei Pordányban.[5]) VI. János egy ideig zálogban birta Püspök-Ladány és Bajom egy részét, de azt fiától, Pétertől (1342-ben a Debreczeni család egyik tanújától)[6]) visszaváltották a tulajdonosok.[7]) 1332-ben IV. Mihály esküvel védi meg Zelemér határát Salamon faluval szemben és az ő esküvel fogadott határpont-kimutatásait VI. Jánosnak fiai magukra nézve kötelezőknek ismerik.[8])

II. Lothárd-ág.

A sűrűn használt Lothárd személynévről nevezzük így.

Három alágra oszlik, ú. m.: I. Miklós, I. Amadé alágaira és a Maróthy alágra, miként ezt a következő oldalon levő nemzedékrend mutatja.

Hogy I. Miklós alága és a Maróthy-alág összetartozik, kétségtelen. 1292-ben ugyanis I. Lothárd bán fiai és Maróthy I. István egyenlően jogot tartottak közeli atyafiuknak, Martonosfia Tamásnak vagyonához s azt szépen el is osztották.[9]) Ha egy harmadikkal közel atyafiságban állottak, egymástól sem estek távol.

I. Amadé alágát a Lothárd név használata s birtokainak fekvése révén csatoltuk ez ághoz.

Máskülönben ezen alágaknak érintkező pontjuk nincs, politikai történetük, birtokviszonyaik egymástól függetlenek.

---

[1]) Orsz. lt. Dl. 30008. — [2]) F. VIII/4. 369. — [3]) A. VI. 328. — [4]) Z. I. 235., 252., 253., 271. — [5]) F. VIII/4. 90. — [6]) A. IV. 230. — [7]) A. V. 515. — [8]) A. II. 594—96. — [9]) H. O. I. 24.

N

I. Miklós — I. (Fekete) Amadé — N.

**I. Miklós**

I. Pál [1]) 1246—72.

I. Lothárd bán 1272—92. — Domokos [2]) † 1282.

I. László [3]) 1292. — Endre bán, 1289. † 1292 előtt — Dénes, 1289—92. — II. Lothárd bán [4]) 1292—1299.

II. László [5]) 1316. — Martonos [6]) 1292—1335. 1-ső ~ N, 2-ik ~ Klára, 1335.

1-től: Mihály 1335. † — II. Miklós 1335. † — N. leány [9]) ~ Laczkfy András

Dénes fiai: András 1316. — Dezső 1316. — III. Lothárd [7]) 1316.

II. Lothárd bán fiai: Jakab 1316. — II. Pál 1316. — János [8]) 1316.

**I. (Fekete) Amadé**

II. Amadé, 1272—78. *a Felső-Lendvay cs. őse* — Ampod, 1258. *a Marczaltövy cs. őse* — I. Lothárd, [10]) 1264—84. *az Amadé cs. őse*

II. Amadé fia: I. Miklós, [11]) tót bán 1292—1325.

II. Miklós, [13]) 1325—45. ~ Margit

II. János 1347—59. — IV. Amadé [17]) 1347—49., †

Ampod fia: Bertalan, [11]) 1292—1325.

I. István [14]) 1325—41.

Péter 1346—59. — IV. Miklós [18]) 1346—50.

I. Lothárd fia: I. János [12])

III. Amadé 1327—59. — II. Lothárd 1327—59. — III. Miklós 1327—59. kanonok — Keled [15]) 1327—38. — II. István [16]) 1337—59.

**N.**

I. Mihály *a Maróthy család őse.*

I. István [9]) 1275—1298.

II. Mihály, 1319—24. vitáni várnagy — Kelemen [20]) 1324. — I. Miklós 1353. — II. István 1342—53. — II. János [21]) 1353.

II. Mihály fiai: I. Miklós, 1347—53. — III. Mihály, 1347—53. — II. János, [21]) 1347—53.

[1]) H. O. I. 24. — [2]) W. V. 66—67. — [3]) W. V. 66—67. — [4]) W. IX. 493. — [5]) F. VIII/5. 155. — [6]) W. IX. 493. — [7]) A. II. 127. — [8]) A. I. 471. — [9]) A. III. 171., VI. 265. — [10]) A. VI. 172. — [11]) H. O. VII. 41. — [12]) H. O. I. 150. — [13]) Zal. I. 466. — [14]) H. O. III. 76. — [15]) H. O. I. 150. — [16]) H. O. III. 129. — [17]) Zal. I. 466. — [18]) H. O. I. 207. — [19]) W. IX. 116. — [20]) W. X. 296. — [21]) A. VI. 272.

Éppen azért mindenik alágról külön adjuk elő, a mit emlékeinkben róluk leltünk.

*a)* Miklós alága.

Gazdag, magasra törő, de gyorsan elvirágzott ág volt. — A szorosan vett Magyarországnak éppen két ellenkező pontján, Sopronmegye nyugati és Szilágymegye keleti részén terültek el terjedelmes uradalmai: Sopronmegyében a majádi, Szilágymegyében az aranyosi. Ez utóbbi a mai Szamos-Széplaktól (Szilágym.) a Lápos folyó mellett eső Kővárig terjedt. Középpontja volt a mai Köd mellett fekvő Aranyosvár, s idővel 2 részre az aranyosvári és kővári uradalmakra szakadt.

Magáról Miklósról nevén kívül semmit sem tudunk.

I. Pál comes 1246 elején az aranyosvári uradalomból szeretett atyafiának István országbirónak ajándékozott négy falut, ú. m.: Szamos-Széplakot, Alus és Mikó elpusztult helységeket és a Szilágy vize mellett eső Ugróczot, továbbá a Lápos vize mellett 30 ekényi földet egy várépítésre alkalmas helylyel s az Aranyosvártól oda vezető biztos (titkos) úttal együtt, vagyis a későbbi Kővárt.[1]) Ugyanez év végén Pál comes az országbiróból már nádorrá emelkedett Istvánnak egészen eladja az aranyosvári uradalomnak Szamos-Széplak felé eső részét 100 márkáért s magának a Szamos-Ujlak felé eső részt tartotta meg. Bevallotta azt is, hogy e 100 márkára szüksége volt, mert majádi uradalmát kellett a zálogból kiváltania.[2]) Ekként aztán egy ideig megmaradt sopronmegyei birtokosnak, s mint ilyen 1254-ben perben állott egyik híres mosonymegyei főúrral, Óváry Konráddal,[3]) de 1259-ben oly borzasztó szerencsétlenség érte, hogy annak következtében a majádi uradalmat elvesztette. Ekkor ugyanis a stájerokkal vívott csatában vereséget szenvedett, több atyafia meghalt, 70 szolgája elesett, ő maga fogságba jutott. Hogy magát kiváltsa, kénytelen volt majádi uradalmát eladni. Kárpótlásúl az Erdély kormányát átvevő V. István kiskirály az aranyosvári uradalomban nagy vámot adott neki. Nevezetesen megengedte, hogy minden a Szamoson sót szállító hajó Aranyosnál megálljon és 20 darab sót fizessen a földesúrnak.[4])

---

[1]) H. O. I. 24. — [2]) W. V. 66—67. — [3]) U. o. — [4]) U. o.

I. Pál fiai közűl I. Lothárd 1292 előtt valahol (Mácsóban vagy Szörényben?) bán volt. 1273-ban rokonával, Gút-Keled Joachimmal együtt a cseh háborúban részt vett és Ausztriát pusztította. 1278-ban a morvamezei csatában súlyos sebet kapott. 1282-ben a kúnok ellen vívott ütközetben ballábát szúrták át. 1292 végén pedig a Kőszeghyek ellen védelmezte királyát, III. Andrást. Nagyon kiérdemelte, hogy mind IV. László, mind III. András királyok megerősíték őt az aranyosi sóvám birtokában.[1])

I. Lothárd testvére, Domokos a hódtavi csatában esett el.[2])

Fiai közűl I. László 1291—92-ben atyja oldala mellett küzdött Ausztriában és a Kőszeghyek ellen.[3])

Endre 1289-ben Dénes és II. Lothárd testvéreivel együtt adómentességet szerzett Valkómegyében lakó népei számára. Nemsokára ez Endre bán (leghihetőbb, hogy mácsovi albán) lett, de már 1292 előtt meghalt.[4])

Dénes és II. Lothárd 1289-ben fordúlnak elő először. 1292-ben Martonos nevű unokaöcscsük érdekeit is védve megosztoznak Maróthy Istvánnal másik Martonos fiának, a magvaszakadt Tamásnak vagyonán. Nekik jutott a szerémmegyei Szentilye, Alsán (ma Ásania Zimonytól nyugatra), Tinnia és Gumna vagy Gungna (Maradik mellett), Apa és Buziás.[5])

II. Lothárd ezután tiszántúli birtokaira költözött. 1299-ben szatmármegyei szolgabiró.[6]) Később, 1317 előtt bán lett, de hogy hol? nem tudjuk.[7])

I. Lothárd unokái közűl II. László 1316-ban részt vett a Kopasz-féle lázadásban és e miatt földönfutó lett.[8])

Martonos, Endre bán fia, 1292-ben még gyermek volt, midőn a magvaszakadt Tamás vagyonából részesült.[9]) 1314-ben I. Károly királylyal megerősítteti az 1289-iki adómentességről szóló levelet.[10]) Ebből és a későbbi adatokból kitünik, hogy a régen valkó-, most szerémmegyei Németi (Nemcze) az övé volt. 1335-ben bevallja, hogy Tárnok nevű birtokát csak úgy tudta megmenteni, hogy második neje hozományából 100 márkát

---

[1]) W. V. 66—67. — [2]) U. o. — [3]) U. o. — [4]) W. IX. 493.; v. ö. A. VI. 264. — [5]) A. VI. 264. — [6]) H. O. VII. 283. — [7]) V. ö. H. O. VII. 374. — [8]) F. VIII/5. 155. — [9]) A. VI. 264. — [10]) W. IX. 493.

fordított az ellene emelt per megnyerésére, s ezért e falut 100 márka erejéig Klárának, második nejének leköti.[1])

András, Dezső és III. Lothárd (Dénes fiai) nagyon háborgó természetűek voltak. 1311 táján a hűtlen Kőszeghyekhez csatlakoztak. 1316-ban résztvettek Kopasz nádor lázadásában s ennek leveretése után Uros szerb királyhoz szöktek át, úgy hogy 1319-ben III. Lothárdot a magyarok Mácsó várának megvívásakor kerítették kézre. E miatt aztán jarumnai (ma Jarmina, Vinkovczétől nyugatra) birtokukat is, de bizonyára a többieket is, elvesztették.[2])

II. Lothárd bán fiai tiszántúli főurakká váltak, tiszteiket is az ide való nemesekből válogatták. 1316-ban egyik altisztjük volt Sámsoni Dezső, Debreczen szomszédságából, másik Piskárkosi György.[3]) — Jakab előfordul már 1299-ben. Lerombolta ez év előtt (Ér-) Semjént s kárpótlasúl fizet 5 márkát.[4]) Szomorúan emlékezetessé tették nevüket 1316-ban, mert Kopasz nádor lázadásának főtámaszai voltak unokatestvérükkel, Lászlófia Lászlóval együtt. Aranyosi váruk éppen alkalmatos összekötő kapocs volt Kopasz nádor tiszántúli és erdélyi hívei között. A debreczeni csatában ők voltak az elsők, a kik Debreczeni Dózsát megtámadták. Itt azonban vereséget szenvedtek. Erre Erdélybe menekültek s aranyosi várukra támaszkodva, ott is lázongtak à király ellen. Végre itt is vereséget szenvedtek, s a kik közülök fogságba jutottak, azokat a király megölette, a többieket pedig száműzte. Elkobzott birtokaik közűl a szabolcsmegyei Tiszaközt már 1317 május 8-án,[5]) hevesmegyei a Kürümonostorát (most Nagy-Kürü Jász-Kún-Szolnokm.) 1318-ban,[6]) Fejértót pedig 1326-ban adta másoknak a király.[7]) Birtokaik elkobzásakor a nyiradonyi monostor, egyházas-varsányi birtoka is a király kezébe került, s a Báthory-ágnak elég gondot adott annak kiszabadítása.[8])

I. Lothárd unokái közűl e szerint csak Martonos maradt meg I. Károly hűségén, s egyedűl az ő ivadéka terjedt tovább, de csak egy ízzel.

---

[1]) A. III. 171. — [2]) A. II. 127—30. — [3]) V. ö. A. II. 166. — [4]) H. O. VII. 283. — [5]) H. O. VII. 374. — [6]) A. I. 471. — [7]) F. VIII/5. 155—57. — [8]) Orsz. lt. 29996. V. ö. Z. I. 173.

E Martonosnak első nejétől két fia, Mihály és II. Miklós maradt. 1335-ben őket is kötelezi atyja, hogy Tárnokot el ne vegyék második nejétől, hacsak ki nem fizetik neki a ráfordított 100 márkát.[1]) Miklós jóval 1352 előtt, Mihály 1352 táján magtalanúl haltak el. Leánytestvérüket, a hatalmas Laczkfy András macsovi bán, utóbb erdélyi vajda vette el. Ennek kedvéért a király Martonos leányát fiúsította s a Maróthy alág 1353-ban sikertelenűl igyekezett Martonos javait a nemzetségi jog révén megszerezni.[2])

*b)* FEKETE I. Amadé ága.

Ezen alágnak a közös őstől I. vagy Fekete Amadétól örökölt birtokai voltak Gút Fejérmegyében, Marczaltő, Malomsok és Szente (ma puszta) egymással határos s a Marczalnak a Rábába való beszakadásával eső falvak Veszprém- és Győrmegyében, végre Bagamér Biharmegyében.

Fekete I. Amadénak csak a nevét ismerjük.[3])

Három fia három családot alapított, úgymint: *α*) a Felső-Lendvay, *β*) Marczaltövy és *γ*) Várkonyi Amadé családot.

Világos áttekinthetés végett ezeket egyenkint ismertetjük.

*α*) A Felső-Lendvay család alapítója II. Amadé 1272 szeptember 1-től 1273. máj. 28 előttig vasmegyei ispán vala.[4]) Természetes, hogy ennélfogva élénk részt vett az 1273 elején kitört cseh háborúban. Februář táján Stajerországot, később Ausztriát rohanta meg és pusztította. Áprilisban pedig saját megyéjét védelmezte.[5]) A magyar pártviszályok között rokonával, Gút-Keled Joachim bánnal tartott s vele együtt bukott 1273. májusban. 1275. szept. 1. után pártjuk megint győzedelmeskedett s így II. Amadé visszakapta a vasmegyei ispánságot.[6]) 1275. decz. 2. megkapta érdemeinek jutalmát, családjának jövendőbeli fészkét, Felső-Lendva várát Vasmegyében.[7]) 1286. táján halt meg,[8]) de özvegye még 1332-ben is él és

[1]) A. III. 172. — [2]) A. VI. 265—66. — [3]) A. VI. 172.; W. IX. 443. — [4]) F. V/2. 49., 51., 128.; H. Okl. 66.; v. ö. W. IX. 33. — [5]) H. O. II. 10.; W. IX. 33.; F. VII/3. 73. — [6]) F. V/2. 259. és 397. Az évszám kiigazítandó. 1275.; v. ö. Fejérpataky. Kanczell. 131. — [7]) W. XII. 143. — [8]) W. IX. 443.

a sági plébánost (Iharos-Berénytől délnyugatra) templomából kikergette.[1])

Utólag 1323-ban nádornak is nevezik,[2]) de ez lehet egyszerű tollhiba is. Támogatni semmi sem támogatja, sőt a többi adatok ellene mondanak neki.

Fia I. Miklós még nagyobbra vitte s minden hazafi becsülését kivívta magának.

I. Miklós 1292-ben ősi birtokuknak, a biharmegyei Bagamérnak határát járatja meg.[3]) 1307-ben Hahót környékén (Zalam.) birtokos.[4]) 1313-ban rokonától, Monoszlay Egyedtől kapja a rupolyi (= kaposvári) uradalom felét.[5]) Birtokai révén először a Kőszeghy család mellett volt s talán 1310-ben III. Henrik meghatalmazottja is vala,[6]) de csakhamar odahagyta és híven szolgálta I. Károly királyt, részt vett annak minden hadjáratában, küzdelmében s így akkora tekintélye lőn, hogy már 1316-ban az ő közbenjárására adja vissza a király az Óváry család birtokát.[7]) 1317-ben érdemeit a király a somogymegyei Berény, Osztopán és Dencs falvakkal jutalmazza.[8]) 1318—21-ig soproni főispán, 1322—25. ápril 14-ig tótországi bán s egyszersmind soproni és komáromi főispán vala.[9]) 1319-ben élénk részt vett a szerb háborúban,[10]) 1320-ban a Kőszeghyek lázadásának leverésében; [11]) 1321-ben Csák Máté halála után rögtön annak területére vonult s ő foglalta el Appony, Privigye, Bajmócz és Ugrócz várakat.[12]) 1323 augusztusban Horvátországot hódította vissza a magyar koronához.[13])

Ugyancsak 1323 áprilisban az osztrák-magyar szövetséget ő is megpecsételi és az ország határának kiigazítására kiküldött bizottság tagja lesz.[14])

E közben vagyona is gyarapodott. 1324-ben kapta a győrmegyei Ikrényt.[15]) 1323 előtt megvette a Felső-Lendvától

---

[1]) A. II. 580. — [2]) A. II. 77. — [3]) H. O. III. 41. — [4]) A. I. 139. — [5]) Knauz. II. 677. — [6]) A. I. 203. — [7]) A. I. 395. — [8]) A. I. 415. — [9]) A. I. 490.; Sopr. I. 83.; F. VIII/2. 328., 443.; A. III. 8.; F. VIII/2. 550., 562., 565.; Sopr. I. 105.; H. O. III. 76. — [10]) A. II. 69. — [11]) F. VIII/2. 412., 549.; Sopr. I. 111.; H. O. I. 124.; A. II. 70. — [12]) A. II. 70. — [13]) F. VIII/2. 498. — [14]) F. VIII/7. 146—47. — [15]) F. VIII/2. 562—65.

nem messze eső Ivánczot (Ivánocz?) részint pénzért, részint a somogymegyei Baráti faluért.[1])

Különben nem volt kapzsi ember. 1318-ban a foglalás révén kezébe került Csele és Jenő baranyamegyei falukat a margitszigeti apáczáknak visszaadta.[2]) 1325-ben unokaöcscsének, Marczaltövy I. Istvánnak ajándékozta Malomsok és Szente nevű örökölt birtokait.[3])

Egyetlen fia II. Miklós 1325-ben már előfordúl,[4]) de a nyilvános élet terén nem szerepel. 1341-ben zálogba veszi a somogymegyei Inke egy részét,[5]) 1343-ban örök áron megveszi Pálcza (most Pócza) egy részét és Déshida falut, most (Desseda puszta Somogym.).[6]) 1346-ban rokonai, a Várkonyi Amadé család tagjai szeretnék tőle kicsikarni az ősi vagyonon való osztozkodást, mert I. Miklós idejében ennek nagy hatalma miatt nem merték azt kérni.[7]) 1347-ben már özvegyét, Margitot említik.[8])

Fiai, IV. Amadé és II. János anyjukkal együtt 1347-ben megengedik, hogy Belmura és Petáncz közt határt járjanak s hogy a letenyei vám Bécz faluba vitessék át.[9]) 1348-ban felsőlendvai várnagyukat újfent kiküldik, hogy a Mura-Szombat mellett levő Petáncz határjárásánál érdekeikre vigyázzon.[10]) 1349-ben lépéseket tesznek, hogy a Nagy-Bajom mellett eső Balogd nevű birtokukat Szent-Trinitás és Kakonya nevű szintén somogymegyei falvakkal elcserélhessék.[11]) 1348-ban odaadják bagaméri birtokukat a váradi egyháznak s kapják helyette a (veszprémmegyei) Pápától keletre eső Gyimoltot és a baranyamegyei Szent-Miklós falut.[12]) Ez alkalommal említik rupolyi (tollhibából kapolyi) várnagyukat, Ilyey Jánost.[12]) 1356-ban II. János (Rupolyi) a somogymegyei Szent-Pál mellett eső Németi falut átadja Varjasért.[13]) 1353-ban a Marczaltövy és Várkonyi Amadé családok szerettek volna osztályt nyerni Felső-Lendvából, s e végből pert indítottak II. János ellen az országbiró

---

[1]) A. II. 77—78. — [2]) A. I. 490. — [3]) H. O. III. 76. — [4]) U. o. — [5]) A. IV. 125. — [6]) A. IV. 374. — [7]) H. O. I. 193—94. — [8]) Zal. I. 466. — [9]) A. V. 109—10.; Zal. I. 466. — [10]) A. V. II. 716., 212. — [11]) A. V. 292., 328. — [12]) F. IX/6. 37—39.; v. ö. u. o. 139—41.; W. II. 327.; F. X/3. 252. — [13]) A. VI. 450.

előtt. A bizonyságra 1354-ben fölhivott főurak a közös őstől való leszármazást elismerték, sőt azt is állították az 1273-iki oklevél ellenére, hogy a Marczaltövy és Várkonyi Amadé családok is Felső-Lendváról eredtek.[1] De a királyi udvar nem fogadta el ez állítást, s a mint 1357-ben II. János magtalanúl elhúnyt, Felső-Lendvát lefoglalta, 1358-ban s később 1364-ben elajándékozta.[2]

$\beta$) A Marczaltövy család alapítója, Ampod, 1258-ban Becse-Gergely Dénes és Lőrincz helyett kész volt párbajt vívni a tiszántúli Dénesmonostora és Pétermonostora egyházak kegyuraságának megszerzése végett.[3]

Fia, Bertalan, 1292-ben Bagamér (Biharm.) határát járatta meg.[4] Ugyanez időtájt panaszkodik, hogy a szomszéd álmosdiak Bagamért lerombolták és a bagaméri birót megölték.[5]

I. István, Bertalan fia, 1325-ben még fiatal ember volt, de már annyira kedvében járt unokabátyjának, a hatalmas tót bánnak, I. Miklósnak, s annyi szolgálatot tett neki, hogy ez 1325. ápr. 14-én megajándékozta őt Marczaltő mellett eső malomsoki és szentei birtokával.[6] 1339-ben 40 márkáért zálogba vette a sopronmegyei Höflányt.[7] 1341-ben a Marczaltő közelében is birtokos Kanizsay (Csornay) családdal perel.[8]

Két fia marad, Péter és IV. Miklós. Ezek 1346-ban Marczaltő tartozékait védik Medgyesi (Móriczhidi) Simon ellen.[9] 1350-ben István herczeg, a király öcscse, veszi pártfogásába őket és özvegy anyjukat.[10]

$\gamma$) A Várkonyi és Bősi Amadé család őse I. Lothárd comes. Ennek zajos ifjúsága volt. Érdemeiért már 1264. június 22-én szép birtokot nyert IV. Béla királytól és nejétől, Mária királynétól:[11] a pozsonymegyei Bős falu és a mellette levő, ma már elpusztult Árpád-soka vagy Árpád volt királynéi földekből állott a jutalom. Ámde ez év végén koczkára tette e szerzeményét, mert kitörvén a háború IV. Béla és fia,

---

[1]) A. VI. 172. — [2]) Csánki: Magy. földrajza. II. 716. — [3]) F. IV/2. 462. — [4]) H. O. III. 41. — [5]) H. O. VIII. 353. — [6]) H. O. III. 76. — [7]) Sopr. I. 153. — [8]) U. o. 101. — [9]) H. O. III. 154. — [10]) H. O. I. 207. — [11]) F. X/2. 727. Hibás évszámmal H. O. VIII. 98.

V. István között, Lothárd V. István mellé állott s Tiszántúlra menekült. IV. Béla és neje erre Bőst és Árpádot elvették s Péterfia Miklós ispánnak ajándékozták. Ez pedig Bőst és Árpádot eladta 70 márkáért Héder Jakabnak. Helyreállván a békesség, Lothárd szerette volna visszakapni Bőst, de persze IV. Béla idejében ez nem sikerült.[1]) Péterfia Miklóstól különben még 6 kanczalovat és egy mén csíkót is követelt.[2])

IV. Béla és neje halála után I. Lothárd újra lépéseket tett Bős és Árpád visszaszerzésére. V. István neje igazat adott neki és 1270. decz. 3. keltezett levélben újra neki adta azokat.[3]) Hátra volt azonban még az egyezkedés a tettleges birtokossal, Héder Jakabbal. Szerencsére ez hajlandó volt az egyezségre. 1271 elején Héder Jakab megigérte, hogy megtéríti I. Lothárdnak az okozott 7 márkányi kárt és eladja neki 70 márkáért Bőst meg Árpádot.[4]) Az ekként nagynehezen visszaszerzett birtokban aztán 3 év múlva IV. László király is megerősítette,[5]) s még nagyobb biztosság okáért I. Lothárd comes 1284-ben újra beiktattatá magát.[6])

Megvetvén ekként lábát a Csallóközön, igyekezett több birtokot is szerezni. 1282-ben már oltalom-levelet kapott karcsai és nyéki birtokaira, melyek előbb pozsonyi várföldek valának.[7]) Bizonyosan az ő szerzeménye Várkony is, de mikor szerezte? azt nem tudjuk.

I. Jánosról, Lothárd fiáról nevén kívül egyebet nem tudunk.

E János fiai közűl III. Amadé 1345-ben Nagymartoni Pál országbiró sárfeji tisztje.[8]) 1341-ben a margitszigeti apáczák javára Baranyamegyébe kiküldött királyi ember.[9]) III. Miklós 1350-ben budai kanonok. II. István 1350-ben a győri püspök tisztviselője volt s 1350-ben urával együtt Tengerentúlra, azaz a nápolyi hadjáratra indult.[10]) Máskülönben e fiúk szorgalmas védelmezői valának nagyatyjuk, I. Lothárd szerzeményeinek. 1327-ben hosszú küzdelem után visszaperelték a hatalmas Szentgyörgyi családtól Várkonyt és Nepe-(Nepa-)Karcsát.[11])

---

[1]) W. VIII. 226. — [2]) H. O. III. 33. — [3]) H. O. I. 48—50. — [4]) H. O. I. 54. — [5]) F. V/2. 190. — [6]) H. O. I. 84. — [7]) H. O. I. 81. — [8]) H. O. II. 82. — [9]) F. VIII/4. 552. — [10]) H. O. I. 208. — [11]) H. O. I. 150., II. 47., III. 88., 89., 93.

III. Amadé és II. Lothárd 1329-től 1336-ig pereltek a nyéki nemesekkel Nyék egy részéért.[1]) 1337-ben kiegyeztek volna velük, de ez ellen most meg a többi három testvér: II. Miklós, Keled és II. István tiltakoztak.[2]) 1338-ban az első négy fiú egyetértőleg járatja meg Várkony és Paka határait.[3]) 1350-ben III. Amadé, II. Lothárd és II. István a Hédervár yakkal állnak perben.[4])

1346-ban Keled kivételével (a ki e szerint meghalt) kijelentik, hogy a Felső-Lendvay család kezén maradt ősi, Fekete Amadétól származó javakhoz való jogukat fentartják, eddig is csak I. Miklós nagy hatalma és a II. Miklóst pártfogásába vevő király miatt nem kérték örökségüket.[5]) 1353-ban elismerik, hogy Marczaltőből kikapták az őket illető részt, de most már még többet, a felső-lendvai uradalomból való részesülést is követelték.[6]) Ezt nem érték el, de elérték azt, hogy 1359-ben a Felső-Lendvay család magvaszakadtával az ennek kezén volt Gút, Malomsok és Szente ősi birtokok nem a koronára, hanem rájuk szálltak. Ezekből azonban természetesen a Marczaltövy családot is részesíteni kellett.[7])

*c)* A Maróthy alág.

A Gút-Keled legdélibb ága. Már a XIII. században a Száva és Báza (ma Boszut) közt eső Maróton (ma Morovich Szerémm.) lakott.

Az alág története, hatalmának emelkedése I. Istvánnal kezdődik. Ez előbb V. Istvánnak, azután IV. László királynak volt apródja s 1275-ben Tótországban lakó népei számára fölmentést nyert a bánzsolozsma és a nyestadó alól.[8]) 1292-ben a Lothárd alággal úgy egyezett ki, hogy magvaszakadt rokonuk, Martonosfia Tamás vagyonából, ő Durao nevű birtokot kapta.[9]) 1291-ben I. István vitézül harczolt Ausztriában Bécs alatt, 1294-ben pedig a Barsa nemzetség megfékezésekor Adorján vár ostrománál. Ebbeli érdemeiért III. András 1298-ban őt szabad ispánsággal jutalmazta, azaz

---

[1]) H. O. II. 69., III. 130. — [2]) H. O. III. 129., II. 75. — [3]) H. O. II. 69. — [4]) H. O. V. 124. — [5]) H. O. I. 193—94. — [6]) A. VI. 172. — [7]) H. O. II. 104—18. — [8]) W. IX. 116. — [9]) A. VI. 264.

jobbágyait kivette a valkómegyei és egyéb ispánok joghatósága alól.[1])

Fiai közűl II. Mihály 1319-ben királyi apród, 1324-ben vitáni várnagy volt s Kelemen testvérével együtt az 1275-iki és 1298-iki kiváltságlevelek megerősítéséről gondoskodott.[2])

II. István 1342-ben Atyai Vér Lászlóval perel.[3]) 1345-ben két tolvaj pártfogása miatt kénytelen volt Somos nevű, a régi Diankovecz mellett, tehát Maróttól nem messzire eső birtokát Lekcsey Andrásnak átengedni.[4]) 1346-ban nejének, Györkfia István leányának nevében perel s követeli annak leánynegyedét a valkómegyei birtokból.[5]) 1353-ban a nádori törvényszék tagja egy bodrogmegyei hely ügyében.[6]) Ugyanez évben ő, továbbá I. Miklós, I. János nevű testvérei és II. Mihály fiai Miklós alágának kihalásával szerették volna annak vagyonát, különösen Németit (ma Nemcze Szerémm.) megkeríteni, de perüket elvesztették.[7])

II. Mihály fiai 1347-ben még kiskorúak s már is pereltek két valkómegyei nemessel Magyarmező és Konszka nevű birtokért, de aztán követelésükről lemondtak.[8]) 1353-ban a Miklós alág örökségeért folytatott perben szintén fölemlítik őket.

Az eddig említetteken kívül I. István fiai birták még 1338-ban Boych nevű falut Maróttól nem messze, a Száva közelében.[9])

III. Egyedmonostori ág.

Összekötő kapcsa volt az Ér-Diószegtől északra eső egyedi (eggedi) monostor kegyurasága.

Az egyedi monostor Mindenszentek tiszteletére volt avatva.[10]) Birtokai voltak Egyed, Sárfő és Kágya az Ér mentén, Molnos-Petri a Berettyó és a beregmegyei Bag a Tisza mellett.[11]) Kegyurai nagyon is magukénak tartották, mert 1277-ben egyik a faragott köveket elhordatja belőle.[12]) 1297-ben a monostor bagi birtokát tetszésük szerint cserélik föl közelebb eső, s így könnyebben védhető biharmegyei birtokkal.[13])

---

[1]) W. X. 295—96. — [2]) W. IX. 116., X. 296. — [3]) A. IV. 542. — [4]) A. V. 144. — [5]) A. IV. 579. — [6]) Z. II. 532. — [7]) A. VI. 262. — [8]) A. V. 116. — [9]) F. VIII/5. 263.; A. IV. 542. — [10]) H. O. VII. 154.; A. II. 217—18. — [11]) H. O. VII. 124. — [12]) H. O. VII. 170. — [13]) H. O. VII. 258.

1316-ben a monostort a kegyurak vár gyanánt használják és szerencsésen megvédik.[1])

Az ág leszármazását lásd a következő oldalon.

Az ág közös ismeretlen ősének három fia volt. Kitünik ez abból, hogy 1275-iki egyezség szerint I. Dorog fiai 1274. szept. 8-tól 1275. szept. 8-ig, Sem fia 1275. szept. 8.—1276. szept. 8. és I. Kozma meg Adony fiai 1276. szept.—1277. szept. gyakorolták az egyedi monostor kegyuraságát, illetőleg húzták az azzal összekötött jövedelmet.[2]) Tehát a három alágnak egyenlő joga volt a monostorhoz, s ez csak úgy jöhetett létre, hogy a monostort építő ősnek három fiától egyenlő rokonsági fokon származtak le az alágak.

*a)* Az ág politikai története.

Az ág tagjai, noha többeket közülök comes-eknek neveznek, tudtunkkal országos hivatalokat nem viseltek, de mint előkelő s gazdag férfiak, továbbá jeles, vitéz férfiak mindig nagy részt vettek koruk hadi és politikai mozgalmaiban s mindig híven szolgálták királyukat.

Kis Kozma 1265-ben ott volt a feketehalmi várban s nagy szolgálatokat tett István kiskirálynak.[3]) I. Péter 1266-ban vitézül küzdött a bolgár háborúban kivált Bodon (Viddin) alatt.[4]) 1277-ben I. Dorog fiai híven harczoltak Geregye Pál lázadó fiai ellen s e miatt II. Geregye nagy károkat okozott nekik.[5]) Ugyanez időtájt történt, hogy I. Péter elhordatta az egyedi monostor faragott köveit s abból Diószegen tornyot építtetett.[6]) 1278. aug. 16-án a morvamezei csatában I. Péter az első sorban harczolt.[7]) 1282 táján Kis Kozma és I. Ivánka komoly, alkalmasint politikai természetű veszekedésbe bonyolódtak a Hont-Pázmány nem bihari ágával. Kis-Kozma lerombolta Hont-Pázmány Mikó és Csépán egyik faluját,[8]) de viszont Szalókfia Albert meg néhány kúnt vett maga mellé s azokkal megrabolta Kis Kozma Kágya nevű birtokát. II. Ivánka utána rohant ugyan a rablóknak, de rosszúl járt, mert csapatát megverték és három emberét megölték,[9]) 1284-ben Kis Kozma meg-

---

[1]) A. II. 217—18. — [2]) H. O. VII. 154. — [3]) F. VI/2. 389. — [4]) W. IX. 197. — [5]) U. o. — [6]) H. O. VII. 170. — [7]) W. IX. 197. — [8]) H. O. VII. 187. — [9]) U. o. 199.

- N.
  - N.
    - I. Kozma, *a Pelbárthidy család őse*
      - II. Kis Kozma,[2]) 1265–1317.
        - I. János 1310.
        - II. Joanka [4]) 1302–11., † 1312.
          - III. János,[9]) 1323–53.
            - Margit, 1365. ~ Gyapolyi Miklós
            - Ilona,[10]) 1365. ~ Oszlári Pál
    - Adony [1]), *az Adonyi család őse*
      - I. Joanka,[3]) 1275–1323.
        - II. Miklós 1307–44.
        - Tamás 1325–38.
          - IV. János 1352.
          - András [10]) 1352–99.
        - I. István 1327–38.
          - III. István 1352.
        - I. Lőkös 1327–52.
          - IV. Miklós,[10]) 1365.
            - László,[10]) 1399.
        - Jakes [5]) 1323–52.
  - N.
    - Sem
      - Luka,[3]) 1275–84.
        - II. Péter,[6]) 1296.
  - N.
    - I. Dorog, *a Diószegi és Doby családok őse*
      - I. Péter [3]) (Székelyhidy) 1266–96.
        - II. Dorog 1297–1366. † 1317.
        - Joachim 1310–45.
        - III. Péter[7]) 1310–38.
          - V. János [11])
            - V. Péter [11]) † 1401.
      - Lőrincz (Doby) [3]) 1271–1304.
        - II. István [8]) 1319–52.
          - III. Dorog 1347. †
          - IV. Péter[12]) 1347. †
          - Erzsébet[13]) 1364–74. ~ Monaki Mihály
      - I. Miklós (Diószegi) [3]) 1275–1304.
        - II. János Ördög 1310–16.
        - III. Miklós 1310.
        - II. Lőkös 1313.
        - Keled 1313–46.
          - V. Miklós [13]) 1365.
        - Konrád [7]) 1310–52.
          - László 1352.
        - IV. Dorog (László),[14]) 1374. †

[1]) Orsz. lt. Dl. 29107. — [2]) F. V/2. 389. — [3]) II. O. VII. 154. — [4]) II. O. VII. 319. — [5]) Sopr. I. 117.; Kár. I. 130. — [6]) W. X. 247. — [7]) A. I. 297. — [8]) Z. I. 166. — [9]) A. II. 14. — [10]) Orsz. lt. Dl. 29107. — [11]) Bunyitay: Egyedi apátság 8. — [12]) A. V. 22. — [13]) F. X/2. 780. — [14]) U. o. 781.

térítette Hont-Pázmány Mikó és Csépán kárát és kibékült velök.[1]) Ugyanez évben I. Péter és Luka választott birák a Káta nembeliek közt.[2])

III. Endre uralkodása alatt 1291—97 között Kis-Kozma összetüzött a váradi püspökkel és ennek testvérével, Jakabbal; itt is rombolásokra került a sor, úgy hogy Kis-Kozma 10 márkát volt kénytelen fizetni kárpótlás fejében,[3]) de nem tudjuk, mi volt az ok?

Az Árpádház kihaltával az Egyedmonostori-ág I. Károly király pártját fogta. Már 1301-ben haragban voltak I. Dorog fiai és unokái az Ákos nemnek Venczelt pártoló Erne ágával, mert ez lefoglalta rokonuknak, Sándor bán fia Györgynek birtokait a borsodmegyei Palkonyán és Tarjánban.[4]) Kis-Kozma már 1312 előtt többször harczolt I. Károly oldala mellett. Fia II. Joanka 1312-ben a rozgonyi csatában I. Károly ügyéért szenvedett halált.[5]) Másik fia, I. János, szintén I. Károly mellett harczolva esett el.[6])

Még nagyobb érdemeket szereztek maguknak 1316-ban I. Dorog unokái Kopasz nádor lázadása alkalmával. Már 1310 táján nagy haragban voltak ők Kopasz nádorral, de nem valami dicséretes okból, hanem II. Dorognak és Ördög II. Jánosnak erőszakoskodásai és kártételei miatt. Kopasz ezt nem tűrte, hanem II. Dorogot és Ördög II. Jánost fogságra vetette s 1310 végén várukat (a diószegit) felégette.[7]) Kényszerítette aztán arra is őket, hogy a károkat megtérítsék.[8]) Nagyon természetes tehát, hogy 1316-ban I. Dorog unokái hívek maradtak a királyhoz, s annál kényelmetlenebb ellenfelei voltak Kopasznak, mennél közelebb laktak hozzá. Kopasz nádor azért először is ellenök indult, ők pedig az egyedi monostor falai közé vették magukat. A monostor kapuja előtt vívott csetepatéban II. Dorog elesett, de a többiek megvédték életüket. A debreczeni csata és Adorján várának megvívása után éppen a megölt II. Dorog testvérét, Joachimot szólította föl a király Kopasz kézrekerítésére, és e végből őt tette a

---

[1]) H. O. VII. 187. — [2]) Z. I. 55. — [3]) H. O. VII. 198. — [4]) Z. I. 103—104. — [5]) A. I. 312—13. — [6]) A. I. 436. — [7]) A. I. 219. — [8]) A. I. 297.

sólyomkövi vár ellenében emelt fakastélyok egyikének kormányzójává. Joachim oly buzgón teljesíté tisztét, hogy az őrizetére bízott kastélyt a Kopasz nádor segítségére siető Majsfia Majs sem tudta lerombolni, hanem kénytelen volt azt odahagyni. Erre az éhhaláltól fenyegetett büszke nádor Joachim s innen a király kezébe került.[1]) Ezen vagy más harczokban kellett elesniök I. Miklós három fiának, ú. m.: Ördög II. Jánosnak, III. Miklósnak és II. Lőkösnek is, mert 1313-ban még élnek,[2]) de 1319-ben már nem.[3]) Másként Ördög II. János különben nagyon erőszakos, kegyetlen természetű ember volt. Ezt sejteti ragadvány neve is, de meg az is, hogy kártételeinek fejében nemcsak az ő, hanem testvéreinek hatházi, demeteri, doroglesi és csehii birtokát is el kellett adni.[4])

1316 után csendesebb időket éltek s csendesebb teendőkkel foglalkoztak az Egyedmonostori-ág tagjai. Keled, I. Miklós fia 1334-ben Barsa II. István özvegye és a váradi egyház között volt fogott biró.[5]) Adonyi II. Miklóst és Diószegi Joachimot pedig a Báthoryak, távoli atyafiaik, kérik föl 1344-ben fogott biráiknak Kokad biharmegyei falu ügyében.[6]) Mindinkább távolodván egymástól az alágak, az atyafiságos szeretet is megfogyatkozott köztük. 1323-ban Adonyi I. Joanka és fiai arról vádolták Dorog alágához tartozó Joachimot, hogy I. Joanka házát megrohanta, őt elfogta, megsebesítette és neki meg fiainak 70 márka kárt okozott. De Joachim 50 más nemes eskütársával együtt megesküdött a váradi káptalan előtt, hogy e dologban ártatlan,[7]) s így azt kell hinnünk, hogy az erőszakoskodásokat Joachim emberei uruk tudta nélkül követték el.

*b)* Az ág birtokai.

A három alág még 1270 előtt elosztozta az ősi vagyont. Hogy az egyedi kegyuraság jövedelmén arányosan osztozzanak, annak 1275-ben, mint láttuk, szintén módját ejtették. Viszonzásúl, hogy a monostor javait jobban védelmezhessék, abban állapodtak meg, hogy Koma-Adony alága

---

[1]) A. II. 217—18. — [2]) A. I. 297. — [3]) Z. I. 166. — [4]) A. I. 297. — [5]) Száz. 1888. 155. — [6]) A. IV. 415. — [7]) Haan-Zsilinszky: Békésmegyei oklevéltár. 1. 1.

Kágya és Tisza-Bag, I. Dorog és Sem alágai pedig Egyed, Sárfő és Molnos-Petri falvakra fognak vigyázni.[1]) A közös monostor javának szempontjából együttesen járnak el a Pelbárthidy-Adonyi alág meg I. Dorog alága 1297-ben is, midőn a monostornak távoleső Tisza-Bag nevű faluját az Egyedtől nyugatra eső és így sokkal értékesebb Reszege faluval (ma puszta) cserélték el.[2])

Az ősi osztálykor bizonyosan kikötötték, hogy az idegen kézre került vagyont közös erővel fogják visszaszerezni. Csakis ennek lehet tulajdonítani, hogy Kozma-Adony alága és I. Dorog alága 1304-ben még együttesen szerezték vissza a Hatház mellett eső Szentgyörgy falut. I. Joanka és egyik fia, továbbá I. Dorog fiai, Lőrincz és I. Miklós, már a váradi székes-egyház főoltárára vagy szent László sírjára tett esküvel akarták igazolni, hogy e Szentgyörgy falu ősi birtokuk, de az eskütétel előtt ellenfelükkel, az Ecsedy családdal kiegyeztek. Az Ecsedy család lemondott Szentgyörgy faluról, a Kozma-Adony és I. Dorog alágai pedig 20 márkát fizetnek neki, a miért követelésétől elállott. A 20 márkából 10-et Kis-Kozma és I. Joanka, 10-et pedig Lőrincz, Miklós, I. Dorog fiai és II. Dorog fizetnek.[3]) A mint látjuk, teljesen arányosan osztoznak a költségeken.

Egyéb összeköttetés birtok tekintetében az alágak közt nincs s így az egyes alágak birtokaira kell áttérnünk.

Kozma-Adony alágának közös őse ismeretlen, csak az bizonyos, hogy I. Kozma és Adony testvérek voltak.[4]) Birtokaikról semmit sem tudunk.

II. vagy Kis Kozma 1269-ben kapja V. István kiskirálytól Nyék földet Egyed és az Ér közt Biharmegyében, Ragáldot a mai Ér-Adony szomszédságában és a szabolcsmegyei Harang azon részét, mely ősi, szintén Harang nevű, birtoka mellett esett.[5]) Mivel pedig ezek közűl Ragáld eredetileg

---

[1]) H. O. VII. 124. Mind a mellett 1310-ben Dorog ága szerette volna Kozma-Adony ágát kiszorítani, úgy hogy ezek kénytelenek voltak érte perelni. A. I. 219. — [2]) H. O. VII. 259.; v. ö. Kár. I. 153. — [3]) Magyar Sion 1863. I. k. 387. — [4]) Orsz. lt. Dl. 29107. — [5]) F. VI/2. 389.

királynéi föld vala, az elajándékozásba Erzsébet ifjú királyné is beleegyezik.[1]) Ugyanezek ajándékozták meg 1270—72 közt Kis-Kozmát a veszprémmegyei Küngös földdel.[2]) Megerősítteti magát Kis-Kozma e királyi adományokban IV. László és neje által is,[3]) s így később, 1299-ben, levelek segítségével megvédelmezte magát e föld birtokában a megmaradt királynéi népek és Lőrinczfia Rechey ellenében.[4])

Jóval később, 1291-ben egy Léta nevű, a Berettyó mellett eső (és így a mai Nagy-Létától különböző) birtokot vesz meg 25 márkáért.[5])

Sokkal fontosabb szerzeménye volt ezeknél Kis-Kozmának a Berettyó mellett eső Pelbárthida. Egyik távoli atyafiától, II. Pelbárttól szerezte azt meg 1280 előtt.[5]) A falut eredetileg Vadaszt- (Wodozt)-nak hívták, de Pelbárt itt hidat épített s így a falu Pelbárthida nevet nyert. Kis-Kozma itt magának házat épített s ide tette át lakását.[6]) Azonban éppen e kedves szerzeménye miatt hosszú perbe bonyolódott a Várdayakkal, mert ezek, mint közelebbi atyafiak, több jogot tartottak Pelbárthida megvételéhez. 1297-ben már megnyerte Kis-Kozma a pert, s vigasztalásúl a Várdayakat a pelbárthidi vám egy évi jövedelmében részesítette,[7]) de 1299-ben újra perelték őt a Várdayak s e pör 1300-ban is folyt.[8])

Nemcsak Pelbárthidát, hanem egyéb jószágait is erősen védte Kis-Kozma, de nem mindig oly szerencsésen. 1299-ben I. Dorog ágával és a Reszegey nemesekkel perben állván, 40 márka birságot volt kénytelen fizetni, s mivel azt nem birta mind készpénzben kifizetni, a Reszegeyeknek 12 márka fejében bihari szőllejének kétharmadát engedte át.[9]) Ezenkívül 1302-ben, állítólag fiának, II. Joankának erőszakoskodása miatt, Debreczeni Dózsával,[10]) 1310 táján Bácsó mesterrel,[11]) 1304 táján a váradi polgárokkal perelt.[12]) 1310-ben saját fiával, II. Joankával is összezördült, mert ez el akarta adni Pelbárthidát (bizonyára csak részben).[13])

---

[1]) F. VI/2. 389. — [2]) H. O. VII. 281., 312. — [3]) U. o. — [4]) H. O. VII. 281., 312. — [5]) V. ö. Z. I. 45. — [6]) H. O. VII. 289. — [7]) H. O. VII. 258. — [8]) Z. I. 97.; H. O. VII. 289., 292. — [9]) H. O. VII. 274., 275. — [10]) A. I. 32. — [11]) H. O. VII. 319. — [12]) H. O. VII. 355. — [13]) A. I. 215.

1313-ban Kis-Kozma szabad végrendelkezésre kapott szabadságot,[1]) 1312 után pedig megkapta a királytól a reszegei vámot s 1317-ben erre vonatkozó leveleit fölmutatta.[2]) Sajátságos, hogy éppen azon községnek, a mely ő vagy atyja emlékét őrzi, a biharmegyei Kozmafalvának (ma puszta Bihar-Félegyházától északra) megszerzéséről semmit sem tudunk.

Kis-Kozmának unokatestvére, Adonyfia I. Joanka, jószágszerzéseiről kevés tudósítás maradt. Kétségtelen, hogy ő volt alapítója az Ér-Diószegtől délre eső Jankafalvának (ma puszta) s éppen e község nevéből, meg az oklevelek kiírásából következtetjük, hogy az egykorúak nevét nem Ivánkának, hanem Joankának, vagy még rövidebben Jankának ejtették ki. — 1299-ben és 1304 táján ő is perelt I. Dorog ágával és a váradi polgárokkal,[3]) 1307 táján I. Dorogfia Lőrinczczel szemben távolabbi atyafiainak, Pál bán fiainak érdekeit védte az 1304-ben visszaszerzett Szentgyörgy helységben.[4])

Kis-Kozma és I. Joanka jó ideig együttesen birták az ősi, még nagyatyjuk után nyert vagyont. 1307-ben aztán megosztoztak.

| Kis-Kozma kapta: | I. Joanka kapta: |
| --- | --- |
| Dorog (ma Darázsfalu vagy Trauersdorf, Sopronmegye) felét, Kőhíd-Pordány (ma Vulka-Pordány) egy részét, Harangfalut (Szabolcsm.) egészen. | Dorog felét, Razim (ma Rázom puszta Tisza-Dada mellett) földet egészen, Negyvenszilt (ma Jankafalva), Nyék falut (Egyed mellett), és Szentgyörgyöt (Hatház mellett). |

A nyiradonyi monostor kegyuraságát az egész nemzetséggel, az egyedi monostor kegyuraságát egymással együttesen gyakorolják és élvezik.[5])

Ez osztálylyal később I. Joanka fiai nem voltak megelégedve s kivitték, hogy 1327-ben Kis-Kozma unokája új

---

[1]) A. I. 312—13. — [2]) U. o. 435. — [3]) H. O. VII. 274., 355. — [4]) H. O. VII. 319. — [5]) Sopr. I. 67—68.

osztályra bocsátotta mind az ősi, mind pedig az 1307-ik év előtt szerzett vagyont. Ez alkalommal

| | |
|---|---|
| Kis-Kozma unokája, III. János kapta: Dorog felét (= 15 telket), Kőhíd (ma Vulka-) Pordány felét (= 14 telket), Fövényszárm falut, Kozmaháza falut, Küngöst (Veszprémmegyében). | I. Joanka fiai kapták: Dorog felét, Pordány felét, Harangot (Szabolcsmegye), Ragáldot (Ér-Adony mellett), Ér-Tarcsa felét (ha vissza tudják szerezni).[1] |

A megejtett osztály után III. János 1337-ben pordányi részét elzálogosította, 1338-ban pedig végleg eladta 250 márkáért a Nagymartoni családnak.[2] Példáját követték I. Joanka fiai közűl, Tamás és I. István s ez utóbbiak még dorogi részeiken is túladtak. Ez által azonban a többi testvéreknek, mint Jakcs és Lőkös 1342-ben panaszolják, 200 márkányi kárt okoztak.[3] S így lassan-lassan a távoleső majádi uradalomból az Egyedmonostori-ág kiesett.

I. Joanka fiai közűl I. Miklós egyedül a maga részére kapta Adonyt az Ér és Félegyházát a Berettyó mellett.[4] Bizonyára e falvaknak csak egyes részeit kell itt értenünk, mert szinte lehetetlen, hogy Ér-Adony ne lett volna már előbb, legalább részben, I. Joanka atyjáé, Adonyé.

1338-ban I. Joanka fiai mind beleegyeznek, hogy Ér-Tarcsának határát Ragáld és Adony felől megjárják.[5]

1345-ben Jakcs és Lőkös, I. Joanka fiai, Diószegi Joachim atyafiuktól egy elferdített Eaxin (Rázim = Rázom?) birtokot nyernek vissza, mert Joachim beismeri, hogy nekik több joguk van hozzá.[6]

Pelbárthidy János, a ki 1353-ban egy Imrefia László nevű nemessel a váradi püspök közbenjárására békült ki,[7] később kivitte, hogy a király leányait fiúsította s így vagyona más, nem Gút-Keled nemből származó családokra szállott. Az Adonyiak később hiába pereltek Kis-Kozma vagyonáért.[8]

---

[1]) Sopr. I. 117—18. — [2]) F. VIII/4. 226., 314—16. — [3]) Sopr. I. 169. — [4]) A. III. 427—28. — [5]) Kár. I. 130. — [6]) F. IX/1. 312., 348. — [7]) A. VI. 98. — [8]) Orsz. lt. Dl. 29107.

*Sem* alágának birtokairól csak annyit tudunk, hogy 1296 előtt ezen alágé volt a szatmármegyei, Szamos mellett eső Romád falu (a mai Balotafalu mellett feküdt, de rég elpusztult). *Sem* unokája, II. Péter e falu egyik felét 18 márkáért vetette zálogba I. Dorog fiainak, másik felét pedig 30 márkáért zálogosította el Pok-Miklós volt erdélyi vajdának. Hogy idegen kézre ne kerüljön, 1296-ban I. Dorog fiai örök áron megvették II. Pétertől 48 márkáért és a Székelyhidtól északra eső Tulogd egy részéért.[1])

I. Dorog ága egyike volt a Gút-Keled nem gazdagabb családjainak. Az ősi, még I. Dorog nagyatyjától örökölt jószágokon kívül már a tatárjárás előtt I. Dorogé volt (legalább is jogilag) Székelyhid. IV. Béla idejében azonban ez Geregye Pálé, a híres országbiróé lett, s csak Pál fiainak bukása után, 1278-ban kapták azt kezükhöz I. Dorog fiai.[2]) 1317-ben, Kopasz lázadásának leveretése után, I. Dorognak unokái megerősíttetik magukat Székelyhid birtokában.[3]) 1324-ben visszaszerzik Székelyhidnak időközben máshová áthelyezett vámját,[4]) a következő évben pedig a nádor előtt is kimutatják Székelyhidhoz való jogukat.[5]) Ekként az Érmelléke jelentékeny helye kezükön maradt.

1292-ben I. Dorog fiai odaadják az Őrös nembelieknek Ihász és Bárányos nevű szabolcsmegyei birtokaikat, csakhogy megkapják ezektől a Hatház közelében eső és így rájuk nézve értékesebb Demeter és Tamási falvakat.[6]) Tamásit (Gút mellett) 1310-ben valóban birják.[7]) 1296-ban, mint láttuk, *Sem* unokájától megvették Romádot. 1300-ban 60 márkáért és Kőrösszeg nevű szabolcsmegyei birtokukért megveszik Begecs és Kupcs nevű nyirségi falvakat.[8]) Ezek is azért voltak rájuk nézve értékesek, mert Begecs Hatház és Téglás közt, Kupcs pedig Túr-Sámson mellett esett.

Távolabb eső birtokot sem vetettek meg s igyekeztek azt megszerezni, ha erre alkalom nyilt. 1297 előtt az Apaj-ágból zálogban birták a Tisza mellett eső Benk és Mogyorós

---

[1]) W. X. 240. — [2]) U. o. IX. 196—97. — [3]) U. o. 197. — [4]) A. II. 217—18. — [5]) F. VIII/2. 671. — [6]) W. X. 92. — [7]) A. I. 199. — [8]) W. XII. 664.

falvakat. 1297-ben aztán örök áron szerették volna azt megvenni, de a közelebbi atyafiak ennek ellentmondtak s kijelentették, hogy ők váltják ki.[1]) Viszont 1301-ben I. Dorog fiai, illetőleg unokái jelentették ki, hogy a borsodmegyei Tarján, és Palkonya azon részeihez, melyek atyafiuk, Sándor bán fia György magszakadása révén őket illetik, jogukat Ákos Istvánnal szemben fentartják.[2]) S csakugyan használt tiltakozásuk, mert 1317-ben Ákos István fiainak bukása és szétzüllése után e birtokokat kezükhöz kapták.[3])

A Kopasz nádorral való czivakodás és Ördög II. János kicsapongásai egy kis időre nagy csökkenést idéztek elő I. Dorog alágának vagyonában. 1310—13 közt Ördög II. János és tán II. Dorog nagy kártételeinek kárpótlásául I. Péter és I. Miklós fiai kénytelenek voltak eladni Hatház, Demeter, Doroglesi (Hatháztól délre esett) és Csehi falvaknak éppen azon felét, mely I. Miklós fiainak jutott. Hatház feléről tudjuk, hogy azt éppen Kopasz testvére, Barsa Beke vette meg;[4]) Diószegnek Ördög II. Jánosra néző ötödét unokatestvérei, I. Péter fiai.[5]) Hogy ne egyedül I. Miklós fiai viseljék a nagy veszteséget, I. Péter fiai 1313-ban »némely jámborok« közbenjárására tamási, vidi (Debreczentől északra esett), mogyorósi és figedi (ma ez ismeretlen) birtokaikat átengedték I. Miklós fiainak.[6]) Kopasz és Beke bukása azonban helyreütötte a veszteséget, mert I. Dorog unokái, Hatház felének kivételével, mindent visszakaptak.

Ismeretlen időtájban, de bizonyosan 1316 után, kapták I. Péter életben maradt fiai a királytól az engedélyt, hogy a Debreczentől keletre eső Pércsen vámot szedhessenek.[7]) Ezóta kapott e község Vámos-Pércs nevet.

I. Dorog unokái már 1319-ben olyan, a nemzetségi törvénynyel ellenkező, szerződésre léptek, hogy ha valamelyiküknek fiörököse nem marad, annak birtokai a leányokra szálljanak.[8]) Ebből látszik, hogy már ekkor elkülönözni akarták vagyonukat. Mindamellett az osztály tömérdek huza-vona

---

[1]) Z. I. 85. — [2]) Z. I. 103—104. — [3]) V. ö. Z. I. 530—34. — [4]) Z. II. 460. — [5]) Z. I. 532. — [6]) A. I. 297. — [7]) Z. I. 531. — [8]) Z. I. 166.

s pereskedés után csak 1338 elején, s akkor is csak az esztergomi érsek, Telegdy Csanád, rokonuk, Bátory András váradi püspök és Csór Tamás közvetítésével jött létre.

Az alág gazdagságát mutató osztály szerint

*I. Péter fiai:* Joachim és III. Péter kapták:
Székelyhidat vámostól együtt, továbbá ennek közelében Magas-Ábrány, Gősföld, Tulogd (ma puszta), Apáti (ma puszta Ér-Taresa mellett), Kútfő falvakat egészen és Nagyér falu felét, Diószeg ötödét 1 diószegi és 2 kútfeji malommal s a diószegi vám felével együtt.

Hatház vidékén kapták:
Hatház, Demeter, Dorogles, Csehi falvakat egészen (már a mennyiben a Dorog alágat illették), továbbá Vámos-Pércs, Acsád és Bót falvak felét s a vámospércsi vámot, meg II. Dorognak Bóton volt telkét.

A távolabbi birtokok közűl kapták:
Romád (Szatmárm.) felét és Püspökiben 2 szőllőt.

*I. Miklós fiai:* Keled és Konrád kapták:
Diószeget a vám felével s egy, Konrád háza mellett levő malommal együtt, továbbá ennek közelében Csokaly és Remete-Kútfő falvakat (ez utóbbi ma nincs meg) egészen és Nagyér falu felét.

Debreczen környékén az övék lett:
Vámos-Pércs, Acsád és Bót fele, Túr-Sámson a kupcsi pusztával egészen, továbbá Vid, Füged és Szönyör (Scunyur) egészen (ma e 3 ismeretlen hollétű).

A távolabbi birtokok közűl az övék lett:
Romád fele.

*Lőrincz fia István* kapta:
Dobot a Tisza mellett.

A Debreczen környékén levő falvakból kapta:
Begecset és Tamásit.

Továbbá övé lettek a többi, Egyedmonostorától távol eső birtokok:
Tisza-Tarján és Palkonya Borsodmegyében, Kelemér, Paszaba, Kisfalud és Fancsal Gömörmegyében (Putnoktól északra).[1]

[1] Z. I. 530—34.

Ezen birtok-elkülönzés aztán nagyjából állandó maradt. Azért írjuk, hogy nagyjából, mert egy kis változás esett rajta. Így pl. Diószegi Konrád 1351 táján egyik perét elvesztvén, kénytelen volt átengedni Begecs felét a Debreczeni családnak. Mivel Begecs az 1338-iki osztály szerint nem őt illette, elkérte azt Doby II. Istvántól s helyette adta neki Csehi felét.[1]) Ámde ugyancsak az 1338-iki osztály szerint Csehi tulajdonkép Székelyhidi Joachim és III. Péteré volt. Hogyan jutott Konrád kezére? nem tudjuk, csak azt látjuk, hogy az 1338-iki osztály később itt-ott változást szenvedett.

Továbbá I. Miklós fiai és Doby II. István 1346-ban romádi birtokukat eladják a Medgyesy családnak;[2]) ámde 1338-iki osztály-levél szerint II. István Romádból semmit sem kapott. Itt is valami cserének vagy eladásnak kellett tehát közbejönnie.

Doby II. István 1347 előtt sokat perelt a Debreczeni családdal Téglásért és Túr-Sámson egy részéért, de 1347-ben 50 márkáért minden jogáról lemond a Debreczeni család javára, annál is inkább, mert így Dob, Dada és Tamási falvak ügyében is kiegyezhetett a hatalmas családdal. Befoglalták a szerződésbe II. István két kiskorú fiát is és említik, hogy Túr-Sámsont I. Miklós fiai, Keled és Konrád birják.[3])

Az 1338-iki levélből már látszik, hogy I. Dorog alágából három család fog válni, s úgy is lett. Székelyhidy, Doby és Diószegi neveket viseltek ezek főbb birtokuk, illetőleg lakóhelyük szerint, de csakhamar kihaltak.

Doby II. István fiai kihalván, a király leányát, Erzsébetet fiúsította, s a tőle származó család szintén Doby nevet vett föl. A fiúsítás ellen Diószegi Keled fia Miklós az 1319-iki szerződés ellenére fölszólalt, de pervesztes lőn.[4]) Fia, IV. Dorog, másként László magtalanúl húnyt el 1396 táján. A Székelyhidy család csak pár évvel élte túl. 1400-ban III. Péternek V. Jánostól származó unokája is sírba szállott és a szép érmelléki uradalmat a Zólyomi család nyerte el.[5])

---

[1]) A. V. 619. — [2]) F. IX/4. 637., X/4. 868. — [3]) A. V. 22—24.; Z. II. 229. — [4]) F. X/2. 780. stb. l. — [5]) Bunyitay: Az egyedi apátság 8.

## *B)* Sárvármonostori főág.

Összekötő kapcsa volt a sárvármonostori kegyuraság. E monostor Szatmármegyében Ecsed mellett, tőle délre, az ecsedi láp partján állott. Szent-Péter tiszteletére volt avatva.[1]) Már 1217-ben említi egy perbeli irat, hogy Gős nevű szolgája Szent-Márton faluban (ma puszta Ecsedtől délre) lakott,[2]) s valóban e Szent-Márton jogilag még 1353-ban is a sárvári monostor birtoka volt, valamint a közeleső Vállaj és Kálmánd falvak is.[3]) Sőt a bőkezű alapító még messze lenn Bácsmegyében is adott a monostor fentartására egy Futak, másként Ratkaj nevű birtokot. A tatárok 1241-ben rettenetesen földúlván »a híres és gazdag monostort« s annak javait, a kegyurak 1251-ben éppen e futaki vagy ratkaji birtokot adják el a monostor föltámasztására,[4]) de régi hírnevét sohasem nyerte vissza. Birtokait és kegyuraságát az alapító ivadékai lassanként eladogatták, falait pedig elnyelte a láp.

Hogy a Sárvármonostori főág 4 ágra oszlott, azt abból következtetem, hogy a jogaira féltékeny Várday-ág a XIV. század közepén a sárvári kegyuraságból egy negyedrészt követelt.[5])

Legkorábban kezdett e négy ág közűl országos hírnévre emelkedni az

I. Apaj-István-báni-ág.

Ennek közös ősét nem ismerjük. De Apaj Miklós és István bánok közel atyafiságát következtetjük birtokaiknak fekvéséből s abból, hogy a tótországi báni hivatal tagjai közt mintegy kézről kézre jár. Bizonyos, hogy csak I. Apaj, I. Miklós és Dragun utódai birtokosok a körösmegyei Légrád és Raszina közt eső területen, s ez bajosan a merő véletlen szüleménye.

Hihető összeköttetését és I. Apaj, I. Miklós, meg Draguntól biztos leszármazását mutatja ez a tábla:

---

[1]) A. III. 233.; Z. II. 273., 319. — [2]) Váradi tüzesvaspróba lajstrom 32. sz. Itt sajtóhibából sásvárinak nevezik. — [3]) A. VI. 162. — [4]) F. IV/2. 67. — [5]) Z. II. 273., 319. stb.

(A személyek számozása minden alágnál külön kezdődik.)

N. (?)

I. Apaj bán, 1231—39. *a Raszinya-Keresztúry Bacskay család őse*
- II. Apaj comes,[1]) 1248—97.
  - Ekcs,[4]) 1290—93.
  - István, 1316—42.
  - N. leány,[5]) 1319. ~ Kállay Simon

I. Miklós bán, 1240.
- I. András,[2]) 1250—52.
  - II. András,[6]) 1282—97.
    - II. Miklós, 1330.
    - III. András, 1332.
    - László,[8]) 1327—42.
    - B a c s k a y - a k

Dragun
- I. István [3]) bán országbiró, nádor stb. 1245—59.
  - Joachim bán 1263—77. † 1277. bán, tárnokmester stb.
    - N. leány [9]) 1337. ~ Barsa Loránt, vajda
  - I. Miklós, 1263—91. bán, országbiró stb.
    - I. László 1278—1300.
    - I. János [10]) 1278—1300.
    - M a j á d y - a k
      - Fábián [12])
      - II. János [13])
  - II. István, 1263—88. bán, mosonyi ispán
    - III. István 1300—43. szabolcsi alispán körösi ispán
      - I. András
      - III. Miklós
      - IV. István [13])
      - C s a t á r y - a k
    - Vid, 1300—34. *a Ráskay család őse*
      - Lóránd, 1342—51.
      - III. János,[14]) 1342—59.
    - II. Miklós [11]) 1300—24. ~ Somossy Borbála *a Butykay, Málczay és Márky cs. őse*
      - II. Pál,[15]) 1329—65.
        - V. István, 1353.
        - IV. János, 1353.
        - Péter, 1353.
        - II. András, 1353.
      - IV. Miklós,[14]) 1353.
        - II. László, 1353.
        - Benedek, 1353.
  - I. Pál [7]) bán 1263—91.
    - N. leány 1319. 1. ~ Bábolnay Gergely 2. ~ Ananiás fia András

[1]) H. O. VII. 331. — [2]) Orsz. lt. Dl. 344. — [3]) H. O. I. 24. — [4]) Z. I. 85. — [5]) A. I. 498. — [6]) F. V/3. 333. — [7]) W. VIII. 58. — [8]) F. VIII/6. 124. — [9]) A. III. 319. — [10]) F. XI/6. 5—6. — [11]) H. O. VIII. 409. — [12]) A. II. 435. — [13]) F. IX/6. 5—9. — [14]) F. XI/6. 58—59. — [15]) F. IX/1. 132.

Mint e tábla mutatja, az Apaj-István-báni-ág három alágra oszlik. A már említett dolgokon kívül a három ág közt egyéb kapcsot nem sikerűlt fölfedeznünk. — Ennélfogva a három alág történetét külön-külön kell ismertetnünk.

*a)* Apaj alág.

Első tagja a lovag-czímeréről irodalmunkban rég ismeretes I. Apaj bán. 1231—34-ig Somogymegye ispánja volt.[1]) 1237—39-ben pedig Kálmán orosz király kormánya alatt Tótország bánja.[2]) Abból, hogy 1240-ben már más a bán, halálát sejthetjük.

II. Apaj ispánt (comes) 1248-tól 1296-ig folyton emlegetik mint Raszina-Keresztúr és egy más drávamenti föld tulajdonosát, de semmi különöst nem jegyeznek föl róla.[3]) Ezenkívül birta még a somogymegyei Kőröshegy és Nezde egy részét, jóbortermő szőlleivel együtt. 1260 táján azt állította, hogy ezt még 1241 előtt szerezte, a mint azt Kálmán orosz király leveleivel bizonyíthatja.[4]) A szabolcsmegyei jószágok közűl a tiszaparti Benk és Mogyorós jutott neki, de még 1297 előtt elzálogosította, 1297-ben pedig el is adta volna, ha atyafiai fel nem szólalnak.[5]) Benk és Mogyorós közelében a jobb időkből maradt pénzen 1260 táján megvette a beregmegyei Adony és Galgó falvakat, de 1290-ben ezen is túladott, még pedig, saját vallomása szerint, szegénysége miatt.[6]) Ebből következtetve, bajosan tarthatjuk őt a Raszina-Keresztúr felett emelkedő Apaj vára [7]) építőjének, s e vár építését inkább atyjának, I. Apaj bánnak kell tulajdonítanunk.

II. Apaj 1250-ben mint a sárvári monostor kegyura fordúl elő;[8]) 1270—72. években pedig fogott biró Hahót Panyit és a Ják nemzetség közt. 1293-ban Várday II. Lászlóval perel.[9])

Fiai közűl Ekcset 1290-ben Adony és Galgó eladásánál, 1297-ben Benk és Mogyorós elzálogosításánál említik.[10])

---

[1]) F. III/2. 238., 413. — [2]) F. IV/1. 83., XI. 398.; W. VII. 61.; H. O. VIII. 35.; F. IV/1. 163. — [3]) W. VIII. 264, 328., 485., X. 220. — [4]) H. O. VII. 331.; W. XII. 680.; v. ö. W. XII. 678. — [5]) Z. I. 85. — [6]) Z. II. 32. — [7]) Csánki: Körösm. 12. — [8]) F. IV/2. 67. — [9]) W. VIII. 417.; Z. I. 81. — [10]) Z. I. 85., II. 32.

1293-ban atyafiának, Várday II. Lászlónak eskütársa a Tisza mellett eső Rozsály föld ügyében.[1])

II. Apaj másik fia, István, 1316-ban nagy hírre tett szert, mert őt tette a király a Sólyomkővel szemben épített kastélyok egyikének kormányzójává. Majsfia Majs, Kopasz nádor czimborája, e kastélyt megvívta és Istvánt fogságba vitte,[2]) 1319-ben már szabad volt és a szabolcsmegyei Szőllős falut (Napkor és Apagy közelében) nőtestvére fiának ajándékozta.[3]) Szabolcsmegye déli részén is volt valami birtoka, mert 1325-ben Mihálylaka (Mihálydi?) átadásánál jelen van,[4]) 1324-ben berencsi (Szabolcsm.), 1335-ben pedig macs-szentgyörgyi birtokosnak írják.[5]) 1336-ban valamelyik Monostoron lakott s tiltakozott az ellen, hogy Benk egy részét szomszédja Endes községéhez csatolja.[6]) 1342-ben szerette volna a beregmegyei Galgó és Adony falvakat visszaszerezni, de értesülvén róla, hogy atyja még 1290-ben eladta, megnyugszik. Ez alkalommal »Keresztúri« előnevet visel, s mivel a somogyvári konvent és a zágrábi káptalan előtt adott meghatalmazásokat, kétségtelen, hogy Raszina-Keresztúron lakott.[7]) Gondot viselt különben körösmegyei jószágaira már 1332-ben s ez évben a Raszinától északra eső drávaparti Gyelekovecz (régen Gárdon) falu határát szerette volna megjáratni.[8])

*b)* Miklós alág.

Első tagja, I. Miklós 1240-ben tótországi bán és Kálmán orosz király tárnokmestere volt.[9])

I. András 1250-ben a sárvári monostor kegyura.[10]) Megszerzi a szabolcsmegyei Báka falut.[11]) 1252-ben kapja a királytól a leleszi monostor kegyuraságát.[12])

II. András 1282-ben az atyjától szerzett Báka falu földjéből 4 ekényit egyik szolgájának ajándékoz.[13]) Ugyanez évben kárpótlásúl oda adja Baksa Tamásnak az ungmegyei (tiszaparti) Ásvány falut kárpótlásúl, mert Baksának egyik papját megölte, egyik szolgáját megrabolta.[14]) 1293-ban Várday

[1]) Z. I. 80. — [2]) A. II. 218. — [3]) A. I. 498., 553. — [4]) Z. I. 271. — [5]) Z. I. 266., 480. — [6]) Z. I. 484. — [7]) Z. II. 32—33. — [8]) Orsz. lt. Dl. 35849. — [9]) W. XI. 315. — [10]) Orsz. lt. Dl. 344. — [11]) H. O. VIII. 224. — [12]) F. IV/2. 140. — [13]) H. O. VIII. 224. — [14]) F. V/3. 333.

II. Lászlónak eskütársa Rozsály ügyében,[1]) 1297-ben pedig kijelenti, hogy a II. Apajtól zálogba vetett Benk és Mogyorós falvakat, mint közelebbi atyafi, ki fogja váltani.[2]) Mindakét, erről szóló oklevél Butykainak írja II. Andrást s e szerint ő a zemplénmegyei Butykán lakott, de lehet az is, hogy mindakét oklevél közlője hibásan olvasott »Buthka«-t »Bachka« helyett s akkor a zemplénmegyei, de Butykától ötmérföldnyire, Lelesz mellett eső Bacska volt lakóhelye.

II. András fiai már biztosan Bacskán laktak s így innen kapták a Bacskay, vagy hibás, de nagyon közel álló kiejtéssel a Bocskay vezetéknevet. A három fiú közűl II. Miklós részt vett 1330-ban a havaseli hadjáratban s ott életét Pető ispán mentette meg. A három testvér ezért 1332-ben Lövő-Petrit ajándékozta oda Pető ispánnak.[3]) II. Miklós az 1327—30. években keményen perelt a szabolcsmegyei Kékcse és Veresmart közt eső Gyalmastó halastóért a Várday családdal, mert azt állította, hogy az egészen az ő, Kékcse nevű falujához tartozik. 1330-ban részben atyafiságos szeretetből úgy egyezett ki a Várday családdal, hogy a Gyalmastó felét átengedte nekik.[4])

1334-ben újra nagy perbe bonyolódott II. Miklós, de már nem egyedül, hanem testvérével, Lászlóval együtt. Távoli (in remotiori linea) atyafiuk, Item vagy Ijteny, másként Bolyi László nemzetségi javait igyekeztek megmenteni az idegen kézbe jutástól és 1339-ben a veszendőbe menő ősi jószágokat, Győrt (ma Győröcske Szabolcsm.) és Zágrábot (ugyanott feküdt) 70 márkáért magukhoz váltották.[5]) Ellenben a Marázy nemesekkel folytatott perben szerencsétlenűl jártak. Elvesztették perüket és 1342-ben 276 márka birságot szabtak rájuk.[6]) E rettenetes összeg megfizetését hogyan kerülték ki, nem tudjuk.

II. Miklóst 1337-ben Zemplénmegye a kisvárdai vásár ügyében meghatalmazottjáúl választotta.[7]) Egyébként, tudtunkkal, a közélet terén nem szerepelt.

---

[1]) Z. I. 80. — [2]) Z. I. 85. — [3]) F. VIII/6. 124.; Száz. 1871. 610. — [4]) Z. I. 316., 321., 327., 329., 334., 343—45., 346. — [5]) Z. I. IV. 629.; A. III. 379—82., 374—81. — [6]) A. IV. 278—80. — [7]) Z. I. 521.

*c)* DRAGUN- vagy ISTVÁN-BÁN-ÁG.

Ötven évig vagy tovább hazánk főemberei, többször kormányférfiai közé tartoztak tagjai. Éppen azért előbb politikai tetteit adjuk elő s aztán birtokait ismertetjük.

*α)* Politikai története.

Dragunról nevén kívül egyebet nem tudunk.

Annál jobban belevéste nevét hazánk történetébe fia, I. István. Ez már kis korában a királyi udvarba került. 1231—34-ig Endre halicsi fejedelemnek, II. András király fiának szolgált. 1241-ben részt vett a sajómezei ütközetben s onnan királyát a tengerpartra kísérte.[1]) Itt nevezte őt ki a király fölovászmesterévé és egyszersmind orbászi ispánná.[2]) Ez utóbbi hivatala éppen jó iskola volt arra, hogy a dráván-túli viszonyokat megismerje s jövendőbeli hivatására előké-készüljön. 1245-ben országbiróvá lőn, 1246-ban egyúttal a nyitrai ispánságot is birta.[3]) 1246. jún. 15-én a németujhelyi ütközetben sebet kapott, de királya mintegy gyógyító-ír gyanánt mindjárt nádorrá és somogymegyei ispánná léptette elő.[4]) Másfél évig viselte az ország első hivatalát, de 1248-ban királya kedveért lemondott róla és elvállalta a sokkal terhesebb egész tótországi báni hivatalt, tehát tót-horvát és dalmát bán lett belőle s maradt haláláig, 1259-ig.[5]) Királya »szíve szerint való férfiúnak találta őt« s teljes hatalommal ruházta föl bánsága területén.[6]) I. István méltónak bizonyult a királyi bizalomra. Az örökké elégedetlen, lázongó tartományban békét, rendet teremtett, a háborgó lázadókat kikergette, a belső nyugalom fentartására új várakat épített s új lakosokat telepített.[7]) A király megbizásából a zágrábi püspökkel karöltve rendbe szedte a tótországi várak földeit, visszaszerezte azok elidegenített javait.[8]) A pénzverést is kezében tartotta s annak vezetését egyik zágrábi kanonokra bizta.[9]) Külön albánokat tartott; tótországi albánja volt egyik atyafia,

---

[1]) W. VII. 187.; Starine XXVI. 214. — [2]) W. XII. 689., VII. 133., 187.; F. IV/I. 294., 264. — [3]) W. VII. 187.; F. IV/1. 388.; H. O. I. 24. — [4]) Starine XXVI. 214.; F. VII/3. 28., IV/1. 454., 457., VII/1. 293. — [5]) W. XI. 359., VII. 290.; H. O. IV. 37. stb. — [6]) F. VII/4. 101. — [7]) Starine XXVI. 214. — [8]) F. VII/5. 275.; Blagay oklt. 14.; F. IV. 289. — [9]) F. IV/2. 370.

Lőrinczfia Apa (s ennek 1251-ben birtokot is szerzett),[1]) tengermelléki (horvát-dalmát) al-bánja pedig Sándor.[2])

E mellett az 1254—58. években Stájerország kapitánya is volt s részt vett azon 1258-iki cseh-magyar háborúban, melynek eredménye Stájerország elvesztése lőn.[3]) Olykor-olykor a magyar megyék rendezésére is időt kellett szakítania, mert pl. 1250-ben a zalamegyei várföldek visszaszerzésével bizza meg őt a király.[4]) Ő volt alapítója Körös szabadalmazott városnak[5]) és ráért még a sárvári monostor helyreállításáról is gondoskodni.[6])

Élte javakorában húnyt el, úgy két kisebbik fiát még kiskorúságban hagyta hátra.

Fiai közűl Joachim fényes, szinte vakító pályát futott meg, de egész más természetű volt mint szervező, szerző atyja, s főként ő volt az oka, hogy nemzetsége a dráván-túli részeken azon előkelő állást, melyet I. István teremtett. elvesztette.

Joachim 1263-ban Béla herczeg főpohárnoka volt.[7]) V. István trónra lépte után atyja volt hivatalát adta neki: egész Tótország bánja lőn (1270—72).[8]) Azzal hálálta meg, hogy 1272 júliusban a király fiát, Lászlót elraboltatta. A király e miatt megfosztotta őt a báni méltóságtól,[9]) de csak úgy papiroson, mert pár nap múlva meghalt s Joachim diadallal hozta a kis királyt Székes-Fehérvárra a koronázásra.[10]) Ettől kezdve 5 évig jóformán ő vezette az ország kormányát, s akárhányszor megbuktatták ellenfelei, bámulatos szívóssággal megint felszinre tudott kerülni. — Hogy a királyi trónhoz közelebb legyen, 1272 novemberben odahagyta a tótországi bánságot s tárnokmesterré meg pilisi ispánná lőn s az maradt 1273 áprilig.[11]) Ekkor megbukott, de párthíveivel együtt fegyvert ragadott és 1273 május végén újra tárnokmesterré s a csehek ellen folytatott háború vezérévé lőn.[12]) 1274 júniusban másod-

---

[1]) Blagay oklt. 13. — [2]) W. XI. 464. — [3]) H. O. VII. 87. — [4]) H. O. VI. 82. — [5]) Tkal. Mon. Civ. Zagr. I. 25. — [6]) F. IV/2., 67. — [7]) W. VIII. 58. — [8]) W. VIII. 286., 393. stb. — [9]) F. V/2. 316.; H. O. VIII. 439. — [10]) Pauler i. m. II. 390., 391. — [11]) H. O. VIII. 148.; H. Okl. 65. — [12]) Pauler i. m. 399—401.

szor megbukott,[1]) de egy hónap múlva visszakapta a tárnokmesterséget s birta 1274 szeptember 25-ig.[2]) Ekkor párthíveivel együtt Fövénynél csatát vesztett.[3]) Erre 3/4 évig távol volt az udvartól. 1275 júniustól novemberig utoljára volt tárnokmester, s ez idő alatt vetette meg a hazánk és Habsburg Rudolf közt kötött szövetség alapját. 1276-ban visszatért régi hivatalába: tótországi bán lett s az maradt haláláig.[4]) E hivatalában összetűzött a hatalmas Vodicsay (Blagay) családdal. Ezek német zsoldosokat fogadtak ellene s háborúra került a dolog. Joachim is összeszedte összes hadait és atyafiait, de 1277 áprilisban csatát vesztett s maga is elesett.[5])

Így lőn vége a hatalmas férfiúnak. Neje az utolsó Babenberg, a Német-Ujhelynél elesett Frigyes nejének, Himberg Gertrudnak leánya vala.[6])

Joachim bukása és nagy viszálykodása miatt testvérei már nem emelkedhettek oly magasra a közélet terén.

I. Miklós 1263-ban a királyi étekfogók kanczellárja és az 1263—66. években kemléki (kalniki) ispán, vagy inkább várnagy.[7]) 1273 okt.—1274 júniusig országbiró és egyúttal gaczkai (geczkai) ispán volt.[8]) 1275 június 16. fölvitte ő is a báni méltóságig, de csak Horvát-Dalmátországok bánságát kapta.[9]) Testvérének, Joachimnak halála után ő lett nemzetségének feje, és hogy Joachim halálát megbosszúlja, hosszú ideig ellenségeskedett a Vodicsay (Blagay) családdal. Végre is 1278 novemberben kénytelen volt békére lépni a Vodicsayakkal s a nov. 6. kelt szerződés szerint lemondott Sztenicsnák váráról, testvére halálát megbocsátotta és Zlat nevű uradalmát visszakapta. Ekkor már tótországi bánnak írják,[10]) az volt még 1279 júl. 1-én is.[11]) Ezentúl, legalább kimutathatólag, nem hivataloskodott, noha mint volt bánt folyton bánnak írják. 1281-ben valamiért összetűzött a királylyal s

---

[1]) F. V/2. 184.; Pauler i. m. 406. — [2]) H. O. VIII. 164., VI. 199. — [3]) Pauler i. m. 407. — [4]) W. IX. 115., 118., 133.; I. V/2. 334. stb. — [5]) W. IV. 178.; Blagay oklt. 25—29. — [6]) Pauler i. m. II. 412. — [7]) W. VIII. 58; F. IV/3. 378. — [8]) F. V/2. 129., 146. — [9]) W. XII. 152.; F. V/2. 314. — [10]) Blagay oklt. 25—29. II.; Starine. XXVII. 166. — [11]) Blagay oklt. 36.

ez hirtelen haragjában elkoboztatta birtokait,[1]) de bajosan tartott az sokáig. 1283-ban békéltető volt a Monoszlay család tagjai közt.[2]) 1289-ben Albrecht osztrák herczeg majádi vagy szentmargitai várát elfoglalta, mert Kőszeghy Ivánnak régi szövetségese és segítőtársa volt.[3]) 1290-ben a pápa mint hatalmas, nagy tekintélyű férfiút fölszólítja, hogy követét IV. László király megjavítására czélzó ügyekezetében támogassa.[4])

II. István, a harmadik testvér, 1278 jún. 10. előtt kis ideig (horvát-dalmát?) bán volt. Valamiért neheztelt a királyra s azért ez 1278 jún. 10-én úgy engeszteli ki, hogy megerősíti őt a maga és néhai Joachim bán birtokaiban s azonkívül az országbirói hivatalt és a mosonyi ispánságot adta neki, továbbá 1000 márka évi fizetést is utalványozott számára.[5]) E hivatalait 1279 júl. 1. még birta.[6]) 1281-ben ő is kegyvesztett, pedig az év elején még birtokot kapott a királytól. 1283-ban sincs hivatala; a helyett a rá szállott csatári monostor kegyúri jogait gyakorolja s e monostor csánigi birtokát védelmezi Cziráky Dénes ellen.[7]) 1288. márcz. 27-én Tótország bánja.[8]) 1290-ben már nem él, mert a pápa neki nem ír követe ügyében. 1291-ben néhainak írják.[9])

I. István bán negyedik fia 1263-ban még kiskorú. Hivatalt, úgy látszik, sohasem viselt, mert IV. László korában csak egyetlen, 1281-iki levél, az is tán csak tévedésből, írja bánnak.[10]) Ellenben a többi levelek szerzői, sőt ő maga is csak »Pál mester«-nek, azaz »Pál úrfi«-nak írják. A későbbi levelek persze mind bánnak írják, de csak azért, mert atyja s testvérei mind bánok voltak. 1281-ben neki megkegyelmezett a király s kijelenti, hogy testvéreinek hibájáért őt nem akarja jószágainak elkobzásával büntetni.[11]) 1290-ben őt is fölszólítja a pápa, hogy követét támogassa,[12]) 1291. jún. 17-én a zemplénmegyei Málczán oklevelet állít ki,[13]) de aztán többé semmi nyoma.

---

[1]) H. O. VIII. 213. — [2]) H. O. VII. 182. — [3]) Szabó: Kún László 162. — [4]) W. IV. 367. — [5]) H. O. VIII. 190. — [6]) F. V/2. 492.; Blagay oklt. 36. — [7]) F. V/3. 178., 261. — [8]) Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 60. — [9]) U. o. 66., jobban H. O. VIII. 295. — [10]) H. O. VIII. 191—92.; F. V/3. 191. — [11]) H. O. VIII. 213.; F. V/3. 90. — [12]) W. IV. 367. — [13]) H. O. VIII. 295.

Joachimnak nem maradt fia, csak egy leánya. Ez Barsa Loránthoz, a hatalmas erdélyi vajdához ment férjhez s 1337-ben anyja hozományát, meg a maga leánynegyedét fiaira hagyta.[1]) Maga az, hogy ily későn rendelkezik felőlök, mutatja e követelések kétes voltát. — Joachim birtokai testvéreire, különösen II. István bánra szálltak.[2])

E II. Istvánnak szintén magva szakadt. Özvegye a margitszigeti apáczák közé lépett, volt férje vagyonát, legalább is részben, I. Pál fiai örökölték s belőle az özvegy hitbérét és hozományát 1300-ban nagynehezen kifizették.[3])

Mind I. Miklós, mind I. Pál kiskorúságukban hagyták hátra fiaikat, s a bekövetkezett zivataros idők nem voltak alkalmasak arra, hogy a magukra maradt fiúk a közélet terén magasra emelkedhessenek. Ezért közülök csak I. Pál fia III. István viselt (tudtunkkal) hivatalt, azt se valami nagyot. Az 1323—25. években szabolcsi,[4]) 1337-ben körösi alispán vala[5]) s azonkívül 1314-ben fogott biró a Semjéniek és Kállayak közt folyt perben.[6]) Máskülönben e fiúk csak birtokaik rendbentartásával, védelmezésével foglalkoztak s olykor-olykor szomszédaikkal határvillongásba keveredvén erőszakoskodtak, így pl. 1308 táján III. István Pelejtey Martonosnak Abara nevű faluját, II. Miklós pedig ugyanannak Upor és Sztáncs nevű falvait rombolta le.[7]) Viszont 1319-ben Ákos Micsk, a későbbi híres bán, II. Miklósnak butykai birtokát pusztította. 1324-ben a Kócs nemzetség engedi el I. Pál fiainak a kölcsönösen okozott égetéseket, gyilkolásokat stb.[8]) 1325 előtt III. István Semjéni Lengyel Jánossal keveredett nagy vitába, mert ez egyik, Simok nevű szolgáját megölte. 1325-ben III. István ezért 16 márka kárpótlást kapott.[9])

*β*) Az István-báni alág birtokai.

Mint a Lothárd-ágnál már említettük, 1246 elején még mint országbiró kapott I. István a szilágymegyei aranyosi uradalomból 4 falut, u. m.: Széplakot, (Szamos-)Mikót, Álost

---

[1]) A. III. 319. — [2]) V. ö. H. O. VIII. 190. — [3]) H. O. VIII. 409. — [4]) A. II. 117.; Z. I. 217.; M. Tört. Tár. IX. 192. — [5]) F. VIII/7. 295.; v. ö. A. IV. 360. — [6]) A. II. 132. — [7]) H. O. VII. 315., 309., 322. — [8]) F. VIII/2. 240., VIII/6. 70. — [9]) M. Tört. Tár. IX. 192.

és Ugróczot (a Szilágy patak mellett), továbbá a Lápos mellett 30 ekényi földet, e mellett egy várhelyet (a későbbi Kővárat) s az aranyosi várból oda vezető titkos utat Miklós fia Pál atyafiától.[1]) Félév mulva már mint nádor azon 100 márkáért, melyet ezen Pál úrnak a majádi uradalom kiváltása végett adott, megkapta az aranyosi uradalomnak Szamos-Széplak felé eső felét.[2]) Úgy indult tehát I. István, hogy Erdély határán lesz majd várúr és nagybirtokos. Azonban később Pál úr ivadékai az egész aranyosi uradalmat birják, ellenben I. István fiai meg unokái a majádi uradalomban ülnek benne. Ebből önként következik, hogy később csere történt; a Lotárd-alág visszakapta az aranyosi uradalom felét, de viszont majádi uradalmát átengedte I. István bánnak és fiainak.

Hogy tótországi bán lett I. István, itt igyekezett lábát megvetni birtokszerzeményekkel. 1251-ben kapta Szlath vagy Zlat birtokot a Kulpa és Unna közt (Sztenicsnyáktól délre) és Knin tájékán Vrh nevű, ma ismeretlen birtokot.[3]) 1266 előtt a Zrin vártól nyugatra eső Bajna, Szeronicza és Sztojmericz falvakban birt részeket.[4]) Később fiainak kezén találjuk Sztenicsnyák várát és Borsonócz, később Berstyanócz, ma Berslanyicza nevű birtokot Garics mellett (Körösm.). Ezek is hihetőleg I. István bán szerzeményei. Birói úton rászállott még egy a Dráván túl eső, de Zalamegyéhez tartozó és a Pliticze patak mellett fekvő föld, de ő ezt 1251-ben Szeme nevű tisztviselőjének ajándékozta.[5])

Tiszamenti, ősi jószágait is igyekezett I. István szaporítani. E végből 1254-ben megvette a szabolcsmegyei Dada, a zemplénmegyei (már nem létező) Garabsa vagy Gerebse, (ma már szintén nemlétező) Bodoló és Karos, mindmegannyi bodrogközi, Karcsa mellett eső falvakat. Kegyeletből visszaszerezte a fejérmegyei Gút falunak idegen kezekre került részét is.[6])

I. István bán fiai 1263-ban a Pliticze patak mellett eső és 1251-ből kezdve Szemeföldе nevű birtokot, mely

---

[1]) H. O. I. 24. — [2]) F. VII/3. 29. — [3]) Starine. XXVI. 214. — [4]) F. IV/3. 377.; Blagay oklt. 17. — [5]) W. VII. 328., 484—85. — [6]) H. O. VII. 44.

Szeme magtalan halála után rájuk visszaszállott, a Rozgonyiak ősének adják.[1]) 1274-ben Joachim (egyidőre) elkobzott birtokai közűl névszerint fölemlítik Málczát.[2]) 1278-ban II. István bánt megerősíti a király Haczok, Mihad, Hotuon, Sepnek és Borsonócz (Borsonuch) birtokokban.[3]) Ezek közűl csak Borsonócz (ma Berslanyicza) hollétét tudjuk meghatározni.[4]) »Mihad« alatt tán Majádot, azaz a majádi uradalmat kell érteni, mert az bizonyos, hogy ennek közelében, a Fertőnek keleti partján birtokos volt s a ma is meglevő Bánfalvát ő telepítette, s egy 1321-iki oklevél őt »Majádi«-nak írja.[5])

Ugyancsak 1278 nov. 6-án I. Miklós és testvérei a már előbb 1000 márkáért zálogba tett Sztenicsnyák várát elvesztették, de némi csekély kárpótlásúl visszakapták Zlat földét.[6]) Kárpótolniok kellett a Joachim elestekor fogságba került atyafiakat is. Így pl. tudjuk, hogy a Báthory-ágbeli Szakolyi Hodosnak vigasztalásúl zágrábi palotájukat engedték át.[7])

Veszteségeikért IV. László király azzal kárpótolta, hogy I. Miklósnak és I. Pálnak adta a vasmegyei Egervárt. 1281-ben pedig II. Istvánnak és I. Pálnak ajándékozta a zemplénmegyei, Abara mellett eső Haragissa várföldet.[8]) I. Miklós bán és I. Pál 1288-ban Egervárt odaadták a Garicsmegyében és így Borsonóczhoz közeleső Polosnicza várért.[9]) Egervár miatt azonban I. Miklós hosszú perbe bonyolódott Geregye Kálmérral és atyafiaival, mert Egervár Geregye Pál fiai után hűtlenség miatt szállott ugyan a királyra, de ahhoz az összes Geregye nembeliek jogot tartottak.[10])

Mikor és hogyan történt meg az osztály I. István fiai közt? nem tudjuk. 1281-ben még közösen birta a három testvér Börvej, Tót-Börvej (Szatmárm.), Tarján, Palkonya (Borsodm.), Büd, Hugyaj, Gellér, Dada és Gáva (Szabolcsm.) községeket, s éppen azért megtiltja a király, hogy I. Pálnak itt eső birtokrészeit hűtlenségbe esett testvéreinek birtokaival együtt elkobozzák, mert az ártatlant nem kell a bűnössel

---

[1]) W. VIII. 58. — [2]) F. V/2. 207. — [3]) H. O. VIII. 190. — [4]) V. ö. W. VII. 424., 454. — [5]) Sopr. I. 81. — [6]) Blagay oklt. I. 30. — [7]) Tkal. Mon. Civ. Zagr. I. 64—67. — [8]) V. ö. H. O. VI. 333., VIII. 191—92.; F. V/2. 191. — [9]) H. O. VI. 333., V. 71. — [10]) W. XII. 664.; F. VIII/7. 371.

együtt büntetni.[1]) — Későbbi jelekből itélve, úgy látszik, I. Miklós bán és I. Pál úgy osztoztak meg, hogy I. Miklós a dunántúli (sopronmegyei) uradalmakat és Drávántúl Borsonóczot kapta, ellenben I. Pál a tiszamenti falvakat.

II. István bán birtokai, mint említők, I. Pálra és fiaira szálltak. Ezzel, az özvegy hitbérének és hozományának kifizetésén kívül, együtt járt egy másik kötelezettség is. 1288-ban II. István az előbb Hodos comesnek ajándékozott palotát Gilion nevű zágrábi polgárnak ajándékozta. I. Pál 3 év mulva beleegyezett, de már most gondoskodnia kellett a palota nélkül maradt Hodos kárpótlásáról. Éppen akkortájt örökölt I. Pál másik atyafia, Sándor bán fia György után, s az örökségből a palkonyai (Borsodm.), bökönyi, miskei és györki részeket Hodosnak adta.[2])

I. Miklós bán fiai 1278-ban kezesek gyanánt először a Vodicsayak kezében, később a zágrábi püspök kezében voltak.[3]) Később 1290 után I. László a soproni ispán előtt perel Gatal fiai ellen és a pert meg is nyeri.[4]) 1296-ban Majádon (Margarétán) lakott és Majádon $4^1/_2$ telket, Szabó-Martonban (ma Kismarton) 1 telket ajándékozott hűbérűl az osztrák jog szerint a Mendel testvéreknek.[5]) 1300-ban I. László és I. János birtokaikon megosztoztak; I. László kapta a Majád, Szentgyörgy, Oszlop (Zazlup) és Medgyes falvakban eső birtokukat egészen, továbbá családi (szintén Sopronm.) birtokuk felét. Ellenben I. Jánosé lett Szabó-Marton (Kismarton) egészen, a családi birtok fele és Drávántúl a borsonóczi uradalom.[6]) Ezentúl I. Miklós bán fiainak semmi nyoma.

I. Pál fiai nagyterjedelmű, de szerteszéjjel eső birtokaik mellett is szegények voltak. 1300-ban csak úgy tudták megmenteni Dadát, hogy II. István özvegye hitbérének és hozományának váltságából 20 márkát elengedett.[7]) 1310 előtt zemplénmegyei Őrös nevű jószágukat 40 márkáért elzálogosították, de nem tudták kiváltani. Egyik jó szomszédjuk, az

---

[1]) H. O. VIII. 213.; F. V/3. 90. — [2]) Tkal. Mon. Civ. Zagr. I. 60., 64—67. — [3]) Blagay oklt. I. 35. — [4]) Sopr. I. 60.; F. V/2. 490. — [5]) H. O. IV. 94. — [6]) F. VII/3. 118—20. — [7]) H. O. VIII. 409.; F. VII/2. 201., VI/2. 297.

Imregi család kiváltotta s visszaadta nekik, úgy hogy I. Pál fiai hálából a taktaközi Gerel birtokot engedték át az Imregi családnak.[1]) 1310-ben azonban már kénytelenek voltak nemcsak Őröst, hanem a mellette eső Gérest és Gerebsét is odaadni az Imregieknek s cserében a szabolcsmegyei Bel- és Kül-Varsányt (ma Nagy- és Kis-Varsányt), meg Emeteleke nevű birtokot kapták.[2]) 1319-ben még nőtestvérük leánynegyedét sem fizették ki s azért ez második férjére bizta annak kikeresését.[3]) 1310-ben a Dráva mellett Tupal szomszédságában együttesen birtokosok[4]) s 1307 tájékán a Szentgyörgy (Szabolcsm.) egy része is közösen illeti őket.[5]) Ugyanez évben I. Pál fiai átengedik a Báthoryaknak Encsencset s e helyett kapják Bótot és az ehhez tartozó Szilas és Ágostonteleke nevű földeket.[6])

1330 táján I. Pál fiai megosztoztak. III. István elment a Tiszamentéről s fiaival együtt a zala- és körösmegyei jószágokat kapta, nevezetesen Csatárt, Középfalut, Ölyvesfalvát és Apátit Zalamegyében (vagyis a csatári monostor kegyuraságával együtt járó falvakat), Neugrádot, vagyis a mai Légrádot, hajdan Somogy-, most Zalamegyében és ennek közelében Málit; végre Kemiecziczét és Jalsóczot (Ilsouch) Körösmegyében. Ellenben Vidé és II. Miklósé a tiszamenti jószágok maradtak. 1353-ban II. Miklós ivadéki ez osztályt igazságtalannak találták, de midőn III. István fiai a jalsóczi jószág $1/3$-át átengedték nekik, megnyugodtak.[7]) Különben már 1341-ben vádat emelt II. Miklós fia II. Pál unokatestvérei, II. János, Loránd és III. János ellen, hogy őt Gáva, Börvej és Varsány falvakban eső ősi javakból nem részeltették, s perét meg is nyerte.[8])

Vid, a Ráskayak őse, 1321-ben Győrkereki nevű birtokot az Olaszy családnak engedett át.[9]) 1329 előtt Vid és unokaöcscse II. Pál, III. István és fia Fábián érdekében, Félegyház és Pogánykút nevű jószágaikat zálogosították el; kárpótlásúl 1329-ben Hugyaj egy részét kapták III. Istvántól és Fábiántól.[10]) — Ugyancsak 1329-ben Vid és másik unoka-

---

[1]) F. X/3. 224. — [2]) F. X/3. 219. V. ö. A. I. 239. — [3]) F. VIII/2. 240. — [4]) A. I. 199. — [5]) H. O. VII. 319. — [6]) A. I. 615. — [7]) F. IX/6. 58—59. — [8]) F. IX/6. 5—9. — [9]) A. I. 606. — [10]) A. II. 435.

öcscse Fábián a szatmármegyei Senye helységet lettek volna kötelesek a Szakolyi családnak átadni; de mivel ezt nem tudták, miskei részüket és kisbökönyi birtokuk felét akarták átengedni a Szakolyi családnak. A Szakolyiak ezt is elfogadták, csak azt kötötték ki, hogy ha a miskei és kisbökönyi jószág átadásánál is közbejönne valami akadály, akkor hugyaji birtokukból szakítsanak ki annyit, a mennyit miskei részük és kisbökönyi birtokuk fele kitesz.[1] 1334-ben Vid kijelentette, hogy jogot tart Bolyi László nevű atyafia birtokának megvásárlásához.[2]

Vid fiai 1351-ben nem birták kifizetni az országbirótól rájuk szabott birságot s e miatt lefoglalták ráskai, egyházasráskai, hegyi és szkácsi birtokaikat. Ezekből aztán 1351-ben a hegyi és szkácsi részeket II. Pál legidősebb fiai váltották magukhoz.[3]

II. Miklós 1320-ban mint Szabolcs, Balsa és Halász (Szabolcsm.) földesura fordúl elő. Nagy károkat okoztak neki a Tolcsvayak e birtokaiban, de ez évben megtérítik minden kárát.[4]

Fia II. Pál 1329-től kezdve vesz részt a birtokok rendezésében. 1343-ban ő anyjának, Somossy Borbálának meghatalmazottja és ő veszi át anyja leánynegyedének értékét: a 30 márka ezüstöt.[5] 1345-ben varsányi birtokát elzálogosítja s azt csak 20 év múlva váltja vissza.[6]

II. Pál testvérét, IV. Miklóst és fiait az 1353-iki, III. István fiaival kötött egyezséglevél sorolja föl.[7]

II. Farkas ága.

Nemzedékrendje legmagasabbra nyúlik a Gút-Keled nem ágai között és fejlődését a következő oldalon lévő tábla tünteti fel.

Az ág tagjai a közélet terén nem forogtak, tehát egyedül családi és birtokviszonyaikról szólhatunk.

Az ág első három ízén álló tagokat Gúthy V. János 1334-ben I. Pál ivadéka ellen folytatott perében sorolja elő.

---

[1]) Z. I. 237—40. — [2]) Z. IV. 629. — [3]) A. V. 523. — [4]) Száz. 1881. VIII. 106. — [5]) F. IX/1. 132. — [6]) Tört. Tár. 1889. 137. — [7]) F. IX/6. 58—59.

- Farkas
  - Nándor
    - I. Pál [1])
      - Detre
        - II. Pál 1289. † Atyayak
        - Mátyás [2]) 1289—1337.
      - Márton † 1289 előtt
      - I. Lőrincz 1289—1301. *a Balkányi család őse*
        - II. István † 1329 előtt
          - Skolasztika 1329.
          - Csaba [7]) 1329.
        - III. János [4])
          - Fábián 1329—47.
          - I. László [8]) 1329—53.
          - Ilones [9]) 1344.
        - N. leány [5]) ~ Szkárosi Hont
      - II. János [2]) † 1289 előtt
    - I. János *a Daróczy család őse*
      - I. István 1280.
        - IV. János [3]) 1301—41.
          - II. László [10]) 1341—58.
            - IV. István 1360.
            - II. Lőrincz 1360.
            - Tamás 1360.
            - VII. János 1360.
            - Bertalan [13]) 1360.
          - Klára [11])
      - Csama [3]) 1. N. 2. N.
        - Péter † 1301 előtt
        - N. leány [3]) 1301.
  - Elek *a Gúthy és Gúthy Ország család őse*
    - Ekch
      - Salamon [1])
        - V. János [6]) 1334—45.
          - Mihály 1341.
          - VI. János 1341.
          - III. István [12])

[1]) A. III. 88. — [2]) W. IX. 505. — [3]) F. VIII/5. 18. — [4]) A. II. 432.; A. III. 88. — [5]) Z. III. 106. — [6]) Orsz. lt. Dl. 2980. — [7]) A. II. 432. — [8]) U. o. — [9]) A. IV. 449. — [10]) Z. I. 629. — [11]) Z. III. 177. — [12]) Orsz. lt. Dl. 29132. — [13]) Z. IV. 75.

I. Pál fiai közűl I. Lőrincz 1289-ben adja ki unokaöcscseinek, II. Pálnak és Mátyásnak osztályrészét. Megosztandó birtokaik voltak Balkány, a két Gút (egyik ősi, másik I. Páltól szerzett) Szabolcsmegyében és a beregmegyei Vámos-Atya (Atyás=Achasnak vagy Athasnak írja ugyan az oklevél, de csakis Atyáról lehet szó és így tollhibát kell föltételeznünk). Ezekből I. Pál kapta Balkány és Atyás nyugati és Gútnak északi felét, a többi Lőrinczé maradt. Szalkát II. Pál és Mátyás I. Lőrincznek hagyták, mert egyedül ő szerezte. Balkánynak keleti része, mely I. Lőrincznek jutott, többet ért ugyan a nyugati résznél, de ezt méltán nyerte I. Lőrincz, mert ő fizette ki testvére, Márton comes özvegyének hitbérét és hozományát. II. János özvegyét a felek együttesen voltak kötelesek kielégíteni.[1]

1293-ban I. Lőrincz Várday II. László eskütársa Rozsály ügyében.[2] Ugyanez időtájt tiltakozik az ellen, hogy Bir szabolcsmegyei falu felét másnak adják, s ekkor a nagyváradi káptalan comesnek írja.[3] 1301-ben I. Lőrincz kifizeti a beregmegyei Daróczon megtelepedett IV. János helyett e IV. János nagybátyjának, Csomának két özvegye és unokatestvérének, Péternek egy özvegye után járó hitbért és hozománydíjat, továbbá megváltja Csoma leányának leánynegyedét s ezért IV. János a magvaszakadt Péter összes dóczi, kirvai, gelényesi (Beregmegye), endesi (Szabolcsm.) és petei (Szatmárm.) jószágainak felét neki engedi át. A hitbérek, hozománydíjak és leánynegyed kifizetéséhez azért volt joga I. Lőrincznek, mert IV. Jánosnak legközelebbi atyafia (in linea generationis sibi proxime attinens) vala.[4] Éppen ebből következik, hogy Dáróczy IV. János nagyatyja I. János Nándornak volt a fia, mert ha Farkas fia lett volna, akkor Gúthy Salamon is épp oly közel atyafi lett volna, mint I. Lőrincz.

Daróczy IV. János atyja I. István 1280-ban fogott biró Márk (Márok) beregmegyei falu ügyében s már ekkor Daróczon lakott.[5] Maga IV. János 1307-ben Kirva és Sid (Darócz

---

[1]) W. IX. 505. — [2]) Z. I. 80. — [3]) H. O. VII. 314., csakhogy a másoló hibásan »de Gunch«-nak olvasta lakását »de Guuth« helyett. — [4]) F. VIII/5. 18. — [5]) Z. I. 66.

mellett eső) lakatlan falvakat 40 márkáért elzálogosította a Várdayaknak.[1]) 1327-ben pedig Gelényes nyugati felét egy emberölés vérdíja (10 márka) és 12 márka birság fejében kénytelen átengedni Atyay Mátyásnak.[2]) Később Darócz negyedét is zálogba vetette a Várday családnak, szintén 40 márkáért,[3]) de bevallott szegénysége miatt sem ő, sem fia László nem birták visszaváltani. 1341—49-ig pereltek ugyan a Várday családdal, de végre is 1349-ben kénytelenek voltak belenyugodni, hogy Kirva, Sid egészen és Darócz negyede végleg a Várday család kezére jusson.[4]) Sőt e pernek még vége sem volt, máris zálogba vetették daróczi megmaradt birtokuk déli részét 44 márkáért, ugyancsak a Várday családnak,[5]) s mivel 1360-ban IV. Jánosnak unokái tiltakoznak e déli rész elidegenítése ellen, biztosra vehetjük, hogy az is veszendőbe ment.[6]) IV. János fiáról, II. Lászlóról még azt találjuk földjegyezve, hogy 1343-ban lépéseket tett Pete szatmármegyei helység részeinek visszaszerzésére,[7]) de az olyan rongált vagyoni állapotú ember, mint ő, csak azért szerezte azt vissza, hogy jobb áron atyafiának, Várday Jánosnak adja el, pedig még nőtestvérének, Klárának (kitől egy másik Daróczy család származott) leánynegyedét sem adta ki sem Pete, sem Darócz helységből.[8])

Visszatérve I. Pál ivadékihoz, Detre fia Mátyás comesről már láttuk, miként jutott Gelyénes vagy Gelényes nyugati feléhez. 1342 táján e birtokát, a nemzetségi elővételi joggal nem törődve, eladja Dezső beregi főispánnak,[9]) sárvármonostori részét pedig 1335-ben a Báthoryaknak.[10]) 1346 előtt meghalt és atyai birtokát István királyi titkos jegyzőnek ajándékozta. Legközelebbi atyafiai, I. Lőrincznek unokái, Fábián és László ebbe bele is egyeztek, de a Várdayak azt állítván, hogy Atya nemzetségi föld s nekik ahhoz elővételi joguk van, tiltakoztak.[11])

I. Lőrincznek János fiától származó unokáit, Fábiánt és Lászlót, 1329-ben II. István leányai perrel támadták meg s

---

[1]) Z. I. 115. — [2]) A. II. 275. — [3]) Z. II. 394. — [4]) Z. I. 612., 629., 394. — [5]) Z. IV. 72. — [6]) Z. IV. 75. — [7]) Z. I. 79., 87. — [8]) Z. III. 177., 219. — [9]) Z. II. 5., 264. — [10]) Orsz. lt. Dl. 2890. — [11]) Z. II. 196.

követelték a leánynegyedet és atyjuk ménesének, meg a Dózsa nádortól ajándékozott 15 idomított ló egy részét. Az egri szentszék ezt meg is itélte.[1]) 1333-ban Fábián és László petei (Szatmárm.) jószáguk felét 20 márkáért eladták a Várdayaknak.[2]) 1335-ben a sárvármonostori kegyuraság őket illető rész negyedét a Báthoryaknak engedték;[3]) 1342-ben gelényesi részüket ők is Dezső beregmegyei ispánnak adták el;[4]) 1344-ben nőtestvérük, Iloncs leánynegyede fejében neki a szatmármegyei Ér-Körtvélyes felét.[5]) Nagynénjük, Szkárosi Hont neje leánynegyedének kiadására csak 1358-ban került a sor.[6]) 1348 előtt megszerezték Darócz déli felét, s aztán ezt távolabbi atyafiaiknak, a Rozsályiaknak engedték át; ezektől azonban 1348-ra Dáróczy IV. János visszaperelte.[7]) Fábián 1353. előtt halt meg. Halála előtt Sárvár helységnek (s nem a monostornak) őt illető részét eladta a Báthory családnak. 1353-ban testvére László félig utánozza példáját és sárvári részét 30 márkáért elzálogosítja a Báthory családnál.[8])

A Gúthy-vonalon csak Farkas dédunokáját, V. Jánost kezdik emlegetni az oklevelek. Ez V. János 1334-ben perrel támadta meg I. Lőrincz ivadékit és azok gúti, atyai és abai jószágaiból részt követelt, mert, a mint nemzedékrendileg kimutatta, egy közös őstől származnak. I. Lőrincz ivadéki ezt nem is tagadták, de azt állították, hogy a közös őstől örökölt gúti és atyai birtokból már régen kiadták eleik V. János eleinek az őket illető részt, abai birtokuk pedig későbbi szerzemény.[9]) Itt tehát V. János nem nyert. Később, 1345-ben, Körtvélyes feléért perelt Balkányi Fábiánnal és I. Lászlóval, de ezt a perét is elvesztette.[10]) 1346-ban a Balkányiak ő ellene indítottak pert, mert két szolgájukat megölte. Azonban V. János kimutatta, hogy e két szolgát rabláson érte és így fölmentést nyert.[11]) 1335-ben ő is eladja sárvári kegyuraságának negyedrészét.[12]) 1341-ben Vámos-Atyának azon részét, melyet Detre fia II. Páltól örökölt, eladta a Gút-Keled

---

[1]) A. II. 432. — [2]) Z. I. 407—408. — [3]) Orsz. lt. Dl. 2890.; Z. I. 510. — [4]) Z. II. 5., 264. — [5]) A. IV. 449. — [6]) Z. III. 106. — [7]) Z. IV. 72. — [8]) A. VI. 77. — [9]) A. III. 88. — [10]) A. IV. 489. — [11]) F. IX/1. 442. — [12]) Orsz. lt. Dl. 2890.

nem Tiba ágának. Ez alkalommal, nehogy a vételt idővel megtámadják, kezességet vállalt V. János fiaiért is s így örökítette meg a káptalani jegyző, hogy V. János egyik fia, Mihály »távol földön tanulásra adta fejét«.[1]) Már pedig e Mihály lőn nagyatyja a későbbi, mindenkitől tisztelt, hírneves nádornak, Országh Mihálynak.

Ez ághoz tartoznak még 1335-ben Benedek fia Keled, Tamás fia András és Körös (Crisius) Péter fiának fia János. Ezek Detre fiával, Mátyással együttesen adják el a sárvári kegyuraságból őket illető részt.[2]) A nemzedékrendi táblán még hozzávetőleg sem helyezhetők el és így csak e helyütt soroljuk őket fel.

III. Várday-ág.

A belőle sarjadt leggazdagabb, legnevesebb családról nevezzük ekként. Az első izeknél csupán hozzávetőleg egybeállított nemzedékrendjét lásd a következő oldalon.

A mint e táblán látható, a származás rendjének igazolása egyenes, okleveles bizonyítékkal csak Andrásnál kezdődik. A többit már most közvetett úton kell igazolnunk.

Kiindulunk abból, hogy András Aladárnak másodfokú rokona volt. Abból következtetjük ezt, hogy András magvaszakadtával I. Keled fiai atyafiság révén be akarták magukat iktatni Andrásnak őszödi és tölgyesi birtokaiba, de Aladár fia II. László elüti őket ettől, állítván, hogy ő közelebbi atyafi, s valóban András javai ellenmondás nélkül az ő kezére kerülnek.[3]) Világos ebből, hogy Keled fiai, Péter és István, egy fokkal távolabbi atyafiak voltak Andrással s így az ő nagyatyjuk Csépán nem testvér, hanem csak unokatestvér volt II. László nagyatyjával, I. Mihálylyal, ellenben I. Mihály és András atyja I. János testvérek voltak. — Viszont az, hogy Csépán unokatestvér volt I. Mihálylyal, következik abból, hogy Csépán fiának, Lőrincznek magvaszakadtával Mihálynak szépunokája II. János követelést támaszt e Lőrincz birtokaira;[4]) pedig azt nem tehette volna, ha szépatyja nem lett volna másodfokú rokon Lőrincz atyjával, Csépánnal.

---

[1]) Orsz. lt. Dl. 29132. — [2]) U. o. 2890.: kissé hibásan A. III. 233. — [3]) Z. I. 72. — [4]) Z. II. 102.

N.

- N.
  - I. Pelbárt 1216—38. ~ Tomaj Ohadalov
    - II. Pelbárt 1250—64. †
- N.
  - I. János
    - András [1]) 1250—80. †
  - I. Mihály *a Várday család őse*
    - Aladár [1]) 1250—84.
      - Margit [4]) ~ Apáti Károly
      - III. Pelbárt 1284—1335. ~ Matyfalvi Erzsébet † 1324 előtt ~ Erzsébet
      - II. László [5]) 1284—1315. ~ Pelejtey Margit, 1320.
        - II. János [6]) 1320—57. †
          - Miklós [10]) 1332—50.
          - Domokos [11]) 1354.
    - I. László [2]) 1250.
- N.
  - Csépán
    - I. Keled [2]) 1250—55. *a Kenézy és Anarcsy család őse*
      - I. Péter 1272—1315.
      - I. István [6]) 1272—1305.
        - I. Domokos 1302—46.
          - IV. János 1367.
          - Szaniszló [12]) 1367—79.
        - III. László [7]) 1302—50.
          - II. Péter
          - Miklós
          - II. István
          - Tamás
          - V. János [13])
          - 1367-től 1379-ig.
        - György [8]) 1390. †
        - III. János 1327. †
        - II. Keled [9]) 1327—36.
    - Lőrincz 1272—1320., † Káronyi
    - II. Mihály [2]) 1272. †

[1]) Z. I. 45. — [2]) Orsz. lt. Dl. 344. — [3]) F. VI/2. 394. — [4]) Z. V. 86. — [5]) Z. I. 80. — [6]) Z. I. 187. — [7]) Z. I. 107., 110. — [8]) Z. I. 126. — [9]) Z. I. 298. — [10]) Z. I. 582. — [11]) Z. II. 575. — [12]) Tört. Tár. 1889. 549. — [13]) Magy. Tört. Tár. VI. 201.

II. Pelbártot szintén rokonnak, még pedig harmadfokú rokonnak vettük fel Aladárral. Következik ez abból, hogy 1281-ben a Tiba-ág szerette volna visszaszerezni e II. Pelbártnak távolabbi (Egyedmonostori-ág) atyafiság kezére került jószágot, Pelbárthidát. Azonban Aladár ez ellen fölszólal, s fentartja abbeli jogát, hogy ő, mint közelebbi atyafi, tehessen erre lépéseket. Ebből következik, hogy Aladár egy fokkal közelebb állott II. Pelbárthoz mint a Tiba-ág akkor élő tagjai és így őt II. Pelbárt harmadfokú atyafiának kellett tartanunk. Érdektársa volt ez ügyben Aladárnak András is,[1] a mi megint igazolja, hogy András és Aladár unokatestvérek valának.

Mint a nemzedékrenden látható, a Várday-ág három alágra oszlik, ú. m.: Pelbárt, Várday és Csépán alágra.

*a)* Pelbárt alága.

I. Pelbárt (Privartus, Privardus) 1216-ban fordúl elő először mint a biharmegyei Vodozt, később Pelbárthida tulajdonosa. Őt és embereit némelyek lopásról vádolták, de a tüzesvaspróba előtt maguk a vádlók megvallották, hogy igazságtalanúl vádolták őt.[2] 1238-ban ungi ispán volt s ez évben haldokló neje, Tomaj Ohudaló elengedte neki hitbérének és hozományának kifizetését.[3] E nő I. Pelbártnak csakis második és pedig gyermektelen neje lehetett, mert egy 1280-iki oklevél szerint I. Pelbárt birtokát, Vodozt később egy másik II. Pelbárt kezén találjuk,[4] a ki e szerint I. Pelbártnak első nejétől származó gyermeke lehetett.

E II. Pelbárt 1250-ben a sárvári monostor kegyurai közt fordúl elő.[5] 1264-ben Gacsályon Szatmármegyében lakott. 1264-ben vendégül fogadta itt a Beregből Váradra visszatérő váradi püspököt, Zozimást, s ez előtt neje férje javára szintén lemondott hozományáról és hitbéréről, sőt visszaadta azon (Gacsálytól északkeletre eső) paládi birtokot is, melyet férje már előre neki ajándékozott.[6] Meghalt II. Pelbárt 1280 előtt és Vodozt, másként Pelbárthida nevű berettyóparti birtokát Kis-Kozma nevű távolabbi atyafiának adta el s később

---

[1]) Z. I. 45. — [2]) Váradi regestrum. 234. sz. — [3]) Z. II. 3. — [4]) Z. I. 45. — [5]) F. IV/2. 67. — [6]) Z. I. 12.

közelebbi atyafiai sikertelenül igyekeznek annak visszaszerzésén.[1])

*b)* A Várdayak alága.

Ez alág tagjai hazafiúi kötelességeiket is teljesítették, de főként vagyonuk fentartására és gyarapítására fordították figyelmüket.

Aladár és testvére, I. László 1250-ben a sárvári monostor helyreállításán fáradozik.[2]) I. Lászlót többé nem említik, Aladárt annál többször. Ő 1271-ben már Várdán vagyis a mai Kis-Várdán lakott, s mint korának egyik tekintélyes, élemedett férfia bizonyságot tett az egri egyház kiváltságairól.[3]) 1278 augusztus 25-én a marcheggi táborban egyezkedett atyafiaival, I. Keled fiaival, s e szerint részt vett a másnap vivott morvamegyei nagy ütközetben.[4]) 1284 jan. 21-én fiaival, III. Pelbárttal és II. Lászlóval együtt Perstain, azaz a vasmegyei Borostyánkő vára alatt volt jelen,[5]) s ez azt jelenti, hogy segítette királyát a Kőszeghyek ellen folytatott küzdelemben.

II. László 1293 táján Aba Amadé nádorral együtt követségben járt Lengyelországban.[6])

II. János 1350. május elején a tengerentúlra készült, vagyis a nápolyi hadjáratba akart indulni, de itthon maradt.[7]) 1354-ben biharmegyei alispán volt.[8])

Áttérhetünk már most ez alág birtokviszonyainak ismertetésére. — Ez alág összes tagjai szívós kitartással igyekeztek Kis-Várda környékén s attól keletre, Beregmegyében Márk, Darócz mellett mentül több birtokot összeszerezni, s ha kellett, évek hosszú során tartó perlekedéssel megoltalmazni. Hogy e miatt szomszédaikkal nem mindig éltek jó barátságban, s hogy károkat okoztak, meg károkat szenvedtek, az természetes. Így 1272-ben Aladár nagy károkat szenvedett I. Keled fiaitól.[9]) Fia III. Pelbárt 1321-ben egy ajaki nemes embert ölt meg, unokája, II. János pedig 1332 táján Endesi

---

[1]) Z. 45., 97.; H. O. VII. 289., 292. — [2]) F. IV/2. 67. — [3]) F. V/1. 156. — [4]) Z. I. 61. Az oklevél évszáma következik abból, hogy Szent-István nap táján (aug. 20.) csak 1278-ban táborozott magyar sereg Marcheggnél. — [5]) Z. I. 55. — [6]) Z. I. 81. — [7]) Z. II. 425.; v. ö. 433. — [8]) Z. II. 575. — [9]) Z. I. 59. Az évszám 1272, mert csak akkor volt Sándorfia Sándor országbiró.

Magyar Dénest sebesítette meg úgy, hogy vérdíjat kellett fizetniök.[1]) Ugyancsak II. János 1340 táján egy bezdédi szabót fogságra vetett, s mivel megszökött, újra megfogatta és felakasztatta.[2]) Még komolyabb természetű viszályba bonyolódtak III. Pelbárt és unokaöcscse II. János 1330 táján Druget Vilmos szepesi és újvári ispánnal. Ez elpusztíttatta összes szabolcsmegyei jószágaikat, ú. m.: Kis-Várdát, Litkét, Veresmartot, Rozsályt és Őszödöt. Utóbb Druget kibékült velük s kárpótlásul Szamos-Becset adta nekik, de 1334-ben ujra fellobbant haragja s a Várdayak kiengesztelésül visszaadták neki Szamos-Becset, nem jókedvből, hanem mert féltek, hogy még az országból is kikergeti őket.[3])

Az egyes tagok birtokszerzeményeiről s pereiről ezeket tudjuk.

Aladár 1278-ban átengedi I. Keled fiainak a Rozsálytól keletre a Tisza mellett eső Őszöd helységet, de viszont megkapja a Várdához közelebb levő Kis-Dögét.[4]) 1280-ban unokatestvérével, Jánosfia Andrással együtt kötelezi magát, hogy az unokatestvérétől elzálogosított szatmármegyei Pete falut félév alatt vagy ő vagy András kiváltja s Pelbárthida visszaszerzésére a kezdő lépéseket megteszi.[5]) 1280 táján már az övé volt a beregmegyei Márk (ma Márok) s ennek határai miatt sokat perelt a Surányiakkal.[6]) 1284-ben ő és fiai kapták unokatestvérük, a magvaszakadt András őszödi és tölgyesi birtokait,[7]) de a beiktatáskor már csak fiát, II. Lászlót említik,[8]) a mi annak jele, hogy a királyi adomány kelte és a beiktatás napja között Aladár 1284-ben meghalt.

Aladárnak két fián kívül egy, sőt állítólag több leánya is maradt. Biztos, hogy Margit nevű leányát a Kis-Várdától keletre eső Kopócs-Apáti egyik birtokosa, Károly vette el. E Margitnak örökségét, a leánynegyedet több mint egy század mulva akarja kihasíttatni a kisvárdai uradalomból egyik törvénybenjártas ivadéka.[9])

Aladár fiait 1284-ben András atyafiuk jószágainak meg-

---

[1]) Z. I. 193., 404. — [2]) Z. I. 616. — [3]) Z. I. 420—21. — [4]) Z. I. 61. — [5]) Z. I. 45. — [6]) Z. I. 46., 58., 66. — [7]) Z. I. 55. — [8]) Z. I. 72. — [9]) Z. V. 86.

szerzésekor említik először.[1]) 1297-ben az atyjuktól örökölt Pelbárthidáért kezdett pert elvesztik.[2]) 1299-ben a Surányiakkal Márok határai ügyében kiegyeznek.[3]) Ugyanez évben beleegyeznek, hogy a birtokaikkal határos Ajak falut mások vegyék meg.[4]) 1307-ben együttesen veszik zálogba a Daróczy családtól Kirvát és Sidet 40 márkáért, később pedig Darócz negyedét szintén 40 márkáért.[5]) 1315-ben tiltakoznak az ellen, hogy a Kis-Várdával szomszédos Pap falut nem nekik adták el.[6]) Ugyanez évben mogyorósi részüket odaadják cserébe a Kisvárdához közelebb eső Ajak egy részéért.[7])

Ezenkívül II. László 1293-ban négy Gút-Keled nembeli férfiúval együtt esküt tesz arra, hogy a Veresmart mellett eső szabolcsmegyei Rozsályföld magvaszakadt atyafiának, Leukafia Istvánnak örökölt jószága vala.[8]) 1297-ben kijelenti, hogy családja a II. Apajtól elzálogosított benki és mogyorósi birtokok elővételi jogát az Egyedmonostori-ággal szemben fentartja.[9]) 1299-ben ujra és külön perelt Pelbárhidy Kis-Kozmával.[10]) Meghalt II. László 1315-ben. Neje volt Pelejtey Martonos zemplénmegyei birtokos leánya, Margit.[11])

III. Pelbárt sokáig túlélte testvérét. 1309-ben egyedűl perel Kenézy Péterrel és Anarcs faluval. 1320-ban Mohostó nevű birtokát a Semjéniekkel szemben védelmezi.[12]) 1323-ban Vékey Gergelylyel perelt.[13]) 1324—26. években első gyermektelen nejének, Matyfalvi (Hont-Pázmány) Erzsébetnek hozománya miatt viszálykodott sógoraival, végre is 20 márkával elégítette ki sógorait.[14]) 1325-ben Mihálylaka nevű (szabolcsmegyei) ősi birtokát három évig tartó per útján visszaszerzi.[15]) — Máskülönben III. Pelbárt mindig unokaöcscsével, II. Jánossal együtt fordúl elő. 1315-ben együtt perelnek a Kárászyakkal.[16]) 1322-ben együtt zálogosítják el legdélibb fekvésű birtokukat, Macsot a Debreczeni családnak.[17]) E zálog miatt tíz év mulva perbe bonyolódtak Debreczeni Dózsa nádor fiaival, s ennek az

---

[1]) Z. I. 55. — [2]) H. O. VII. 258. — [3]) Z. I. 91—93., 98. — [4]) Z. I. 96. — [5]) Z. I. 115., II. 394. — [6]) Z. I. 132. — [7]) Z. I. 150. — [8]) Z. I. 80. — [9]) Z. I. 85. — [10]) Z. I. 97.; H. O. VII. 289., 292. — [11]) Z. I. 187. — [12]) Z. I. 122., 190. — [13]) Z. I. 214., 228. — [14]) Z. I. 259., 269., 280., 285. — [15]) Z. I. 235., 252., 253., 261., 271. — [16]) Z. I. 151—53. — [17]) Z. I. 211., 220.

lőn vége, hogy 1335-ben macsi birtokukat 50 márkáért eladták a Debreczeni családnak.[1]) 1327-ben III. Pelbárt és II. János Őszödhöz való elővételi jogukat fentartják,[2]) ellenben ajaki birtokukat eladják.[3]) 1328-ban hosszú és mérges pert kezdettek a Bacskayak ellen a Veresmart és Kékcse közt eső Gyalmastóért. Végre is 1330-ban úgy egyeztek ki, hogy a viszályt okozó halastavat két részre osztották.[4]) 1334-ben Bólyi László nevű atyafiuk birtokaira való jogukat fentartják.[5])

III. Pelbárt 1335-ben halt meg (legalább ezentúl nem említik a peres iratok). Második nejét, szintén Erzsébet nevűt, 1343-ban hozománya és hitbére fejében 32 márkával elégíti unokaöcscse, II. János.[6]) Ebből is kétségtelen, hogy III. Pelbárt vagyonát II. János örökölte.

II. János 1315-ben fordúl elő először s már ekkor megjelent a leleszi konvent előtt, hogy a mogyorós-ajaki csere ellen tiltakozzék, noha azt saját édes atyja kötötte.[7]) 1320-ban édes anyja az ő javára lemondott hozományáról.[8]) 1333-ban a szatmármegyei Pete helység negyedét megveszi a Balkányi családtól.[9]) 1336-ban egyik szegény rokonának, Bólyi Lászlónak visszaadja győri (győröcskei) és zábrágyi birtokát, a melyet előbb zálogban vett tőle.[10]) 1339-ben zálogban birta a Litkétől északra fekvő Komoró felét 10 márkáért.[11]) 1341-ben fogott birák ítéletére bízza, mennyiben van neki joga Kirva és Sid falvakhoz, meg Darócz negyedéhez. Az itélet javára szólott, úgy hogy ő most e jószágokat 120 márkáért örök áron megvette s 1349-ben tettleg kezéhez vette.[12]) Nagyon szerette volna II. János a szomszédos Gelényes és Vámos-Atya részeit is megszerezni, s folytonosan tiltakozott, hogy Farkas ága ezeket idegenek kezére juttatta.[13]) 1342—44-ig Márok határai miatt a Surányiakkal,[14]) 1345—53-ig a sza-

[1]) Z. I. 435., 442., 447., 449., 472., 480. — [2]) Z. I. 298. — [3]) Z. I. 308. — [4]) Z. I. 316., 321., 327., 329., 334., 343—45. — [5]) Z. IV. 629. — [6]) F. IX/1. 129. — [7]) Z. I. 151. — [8]) Z. I. 187. — [9]) Z. I. 408. — [10]) A. III. 256. — [11]) Z. I. 565. — [12]) Z. I. 612., 629.; Z. II. 393—95. — [13]) Z. II. 5., 196., 264. — [14]) Z. II. 14., 41., 77., 86., 112., 135., 150., 166., 194., 208., 228., 232., 281., 314.

bolcsmegyei Gős-Tuzsér miatt a Losonczy (Szentmártoni) családdal,[1]) 1347—50-ig a sárvári monostor kegyuraságának negyedrészéért a Báthory családdal folytatott elkeseredett pereket.[2])

II. János meghalt 1357-ben.[3]) Fiai közűl Miklós 1332-ben született s mint 8 éves gyermek a várad-előhegyi konvent előtt tiltakozott 1340-ben Macs eladása ellen.[4]) Másik fia, Domokos 1354-ben hasonlókép cselekszik, vagyis tiltakozik saját atyja ellen, a miért ez Ajaki Magyar Pállal bizonyos hatalmaskodás ügyében kiegyezett.[5])

*c)* Csépán alága.

Csépán fiai közűl I. Keled 1250-ben a sárvári monostor kegyurai közt fordul elő.[6]) 1255-ben 4 márkát fizet Mátyásfia Káronynak, csakhogy (a mai Palánka tájékán eső) bácsmegyei Morhátföldét nyugodtan birhassa.[7])

Testvérei, Lőrincz és II. Mihály 1272-ben V. István királytól megerősítést nyernek ősi, már atyjuktól is birt, szerémmegyei Feketenép nevű birtokukban.[8]) Lőrincz 1310 táján lenn lakott Szerémmegyében és rettenetesen összeveszett a szerémmegyei bellyéni nemesekkel; azok egyikét megölte, Bellyént elpusztította, a bellyéni egyházat feltörte, az oda menekült nőket ruháiktól megfosztotta s az egyházból 500 márka érőt elvitt.

A rend helyreálltával a kárvallottak annyira szorongatták, hogy I. Károly király országbirája előtt kénytelen volt a bellyéni nemesekkel egyezségre lépni és kárpótlásúl: Horostyán, Két-Dimitrócz, Kovacsócz, Székelytelek és Magyar-Buziás nevű szerémmegyei (Zimonytól nyugatra, Becsmen mellett eső) szerzett falvait engedte át nekik.[9]) 1344 előtt elhalt s Várday János javaiból részt követel, mert állítólag az ősi javakon eleik sohasem osztoztak meg. Ez alkalommal Várday János Lőrinczet szerémmegyeinek és »de Karun«-nak, vagyis Káronyinak nevezi.[10]) E sze-

---

[1]) Z. II. 174., 177., 181., 183., 248., 307., 513. — [2]) Z. II. 266., 271., 273., 319., 364., 425., 433. — [3]) Z. III. 71. — [4]) Z. I. 582. — [5]) Z. II. 574. — [6]) F. IV/2. 67. — [7]) Z. I. 8. — [8]) F. VI/2. 394. — [9]) Temesmegyei oklevelek. I. 25—30. — [10]) Z. II. 102.

rint Lőrincz a mai Karlóczán (a mely Károny = Károlyból alakult) lakott.

Csépán fiai közűl egyedül I. Kelednek voltak ivadéki, de ezek már nem Szerémmegyében, hanem Szabolcsban laknak. Úgy kellett tehát lenni, hogy az osztálykor Keled testvérei a szerém- és bácsmegyei jószágokat maguknak tartották, ellenben a felső Tisza mentén levő szabolcsmegyeieket I. Keled fiainak adták.

I. Keled fiai, I. Péter és I. István 1271 táján nagy károkat okoztak hatalmas atyafiuknak, Várday Aladárnak. Ez 1272-ben súlyos elégtételre szorította őket. Két lovat, meg 7½ márkát adtak kárpótlásul s azonkívül meg kellett igérniök, hogy Székely faluban egy napig a börtönben fognak ülni.[1]) 1278 előtt jó szolgálatokat tettek a királynak s ezért kapták tőle Kis-Dögét. Ezt 1278-ban odaadták Várday Aladárnak Őszöd egy részéért.[2]) Őszöd másik részét 1284-ben szerették volna megszerezni, de a Várdayak elütötték őket tőle.[3]) 1280 táján az övék volt, mint örökölt jószáguk, a Henye mellett (Szabolcsmegye) eső Káty (Kagh) helység s abban magukat Lőrinczfia Ders ellen is megvédik.[4]) Mind szomszédoknak elővételi joguk lett volna Ajak megvételéhez, de erről 1299-ben lemondanak.[5])

I. Péter 1293-ban Várday II. László eskütársa Rozsály ügyében.[6]) 1299-ben anarcsi birtokos és Várday III. Pelbárttal perel.[7]) 1295-ben őszödi részét egy sárospataki polgárnak, Tenkös Jánosnak pataki szőlleiért és telkeért elcserélte.[8]) Ezt aztán 1315-ben Anarcson halálos ágyán tett végrendeletében is megerősítette.[9])

Fiai nem maradtak.

I. István 1302-ben Domokos és László fiaival együtt beleegyezett azon cserébe, melyet testvére I. Péter Tenkös János rokonukkal kötött.[10]) I. Istvánnak György nevű fiát csak egyszer említik, de akkor sem valami dicséretes dologért. A Várdayak arról vádolták, hogy 10 márkát érő lovat,

---

[1]) Z. I. 59. — [2]) Z. I. 61–62. — [3]) Z. I. 72. — [4]) F. VII/2. 130. — [5]) Z. I. 96. — [6]) Z. I. 80. — [7]) Z. I. 122. — [8]) F. VI/2. 395. V. ö. 379. — [9]) Z. I. 154. — [10]) Z. I. 107., 110.

juhot és sertést rabolt el tőlök.[1]) A többi (Domokos, III. László, III. János és II. Keled) négy fiú 1327-ben őszödi birtokát akarta eladni.[2]) 1336-ban már csak három fiú, Domokos, László és Keled tiltakozik az ellen, hogy Endes falu és Kathszeg nevű birtokuk közt az ő tudtuk nélkül tartatott szomszédjuk határjárást.[3]) Ugyanez évben szeretnék az Őszöd mellett eső bodoni birtokot megvenni.[4]) Domokost utoljára 1346-ban említik s az osztálylevél szerint az anarcsi, benki, mogyorósi és a biharmegyei szalóczmonostori birtokokat ő és III. László kapta.[5])

III. László 1342-ben a biharmegyei Csalános ügyében a Debreczeni család állítása mellett tanuskodik.[6]) 1350-ben egyik zálogba vetett birtokát kellett volna kiváltania, de azt elmulasztotta.[7])

Élt még e III. László 1367-ben is és Domokos nevű testvérének fiait úgy elégítette ki, hogy Mogyorós falut nekik adta, Anarcsot pedig magának tartotta.[8])

A család 1336-ban és 1342-ben Kenézy nevet visel. 1350-ben írják először III. Lászlót Anarcsynak. 1367-ben Kis-Várda mellett levő berencsi birtokukról Berencsyeknek nevezik őket, de 1379-ben III. László fiai ismét Anarcsyak, még pedig Nagy-Anarcsyak.[9]) Szüksége volt e Nagy-Anarcsy, megkülönböztetésre, mert volt egy Kis-Anarcsy család is, a melyet röviden szintén Anarcsynak hívtak, de a melynek eleje sárospataki polgárember vala s így semmi köze a Gút-Keled nemhez.

Ha a XVI. században virágzó Bogdányi család egyenes örökösödés útján és nem női ágon jutott a Gút-Keled nemzetség czíineréhez (1602-ben ezt használta),[10]) akkor csakis az Anarcsyak terebélyes ágából való lehetett.

IV. Tiba-ág.

Az ág őséről és kedvelt személynevéről nevezzük ekként. Leszármazása ez:

---

[1]) Z. I. 126. — [2]) Z. I. 298. — [3]) Z. I. 484. — [4]) Z. I. 489. — [5]) Bunyitay: A váradi püsp. tört. II. 429. — [6]) A. IV. 230. — [7]) Z. II. 435. — [8]) Tört. Tár. 1889. 549. — [9]) M. Tör. Tár. VI. 201. — [10]) Szabolcsm. lt. Komáromy A. szives közleménye.

I. Tiba

II. Tiba comes[1]
1250—80.

| I. Miklós comes 1270—95. | | III. Tiba[2] mester 1280—1288. | | | Gergely |
|---|---|---|---|---|---|
| Ellős[3] 1310—1341. *a Gacsályi család őse* | | Mihály | Péter 1341—57. Atyay | Tamás[4] 1352. | György[5] 1341—57. *a Rozsályi Kún család őse* |
| László 1357—71. | Bertalan[6] 1354—71. | István 1352. | János[7] 1388. | | |
| II. Miklós[7] 1388. | | | | | |

E nemzedékrend előrebocsátása után először is igazolnunk kell, miért tételezünk föl három Tiba személyt, holott az okiratok szó szerint tulajdonkép csak kettőt sorolnak föl. Időrendi okok kényszerítenek erre. Kétségtelen ugyanis, hogy II. Tiba már 1253-ban nagykorú volt és birtokot vesz. Ha már most e II. Tibát egynek vennők az 1288-ban még élő és hatalmaskodó III. Tibával, úgy hogy e II. Tiba nem atyja, hanem testvére lenne I. Miklós comesnek, akkor azt is kellene állítanunk, hogy e II. és 1253-ban már nagykorú Tiba atyja volt az 1357-ben még élő Péternek. Ez teljességgel nem lehetetlen ugyan, de hihetetlen s különösen az árpádkori férfiak életkorával ellenkezik. Továbbá igaz, hogy van egy 1280-iki oklevél, mely Tiba comest és annak legalább három fiát (Miklóst és testvéreit) említi,[8]) de van egy 1280—83 közt kelt levél is, mely Tiba fiát, Tiba mestert, Miklós testvérét is megnevezi.[9]) Az 1280-ban említett Tiba comes egy lehet az 1253-ban már nagykorú II. Tibával (Tibafia Tibával), de nem lehet egy a Miklós testvére gyanánt 1280—83 közt említett Tiba mesterrel, mert a mester (magister) titulus abban az időben ifjú urat jelent, ez pedig az 1283 táján legalább 50 éves II. Tibára nem illik.

Hogy Gergelyt II. Tiba fiának tartom, annak oka, hogy a már említett 1280-iki oklevél szerint II. Tibának legalább három fia volt. Már most, hogy a három fiú közé tartozott

---

[1]) Kár. I. 1. — [2]) Z. I. 47. — [3]) Z. IV. 629. — [4]) Tört. Tár. 1889. 542. — [5]) A. VI. 223. — [6]) Tört. Tár. 1889. 550. — [7]) Wesselényi lt. 40. sz. — [8]) Z. I. 45. — [9]) Z. I. 47.

Gergely, világosan elárulja egy 1354-iki levél, mert e szerint Gergelyfia György III. Tiba fiával, Péterrel és I. Miklós unokájával együtt igazolja, hogy a Verbőcz és Oroszi közt eső Lipó falu nagy-, illetőleg szépatyjuktól (avus) örökölt föld.[1]) Nem örökölhetett volna pedig György II. Tiba után, ha atyja nem lett volna II. Tiba fia.

Ezek után lássuk tagjait egyenkint.

II. Tiba 1250-ben a sárvári monostor kegyurai közt negyedik helyen áll.[2]) 1253-ban megveszi a »Guerchykendhely«-nek írt földet a Sartiván nemzetségtől.[3]) E Guerchykendhely név alatt alkalmasint a beregmegyei Gércze lappang. 1270—72. évek valamelyikében ő adta át a király nevében Karászi Sándor bánnak a szabolcsmegyei Kemény-Demecsert, s már ekkor comesnek nevezik.[4]) 1280-ban vissza akarta volna szerezni a szatmármegyei Pete helységnek elzálogosított részét és távolabbi atyafiának, II. Pelbártnak pelbárthidi birtokát, de a Várday-ág ehhez való közelebbi jogát fentartotta.[5]) 1284 előtt az országbirótól kiküldött biró volt a Várdayak és Surány falu közti perben.[6]) A birák közűl a jegyző őt teszi első helyre és »comes«-nek nevezi, ez pedig idős korára és tekintélyére mutat.

II. Tiba fiai közűl Miklós 1270-ben kapja hű szolgálataiért a mai Salánk és Komját helységek határait magában foglaló Fekete-Patakot, és 1295-ben 60 márkát fizet, csakhogy azt magának megtarthassa.[7]) 1280-ban a Várdayakkal kötött egyezséglevél őt névszerint is fölemlíti II. Tiba fiai közűl.[8]) 1284 előtt atyjával együtt ő is biró Várday Aladár és Surány falu között.[9]) Ugyancsak 1284 előtt Várday Aladárral perelt.[10]) 1285 körül magtalanúl elhúnyt rokonának, II. Pelbártnak Markebteleke nevű birtokát elkéri a királytól.[11]) Tekintve, hogy Gacsály is (Szatmárm.) éppen e II. Pelbárté volt,[12]) s később mégis e Miklós ivadékainak kezén találjuk, azt kell hinnünk, hogy II. Pelbárt Gacsályt e Miklósnak ajándékozta. 1288-ban

---

[1]) A. VI. 223. — [2]) F. IV/2. 67. — [3]) Kár. I. 1.; F. IV/2. 210. — [4]) Z. I. 414. — [5]) Z. I. 45. — [6]) Z. I. 65—66. — [7]) Kár. I. 21—23. — [8]) Z. I. 45. — [9]) Z. I. 65—66. — [10]) Z. I. 47. — [11]) Z. I. 68. — [12]) Z. I. 12.

Sándor volt bánnak és királyi főpohárnoknak várát fölégette, néhány szolgáját megölte. E miatt IV. László király őt hűtlennek nyilvánította és jószágainak elkoboztatását elrendelte.[1]) Ezt azonban akkoriban bajosan hajtották végre.

III. Tiba (mester) 1284 előtt Miklós testvérének Várday Aladárral folytatott perében testvérének meghatalmazottja volt, 1288-ban pedig részt vett annak erőszakoskodásában s azért hasonló sors érte.

Gergelyről nevén kívül semmit sem tudunk.

Miklós fia Ellős (Achilleus) 1319-ben mint Fekete-Patak földesura az idevaló egyházak érdekeit védte, de sikertelenűl, az ugocsai főesperes ellen.[2]) 1322-ben a Sárvármonostora mellett eső Szentmárton birtokosa és szatmári alispán volt.[3]) 1334-ben Bolyi László nevű atyafia birtokaihoz való elővételi jogát fentartotta.[4]) 1337 előtt sárvármonostori részét a Báthory családnak eladta.[5]) 1341-ben pedig Péter és György unokatestvéreivel együtt Vámos-Atya felét megvette.[6]) 1339-ben Garbolcz és Szárazberek közt a határjárást tiltotta.[7])

Mihályról semmit sem tudunk.

Pétert említik Vámos-Atya 1341-iki vételénél. 1347-ben megvette Puszta-Darócznak (Szatmárm.) északi, Atya felől eső részét s ekkor Atyán (Szatmárm.) lakott.[8]) 1352-ben János nevű testvérével együtt 200 márkát adott kölcsön István unokaöcscsének a végből, hogy ez Szamos-Becs, Tisztaberek és Hodos nevű (Szatmárm.) idegen kézre jutott birtokait visszaszerezze. István viszont megigéri, hogy ha a visszaszerzés sikerül, először nagybátyjait fogja kielégíteni.[9]) 1354-ben Péter esküt tesz, hogy Lipó falut (Bereg- és Ugocsamegyék határán) nagybátyjuktól örökölték.[10]) 1357-ben szatmármegyei esküdt biró.[11])

Györgyöt, a Rozsályi és Rozsályi Kún család ősét, először 1341-ben Vámos-Atya megszerzésénél sorolják föl. 1348 előtt megvette Puszta-Darócznak déli felét.[12]) 1354-ben Lipó

---

[1]) H. O. VIII. 273.; hibásan F. V/2. 490. — [2]) Orsz. lt. Dl. 30603. — [3]) F. VIII/5. 126. — [4]) Z. I., IV. 629. — [5]) Z. IV. 510. — [6]) Orsz. lt. Dl. 29132. — [7]) A. V. 202. — [8]) Z. V. 392. — [9]) Tört. Tár. 1889. 542. — [10]) A. VI. 223. — [11]) A. VI. 621. — [12]) Z. IV. 72.

megtartása végett esküt tesz.[1]) 1357-ben szatmármegyei alispán vala.[2])

Ellős fiai közűl Bertalant 1354-ben Borth vagy Borch néven említik a Lipóért tett eskü alkalmával.[3]) László 1357-ben Gacsályi nevet visel és Medgyesi Simon főúr tisztviselője vala.[4]) Bertalan és László 1368-ban együttesen szerették volna a szatmármegyei Senye falut megszerezni, de nem sikerült.[5])

A mint ez adatokból látható, Tiba ága az ősi Gút-Keled vagyonból a keleti részt nyerte s birtokai a sárvári monostoron és az e mellett eső Szentmártonon kívül mind a Szamos, meg Tisza jobb partján feküdtek, s ezek voltak: Puszta-Darócz, Atya, Szamos-Becs, Gacsály, Rozsály (Tiszta-Berek, Hodos) Szatmármegyében, Feketepatak és Lipó Ugocsában és Vámos-Atya fele Beregben.

Egyes tagok.

A nemzetség általános történetében említett Márton comesen, és Farkas ágánál is említett, de a származékrendre nem illeszthető 1335-iki személyeken kívül vannak még férfiak, kik kétségtelenül a Gút-Keled nemhez tartoztak, de a nagy ágakkal való összeköttetésük ismeretlen. Ezek

1.
Salamon
— János 1214.

2.
János
— Leusták (Lustacius) 1236.

3.
Majád
— Lodomér † 1259.

4.
Pordányi Lőrincz † 1259.

5.
Peted
— Vid mester 1263.
— N.
  — Hippolit 1263.
— N.
  — Sándor 1263.
  — Dama 1263.

6.
Gút
— István † 1272 előtt

7.
András
— György [6]) 1308.

8.
I. György
— Sándor bán † 1291 előtt
  (?)
  — II. György, 1301.

9.
Péter
— Dénes, 1305—20. Szécs-Keresztúri
  — János
  — Hippolit
  — László
  1305—1320.

Falkos
— Amadé 1320—21. Rakamazi

[1]) A. VI. 223. — [2]) A. VI. 611. 620. — [3]) A. VI. 223. — [4]) A. VI. 623. — [5]) Tört. Tár. 1889. 550—552. — [6]) F. VIII/1. 253.

**10.**

Item Miklós
† 1234 előtt

| Mihály | László |
|---|---|
| † 1334 előtt | 1334—40. Bólyi |

**11.**

Kútéri Tatár István
1329.

Simon
1357.

**12.**

Benedek [1])

Keled
1335.

**13.**

Tamás [1])

András
1335.

**14.**

Körös [1])

Péter

János
1335.

1. János (Salamon fia) állítólag 25 márka kárt okozott a kürüi apátnak, de Váradon 1214-ben a kárvallott apáttal 6 márkában kiegyezett.[2])

2. Leusták (Lustacius) János (az előbbi?) fia 1236-ban királyi poroszló (illetőleg végrehajtó) volt egy somogymegyei birtok átadásánál.[3])

3—4. Lodomér (Majád fia) és Pordányi Lőrincz, a Lotárd-ág rokonai, 1259-ben a stájerek ellen vívott harczban estek el.[4])

5. Vid (Peted fia) 1263 előtt 27 1/2 márkáért elzálogosította Farkas vasvári zsidónál az admonti Gút-Keled-bibliát,[5]) mely akkor a kegyurasága alatt álló csatári monostoré volt. Mivel a kitüzött időre nem váltotta ki, az adósság felszaporodott 70 márkára s a könyv végleg ott veszett. Kárpótlásúl Vid a csatári monostornak adta a Mura mellett Szent-Mihály egyházának közelében (a mai Molnáritól nem messze) eső faluját és a somogymegyei Laplocz nevű birtokról őt illető részt. Unokaöcscsei ebbe beleegyeztek.[6])

6. István, Gút fia 1270 előtt kapta IV. Bélától a nyitramegyei Bán-Keszit, de magvaszakadván, ez nem sokára a királyra visszaszállott.[7])

7. György (András fia) 1300 táján a szatmármegyei Szekerest és Zsarolyánt birta egy darabig.[8])

---

[1]) A. III. 233.; Orsz. lt. Dl. 2980. — [2]) Váradi regestrum. 50. sz. — [3]) W. VII. 23. — [4]) W. V. 66. — [5]) Magyar Könyvszemle. 1893. 9. — [6]) F. IV/3. 179. — [7]) W. IX. 51. — [8]) F. VIII/1. 253.

8. Sándor bán (I. György fia) bizonyára egy azon Sándor bánnal, a ki I. István bán idejében 1252—59-ig volt albán hol Tótországban, hol a tengermelléken.[1]) Bizonyos, hogy palkonyai (Borsodm.), miskei, bökönyi és györki (Szabolcsm.) birtokait I. István ivadéki örökölték 1291 előtt.[2]) 1301-ben az Egyedmonostori-ág Sándor bán fiának, Györgynek palkonyai és tarjáni (Borsodm.) birtokaihoz való jogát fentartja.[3]) E tiltakozó levélben azonban tévedés lesz, mert ha Sándor bánnak fia lett volna, nem örökölt volna utána még 1291 előtt I. István bán ága. Úgy kell tehát lenni, hogy a jegyző hibásan irt »Alexander banus et Georgius filius suus«-t »Georgius et Alexander banus filius suus« helyett.

9. Dénes (Péter fia) és fiai 1305-ben szécs-keresztúri birtokukat udvarházukon kívül eladják a szatmármegyei Szekeres falu feléért és 70 márkáért.[4]) Az oklevél egyszerűen zemplénmegyei Keresztúrnak írja e falut. Ámde ekkor Bodrog-Keresztúr az Aba nemzetségé volt, tehát csak Szécs-Keresztúrt érthette. 1320-ban a Szakolyiak osztályt kérnek Keresztúrból Dénestől és fiaitól, továbbá Falkosfia Amadétól.[5]) Ez Amadét 1321-ben Rakamazinak írják és Szabolcsmegye megbizottja volt.[6]) A Báthory-ág rokona volt.

10. Item vagy Ihtem (talán Újteny) Miklós fiai közűl csak Lászlót emlegetik az oklevelek és Bolyinak írják. Szegénysége miatt szabolcsmegyei győri (ma Győröcske) és az ezzel szemben a Tisza jobbpartján levő zábrágyi birtokait szerette volna jó áron eladni, de ebben atyafiai mindig akadályozták, s végre is meg kellett engednie, hogy a Bacskayak váltsák magukhoz.[7]) Bolyt (Zemplénm.) megszerezte ugyan, de ebből is kikellett adni a volt birtokos, Bolyi Pelbárt özvegyének hozományát és leányának leánynegyedét. 1336-ban ezért 50 márkát fizetett az özvegynek és leánynak.[8])

11. A szatmármegyei, Szatmár-Németi város, Lázári és Pete helységek közt eső, Kútér faluban lakó Gút-Keled nem-

---

[1]) W. XI. 382., 464. — [2]) Tkal. Mon. Civ. Zagr. I. 64. — [3]) Z. I. 104. — [4]) A. I. 104. — [5]) A. I. 559. — [6]) Z. I. 202. — [7]) Z. IV. 629.; A. III. 256., 379—82., 574—81. — [8]) Z. IV. 630., I. 485.

beli Tatár Istvánt 1329-ben említi egy oklevélkivonat.[1]) Fia Simon 1357-ben a Várday családdal perel.[2])

12., 13., 14. Az ezen pontok alatt felsorolt tagok, mint már említők, 1335-ben a sárvári monostor kegyuraságában való részüket adják a Báthory családnak.[3])

Ezeken kívül emlegetnek még az oklevelek egy csomó férfit, a kik a Gút-Keled nem tagjaival rokonságban voltak. De a középkori pontatlanság, a consanguineus és proximus szavak szerfölött nagy terjedelmű használata miatt nagyon óvakodni kell s nem lehet ezeket csupán »consanguineitas« és proximitas révén a Gút-Keledek közé felvenni.[4]) Egy 1290 táján meghalt Leuka fia István pl. rokona volt a Várdayaknak, de rokona volt a kis-dögei nemeseknek is, pedig a kisdögei nemesek messze állottak a hatalmas Gút-Keled nemtől. — Hasonlókép rokonaiknak mondják az Anarcsyak az Őszödi Tenkes családot, pedig ez korántsem volt vérrokonuk, hanem csak egy sárospataki polgártól származott.[5])

## GYOVAD.

*(Gowad, Gyowad, Gywad, Guagh.)*

Zala- és Somogymegyék határszélén, Nagy-Kanizsától keletre honos nemzetség. Itt állott ugyanis Nagy-Kanizsa és az andi puszta közt azon Gyovad falu, mely a nemzetség névadójának emlékét sokáig fentartotta.

A nemzetség őse azon Gábor vagy Gáborján (Gabrian, Géberjén) volt, ki még 1217 előtt a biharmegyei gáborjáni monostort építette, s ahhoz két falut (Szentpéterszeget és Keresztúrt) csatolt.[6])

A nemzetség nevét 1264-ben említik először, de akkor is elferdítve. Azt mondja ugyanis a Nagy-Kanizsától északkeletre eső Bille vagy Béllye község ez évi határjáró levele,

---

[1]) Száz. 1875. 473. — [2]) Z. I. 408. — [3]) Orsz. lt. Dl. 2980. Az A. III. 233. olvasható kiadás hibás. — [4]) Z. I. 80—150. — [5]) Z. I. 154., 489. — [6]) V. ö. Váradi reg. 209. sz.; Z. I. 63., 133.

hogy Billyétől keletre »terra generationis Gue« fekszik.[1]) Ámde 1328-ban a Billyétől délkeletre eső Och földdel északról »nobiles de Guady« voltak határosak két ponton is.[2]) Világos tehát, hogy a terra generationis Gue és a későbbi Gyovad helység egy.

A Gyovad nem eddig ismert tagjai:

I. Tivadar
1264.

II. Tivadar bán
1284.[3])

Tivacs [4]) 1323. — gyermekei: N. 1323.; N. fiúk [4]) 1323.

Bozsó [4]) 1323. — gyermekei: János 1323—41.; III. Tivadar [4]) 1323—46.; György [5]) 1340—41.

Simon
1264.

István [5]) 1298—1309.
~ Dáray Anna 1298—1309.

Miklós [5]) 1340—43.

Gáborján
1264.

Mikó bán
1294—98.

Benedek [5]) 1298.

Péter 1333—41.; János [5]) 1333—41.

Gyula — gyermekei: Miklós 1340—41.; Gyovad 1340—41.; Gergely (Csontos) 1333—43.

Sándor — Kerekes [5]) Miklós 1340—41.

Lambert — gyermekei: György 1340—41.; Imre [5]) 1340—41.

I. Kemény

I. Péter [5]) 1294.

II. Kemény 1340—41.; Miklós [5]) 1340—41.

Sándor — Aczél [5]) Miklós 1340—41.

Csontos Benedek — Miklós [5]) 1340—41.

Ivánka 1294.

I. Tivadart, Simont és Gáborjánt 1264-ben említik mint Billyével szomszédos birtokosokat. Volt még több atyafiuk (fratres) is.[6])

---

[1]) W. VIII. 118., v. ö. W. VIII. 65.; H. O. VII. 273. — [2]) Zal. I. 222. — [3]) H. O. IV. 65. — [4]) H. O. IV. 133. — [5]) Z. I. 600. — [6]) W. VIII. 118.

I. Tivadar fia II. Tivadar Ujlaky Csák Ugron szolgálatában állott s annak macsovi albánja volt. Hű szolgálatait ura 1284-ben a vasmegyei Kenész helységgel jutalmazta.[1]) Fiai és unokái 1323-ban e birtokukat eladták.[2]) Bozsótól származó unokái 1340—41-ben beleegyeztek Gáborján monostorának eladásába (l. alább). III. Tivadart 1346-ban a királyi udvar különösen megbizza a veszprémmegyei Padrag határjárásával.[3])

Simon fia István 1298-ban apósától kapta nejével Déshidát (ma puszta Aszaló mellett, Kaposvártól északra).[4]) 1309-ben neje e birtokot elzálogosította Kőszeghy III. Henrik bánnak.[5]) Egy év mulva már vissza akarta váltani, de a közbejött akadályok miatt nem birta.[6]) Később azonban mégis csak visszakerült, mert végleg csak fia Miklós adta azt el 1346-ban.[7])

Mikó bán 1294-ben Keményfia Péter és Ivánka mester nevű atyafiaival együtt a Gyovadtól délre nem messze eső Bagolyán szerzett szép, egyházas birtokot.[8]) 1298-ban pedig fiával, Benedekkel együtt megvette Al-Radoh falut, vagyis a zalamegyei Nagy-Kapornaktól délre eső Rád egy részét.[9]) 1333-ban az erre vonatkozó levelet unokái mutatják föl.[10]) Ugyanez évben ez unokák, Péter és János (Benedek fiai) beleegyeznek, hogy a Gyovaddal szomszédos Kisfalud (ma Szentgyörgyvár-Sáncz Somogym.) három részre osztassék.[11])

1330 után eszükbe jutott a Gyovad nembelieknek, hogy biharmegyei ősi jószágukat, Gáborján-monostorát vissza kellene szerezniök. E birtok a XIII. században Geregye nemzetség, 1311-ben pedig Debreczeni Dózsának kezére került.[12]) Mindamellett Gyulafia Csontos Gergely és István fia Miklós annyira sarokba szorították Debreczeni Dózsa fiait, hogy ezek jónak látták egyezségre lépni velök. Megigérték tehát 1340. febr. 11-én, hogy egy év mulva 300 márkát fizetnek Gáborjánért a Gyovad nembelieknek, ha viszont Csontos Gergely

---

[1]) H. O. IV. 65—66. — [2]) H. O. IV. 133. — [3]) A. IV. 622. — [4]) W. X. 324—25. — [5]) A. I. 183. — [6]) A. I. 203. — [7]) A. IV. 374. — [8]) F. VII/2. 176—78. — [9]) Zal. I. 115. — [10]) U. o. — [11]) U. o. 272. — [12]) V. ö. Z. I. 63., 133.

és Istvánfia Miklós a székesfehérvári káptalan elé állíttatják összes atyafiaikat s mindnyájan vagy személyesen vagy meghatalmazott útján lemondanak Gáborjánra való valódi vagy képzelt jogaikról. 1341. febr. 11-én ez ígéretet kölcsönösen beváltották s azért a székesfehéri káptalan 1341. febr. 12-én kelt levelében a Gyovad nemzetség összes akkor élő tagjait felsorolja.[1]) Sőt Istvánfia Miklós még Nagyváradra is elment és febr. 24-én a váradi káptalan előtt is kijelentette nemzetségének Gáborjánról való lemondását.[2])

Említik még Gyulafia Csontos Gergelyt 1333-ban, mert Al-Radót ő is védelmezte,[3]) és 1343-ban, midőn Polczán (Kőröshegytől délre Somogym.) eső birtokát Istvánfia Miklóssal együtt eladja.[4]) Csontos Gergely volt Nagy Imre állítása szerint a Kerecsenyi család őse.[5])

Mivel 1280 táján egy temesmegyei Tivadar bán is élt,[6]) nagyon óvatosnak kell lennünk, hogy ezt Gyovad II. Tivadar bánnal össze ne téveszszük. Továbbá a birtok közelsége miatt nagyon könnyen összeköttetésbe volna hozható a Gyovadnemmel a Tengerdi család, de a birtok közelsége és a »frater« »consanguineus« szavak [7]) erre nem elégséges bizonyítékok.

## GYŐR.

*(Geur, Jeur.)*

Mendemonda czáfolásával kell kezdenünk e nemzetség ismertetését. Mesebeszéd az, hogy e nemzetség nem magyar, hanem idegen származású. Először — tudtunkra — Kézai állítja ezt, s egyúttal azt is, hogy Lébényi Pot nemzetsége Wolfer és Hedrik után jött hazánkba.[8])

Azonban Kézai utóbbi állítása határozott tévedés. Alább oklevelek alapján összeállított családfából kitünik, hogy az Óváry-Keméndy-ág őse, I. István, legalább is 1150—80 közt

---

[1]) Z. I. 570—74., 598—602. — [2]) Z. I. 602—604. — [3]) Zal. I. 114—15. — [4]) A. IV. 374. — [5]) Zal. I. 115. — [6]) Krassóm. t. III. 117. — [7]) V. ö. H. O. VII. 74.; H. Okl. 57. — [8]) Hist. Hung. Fontes Dom. II. 94.

élt. Tehát mindjárt ez sem olyan, hogy az 1142—57 közt beköltözött Wolfernél és Hedriknél később jött volna be. De továbbá egy 1208-iki oklevélből kétségtelen, hogy ez I. Istvánnak volt két, legalább is 1174 táján, vagy még előbb élő I. Sándor és I. Serefel (Szerafin) nevű atyafia s ezek legalább is másodízi vérrokonságban állottak Óváry I. Istvánnal, mert magtalan haláluk után Lébény nevű jószáguk nem I. Istvánra, hanem a királyra szállott.[1] Lehetetlen pedig, hogy Lébény I. Sándor és I. Serefel halála után a király kezébe jusson, ha Óváry I. István testvérük lett volna. Ha pedig I. Sándor és Serefel csak unokatestvérei voltak Óváry I. Istvánnak, akkor közös ősük csak 1090—1120 közt élt; tehát nem költözhetett be hazánkba II. Gyécse idejében.

Kézainak egyik állítása tehát valótlan. A másik állítását is megdöntik az oklevelek, mert a Győr nem tagjai éppen a XII. században és a XIII. század elején nem viselnek németes személyneveket. Pedig éppen az lett volna a dolog sorja, hogy német eredetű nemzetségnél az első tagok német személyneveket kapjanak. Ámde István, Csépán, Saul, Sándor, Desiderius vagy magyarosan Ders éppen nem német eredetűek. Sőt a Győr nemnél még a XIII. században is előfordulnak a Győr, Dama, Pósa, Szaján (Szehén) magyar, de pogány hangzású személynevek, a mi csakis tősgyökeres magyar eredetű nemzetségnél fordulhat elő, a hol a szokás hatalma erősebb a keresztény vallás szent neveket követelő szózatánál.

Kézainak állítását ismétli és tódítja a Képes-Krónika szerzője. Ez nem esik ugyan olyan időrendi hibába, mint Kézai, s nem teszi a nemzetség bejövetelét II. Gyécse korára (1141—62.), hanem I. András idejére, ámde tudatlan voltát ő is elárulja mással. Azt állítja ugyanis, hogy a Győr nemzetség első tagja I. András és Salamon királyok részéről Konrád császárhoz járó követ vala s azért ragadt rá a Pót (német Bote) név, máskülönben Ernesztnek hívták igazándi néven.[2] Ámde az olyan író, a ki Konrád császárt († 1039.) és András magyar királyt (uralkodni kezdett 1046.) egyidőben uralkodóknak veszi, e helyütt nem vehető komolyan.

---

[1]) F. III/1. 59. — [2]) Hist. H. Fontes D. II. 131.

A Győr nemzetség három ága már 1243-ban közösen birja a somogymegyei zseliz-szentjakabi monostor kegyurasá-gát.[1]) Ez arra mutat, hogy e tájékon volt a nemzetség ősi fészke, s őse azon Atha nádorispán vala, a ki 1068-ban a király jelenlétében szenteltette föl a tőle épített zseliz-szentjakabi monostort.[2]) E monostor kegyuraságát együtt gyakorolják aztán 1350-ig.[3])

Ismét összetalálkoznak a nemzetség ágai a mosonymegyei Lébény körül. Itt vagy ennek közelében három ág birtokos. Honnan e találkozás? meg nem állapitható.

Átmehetünk már most a nemzetség egyes ágainak ismertetésére.

I. Óváry és Kéméndy-ág.

*a)* Politikai története.

1350-ig tagjait leginkább Óváry néven emlegetik, s csak később állapodott meg egyik hajtása a Gyulay névben.

Alapitója ez ág a lébényi monostornak, a melynek egyháza mai napig hirdeti alkotóinak művelt izlését és áldozatkészségét.

Alapította továbbá ez ág a baranyamegyei gyulai pálos-kolostort Szent László király tiszteletére.

Leszármazását lásd a következő oldalon.

Mint a nemzedékrenden látható, I. István fiai hazánk első méltóságait nyerték el.

Saul 1188-ban királyi kanczellár és csanádi választott püspök,[4]) 1192—1202-ig pedig kalocsai érsek volt.[5]) II. András kanczelláriája 1208-ban szent életű férfiúnak mondja s azt állítja, hogy részben az ő érdemeiért adta vissza Imre király I. István fiainak Lébényt, a mely I. Sándor és I. Serefel halálával a királyra szállott.[6])

I. Csépán 1199—1204-ig soproni,[7]) 1205—1207-ig bácsi ispán vala,[8]) 1207—1209-ig az ország nádori hivatalát »nagy kegyes gonddal« töltötte be,[9]) s a mellett megmaradt bácsi

---

[1]) F. IV/1. 249. — [2]) Hist. H. Fontes. D. II. 170. V. ö. Pauler i. m. 150. — [3]) F. V/3. 133., VI/2. 233.; A. I. 174.; F. VIII/3. 358., IX/2. 545. — [4]) Knauz i. m. I. 137. — [5]) W. VI. 184—225. — [6]) F. III/1. 59—60.; — [7]) H. O. V. 4., II. 2.; W. I. 92. — [8]) H. O. I. 3.; W. VI. 315. — [9]) W. VI. 314—334.

## Óváry-Kéméndy-ág.

- **I. István**
  - Saul, érsek 1183–1202.
  - Csépán, nádor 1199–1209. † 1209.
    - II. Csépán [2]) ~ Demeter leánya †
  - I. Pat, nádor 1199–1221.
    - II. Pat [2]) 1221–33.
      - N. leány 1228–1258. ~ Geregye Pál, országbiró
      - N. leány [4]) 1228–1258. ~ Csák István, bán
    - Erzsébet [3]) ~ Bár Kalán-Pósa
  - I. Mór 1193–1203. † 1208 előtt
    - II. István [2]) 1208–1232.
      - I. Konrád [5]) főpohárnok 1239–1299.
        - N. leány [6]) ~ Harsányi György
        - I. Jakab [7]) 1282–1313. ~ Siklósy Ilona
          - Csala [10]) 1318–1319.
          - I. Miklós 1315–1356.
            - II. Jakab 1354.
            - Mihály [12]) 1354.
          - II. Konrád [11]) 1315–1356.
            - Miklós 1355.
            - János 1355.
            - III. Jakab [13]) 1355.
        - Kata [8]) 1302–1314. ~ Kővágóörsy Miska
        - III. István [9]) 1302–1305. †
      - II. Mór [5]) 1239–1247. ~ Vekhard leánya, †
  - Kubech Sándor [1]) 1202. † 1208 előtt

[1]) F. III/1. 59–65. — [2]) W. VI. 59. — [3]) F. IV/2. 333. — [4]) W. XI. 444. — [5]) W. II. 98. — [6]) A. I. 35–37. — [7]) W. XII. 372. — [8]) A. I. 318. — [9]) A. I. 101. — [10]) A. I. 518. — [11]) A. I. 395. — [12]) A. VI. 242. — [13]) A. VI. 384.

ispánnak is. Testvérével, I. Pattal együtt fölépítteté a lébényi monostort s azt 1208-ban dúsan javadalmazta.[1]) 1209-ben Tomaj Tiba halálos sebet ejtett rajta, de volt még annyi ideje, hogy pozsegamegyei Lesnicza és Raczessan nevű (a Száva mellett fekvő) a királytól nyert birtokait a templomos lovagoknak hagyhatta.[2])

I. Pat volt az, kinek nevét az akkori helyesírás szerint rendesen Potnak, olykor, ha latinosan hajtogatni akarták, Pothonak írták. E Pot névnek a német Bote névvel való hasonlatossága s másod-unokaöcscsének, Óváry I. Konrádnak a németekkel való czimboráskodása okot szolgáltatott némelyek olyatén vélekedésére, hogy a Győr nemzetség német eredetű. Azonban a régi magyar Pot név a magyar nyelv törvényei szerint (mint a komárom- és somogymegyei helynevek igazolják) Patra, sőt Mosonymegyében Pátra (l. alább) változott, a német Bote (Pot) megmaradt Botenak.

I. Pat 1199-ben mosonyi, 1203-ban temesi ispán vala.[3]) 1206—1209-ig megint csak a mosonyi ispánságot birta,[4]) s ezt megtartotta akkor is, midőn bátyja halála után a nádori széket nyerte el. 1212-ig volt nádor, de ekkor Bánk bán megbuktatta s még a mosonyi ispánságot is elvesztette.[5]) Bánk bán bukása után 1214—17-ig, vagy tán még tovább is, ujra mosonyi ispán lőn.[6]) Egy ízben Rómába zarándokolt,[7]) s ezt leghihetőbben az 1212—13. évekre, mikor hivatal nélkül volt, tehetjük. E Pat nevét tartja fenn a Fertő keleti partján eső Pátfalu, mert ennek azelőtt bessenyőktől birt földjét ő kapta a királytól, ő telepített oda új lakosokat s azért írták azt már 1217-ben Potesdorfnak, később 1317-ben »in Hungarico Pothfalvá«-nak.[8])

I. Mór 1203-ban mosonyi ispán vala.[9]) 1193-ban a somogymegyei Besenyő falutól keletre (Kálmán-Csehitől északra) volt birtokos.[10])

---

[1]) F. III/1. 59—65. — [2]) H. O. VI. 11.; W. XI. 106. — [3]) H. O. II. 2.; F. V/1. 293. — [4]) W. XI. 85., VI. 334. — [5]) W. XI. 95.; F. III/1. 124—25.; v. ö. W. I. 129., 132. — [6]) F. III/1. 163.; H. O. IV. 9.; F. III/1. 207. — [7]) H. O. VI. 8. — [8]) V. ö. W. X. 454.; Csánki i. m. III. k. 685. — [9]) F. V/1. 293. — [10]) Knauz. I. 144.

II., másként Kubech Sándorról csak annyit tudunk, hogy 1202-ben részt vett a bolgár háborúban s ezért Imre királytól a mosonmegyei Bán és Sásony birtokokat kapta. Ezek egy részét végrendeletileg az építendő lébényi monostorra hagyta.[1])

I. István unokáit csak családi és birtok-ügyekben emlegetik.[2])

Szépunokái közűl hirhedt emberré vált I. Óváry Konrád. Először 1239-ben említik.[3]) 1258 táján borsodi ispán vala,[4]) 1260-ban pedig főpohárnok. Ekkor azt a hibát, sőt mondhatni hazaárulást követte el, hogy Ottokár cseh királyhoz fordult s tőle kinyerte, hogy a háborúban Ottokár hadai az ő birtokait nem bántották. Tetézte ezt állítólag még azzal, hogy ellenfeleinek jószágaira a németeket ráuszította, sőt még hamis pénzt is veretett. E miatt IV. Béla törvény elé idézte, s mivel nem jelent meg, hűtlennek nyilvánította, az óvári uradalomtól és a lébényi monostor kegyuraságától megfosztotta.[5]) I. Konrád V. István kis királyhoz menekült[6]) s ennek közbenjárására 1263-ban kegyelmet nyert, elkobzott javait, Hofot, Mannersdorfot (ma Ausztriában esnek) és Csúnyt kivéve, visszanyerte,[7]) de soha többé országos hivatalt nem kapott s csak birtokainak védelmével, szaporításával foglalkozott.[8]) 1271-ben óvári várát a cseh király elfoglalta, de a békekötéskor visszaadta.[9]) 1272 előtt egyik ősi birtokán, a Lajta mellett, erős várat épített s mivel onnan az ország határait jobban védelmezte a becsapó németek ellen, a királyoktól, V. Istvántól és IV. Lászlótól, jutalmat nyert.[10]) 1285 táján megint czimboráskodni kezdett a németekkel és Albert osztrák herczegtől Nezsiderre oltalomlevelet nyert.[11])

---

[1]) F. III/1. 62.; v. ö. W. X. 452. — [2]) W. VI. 509., I. 189. VI. 496., 506., 529.; F. IV/2. 333. — [3]) W. II. 98. — [4]) H. O. VI. 96. — [5]) W. VIII. 51. — [6]) W. X. 452. — [7]) W. X. 452., VIII. 51.; W. XII. 494.; H. O. VI. 160.; W. VII. 1. — [8]) F. IV/1. 198.; W. VII. 247; H. O. VI. 75., 78., 94.; W. XI. 444., VII. 487., VIII. 157., 420.; H. O. VI. 162.; W. X. 453., XII. 493., VIII. 420.; H. O. VII. 134., 153.: W. XII. 696.; H. O. VI. 223., 229., 246., 251—53., 357., 301.; W. XII. 372., 474., X. 459., XII. 494., 577., X. 186., 432., 435.. XII. 591., 613., 624., 642.; H. O. VI. 451., 453. — [9]) Pauler i. m. II. 371. 374. — [10]) W. VIII. 420.; W. XII. 355. — [11]) H. O. VI. 464.

1290 táján Óváry I. Konrádnak letünt a csillaga Mosonymegyében. Baranyamegyei birtokaira szorult és Keménden telepedett le. Itt már nagykorú fiával, Jakabbal egyetértve megint várat épített, de csakhamar összeveszett e vidék hatalmas családjaival, a Matucsinayakkal és a Kórógyiakkal, úgy hogy ezek 1295-ben 11 faluját rabolták el.[1]) Hozzájárulhatott e borzasztó rombolás előidézéséhez az is, hogy Konrád magát és fiát, Jakabot kivétette a baranyamegyei ispán joghatósága alól,[2]) a mi természetesen nem mozdította elő a barátságos érintkezést közte és a baranyamegyeiek közt.

1295-ben alapította I. Konrád a gyulai pálos kolostort.[3]) Élt még 1299-ben is,[4]) s így, ha 1239-ben csak húsz éves volt is, akkor is legalább 80 éves volt, midőn nyughatatlan életét befejezte.

Fia I. Jakab már egészen baranyamegyei ember. Maga Siklósy Ilonát, a baranyamegyei Siklósy család nőtagját vette nőül;[5]) egyik nőtestvére Harsányi Györgyhöz (a baranyamegyei Harsányba) ment férjhez,[6]) másik nőtestvérét Kővágóörsy Miske Zalamegyébe vitte ugyan,[7]) de leányát, Csalát a baranyamegyei ispán Héze sürgetésére kénytelen volt Szerecsen Mizse fiával, Jakabbal, Szekcső urával eljegyeztetni.[8]) 1285 előtt már Baranyában lakott, de itt Matucsinay II. Kemény főispánnal úgy összeveszett, hogy Matucsinay őt fogságba vetette, 3 faluját elpusztította, 6 olasz jobbágyát megölték.[9]) Az 1285-ben létrejött kiegyezés után atyja őt Mosonyba küldte, hogy itt levő jószágaira gondot viseljen,[10]) de 1289-ben ő is leszorult Baranyamegyébe, s ott III. István testvérével együtt gazdálkodott.[11])

I. Jakab korán elhalt, úgy hogy halálakor fiai még kiskorúak voltak. Felhasználta ez alkalmat Szekcső új ura, Herczeg János, és az árvákat örökségükből kidobta. Szerencsére 1316-ban a király Somogymegye keleti részén Zsibóton

---

[1]) W. X. 211—13.; H. O. VII. 250—52.; H. Okl. 152. — [2]) W. X. 433. — [3]) F. VII/2. 187. — [4]) W. XII. 642.; H. O. VI. 451. — [5]) A. II. 168. — [6]) A. I. 35—37. — [7]) A. I. 318. — [8]) A. I. 451., 518., 537. — [9]) W. IX. 435. — [10]) W. X. 452—54. — [11]) F. V/3. 374.; H. O. VI. 338.; W. X. 459.; A. I. 35—37., 72., 299., 101., 231., 318., 324., 336.

tartózkodott és így értesült az igazságtalanságról. Rögtön pártfogása alá vette I. Jakab fiait és keméndi várukat uradalmával együtt nekik visszaadatta.[1]) Jakab fiai és unokái 1356-ig csak birtokaik ügyeivel foglalkoznak.[2])

*b)* Az Óváry-Keméndy-ág birtokai.

Mosonymegyében eső birtokai Magyar-Óvár (1260—89). Közelében Kiliti felé állottak az ágnak (eltünt) Méra és Sárluk nevű falvai. Óvártól északkeletre Rajka, Csúny és Bán egymás mellett (1202—1289), valamivel odább nyugat felé Körtvélyes egy része (1232). Ezzel szomszédos volt I. Patnak 1209-ben említett s Gáta és Zurány falvakkal határos Chollo nevű földje is. Mivel pedig éppen ott »Potz-Neusidel« nevű falu áll, azt kell vélnünk, hogy e falu is Pat vagy Pot nádor emlékét hirdeti s Pat-Ujfalvából lett a németek ajkán Potz-Neusidl. Ezt foglalta el erővel 1282-ben Staudecker nevű osztrák lovag.[3]) Mosonymegye keleti részén birtokainak középpontja volt Lébény. E mellett esett keletről Lébény-Szentmiklós (1207—1289), nyugatról Szentiván vagy Szentjános (ma így hívják) egy része (1209—1289).[4]) Ismét e mellett volt Gesztencze, mely egyházáról Szentmária, ma pedig Puszta-Somorja nevet visel (1279—89). Ennek fele volt az Óváry-ágé.[5]) Lébénytől északra eső birtoka volt Kemenye vagy Kemnye, mely ma Magyar és Horvát-Kimle nevet visel (1210—1289). E mellett van szintén 1210-ben kapott, de sokszor idegen kézre került Novák (1210—1289, ma puszta). A Lébénytől délnyugatra eső Rétiben 1210-ben kapott I. Pat két ekényi földet.[6])

Lébénytől távolabb nyugat felé Szolnok és Féltorony közt volt Váras-Balog, más néven Csütörtökhely nevű faluja (ma Finczmarkt puszta). Kissé odább a Fertő tó északi partján állott az ág egyik jövedelmező, vámhelyes birtoka Fertőfő-Szombathely, vagyis a mai Nezsider (1209—1289).[7]) Ettől

---

[1]) A. I. 395. — [2]) A. I. 377., 451., 502., 520., 548., 568., III. 617., IV. 175., III. 621., IV. 433., V. 437., VI. 242., 387. — [3]) H. O. VI. 464. — [4]) W. VI. 333.: v. ö. H. O. VI. 251—53.: W. X. 452—54. (A többi falvakra vonatkozó forrásokat már idéztük.) — [5]) H. O. VI. 251—53.; W. X. 453. — [6]) W. VI. 342., VIII. 421.: v. ö. H. O. VII. 153. — [7]) W. VI. 333.; v. ö. Csánki i. m. III. 673.

délre a Fertő keleti partján az övé volt a mai Pátfalu; a Fertő nyugati partján, jobban mondva a Lajta (Sár) jobbpartján kis ideig birta Fel-Sásonyt (1202—1239), melyet idővel az osztrák szentkereszti apátságnak adtak.[1]) Ellenben Al-Sásony 1270 táján újra birtokába jut. Ezzel szomszédos volt Zerk és Szentmárton nevű birtoka. — Legnyugatibb fekvésű birtoka volt az 1208-ban kapott »Chof« a Lajta mellett.[2]) Ezt, mivel II. Pat 1231—33-ban egy lajtapordányi nemessel perel, nem tarthatjuk másnak, mint a régen sopronmegyei most alsó-ausztriai Hofnak. Ez értendő az 1233-ban »Hubi«-nak írt helység alatt is és e mellett esett az ágnak Menyhért nevű, ma Mannesdorf birtoka is.[3]) Hol volt azon Cserne, melynek részét I. Konrád 1266-ban vette? nem tudjuk.[4])

Veszprémmegyében Vár-Palotától délre Sár és Nosztraj nevű birtokai voltak az ágnak. Ezek egyikének I. Pat vásári kiváltságot szerzett s azért azt ettől fogva Patvásárjának, ma pedig Papvásárjának hívják.[5]) Nosztraj 1277-ben már Konrádé vala.[6])

Somogyvármegyében Nágócson és Andocson voltak az ágnak részei (1208—1290). Lenn a megye délkeleti részén egy darabig (1296-ig) Gyarmat volt kezén.

Az ág másik, hatalmas birtokcsoportja — mint említők — Baranyamegyében Pécstől keletre és délkeletre került el. Ennek középpontja ez időszakban a kéméndi (Kemud, Kémend) vár volt, s erről az egész birtokcsoportot kéméndi uradalomnak nevezhetjük. Ehhez tartoztak: Nagy- és Kis-Kéménd, továbbá (északról délfelé haladva) Geresd, Kátoly, Hasságy, Hidor, Olasz, Nyomja, Szederkény, Gyula, Rácz-Petre és Palkonya, ma is meglevő, nemkülönben Balogd, Csér (Két-), Gönczöl (Herend környékén eső), Tapasz és Gerecz (Palkonya és Szenttrinitás közt eső) elpusztult falvak (1247—1356). 1339-től kezdve nagyobbodott az uradalom Rácz-Töttös és a régen Siklós mellett eső Kápolnás-Sári részeivel. A kéméndi

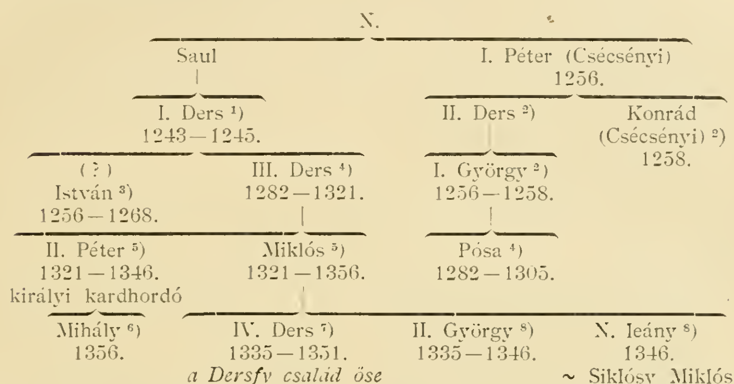
---

[1]) W. I. 182., II. 98.; F. IV/1. 198. — [2]) W. VI. 324., VIII. 419. — [3]) W. VI. 529. — [4]) W. VIII. 158. — [5]) W. XII. 474., X. 459. V. ö. Csánki i. m. III. 146. — [6]) Zal. I. 84.

uradalomtól jó távol eső Kopácsért sokat pereltek az ág tagjai, de sikertelenűl.

II. Szerdahelyi-ág.

A belőle származó Dersfy, Dancs és Imrefy családok közös előnevűl a Szerdahelyit használják, a Kaposvártól és Zseliz-Szent-Jakabtól délnyugatra eső Szerdahelyről (ma puszta). Leszármazása:




Hogy Saul és I. Péter testvérek voltak, abból következtetjük, hogy ivadékaik, pl. I. Györgyfia Pósa és II. Ders rendesen együtt intézik el a zseliz-szentjakabi apátság kegyuraságával járó ügyeiket,[9]) de még inkább abból, hogy Péter ivadékának kihaltával győrmegyei jószágaikat a Szerdahelyiek kezén találjuk.[10])

Ez ág tagjai ez időszakban országos hivatalt nem viselnek. Hogy II. Péter 1324-ben királyi kardhordó volt, azt országos hivatalnak nem tekintjük.[11]) III. Ders 1309-ben fogott biró volt a somogyvári monostor és Tengerdi László közt;[12]) fiai, II. Péter és Miklós, 1342-ben a Szentgyörgyiek közt osztályt tevő előkelő urak közt fordúlnak elő.[13]) A kétségesként I. Ders fiának fölvett István 1268-ban Somogymegye megbizottja a jogtalanul elvett nemesi földek visszaadásában.[14])

---

[1]) F. VII/3. 28. — [2]) W. II. 309. — [3]) H. O. VIII. 115. — [4]) F. V/3. 133. — [5]) Z. I. 191. — [6]) F. IX/2. 545. — [7]) A. V. 509. — [8]) A. IV. 639—43. — [9]) F. V/3. 133., VI/2. 233. — [10]) Csánki i. m. III. k. 567. — [11]) A. II. 133. — [12]) Knauz i. m. II. 602. — [13]) A. IV. 246. — [14]) H. O. VIII. 115.

Ugyanő 1265—68 táján Merke mellett (Tapsonytól nyugatra) birtokos.[1])

Miklós 1335-ben a szerdahelyi pálos kolostort alapította épp úgy Szent László király tiszteletére,[2]) mint Óváry I. Konrád a gyulait.

Az ág birtokairól ezeket tudjuk:

I. Ders 1245-ben kapta Szerdahelyt.[3]) III. Ders 1296-ban vette Gyarmatot[4]) (Zseliz-Szent-Balázstól délre). 1321-ben ő Szentmiklóson (Szentbalázs vidékén), egyik fia Hagymáson (Hanymaz), másik a Kapos mellett eső Bád (Bood) faluban lakott.[5]) II. Péter 1324-ben kapta Csoknyát (Kaposvártól északnyugatra).[6])

I. Ders leszármazóinak vagyoni állapotát híven elénk tárja II. Péternek és Miklósnak 1346-iki osztozkodása. E szerint

Péter kapta:

a szerdahelyi kolostor kegyuraságát, Péterfalva, Ivánkafalva, Hagymás (Két-), Ledegeres, Szentmiklós, Vályus, Hárságy (Kis-), Kisfalud, Enyézd, Litorág (ma Vitorág), Keresztúr, Szerenke, Gercse, Keményfalva, másik Hárságy és Olasztelek falvakat a Kaposvártól Szigetvárig terjedő vonalon és Nemcsény falut (ma Lencsény puszta) Nagy-Bajomtól északra, mind Somogymegyében és Bitakunpéterfölde felét Baranyamegye belközi járásában. Ugyancsak az övé lett a zálogban bírt baranyamegyei belközi jószágok fele.

Miklós kapta:

Szerdahely, Surján, Pálfalva, Gerencze, Daragunya (vagy Dergenye), Ondos, Kökényesfő, Szent-László, Kárán, Kesefalva, Fűz, Nyirakol, Ravazd és Bád vagy Bát (Boot) falvakat a Kaposvártól Szigetvárig terjedő vonalon, Sárd, Csoknya, Koroknya (Karatna) és Karácsonkuta falvakat Kaposvártól északnyugatra Somogymegyében, Baranyamegyében pedig Bitakunpéterfölde felét és a belközi zálogos jószágok felét.[7])

---

[1]) H. Okl. 58. — [2]) F. VIII/4. 136—37. Ez oklevélkiadásban »Nicolai et *Fratrum* suorum Ders et Georgii« hibás: Nicolai et Filiorum suorum helyett. — [3]) F. VII/3. 28. — [4]) W. XII. 591. — [5]) Z. I. 191. — [6]) A. II. 133. — [7]) A. IV. 639—43.

I. Péter 1256 táján csécsényi, győrmegyei lakos vala, tehát e helyütt birtoka volt. Joga lett volna a somogymegyei Bajom, Lók, Betlen és Scuezla (e két utóbbi ma ismeretlen) falvakhoz is, de nem volt módjában azokat kiváltani.[1]) 1258-ban fia Konrád és Ders fiától származó unokája György Csécsényen kívül az ettől keletre eső Tényőn (Tuneu) is birtokosok voltak.[2]) György fiát, Pósát csak mint zseliz-szentjakabi kegyurat emlegetik 1305.[3])

IV. Gönczöli-ág.

Az Óváry-ággal közelebbi rokon, de elszegényedett ág. E három ízét ismerjük:

Pál

Tamás [4])
1297–1305.
† 1308 előtt
~ Nyegol Borbála

| | | |
|---|---|---|
| Klára [5]) 1308. ~ Ócsafia Péter | János [5]) 1298–1319. | Tádé [5]) 1308–1319. |

Tamás 1297-ben Óváry I. Konráddal együtt békül ki a Siklósy családdal.[6]) 1305-ben Óváry I. Jakabbal együtt áll perben a Szerdahelyi-ággal. Özvegye 1308-ban vejének ajándékozza (baranyamegyei, Herend tájékán eső) Gönczöl falunak harmadát, a mely őt illette hozomány és Klára leányát leánynegyed fejében.[7])

Tamás fiai közűl János 1308-ban még csak 11 éves volt. Tádét pedig még ölben hurczolták, mégis 1319-ben már pereltek az Óváry-ággal.[8]) Később azonban magvuk szakadt s vagyonuk az Óváry-Kéméndy-ágra szállott. Ennek tagjai 1351-ben fizetik ki Klárának leánynegyedét és Tamás özvegyének hitbérét, s ekként Gönczöl falu urai lesznek.[9])

IV. Szenterzsébeti-ág.

Csak töredékes nemzedékrendet adhatunk róla.

Története jóformán egyedűl a Szigetvártól északra eső (somogymegyei) Basal falu körül forog. E falut 1217-ben

---

[1]) H. O. VI. 96–97. — [2]) W. II. 309. — [3]) F. V/3. 133., VI/2. 233.; A. I. 92., 299. — [4]) W. XII. 613. — [5]) A. I. 143. — [6]) A. I. 299. — [7]) A. I. 143. — [8]) A. I. 502. — [9]) A. V. 437.

Endesfia II. Péter vette.[1]) Volt része azonban benne I. Péter leányának, Jechának is. Ez a maga részét 1231 előtt sógora, Monoszlay Makár fiának adta.

N.

Endes [1]) | I. Péter [1])

Benedek [1]) † 1231 előtt | II. Péter [1]) 1217—31. (?) | N. leány ~ Monoszlay Makár | Cheva ~ N. | Jecha [1]) N.

Ábrány | I. György

László [2]) 1302—1305. Szenterzsébeti (?) | II. György [3]) 1276.

Pál | I. Konrád[3]) 1276. | Szehén comes (Zeyhan, Zayhan, Zelian) [2]) 1302—1318. Szentadorjáni

János,[5]) 1350. Szenterzsébeti. | II. Konrád [4])

Basaltól nem messze, tőle délre, a Dráva jobb partján ez ágé volt a hatalmas nováki uradalom fele. Ennek I. Péter kezén volt negyede 1231 előtt leányaira maradt s ezektől a Monoszló nem kezéhez került. Másik negyedéből Endesfia Benedek két falut, u. m.: Negoszlófalvát és Balázsfalvát halálos ágyán szintén a Monoszló nembelieknek hagyta. II. Péter azonban 1231-ben még birta az uradalom egy részét. Az uradalom alkatrészei gyanánt említett falvak közűl Novákon kívül ma csak Szentmihály van meg, s ez is Rácz-Miholácz néven.[1])

1276-ban II. György és fia I. Konrád Szentadorján nevű faluban laktak és Tancsfia János mellett 10 márkáig kezeskedtek.[3])

1302-ben Ábrányfia László és II. Györgyfia Szehén visszaperelik Basalt a Rátót nem Pásztóhy ágából, mert bebizonyítják, hogy elődjük, Endesfia Péter vette.[2]) Pálfia János pedig 1350-ben az 1217-iki, Basalról szóló adásvételi szerződést átiratta.[5]) Mind Lászlót, mind Jánost Szenterzsébetinek

[1]) W. XI. 153., 229. Ő-e azon Endesfia Péter, a ki 1220—22-ig a győrmegyei Kóny és Markota falvakban birtokos volt, biztosan meg nem állapítható. (W. VI. 407., XI. 158.) — [2]) A. I. 45. — [3]) H. O. VI. 224. — [4]) A. IV. 639. — [5]) W. XI. 154.

írják az oklevelek, s az 1302-iki oklevél ezen kívül azt is mondja, hogy e Szenterzsébet, másként Sitk, az Alma vize mellett esett. Nincs tehát kétség benne, hogy a Basallal tőszomszédos Szenterzsébeten (ma puszta) laktak.

György fiát Zeyhan, Zayhan, Zehan és Zelian alakban írják okleveleink s emlékét a Szigetvártól délre eső Szehénfalva (most Szehénfa puszta) őrzi. E Szehén 1304-ben Óváry Jakabbal együtt szünteti meg a Pekry Lőrincz ellen folytatott czivódást.[1]) 1305-ben pedig László rokonával együtt perben áll a Szerdahelyi-ággal.[2])

1309-ben már comesnek írják Szehén urat s beleszól a zseliz-szentjakabi kegyuraság gyakorlásába.[3]) 1318-ban pedig somogymegyei szolgabiró volt.[4]) Azon Szentadorján, a hol atyja s ő 1302-ben lakott, nyomtalanúl eltünt. Fia II. Konrád 1346-ban nádori megbizott a Dersfy testvérek megosztozására.[5]) 1351-ben pedig a Töttös családot eltiltja a mai somogymegyei Fenék puszta mellett (Szigetvártól délre) eső Csőszfalva megszerzésétől.[6])

V. Gesztenczei-ág.

A mosonymegyei Gesztenczén (a mai Puszta-Somorján) összes tagjai birtokosok voltak. Azért nevezzük ekként.

Hozzávetőleges nemzedékrendje:

- N.
  - Csamasz
    - Saul [7]) 1226—56. 1256-ban soproni főesperes † 1263 előtt
    - Serefel [7]) 1226.
      - János [7]) 1279.
  - N.
    - N.
      - Pongrácz 1279—84. Börcsyek
      - Márton 1279.
      - István [7]) 1279.

Jánost, Serefel fiát 1279-ben a győri káptalan is határozottan Saul »frater«-nek mondja. Ellenben Pongráczot és testvéreit Saul harmadizű rokonainak kell tartanunk, mert a győri káptalan csak annyit mond róluk, hogy Gesztencze

---

[1]) A. I. 72. — [2]) A. I. 299. — [3]) A. I. 174. — [4]) A. I. 466. — [5]) A. IV. 639. — [6]) Z. II. 447. — [7]) W. VI. 434.; H. O. VI. 251—53.

keleti felének megvétele inkább őket illette, mint az Óváry-ágat,[1]) tehát közelebbi atyafiak voltak Saulhoz meg Serefelfia Jánoshoz, mint Óváry Konrád.

Serefel és Saul 1226-ban Monyorókerék nevű, Lébénynyel határos földjüket eladták a lébényi apátnak.[1]) 1243-ban elsősorban Saul mester (mint pap) védelmezte a Győr nemzetség jogát a zseliz-szentjakabi monostor kegyuraságához.[2]) Ugyancsak ő 1256-ban többi atyafiaival együtt köteles lett volna Bajom, Lók, Betlen és »Scuezla« somogymegyei birtokokat visszaváltani, de csak Lók felét tudta visszavenni, ezt sem pénzért, hanem úgy, hogy helyébe adta Igal tájékán eső pasnii (posonii) és oszlári jószágait.[3]) Meghalt 1262 táján[4]) és gesztenczei birtokát IV. Béla király a nemzetségi jognak mellőzésével Mihályfia Jakab nevű nemesnek adta.[5])

II. Serefelfia János 1279 előtt gesztenczei birtokát szintén Mihályfia Jakabnak adta oda cserébe más, neki tetszetősebb jószágokért. Óváry I. Konrád azonban nem akarta tűrni, hogy a Győr nemzetség gesztenczei jószága idegen kézre kerűljön és azért hosszas per után a győri püspök és mások közvetítésével Saul és János részeit pénzen visszaváltotta. Ebbe Pongrácz és testvérei beleegyeztek.[6]) Pongráczot és testvéreit ez egyezkedés alkalmával is, 1285 táján is »Beerch«-ieknek írják, tehát a Lébénytől keletre eső, de már győrmegyei Börcsön laktak.

Pongrácz 1284-ben mint királyi ember a győrmegyei Ballony határát járta meg.[7]) 1285 táján azt írja róla és Márton testvéréről Óváry I. Konrád, hogy Gesztencze (Puszta-Somorja) fele az övék.[8])

VI. Egyes Tagok.

A már említett 1174 előtt élő I. Sándoron és I. Serefelen kívül ide tartoznak:

| Győr | | Écs | |
|---|---|---|---|
| Dama comes 1276—80. | Elek 1305. | Leusták 1305. | János 1305. |

[1]) W. VI. 434.; H. O. VI. 251—53. — [2]) F. IV/1. 294. — [3]) H. O. VI. 96—97. — [4]) Theiner: Mon. Hung. I. 256. — [5]) H. O. VI. 251. — [6]) H. O. VI. 251—53. — [7]) F. V/3. 232. — [8]) W. X. 453.

| Erő | | | Benedek |
|---|---|---|---|
| Miklós 1305. | Demeter 1305. | Gyula 1305. | Miklós 1313. |

Dama 1276-ban Óváry I. Konrád rokona és meghatalmazottja egy baranyamegyei nemessel, máskülönben Óváry I. Konrád tisztjével folytatott perében.[1]) 1280 táján Óváry I. Konrád és a zseliz-szentjakabi apát azzal bízzák meg, hogy a zseliz-szentjakabi monostor basali részjószágának határjárásán jelen legyen.[2])

Elek, Écsfiai Leusták és János, továbbá Erőfia Miklós az Óváry-ágnak a Szerdahelyi-ág ellen folytatott perében 1305-ben az Óváry-ág pártján állanak, ellenben Demeter és Gyula ugyanakkor a Szerdahelyi-ággal tartanak.[3])

Benedekfia Miklós 1313-ban a Nezsidertől északra eső Peren most Parndorf (Pandorf) falunak tulajdonosa volt s ezt ez évben gyarapította azzal, hogy egy pár mosonyi polgárnak Nezsider mellett eső erdejét megvette.[4])

1213-ban élt egy »M« kezdőbetűs (Márton? Mór? Mihály?) pap (discretus vir) »ex genealogia Geuriensi«, a ki ekkor Berthold kalocsai érsek szolgálatában állott, s a pannonhalmi apát a vágmenti Udvari és Sztára nevű birtokokba újra beiktatta.[5])

## GYULA-ZSOMBOR.

*(Gyula-zumbur, Sumbur.)*

Ha merőben a hivatalos okiratok szavaira szorítkozunk, hamar elmondhatjuk, a mit e nemzetségről tudunk. Az egész nemzetség hajtásaiból csak e kis töredék maradt ránk:

Szödényi Sebred (Severed, Seifrid), 1255. fejérmegyei ispán

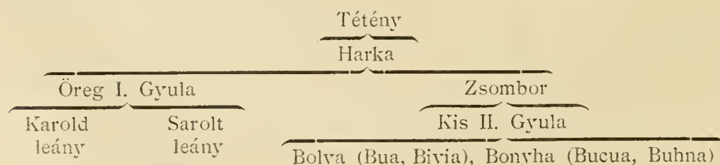
Erdő ispán, 1280—1300.

Sebred (Seyfrid) 1255-ben fejérmegyei ispán volt és Szödényinek írják.[6]) Fia Erdő ispán 1280-ban kapta Ujlaky Ugron

[1]) H. O. VI. 223. — [2]) W. X. 432. — [3]) A. I. 299. — [4]) A. I. 320. — [5]) W. I. 133. (Az oklevelet utólag 1214-ben állították ki.) — [6]) Knauz. I. 425.

tárnokmestertől a nógrádmegyei Petény helységet.[1]) Később azonban kisült, hogy Ujlaky Ugron előbb ajándékozta e birtokot Zsadány Dénesnek, mint neki, s ennélfogva 1297-ben Erdő kénytelen volt róla lemondani. Kárpótlásúl Zsadány Dénestől 225 márkát kapott.[2]) 1281-ben Erdőnek egyik lova nagyon megtetszett IV. László királynak. Meg is vette mindjárt jókora áron, s mivel készpénze nem volt, a hontmégyei Németi helységet adta neki zálogúl.[3]) Itt is elhamarkodott volt a zálogbaadás, mert e Németi helység tulajdonkép az esztergomi káptalant illette. Mindamellett Erdő oly erősen állította a királyi zálogbavetést, s azonkívül IV. Lászlótól kiállitott, 200 márkáról szóló (szerintünk hamis) záloglevelet is mutatott elő, hogy az esztergomi káptalan 1297-ben kifizette neki a 200 márkát. Erre aztán Erdő követelésétől elállott. Az esztergomi jános-lovagok konventje ez alkalommal Gyula-Zsombor nemből való, váczi egyházmegyei Szödényi Erdő ispánnak mondja őt.[4]) Éppen abból, hogy a váczi egyházmegyéből való volt, kétségtelen, hogy lakóhelye Szödény, nem egy az esztergommegyei (sokszor Szödénynek írt) Szölgyénnel. 1299—1300. években Erdő ispán az alországbirói törvényszék tagja.[5])

Ezen töredéket roppantul kibővíti Béla király Névtelen jegyzője, csak az a baj, hogy szavát egészen készpénzűl elfogadni nem lehet. Szerinte a hét vezérek egyike Tétény (Tuhutum) Erdély északnyugati csúcsán, a meszesi kapu és Kolozsvár közt, Árpád fejedelem engedelmével, külön országot alapitott a honfoglalás alkalmával. E Téténytől szerinte ily nemzedék sarjadzott:




Mondja továbbá, hogy II. Gyula nem akart keresztény lenni, s noha Szent István anyjával atyafi volt, Szent Istvánt

[1]) W. IX. 281—82. — [2]) W. X. 402. — [3]) Knauz. II. 145. — [4]) U. o. 406. — [5]) H. O. VI. 447.; W. X. 385.

mindig bántotta, s azért Szent István tőle Erdélyt (már mint a meszesi kapu és Kolozsvár közt eső részt) elfoglalta, őt két fiával fogságba vitte. Tőlük származik aztán a Maglód nem.[1])

A Képes Krónika kibővíti ez elbeszélést azzal, hogy I. Gyula leányát, Saroltát teszi Szent István anyjává.[2]) Bolyát és Bonyhát (Bua et Buhna) pedig 1046-ban I. Péter királylyal megöleti.[3])

Megjegyzendő különben, hogy egy a XIII. században a Ludány nem javára készült oklevél szerint a Péter királylyal összeütközött Bonyha (Bohma) főurat a Ludány nemzetség is magáénak követelte.[4])

Mindez azonban vagy egészen mesebeszéd, vagy teljesen bizonytalan. Csak annyi való belőle, hogy a Névtelen jegyző tudomása szerint Erdélyben a meszesi kapun túl, Almás, Esküllő és Kapus környékén, oly nemzetség birtokos, melynek Gyula és Zsombor nevű tagjai voltak. Ezekkel egy törzsökből hajtott ki azon Maglód nevű főúr, ki a Névtelen jegyző korában élt és a kinek nevét a pestmegyei Maglód község tartotta fenn.

A XIII. század végén Erdélynek épp azon részén, mely a Névtelen jegyző tanúsága szerint Tétény kisunokáié, Gyuláé és Zsomboré volt, sőt éppen ott a Névtelen jegyzőtől említett Almás patak mellett és Esküllőn a Zsombor nemzetség volt birtokos.

E nemzetség nevének a Gyula-Zsombor nem nevével való szembeötlő azonossága, s főként a birtokok egy azonos volta kétségtelenné teszi, hogy a Zsombor nemzetség a Gyula-Zsombor nemmel egy.

Hogy tehát összefüggő képet s a további kutatásoknak irányt adjunk, itt kell ismertetnünk azon nemzetséget, melyet okleveleink egyszerűen és rövidebben (de még mindig elég jellemzően) Zsombor nemnek hivnak.

A Zsombor nemzetség a XIII. század végén két ágra volt oszolva.

---

[1]) Hist. Hung. Fontes D. II. 7., 20., 23., 25. — [2]) U. o. 138. — [3]) U. o. 153—54. — [4]) W. VII. 207.

I. Esküllley-ág.

A Névtelen jegyzőtől megénekelt Esküllő faluról (a mely különben nem az esküttől, hanem az esküllő madárról vagy parti fecskéről vette nevét) hívjuk így. Nemzedék-rendje:

| I. Lőrincz | | | |
|---|---|---|---|
| Czene Mihály [1] | N. leány [1] ~ Réczey Pál 1320. | István [2] 1316. | N. leány [4] ~ Zent |
| | Csompász [2] 1316–20. | László [2] 1316–20. | N. leány [5] 1350. ~ Teke N. |
| Botos Miklós 1316–37. | Ördög András 1316–37. | Teke János [3] 1316–37. | |

Lőrincz fiai és unokái 1316-ban Kopasz nádorral, illetőleg Csicsó vár urával, Majsfia Majssal kezet fogva fellázadtak I. Károly király ellen. E miatt a lázadás leveretése után minden jószágukat elkobozták.[6]) István sógorának fia, Réczey Lőrincz már 1320-ban kegyelmet kért és kapott a királytól s megmentette családja számára a nagybátyjaitól már előbb nyert jószágot, Récze-Keresztúrt.[7]) Később Czene Mihály fiai is meghódoltak, sőt hasznos szolgálatokat tettek I. Károly királynak a feketehalmi híres vár meghódolása alkalmával. Ezért aztán nemcsak kegyelmet kaptak, hanem elkobzott jószágaikat is visszanyerték.[8]) Botos Miklós és Ördög András voltak egyúttal névadói az Eskülllei és Sólyomkövi Botos és Ördög családoknak,[9]) de az egyenes leszármazás eddigelé meg nem állapítható.

I. István nagyhatalmú úr volt, számos tisztet tartott,[10]) de az ő vagyona többé nem került vissza, hanem a Brassómegyéből származó, szász eredetű Sombory családra szállott, s mivel István és Czene Mihály nem adták ki egyik leánytestvérüknek, Zentnének a leánynegyedet, 1345-ben az új tulajdonosoknak kellett ezt kiadniok.[11])

[1]) Temesmegyei okl. I. 2. — [2]) Orsz. lt. Dl. 1991. — [3]) Urkundenbuch z. G. d. D. 447. — [4]) Orsz. lt. Dl. 28577. — [5]) A. V. 404. — [6]) A. I. 521. — [7]) Temesm. okl. I. 21. — [8]) Urkundenbuch z. G. d. D. in S. I. 447–48. — [9]) V. ö. Teleki cs. okl. I. k. — [10]) A. V. 404. — [11]) Orsz. lt. Dl. 28577.

Az Esküllev-ág birtokai voltak: Magyar-Nagy-Zsombor várral, Milvány, Ugrócz, Juklótelke (ma ismeretlen), Úrtelek (ma ismeretlen), Drág, Adalin, Rákos, Bányika, Somtelek (ma ismeretlen), Suromező (ma ismeretlen), Kendermező, Gálponya, Kettősmező és Őrmező. Mindezek az Almás patak mentén, vagy annak mellékvölgyeiben estek és 4 kivételével ma is feltalálhatók, ma Kolos- és Szilágy-, hajdan Doboka- és Szolnokmegyékben. Nagy-Zsombortól keletre esett Esküllő nevű nevezetes jószága a Borsa patak völgyében. Nagy-Zsomboron kívül még két Zsombor nevű faluja volt ez ágnak. Az egyik Kolosmegyében, a Nagy-Szamos mellett, talán Gyalu tájékán esett; a másik Dobokamegyében, a régen Méhesnek hívott patak völgyében s ma Szász-Zsombor nevet visel. Ettől északra volt két birtoka, Apáti és Kékes. Végre Kolozsvártól délnyugatra ez ágé volt a ma is meglevő Ajton falu és e mellett a ma ismeretlen Szisboboktelke (Scispobokteleke).[1])

II. Szilvási-ág.

Ez ág 1336-tól kezdve a kolosmegyei Mező-Szilváson lakott (Mocstól keletre) s tagjai ettől kezdve Szilvásy nevet viselnek. Azért hívjuk mi is ekként.

Leszármazása:

I. Péter (Zsombor nembeli)

Zsombor [2]) 1291. | I. Sándor [2]) 1291 táján | I. Pál [2])

(I. Sándor gyermekei:) Gyula [3]) 1336. | N. leány [3]) 1336. ~ Dénesfia Pál | Pető (II. Péter)[4]) 1336—40. | Ilona [4]) 1346. ~ Szentandrásy Demeter

(Pető gyermekei:) II. Pál [6]) 1380. | Ilona,[6]) 1372. ~ Nádasy II. László

(Gyula gyermekei:) János [3]) 1336. | II. Sándor [5]) | Katalin,[5]) 1320. ~ Miklósfia Tamás

(II. Sándor gyermekei:) III. Sándor [5]) 1370—74. Szilvásyak | Balázs [5]) 1370—74.

Ez ág, tudtunkkal, a közéletben nem vett részt.

---

[1]) Orsz. lt. Dl. 28577., 1991.; A. V. 404.; Tört. Tár. 1900. 391. — [2]) Urkundenbuch z. G. d. D. I. 83.; v. ö. Száz. 1893. 47. — [3]) Orsz. lt. Dl. 30295. — [4]) U. o. 27138. — [5]) U. o. 27434. — [6]) Teleki cs. okl. I. 174., 197.

Eredetileg az Almás patak jobb partján s a Gorbó patak völgyében terültek el birtokai, nevezetesen az övé volt itt Csáki-Gorbó, Gornok (Gurnuk ma ismeretlen), Bezdédtelek, Salamontelek (ma csak Bezdéd és Salamon), Zsombortelek (ma ismeretlen), Tihó (Thohótelek), Komlóstelek (a mai Komlós-Ujfalu) és Bajka, továbbá 2, Kilics nevű hegy. Ezeket azonban 1336-ban odaadták a hatalmas Pogány István csicsai és bálványosi várnagynak a mezőségi Szilvás, Septér és Örményes falvakért.[1]) Volt része az ágnak a méhesi völgyben eső ősi jószágokban is, Apátiban és Kékesen (Szász-Zsombortól északra).[2]) Az Árpádkorban I. Péter fiaié volt még a dobokamegyei Mórócz (most Aranyos-Móricz Szász-Zsombor közelében), de ezen lassankint Zsombor túladott, testvérei pedig beleegyeztek.[3])

Az ág tagjai családi ügyekkel foglalkoztak.

## GYÜRE.

*(Iwre, Jüre, Guri.)*

Zalamegyében Alsó-Lendva környékén lakó és a személynevekből következtetve délszláv eredetű nem.

Tagjai:

Rihen
- I. Péter 1265—67.
- I. Pál. 1265—67.
  - Vegul
    - Miklós † 1363 előtt
      - Anglis 1370. ~ Koltay György
      - Zsuzsanna [4])
  - Litold
    - Henczel 1363—74. *a Petróczi Henczelfy család őse*
  - II. Pál [4])
    - II. Péter [4]) 1363. Szentbenedeky

Tamás † 1267 előtt

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Ibnur 1267. | Izsák 1267. | Stepk 1267. | Miklós 1267. | Gyüre 1267. |

[1]) Orsz. lt. Dl. 30295. — [2]) U. o. 27138. — [3]) Urkundenbuch z. G. d. D. I. 83.; v. ö. Száz. 1893. 47. — [4]) Turul. 1900. 143—47.

Tamást Alsó-Lendva hatalmas urának, IV. Hahótnak, emberei, éppen akkor, midőn a király követe volt, megölték. E miatt, de meg tömérdek más ok miatt is, roppant ellenségeskedés támadt a Gyüre nem és Lendva urai közt, úgy hogy IV. Hahót e nemzetségnek összes földeit lefoglalta s a királynak kellett közbelépnie, hogy visszakapja.[1]) Végre IV. Béla király közvetítésével több sikertelen kísérlet után 1267-ben kibékültek. A Gyüre nem földjéből egy darab Alsó-Lendva felé eső rész IV. Hahóté lett csere és vétel útján. E föld Radamas és Jósecz mellett, tehát Lendvától északnyugatra esett. A Gyüre nem tagjainak e békére a cserneczi egyházban kellett esküt tenniök. A perben egyik meghatalmazottjuk s egyszersmind érdektársuk volt Radivojfia Márton.[2]) IV. Hahót 1250—55. években e nemzetség földjeiről a zágrábi káptalannak járó tizedet lefoglalta.[3]) 1265-ben pedig Rihen fiai a Lendva és Csernecz patakok közt eső birtokaikat 7 vasmegyei faluért átengedték IV. Hahótnak.[4])

Rihennek ekként vasmegyei nemesekké vált utódai aztán a XIV. század második felében tünnek fel. Szentbenedeky, Petróczy s még később Petróczi Henczelfy neveket viselvén.[5]) Herche, Petrócz és Szentbenedek falvak földesurainak írják őket s a fiú-ág erősen védi jószágait a leány-ág ellenében.[6]) Az itt említett falvak közűl Petrócz, a mai Felső-Petróczczal (a Kerka felső völgyében) egy. E tájékon volt a többi falu is.

## HAHÓT.

### *(Hoholdi, Hoholt, Buzad.)*

Ismét oly nemzetség vonúl szemeink elé, mely századokon át jeles egyházi és világi férfiakat, érsekeket, bánokat, hadvezéreket adott hazánknak.

Származásáról csak annyi bizonyos, hogy német ere-

---

[1]) W. VIII. 19. — [2]) F. IV/3. 403—406. A »Radamas« helynév és Budivoy személynév kiigazítandó Rodomusra és Rudivoyra — [3]) Tkal. I. 113.; W. XI. 431. — [4]) W. VIII. 130. — [5]) H. O. V. 158. — [6]) Turul. 1900. 143—47.

detű. Krónikáink s a nemzetségből használt első személynevek kétségtelenné teszik ezt.

Kézai szerint a »wurburc«-i kerületnek »Mesn« nevű falujából származnak.[1]) Tudva azt, hogy az osztrák-német a »w«-t az »m«-mel gyakran fölcseréli (v. ö. Mosony = Miesenburg = Wieselburg), a »wurburc«-i kerület alatt vagy a marburgi, vagy a murburgi kerületet kell értenünk. Akár Marburg, akár Murburg Stájerországra utal, s itt Grácztól délkeletre csakugyan találunk *Messendorf* falut.

A Képes Krónika szerzője szerint a Hahót nembeliek az Orlamündi grófok közűl valók.[2]) Ez hihetetlen. Hibás e szerzőnek azon további állítása, hogy a beköltöző I. Hahótnak fiai II. Hahót és I. Arnold voltak, mert I. Arnold atyja I. Buzád vala.[3]) Hibás végre azon állítása is, hogy I. Hahótot a Csák nemzetség megtörésére IV. István hivatta volna be.[2]) IV. István (II. Béla fia) a görögökre támaszkodott, s a kit ő hivott be, annak félév múlva pusztulnia kellett hazánkból. III. István (II. Béla unokája) volt az, a kit az osztrák-németek segítettek. Csak ő vele 1164-ben jöhetett tehát hazánkba I. Hahót s csak ennek lehet tulajdonítani, hogy Zala vármegyében a Pölöske patak mentén állandó fészket rakhatott magának és ivadékának, csak ez magyarázza meg, hogy ott falut telepíthetett, a mely telepítőjének nevét ma is őrzi.

Gyakran nem Hahót, hanem Buzád nemzetségnek nevezik e nemet okleveleink, de, egy esetet kivéve, mindig csak I. Buzád leszármazóit. Ellenben a régi oklevelek és pedig az összes tagokat Hahót nembelieknek írják[4]) s azért mi is Hahót nemnek hívjuk.

A következő nemzedékrend első ízeit oklevelekből nem bizonyíthatjuk. De hogy I. Buzád atyja I. Hahót volt, kétségtelenné teszi, hogy fia I. Arnold Hahót falujában alapít Szent-Margit tiszteletére monostort. Már pedig hogy építhetett volna oda, ha nem lett volna e falu névadó telepítőjének, I. Hahótnak egyenes leszármazója, s így I. Buzád, az ő atyja, nem lett volna I. Hahót fia?! Hogy pedig II. Hahót I. Hahót

---

[1]) Hist. Hung. Fontes D. II. 95. — [2]) U. o. 132. — [3]) Zal. I. 8. — [4]) Zal. I. 7—8.

II. Hahót, 1192.
1-ső neje : N.
2-ik neje : N.

1-től : III. Hahót [1]) 1226–1239. vasi ispán *a Lendvay Bánffy család őse*

I. Mihály [1]) 1222–56. királynéi főétekfogó varasdi ispán

2-tól : Ákos [1]) 1222–34.

I. Miklós [1]) 1222–34. ( ? )

I. Dénes [1]) 1234. ( ? )

II. Miklós [15]) 1260 táján

Videh [5]) 1260 táján

II. Dénes [17]) 1260 táján

IV. Hahót [14]) 1251–1273.

N. leány [15]) 1256. ~ Atyasz Gyurko

II. Mihály [16]) 1256–1274.

Máté [24]) 1272.

I. István [24]) 1272–96. varasdi ispán

VII. Miklós [30]) 1319–1356. zalai főispán tót és horvát bán

Ferencz 1335–55.

X. Miklós [31]) 1335–36.

V. János 1342.

XI. Miklós 1364.

László [32]) 1364.

lven,[9]) 1234.

[23]) 56.

[22]) 356.

) H. O. I. 186. — [2]) Zal. 565. — [23]) U. o. 198. — [24]) W. IX. 9. [25]) Zal
174. — [28]) Zal. II. 286. — [29]) U. o. II. 4. — [30]) F. VIII/2. 458. — [31]) Zal.

- I. Hahót 1164.
  - I. Buzád 1192.
    - I. Arnold [1] † 1234 előtt
      - II. Arnold [1] 1234–42. zalai főispán, nádor
        - III. Miklós [9] 1270–91.
        - III. Arnold [1] 1266–92. Sztridai
      - I. Keled [3] 1234. *a Hahóti család őse*
        - II. Keled [4] 1270–73.
          - IV. Arnold [18] 1293–1327.
            - N. leány [25] ~ Berzenczey János
            - N. leány [25] ~ Balay János
          - IV. Mihály [18] 1293–1327. ~ Erzsébet
            - VIII. Miklós [26] 1331. †
            - III. János [26] 1331. ~ Ilona
              - Anna [35] 1377. fiúsított ~ Lipóczy Miklós
        - Jolán [5] 1292. ~ Ják Mike
      - Panyit [1] 1234–72.
        - I. Jakab [6] 1268–1301. királynéi főétekfogó ~ Anna 1296. †
        - N. leány [7] 1259. ~ Basztihi II. Rénold
    - II. Buzád 1209–1241. † 1241. főispán, bán, szerzetes
      - III. Buzád [4] 1227–39. ~ Almády Éva, *a Szabary család őse*
        - Tamás [8] 1227–56. † 1256. kalocsai érsek
        - Sol [9] 1255–80. dömösi prépost
        - N. leány [10] ~ Ant
        - I. Atyusz [9] 1264–1302. veszprémi, vasi, zalai főispán
          - II. János [10] 1310–1348. ~ Nagymartoni Margit
            - IV. János [27] 1348.
            - II. Atyusz [27] 1348.
            - Lökös [27] 1348.
      - I. Csák [1] 1234–1269. tárnokmester, bán, *a Csányi család őse*
        - II. Csák [11] 1259–75. orbászi főispán
          - III. Csák [20] 1303–25.
            - Egyed [28] 1348.
        - III. Dénes [11] 1267–75.
        - III. Miklós [11] 1274–81. ~ N. özvegy [12]
        - IV. Buzád [11] 1274–1310.
          - V. Miklós [2?] 1342.
            - Klára [?] 1365. fiúsított ~ Koltay János
        - Frigyes [11] (Földrik) 1275–1305.
      - Terestény [1] (Tristian) 1233–1267. a királyi tárnokok ispánja
        - IV. Mihály [11] 1267–75.
          - VI. Miklós [2?] Hahóti és Falkosy
            - IX. Miklós [22] 1356.
        - I. János [19] † 1310 előtt
          - II. István [21] 1327.
      - Lanczelot [1] (Lanczeret) 1234–1259. *a Falkosy és Söjtöry cs. őse*
        - Herbort [13] 1273–1297.
          - Lőrincz [?] 1327–56.
            - II. Jakab [22] 1349–1356.
      - Iván [9] 1234.
  - II. Hahót 1192. 1-ső neje N. 2-ik neje N.
    - 1-től: III. Hahót [1] 1226–1239. vasi ispán *a Lendvay Bánffy család őse*
      - IV. Hahót [14] 1251–1273.
        - Máté [24] 1272.
        - I. István [?] 1272–96. varasdi ispán
          - VII. Miklós [30] 1319–1356. zalai főispán tót és horvát bán
            - II. István 1335–64.
            - Ferencz 1335–55.
            - X. Miklós [31] 1335–36.
            - V. János 1342.
            - XI. Miklós 1364.
            - [illegible] [3?] 1364.
    - I. Mihály [?] 1222–56. királynéi főétekfogó varasdi ispán
      - N. leány [15] 1256. ~ Atyasz Gyurke
      - I. Mi[illegible] [16] 1256–1274
    - 2-től: Ak[illegible] 1222–34
      - II. Miklós [15] 1260 [illegible]
    - I. Mik[illegible] 1222–34
      - V. [illegible]
    - [illegible]
      - [illegible]

[1]) Zal. I. 7. — [2]) W. VII. 447. — [3]) W. XII. 6 9. — [4]) Zal. II. 288. — [5]) Zal. I. 109. — [6]) Kub. I. 58. — [7]) H. O. II. 6. — [8]) F. III/2. 106. — [9]) F. IV/3. 250. — [10]) W. XII. 525. — [11]) F. V/2. 299. — [12]) W. XII. 672.; W. X. 12. — [13]) Zal. I. 72. — [14]) W. II. 333. — [15]) W. VII. 446. — [16]) W. IX. 106. — [17]) W. XII. 678. — [18]) W. X. 133. — [19]) Zal. I. 132. — [20]) F. VIII/1. 145. — [21]) H. O. I. 186. — [22]) Zal. 565. — [23]) U. o. 198. — [24]) W. IX. [illegible] [illegible] I. 602. — [26]) F. VIII/3. 546 47. — [27]) A. V. 174. — [28]) Zal. II. 286. — [29]) U. o. II. 4. — [illegible] F. VIII/2. 47[illegible] [illegible] I. 293. — [32]) U. o. I. 514.

(116 és 117 oldal közé)

fia volt, azt már csak a nemzetségi szoros kapcsolat és a személynevek azonos volta kétségtelenné teszi.

A mint e nemzedékrend mutatja, a nemzetség korán, még 1234 előtt három ágra, u. m.: I. Arnold, II. Buzád és Hahót-ágakra oszlott. Birtokaikat is széjjelosztották.[1]) Utolsó együttes cselekedete volt a három ág tagjainak a hahóti monostor javadalmazása 1234-ben.[2]) Mivel e monostor épületeit egyedül I. Arnold emelte, a javadalom főrészét is főként ő adta, a monostor kegyurasága csupán I. Arnold ágát illette, a másik két ág tagjai azonban temetkezőhelyet nyertek benne. Ekként a hahóti monostor tulajdonkép nem volt közös nemzetségi monostor, hanem csak közös nemzetségi temetkező hely. Ez sem maradt sokáig, mert, mint látni fogjuk, mind a Buzád, mind a Hahót-ág alapított a maga számára külön monostort, illetőleg kolostort.

Ezek után lássuk az egyes ágakat.

I. Arnold ága.

*a)* Története.

I. Arnold alig hogy a hahóti monostort fölépítette, 1234 előtt meghalt.[3])

II. Arnoldot 1233—42-ig említik.[4]) Már 1234-ben comesnek írják.[5]) 1235—1239-ig zalai ispán s egyúttal a várföldek visszavételére kiküldött biró volt.[6]) 1242 márcziusban nádor és somogyi ispán, 1242 nov. 16-án pedig csupán somogyi ispán vala.[7])

I. Keled élt 1234—35-ben.[8]) Többet nem tudunk róla. Hanem annál többet emlegetik a harmadik testvért, Panyitot, a ki 1230—72. években fordúl elő.[9]) Nagy uraságát mutatja, hogy a király felszólítására sem adta oda lányát Basztély II. Rénoldnak, mert II. Rénold nem tudta volna esetleg visszafizetni a hozományt. Úgy kellett a királynak Söjtör és Csesztve zalamegyei falvak átadásával a gőgös

---

[1]) F. IV/2. 258. — [2]) Zal. I. 7—8. — [3]) U. o. — [4]) F. III/2. 331. — [5]) F. IV/2. 418.; W. XII. 500. — [6]) W. VII. 7., 24.; F. IV/1. 82.; W. VII. 86., 88. — [7]) F. IV/1. 250., VII/5. 267., IV/1. 264. — [8]) Zal. I. 7.; W. XII. 500. Az évszám kiigazítandó 1235-re. — [9]) H. O. VII. 17.; F. III/2. 331., 418.; W. X. 448., VII. 334.; Zal. I. 83.; W. IX. 7.

főurat engedékenységre bírni.[1]) Erőszakoskodása és kapzsisága csakhamar bajba kergette. 1254-ben egyik szomszédját, Iharosfiát elfogta, Henrik országbíró levelét hamisnak mondotta s e miatt a király 1255-ben 30 márka birságra ítélte.[2]) 1254-ben niczki birtokát az urai várnépek ellen megvédte.[3]) 1260 után Ják nembeli Ebed három fiával, továbbá Andy Gergelylyel és Sukoródy Izséppel keveredett éles összetűzésbe. Mikor látta, hogy IV. Béla törvényszéke elitéli, V. Istvánhoz, a kiskirályhoz menekült.[4]) Az ily dolgokra a két király részéről kiküldött vegyes biróság azonban szinten rágalmazónak nyilvánította őt, homlokán való megbélyegzésre és a Rába közelében eső, vasmegyei, niczki birtokának elvesztésére ítélte. A megbélyegzést a király elengedte oly kikötéssel, hogy Ebed fiait Niczk birtokában nem fogja háborgatni. Ezt a kikötést azonban Panyit nem tartotta meg. 1266-ban és 1267 elején kétszer is elkergette Ebed fiait Niczkről, s megakadályozta azt is, hogy ezek a királytól kiküldött bírák elé juthassanak.

E miatt a király végre akarta hajtani a megbélyegzést. Csák bán érdemeiért azonban elhalasztotta egyideig, míg Panyit személyesen megjelenhet a király előtt s igazolhatja magát. De nem jelent meg. Erre aztán 1267. szept. 15-én hat főúr, köztük Panyit unokatestvére, I. Csák bán is újra patvarkodónak nyilvánították, jószágvesztésre s megbélyegzésre ítélték.[5])

1267 szept. 22-én elrendelte tehát a király ez ítélet alapján Niczk elkobzását,[6]) november elején pedig Panyit sopronmegyei László nevű birtokának elvételét.[7]) 1267 szept. 29-én kiadta a rendeletet Panyit elfogatására.[8])

Panyit, hogy a megbélyegzést kikerülje, 1268 márcz. 14-én az országbíró előtt nagynehezen alkura lépett ellenfeleivel. Niczket és néhány somogymegyei birtokát átengedte nekik.[9]) Később sikerűlt neki IV. Béla haragját is megengesz-

---

[1]) H. O. II. 6. — [2]) F. IV/3. 283. Az évszám kiigazítandó. — [3]) F. IV/2. 258. — [4]) H. Okl. 42. — [5]) Kub. I. 53.; F. IV/3. 385. Kub. I. 55—56.; F. IV/3. 386—87. — [6]) F. VII/1. 365. — [7]) H. O. V. 39. — [8]) F. VII/1. 364—65. — [9]) F. VII/1. 351—53.

telni, úgy hogy ez 1268 szeptember táján három elkobzott somogymegyei birtokát visszaadta.[1]) De a javulás nem volt tartós. Panyit 1269 júniusban bosszút állott ellenségein. Andi Gergelyt, ennek fiát Andot és Ebedfia Kemény egyik rokonát kegyetlenűl meggyilkoltatta s nyelvüket kitépette.[2])

Az öreg királynak, IV. Bélának már nem volt ideje, hogy e szörnyű tettet méltán megtorolja, mert 1270 május 3-án meghalt.

Fiát, V. Istvánt erősen kötötte 1264-ben adott ígérete, hogy Panyitot minden ellensége ellen védelmezni s jószágaiban megtartani fogja, mihelyt trónra kerűl. Ámde Panyit rossz tettei előtt ő sem húnyhatott szemet. Kénytelen volt tehát kihallgatni Panyit ellenfeleit s midőn ezek igazságuk bebizonyítására ‚istenítéleti párbajt ajánlottak föl, azt elrendelte. 1270. október 6-án Szent-Mihály nyolczadán kellett volna végbemennie a párbajnak. — Panyit nem várta be annak kimenetelét, hanem újra kiegyezett ellenfeleivel. A három nemes ember megöletéséért és egyéb kártételekért most 170 márka fizetésére kötelezte magát s azonkívül átadta ellenfeleinek sukoródi és aszivágyi (somogymegyei) jószágait, de oly kikötéssel, hogy azok felét idővel visszaválthassa.[3])

II. Arnold fia III. Miklós mindjárt pályája kezdetén tönkretette a Hahót nemzetség azon hírnevét, melyet a királyi kanczellária 1244-ben e szavakba foglalt: ipsius (Haholt) generatio fidelis semper exstitit corone regie et devota, utpote in regno suo fructus dulcissimos, nam *barones fidelissimos* germinavit.[4]) Nem jelent meg 1270-ben V. István koronázásán, sőt Pölöske várába németeket fogadott be s a vár visszafoglalására küldött zalai ispánt és testvérét megölette. Nagyon természetes, hogy e miatt V. István jószágait elkobozta s Miskolcz Panyitnak adta.[5]) Csak V. István halála után kapta vissza jószágait Miskolcz Panyit nagylelkűségéből.[6]) 1277-ben Niczken erőszakoskodott.[7]) 1291-ben még említik.[8]) Pölöske vára azonban 1292-ben idegen kézen volt.[9])

---

[1]) H. O. VII. 109. — [2]) Kub. I. 57., 58., 60. — [3]) Kub. I. 75—78. — [4]) W. VII. 158. — [5]) W. XII. 6—9. — [6]) W. IX. 7. — [7]) U. o. 233. — [8]) W. X. 59—60. — [9]) U. o. 87.

Testvére, III. Arnold 1266—1292. években fordúl elő.[1]) Az övé volt Sztridó, másként Sztrigó vagy Sztorgó vára a Muraközön.[2]) 1270-ben még kiskorú volt s azért V. István nem büntette őt bátyja hibája miatt.[3]) Hírhedtté tette nevét 1290-ben, mert ő volt az, a ki Velenczei Andrást, a későbbi III. András királyt vendégűl fogadta Sztridó várában, s ott aztán fogságba ejtve Albrecht osztrák herczegnek kezébe szolgáltatta.[4]) Mindamellett III. András uralma alatt nem lett semmi baja, sőt éppen III. András legbuzgóbb hívének, Tengerdy Lászlónak leányát akarta nőül venni.[5]) 1292-ben Pölöske várának visszaszerzésén fáradozott.[6]) Benne a család kihalt.[7])

II. Keled 1270—73. években élt,[8]) Jolán, Ják Mike neje, 1292-ben.[9])

I. Jakab, Panyit fia, 1269-ben részt vett Andy Gergelynek megöletésében.[10]) 1280 előtt Erzsébet öreg királyné szolgálatába állott s ennek számára a verőczemegyei Novák (Vaska mellett) és a pozsegamegyei Páka várakat megvívta. Ezért aztán az öreg királyné megtette udvari szenezsáljává (főétekfogó) és számos jószággal jutalmazta.[11]) 1285 táján azonban összeveszett úrnőjével. Ez őt okolta, hogy fia és közötte viszály támadt, s visszavette adományait. Panyit azzal felelt, hogy 1286-ban a Kálmáncsehi (ma Kálmáncsa Somogymegyében) visszavételére kiküldött tárnokot megölte és Kálmáncsehit lerombolta.[12]) 1288-ban kegyelmet kapott az öreg királynétól.[13]) 1292-ben III. András király által megerősítteti V. Istvánnak Panyitot, az ő atyját, kegyébe fogadó levelét. 1296-ban nejét hozománya fejében kielégíti. Élt még 1301-ben is, de 1309-ben már nem.[14])

II. Keled fiait és unokáit csupán családi és birtokügyekben emlegetik.[15]) III. Jánosban a család fiágon kihalt.

---

[1]) H. O. IV. 43.; F. V/3. 375., VII/2. 120. — [2]) W. XII. 6—9. — [3]) U. o. — [4]) Pauler i. m. II. 528. — [5]) W. X. 59—60. — [6]) U. o. 87. — [7]) Csánki i. m. III. 13. — [8]) Zal. II. 288. — [9]) Zal. I. 109. — [10]) Kub. I. 58. — [11]) W. XII. 301.; v. ö. Zal. I. 82., V/2. 425., V/3. 308.; W. XII. 298.; H. O. VIII. 209. — [12]) F. V/3. 324. — [13]) W. IV. 312. — [14]) H. Okl. 133.; H. O. II. 22.; H. O. VII. 247.; A. I. 19., 171. — [15]) W. X. 133.; H. O. VII. 333.; A. I. 19., 572.; Zal. I. 143., 198.; F. VIII/3. 546—47.; Zal. I. 602., II. 145., 284—90.

Leányát a király, a Hahót nembeliek minden erőlködése daczára is, 1377-ben fiúsította.

*b)* Az Arnold-ág birtokai.

Ezek leginkább a Pölöske patak völgyében, továbbá Nagy-Kanizsától délre Móriczhely környékén (már Somogymegyében) és a Muraközön terűltek el.

Az ág két várat épített Zalamegyében: Pölöskét és Sztridót (vagy Sztrigót) és egyet Sopronban: Purbachot (ma Feketeváros).[1])

A Pölöske völgyében vagy annak tájékán estek: Hahót (az 1234—1360. években).[2]) Peleske vagy Pölöske vár (1270.)[3]) és annak tartozékai: Bárnak (1234—71.),[4]) Farkasülése (ma ismeretlen), Szent-László-Egyháza, Kellénk (Clynk, ma puszta Pölöskétől északra), Hetés, Bak, Szoboszló (ez utóbbi ma ismeretlen), Terpény (Bak közelében), Göntörfölde és Ilmárfölde. Ezeket mind 1270-ben említik.[5]) Továbbá itt estek Pölöske-Szentmihály (1234.), Henye (1234.), Berzencze (1234.),[6]) Söjtör (a Váliczka völgyében, 1259-ben kapott birtok), Csesztve (szintén 1259-től kezdve ez ágé),[7]) Falkos (1268-ban).[8]) Valamivel lejebb Obornak (1292-től kezdve az övé).[9])

Zalamegyében, de a Mura mentén eső birtokai közűl említik Sztridót (1270—88.),[10]) az Alsó-Lendvától délre, Kapczától keletre eső Naratincs és Ivánkatelke falvakat, melyek 1291-ig voltak ez ág birtokában[11]) és Merhatoveczet (1229-ig) Csáktornyától északra (régen Marhartfölde).[12])

Nagy-Kanizsától délre, Somogymegye nyugati határán régi birtoka volt ez ágnak Sukuród egy része (1234-től 1268-ig, ma puszta Iharostól nyugatra).[13]) E mellett aztán Móriczhely (1259-től 1276-ig, ma puszta),[14]) Osziágy (1268.),[15])

---

[1]) W. XII. 9. — [2]) Zal. I. 7., 602. — [3]) W. XII. 9. — [4]) Zal. I. 8.; W. XII. 9. — [5]) W. XII. 9. — [6]) Zal. I. 7—8. — [7]) H. O. II. 6. — [8]) F. VII/1. 352. — [9]) H. O. II. 22. — [10]) W. XII. 9.; F. VII/2. 120. — [11]) W. X. 59—60. — [12]) Starine. XXVIII. 158. — [13]) Zal. I. 7—8.; F. VII/1. 353.; Kub. I. 75—78. — [14]) Zal. I. 82—83. — [15]) F. VII/1. 353.; Kub. I. 75—78. Fejérnél a helynév el van ferdítve Sceag-ra.

Surd (1268.),[1]) Szenttrinitás (1230-tól 1296-ig, ma puszta)[2]) és Kákonya (1268-tól 1296-ig, ma puszta).[3])

Ugyancsak Somogymegyében egy ideig Panyitfia I. Jakab kezén voltak Dobsza (1276.)[4]) és Kálmáncsehi, ma Kálmáncsa (1280.).[5])

Pozsegamegyében 1288-ban kapta I. Jakab Berzeniczét (ma Breznicza, Pleternicza mellett) és a ma ismeretlen Ovocket.[6])

Vasmegyében ez ág közös birtoka volt Niczk a Rába mentén. Ennek 1/3-át azonban Panyit 1268-ban elvesztette.[7])

Sopronmegyei birtoka volt az ágnak Purbach vára (ma Feketeváros a Fertő partján) 1292-ig.[8]) Ennek tartozéka volt Kövesd (a mai Szárazvám) 1288-ig.[9]) A Kéthely mellett eső László (Lásztó) rövid lefoglalás után az övé volt 1285-ig. A helyébe cserébe kapott Majsa falu ismeretlen hollétű.[10])

II. Buzád ága.

*a)* Története.

Névadója és méltán hírneves tagja II. Buzád vala.

1209-ben győri, 1222—23-ban pozsonyi ispán vala.[11]) 1223-ban IV. Béla kiskirálylyal külföldre bújdosott, s ott volt, míg a pápa II. András király haragját ki nem engesztelte.[12]) Visszajövetele után vasmegyei ispán lett.[13]) Az 1226. és 1229. évek közt valameddig tótországi bán volt, mert 1233-tól kezdve az oklevelek következetesen volt bánként emlegetik, más oklevelekből pedig az is bizonyos, hogy csak 1226 és 1229 szept. 8-ika közt lehetett az.[14]) 1232-ben még tanuskodott a veszprémi egyháznak Vizmet muraközi jószágáról,[15]) de 1233-ban már tagja volt a domokosrendűek, akkoriban új és buzgó rendjének[16]) s a pesti kolostorban élt 1241-ig. A szörnyű tatárjárás idején ott maradt a menekülni

---

[1]) F. VII/1. 353. — [2]) H. O. VII. 17., 247. — [3]) F. VII/41., 353.; H. O. VII. 109., 247. — [4]) F. V/2. 425. — [5]) W. XII. 301. — [6]) W. IV. 313. — [7]) F. VII/1. 353.; Kub. I. 75—78.; W. XII. 9. — [8]) W. XII. 9., X. 87. — [9]) W. XII. 9.; F. V/3. 375. — [10]) H. O. V. 39.; F. V/3. 508. — [11]) F. III/1. 89.; H. O. V. 9—10.; F. III/1. 370., 391.; F. VII/2. 214. — [12]) Theiner: Mon. Hung. S. ill. — [13]) V. ö. W. XI. 223.; F. III/2. 106. — [14]) W. XI. 182—84. — [15]) F. III/2. 317. — [16]) F. III/2. 334.

nem tudó néppel, hogy azt vigasztalja, s ott az egyházban, az oltár előtt ölték meg a tatárok.[1])

A világ javairól való hősies lemondása és tragikus sorsa oly nagygyá tették őt a kortársak emlékezetében, hogy sokszor »nagy Buzád bánnak« hívták s a Hahót nemnek két (Arnold és Buzád) ágát róla nevezték el.

Fia, III. Buzád, a kit olaszosan Buzadinnak (azaz Kis-Buzádnak) is neveztek,[2]) az 1237—39. években fordúl elő.[3]) Atyja egyedűl neki hagyta a zalamegyei Szabar falut (Zalavártól keletdélre), s így ő lőn alapítója a Szabary családnak.[4]) Neje volt Almády Sol leánya, Éva, a ki után fiai szépen örököltek.[5])

E fiúk közűl ketten, Tamás és Sol vagy Sal az egyházi pályára léptek. Tamás előbb (1252—55.) székesfejérvári prépost s kir. alkanczellár vala, azután fölvitte a kalocsai érsekségig (1255—56.), de csak rövid ideig birta azt.[6]) Sol 1255—56-ban bácsi olvasó-kanonok, 1264—80-ban pedig dömösi prépost vala. Nevét anyai nagyatyja után kapta.[7])

A harmadik fiú, I. Atyusz, lett a család fentartója. Szintén kiváló férfiú lett belőle. Először 1273-ig királyi apród, aztán 1273—74-ben veszprémi ispán vala, részt vett a cseh háborúban és kitűnt Detrekő vívásánál.[8]) 1274 deczemberben zalai ispán volt,[9]) de ezt nem sokáig birta, s aztán sok ideig nem nyert hivatalt.[10]) Végre 1288-ban somogyi ispán lőn.[11]) 1290 elején, midőn III. András Velenczéből hazánkba jött, I. Atyusz rögtön hozzá csatlakozott. Később annál nagyobb örömmel üdvözölte 1290 júliusban III. András trónraléptét. 1291-ben vasmegyei főispán lőn.[12]) 1292-ben is a királylyal tartott a lázadó Kőszeghyek ellen, s ekkor egyik várát (Buzad-Sziget lehetett, mert itt 1365-ben a

---

[1]) Balics: A kath. egyház tört. Magy. II. 347. — [2]) W. VII. 447. — [3]) F. III/2. 106., 334.; Zal. I. 7.; W. VII. 76. — [4]) F. III/2. 334. — [5]) U. o. III/1. 106., III/2. 106. — [6]) Fejérpataky i. m. 105.; Schem. Colocensis. 1888. XI—XV. — [7]) Z. I. 8.: F. IV/2. 407., IV/3. 250., VII/4. 184. (A Gol név kiigazítandó Sol-ra): W. IX. 111.; v. ö. F. III/2. 106. — [8]) F. IV/3. 250., 450.; W. IX. 7., 20.: H. O. VI. 147.; W. IX. 111., 106. — [9]) H. O. VIII. 170. — [10]) F. VIII/7. 372.; W. IX. 327. — [11]) H. O. VI. 334.; W. IX. 482., 497.; W. XII. 472.; F. VII/5. 483—84. — [12]) Zal. II. 288.

vár helyét emlegetik)[1]) elvesztette s 1000 márkányi kárt szenvedett, midőn pedig a király a Kőszeghyek fogságába jutott, egyetlen fiát adta túszul érte.[2]) 1296-ban a király anyjának, Tomasinának volt udvarbírája.[3]) Élt még 1302-ben s meghalt 1310 előtt. Két ismeretlen nevű neje közűl fia az elsőtől született.[4])

I. Atyusz egyik leánytestvére Ant nevű zalamegyei nemeshez ment férjhez.[5])

I. Atyusz egyetlen fia az 1290—1349. években élt,[6]) de a közpályára nem lépett. Meghalt 1353 előtt. Neje volt Nagymartoni Margit.[7]) Fiai a nemzedékrenden láthatók.

Visszatérve II. Buzád fiaihoz, I. Csák sokkal tovább élt, többre is vitte testvérénél, III. Buzádnál. 1246-ban zalai ispán volt.[8]) 1254-ben a muraközi Belicza mellett Kemen nevű földet bír a királyné ajándékából.[9]) 1256—60-ban ismét tárnokmester és egyszersmind zalai ispán volt.[10]) 1260-ban előbb átlépett V. István stájer herczeg szolgálatába s ennek tárnokmestere lőn, megtartván egyúttal a zalai ispánságot.[11]) Elvesztvén V. István Stájerországot, követte őt Erdélybe, s kis időre erdélyi vajda lőn, de csakhamar visszatért Zalába. 1261-ben egyideig tótországi bán volt.[12]) Noha e méltóságot rövid ideig birta, ezentúl majd mindig bánnak nevezik.[13])

Négy évi szünet után,[14]) 1265-ben visszakapta a zalai ispánságot, s mint ilyen 1268-ban egyúttal feje volt a nemesek jószágait visszaadó bizottságnak.[15]) 1269-ben a nyitramegyei ispánságot birta[16]) s ezzel eltünik szemeink elől. Mindennél jobban megörökítette nevét azzal, hogy muraközi birtokai védelmére egy tornyot épített, s ezzel a mai Csáktornyának alapját vetette meg.

---

[1]) Zal. II. 6. — [2]) W. XII. 525—26.; v. ö. X. 418. — [3]) W. X. 23. — [4]) Zal. II. 285., I. 132. — [5]) W. XII. 525. — [6]) Zal. I. 132.; F. VIII/1. 522.; A. II. 77.; Zal. I. 264.; F. IX/1. 249.; A. V. 174. — [7]) A. VI. 78. — [8]) Száz. 1889. VIII. 92. — [9]) V. ö. H. O. VI. 83. — [10]) H. O. VII. 59.; W. VII. 463., 503., 532. — [11]) H. O. VI. 105. — [12]) Starine. XXVII. 40.; H. O. VIII. 83. — [13]) V. ö. H. O. I. 65.; F. V/2. 99. — [14]) V. ö. W. VIII. 35., 55. — [15]) W. VIII. 130.; F. VII/5. 334.; W. VIII. 208., 210.; F. IV/3. 386., 404. — [16]) F. VII/1. 356.; W. VIII. 226.

Fia, II. Csák 1259-ben István stájer herczegnek volt főpohárnoka, s már birtokot is kapott ott Stájerországban: a Cillytől nyugatra eső Sachsenfeldet és Hory várat.[1]) Az 1260-iki háborúban ezt természetesen elvesztette. 1266—69-ben a Száväntúl eső Orbász megye ispáni hivatalát viselte.[2]) Ezentúl 1275-ig hivatal nélkül fordúl elő.[3]) Atyjától való megkülönböztetés végett Csákiznak (Csákity?) hívták. 1281-ben már nem volt életben.[4])

II. Csák fia III. Csák 1303—25-ben élt. 1325-ben már Csányi nevet viselt és fogott bíró volt.[5]) Unokájáról, Egyedről még ennyit sem tudunk.

I. Csák többi fiai: III. Dénes (1267—75.),[6]) IV. Miklós (1274—81.),[7]) IV. Buzád (1274—1310.)[8]) és Frigyes, a kit magyarosan Földeriknek, Földriknek, Feldriknek hívtak (1275—1303.),[9]) a közpályán nem forogtak. IV. Buzádnak egy ízben egyik somogymegyei szomszédjával, egy battyáni nemessel gyűlt meg a baja. Ezt megölte s azért 1293-ban rokonainak kárpótlást volt kénytelen fizetni.[10])

IV. Buzádnak maradt egyedűl egy fia, V. Miklós (említik 1342-ben).[11]) Ennek egyetlen leányát, az atyafiak nagy bosszúságára, a király fiúsította.

II. Buzád harmadik fia volt Tristian, a mit a magyarok idővel Terestyénre, vagy még később Terestényre alakították. Élt 1223—67-ben.[12]) 1255-ben volt a királyi »preco«-k magyarúl csőszök ispánja,[13]) s ez időből maradt föl híres (a maga nemében egyetlen) idéző pecsétje. A Muraközön jószágainak védelmére egy tornyot épített, s a mellette keletkezett helységet még a XV. században is Terestyén-tornyának hívják.[14])

---

[1]) W. XI. 463. — [2]) F. IV/3. 378., 405., VII/1. 356. — [3]) H. O. I. 65.; F. V/2. 299. — [4]) W. IX. 315. — [5]) F. VIII/1. 145.; H. O. II. 41. — [6]) F. IV/3. 405.; H. O. I. 65.; F. V/2. 299. — [7]) H. O. I. 75.; F. V/2. 299., VII/2. 89.; W. IX. 312.; v. ö. H. O. VI. 334. — [8]) H. O. I. 65.: F. V/2. 299., VII/2. 89.; W. IX. 312.; H. O. VI. 334.; F. VII/5. 483—84., VIII/1. 145.; H. O. IV. 104—114.; Zal. I. 133. — [9]) F. V/2. 299., VII/2. 89.; W. IX. 312.; F. VII/5. 483—84., VIII/1. 145.; H. O. IV. 104—114. — [10]) H. O. V. 75. — [11]) H. O. I. 186. — [12]) F. III/2. 331.; Zal. I. 7.; W. VII. 184.; F. IV/3. 405. — [13]) F. IV/2. 357.; W. XI. 422. — [14]) Csánki i. m. III. 115.

Terestény fiai, a kikről már 1255-ben maga is megemlékezik,[1]) Mihály (1267—75)[2]) és az 1310 előtt elhalt I. János,[3]) Mihály 1275-ben különösen védelmébe vette a rajki monostort.

II. Buzád negyedik fia, Lanczelott (Lanczeret, Lanczret) tudtunkkal nem viselt hivatalt. Élt 1234—59-ben.[4])

Lanczelott fia Herbort vagy Herbord 1273—1310-ben fordúl elő.[5])

Herbordnak fiai közűl István és Lőrincz 1377-ben fogott birák.[6]) Lőrinczet és VI. Miklóst, valamint fiaikat felváltva nevezik Hahótiaknak, Falkosyaknak és Söjtörieknek.[7])

II. Buzád ötödik fia Iven 1234-ben beleegyezik, hogy II. Hahótfia I. Mihály egyedűl birja Szemenyét.[8]) Egyebet nem tudunk róla.

A Buzád-ágról megjegyezzük még, hogy ez alapította 1270-ben a premontreiek rajki monostorát a Boldogságos Szűz tiszteletére. Az alapításban nagy részt vett I. Atyusz, úgy 1289-ben a csornai prépost őt egyenesen a rajki monostor alapítójának nevezi.[9])

*b)* Birtokai.

Ezen ág is főleg Zalamegyében, a Zala jobb partján, továbbá Muraközben igyekezett birtokot szerezni, ellenben régi sopronmegyei és vasmegyei jószágain lassan-lassan túladott.

A Zala jobb partján eső birtokai voltak: Szabar (1233—1368),[10]) Kerecseny és Palkonya részei 1273-tól kezdve,[11]) Aracsa egy része 1281-től,[12]) Orosztony egy része 1300-tól kezdve,[13]) Pacsa egy része 1291-ig,[14]) Szentmárton és Kondakor (ez utóbbi Szentmárton közelében feküdt) 1299-től,[15]) Rajk (Alsó-) 1255-től,[16]) az 1269-ben cserébe

---

[1]) W. XI. 422. — [2]) F. IV/3. 405.; W. VIII. 307.; V/2. 299. — [3]) Zal. I. 133. — [4]) Zal. I. 7.; H. O. VI. 82.; W. XI. 428., 463. — [5]) Zal. I. 72.; H. O. VI. 239.; Zal. I. 133. — [6]) Zal. I. 198. — [7]) A. V. 313.; Zal. I. 565., II. 288. — [8]) W. X. 447. — [9]) V. ö. F. V/2. 299., VII/5. 483—84. — [10]) F. III/2. 334.; W. VII. 76.; Zal. II. 288. — [11]) W. IX. 24., 328. — [12]) W. IX. 328. — [13]) W. X. 405. — [14]) W. XII. 524. — [15]) W. X. 362. — [16]) F. IV/2. 357—58.; Zal. I. 72.; W. IX. 483., 508.

kapott Pötréte és Bezzegd,[1]) Ung 1234-től kezdve,[2]) a Gelse mellett eső Bagota 1299-től kezdve, az ezzel szomszédos Szele-Sziget, vagyis a mai Gelse-Sziget az 1299—1313. években,[3]) Aty egy része 1280 tájától kezdve,[4]) Hahót egy része az 1234—1356. években,[5]) Buzád-Sziget (ma Sárkány-Sziget puszta) 1288-ban,[6]) Falkos (most Fakós puszta) és Söjtör 1356-ban [7]) s végre Csány az 1328—68. években.[8])

Kis megszakítással odább délre következtek a Buzád-ág oltárczvidéki birtokai. Ezek voltak 1288-tól kezdve Oltárcz-Szentgyörgy, vagyis a mai Bánok-Szentgyörgy, Valkonya (ma Vokonya), Boskfalva (ma Borsfa), Haraszti (ma puszta), a ma ismeretlen Egres és Kútfő (Bucsota mellett).[9]) Ezekből azonban Szentgyörgyöt, Valkonyát, Kútfőt, Biki, Szölkfalva, Harangülése, Kalacsodvölgy, Jánosülése és Horvát nevű kisebb jószágaikkal együtt, valamint szemenyei részüket s az ehhez tartozó Molnári és Szatmárfalva nevű birtokokat elcserélik a Szabarhoz közelebb eső Szentmárton, Kondakor, Bagos és Szelesziget nevű jószágokkal.[10])

Muraközi jószágaik közűl említik az oklevelek: a Domasincz és Mura közt eső földet 1244-ben,[11]) Bélát, vagyis a Beliczát Csáktornyától keletészakra 1254-ben,[12]) Szombathelyt (ma Szoboticza, Csáktornyától keletre) 1256-ban,[13]) Nedelk, Zunk és Polona nevű falvakat 1259-ben,[14]) a melyek közűl ma csak Polona van meg Palovecz alakban, Ternovát 1256-ban [13]) és a Dráva mellett eső ma ismeretlen Netecset 1274 táján.[15])

1254-ben muraközi lakosok határozottan állítják, hogy a Beliczától keletre eső Kemenföldet I. Csák mester, a későbbi bán birja a királyné ajándékából.[16]) Kétségtelen tehát, hogy I. Csák muraközi birtokos volt és így Csáktornya építését senki másnak nem tulajdoníthatjuk, mint neki.

---

1) F. VII/1. 356. (Zarandiensi kijavítandó »Zaladiensi«-re). — 2) Zal. I. 7. — 3) W. X. 362.; v. ö. F. VIII/1. 552.; Zal. I. 264. — 4) W. IX. 497. — 5) Zal. I. 7., 566. — 6) W. VII. 533., XII. 478. — 7) Zal. I. 566—68. — 8) H. O. II. 41.; Zal. II. 288. — 9) H. O. VI. 334.; W. XII. 477—78., 483.; W. IX. 509—10. — 10) W. X. 362.; v. ö. 109. — 11) W. VII. 184. — 12) H. O. VI. 82.; W. XI. 429. — 13) W. XI. 429. — 14) W. XI. 535. — 15) W. IX. 112. — 16) H. O. VI. 83.

Egyéb szétszórt zalamegyei jószágai voltak a Buzád-ágnak: Paczod (Zala-Lövőtől nyugatra) 1270 táján,[1]) az öt majorból (villa) álló és Paczod meg Budafa közt eső Szölcse fele 1310-ben,[2]) és Egregy, Keszthelytől északra, 1274-ben (I. Atyasz anyja után kapta).[3])

Vasmegyei jószágai voltak: Iváncs (ma Vancsafalva, Felső-Lendva közelében) 1323-ig[4]) és Kádár (a Rába és Ostfy-Asszonyfa közt) 1303-ig.[5])

Sopronmegyei jószágai voltak Hidegség és Homoki (Honky), a Fertő déli partján, 1274—1281. években,[6]) Nádasd (ma Rohrbach) és Ikka vagy Inka (ma Zillingsdorf Alsó-Ausztriában) 1274-ben.[7])

A tolnamegyei Szántón is volt ez ágnak birtoka 1288-ig.[8])

Somogymegyében, Zalához közel, ez ágé volt Vörs (Vrs) 1293—1364-ben,[9]) Csiszár (1290 táján),[10]) a Babócsa környékén eső Németiszeg 1297-ben[11]) és Baráti 1323-ban.[12])

A Dráván túl 1292-ben kapta I. Atyusz a verőczemegyei Lucsina és Orihócz nevű jószágokat[13]) (ma ismeretlenek) és 1290 táján I. Csák ivadéki Ikkáért cserébe kapták a varasdmegyei Lobort.[14])

III. Hahót ága.

*a)* Története.

II. Hahótról nevezzük Hahót-ágának. E II. Hahótot 1192-ben religiosus milesnek nevezi a veszprémi káptalan.[15])

Fia, III. Hahót 1226-ban fordúl elő először.[16]) 1230-ban már királyi kiküldött az osztrák-szentkereszti apátság javára.[17]) 1232-től kezdve comesnek írják az oklevelek,[18]) s valóban 1238—39. években vasmegyei ispán volt s azt, a ki V.

---

[1]) H. O. VI. 239., 249. — [2]) Zal. I. 133. — [3]) F. III/2. 317.; W. IX. 111. — [4]) A. II. 78. — [5]) H. O. IV. 104—114. — [6]) H. O. I. 65.; F. VII/2. 90.; W. IX. 312. — [7]) H. O. I. 65.; F. VIII/1. 145. — [8]) W. IX. 483. — [9]) H. O. V. 75.; H. Okl. 273. — [10]) H. O. V. 84. — [11]) H. O. I. 92. — [12]) A. II. 78. — [13]) W. XII. 526. — [14]) F. VIII/1. 145. — [15]) F. II. 277. — [16]) W. VI. 433. — [17]) F. III/2. 215. — [18]) W. VI. 514.; F. III/2. 331.; W. XII. 500.; F. III/2. 418.; W. VII. 7., 17., 24.; F. IV/1. 82.

István születésének örömhírét meghozta, szép földbirtokkal jutalmazta meg.[1]) Élt körülbelül 1260-ig,[2]) de többé, tudtunkkal, nem viselt hivatalt. 1241 előtt, lehet hogy 1232-ben, a Belovártól nyugatra eső rojcsai (rovistyei) vár ispánja vala.[3])

IV. Hahótot az 1251—73. években említik.[4]) Tudtunkkal hivatalt nem viselt, s két esetet kivéve csak mesternek czímezik. 1260 táján a Gyüre nemzetséggel gyűlt meg a baja, mert ennek egyik tagját emberei megölték. Nagy nehezen 1261-ben békült ki vele.[5]) 1272-ben Lendva urának nevezteti magát, a mi annyit jelent, hogy akkor már megvolt az alsó-lendvai vár és ő abban lakott.[6])

Mátét, IV. Hahót fiát, 1272-ben azért említi föl atyja levele, hogy a vasvári egyháznak tett adományát később meg ne semmisítse.[7])

I. Istvánt, IV. Hahót másik fiát, 1272—99. években említik az oklevelek.[8]) 1291-ben a királyi étekfogók kanczellárja volt. Már 1291 előtt harczolt Potul vára alatt az ország határait sértő németek ellen, de lovát leszúrták és csak egyik hű, önmagát feláldozó emberének köszönhette megmenekülését. 1291. július 14-én erősíttette meg a királylyal a meghalt hű szolga atyjának és testvéreinek kárpótlásként nyújtott földet, s ez annyit jelent, hogy I. István is ott volt már a király seregében az osztrák határon.[9]) 1292-ben hű maradt a királyhoz és a lázadó Kőszeghyek ellen harczolt. 1296-ban varasdi főispán volt s a királytól jutalomban részesűlt.[10]) III. András halála után Kőszeghy Iván bosszút állott rajta az 1292-iki harczért, elfoglalta Alsó-Lendva várát s kiveté I. Istvánt ősi jószágából.[11])

Ennek következtében I. István fia I. Miklós csakis I. Károly király hatalmának emelkedésétől remélhette Lendva visszaszerzését. Kezdettől fogva I. Károly pártján állott s az 1319—24. években királyi apród volt. Nagyon kitüntette

---

[1]) H. O. VIII. 33., 57.; F. IV/1. 146.; W. VII. 59.; F. IV/1. 157., VII/5. 232. — [2]) V. ö. F. IV/3. 403. — [3]) F. IV/2. 348. — [4]) W. VII. 333., XI. 431., VII. 506., XII. 678., VIII. 160., IX. 39. — [5]) W. VIII. 130.; F. IV/3. 403—405. — [6]) W. IX. 9. — [7]) U. o. — [8]) W. IX. 9., X. 60., 133., 361. — [9]) F. VI/1. 146—48. — [10]) W. X. 250—51. — [11]) F. VIII/2. 459.

magát 1319-ben a szerb háborúban az Obonya folyón való átkelésnél.[1]) A Kőszeghyek hatalmának megtörése után rögtön visszanyerte Alsó-Lendva várát s 1323-ban arra kiváltságlevelet is nyert.[2]) 1324—34. években zalai főispán volt,[3]) s e közben 1328-ban az osztrák háborúban ő foglalta el Wallsee osztrák főúr Haburne nevű várát és a Fehring (Stájerország) mellett eső Pertoldsteint.[4]) 1334—43 márcz. 26-ig királynéi főlovászmester s egyszersmind zalai főispán volt.[5]) 1343 áprilisban tótországi bán lett s az volt 1346 aug.-ig.[6]) Ő hódította vissza Horvátországot, ő biztatta a velenczeiek ellen fölkelt zárаikat. A Zára mellett emelt, Stikács nevű favárnál vívott 1346 júl. 1-iki szerencsétlen csatában vitézűl harczolt és két nagy sebet kapott.[7]) Mindamellett némelyek árulással vádolták őt s az elkeseredett király megfosztotta őt a bánságtól.[8])

Ekkor egy ideig hivatal nélkül maradt. 1349-ben enyhűlt annyira a király haragja, hogy megtette őt zalai főispánnak[9]) s végre 1353-ban újra visszakapta a báni hivatalt s birta azt 1353 áprilistól 1356 januárig.[10])

I. Miklós fiai 1350-ig a közéletben nem szerepelnek.[11])

Visszatérve II. Hahót fiaihoz, ennek III. Hahóton kívül még I. Mihály és második nejétől származó Ákos, Miklós és Dénes nevű fiai voltak.

I. Mihályt az oklevelek legnagyobb részt II. Buzád »frater«-ének nevezik. Igy már 1234-ben »frater c. Buzád«-nak írja őt Bertalan veszprémi püspök, s azt mondja, hogy más anyától született testvérei: Ákos, Miklós és Dénes meghagyták Mihálynak birtokában a már kapott szemenyei jószágot.[12]) De ha megnézzük a veszprémi káptalannak Szemenye átadásáról szóló, 1222-iki levelét, ott ezt olvassuk: »Michael filius Hoholt comitis et fratres sui Acus et Nicolaus«.[13]) II. Hahót

---

[1]) F. IX/7. 31., VIII/6. 68. — [2]) F. VIII/2. 458—60. — [3]) Zal. I. 178.; A. II. 277.; F. VIII/3. 423., 455. — [4]) F. IX/7. 31—32. — [5]) Zal. I. 287., 293. stb., 409. — [6]) A. IV. 344. stb.; v. ö. W. VII. 66. — [7]) F. IX/1. 480., 481. — [8]) F. IX/1. 490. — [9]) Zal. I. 486., 511.; A. V. 529. — [10]) A. VI. 60., 117., 263.; F. IX/2. 453., 471. — [11]) Zal. I. 293., 318., 395., 409.; A. IV. 560.; Zal. I. 511.; A. VI. 513.; F. IX/2. 452—53.; Zal. I. 514. — [12]) F. III/2. 418. — [13]) W. XI. 170.

fiának mondja Mihályt, továbbá III. Hahótot, Ákost, Miklóst, és Dénest a hahóti apátság alapító levele is;[1]) a zágrábi káptalan pedig 1243-ban e Mihályt »frater Chocholt«-nak írja.[2]) Világos tehát, hogy a többi oklevelekben a »frater Buzád« csak annyit jelent, mint Buzád atyafia.

E Mihály 1222—1256. években élt.[3]) 1232-ben elbocsátotta első nejét, a kivel már Hencse, Lőrincz és Virunt nevű gyermekeket nemzett, mert utólag kitünt, hogy lelki rokona, atyjának keresztleánya volt.[4]) 1239-ben királynéi szenezsál (étekfogó) vala.[5]) 1241-ben ő őrizte a tatárok támadásától biztos helyen a király gyermekeit s 1242 elején Varasd és Pettau környékén ő tartotta fenn a rendet és közbiztonságot. 1244-ben, de bizonyosan már előbb is, varasdi ispán vala s nagy dicsőséget szerzett mind magának, mind az egész Hahót nemzetségnek.[6]) Ő alapította meg 1248-ban a szemenyei ferencz-rendű kolostort a Mura mellett.[7])

I. Mihálynak egy fia volt, II. Mihály, a ki 1256-ban még gyermek vala s 1274-ben a Szemenye mellett eső Szamárfalvát eladja;[8]) és egy leánya, a kit 1256 előtt Atyusz Gyurka vett el.[9])

II. Hahót többi fiairól csak annyit tudunk, hogy Ákos és Miklós 1222-ben, midőn I. Mihálylyal megosztoztak, még ifjak, sőt gyermekek (pueri) voltak[10]) és 1234-ben Dénes nevű testvérükkel együtt újra átengedik Szemenyét I. Mihálynak.[11]) Említik őket különben a hahóti monostor javadalmazásakor is.[12])

Ákosnak egy fia maradt, II. Miklós. Ez 1260 táján köteles lett volna III. Buzád fiainak bizonyos sopronmegyei földet átadni, de ebben őt atyafiai, IV. Hahót, Videh (I. Miklós fia?) és Dénes (I. Dénes fia) megakadályozták.[13])

*b)* Birtokai.

II. Hahót fiai 1234-ben részeket birtak: Hahóton, Pölöske-Szentmihályon, Rajkon és Szilvágyon.[14])

---

[1]) Zal. I. 7. — [2]) W. VII. 148. — [3]) W. XI. 170.; F. III 2. 418.; W. VII. 23., XII. 500., VII. 249., 253., 446., XI. 428. — [4]) F. III 2. 330. — [5]) W. VII. 70., 86., 88. — [6]) W. VII. 158. — [7]) F. IV/2. 23. — [8]) W. VII. 448., IX. 106. — [9]) W. VII. 446. — [10]) W. XI. 170. — [11]) F. III/2. 418. — [12]) Zal. I. 7. — [13]) W. XII. 678. — [14]) Zal. I. 7—8.

A Hahót-ágnak III. Hahóttól származó tagjai mindent elkövettek, hogy jószágaikat Alsó-Lendva körül, a Lendva és Kerka folyók és a szomszédos patakok völgyeiben gyűjtsék össze.

1192-ben szerezte meg II. Hahót Alsó-Lendva és Fenetű (ma ismeretlen) egy részét.[1]) Alsó-Lendva nyugati, Pallina felé eső részét III. Hahót vette 1236-ban,[2]) a tőle dél felé eső erdőt 1232-ben.[3]) 1237-ben Gosztolya mellett,[4]) 1239-ben Gosztolya és Lendva között szerzett földeket.[5]) IV. Hahót szerzeményei e vidéken Regenye (= Riganócz) 1254-ben,[6]) Redics (Radics) s a ma ismeretlen Kún és Vlkoy falvak szintén 1259-ben,[7]) Csernecz, Alsó-Lendva mellett, 1265-ben,[8]) Radamas és Józsecz 1267-ben.[9]) I. István szerezte a Mura mellett Kapczától keletre, Lendvától délre eső Naratincz és Ivánkatelke nevű (ma ismeretlen) falvakat 1291-ben,[10]) Mura és Rendek nevű, Beliczától északra eső muraközi jószágokat 1298-ban.[11]) 1297-ben visszakapja Belmurát, vagyis a mai vasmegyei Mura-Szombatot és környékét.[12]) Az övé volt Dédes 1291-ben.[13])

1323-ban, miután I. Miklós az alsó-lendvai várat visszakapta, gondoskodott részben e vár tartozékainak összeiratásáról is, de csak azokról, a melyekre vonatkozó oklevelei teljesen megsemmisültek. Ilyenek voltak: Dobronak, Kerka-Szentmiklós, Tótfalu (a Kerka mellett), Damasa (ma Domasincz a Muraközben), Kerka-Szentmihály, Körmend, Szentkirály, Szentmargit, a Páka völgyében másik Szentmihály, Sók, Szentgyörgy és Pókaszeg, ismét Lendva környékén Negbte (Nedelcze?), Toronyhely (hibásan Tunhel, ma Turnicsa), Ivanócz, Barkócz, Petrócz, Lippa, másik Damasa, másik Negbte, Balasefalva (Blazsócz), Iváncz, Kilicz, Csesztreg (hibásan Chesneg) egy része, Pákaszög, Páka, Gudinire (?) a Kerka mellett, a teljesen meghatározhatatlan Borkfalva, Lambruth, Arandh, Acha, Bunga, Bolata (Bellatincz?), Pis-

---

[1]) F. II. 277. — [2]) W. VII. 17. — [3]) W. VI. 514. — [4]) F. IV/1. 82. — [5]) U. o. 166. — [6]) W. VII. 520. — [7]) U. o. 506. — [8]) W. VIII. 130. — [9]) F. IV/3. 403—404. — [10]) W. X. 60. — [11]) W. X. 326. — [12]) W. X. 250—51. — [13]) F. VI/1. 147.

feulek, Valkoföldé, a Zala mellett eső Becsefalva és végre a Balaton mellett eső s a mai Vanyarczczal egy Babcza.[1])

Maga I. Miklós is azon igyekezett, hogy érdemeinek jutalmát lehetőleg Lendva közelében adja ki a király, s ha vett birtokot, szintén Lendva tájékán vett. Igy lett az övé Bördöcze, Csömödér, Hernyék és Várfölde (Lentitől keletre) 1324-ben,[2]) Balasolcz, Ivánd, Rekettye, Sárd 1330-ban,[3]) Csesztreg, Szenterzsébet, Hétkutas 1334-ben,[4]) Csesztreg másik része 1335-ben,[5]) Kutas-Szentpéter 1352-ben,[6]) a Kebele csermely mellett eső Ládaföldé és Baraczaháza 1342-ben,[7]) Jakusföldé a Páka patak mellett 1349-ben,[8]) Jáhom és Márkföldé 1349, illetőleg 1352-től kezdve.[9]) Különösen megnövelte Lendva környékén fekvő jószágait az 1343-ban kapott Nemti vár (ma Lenti), a melyhez ekkor Kápolna, Szilvágy (Osziágy), Mahonfalva, Szentlőrincz és Mumor falvak tartoztak.[10])

Ha Lendva környékén nem szerezhettek birtokot, legalább Oltárcz és Bánok-Szentgyörgy tájékán szereztek. 1235-ben már III. Hahóté Tolmács;[11]) 1299-ben I. István odaadja az 1226-tól kezdve birt Bogota helységet,[12]) továbbá Szele-Szigetét, Szentmártont és Kondakort Valkonya (Vokonya), Biki, (Bánok-)Szentgyörgy, Kútfő, Horvát, Szölkfalva, Haranküllése, Jánosülése és Kalacsolvölgy nevű oltárczvidéki jószágokért.[13]) 1325-ben I. Miklósé Pólya,[14]) 1336-ban Ellvey-Bázáért cserébe kapja Páka- (ma Bánok-)Szentgyörgy másik részét.[15])

Egyéb szétszórt zalamegyei birtokai voltak III. Hahót ivadékának: Beszprém (az Iszabor patak mellett, Kál és Pacsa közt) 1238-ban,[16]) Iszabor 1273-ban,[17]) Porgolt (Homok-Komáromtól nyugatra) 1293-ben,[18]) Csöde a Zala mellett 1342-től kezdve[19]) és Lödögér (Zala-Apátitól északra) 1349-től kezdve.[20])

---

[1]) F. VIII 2. 461. — [2]) Zal. I. 178.; v. ö. Csánki III. 39. Börzölcze név alatt. — [3]) F. VIII 3. 456. — [4]) Zal. I. 278. — [5]) U. o. I. 293. — [6]) Zal. I. 513. — [7]) U. o. 394. — [8]) U. o. 489. — [9]) U. o. 513. — [10]) U. o. 409. — [11]) W. VII. 59. — [12]) V. ö. W. VII. 433., VII. 333. — [13]) W. X. 362. — [14]) H. O. III. 78. — [15]) Zal. I. 319. — [16]) W. VII. 59. — [17]) W. IX. 39. — [18]) W. X. 133. — [19]) Zal. I. 392. — [20]) U. o. 487.

Más (nem zalamegyei) birtokait III. Hahót ivadékának könnyen elszámlálhatjuk. Ezek voltak: Alsó-Szombatfa Vasmegyében 1335-ig,[1]) Hahót-Őrsziget, Ercsi mellett, Fejérmegyében 1327-ben [2]) és Szentefölde, Kaproncza mellett, Körösmegyében 1351-től kezdve.[3])

II. Hahót többi fiainak birtokai voltak: Szemenye, Farkasfalva (ma ismeretlen), Falkos (ma Fakós), Peleske, Asziágy (ma Szilvágy) és Páka. Ebből Szemenye 1222-ben egyedűl I. Mihályé lett. A többit Ákos, I. Miklós és Dénes nyerék.[4]) 1234-ben ehhez tartoztak Vercsap (ma Vörcsög puszta) és Herbartfalva.[5])

II. Mihály különösen a Muraközön igyekezett jószágokat szerezni. 1239-ben megvette itt a veszprémi egyház Vizmecz később Visinecz nevű, Dráva mellett eső birtokát.[6]) 1256 előtt az övé volt itt Nedelicze öt majorral, de ezt elcserélte vejének Zebeczke nevű jószágáért.[7])

Mikor varasdi ispán lett Varasdmegyében, itt is szerzett jószágokat. 1243-ban Velikase nevű földet vásárolt.[8]) 1244-ben kapta Lobor (Zlatartól északra), Velika (u. o.), Klenonik (ma Klenovnik, Trakostyántól keletre) és Zlogonya (Trakostyántól északra eső) birtokokat.[9])

1256-ban odaadta vejének Zebeczket és a tőle előbb pénzért vett Keresztúrt (a mai Petri-Keresztúrt?) a varasdmegyei, Zlatartól nyugatra eső Komor jószágért, a mely négy faluból állott.[10]) Csakhamar kitünt azonban, miért igyekezett annyira Komor megszerzésén! Azért, mert Komort, Velikát, továbbá a Klenovniktól keletre eső Bikoveczet (Bykencz) és a ma ismeretlen Pyankóczot oda adta rokonának, Lanczelottnak a muraközi Szombathely (ma Szoboticza), Béla (ma Belicza) és Tornova (ma Ternovecz) falvakért.[11]) Végre is muraközi jószágokra váltotta tehát e jószágokat.

---

[1]) Zal. I. 293. — [2]) A. II. 277.; v. ö. Csánki i. m. III. 341. — [3]) A. V. 529—30. — [4]) W. XI. 170.; v. ö. F. III/2. 418. — [5]) W. XII. 500. — [6]) W. VII. 70.; v. ö. 23. — [7]) W. VII. 446—47. — [8]) W. VII. 148. — [9]) W. VII. 158. — [10]) W. VII. 446—47. — [11]) W. VII. 447—48.; v. ö. XI. 428.

Muraköztől csak a Dráva választotta el I. Mihály obrisi vagy ebrisi birtokát, mely a Plitvicza mellett Varasd-avagy Körösmegyében esett. 1247 előtt volt az övé.[1])

II. Mihálynak csupán 1274-ig bírt és Szemenye mellett levő Szamárfalva nevű birtokáról is van említés.[2])

* * *

Az eddigiekből kitünik, mily jelentős helyet foglal el a Hahót nemzetség hazánk művelődéstörténetében. Ő alapítója a hahóti és rajki monostoroknak és a szemenyei kolostornak. Ő építője a pölöskei, buzád-szigeti, lendvai, csáktornyai és stridai váraknak s a purbachi kastélynak (várnak nevezni bajos). Hogy Lendva környékén és a Muraközön jókora területet ő népesített be, kétségtelen.

Említésre méltó még, hogy nem egy, hanem két érseket adott e nemzetség hazánknak. Tamás kalocsai érseken kívül e nemből származott még azon János is, ki elébb ferenczrendű szerzetes, utóbb 1271-ben spalatói érsek volt.[3]) A Hahót nem melyik ágából sarjadt ki, azt meg nem állapíthattuk, csak gyanítjuk, hogy ő a ferenczrendűek számára kolostort alapító I. Mihály fia vala.

## HAMVA.

*(Honowa, Homwa.)*

Valódi gömörmegyei nemzetség. A Sajó völgye közelében egy kis patak mellett, Rima-Szécstől északra szerzett e nemzetség névadója magának és ivadékának állandó lakást, Hamva nevet adott annak, s épített ott Szent-György tiszteletére a falu északi részén monostoros egyházat, magának ivadékának temetkezőhelyet.

Ivadéka, mikor szemünk elé kerül, ezen ágakra van oszolva:

---

[1]) W. VII. 249. — [2]) W. IX. 106. — [3]) F. V/1. 194.

**1.**

- Márkus
  - Hont[1]) 1266. ~ Gút-Keled nb. Balkányi N.
    - II. János 1289–1334.
      - László 1340–58.
      - Farkas[7]) 1356–58.
    - Tamás 1289–1315.
    - II. Elek 1290.
      - Lőrincz 1315–37.
        - N. leány 1352.
      - I. Jakab[5]) 1315–37.
        - Albert[9]) 1352.
          - N. leányok
          - N. 1366.
        - VII. János[9]) 1352. †
    - III. Miklós 1290.
      - IV. Miklós 1315. (?)
        - Márkus 1335. esztergomi kanonok
        - V. Miklós 1335.
        - II. András[10]) 1335.
      - III. Péter[5]) † 1315 előtt
    - I. Pál[4]) 1299–98.
      - II. Pál[5]) 1299–34.
    - III. Sándor[5]) 1299–1315.
      - IV. János 1334–56.
      - I. András 1340–56. ~ Szikszay N.
      - IV. Péter[5]) 1343.

**2.**

- Simon
  - I. Sándor 1266.
  - I. Elek,[1]) 1266–89.
    - II. Elekes,[4]) 1290–98.
      - V. János[6])
        - István 1335.
        - II. Jakab[6]) 1335.

**3.**

- I. Venczel
  - I. Miklós,[1]) 1266–74.
    - II. Venczel 1274–98.
    - I. Péter[1]) 1274.

**4.**

- I. János
  - III. János[3]) 1289.
  - II. Miklós[2]) 1274–98.

**5.**

- Tivadar
  - Novaj 1274.
    - Dénes[3]) 1289.
  - I. Albert[2]) 1289.

[1]) H. O. VII. 105. — [2]) F. VIII/6. 150., VII/4. 156. — [3]) H. O. VII. 208. — [4]) H. O. VII. 215. — [5]) A. I. 379. — [6]) A. III. 190. — [7]) Z. III. 106–107. — [8]) F. IX/7. 234. — [9]) A. V. 565. — [10]) A. III. 190.

| 6. | | 7. | 8. |
|---|---|---|---|
| Kozma,[1] 1274. | | II. Sándor [1]) 1274. | Kapolcs [1]) 1274. |
| Domokos 1289—90. | II. Péter [3]) 1290. | | |

| 9. | 10. | 11. | 12. |
|---|---|---|---|
| Bagos | | | |
| Rápolt [2]) 1289—98. | Dezső [2]) 1298. | Markep [2]) 1289. | I. Elekes [2]) 1289. |

Okleveleink a nemzetségnek csupán családi viszonyairól és birtokairól beszélnek.

1266-ban Hont ispán, Simon fiai: I. Sándor és I. Elek, továbbá I. Venczel fia I. Miklós Hamva, Runya-Keresztúr (ma ismeretlen), Szásztelek (Szásza?) és Szkáros (Zakalus) falvakban eső birtokaikon megosztoznak.[4]) Ugyanez évben Hontot mint szkárosi birtokost külön is felemlítik.[5]) Hogy e Hont a Gút-Keled nemzetség Balkányi ágából származó I. Lőrincz leányát vette el, 1358-iki periratok bizonyítják.[6])

1274-ben I. Miklós és fiai: II. Venczel és I. Péter, I. János fia II. Miklós, Tivadar fiai: Novaj (Noe) és II. Miklós, továbbá I. Kozma, I. Sándor és Kapolcs (de genere Honowa) elvesztették a Hamvával szomszédos Csízért folytatott pert.[7])

1289-ben Bagos fia Rápolt (de genere Homwa) hamvai jószágát 8 évre elzálogosítja Hont két idősebb fiának, Jánosnak és Tamásnak. A jószág I. Elekes és Domokos birtokai közt feküdt. Beleegyeztek ebbe a szomszédokon kívül: Simon fia I. Elek, I. János fiai: III. János és II. Miklós, Dezső, Markep és Novaj (Noe) fia Dénes. Ha 8 év mulva sem Rápolt, sem a szomszédok nem váltják ki a zálogot, akkor Hont fiainak joguk volt a birtokot megbecsültetni és a többletet kifizetvén örök időre sajátjukká tenni.[8])

Rápolt példáját követve, II. Venczel 1293-ban szintén zálogba tette hamvai részét Hont fia Jánosnál.[9]) I. Elek fia II. Elekes pedig 1290-ben örök áron eladta hamvai birtokát

---

[1]) F. VIII/6. 150., VII/4. 156. — [2]) H. O. VII. 208 — [3]) H. O. VII. 215. — [4]) H. O. VII. 105.. — [5]) W. VII. 145. Starus kiigazítandó Scarusra. — [6]) Z. III. 106—107. — [7]) F. VIII/6. 150., VII/4. 156. — [8]) H. O. VII. 208. — [9]) U. o. 232.

Hont öt idősb fiának. Rápolt és Kozma fiai: Domokos és II. Péter lemondtak a szomszédság révén őket illető elővételi jogról, a mi elszegényedésükre mutat.[1])

Eltelvén a Rápolt birtokának kiváltására kitűzött idő, 1298-ban csakugyan végleg Hont fiainak kezére jutott a zálog, csakhogy e vételben nem csupán a két legidősb fiú, hanem mind az öt nagykorú részes vala.[2]) Ugyanez oklevélből értesülünk, hogy II. Miklós is eladta birtokát, még pedig 1298 előtt I. Elek fia II. Elekesnek.[2]) 1299-ben Tamás III. Sándor és II. Pál mint Rás falu urai beleegyeznek az ezzel szomszédos Harkács eladásába.[3])

1315-ben IV. Miklósnak roppant panasza volt három nagybátyja: János, Tamás és Sándor, három unokatestvére Lőrincz, I. Jakab és II. Pál, továbbá sógorasszonya, III. Péter nevű testvérének özvegye ellen. Azt állította róluk, hogy hamvai és runyai jószágát már 3 éve titkon elvették és most el akarják adni.[4])

I. Jakab (Elek fia) 1324-ben még egyszer előfordúl mint Kátay György tanúja.[5])

Hont legidősb fia János még 1334-ben is élt és két unokaöcscsével, II. Pállal, meg IV. Jánossal (III. Sándor fiával) együtt kapta meg Alsó-Rást (Szkárostól délre, Gömörmegyében). Mindjárt el is különíttették azt a Tornayak Felső-Rás nevű falujától. A határjárásból aztán kitünik, hogy Felső-Rástól északra is volt még Polyán nevű örökölt földjük.[6])

1340-ben kerűl először elénk I. János fia László mint szkárosi birtokos.[7]) 1358-ban e László Farkas nevű testvérével együtt követeli nagyanyja leánynegyedét.[8]) Farkas két évvel előbb meg akarta venni Borosznokot, e Szkároshoz közel eső falut.[9])

Hontnak Elek nevű fiától származó unokái Lőrincz és II. Jakab rokonuktól, Szkárosi Miklóstól (in linea proximitatis,

---

[1]) H. O. VII. 215. — [2]) U. o. 267. — [3]) F. VII/2. 245. Az oklevél évszáma kiigazítandó 1299-re. — [4]) A. II. 379. — [5]) A. II. 169. — [6]) A. III. 126—28. — [7]) A. IV. 42. — [8]) Z. III. 106—107. — [9]) A. VI. 453.

tehát csak sógorság és nem vérségi leszármazás útján) 1337-ben megkapták Runya azon részét, mely Hamva felé esett.[1]) Az erre vonatkozó adománylevelet 1352-ben Lőrincz leánya és II. Jakab fiai: Albert és VII. János iratják át.[2]) VII. Jánosnak magva szakadt, Albertnek pedig csak leányai maradtak, s 1366-ban az atyafiak attól féltek, hogy a király e leányokat fiúsítja, ők meg elesnek az örökségtől.[3])

Ez atyafiak Hont legkisebbik fiának, III. Sándornak fiai: IV. János, András és IV. Péter valának.[4]) Közülök Jánost 1343-ban is említik, mert Szkárosi Miklóssal perelt.[5]) András 1340-ben szkárosi birtokosként fordúl elő.[6]) 1351-ben nejének, az Aba nembeli Szikszay Miklós leányának hozományát és leánynegyedét veszi föl.[7])

Alkalmasint Hont leszármazói és pedig fiának, III. Miklósnak unokái azon Hamvay Márkus (esztergomi éneklőkanonok), Miklós és András, a kik 1335-ben a Hamvától délre eső Krisan déli részét birták, s e miatt II. Elekesnek unokáival, Istvánnal és II. Jakabbal perben állottak.[8])

Mint ez adatokból untig kitünik, a Hamva nemzetség korán szétágazott s egyes ágai gyorsan szegényedtek. E miatt természetesen óhatatlan volt, hogy az ősi birtok egy része idegen kézre ne kerűljön, s az új birtokosok éppen úgy né nevezzék magukat Szkárosiaknak, Hamvaiaknak, mint a Hamva nemzetség ivadékai. Innen van, hogy egy-két, magát Szkárosinak nevező családot nem vettem föl a Hamva nemzetség táblájára, mert a vérségi leszármazást megtalálni nem tudtam.

A nemzetségnek Szent-György tiszteletére avatott hamvai monostorát 1337-ben említik.[9])

A Hont és Bagos nevek használata, továbbá az, hogy a Hont-Pázmány nemzetség egyik tagját, Istvánfia Miklóst »Hamvai« lakosnak írják, sejtetik, mintha a Hamva nemzetség a Hont-Pázmánynak egyik ága volna. Eddigelé azonban a biztos tudásra elégséges adatunk nincs.

---

[1]) A. V. 565—66. — [2]) A. V. 565. — [3]) F. IX 7. 234. — [4]) U. o. — [5]) A. IV. 384. — [6]) A. IV. 42. — [7]) A. V. 513—14. — [8]) A. III. 190. — [9]) A. V. 566.

# HARASZT.

*(Harazth,[1]) Generatio Sebastiani.)*

Bodrogmegyei, közép sorsú nemzetség. Egykor mégis a Tisza mellett, Ó-Kanizsától délre, Felső-Adorjánban Szent-Márton tiszteletére monostort alapított.[2]) Egyik tagja pedig Tolnamegyében, a mai Báttaszék és Alsó-Nána közt, épített monostort. Ezenkivül még a Baracska és Vaskút közt eső Tárnokmonostora és a Baracskától délre eső Tóti voltak közös jószágai. Az összes ágak 1270 táján osztoztak meg.[3]) Tagjai:

*a)* I. Miklós bán

| II. Miklós | Salamon | Vajda | I. Sebestény | Péter |
|---|---|---|---|---|
| 1240—1266. | 1266. | 1266. | 1240—1266. | 1266. |
| *a Sági-ág őse* | | | *a Laky-ág őse* | |
| (l. alább) | | | (l. alább) | |

I. Miklós bán fiai 1266-ban az országbíró előtt megosztoztak. A három első fiú kapta (az ismeretlen fekvésű) Neuprit falut, a Verőcze tájékán eső Dragánt, a Valpótól nyugatra eső Ság falut, a Karasicza mellett levő Gradiska (Geredistye, másként Hidvég) nevű falut, (az ismeretlen) Borcek és Bozen falvakat s a Valpó és Bolmány közt fekvő Ebrist. Ellenben a két utolsó fiú kapta Bogdását és Kustánt Baranyamegyében, Tárnokmonostorát és Tótit Bodrogmegyében.[4])

*b)* LAKY-ÁG.

Ennek tagjai a tolnamegyei Báttaszék és Pilis közt eső Lak faluról vették nevüket. Nemzedékrendjét l. a következő oldalon.

Ez ág őse, Sebestény, egy személy azon Sebestény főúrral, kinek monostora Kesztelcz mellett, Tolnamegyében állott, mert Kesztelcz és Lak szomszédosak voltak. 1240-ben róla nevezik az egész nemzetséget »Sebestény nemé«-nek.[5])

---

[1]) W. X. 349.; Hg. Eszterházy lt. f. A. nr. 2.; A. IV. 466. — [2]) A. IV. 466. — [3]) Hg. Eszterházy lt. f. A. nr. 2. — [4]) H. O. IV. 36. Az oklevél helyes kelte 1266. — [5]) W. VII. 113.

I. Sebestény (l. fentebb), 1240—1266.

I. Miklós comes [1] [2] 1271—1304. — Jakab [2] [3] 1271—1304 táján

László [1] 1301. — II. Sebestény [1] 1301. — Salamon [1] 1301—30. — I. István [1] 1301. — II. István [4] 1326.

János [5] 1330. — Péter [5], 1330. ~ Ilona — II. Miklós [6] 1347—53. — Haraszt [6] 1347—53.

Erzsébet, [7] 1381. ~ Szentszálvátory János — Klára [7] 1381.

Ekkor II. Miklós, a Sági-ág őse, és Lőrincz fia Bernát, a Tárnoki-ág őse az egész nemzetség nevében 76 hold földet átengednek a titeli és czikádori (= báttaszéki) egyházaknak.[8]) I. Miklós és Jakab 1271-ben feltörték a tárnoki monostort s e miatt adorjáni részüket vesztették.[9])

I. Miklós és fiai 1301-ben eladták, de nem szívesen, tótii birtokuk egy részét,[10]) s azért 1304-ben szerették volna azt visszakapni.[11]) 1326-ban Salamon és II. István a Tótihoz tartozó halastavak használatát rendezik.[12]) 1330-ban Salamon és már nagykorú fiai tótii birtokuk másik részét átadták atyafiaiknak, az Incsey családnak, s maguknak Lakot és tárnoki jószágukat tartották fenn.[13]) Salamonnak II. Miklós és Haraszt nevű fiai sokáig, 1347—52-ig, pereltek, hogy Tótit visszaszerezzék, de persze hiába.[14]) Salamon második fiának, Péternek leányait 1377 táján I. Lajos király laki és tárnoki birtokaikban fiúsította, s ebbe nagynehezen a többi Haraszt nembeliek is belenyugodtak.[15])

*c)* Sági-Csuporfalvi-ág.

I. Miklós (l. fentebb)

Benedek, 1296.

III. Miklós, 1337—64. — András, 1325—38.

Ságiak

Lőkös, 1364—81. — Egyed, 1368—65.

IV. Miklós 1381. — I. László 1381. — János 1381.

Jakab

IV. Miklós 1337—64. Boldogasszonyfalvy

II. Miklós

István, 1337.

Péter

II. László 1384. Csuporfalvi

[1]) Z. II. 527. — [2]) W. VIII. 356. — [3]) Z. II. 526. — [4]) Z. II. 529. — [5]) Z. II. 528. — [6]) Z. II. 523—36. — [7]) F. IX/6. 249—60. — [8]) W. VII. 113.; H. O. IV. 24. — [9]) W. VIII. 356. — [10]) Z. I. 105., II. 527. — [11]) Z. II. 530. — [12]) Z. II. 529. — [13]) Z. II. 528. — [14]) Z. II. 523—32. — [15]) F. IX/6. 249—59.

A Laky-águal állt közel atyafiságban, mert, mint láttuk, I. Miklós és Laky, I. Sebestény testvérek voltak. Benedek 1296-ban sok veszekedés után Gradiska (Geredistye vagy Hidvég) nevű birtokát sógorának, Beendi Tamásnak engedte át.[1]) Fia András 1325-ben egyik perét megnyerte.[2])

Ez ág 1337-ben élő tagjai a Tárnoki- és Incsey-ágtól Tárnokon és Tótiban kapnak őket nemzetiségi jogon megillető részeket,[3]) s éppen azért IV. Miklós és András 1338-ban tiltakoznak Tóti egyes részeinek eladása ellen.[4]) 1364-ben Egyed és Lőkös Tóti és Tárnokmonostor részeiért perelnek.[5]) 1378—81-ben II. Miklós és István ivadéki a magvaszakadt Laky Péter jószágait szerették volna a nemzetségi jog alapján megszerezni, de sikertelenül.[6])

*d)* TÁRNOKI-ÁG.

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | I. Lőrincz | | | | |
| | Bernát, 1240.[7]) | | Álmos | | |
| | II. Lőrincz, 1271.[8]) | | Sándor, 1271.[8]) | | I. Miklós |
| Demeter 1326. | Gergely 1326—44. | | Bolyár 1326—43. | Pete 1337—44. | Ivánka [13]) 1343. |
| István 1337—60. | Márk [13]) 1343. | András 1344. | Mihály 1343—60. | László [9]) 1360. | II. Miklós [13]) 1343. |

Bernát I. Lőrincz fia 1240-ben a báttaszéki és titeli egyházakkal kötött egyezségben fordúl elő.[7]) II. Lőrincz 1271-ben a tárnoki monostoron esett erőszakoskodásért kap elégtételt Álmos fia Sándorral együtt.[8])

II. Lőrincz három első fia 1326-ban a tótii halastavak jövedelméről rendelkeznek.[10]) 1337-ben Demeter fia István, továbbá Gergely és Pete a Sági-ágat illető tárnoki részeket kiadják.[11]) 1344-ben ugyanők és Bolyár fia Mihály, meg Gergely fia András felső-adorjáni birtokukat a monostor és megyés egyház kegyuraságával együtt eladják.[12]) Előző évben említik, hogy Lőrincz fiai: Gergely, Bolyár, Pete, továbbá

---

[1]) W. X. 228., 240. — [2]) A. II. 176. — [3]) Z. III. 309. — [4]) Z. III. 310. — [5]) U. o.; Z. III. 303—304. — [6]) F. XI/6. 249—59. — [7]) W. VII. 113.; H. O. IV. 24. — [8]) W. VIII. 356. — [9]) W. VIII. 357. — [10]) Z. II. 529. — [11]) Z. III. 309. — [12]) A. IV. 466. — [13]) Z. III. 305.

Demeter fia István, Gergely fia Márk, Bolyár fia Mihály, I. Miklós fia Ivánka és unokája, II. Miklós tótii jószágukat 1340 táján eladták.[1]) Pete 1343-ban királyi ember.[2])

1344-ben Istvánt, Gergelyt, Petét és Andrást Tárnokról idézik meg.[3]) István 1357-ben királyi ember Baranyamegyében.[4])

*e)* INCSEY-ÁG.

Keled
Péter comes
I. Miklós 1327—30. — János deák 1330—43.
(I. Miklós fiai:) István 1343. — II. Miklós 1343.

Keled unokái 1330-ban ifjú emberek voltak s megosztozván a Laky-ággal, nekik a tóti jószág jutott.[5]) Ehhez János deák 1334-ben Mizse fia Ejszetől megvette azon részt, melyet 1301-ben Laky I. Miklós Ejsze nagybátyjának I. Ejszének adott el.[6]) 1343-ban azonban unokaöcscseivel együtt odaadta összes tótii részét Becsey Töttösnek a baranyamegyei Kustán és Izbold falvakért.[7])

*f)*

Mikó — László 1299.
Barnabás — Leusták 1299.

Ezekről csak annyit tudunk, hogy László eladta adorjáni birtokát, de Leusták tudta s beleegyezése nélkül, s ezért Leusták visszapereli az idegen kézre jutott jószágot.[8])

*g)*

Dávid
Sámson, Luka, Benedek
1270 körül

Csak annyi ismeretes róluk, hogy általános osztálynál a Dráván túl kaptak birtokot.[9])

---

[1]) Z. III. 305. — [2]) Z. II. 55. — [3]) Z. II. 133. — [4]) A. VI. 587. — [5]) Z. II. 528. — [6]) Z. II. 511., 527—28. — [7]) Z. II. 72—73., 524—52. — [8]) W. X. 349. — [9]) Hg. Eszterházy lt. f. A. nr. 2.

## HARCZ.

*(Horch.)*

A Tolnától nyugatra eső, sárvízmenti Harcz község őrzi emlékét. Egyik tagja Pázmánfia Pál 1310-ben a baranyamegyei (Mohácstól délnyugatra eső) Lajméren 4 ekényi földet vesz rokonától, Illésfia Gáborjántól. E rokona Tolna és Paks közt (pusztaként ma is meglevő) Csámpán lakott.[1]) Világos ebből, hogy tolnamegyei nemzetség vala a Harcz.

## HÉDER.

*(Heydrich, Hedrich.)*

Önfeláldozó hősöket, kitűnő hazafiakat, jeles főpapokat nyújtott hazánknak egyik ága; előkelő, legfőbb polczokra emelkedett férfiakat, de egyszersmind féktelenűl önző rablólovagokat, s ha érdekeik úgy kívánták, hazaárulókat adott a másik.

Őse két 1142, vagy tán inkább 1146 után beköltözött testvér: Volfer (Volfger) és Héder (Heidrich, Hedrik) volt. Grácztól délre eső Vildon városból jöttek hazánkba 40 fegyveres, pánczélos katonájukkal együtt, s II. Gyécse király Volfernek Küszint (a mai vasmegyei Német-Ujvárt), Hédernek Győrtől nyugatra, a mai Hédervára területét adta szálláshelyűl.[2]) Megjegyezzük, II. Gyécse 1150—1157-iki udvarbíráját és III. István 1162-iki nádorát Heyndriknek vagy Heidriknek hívták,[3]) de ennek Volfer testvérével való azonos voltát semmisem bizonyítja. Mind a mellett Volfer Héder (Heidrich, Heyderik) nevű testvére vagy nagyon kíváló férfiú volt, vagy szerfelett nagy kort élt el, mert csak így érthető

---

[1]) Z. I. 127. — [2]) Hist. Hung. Font. Dom. II. 94. Kézai szerint. Kézai különben hibás, mert a Héder nem őseinek bejövetelét Gyécse fejedelem (Szent István atyja) idejére teszi. Tévedését még egyebekkel is megtoldja a Képes Krónika (u. o. 129—130.). — [3]) W. I. 50., 60., 61., 62., VI. 92.; F. II. 144., 164.

meg, miért nevezték el az egész nemzetséget róla és nem Volferről.

Kézai azon tudósítását, hogy Volfer a szállásúl kapott Küszin hegyen favárat, utóbb pedig monostort épített, kétségtelenné teszi egy magának Volfer comesnek nevében szóló 1157-iki oklevél, a mely elmondja, hogy e monostort a Bold. Szűz tiszteletére avatta s a pannonhalmi monostor alá rendelte.[1]) Éppen ebből kétségtelen az is, hogy Volfer és testvére csak II. Gyécse idejében jött hazánkba.

A nemzetség három ágra oszlik: Kőszeghy-, Héderváryés Köcsky-ágakra. A három ág 1250 táján már teljesen szétvált, tagjaik sokszor egymás ellen harczoltak. Különkülön kell tehát őket ismertetnünk.

I. Kőszegi-ág.

Igy nevezzük, mert ez ág felemelője, II. Henrik alapította a vasmegyei, derék Kőszeg várost, s e körül forog az itt tárgyalt időszakban jóformán az egész ág története. Legtöbb íróink Németújváryaknak hívja ez ág tagjait, de hibásan, mert Németújvárt nem ők épitették s jogosan nem is bírták. A külföldi írók, a ki itt-ott ez ág tagjait »Güssing«-ieknek írják, Güssing alatt nem Németújvárt, hanem Kőszeget, németesen Guessiget értik.[2]) Nemzedékrendjét lásd a következő oldalon.

Az ország történetét kellene megírnunk, ha II. Henriktől kezdve ez ág tagjainak viselt dolgait részletesen előadni akarnók. Ezt azonban terünk nem engedi. Csak hivatalaik, főbb tetteik és birtokaik felsorolására szorítkozunk.

Wolfer fiától, Aenztől (vagy helyesebben Hencztől) III. Béla elvette a küszini monostort s helyette a kapornaki monostort adta neki. Aenznek külföldön növekedett fiai ezt is elvesztették, de 1212-ben visszakapták.[3])

I. Henrik fia II. vagy Nagy Henrik véste először nevét hazánk történeténetének lapjaira. Hivatalai:

1244—45-ben vasmegyei ispán.[4])

1247—54-ben somogyi ispán.[5])

---

[1]) F. III/2. 144—45. — [2]) Sopr. I. 171. — [3]) W. VI. 354. — [4]) F. IV/1. 329., 388. — [5]) F. IV/1. 454.; H. O. VII. 39.

Volfer, 1157.

- Aenz (Hencz) comes [1] 1196.
  - Mihály,[1]) 1212.
  - I. Henrik,[1]) 1212.
    - II. (Nagy) Henrik,[2]) 1244—1274., † 1274. országbiró, nádor, tótországi, sói és ozorai bán. 1-ső ~ N. 2-ik ~ Lichtenburgi N.
      - I. Miklós [3]) 1266—1299. nádor, tótországi bán
        - Kakas II. Miklós,[4]) 1314—1332. fölovászmester ~ Katalin ~ Erzsébet (1336.) *a Lékay Kéméndy és Rohonczy családok őse*
          - IV. János[8]) 1336.
          - László [8]) 1336.
          - IV. Henrik [8]) 1336.
      - I. Iván (János) [3]) 1266—1306. nádor, tótországi bán
        - Gergely [5]) 1287—97. herczegi főasztalnok
          - III. Miklós [9]) 1308—14. tárnokmester † 1314.
          - András [9]) 1312—21. zalai főispán † 1326 előtt
        - Farkas II. János [6]) 1325—1333.
      - I. Péter [3]) 1275—89. veszprémi püspök
      - III. Henrik,[3]) 1278—1308. tótországi bán, tárnokmester, somogyi, tolnai, baranyai, bodrogi ispán ~ Dáray Majs nádor leánya
        - III. János,[7]) 1310—27. fölovászmester, somogyi, tolnai, baranyai és bodrogi főispán *a szekcsei Herczeg cs. őse*
          - IV. Miklós [10]) 1339—51.
          - III. Péter [10]) 1339—51.
          - V. Henrik [10]) 1339—51.
        - II. Péter (Herczeg)[7]) 1310—51. bodrogi főispán *a Tamásy cs. őse*
          - VI. Péter,[11]) 1357.
        - N. leány 1300. ~ Turchus

[1]) W. VI. 354. — [2]) H. O. VI. 184. — [3]) W. IV. 363.; H. O. VIII. 310. — [4]) A. I. 335. — [5]) H. O. VII. 201—202. — [6]) Zal. I. 184.; F. VIII/3. 129. — [7]) Z. I. 128. — [8]) Turul 1893. 181. — [9]) A. I. 337. — [10]) H. O. V. 124—27. — [11]) A. VI. 587.

1254—60-ban országbiró, somogyi és garicsi ispán.[1])
1260—66-ban nádor és pozsonyi ispán.[2])
1267—70-ben májusig tótországi bán.[3])
1272 nov. 27.—1273 áprilisig sói és ozorai bán.[4])
1273 május—1274 szept. 26-ig (kis megszakítással) tótországi bán.[5])

1260-ban részt vett a morvamezei ütközetben.[6]) 1265-ben az isaszegi csatában Rozgonyi II. Radnót levetette lováról, s két fiával együtt V. Istvánnak fogságába jutott.[7]) 1270 közepén V. Istvántól félvén, hazaáruló lett és Kőszeg, Szalonak, Szentvid, Borostyánkő és Kertes nevű várait, továbbá a zagorjai (tótországi) Farkasvárát átadta Ottokár cseh királynak.[8]) Az 1271-iki béke után V. István e várakat visszafoglalta.[9]) Ottokár őt az alsó-ausztriai Laa vár kormányzóságával kárpótolta. Ugyanitt újra megnősült és Lichtenburg Smil cseh főúr leányát vette el.[10]) V. István halála után egyszerre hátat fordított Ottokárnak, visszajött hazánkba s itt visszakapta jószágait. Kezet fogott ezután Gút-Keled Joachimmal, megölte Macsovi Béla herczeget, 1274-ben fogságban tartotta a királyt és öcscsét, András herczeget,[11]) s így vezette hazánk sorsát az akkori pártviszályokban mindaddig, míg megérdemelt büntetése utól nem érte, s 1274 szept. 26—29 közt el nem esett a fövenyi mezőn.[12])

Fentemlített várain kívül birtokos volt még II. Henrik Rojcsa (Roviscse) mellett, Belovártól nyugatra.[13]) A pozsonymegyei Árpád-Sokához 1269-ben, a szomszédság révén, elővételi jogot tart;[14]) a Bazin mellett eső Zumperg és Czajla (Simperg, Churle) falvakat pedig politikai pártállása szerint hol elfoglalta, hol elvesztette.[15])

---

[1]) W. VII. 370.; F. IV 2. 218., H. O. VII. 53., 56.; F. VII 1. 360.; W. VIII. 2. — [2]) F. VII 5. 328.; W. XI. 498. VIII. 73. — [3]) W. III. 157., XI. 598. — [4]) H. O. VIII. 149., VI. 192. — [5]) F. V 2. 88., 184.; H. O. VI. 199.; W. IV. 38., XII. 89. — [6]) H. O. VII. 87. — [7]) F. V 1. 55., IV/3. 415.; H. O. VI. 154., VIII. 113.; v. ö. F. IV 3. 346., 410., 468. — [8]) F. V 1. 116., W. III. 249—50. — [9]) H. O. II. 10., VI. 184. — [10]) Pauler i. m. 392. — [11]) U. o. 394.; W. IV. 40., 38. — [12]) W. XII. 89., IV. 38. — [13]) F. IV 2. 348. — [14]) W. VIII. 226. — [15]) W. IV. 39—40.

II. Henrik fiai, egy eset kivételével, mindig együtt tartottak. Előbb hivatalaikat, aztán főbb tetteiket soroljuk föl.

I. Miklós hivatalai:

1273 februárban zanai ispán.[1])

1274 márcz. főpohárnok és mosonyi ispán.[2])

1275 jún. 5.—nov. nádor és soproni ispán.[3])

1276 jún.—1277 júl. újra nádor és soproni ispán.[4])

1277-ben rojcsai (roviscsei, Körösm.) ispán.[5])

1278 áprilisban tótországi bán.[6])

1280 okt.—1281 márcz. újra tótországi bán.[7])

1284 decz.—1286 júl. harmadízben nádor és pozsonyi ispán.[8])

1289 szept. negyedízben nádor és somogyi ispán.[9])

1290—92-ben ötödízben nádor és somogyi ispán.[10])

I. Iván (János) hivatalai:

1273 febr. zalai ispán.[11])

1273 máj.—1274 szept. 26-ig soproni ispán.[12])

1275 jún. 5.—nov. tótországi bán.[13])

1276 aug. tárnokmester és bachai (banai) ispán.[14])

1278 nov. előtt András tótországi herczeg tárnokmestere és zalai ispán.[15])

1280—81 márcz. orbászi, zanai, garicsi és gecskei ispán.[16])

1281—82 máj. nádor és soproni ispán.[17])

1284 nov.—1285 okt. tótországi bán és körösi ispán.[18])

1287 jún. 8. nádor és soproni ispán.[19])

1288 júl 1. nádor és soproni ispán.[20])

---

[1]) W. XII. 74. — [2]) Sop. I. 38.; W. IV. 41. — [3]) F. V/2. 248., 258. — [4]) F. V/2. 336.; W. IX. 180. — [5]) F. V/2. 544. — [6]) Blagay okl. 24—28. — [7]) U. o. 40.; Tkal. 207. — [8]) F. V/3. 260.; H. O. VII. 189., IV. 98., VII. 196., 200.; F. V/3. 329. — [9]) F. V/3. 481. — [10]) F. VI/1. 117.; W. V. 25., X. 93. — [11]) W. IX. 27. — [12]) F. V/2. 105., 129., 127.; H. O. I. 61.; F. V/2. 154.; Sopr. I. 38.; W. IV. 38. — [13]) F. V/2. 248., 245. — [14]) F. V/2. 336.; H. O. VII. 162. — [15]) F. V/2. 472. — [16]) Blagay okl. 40.; Tkal. I. 207. — [17]) F. V/3. 98.; W. IX. 297., 312.; F. VII/5. 452.; H. Okl. 93., 97. — [18]) Starine XXVIII. 122—23.; F. V/3. 260.; W. IX. 385.; H. O. VIII. 245.; F. VII/5. 468. — [19]) H. O. VII. 202. — [20]) U. o. 206.

1290—91 tárnokmester és soproni ispán.[1])

1301—4 Venczel király dunántúli nádora, soproni és mosonyi ispán.[2])

I. Péter 1275—89-ig veszprémi püspök volt.[3])

III. Henrik hivatalai:

1291—92 tótországi bán.[4])

1301—2 Venczel király tótországi bánja, somogyi és tolnai ispán.[5])

1303—6 Venczel és Ottó királyok tárnokmestere, tótországi bán, Somogy-, Tolna-, Baranya- és Bodrogmegyék főispánja.[6])

1308 júl. Magyarország tárnokmestere, tótországi bán.[7])

1308 nov.—1309 okt. csupán tótországi bán.[8])

Lássuk már most e négy testvér élte sorát.

1265-ben Iván és egyik testvére (hihetőleg I. Miklós) atyjukkal együtt V. István fogságába estek Isaszegnél.[9]) 1270-ben Iván már önálló volt és atyjával együtt Ottokárhoz pártolván, két Stridó várat ennek adott át.[10]) 1273 februárban Iván és Miklós vezérei voltak a Stájerország pusztítására küldött seregnek.[11]) Később májusban Iván Győr visszafoglalásában vitézkedett,[12]) júliusban a loós-peresztegi csatában a csehek egyik csapatát ő verte meg.[13]) Ezen érdemeiért kapía 1273-ban a nyitramegyei Szeniczet (Szenczét);[14]) ő maga pedig 1273 szept. 3-án Sótonyban (Sárvártól délre) Hodász nevű birtokát Nádasd Imrének ajándékozza, s körmendi tisztjeinek Hodász átadását megparancsolta.[15]) 1274 szept. 28—29 közt, atyjuk bukásakor, ők is elvesztették hivatalaikat, s csak félév múlva fogadta őket kegyébe a királyi udvar.[16]) 1275 novemberben újra hűtelenek lettek, s Péter püspökre az új nádor, Csák Péter haragudván, Vesz-

---

[1]) F. VI/2. 117.; H. O. II. 20., VI. 365. — [2]) F. VIII/1. 103., 152., 172.; H. O. IV. 104. — [3]) W. IX. 115.; W. XII. 472. — [4]) F. VI/1. 117. — [5]) Z. I. 104—105. — [6]) F. VIII/1. 116.; Z. II. 530.; A. I. 92., 196.; F. VIII/1. 200. — [7]) F. VIII/1. 251. — [8]) Mon. Vat. S. I. T. II. 116., 305.; A. I. 183. — [9]) F. IV/3. 415., 410.; H. O. VI. 154. — [10]) F. V/1. 116.; W. III. 149—50. — [11]) W. XII. 74., IX. 27. — [12]) F. V/2. 105., 494. — [13]) H. O. I. 61. — [14]) W. IV. 38. — [15]) H. O. VIII. 155. — [16]) Pauler i. m. II. 407—409.

prémet feldúlta.[1]) 1276 júniusban kibékültek IV. László királylyal és 1277 júliusban az ő várukban, Kőszegen találkozott IV. László király Habsburg Rudolffal.[2]) 1278 elején IV. László testvéréhez, András herczeghez pártoltak, s hogy Tótországban könnyebben kormányozhassanak, a Vodicsay (Blagay) családdal kibékültek.[3]) András herczeg halála után, 1279 márcz. 4-én IV. László újra kegyébe fogadja őket.[4]) Iván és Miklós ekkor megosztoztak vasmegyei javaikon.

Miklós kapta:

Léka és Szentvid várakat, Bozsok, Velem, Szerdahely (ma is meglevő) és Czák, Miklós, Kostony, Envyd, Karala, Styplek (Széplak?), Thunre (ma ismeretlen) falvakat, Guar és Ablancz felét, továbbá a Langeck-Goberling-i úttól délre eső erdőt.

Iván kapta:

Kőszeg és Borostyánkő várakat, Doroszló, Pereszteg, Tacskánd (ma is meglevő) Kuneche és Pulad (ma ismeretlen) falvakat, Guar és Ablancz falvak másik felét és a Borostyánkő (Pernstain) mellett eső erdőt.[5])

Mivel ez osztályban III. Henrikről szó sincs, azt kell hinnünk, hogy ő a tótországi javakat kapta. E Henriket név szerint 1279-ben említik, mert aug. 28. előtt egy velenczei kereskedőt megkárosított. Kicsinyített néven Herkának hívták.[6])

1280 okt. 30-án Ozalyon, Tótországban, I. Miklós, I. Iván és Péter újra békét kötnek a Vodicsay családdal és ennek pártjával.[7]) Ez év decz. 7-én Miklós Poloncha nevű Szentbenedek mellett eső birtokát odaadta egy rojcsai kerületben, a Belezna (Blyzna) és Velika patakok közt eső jószágért.[8]) Ugyanez évben III. Henrik nejével, Majs nádor leányával kapja a körösmegyei Gordova (ma Grgyevácz, Belovártól délkeletre) jószágot.[9]) Mint tótországi birtokosok annyira garázdálkodtak s oly rettenetes károkat okoztak a

---

[1]) U. o. 414—15. — [2]) H. O. VI. 57.; W. IV. 77., 1277. decz. 20. előtt ujra kibékültek a királylyal; H. O. VII. 164. — [3]) Blagay okl. 24—28., v. ö. 38. — [4]) H. O. I. 73. — [5]) F. V 2. 593—94., v. ö. V 2. 597. — [6]) W. XII. 262. — [7]) Blagay okl. 40. — [8]) Starine XXVIII. 100. — [9]) H. O. VI. 260.

zágrábi püspök birtokain, hogy ez 1281 márczius 25-én kénytelen volt I. Miklóst, I. Ivánt és III. Henriket az egyházból kiközösíteni. Ezt ápril 27-én Lodomér érsek is jóváhagyta.[1]) 1283 végén negyedízben lázadtak fel s IV. László király 1283 nov. 24.—1284 febr. 17-ig Szentvid és Borostyánkő nevű váraikat ostromolta, de sikertelenűl.[2]) A királyi sereg visszavonulása után I. Miklós, III. Henrik és I. Péter, a veszprémi püspök, Pécset rohanták meg és foglalták el.[3]) 1284 jun.—1286 aug.-ig hívek voltak.[4]) 1284-ben ajándékozta el I. Miklós Asszonyfalva (ma Asszonyfa, Vasmegye, Szombathelytől északkeletre) nevű birtokát.[5]) 1285-ben pedig majsai (Baranyam.?) jószágát odaadta a Hahót nembelieknek, csakhogy megkaphassa érte a sopronmegyei László (Laztay) falut. A mint aztán ez kezéhez jutott, mindjárt a borsmonostori apátságnak ajándékozta.[6]) 1286 őszén ötödízben lázadtak föl, elfoglalták Pozsony várát s a Zsitvánál megverték a királyi sereget.[7]) Behívták András herczeget, a későbbi III. András királyt, Iván lett ennek nádora, Miklós a bánja és Iván fia Gergely főasztalnoka.[8]) Többé nem is békültek ki IV. Lászlóval, 1287-ben Pozsonyt elvesztették ugyan,[9]) hanem Tótországban és a kezükön levő dunántúli vármegyékben ezentúl önállóan intézkedtek.[10]) 1288-ban I. Miklós Lászlófaluban 30 telket (lehen) ad a borsmonostori apátságnak.[11]) I. Iván pedig Garics mellett eső Plosnicza várát odaadta cserébe a vasmegyei Egervárért,[12]) Ölbő nevű birtokát meg Rába-Sömjénért. Ekkor már külön udvart tartott, jegyzőinek igazgatója (mestere) a vasvári prépost vala.[13]) 1289-ben a magvaszakadt nemesek birtokait maga foglalja le.[14])

1289-ben Albrecht osztrák herczeg rendes hadjáratot indított, még pedig IV. László tudtával és beleegyeztével, Iván és szövetségesei ellen, s Kőszeget, Borostyánkőt, Ro-

---

[1]) Tkal. i. m. I. 207. — [2]) F. V/3. 461., 508., 460. — [3]) H. O. VIII. 310. — [4]) F. V/3. 260.; H. O. VII. 189.; H. O. IV. 98., VII. 200.; F. V/3. 329. — [5]) H. O. VII. 189. — [6]) F. V/3. 308., VII/5. 467. — [7]) Kubinyi II. 30—31. — [8]) H. O. VII. 201—202. — [9]) H. O. II. 19. — [10]) H. O. VII. 206.; F. V/3. 481. — [11]) F. V/3. 441. — [12]) H. O. VI. 333., V. 70. — [13]) F. V/3. 443. — [14]) H. Okl. 114.

honczot, Szalonakot tömérdek más várral együtt elfoglalta. E hadjárat alatt I. Péter püspököt egy nemes leszúrta.[1]) Utoljára I. Miklós vára, Szentvid, került az osztrák herczeg kezére.[2])

IV. László szomorú halála és III. András trónralépte kimentette II. Henrik fiait szorúlt helyzetükből. I. Miklós lőn III. András nádora, Iván tárnokmestere és III. Henrik tótországi bánja.[3]) Az 1291-iki osztrák háború és a haimhurgi béke következtében visszakapták elvesztett birtokaikat, de a várakat le kellett rombolni. A várak lerombolása miatt elkeseredtek, s 1291 végén Martell Károlyhoz pártoltak, hivatalaikat pedig elvesztették. 1292-ben a király hadat vezetett ellenük. Pozsonyt, melyet I. Miklós hatalmába kerített, visszafoglalta és seregével egész Zágrábig nyomúlt. I. Iván erre békét kötött, de pár nap múlva azt megszegte és a királyt fogságba ejtette. Majd megdöbbenve tettén, teljes bűnbocsánat feltétele alatt szabadon bocsátotta.[4])

1296-ban újra hadba szállt ellenük a király. I. Iván várát, Kőszeget, ostrom alá vette és megvívta.[5]) Az I. Miklós kezén levő Somogyvárt is ostromolta, de megvívásáról nincs szó.[6]) 1298-ban I. Miklós mégis III. András hívei közt fordul elő,[7]) ellenben I. Ivánt a magyar főpapok kiközösítették éppen azért, mert III. Andrást nem ismerte el.[8]) E kiközösítés alól 1299 elején a pápától felmentést kért, mert — mint mondá — csak azért érte őt e büntetés, hogy nem akart más királyt, mint az apostoli szentszék választottját.[8])

Mekkora képmutatás rejlett e kérelem mögött, megmutatta az 1301-ik év. Az apostoli szék választottjának, I. Károly királynak éppen Iván és öcscse, III. Henrik lettek legdühösebb ellenségei. Iván foglalta el I. Károly legerősebb támaszát, Esztergomot,[9]) s ő adta át azt az ifjú Venczel királynak.[9]) I. Iván Venczel alatt dunántúli nádor lett, III. Hen-

---

[1]) Pauler i. m. 519—25. — [2]) U. o. 527. — [3]) F. VI/1. 117. — [4]) H. O. VII. 219.; Pauler i. m. II. 557., 560—65.; F. VII/2. 183., VI/1. 300., W. V. 67. — [5]) W. X. 212.; H. O. VIII. 448.; W. V. 150.; F. VI/2. 263.; W. X. 252., V. 205. — [6]) F. VI/2. 19., 263.; W. V. 184., X. 369.; v. ö. F. VI/2. 67.; Sopr. I. 61., 135.; W. X. 273. — [7]) F. VII/5. 502. — [8]) F. VI/2. 225. — [9]) Knauz i. m. II. 356.

rik pedig tárnokmester, tótországi bán, Somogy-, Tolna-, Baranya- és Bodrogmegye főispánja.[1]) A kik nem voltak velük egy párton, azoknak várait elfoglalták, így pl. a Hahót nemzetségtől Alsó-Lendvát és Pölöskét.[2]) Más várakat, mint pl. a veszprémmegyei Ugodot Iván megvette.[3]) Egész Vasmegyében csak egyetlen ember volt, a ki Iván hatalmának ellenállt: Nádasd nembeli László. Ezt meg megölette.[4]) 1304 júliushan a cseh király a tőle elfoglalt esztergomi várat az ő kezére bízta, s mivel az új, Károly-párti esztergomi érseknek nem adta vissza, ez őt és testvérét, Henriket 1305 júl. 31-én kiközösítette.[5]) Ő fogadta 1305 novemberben Ottó királyt Pozsonynál. 1306 jun. 23 előtt az esztergomi várat elvesztette. Azonban Vasmegyében még 1307 május 1-én is az ő beleegyeztével történnek az adásvételek. A következő évben, vagy még 1307 végén meghalt.[6])

1293 decz. 1-én adta I. Iván zsadányi jószágát a borsmonostori apátságnak.[7]) 1304-ben egyik jegyzője, Egyed közbejöttével, csereszerződést kötött a Nagymartoni családdal. Odaadta ezeknek Pósa-Baroma és Haustros nevű falvait (Pósa-Barom a mai Magyar- és Német-Barom egy részét tette, Haustros pedig Pecsenyéd és a Lajta közt esett) s ő megkapta érte Kövesdet (ma Szárazvám Sopronm.).[8]) 1306 márcz. 24. a Fertő partján eső Homoki és Hideg-Séd negyedét szerzi meg.[9])

III. Henrik a Dráva-Száva közén igyekezett hatalmát gyarapítani, s e végből 1304 végén és 1305 elején Valkómegyét elfoglalta. Eng városát és Pozsegamegyét megraboltatta. Ő maradt régi hivatalaiban, de nem iratta többé magát László vagy Ottó király tárnokmesterének, hanem »Magyarország tárnokmesteré«-nek.[10]) 1306 szept. 12-én még Ottó híve volt.[11]) Végre 1308-ban Gentilis biborosnak sikerült őt

[1]) F. VIII/1. 103., 152.; H. O. V. 104.; Z. I. 104—105.; F. VIII/1. 116. — [2]) F. VIII/2. 457. Zal. I. 147. — [3]) F. VIII/3. 583. — [4]) U. o. 593. — [5]) Knauz i. m. 544., 558., 350. — [6]) H. O. IV. 112. Halálát bizonyítják Zal. I. 132.; A. I. 337. Ennélfogva rosszul van fogalmazva azon levél (F. VIII/3. 593.), a mely őt még 1316-ban is élőnek tünteti föl; Knauz i. m. II. 350. — [7]) F. VIII/1. 152. — [8]) U. o. 172. — [9]) A. I. 110. — [10]) A. I. 92., 196.; F. VIII/1. 200., 251. — [11]) F. VIII/1. 199.

megnyerni I. Károly részére és megjelent 1308 nov. 27. a pesti királyválasztó országgyűlésen, pedig így a tárnokmesterséget elvesztette.[1]) 1309 jún. 4. Tétényben megújítja hűségi esküjét és a jún. 13-iki koronázáson képviseltette magát.[2]) Döbrököz (Tolnam.) és Kaproncza (Körösm.) várak ura, a zalavári apátság erős, sőt erőszakos pártfogója s a Cilly környékén eső seitzi és geirachi karthausi kolostorok jótevője vala.[3]) 1309 okt. 23-án még élt, de 1310 máj. 5 előtt meghalt.[4])

III. Henrik halálával II. Henrik ivadéki fej nélkül maradtak, s túlnyomó részben fiatal emberek voltak. Összekötő kapcsúl I. Iván Gergely nevű fia szolgálhatott volna, de ezt még 1297-ben agyonütötte a villám.[5]) Két fia közűl Miklós 1308-ban és 1309-ben hűséget fogad I. Károly királynak,[6]) s 1311—14. években egész haláláig hű tárnokmestere volt I. Károlynak. 1312 jan. 23-án testvérével, Andrással és III. Henrik fiaival együtt Fürstenfelden szövetséget kötött ugyan Szép Frigyes osztrák herczeggel, de azon kikötéssel, hogy I. Károly ellen nem harczol.[7]) Meghalt 1314 ápr. 3. előtt. Kezében volt a pannonhalmi vár és a sopronmegyei Füles tájékán eső Bykug vár.[8]) Testvére, András, 1314-ben Zalamegye főispánja volt. 1316-ban föllázadt a király ellen, de ez Kőszegen ostrom alá fogta és békére kényszerítette.[9]) E békekötést már 1317-ben megsértette itt-ott, 1319 elején pedig ujólag föllázadt, de Felső-Lendvay Miklós és Köcsky Sándor királyi vezérek őt előbb Kőszeg mellett, azután Szalafejnél megverték s Kabold várát tőle elvették.[10]) Ezután Andrást már csak mint a borsmonostori apátság kegyurát emlegetik. Meghalt 1324—26 közt.[11])

---

[1]) Mon. Vat. S. I. T. II. 116—17. — [2]) U. o. 303—305. — [3]) A. I. 183., 386.; Zal. I. 202.; F. VIII/1. 251. — [4]) V. ö. A. I. 183., 203. — [5]) Pauler i. m. II. 577. — [6]) Mon. Vat. S. I. T. I. 117., 303—305. — [7]) F. VIII/1. 487. — [8]) Sopr. I. 72., 232.; F. VIII/1. 396., 487.; A. I. 317., 319., 328., 337. — [9]) Zal. I. 143.; A. I. 349.; H. O. VII. 386.; Z. I. 160., 430.; A. I. 399.; H. O. II. 29.; A. I. 430. — [10]) Sopr. I. 86.; F. VIII/2. 200., 201.; A. II. 70.; F. VIII/3. 226.; Sopr. I. 111.; Zal. I. 165., 124.; H. O. I. 140., 124.; Sopr. I. 86. — [11]) F. VIII/7. 429., VIII/2. 319., VIII/3. 129.

I. Iván másik fia II. János 1325-ben a zalamegyei Nemti (ma Lenti) vár ura.[1]) 1327—1328 jan. 8. előtt fellázadt ő is és ennek következtében Kőszeg, Sárvár és Németújvár, továbbá a zalamegyei Nemti várakat elveszti.[2]) 1333-ban Borostyánkő (Pernstain) várában lakott és az Egervártól délre eső, zalamegyei Poszva (Pozoba) helységet visszaadja Egervári Kalmér fiainak. Ragadványneve volt Farkas.[3]) Úgy látszik tőle ered az osztrák Pernstain család.[4]) Ha ez való, akkor 1336-ban végleg az osztrákokhoz pártolt át. I. Iván ivadéka 1332 előtt vesztette el Peresztegfő, Hosszú-Pereszteg, Kaptás-Pereszteg és Tacskánd nevű ősi jószágait hűtlenség miatt.[5])

I. Miklósnak egy fia maradt II. vagy Kakas Miklós. 1314-ben Andrással együtt visszaadja az Osl nembelieknek a sopronmegyei Sobort.[6]) 1316-ban Andrással ellentétben, hazánk nagy szerencséjére, hű maradt a királyhoz, úgy hogy e miatt András mérgében Kakas Miklós lékai és rohonczi várait ostrom alá vette, de sikertelenűl.[7]) Hálából a király kinevezte főlovászmesterévé, Vas- és Zalamegyék ispánjává. Ez volt 1318 ápr. 16-án.[8]) 1319 elején azonban ő is megtántorodott s Andrással együtt felkelt a király ellen. Ő is elbukott s Pölöske, meg Kanizsa-Szeg (ma Nagy-Kanizsa) várait, valamint a szintén zalamegyei Kedhidát (ma Kehidát) elvesztette.[9]) Mikor a királytól kegyelmet nyert, hivatalaiból csak a zalai főispánságot tarthatta meg. Ez volt 1320 júl. 21-én.[10]) 1328-ban arról vádolják, hogy a Ják nembelieknek Rohoncz váráért cserébe adott egyházas-niczki és lak-niczki birtokot később visszavette, s mikor hűtlenségbe esett, többi jószágaival együtt e jogtalanúl bírt niczki jószágot is elkobozták.[11]) 1332-ben végrendeletet tesz. A lékai ferenczrendű guardián volt gyóntató atyja, tehát ekkor Lékán lakott. Keczöli birtokát (Sopronm.) hagyta a bors-

---

[1]) Zal. I. 184. — [2]) H. O. I. 147.; A. V. 590., II. 344.; v. ö. Zal. I. 409. — [3]) Zal. I. 270. — [4]) Száz. 1895. 143. — [5]) F. VIII/3. 584. — [6]) A. I. 335. — [7]) Zal. I. 147. — [8]) U. o. — [9]) U. o. 160., 166.; H. O. I. 124., 140.; F. VIII/2. 200—201., VIII/3. 226.; A. II. 70.; Sopr. I. 111. — [10]) A. I. 572. — [11]) Sopr. I. 97.; H. O. IV. 141.; v. ö. F. VIII/3. 311., 323.

monostori egyháznak. Nejét Katalinnak mondja, legidősebb fiát Jánosnak.[1])

Kakas II. Miklós fiai és özvegye Erzsébet 1336 jan. 26-án hűséget fogadtak Bécsben az osztrák herczegeknek.[2]) E nyilvánvaló hűtlenségük miatt elvette tőlük a király Léka várát, és hogy eltávolítsa őket az annyi vészt hozó osztrák szomszédságból, a zalamegyei Kéménd várral némileg kárpótolta őket.[3]) Később Rohonczot (Vasm.) is visszakapták, s így lettek alapítói a Ludbregi Kakas és a Rohonczy családoknak.

III. Henrik ifjú[4]) fiai az 1310—30. években szintén nagy akadályai voltak I. Károly uralma megállapodásának, s annál veszedelmesebbek voltak, minél nehezebb volt tótországi sziklaváraik megvívása. Tótországban az akkori Zagorjamegye (ma Varasdmegye része) egészen az övék volt, Korpona (ma Krapina), Osztercz (Zlatartól északra) és Kosztol (ma Kosztel) várakkal.[5]) Azonkívül Körösmegyében Kaproncza, Tolnamegyében Dombovár és Döbrököz várai is kezükben voltak.[6])

III. Henrik fiai, III. János és II. Péter, 1310-ben fordúlnak elő első ízben, s Majsa nevű baranyamegyei birtokukat átengedik Bánfia Miklós atyafiuknak (frater).[7]) 1312-ben ők is szövetséget kötnek Szép Frigyes osztrák herczeggel.[8]) Ugyanez évben III. János főlovászmester lett s egyszersmind Somogy-, Tolna-, Baranya- és Bodrogmegyék főispánja volt s maradt 1315-ig.[9]) E megyék főispánságát szemmel láthatólag atyjától örökölte. 1315 okt. 7. előtt elvesztette a főlovászmesterséget.[10]) Ugyanekkor Péter testvérével és András rokonával együtt föllázadt a király ellen, a vele nem tartókat kegyetlenűl üldözte s Atyina (ma Vucsin, Verőczem.) és más várakat elfoglalta.[11]) 1316 májusban a király hadat vezetett ellenük s Pécs-Várad, majd Szigetvár, illetőleg Zsibót körül táborozott.[12]) Átment a Dráván is, de 1317

[1]) F. VIII/3. 663. — [2]) Turul 1893. 181. — [3]) Turul. i. h. 182. Zal. II. 40. — [4]) Magnifici iuvenes Z. I. 137. — [5]) H. O. V. 124—27. — [6]) A. I. 386., 183.; Z. I. 143. — [7]) Z. I. 128., 137. — [8]) F. VIII/1. 487. — [9]) Z. I. 137., 143. (itt a magister tavernicorum kiigazítandó: magister agazonum-ra), 146. — [10]) A. I. 386. — [11]) A. I. 427., III. 78.; F. VIII/6. 65.; Blagay 84. — [12]) Z. I. 153.; A. I. 396.

május végéig nem tudta őket megtörni.[1]) Végre is békét kötött velük, de III. János hivatalait nem adta vissza. 1323-ban III. János »hű« a királyhoz.[2])

1326-ban újra föllázadtak I. Károly király ellen. Ez alkalommal azonban emberükre találtak. Ákos Mikcs tótországi bán erős küzdelem után 1326 végén vagy 1327 elején még jan. 30. előtt megvívta Kapronczát s megtörte hatalmukat.[3]) Gordovát (ma Grdjevácz) is elvesztették. Kapronczáért kapta — mint látszik — III. János cserébe a tolnamegyei Tamásit. II. Péterről biztosan tudjuk, hogy Zagorjáért és ott levő váraiért a baranyamegyei Szekcső és Kőszeg (Battina) várakkal, Bodrog, Daut, Szántó és Nyavaládbodrogmegyei városokkal kárpótolta őt a király.[4]) Ettől fogva II. Pétert mint baranya- és bodrogmegyei gazdag, itt-ott erőszakos földesurat emlegetik 1351-ig.[5]) Kitünik e levelekből, hogy a baranyamegyei Kőszeg várához Darócz város, Izsép és Darázs helységek tartoztak.[6]) Első neje Blagay II. Babonity leánya volt.[7]) 1347-ben Bodrogmegye főispánja vala.[8]) 1351-ben unokaöcscsei arra kényszerítették, hogy III. János fiát, IV. Henriket fiává fogadja, s hogy ha Anna nejétől fia születik, IV. Henrik e fiúval együtt osztozzék a szekcsövii, kőszegi uradalmakon s a bodrogmegyei jószágokon; kifizetvén előbb özvegyének Annának 3000 márka hozományt.[9]) Ebből azonban nem lett semmi.[10])

II. Hédervár-ág.

Itt-ott még kétséges és csak következtetésen alapuló nemzedékrendje a túloldalon látható.

E nemzedékrendre nézve megjegyezzük, hogy II. Héder és I. Dénes kétségtelenűl I. Héder (Heydrich, Hedrich, Hedruch, Heyderich) leszármazói. Csak az bizonytalan, hogy fiai voltak-e I. Hédernek, avagy unokái. Hogy II. vagy Őz Dénes I. Dénes fia volt, arra egyenes bizonyítékunk nincs, de kétségtelennek

---

[1]) A. I. 399.; Z. I. 160.; A. I. 363. Az évszám kiigazítandó 1316-ra; A. II. 128.; F. VIII/2. 442. — [2]) F. VIII/2. 442., VIII/6. 65. — [3]) A. II. 255., 464.; Sopr. I. 112. — [4]) H. O. V. 124—27. — [5]) A. III. 621—22.; Z. I. 607., II. 41., 133., 169., 257—62., 287., 298., 320., 376., 378., 387. — [6]) F. IX/1. 96., 145. — [7]) Blagay 105. — [8]) Z. II. 169. — [9]) H. O. V. 124—27. — [10]) V. ö. A. VI. 587.

- I. Héder, 1157.
  - II. Héder 1210—23.
    - I. Jakab [1]) 1255—78. ~ Monoszló nb. Nabut
      - II. Lőrincz [4]) 1278.
      - Egyed [4]) 1278.
      - Henrik [4]) 1278—84.
      - I. István [4]) 1278.
    - I. Lőrincz [1]) 1255.
      - Margit [5]) 1310. özvegy ~ Dáray Salamon
    - N. leány [1]) 1255. ~ Boár-Kalán Pósa
  - I. Dénes
    - Herrand [2]) 1255—75. főlovászmester mosonyi, vasi ispán
      - II. Jakab [12]) 1297.
      - I. Miklós [6]) † 1326 előtt
    - III. Héder [3]) 1252—79. honti ispán ~ Vekhard leánya
      - I. János, [7]) 1274. † 1284. febr. 6. előtt
    - Őz
    - II. Dénes
      - Dezső, [6]) 1285—1330., † 1330. királynéi udvarbiró, soproni főispán ~ N.
        - IV. Héder [8]) 1331—39.
          - IV. Miklós [10]) 1350.
      - II. Miklós [6]) 1326.
        - III. Miklós [9]) 1339—50.
          - V. Miklós [11]) 1348.
          - György [11]) 1348.
          - II. János [11]) 1348.
          - Mihály [11]) 1348.
        - II. István [9]) 1333.
      - András [6]) 1326.

[1]) W. VII. 411. — [2]) H. Okl. 27. — [3]) H. O. VI. 75. — [4]) H. O. VI. 233. — [5]) A. I. 183., 203. — [6]) F. VIII/3. 85., 125—26. — [7]) Sopr. I. 36. — [8]) H. O. III. 110. — [9]) A. III. 592. — [10]) H. O. V. 123. — [11]) H. O. I. 205. — [12]) W. XII. 604.

tartjuk azt a következő okokból: 1326-ban I. Dénes unokája I. Miklós bekényi jószágát Intay Péternek ajándékozta, s ebbe II. vagy Őz Dénes fiai, mint legközelebbi atyafiaik, beleegyeztek.[1]) Valamint tehát I. Miklós unokája volt I. Dénesnek, épp úgy Őz Dénes fiai is, mert csak úgy lehettek legközelebbi atyafiai. Továbbá azon Németújvártól keletre eső jószágokat (Szentkút, Szombatfalva stb.), melyeket Herrand mester 1255-ben kapott, később II. Dénes leszármazóinak kezén találjuk.[2]) Ez csak úgy magyarázható meg, hogy Herrand ivadékának magvaszakadtával II. Dénes leszármazói voltak a legközelebbi atyafiak és így örökölték az említett jószágokat. II. Dénesnek ennélfogva Herrand testvérének kellett lennie.

II. Héder comest 1210-ben mint a mosonyi Duna balpartján eső Novák helység szomszédos birtokosát említik.[3]) 1223-ban győri ispán volt.[4])

Fiai, Jakab és Lőrincz, 1255-ben nőtestvérüknek, Baár-Kalán Pósa özvegyének hozományát e Pósa fiától, Nánától visszaszerezték.[5])

I. Jakab 1269-ben a Bős mellett (Pozsonym.) eső Árpádsoka falut szerette volna megszerezni.[6]) 1271-ben Miske fia Istvánnal perel a nádor előtt.[7]) 1278-ban a maga és fiai nevében kijelenti, hogy Bokod (Bukud) jószág nejét, Monoszlay Nabutot illeti, mert ennek pénzén vette.[8]) Ugyanez évben elveszti a királytól kapott Fonyó helységet, mert 1278 augusztus 26 táján Kőszeghy II. Henrik fiaihoz csatlakozott.[9])

I. Jakab fiai közűl Henriket még egyszer említik. Ő is a Kőszeghyek embere volt, s azért 1284 febr. 17-én Bolda nevű vasmegyei jószágát elkobozzák.[10]) Az oklevél írója megjegyzi, hogy e Henrik a Kőszeghyeknek atyafia (fratere) volt.

I. Lőrincz leánya, Margit, Dáray Salamonhoz ment férjhez, s 1310-ben azon fáradozik, hogy a somogymegyei

---

[1]) F. VIII/3. 81., 125—26. — [2]) Csánki i. m. II. 798. — [3]) W. VI. 342. — [4]) F. III 1. 395. — [5]) W. VII. 411. — [6]) F. VII/1. 357. — [7]) H. Okl. 62. — [8]) H. O. VI. 233. — [9]) W. IV. 97. — [10]) F. V 3. 460.

Déshida (ma Deseda) birtokot leánya számára megmentse.[1]) Megjegyezzük, hogy utóvégre e Margit lehetett II. Lőrincz leánya is, de életkora s hogy 1309-ben már férjhez ment nagy leánya volt, arra utalnak, hogy I. Lőrincz leányának tartsuk.

Áttérve már most I. Dénes fiaira, Herrand már 1255-ig is nagy szolgálatokat tett Ausztriában, Morva- és Stájerországban IV. Béla királynak. Ezért kapja aztán 1255-ben egyik rokonának, az elhúnyt Werenhart győri kanonoknok birtokaiból a Németújvártól keletre, Vasmegyében fekvő Szentkút, Merhárt (ma ismeretlen), Szombatfalva (ma Szombatfa), Ujfalu és Pinka (ma ismeretlen) falvakat a királytól.[2]) 1262-ben királyi főlovászmester, 1268-ban mosonyi ispán, 1275-ben királynéi udvarbiró és vasmegyei ispán vala.[3])

Herrand fia II. Jakab 1297-ben nagy dologra határozta el magát odaadta mosonmegyei Oroszvár, Rajka, Szerdahely és Csütörtökhely (ma Fincztagmarkt) falvait a királynak, csakhogy ő ezekért megkaphassa Monyorókerék uradalmát.[4]) Nyilván azért tette ezt, mert a monyorókeréki a németújvári uradalommal határos. Atyját ekkor már »Hernard«-nak írja a budai káptalan, de hogy ez alatt is »Herrand«-ot értettek a régi magyarok, a somogymegyei Herrand falvának és a vasmegyei Hernád-Mesteri falunak kiírásai mutatják.[5]) A másik fiúról, I. Miklósról csak annyit tudunk, hogy 1326-ban halt el és Vasmegyében Egyházas-Hetye mellett eső bekényi ősi birtokát Intay Péternek hagyta.[6])

I. Dénes másik fia, III. Héder, 1252-ben nejének, Vekhard leányának, első férje, a magtalanúl elhúnyt Győr II. Mór után járó hozományáért perelt és azt meg is nyerte.[7]) 1269-ben megvette Árpádsoka falut (Bős mellett), de azt 1270-ben, V. István trónra lépte után, kénytelen volt visszaadni első tulajdonosának, Amadé I. Lothárdnak.[8]) E közben 7 márkányi kárt okozott Bősön, s azt 1271-ben fizette le.[9])

---

[1]) A. I. 183., 203. — [2]) H. Okl. 27. — [3]) Sopr. I. 25.; F. IV/3. 456., V/2. 245. — [4]) W. XII. 604. — [5]) Csánki i. m. II. 612., 755. — [6]) F. VIII/3. 81., 125—26. — [7]) H. O. VI. 75. — [8]) W. VIII. 226.; H. O. I. 48. — [9]) H. O. I. 54.

1279-ben még fogott biró volt a Győr nemzetség és Mihály-fia Jakab közt Gesztenczéért (ma Puszta-Somorja Mosonym.) folyt perben.[1])

Fia János már V. István királynak is híven szolgált, 1273-ban pedig kitüntette magát a cseh háborúban. Ezért kapta 1274-ben Dabronyt a Bakony alján.[2]) 1284 táján halt el és panaszkodtak rá, hogy a Hédervárral szomszédos Novák falut (bizonyosan határának egy részét) hatalmasúl elfoglalta.[3])

Őz vagy II. Dénesről nevén kívül semmit sem tudunk.[4])

Hogy három fia volt, Dezső, II. Miklós és András, 1326-ban írják.[5])

E három fiú közűl Dezső emelkedett legmagasabbra, s ő tette nevét hősi önfeláldozása által halhatatlanná.

Dezsőt 1285 táján említik először okleveleink. Ekkor kapta Bodakot, a Csiliz és a Duna mellett.[6]) 1316-ban minden birtokát, jószágát koczkára tette, sőt kis időre elvesztette, királyáért. Ezért 1317 szept. 24. Kőszeghy András leveretése után a sopronmegyei Felső-Lövő (ma Sércz) és Szil (ma Ruszt) birtokával kárpótolta és jutalmazta is őt I. Károly.[7]) 1318-ban már kapuvári és (Zarándmegyében) világosvári várnagy volt. Ez évben kapta a királytól Bot-Ság falut Győrmegyében.[8]) 1323—30. években a királyné udvarbirája,[9]) 1324-ben egyszersmind zarándi főispán,[10]) 1326—30. években egyszersmind soproni főispán vala.[11]) A világosvári várnagyságot 1326-ban is birta.[12]) Igazságosságát mutatja, hogy 1324-ben 2 jogtalanul lefoglalt jószágot visszaadott.[13])

Befejezte életét 1330 nyarán a havasalföldi hadjáratban. Ő volt az, ki elcserélte a királylyal fegyverzetét és zászlaját s királyát megmentette, de maga halált szenvedett.[14])

Dezső fia, IV. Héder, 1331-ben anyjával együtt egyik hű emberének adja Világosvárát. (Talán 1330 végén, éppen

---

[1]) H. O. VI. 252. — [2]) Sopr. I. 36. — [3]) H. O. VI. 301. — [4]) A. II. 162. — [5]) F. VIII/3. 81. 125—26. — [6]) F. VII/2. 132. — [7]) Sopr. I. 78. — [8]) A. I. 459. — [9]) F. VIII/7. 146.; A. II. 117.; Sopr. I. 100—102.; F. VIII/3. 248., 423.; A. II. 467. — [10]) F. VIII/2. 558. — [11]) F. VIII/3. 62., 248., VIII/7. 209.; H. O. III. 110. — [12]) F. VIII/3. 62. — [13]) A. II. 162. — [14]) Hist. Hung. Fontes D. II. 244.

atyja hősi haláláért kapta.)[1] 1339-ben unokatestvéreivel (II. Miklós fiaival) kibékül.[2])

IV. Héder fia, IV. Miklós, 1350-ben Héderváry nevet visel és a Várkonyi Amadé családdal perel.[3])

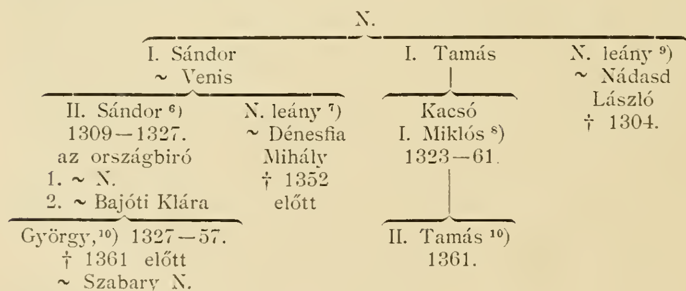
Dezső testvérei a közpályán nem fordulnak elő.

II. Miklós fiai, III. Miklós és II. István, 1339-ben IV. Héderrel kibékülnek.[2]) 1344—45 II. István (szintén Héderváry) Mesteri Móricz vasmegyei nemessel perel.[3]) Fiai, valamint III. Miklós 1340-ben pallosjogot nyernek jószágaikon.[4])

A többi már a Héderváry család történetéhez tartozik.

Köcsky-ág.

Egyedül legjelesebb tagjának, II. Sándornak czíméréből következtetjük, hogy ez ág is a Héder nemhez tartozott.[5]) E czímer annyival inkább jelentős, mert tudjuk, hogy II. Sándornak sem anyja, sem nagyanyja nem származott a Héder nemből. Anyai részről tehát nem örökölte. Támogatja ezt ez ág ősi birtokainak helyfekvése is, mert Pereszteg és Kis-Somlyó környékén a Héder nem másik két ága is birtokos volt. Leszármazása ez:




Az ismeretlen ős két fiának csak nevét ismerjük; leányának még nevét sem, de azt tudjuk, hogy Nádasd Lászlóhoz ment férjhez s 1304—6. évek táján sógorának udvarházában bennégett. Mivel leányát, Margitot, II. Sándor »consobrina«-nak, unokahugának írják,[9]) világos, hogy Nádasd

---

[1]) H. O. III. 110. — [2]) H. O. V. 123. — [3]) H. O. III. 149.; A. IV. 519. — [4]) H. O. I. 205. — [5]) Nyáry: A heraldika vezérfonala V. tábla 40. sz. — [6]) A. I. 282. — [7]) A. VI. 468. — [8]) H. O. I. 125. — [9]) F. VIII/3. 594. — [10]) H. O. I. 162.

Lászlóné nem testvére, hanem nagynénje volt Köcsky II. Sándornak.

II. Sándor 1309-ben Hetyén, Hetye-Somlyón (ma Kis-Somlyó) és Pereszteg alján,[1]) 1313-ban Lanczon (Kis-Somlyótól nyugotra) vesz birtokot.[2]) 1312-ben részint anyja leánynegyede, részint anyai nagyanyja, Káldy Dominika hozománya fejében megkapja a Vasvártól délre eső sári jószág egy részét. Más részét ugyanakkor 38 márkáért megveszi a Káldyaktól. 1314-ben e birtokot a többi birtokosokétól elkülöníti. Későbbi oklevelekből kétségtelen, hogy e Sár falu alatt a mai Pető-Mihályfát kell értenünk (Vasvár és Egervár közt).[3])

II. Sándor 1316-ban nem csatlakozott Kőszeghy Andráshoz, s ez által életének fordulópontjához jutott. 1318-ban már a pannonhalmi vár várnagya volt s kapta a Sopron mellett eső Egered, továbbá a szintén sopronmegyei Sebes és Takácsi falvakat.[4]) 1319 elején a Kőszeghy András ellen küldött sereg egyik vezére. Kőszeghy Andrást Kőszegnél és Szalafejnél megverte, Kőszeg, Kabold és Pölöske várakat elfoglalta.[5]) 1322-ben ő vezérelte a Szép Frigyes segítségére küldött hadat, s nem ő volt az oka, hogy a mühldorfi ütközet elveszett.[6]) 1323-ban a pannonhalmi várnagyság mellett a bánai ispánságot is viselte.[7]) 1325 szeptembertől 1327 végéig országbiró volt, 1325-ben egyszersmind a vágbeszterczei és más vágmenti várak várnagya vala.[8]) 1326-ban a lázadó Kőszeghy Farkas II. Jánost legyőzte és Kőszeg, Sárvár meg Németujvár várak átadására kényszerítette. 1327-ben az országbiróság mellett Vasmegye főispánja és sárvári várnagy vala.[9])

Érdemeiért 1323-ban kapta a győrmegyei Nagy-Écset,[10]) 1325-ben a vasmegyei Pápóczot, Csatabér és Elk nevű szomszédos falvakkal együtt.[11]) 1327-ben megerősiti őt a király összes birtokaiban. Ezek voltak: Köcsk, Kis-Somlyó,

[1]) A. VI. 467. — [2]) F. VIII 6. 26. — [3]) A. I. 282., 337., 360. — [4]) H. O. I. 113. — [5]) H. O. I. 124., 140. — [6]) U. o. — [7]) F. VIII 1. 146. — [8]) A. II. 215.; H. O. V. 105.; Zal. I. 248. stb. — [9]) H. O. I. 147.; A. V. 590.; Zal. I. 248. — [10]) H. O. I. 124—25. — [11]) U. o. 139.

Miske, Zsédeny, Pápócz, Csatabérfalva, Elk, Miklósfalva Vasmegyében, Sebes, Takácsi, Pályi, Egered Sopronmegyében, Écs, Pázmánd Győrmegyében és Ukk Veszprémmegyében.[1]

II. Sándor meghalt 1327 decz. 15. és 1328 febr. 19. közt.[2]) Második nejének, Bajóti, másként Nagymartoni Klárának még életében, 1326-ban odaajándékozta Egered sopronmegyei helységet.[3]) Azonkívül e nő 1328 febr. 19-én az ő mostoha fiától hozománya fejében 100 márka végkielégítést kapott.[4])

II. Sándor fia, valamint unokaöcscse Kacsó Miklós csupán birtokaik rendezésével, jobban mondva elzálogosításával és eladásával foglalkoztak.[5]) Igy e birtokok lassan-lassan mind Nádasd Lászlóné leányának, Margitnak, Magyar Pálnénak kezére jutottak. Ez pedig, miután mind György, mind Kacsó Miklós és fia II. Tamás magtalanul haltak el, II. Sándor egykori birtokait részben a pápóczi prépostság és a pápóczi ágoston-rendű remeték kolostora alapítására fordította 1365—66-ban.[6])

* * *

Czímere után ítélve a Héder nemzetséghez tartozik azon Benedek comes, kinek pecsétje egy 1312-ben kelt levelen függ.[7])

## HERMÁN.

### *(Herman.)*

Kézai szerint Gizella királynéval, Szent István nejével, jött be hazánkba, s eredetileg Nürnbergből (Nuremberc) származott. Nem valami nagyhírűek valának e nem tagjai Kézai korában, mert csak annyit mond róluk, hogy »eléggé neme-

---

[1]) H. O. I. 147.; v. ö. H. O. III. 81. — [2]) V. ö. Zal. I. 248.; H. O. V. 156. — [3]) Sopr. I. 107—108. — [4]) H. O. I. 156. — [5]) F. VIII/1. 501.; H. O. I. 162., 180., II. 84., I. 199., Sopr. I. 193., F. VIII/6. 25.; H. O. I. 218.; A. VI. 78., 468.; H. O. I. 227., 240. — [6]) F. IX/3. 63., 175., 230.; H. O. I. 257—60. — [7]) Nyáry: A heraldika vezérfonala 56. l. IV. tábla 33. ábra.

sek« (satis sunt nobiles).[1]) A Képes Krónika szerzője tódítja még e jellemzést azzal, hogy a Hermán nem tagjai örökölt javakban szegények (hereditatibus pauperes).[2])

A Héder nemzetségnél mindenesetre előbb költözött hazánkba, mert az ország határától beljebb mint a Héder nem, a Gyöngyös patak mentén, Szombathely közelében kapott a királytól szállást. Szombathelytől keletdélre áll a kis Hermán falu, a nemzetségnév hív fentartója.

Három egymástól roppant messze eső ágra oszlik, ugyanis a vasmegyei, a Meszesi- és a Laczkfy-ágra.

Szóljunk először azon ágról, mely az ősi fészekben maradt: a vasmegyeiről.

I. VASMEGYEI ÁG. Mikor okleveleink emlegetik, már annyira szét volt oszolva, hogy valóban ráillett a »szegény« jelző. Az összekötő kapocs pedig teljesen hiányzik. Ennélfogva csak ezen töredékekről szólhatunk:

1.

Dithere
1226.

2.

I. Hertnek (Herteneg, Hertinig)
1226.

- Herbort 1263—81.
  - (?) II. Hertnek
    - György 1355.
    - Mihály 1355.
- Henrik 1263—81.
- András 1281.
  - (?) II. Kondakor
    - Jakab
    - III. István 1342—55.
- Andornak 1281.
- Mutmer 1281.

3.

I. Rátót
*a Hermáni Rátót(fy) család őse*
- II. Rátót 1281.
  - II. Miklós 1338—55.

4.

I. Kondakor
† 1281 előtt

5.

I. Bertalan
1233.
- I. Balduin 1278—81.
  - II. Balduin, 1309.
    ~ Tömördi Klára
- Márton 1278.

6.

Tima (Tinca)
1237—38.
- Tivadar 1269—81.
- I. Simon 1281.

7.

Endre
1238.
- András 1269—81.

8.

Bet
1238.

9.

Achilleus
1240.

---

[1]) Hist. Hung. Fontes D. II. 95. — [2]) U. o. 132.

10.
Kacsó
I. Dés, 1240—69.
~ Eliana
II. Dés, 1273.
† 1274. előtt

11.
Pál
II. István
1274.

12.
N.
I. Hermán 1260—69. — Pósa 1260—69.
II. Hermán
1281.

13.
I. István
I. Miklós
1269.

14.
N.
Kristóf 1273. — Konstantin 1273.

15.
Bajka
Egyed
1275.

16.
Andornak
Csépán
1277.

17.
II. Bertalan
II. Simon
1281.

18.
Luka
III. Miklós 1355. — IV. István 1355.

Lássuk már most az e töredékekre vonatkozó adatokat lehetőleg összefüggésben egymással.

1. Diherc 1226-ban egy darab földet vesz meg Vép és Böd közt, tehát Hermán közelében.[1])

2. I. Hertnek (Herteneg, Hercinig) 1226-ben Dithercel együtt vásárol földet.[2]) Fiai közűl Herbort és Henrik (Herrik) 1263-ban fogott birák a Herényi család ügyében.[3]) 1284-ben I. Hertnek összes fiai megosztoznak közel atyafiukkal, II. Rátóttal Hermán, Herény, Besenyő, Bogád és Kölked vasmegyei falvakban eső jószágaikon. II. Rátót mindenütt a birtok felét kapta, csupán I. Kondakor nevű magtalanúl elhúnyt atyafiuk hermáni birtokából nem jutott neki több e birtok harmadánál.[4]) Kétségtelenűl I. Hertnek unokái voltak II. Hertnek és II. Kondakor; ezek fiai meg szépunokái,[5]) de melyik fiútól eredtek? bizonytalan.

3. I. Rátót fiáról, II. Rátótról most mondtuk el, a mit tudunk.[4]) Unokája Miklós 1338-ban átiratja az 1284-iki osztálylevelet.[6]) Él még 1355-ben is.[5]) Vagy I. vagy II. Rátót nevét őrzi a vasmegyei s Csákánytól nyugatra eső Rátót

[1]) H. O. VI. 19. — [2]) H. O. VI. 19. — [3]) U. o. 120. — [4]) H. O. I. 75—77. — [5]) A. IV. 198.; F. IX/2. 459. — [6]) H. C. I. 158., VI. 271.

falu, a mely a XV. század folyamán még a Hermáni Rátót (vagy Rátótfy) családé volt.[1])

4. Lásd a 2. pontot.

5. I. Bertalan (Barthomeusnak írják tollhibából) 1233-ban zalamegyei ügyben poroszló (pristaldus = végrehajtó) volt.[2]) Fiai 1278-ban eladják a mai Sorki-Tótfalu és Kápolnás falu határán eső Zalak várhelyet.[3]) I. Balduin 1281-ben fogott biró I. Hertnek fiainak és II. Rátótnak osztályánál.[4]) II. Balduin 1309-ben kapja apósa (Kőszegtől keletre eső) tömördi birtokának felét.[5])

6. Tima vagy Tinca (tán csak tollhibából írják így) 1237-ben a vasvári káptalan érdekében volt poroszló.[6]) 1238 előtt Endre és Bet atyafiaival (testvéreivel?) együtt bírta Körmendet és Lapsát (Körmendtől északkeletre), de ezt IV. Béla trónra lépte után az örökségek visszavételkor elvesztette.[7]) Tima egyik fia, Tivadar, 1269-ben Dozmaton (Dorozmat) birtokos;[8]) másik fia, I. Simon, 1281-ben fogott biró I. Hertnek fiai és II. Rátót osztályánál.[9])

7. Endrére nézve lásd a 6. pontot. András 1269 táján a Ják nembeliek közt, 1281-ben I. Hertnek fiai és II. Rátót közt fogott biró.[10])

8. Betre lásd a 12. és 6. pontot.

9. Achilleus 1240-ben a vasvári káptalan fogott birája Kenéz ügyében.[11])

10. Kacsófia I. Dést 1240-ben Achilleussal együtt említik.[11]) 1256-ban Sorki-Lapsán, vagyis a mai Sorki-Tótfalu és Kápolnás falu határán 160 hold földet vesz.[12]) 1269 előtt Körmenden a király parancsára védőtornyot építtetett, s jutalmúl 1269-ben IV. Bélától Zalak földet, vagyis a mai Sorki-Tótfalu és Kápolnás falu egy részét kapja.[13]) 1269 táján fogott biró volt a Ják nembeliek közt.[14]) II. Dés 1273-ban aratáskor visszaadta a vételárért az atyjától vett sorki-

---

[1]) Csánki i. m. II. 788. — [2]) H. O. VI. 27. — [3]) W. IX. 216. — [4]) H. O. I. 75. — [5]) A. I. 177. — [6]) H. O. IV. 21. — [7]) W. VII. 63. — [8]) H. O. I. 42. — [9]) H. O. I. 75—76. — [10]) U. o. — [11]) H. O. IV. 26. — [12]) H. O. VII. 61. — [13]) U. o. 117. — [14]) W. X. 350., 437., 461.

lapsai földet. 1274-ben már meghalt II. Dés is és szomorodott özvegy anyja újra beleegyezik, hogy a sorki-lapsai föld visszaszálljon régi tulajdonosaira.[1])

11. Pálfia II. István II. Désnek atyafia (fratere) volt s 1274-ben bizonyos okból átiratta a sorki-lapsai birtokvételről szóló 1256-iki levelet.[2])

12. I. Hermán és Pósa testvérek 1260—70. években fogott bírák a dozmati nemesek, a Herény és Ják nembeliek, a Csák és Tomaj nembeliek közt.[3]) II. Hermán pedig 1281-ben II. Rátótot békíti I. Hertnek fiaival.[4])

13. Istvánfia II. Miklós 1269 táján a Ják nembeliek közt fogott biró.[5])

14. Kristóf és Konstantin 1273-ban a Ják nembeliekkel pereltek. Jákról ugyan lemondottak, de Sár nevű birtok 1/3-át megkapták.[6])

15. Bajkafia Egyed 1274-ben Csák I. István barsmegyei ispán tisztje volt.[7])

16. Andornakfia Csépán 1277-ben a győri püspök előtt herényi birtokukon atyafiaival megosztozik.[8]) Atyja Andornak talán egy a Meszesy-ágon előforduló Andornakkal s ez esetben ő fűzi egyedül össze a két ágat.

17. II. Bertalanfia II. Simon 1281-ben fogott biró I. Hertnek fiai és II. Rátót közt.[4])

18. Luka fiai, Miklós és István, 1355-ben fentartják elővételi jogukat atyafiaik I. Hertnek ivadékai birtokaihoz. I. Hertnek ivadékai e jogukat elismerik.[9])

Fordulnak elő még többen »Hermáni« nevezettel a XIV. században.

Ámde Hermán falu részei éppen a Hermán nemzetség szétágazása és elszegényedése miatt nagyon könnyen idegen kézre vagy női ágra jutottak, s ennélfogva e Hermániakat a Hermán nemhez sorozni csupán a Hermáni vezetéknév alapján helytelen és jogosulatlan dolog.

---

[1]) H. O. VII. 152. — [2]) U. o. VIII. 170. — [3]) F. IV/3.; H. O. VI. 120.; F. VII/1. 338. Az évszám 1265-re teendő; W. X. 450., 462. — [4]) H. O. I. 75. — [5]) W. X. 450. — [6]) F. V/2. 135. — [7]) W. IX. 133. — [8]) F. VII/3. 81. — [9]) F. IX/2. 459.

II. Meszesy-ág.

Zemplénmegyében Olasz-Liszka és Bodrog-Keresztúr, illetőleg Szegi közt állott azon Meszes falu, a melytől nevét vette s a mely körül története forog. Leszármazása ez:

Izsép

| Mátyás 1239—60. a szepesi prépost | Antoleus 1241—78. | Herbort 1241. | András † 1241. | (?) Andornok 1258. |
|---|---|---|---|---|
| | István 1278—99. | Beke 1326. | | |

István fiai: Dezső 1326—36., Mihály 1326.

Izsép fiai állítólag már a tatárjáráskor nagy szolgálatot tettek a királynak, s András akkor el is esett. Ezért kapták Olasz-Liszkát (akkoriban Liszka-Olaszit), de ez adományt IV. Béla visszavonta és Olasz-Liszkát a szepesi prépostságnak hagyta.[1])

Mátyás 1255—60. években szepesi prépost vala.[2]) Antaleus vagy Antalos 1255-ben megjáratta Meszes határait. 1260-ban kapta a szepesmegyei Ragyolcz falut (ma Ordzovján),[2]) de azt 1278-ban eladta.[3])

Ez eladásba beleegyezett Antalosfia István is.[3]) Ez Istvánt 1299-ben még egyszer említik mint Liszka-Olaszival szomszédos meszesi birtokost.[4])

István fiai, Dezső és Mihály, 1326-ban szerették volna Liszka-Olaszit a szepesi prépostságtól elperelni. De mivel hamis oklevélre hivatkoztak, majdnem fejükkel lakoltak. A szepesi káptalan azonban kegyelmesen megbocsátott nekik.[1]) Dezső aztán 1327-ben Szegi felől védelmezte Meszes határait.[5]) 1336-ban pedig egyik szomszédjának, Olaszi Frigyesnek javára tanúskodik.[6])

Herbort fia Beke 1326-ban kezességet vállal arra nézve, hogy István fiai nem fogják a szepesi egyházat Liszka-Olaszi birtokában háborgatni.[1])

Andornokot 1258-ban Mátyás prépost »frater«-nek írja

---

[1]) Új Magyar Múzeum, 1858. 401. — [2]) F. VII 4. 112.; W. VII. 480.; A. V. 65. — [3]) W. IX. 214. — [4]) F. VI/2. 220—21. — [5]) F. VIII 6. 99. — [6]) A. III. 241.

s kapta a Szerencscsel és Monakkal határos Golopot, vagyis Alsó-Golopot.[1]) Lehetett e szerint Mátyásnak testvére, de lehetett unokatestvére is. Ha testvére volt, akkor magtalanúl halt el, mert 1326-ban Meszest csak Antalos és Herbort utódai bírják.[2]) Ha unokatestvére volt, akkor egy személy lehetett a vasmegyei töredékek közt Csépán atyjaként említett Andornakkal.

Vajjon azon Meszesy Benedek, kinek fia, Demeter, 1331—42-ben ó-budai éneklő-kanonok vala, e Meszesy-ághoz tartozik-e? ma sem állapítható meg.[3])

III. A Laczkfy-ág.

Méltán nevezzük el erről a jeles, hadvezéri tekintetben alig fölülmult Kerekegyházi Laczkfy családról.

Nemzedékrendjét lásd a következő oldalon.

Hogy ez a családfa helyes, a következőkben okleveles adatokkal mutatjuk ki. Az első, a mi figyelmünket magára vonja, s a mit valóban különösen kiemelni óhajtottunk az, hogy a Laczkfy család a Hermán nemzetségből származott. Bizonyítja ezt a család névadójának pecséte, melynek körirata: S. Ladislai de (ge)nere He(rman); [4]) bizonyítja az egész család czímere, mely a Hermán nemzetség czímerével ugyanegy; [5]) bizonyítja a dubniczi krónika; [6]) bizonyítja végre egy 1339-ki oklevél.[7]) Azért bizonyítgatjuk ezt annyira, mert történetíróinknál általánosan el van terjedve az a balvélemény, hogy e Laczkfy család az Apor nemzetségből származott. S miután e balvéleményt még oly jeles történetírók is magukévá tették, mint Szalay,[8]) Nagy Iván,[9]) Jakab Elek;[10]) a nemzet nagy költője, Arany János, pedig két helyt is megénekelte,[11]) nem tudjuk, lesz-e valaha idő, melyben e tévedés eloszlik, hacsak egyesült erővel újra és újra nem küzdünk ellene.

---

[1]) W. VII. 480. — [2]) Új Magyar Múzeum, 1858. 401. — [3]) V. ö. Bunyitay: A váradi püspökség története I. 182—83. — [4]) Nyáry: A heraldika vezérfonala. 63. — [5]) Bécsi Képes Krónika. — [6]) Hist. Hung. Fontes D. III. 154. — [7]) F. VIII/4. 400. — [8]) Magyarország története II. 205. — [9]) Magyarország családai I. 53. — [10]) Egyetemes magy. Encyclopaedia III. 519. — [11]) Toldi estéje V. é. 11. vszak. Toldi szerelme. VII. é. 32. vszak.

N.

**I. Dénes** *a Hermán nemzetségből*
- Kerekegyházi I. Laczk (László), 1323—1355. *a Laczkfy család őse* székely ispán 1-ső ~ N. 1344. 2-ik ~ Szeri Pósa Margit, 1355.
  - I. István 1326—52. főlovászmester, tárnokmester, erdélyi vajda
    - Simontornyai III. Dénes 1343—1366. főlovászmester, erdélyi vajda, székely ispán
      - III. István 1372—1397. főlovászmester
      - IV. Dénes 1372—1382.
    - Döbröközi II. Miklós 1343—1369. székely ispán, erdélyi vajda
      - II. András 1397—1399.
    - II. Imre 1343—1375. főlovászmester, erdélyi vajda, nádor
    - II. István 1343—1397. székely ispán, erdélyi vajda, horvát bán, nádor
    - III. László 1350—1360.
  - I. András 1336—1359. székely ispán, erdélyi vajda, macsói bán
    - György 1368—1393. macsói bán
      - Katalin, 1404. ~ Kaplai Loránd
      - Anna, 1404. ~ Tamásy János
    - III. Imre 1377—86.
  - I. Miklós 1336—68. zempléni főispán
    - IV. László 1399—1421. aradi főispán
  - II. Dénes 1344—55. a kalocsai érsek
  - I. Mihály 1336—51.
  - II. Laczk † 1339 előtt
  - Pál 1336—66. beregi főispán
    - II. Mihály 1399—1416.
  - I. Imre † 1336 előtt

**Gecse** *a Felpestesi Makray család őse*
- I. János 1329.
  - V. László 1350.
  - Egyed 1350.
  - II. János 1350.
  - István 1350.

**Gergely**
- Barnabás 1329.

Pedig a Laczkfyaknak annyira semmi közük sincs az Apor nemzetséggel, hogy ősfészkük nem is Erdély, hanem a mai Temesmegye azon északi része, mely hajdan Aradmegyéhez tartozott. Itt, Német-Szent-Pétertől északra, a Maros mellett, feküdt az a Kerekegyháza,[1]) melyről a család névadója és utolsó tagjai előnevüket vették.[2]) Kerekegyházi I. Laczk már 1335-ben aradmegyei birtoksként fordul elő,[3]) ő maga is, gyermekei és unokái is aradmegyei birtokokért pörlekednek az aradi káptalannal.[4]) A történelmi adatok világosságánál füstképen oszlik szét tehát az Apor származás meséje. A Hermán nemzetség az, melyből a Laczkfy család kivált.

Az ág első ismert tagjainak, I. Dénesnek, Gecsének és Gergelynek, csak a neve maradt fönn.[5]) Gecse fia Jánosról és Gergely fia Barnabásról csak annyit tudunk, hogy unokatestvérükkel Lászlóval, azaz I. Laczkkal, 1329-ben osztoznak.[6])

A család névadója I. Laczk legelőször 1323-ban fordul elő. Azon nevezetes oklevélre, melyben I. Károly királyunk szövetséget köt Frigyes választott német császárral és a többi ausztriai herczegekkel, nagyobb erősség okáért I. Laczk is ráfüggesztette pecsétjét.[7]) 1328-ban székely ispánnak mondja őt egy oklevél, s ezt a hivatalát megtartotta egész 1344-ig,[8]) hivatala czímét pedig egész halála napjáig. 1339—40-ig csanádi és medgyesi főispán,[9]) 1333—37-ig beszterczei ispán.[10]) Látta családjának dicsőségét, hallotta fiainak és unokáinak hőstetteit, mert élt még 1350-ben[11]) és 1355-ben[12]) is, sőt egy nem egészen jó másolatú oklevél szerint még 1359-ben[13]) is. Meghalt tehát 1360 táján. Második neje Szeri Margit vala.[14])

---

[1]) Történelmi és régészeti értesítő. Temesvár, 1882. évf. 165—66. — [2]) Történelmi Adattár Csanád-egyházmegye hajdanához és jelenéhez 1872. évf. 138., 140.; F. X/5. 74., 373., X/8. 569. — [3]) H. Okl. 207. — [4]) Történelmi Adattár 1872. évf. 138—41., 254—59. — [5]) F. VIII/4. 400.; Tör. Tár 1889. 530—31. — [6]) Tör. Tár 1889. 530—31.; v. ö. u. o. 750. — [7]) F. VIII/7. 142—45.; v. ö. Nyáry: A heraldika vezérfonala 63. — [8]) Századok 1880. évf. 736.; v. ö. F. VIII/7. 209.; Sopr. I. 197.; A. V. 439.; Supplic. Clementis VI. p. t. II. pars 2. f. 187. — [9]) Száz. 1887. VIII/76—77. — [10]) F. VIII/3. 732., 763., VIII/4. 219. — [11]) Tört. Adattár 1872. évf. 138. — [12]) U. o. 256. — [13]) U. o. 139.; Fábián: Aradmegye leírása 204. — [14]) A. VI. 410., 457.

I. Laczknak hét fia volt. Ezek, II. Dénest mint szerzetest nem számítva, két oklevélben is[1]) a családfán látható sorrendben vannak fölsorolva. E sorrendet megtartottuk mi is, mert úgy véljük, hogy e sorban a fiúk kor szerint következnek.

A hét fiú közűl I. István 1326—1343-ig királyi főlovászmester volt,[2]) 1331—36-ig Ujvár (Holics), Berencs és Bolondócz várnagya,[3]) 1331—45-ig soproni, vasi és nyitrai főispán,[4]) 1343—44-ig tárnokmester,[5]) 1345—50 végéig erdélyi vajda.[6]) Eközben 1348—49-ban I. Lajos királyunk nápolyi hadvezére volt,[7]) de nem alkirály. 1351—53-ig horvát- és tótországi bán,[8]) 1353-ban újra tárnokmester.[9]) Meghalt 1353-ban. Második neje volt Puchaim Ágnes.[10])

I. András 1345—52-ig atyja tisztét viselte: székely ispán s e mellett brassai és beszterczei ispán volt,[11]) 1349—50-ben szatmári, mármarosi és brassai főispán,[12]) 1350—52-ig nápolyi helytartó,[13]) 1353 májustól 1354 őszéig macsói bán,[14]) 1355-ben a királyné tárnokmestere,[15]) 1355—56-ig soproni és vasi főispán,[16]) 1356 tavasztól 1359 őszig erdélyi vajda.[17]) Meghalt 1359 végén.[18]) Résztvett 1345-ben horvát, 1350-ben a nápolyi hadjáratban. Neje volt Némethy Erzsébet. Az őt 1343-ban már székely ispánnak és »de Mendvan heres perpetuus«-nak író levél koholmány.

I. Miklós 1336-tól 1368-ig többször előfordul.[19]) 1343-ban a királyi udvarban tisztviselő.[20]) Hogy milyen hivatalt viselt,

---

[1]) F. VIII 4. 400.; Z. I. 491. — [2]) F. VIII 3. 103., 293., 627.; Zal. I. 225.; Z. I. 491.: A. IV. 83. — [3]) Anjoukori Diplomácziai Emlékek I. 344.; F. VIII/3. 627. — [4]) Sopr. I. 121., 155.; F. IX 1. 155.; v. ö. 495. A. IV. 7., 19. — [5]) Tkal.; Mon. cittis Zagrab. I. 446.: F. IX 1. 333.; A. IV. 388—89. — [6]) A. IV. 506.: Hist. Hung. Fontes D. III. 158.: A. V. 411. — [7]) Hist. Hung. Fontes D. III. 154—58. — [8]) F. IX 2. 82., 46., 136., 140.; v. ö. u. o. 235. — [9]) A. VI. 18.; F. IX 7. 154. — [10]) F. IX 1. 448.; v. ö. A. VI. 137. — [11]) Száz. 1880. évf. 737.; F. IX/1. 263.; v. ö. Sopr. I. 197. — [12]) Száz. 1880. évf. 737.; H. O. V. 211. — [13]) Hist. Hung. Fontes D. III. 158—74. — [14]) Száz. 1875. évf. 377. — [15]) F. IX 2. 459. — [16]) Száz. 1875. évf. 379.; H. O. I. 215.: A. VI. 265., 414. — [17]) Száz. 1880. évf. 738.; Tört. Adattár 1872. évf. 139. — [18]) V. ö. H. Okl. 262.; Századok 1880. évf. 738. — [19]) Z. I. 491.; Tört. Adattár 1872. évf. 140. — [20]) A. IV. 307.

azt az oklevél nem mondja meg, alkalmasint testőr volt, 1347-ben zempléni főispán,[1]) 1350-ben részt vett a nápolyi hadjáratban; a beneventi dicső győzelmet ő tervezte és ő vívta ki.[2]) Jelen volt 1351-ben és 1352-ben a litvánok ellen inditott hadjáratokban.[3]) 1356-ban a pápa segedelmére küldött seregnek ő volt a vezére.[4]) 1366-ban zempléni főispán,[5]) 1368-ban még él, de 1377-ben már nem, mert az aradi káptalannal folytatott pörben hallgatnak róla az iratok.[6])

II. Dénes kivált a családból. Ritka lemondással a szegény ferenczrendű szerzetesek közé lépett. Ott felküzdötte magát a lectorok (theologiát tanítók) sorába. 1344 elején a király követül küldé őt a pápai udvarhoz, s Dénes egyúttal fölhasználta az alkalmat, hogy atyja és anyja számára egyházi kiváltságokat kérjen.[7]) Hogy aztán nemsokára tinnini, 1349-ben zágrábi püspökké lett s egy jó hónap mulva a kalocsai érsekségre emelkedett,[8]) ismeretes.

I. Mihály. Előfordul ugyan mind 1336-ban mind 1339-ben, de semmi egyéb nevezetest nem tudunk róla, mint azt, hogy 1349—50-ben részt vett a nápolyi hadjáratban,[9]) 1359-ben már nem élt.[10])

II. Laczk. Az 1336-ki oklevél az ötödik helyen sorolja fel I. Laczknak e hasonló nevű fiát,[11]) de 1339-ben maga I. Laczk halottnak mondja őt s lelke nyugodalmáért alapítványt tesz.[12])

Pál. Egyetlen ilyen nevű a Laczkfy családban. Élte sorsa nagyon hasonlít I. Miklós bátyjáéhoz, 1347-ben zempléni főispán.[13]) Részt vett ő is a nápolyi és litván hadjáratokban.[14]) 1355 augusztus 9-én pedig Tullnnál dicső győzelmet vívott ki 400 magyar íjászszal az ausztriai herczegek ellen

---

[1]) Z. II. 245. — [2]) Hist. Hung. Fontes. D. III. 157. — [3]) U. o. III. 162—64. — [4]) U. o. III. 184. Hogy e hadjárat 1356-ban történt, következik V. Incze pápa segedelmet kérő leveléből, a mely 1355. decz. 13-án kelt. — [5]) F. IX/3. 560. — [6]) Tört. Adattár 1872. évf. 140. — [7]) Clem. VI. pp. Supplicat. t. II. p. 2. f. 187. Fraknói Vilmos ő méltósága szivességéből. — [8]) Tkal. II. 7. — [9]) Hist. Hung. Fontes D. III. 154. — [10]) Következik ez abból, hogy a már említett pörben nincs megnevezve. — [11]) Z. I. 491. — [12]) F. VIII/4. 400. — [13]) Z. II. 245. — [14]) Hist. Hung. Fontes D. III. 154.; F. IX/1. 564.

föllázadt svábok fölött.[1]) 1366-ban beregi főispán.[2]) Az aradi káptalannal folytatott pör iratai 1368-ban már hallgatnak róla s azért nagyon sajátságos, hogy egy 1373-iki, de különben is furcsa szerkezetű oklevél az élők sorában említi.[3])

I. Imre. Csak annyit tudunk róla, hogy Simon fia Tamás a Baksa nemzetségből 1335-ben a ráczok ellen indított hadjáratban megölte őt.[4])

Térjünk át már most I. Laczk unokáira:

I. Istvánnak öt fia volt s ezek mind 1350-ben,[5]) mind 1360-ban[6]) a fent adott sorrendben vannak felsorolva.

Az öt fiú közűl II. Dénes előbb az 1343—46 közt végbement litván harczban, azután a nápolyi hadjáratban Somma bevételénél tüntette ki magát bámulatos hősiessége által.[7]) 1342—1359-ig királyi főlovászmester,[8]) 1359—66-ig erdélyi vajda.[9]) E közben 1360-ban egyszersmind székely ispán és országbiró,[10]) 1365—1366-ig a viddini vár főkapitánya.[11]) A »Simontornyai« előnevet használta. Vajdaságának bizonyosan a halál vetett véget. 1371-ben már halottnak mondja egy oklevél.[12])

II. Miklós. Szintén a nápolyi hadjáratban kezdte meg szereplését, de részt vett aztán a litván háborúban is.[13]) 1360—1366-ig székely ispán s a közben 1366 június 20-án egyszersmind szatmári, ugocsai és mármarosi főispán.[14]) Mivel pedig ugyanekkor testvére II. Dénes erdélyi vajda, nagybátyjai közűl I. Miklós zempléni, Pál beregi főispán volt, Magyarország keleti főméltóságait mind a Laczkfy család tartotta kezében. Testvére II. Dénes után erdélyi vajda lett II. Miklós, de csak két évig viselte e hivatalát, mert 1369-ben az oláhok ellen inditott háborúban elesett.[15]) Esztergomban temették el. Előneve volt: Döbröközi.

---

[1]) Hist. Hung. Fontes. D. III. 166—67. — [2]) F. IX/3. 560. — [3]) F. IX/4. 555. — [4]) V. ö. Z. I. 491.; F. VIII/4. 400. — [5]) F. IX/1. 489. — [6]) U. o. XI/3. 201. — [7]) Sopr. I. 199.; Szalay id. m. II. 208. — [8]) F. IX/1. 489.; H. O. I. 221.; F. IX/3. 158.; A. VI. 371.; Sopr. I. 199. — [9]) H. Okl. 262.; H. O. II. 112.; F. IX/3. 573. — [10]) F. IX/3. 158. — [11]) H. O. II. 119.; F. IX/3. 560. — [12]) F. IX/4. 375. — [13]) Hist. Hung. Fontes D. III. 154., 164. — [14]) Száz. 1880. évf. 739—40.; F. IX/3. 560. — [15]) Hist. Hung. Fontes D. III. 187.; Száz. 1880. évf. 740.

II. Imre. 1359-ben testvérének, II. Dénesnek hivatalát nyerte el: főlovászmester lett.[1]) Ezt a hivatalt viselte 1367 végéig.[2]) Ezután két évig nem hallunk róla hírt. II. Miklós testvérének eleste után ennek helyébe erdélyi vajda lett s az volt 1372 őszéig.[3])

Ekkor Oppelni László herczeg után ő lépett az ország első méltóságának, a nádorságnak székébe.[4]) Nádor volt több mint két esztendeig. 1375-ben még a nádori széken ült.[5]) Neje volt Nagymartoni Katalin.[6])

II. István. A Laczkfy család egyik legnevezetesebb, bár szomorú emlékű tagja. 1367—1370-ig székely ispán,[7]) 1371—1372-ig horvát bán volt.[8]) Imre testvére után ő lett az erdélyi vajda.[9]) Alig vette át e tisztet, már a Carrara Ferencz segítségére küldött hadsereg élén Olaszországba indúlt a velenczeiek ellen. Először, mint tudjuk, győzött, de 1373 július 1-én Trevisónál elfogták.[10]) 1376-ban letette az erdélyi vajdaságot [11]) és egy pár évig nem viselt nagyobb hivatalt. I. Lajos halála után újra kapott méltóságot: 1383 májusban horvát bán lett s az volt 1384 nyárig.[12]) Garay Miklós nádorral összezördülvén hivatalát veszti s a Horváti párthoz csatlakozott.[13]) A királynék elfogatása után azonban elhagyta a Horvátiakat, Zsigmondhoz fordult, kibékült vele, sőt még a nádorságot is elnyerte a királyi főlovászmesterséggel együtt.[14]) Nádor volt 1392 novemberéig.[15]) Ekkor a nádori tisztet letévén, királyi főlovászmester maradt 1395 májusig.[16]) 1396-ban megint a Horváti párthoz állott s annak vezére lőn. Nápolyi László Horváti János kivégeztetése után őt és unokaöcscsét, Simontornyai Laczkfy III. Istvánt nevezte ki helytartójává.[17])

---

[1]) F. IX/3. 147., 558. stb. — [2]) V. ö. u. o. IX/4. 48., 118. — [3]) F. IX/4. 160., 164., 180., 221., 333., 362. — [4]) F. IX/4. 476., 425. — [5]) Turul 1884. évf. 21. — [6]) F. XI/3. 316. — [7]) F. IX/4. 261. — [8]) U. o. IX/4. 333., 362. — [9]) H. O. II. 126.; F. IX/4. 498. — [10]) Szalay i. m. II. 248. — [11]) Utoljára 1376. márcz. 8-án van említve; F. IX/5. 100. — [12]) Anjoukori Diplomácziai emlékek III. 513., 515., 535. — [13]) F. X/8. 182—83., X/1. 344. — [14]) H. O. V. 165., 178., 179., II. 151., 425. — [15]) Pesty: Krassó vármegye története III. 227—28. — [16]) V. ö. F. X/2. 298. Katona i. m. XI. 379.; F. X/2. 288.; Zal. II. 264. — [17]) F. X/2. 416.

Végre 1397 február 27-én Körös-Udvarhelytt Zsigmond király udvarában a főurak fölkonczolták.[1])

I. István ötödik fia III. László előfordul 1350.,[2]) 1355-ben és 1360-ban,[3]) de a királyi udvarban tisztséget nem viselt. 1369-ben már nem élt.[4])

Kerekegyházi I. Laczk második fiának, I. András vajdának két fia volt: György és III. Imre.

György 1368-ban fordul először elő.[5]) 1386-ban hű maradt a királynéhoz és Zsigmondhoz s azért később tisztséget is nyert. 1392—93-ban macsói ispán volt.[6]) Ő volt az, ki Hédervári Kont Istvánt elfogta s a kit krónikáink és költőink Vajdafy néven ismernek. Vajdafy nevét onnan kapta, hogy atyja I. András erdélyi vajda volt. Különben hivatalos előneve Németi[7]) vagy Kovázy volt.[8]) Meghalt 1399 előtt.[9]) Leányai Kaplay Lorándhoz és Tamásy Jánoshoz mentek férjhez.[10])

III. Imre. 1377-ben fordul először elő.[11]) Rövid ideig szerepelt, mert testvérével ellenkezőleg 1386-ban a Horváti párthoz csatlakozván, Garay Miklós és Losonczy László Ujlak megvívásánál elfogták őt és Zsigmond kezébe szolgáltatták.[12]) További sorsát sejthetjük Korpádi és Horváti sorsából. 1399 előtt már bizonyosan bevégezte földi pályafutását.[13])

I. Miklósnak csak egy fia volt: IV. László. 1399-ben fordul elő először.[14]) 1421-ben aradi főispán volt.[15]) Ez egyetlen ismert tisztsége. Meghalt 1426 előtt.[16]) Őt tarthatjuk az utolsó Laczkfynak, mert ő fordul elő utoljára s az ő halála után az ősi Kerekegyház idegen kézre kerül.

Pálnak szintén csak egy fia maradt: I. Mihály. 1399-ben említi oklevél először.[17]) 1403-ban részt vett a Zsigmond

---

[1]) Pauli Pál: Följegyzései, Schwandtnernél: Scriptores rerum Hung. III. 736.; F. X/2. 391.; v. ö. Turul 1886. 172—73. — [2]) F. IX/1. 489. — [3]) U. o. IX/3. 201.; A. VI. 371.; F. IX/7. 152. — [4]) V. ö. u. o. IX/4. 160. — [5]) Tört. Adattár 1872. évf. 140. — [6]) Száz. 1875. évf. 152. — [7]) U. o. 152. — [8]) Tört. Adattár 1872. évf. 140. l. — [9]) U. o. 1872. évf. 258. — [10]) Orsz. lt. Dl. 9023. — [11]) Tört. Adattár 1872. évf. 140. — [12]) H. O. VII. 434. — [13]) Tört. Adattár 1872. évf. 258. — [14]) U. o. 1872. évf. 258.; F. X/5. 373—74. — [15]) Egyetemes magyar encyclopaedia III. 681. — [16]) Zal. II. 454. — [17]) Tört. Adattár 1872. évf. 258.; F. X/5. 347.

ellen zúdult általános felkelésben.[1]) Később kibékült Zsigmonddal.[2]) 1412-ben az ország főurai közt van felsorolva.[3]) 1416-ban a Pécsett összegyült főuraknak Aradmegyéhez küldött követe.[4]) Többé nincs emlékezés róla. Meghalt 1426 előtt.[5])

I. Laczk többi gyermekei: I. Mihály, II. Laczk és I. Imre magtalanúl haltak el. Tudjuk ezt onnan, hogy egy 1399-ki oklevél határozott kijelentése szerint a Laczkfyaknak az aradi káptalannal folytatott hosszas pöre György és II. Imre elhunytával IV. Lászlóra és II. Mihályra szállott át.[6]) Már pedig e pörben a Laczkfyak I. István ágát kivéve mindnyájan résztvettek és érdekelve voltak s ennélfogva a pör folytatása I. Laczk többi unokájára is átszállott volna, ha ilyen több is lett volna.

Dédunokája három volt a család névadójának: III. István és IV. Dénes, III. Dénes fiai és II. András, II. Miklós fia.

III. István atyja és nagyatyja első hivatalával kezdte meg szereplését: királyi főlovászmester volt. Vajjon az az István, a ki 1368-tól 1379-ig a királyi oklevélzáradékokban főlovászmesternek neveztetik, vele egy személy-e vagy sem, el nem dönthető, mert sehol sincs kitéve atyja neve. De hogy 1379—1385-ig csakugyan ő volt a főlovászmester, számos adattal mutatható ki.[7]) 1385-ben Szécsy Miklóssal és Zámbó Miklóssal együtt ő is elvesztette hivatalát s a Horváti-párthoz csatlakozott.[8]) Kis Károly uralkodása alatt megint főlovászmester lett.[9]) Ennek megöletése után szinleg szakított a Horváti-párttal, sőt ő volt az ellenök indított egyik seregnek a vezére. De miután a Pozsegánál kézrekerült Horváti Jánost fogságából eleresztette (legalább arról gyanusították, hogy elősegítette Horváti szökését),[10]) elvesztette Zsigmond kegyét, elvesztette a főlovászmesterséget és soha többé be nem jutott a királyi udvarba. Hivatalát, mint láttuk, nagy-

---

[1]) Bunyitay: A váradi püspökség története I. 221. — [2]) F. X/5. 74. — [3]) U. o. X/5. 281. — [4]) U. o. X/8. 569. — [5]) Zal. II. 454. — [6]) Tört. Adattár 1872. évf. 258—259. — [7]) Katona i. m. X. 681., XI. 81.; Anjoukori Dipl. eml. III. 513., 515., 535. — [8]) F. X/8. 182. — [9]) H. O. VII. 420. — [10]) U. o. VII. 435.

bátyja, II. István foglalta el. 1391-ben Nápolyi László híve,[1] 1396—97-ben annak egyik helytartója.[2] További sorsa nincs följegyezve. Hihetőleg földönfutókép végezte be életét.

III. Dénes. 1372-ben fordul elő először[3] és 1382-ben utoljára.[4] 1382-ben egymásután négyszer királyi főlovászmesternek van írva;[5] de tartok tőle, hogy ez mind hibás másolás. Mert Szécsy Miklós országbiró ugyanez évben s ugyanezen időtájban kelt s egyenesen a Laczkfyakról szóló oklevelében nem ő, hanem testvére neveztetik királyi főlovászmesternek,[6] s egyáltalában nem érthető, miért hagyta volna oda testvére e hivatalt épen csak egy pár hónapra.

A harmadik dédunoka II. Miklós erdélyi vajdának fia volt: II. András, előneve után itélve Döbrököz ura. Mint nagybátyja és unokatestvére, úgy ő is Nápolyi László pártjához tartozott.[7] Azt vélik némelyek, hogy Csáktornyai II. Istvánnal egy napon lelte volna halálát; de ez tévedés, mert ő még 1399-ben is élt, s jelen volt a tolnamegyei nemesek Lőrincz-napi Szakállon tartott gyűlésén.[8] 1401-ben azonban ő is hűtelen.[9]

Gecsének, a Felpestesi Maksay család ősének ivadékai is feltünnek egy izben hatalmas atyafiaik, a Laczkfyak oldalán. V. László 1350-ben Laczkfy I. Istvánnal együtt harczol a sziczíliai (nápolyi) királyságban, s jutalmul kapja belső szolnokmegyei (Deés és Szamos-Újvárt közt, a Víz-Szamos mellett eső) Szentgyörgy falut. Jó testvér létére e jutalomban részesíti testvéreit is.[10]

A Laczkfy-ág birtokai:

Az ág politikai és hadvezéri fényes pályájához mérten szerfölött kevés az, amit birtokairól tudunk.

1329-ban I. László unokatestvéreivel együtt osztozik meg a hunyadmegyei Németi (Dévától nyugatra = Maros-Németi), Hosszú-Liget (ma Szuliget), Kajántó és Kajánfő (ma

---

[1] Anjoukori Dipl. eml. III. 695. — [2] F. X 4. 416.; Zal. II. 264., 302. — [3] Tör. Tár IX. 122. — [4] F. IX/5. 624. — [5] U. o. IX 5. 562., 566., 571., 576. — [6] U. o. IX/5. 624. — [7] U. o. X/2. 414—416.; Zal. II. 264., 302. — [8] F. X 2. 718. — [9] Zal. II. 302. — [10] A Hunyadm. tört. társ. Évk. 1900. 166—167.

Kajánel), Besen (Bésán), továbbá a Dévától délnyugatra eső Fel-Pestes, Középtelek (ma Dsoszán), Nándor és Ölyveság falvakon.[1]) 1426-ban a Kerekegyházi Laczkfy család utolsó tagjainak, Lászlónak és Mihálynak kihaltával ezek jószágait Garay Miklós nádor kapta.[2]) Ez többek közt Kerekegyházi László Németi, Felpestes és Tamástelke nevű birtokait is lefoglalta. Ámde Gecse és Gergely leszármazói, Makray Péter és Felpestesy Péter, hosszú per után 1439-ben kimutatták, hogy ők Kerekegyházi IV. Lászlónak osztályos atyafiai voltak és így a Németiben, Felpestesen és Tamástelken eső részeket Garay III. Miklós nádor utódaitól visszanyerték.[3]) Mindamellett Garay III. Miklós nádor unokája 1479-ig vívta a hunyadmegyei Veczel várost, Veczeltő, Hidegfa, Balamér, Kalemar és *Hermán* falvakat, meg Maros-Németi felét.[4]) Minden jel szerint egykoron ezek is a Laczkfy-ágéi voltak. 1335 táján kapta ez ág az alsófehérmegyei Kugyfalvát, de 1339-ben már elajándékozta.[5])

Aradmegyében, a Maros közelében állott a Laczkfy család előnévadó birtoka: Kerekegyháza (ma Temesmegyében Német-Szent-Pétertől északra, a bezdini kolostor helyén). Ehhez tartozott Asszony, Kerek-Vinga, Veres-Vinga (ma Vinga Temesmegyében), Baktornya, Bathonya, Iratos, Dombegyház, Sziond (ma mind Csanádmegyében) és Kingyed.[6]) Ezenkívül ez ágé volt, legalább jórészt, Kovászi (ma Kovaszincz Aradmegyében),[7]) Novák (a mai aradi vár helyén állott)[8]) és Lippán vagy egy ház, vagy egy szőllő.[9])

A régi Csanádmegyében egy darabig kezén volt a Pécska és Szemlak közt (ma aradmegyei területen) állott Szőllős.[10])

Bihar- (régen Közép-Szolnok-) megyében ez ágé volt Margita és Kécz.[11])

---

[1]) Tört. Tár 1889. 530—31. — [2]) Zal. II. 454. — [3]) Tört. Tár 1889. 749—50. — [4]) Pesty: Krassóm. tört. III. 459. — [5]) F. VIII/4. 400. — [6]) Békésm. Okl. II. 68. — [7]) Orsz. ltár. Dl. 4819.; Tört. Adattár. 1872., 140.; F. X/5. 374. — [8]) Orsz. ltár. Dl. 4819. — [9]) H. Okl. 207. — [10]) A. V. 594. — [11]) V. ö. Turul VII. 155.; Tört. Tár 531.

Hontmegyei birtoka volt 1349-ben Szemeréd.[1])

I. István és leszármazói főként Dunántúl szereztek érdemeik révén óriási vagyont. Itt az övék volt Simontornya vára és uradalma (Tolna- és Fejérmegyékben),[2]) Battyán és Ladány falvak Fejérmegyében,[3]) Döbrököz vára Tolnamegyében, Vaszar falu régen Tolna-, most Baranyamegyében,[4]) Köröshegy egy része Somogymegyében[5]) s főként Csáktornya és Sztridó (Osztrogó, Sztrogó) várak a Muraközön.[6])

* * *

Végül fölemlítjük, hogy azon Lampert, ki 1313—24. években országbiró és csanádi főispán volt, czímerének tanusága szerint a Hermán nemzetség tagja volt.[7])

## HIMCA.

Egy nem egészen megbizható másoló így közli e nemzetség nevét. Az ezen nemből való Kese comes 1237-ben vizsgálóbiró a pannonhalmi és dráva-szent-demeteri apátok közt a szabolcsmegyei Takta-Kenéz mellett eső földért és Mirajt nevű tóért folyó perben.[8])

## HODOS.

*(Hudus.)*

Az ezen nembeli Gonga 1213-ban Miklós nádortól kirendelt poroszló (végrehajtó) volt a Csanád nembeli Gyárfás és az aradi várjobbágyok közt volt perben.[9])

---

[1]) A. V. 286. — [2]) Sopr. I. 200.; v. ö. A. V. 374., VI. 371. — [3]) A. V. 633.; F. IX 7. 156. — [4]) Zal. II. 302.; Z. II. 483. — [5]) H. O. III. 162. — [6]) F. IX 1. 761.; Zal. II. 264. — [7]) Arch. Ért. 1878. 116. — [8]) W. II. 71.; v. ö. Pesty: Magyarország helynevei. Mirót és Szatmár szavak alatt. — [9]) Váradi tüzes vaspróba-lajstrom. 158. sz.

*Horch I. Harcz.*

## HONT-PÁZMANY.

*(Hunth-Paznan, Hunt-Paznan, Hunt-Pazlan, Hont-Paznan.)*

Fényes nappal gyújtanék világot, ha e nemzetség fényét, őseinek Szent István királyunkhoz való viszonyát, ivadékainak országos hivatalait, méltán kiérdemelt hírnevét, nagy tetteit olvasóim előtt bővebben magyaráznám.

A korán feljegyzett hagyomány szerint a nemzetség ősei két, Hont és Páznán (később könnyebb kiejtés végett Pázmány) nevű testvér, Szent István királynak a föllázadt pogányság leverésében segítőtársai valának. Megemlékezik erről már a hamis vagy legalább is hibásan 1001-ben keltnek állított pannonhalmi kiváltságlevél: »adstantibus ducibus Poznano et Cuntio« szavaival,[1]) s akár 1030-ban, akár 1180 körül készült e kiváltságlevél, e tekintetben bizonysága elfogadható.

Kézai és a Képes Krónika e történeti adatot különféle hozzáadásokkal szinezik ki. Kézai szerint a két, Svábországból származó testvér katonáival együtt még Gyécse fejedelem idejében akart Magyarországon keresztül utazni a Szentföldre, de Gyécse fejedelem itt tartóztatta őket. Ők itt maradtak s német szokás szerint ők övezték fel a karddal Szent Istvánt a Garam folyóban.[2]) A Képes Krónika szerint pedig a Kopánynyal vívott ütközetben ők voltak Szent István testőrei, »ad custodiam salutis sue corporalis duos principes Hont et Poznan constituit«,[3]) s az ő tanácsukra történt Szent István királylyá avatása. Feljegyzi egyuttal, hogy nagy jószágokat kaptak jutalmul, s hogy házasság révén idővel egészen magyarokká váltak.[4])

Mennyiben igazak a Kézainál és a Képes Krónikában följegyzett hagyományok? nem tudjuk ellenőrizni. Hogy Szent

---

[1]) Hist. Hung. Fontes D. I. 100. — [2]) U. o. II. 94. — [3]) U. o. II. 139. — [4]) U. o. 139.

István felövezése nem a Garam folyóban, hanem Esztergom (németül Gron vagy Gran) városban történt, az bizonyos.[1]) E helyütt tehát félreértik forrásukat.

Nem hihető az sem, hogy Páznán és Hont már Gyécse fejedelem idejében Magyarországon át akartak volna a Szentföldre zarándokolni. Egyszerűen bejöttek ide jobb hazát keresni és találni.

Még kevésbbé hihető, hogy e lovagok Sváborszägból származtak volna. Sváborszägot abban az időben egy egész ország: Bajorország választotta el hazánktól mindenféle őrgrófságaival együtt. Bajosan hatott el Gyécse fejedelem jóindulatának híre eddig. De még van más jelentős bizonyítékunk a sváb származás ellen, s ezek a nemzetség személynevei.

E tekintetben először is figyelembe veendő, hogy a nemzetség neve az egész Árpádkoron át korántsem Hunt-Pazman, hanem Hunt-Paznan. Fejérnek megbízhatatlan másolatait mellőzve összeszámítottam az összes, teljesen hitelt érdemlő palaeographusainktól másolt okleveleket, s egyetlen egyben sem találtam a nemzetség nevét: »Hunt-Pazman«-nak, hanem mind a 18-ban »Hunt-Paznan«-nak. Még 1349-iki és 1357-iki oklevelek is »Huntpaznan«-t írnak,[2]) s csak a másolók figyelmetlenségének tulajdonítható, hogy két 1318-iki és 1332-iki oklevélben »Huntpazman« olvasható.[3]) Hogy pedig az árpádkori jegyzők öntudatosan írtak »Hunt-Paznan«-t, kitünik azon 1322-iki oklevélből, a melyben »Hunt-Pazlan« áll.[4]) A Páznán névben tehát valósággal »n« hangot ejtettek a második szótag elején, mert csak az »n« hang változik a magyarban könnyen »l«-re (v. ö. danol = dalol; tanál = talál).

Nincs tehát e nemzetség alapító testvér »Paznan« személynevének semmi köze a »Pazman« vagy »Patzman« német névhez, valamint a Hunt = Hont név sem áll rokonságban a német Hund szóval.

De meg akármennyire is összevegyült a Hont-Pázmány nemzetség később a magyarokkal, az öröklött személyneveken századok mulva is kitetszenék a német eredet, mint pl.

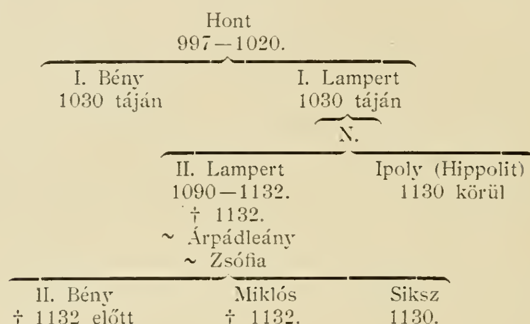
---

[1]) Száz. 1894. 586. — [2]) Kár. I. 181.; A. VI. 555. — [3]) A. I. 437. II. 610. — [4]) A. II. 35.

a Héder vagy Vezekény nemnél. Ámde a Hont-Pázmány nemnél hiába kutatjuk a régi személyneveket, hiába megyünk vissza Szent István koráig, nem találunk jellemző német személynevekre (Lampert nem az, mert az olaszok is régen használták), hanem csak Bény, Feliczián, Achilles, Hippolyt, Iván, Amadé, Kozma stb. személynevekre.

Ennélfogva a Hont-Pázmány nemzetség nem német, hanem inkább olasz származású.

A nemzetség legrégibb tagjait mutatja e töredék:




Hont Szent Istvántól Csenken (Esztergomm.) kapott barmai számára legelőt, pásztorai számára pedig 20 ekényi földet.

Fiai közűl I. Bény a Garam mellett eső s ma is róla nevezett Bény falvak területét, I. Lampert pedig Hontmegyében Marót (Egyházas-) és Palatnya (Födémes tájékán feküdt) falvakat kapták Szent Istvántól.

I. Lampert unokája, II. Lampert oly nagy kitüntetésben részesült, hogy Szent László király saját nőtestvérét adta hozzá nőül, természetesen bőséges hozománynyal. Ennek legfőbb része volt Ipoly-Pásztó, az ott levő királyi palotával együtt, s hozzá tartozott Szigetfőn 2 szőllő. 1124 táján II. Lampert úgy egyezett ki Ipoly (Hippolit) testvérével, hogy Egyházas-Marót egészen az övé, Palatnya pedig Hippolité legyen.

1124—1131 közt II. Lampert második nejével, Zsófiával és Miklós nevű felnőtt fiával együtt Szent István király tiszteletére megalapitá a bozóki monostort s azt számos

jószággal és udvarnokkal gazdagitá.[1]) 1123-ban részt vett a dalmát hadjáratban.[2])

1132-ben II. Lampert szörnyű véget ér. A Borisz ellen induló vak király, II. Béla táborában volt. Mivel azon kérdésre: fattyúgyermek-e Borisz? nem adott határozott választ, a király hívei elrántották a király széke mellől és saját testvére (Hippolit?) egy székkel úgy ütötte őt főbe, hogy agyveleje kilocscsant. Vele együtt megölték Miklós nevű fiát is.[3]) II. Lampert Syx nevű fiáról csak annyiban emlékszik a bozóki apátság levele, hogy a kyrnei lovas-szolgák negyede neki jutott.[4])

II. Lamperten kívül még egy XII. századbeli országos hírű tagja ismeretes a Hont-Pázmány nemzetségnek, s ez: Kozma; a ki Ladomér vívása közben 1123-ban nyiltan kijelentette a főurak nevében, hogy Jaroszló eleste után a czéltalan harczban nem vesznek részt.[5])

A nemzetség ágazatai természetesen csak a XIII. században bontakoznak ki szemeink előtt. Ez ágakat a két első törzsökkel összekötni ma már lehetetlen. Egymáshoz való közelségük megállapítása is roppant nehéz, mert a XIII. században a néven kívül semmi sem köti immár össze a nemzetség nagy hajtásait. Hogy e hajtások ismertetésében mégis némi rendet tartsunk, legrégibb lakó megyéik szerint ekként osztályozzuk őket:

I. Hontmegyei ágak:
*a)* Bozóky-ág;
*b)* Bényi-ág;
*c)* Csalomjai-ág;
*d)* Födémesi-ág.

II. Nyitramegyei ágak:
*e)* Forgách-ág;
*f)* Szegi-ág;
*g)* Garadnai-Pogány-ág;
*h)* Szentgyörgyi-Cseklészi-ág.

---

[1]) Az eddig előadottakra nézve l. a bozóki monostor alapítólevelét; F. VII 5. 100—105. — [2]) F. II. 21. — [3]) Hist. Hung. Fontes D. II. 214. — [4]) F. VII 5. 105. — [5]) Hist. Hung. Fontes D. II. 209.

III. Bihar-Szabolcsi ágak:
*i)* Czibak—Batthyányi-ág;
*j)* Ujhelyi-ág;
*k)* Panaszi-Pázmány-ág;
*l)* Besztereczi-ág.

Végűl itt is az egyes tagokat, mint letört gallyakat mutatjuk be.

## I. Hontmegyei ágak.

*A)* Bozóky-ág.

Így nevezzük, mert tagjai a Szent László sógorától az 1132-ben megölt II. Lamperttől alapított bozóki monostor kegyurai valának s jószágaik javarésze is Bozók tájékán terült el. Nem ok nélkül következtetjük ebből, hogy a monostor alapítójának egyenes ivadéka vala.

Nemzedékrendjét lásd a következő oldalon.

Tagjai előkelő, nagy urak (rendesen comesek), a drégelyi és csábrági (régen haradnoki vagy litvai) várak építői s birtokosai valának, de országos hivatalt közülök, tudtunkra, csak I. Demeter, IV. László kedvelt embere, viselt, a ki 1280-ban Barsmegye főispánja vala.[1])

Mint a nemzedékrend mutatja, a XIII. század elején éltek ez ág alapítói, Lampert és I. Hont testvérek. Lampert 1246-ban a Szuhához tartozó Masztincz puszta tulajdonosa.[2]) I. Hontról tudjuk, hogy 1266 előtt alsó-varbóki (ősi) jószágát odaadta cserében bizonyos pribeli (hontmegyei) birtokért s aztán e pribeli, valamint ismeretlen hollétű konszkai birtokát a bozóki monostornak ajándékozta.[3]) Leszármazói két alágat, két jövendőbeli családot alkottak. E két alág tagjai 1266-ban működnek utoljára együttesen, mert hontmegyei Szentantal, Zsibrito (Sewret) és Kormoso (Kurumson) nevű birtokaik határait egyértelműleg járatják meg.[4]) Ezentúl aztán a két alág tagjai külön utakon haladnak s a hiányos birtokelosztás miatt egymással halálos ellenségeskedésben élnek.

---

[1]) W. IX 273. — [2]) F. IV/1. 407. — [3]) F. VII/5. 106. — [4]) W. VIII. 151.; Kub. II. 5.

N.

Lampert 1246. — I. Hont

**Lampert 1246. ágai:**

I. Péter [1]) 1256—66. | N. leány [2]) 1272. ~ Vecsefia Miklós | Velk [1]) 1266. | I. Miklós [1]) 1266. | II. Hont [3])

I. Péter fiai: Márton [4]) 1294—1303. | Károly [4]) 1294—1303.

Velk fia: Sándor [4]) 1290—1303.

I. Miklós fia: Atya [4]) † 1294 előtt

Károly fiai: II. Tamás [6]) | Bagos [6]) 1343—48.

II. Tamás fia: II. István [6]) 1343—47.

Bagos fia: VIII. Miklós,[10]) 1353—58. az Osgyáni Bakos cs. őse

Márton utódai: III. Pető [6]) 1348—53. | I. András [6]) 1341—43. | III. Miklós [6]) | I. László [6])

III. Pető fia: III. László [11]) 1366.

III. Miklós fia: VI. Miklós [6]) 1343.

I. László fia: VII. Miklós [6]) 1343—47.

János [6]) 1343—48. | Domokos [6]) 1343—66. | Pongrácz [6]) 1343—48. | III. András [6]) 1343—48. | Loránd [6]) 1343—66.

O s g y á n i a k

Atya fiai: II. Ders (Kis, Kövér) [3]) 1266—88. | I. Demeter,[3]) 1266—88. barsi ispán ~ Kékkövy Katalin

II. Ders fia: IV. Miklós (Tury) [7]) 1312—31. ~ Szügyi N.

I. Demeter fiai: II. András [8]) | IV. Ders | II. Demeter [8])

**I. Hont ágai:**

II. Péter [1]) 1266—69. | I. Ders (Nagy Orrú) [1]) 1266—90. (Desiderius)

I. Ders gyermekei: II. Miklós [5]) 1317. | I. Tamás [5]) 1294—1337. | Katalin [12]) 1340. ~ Boztehy László

II. László [10]) 1321—49. | V. Miklós [9]) 1321—49. | I. István [9]) 1344—49. | IV. Péter [9]) 1344—49. | III. Demeter [9]) 1342.

*a Jánoky és Vajday család ősei*

[1]) Kub. II. 5. — [2]) F. V/1. 266. — [3]) Kub. II. 17. — [4]) Kub. II. 40—41. — [5]) Kub. II. 65. — [6]) Kub. II. 155., 161—71. — [7]) Kub. II. 75., 99. — [8]) A. I. 268. — [9]) Kub. II. 177. — [10]) A. VI. 125. — [11]) Z. III. 301. — [12]) Hg. Eszterházy lt. f. H. nr. 5.

Így pl. 1276 táján II. Hont fiai, II. Ders és I. Demeter elfoglalták I. Dersnek, a nagyobbiknak, vagy gúnynevén nagyorrúnak, haradnoki (csábrági) várát, őt magát fogságba ejtették és Szentantalra vonatkozó leveleit tőle elvették. Őt magát szabadon bocsátották ugyan, de várát nem adták vissza. A király e miatt 1276-ban megfosztotta ugyan őket minden jószáguktól s azokat Nagyorrú I. Dersnek adta,[1]) de nem lett abból semmi; a haradnoki (csábrági) vár 9 év múlva is II. Hont fiainak kezén van[2]) és 1279-ben I. Demeter már »kedvelt és hű embere« IV. Lászlónak.[3])

I. Lampert fiai közűl I. Péter 1256-ban Palásthy Bors mellett tanúskodik.[4]) 1266-ban Velk és Miklós testvéreivel, meg II. Ders (Kis- vagy Kövér-Ders) és I. Demeter unokaöcscseivel (II. Hont fiaival) együtt Szentantal, Zsibrito és Kormoso határait járatja meg.[5])

I. Lampert negyedik fia, II. Hont, 1266-ban már nem élt. I. Lampertnek volt egy leánya is, a ki Vecsefia Miklóshoz ment férjhez.[6])

I. Péter fiai, Márton és Károly, 1294-ben a Velezd, Harmacz falvakért folyt perben fordúlnak elő.[7]) 1303-ban megveszik a kishontmegyei Szuha és Szelcze közt eső Turulypa és Kieteleke nevű (ma már ismeretlen) falvakat.[8])

Velkfia Sándort 1290-ben mint Klaszita (Selmeczbányától délre), 1303-ban mint Szelcze (Kis-Hontm.) földesurát említik.[9]) A velezd-harmaczi perben is részt vett.[7])

Márton és Károly fiai meg unokái a felujított velezdharmaczi perben vesztes felek lettek.[10]) Márton fiait már rendesen Osgyániaknak írják. András fiától származó unokája János 1347-ben királyi emberül volt kijelölve Jánok és Vajda abaújmegyei birtokok elkülönítésére.[11]) Károlynak Bagos nevű fia volt megalapítója az Osgyáni Bakos családnak. Ennek fia, VIII. Miklós, 1358-ban hontmegyei esküdt vala.[12])

---

[1]) Kub. II. 17. — [2]) U. o. 27. — [3]) F. V/2. 442. — [4]) Palásthy: A Palásthyak I. 3. — [5]) W. IX. 273. — [6]) F. V/1. 266. — [7]) Kub. II. 40—41. — [8]) A. I. 71.; Kub. II. 53. — [9]) W. IX. 531.; Kub. II. 53. — [10]) Kub. II. 161—71.; A. V. 245., 252. — [11]) Kub. II. 152. — [12]) U. o. 207.

I. Miklósnak fia, Atya, 1294 előtt magtalanúl halt el. Szép jószágai, Gyarmat (ma Kis-Gyarmat) és Gény Barsmegyében, Harmacz és Aszó Gömörmegyében, Velezd Borsodban,[1] unokatestvéreire, I. Péter és Velk fiaira szálltak, de mivel azok egy része az ősi osztatlan vagyonból való volt, roppant bonyodalmas és hosszas perekre szolgáltattak okot. Ez Atya különben nagy gazda volt, Velezden és Gyarmaton új falvakat alapított s azért jóideig e falvakat Atya-Velezd és Atya-Gyarmata néven hívták.[2]

II. Hontnak fiai, II. Ders és Demeter, 1274-ben kapták Dragulyt, azaz a mai Drégelyt Hontmegyében.[3] Ekkor Draguly még csak »terra«, ellenben 1285-ben már castrum, tehát e 11 év alatt épült. 1276-ban foglalták el, mint már említők, unoka-nagybátyjuktól a haradnoki, azaz csábrági várat.[4] 1278-ban I. Demeter Korponát szerette volna megszerezni, de az nem sikerült,[5] ellenben a következő évben megkapta a Selmecz patak mellett eső Teszért.[6] 1280-ban pedig, mint barsmegyei ispán, a Csábrágtól keletre eső Cseri falut kapta ajándékba a királytól.[7] Még négy év mulva is kegyben állt a királynál, s ki tudta vinni, hogy a pusztuló honti várnépek honti földje az övé lett.[8]

Meghalt 1290 előtt, mert ez évben nejét, Kékkövy Katalint már özvegyként említik.[9]

1285-ben II. Hont fiai megosztoznak. II. Ders kapta:

Haradnok (Litava = Csábrág) várát, Csábrág, Váralja, Cseri, Új-Várbok, Tót-Domanik, Alsó-Pomath, másként Bekesteleke (ma ismeretlen), Badiny, Klaszita, Perendfalva (ma Prencsfalu), Tapolcza (ma Teplicska puszta), Ledény, Marót, Kis-Salló, a Bernecze mellett eső Varbók falvakat Hontmegyében és Szuhát Kis-Hontban.

Ellenben I. Demeteré lett:

Drégely vára (Draguly), Hont, Bernecze, Vecze (Vezke), Szalanya (Szalatnya?), Teszér, Hrusó (Födémes felett), Jabloncz (ma ismeretlen) és Podluzsány (Podkusan).[10]

---

[1] Kub. II. 41. — [2] A. V. 245., 300. — [3] Kub. II. 13. — [4] U. o. 17. — [5] F. V/2. 442. — [6] F. V/2. 556. — [7] W. IX. 273. — [8] U. o. 378. — [9] W. V. 15. — [10] Kub. II. 27.

A jánoki uradalmon nem osztozhattak meg, mert az idegen kézen volt.

Később ez osztály valamivel kisebb lett, mert II. Hont fiai a Dobák nemmel folytatott perben elvesztették Drégely és Ledény egy részét.[1])

Sőt később még nagyobb változást szenvedett e vagyon, mert a litavai = csábrági várat oda kellett adniok a Garam mellett Tergenye és Nemes-Oroszi közt eső Falussi helységért.[2])

II. (Kis- vagy Kövér-) Dersnek egy fia maradt, IV. Miklós. Ez rendesen Túron, Hontmegyében lakott s azért többnyire Túry Miklósnak hívták. 1302-ben a jánoki uradalmat odaadta cserébe apósának, Szügyi Loto Andrásnak, ez pedig a hontmegyei Nyék és Méznevelő (Medovarcze), továbbá a nógrádmegyei Vadkert mellett eső Hakara és Eczel falvak részeivel kárpótolta őt.[3]) 1307-ben falussi-i, 1312-ban pedig nyéki és hrussai jószágait adta el. Túr egy részét pedig zálogba vetette.[4]) Ezentúl pedig 1331-ig a jánoki uradalomért folyt perben emlegették.[5])

I. Demeter fiai 1312-ban mint atyafiak és szomszédok beleegyeznek, hogy unokatestvérük, IV. Miklós nyéki és hrussai birtokát eladhassa.[6]) Egyebet róluk nem tudunk.

Áttérve már most I. Hont ivadékaira, II. Péter és I. (közönségesen »Nagy«-nak vagy »Nagyorrú«-nak hívott) Ders (Desiderius) 1266-ban beleegyeztek atyjuknak a bozóki monostor javára tett ajándékozásaiba.[7]) 1269 táján a király őket valami ok miatt maga elé idezteti.[8]) 1274-ben I. Ders átiratja az 1266-iki Szentantalról és szomszédairól szóló határjáró levelet,[9]) s a két Ders közűl körülbelül ő volt az, a ki ez évben a honti főesperest egy hontmegyei birtokba iktatta.[10]) 1276-ban I. Ders elvesztette, mint láttuk, a haradnoki (csábrági) várat,[11]) s 1290-ben fordúl elő utoljára mint prencsfalvi földesúr.[12])

---

[1]) W. IX. 554., 573. — [2]) F. VIII/6. 186. — [3]) Kub. II. 51., 57. — [4]) F. VIII/6. 186.; A. I. 268., 307. — [5]) Kub. II. 66., 72—74., 99. — [6]) A. I. 268. — [7]) F. VII/5. 106. — [8]) F. IV/3. 546. — [9]) W. IX. 89. — [10]) W. IX. 70. — [11]) Kub. 17. — [12]) W. IX. 531.

I. Ders fia Tamás 1294—1322-ig legtöbbnyire a velezd-harmaczi és a jánoki uradalmakért folyt perben fordul elő. 1303-ban mint kis-hontmegyei szuhai birtokost említik.[1]) 1312-ben beleegyezik a nyéki és hrusai birtokok eladásába.[2]) Katalin nevű testvére Boztehy Lászlóhoz ment férjhez s hozománydíjáról 1340-ben a csázmai káptalan előtt rendelkezik.[3])

I. Tamás gyermekei közűl kiváltak az első és az utolsó. Mindketten az egyházi pályára léptek. II. László 1344-ben esztergom-szentgyörgymezei prépost volt.[4]) II. Demeter pedig később (1391—95-ig) erdélyi és 1395—98-ig veszprémi püspök vala. Ezeknek köszönhették a testvérek, hogy a hatalmas jánoki uradalom hosszú per után végre mégis kezükre került.

Két pert emlegettünk eddig, mely a Hont-Pázmány nemzetség Bozóki ágát szerfölött foglalkoztatta. Nem akartuk e perek lefolyását öt-hat darabra szaggatva az egyes személyeknél előadni, mert így egyfolytában elbeszélve sokkal világosabbak lesznek azok.

A velezd-harmaczi per tulajdonkép 1294 előtt kezdődött, mert Atya halála után közelebbi atyafiai, t. i. I. Péter és Velk fiai jószágait, nevezetesen a borsodmegyei Velezdet, a gömörmegyei Harmaczot és az ezzel határos (ma már nem létező) Aszót, továbbá a barsmegyei Atya-Gyarmatot (ma Kis-Gyarmat) és Génvt (ma ismeretlen) a biró kezéből (a ki némi birságok fejében tette rá kezét) kiváltották s egyedül a maguk számára foglalták le. Azonban 1294-ben kénytelenek voltak beismerni, hogy Atya jószágai a nemzetségi jog révén fele részben I. Hont unokáját, I. Tamást illetik, s azért, miután Tamás a váltságösszeg (32 márka) felét nekik visszafizette, a jószágok felét átadták neki.[5])

Mindjárt ezután I. Péter fiai, semmit sem törődve az előbbi szerződéssel, de állításuk szerint Rátót II. Lóránttól kényszeríttetve, Harmacz, Aszó és Velezd 2/3-át, Velk fia pedig ugyanazok 1/3-át 240 márkáért eladták a Rátót nemzetség gömörmegyei ágának.[6]) Ez eladást azonban két atyafi is rossz

---

[1]) Kub. II. 53. — [2]) A. I. 268. — [3]) Hg. Eszterházy lt. f. H. nr. 5. — [4]) Kub. II. 136—37., 150. — [5]) Kub. II. 41. — [6]) U. o. 407.; v. ö. Orsz. lt. Dl. 1384., 1388.

néven vette. I. Tamás is haragudott miatta s jogfentartás kedvéért még 1320-ban is tiltakozott ellene.[1]) Fiai pedig 1341—47-ig tartó pereskedés útján bebizonyították, hogy az egész eladás jogtalan volt és csakugyan 1347-ben az országbirói törvényszék nekik ítélte Velezd, Harmacz és Aszó felét. Másik felének $^2/_3$-a visszaszállt I. Péter utódaira, az osgyáni családra, de csak úgy, ha visszafizetik a Rátót nem gömörmegyei ágának a vételár $^2/_3$-át, vagyis a 160 márkát. A három falu felének $^1/_3$-a, vagyis az egésznek $^1/_6$-a egyelőre a Rátót nemzetség kezén maradt, mert Velkfia Sándornak magva szakadt, de ha az atyafiaknak úgy tetszett, a vételárért, 80 márkáért, ezt is visszaválthatták.[2]) Később csakugyan vissza is váltották.[3])

A másik atyafi, a ki különösen Velezd eladásáért neheztelt, a Födémesi-ágnak Velezden lakó Kövér Miklós nevű tagja vala. S méltán, mert neki, kivált a szomszédság révén, de meg a nemzetségi jognál fogva is elővételi joga, sőt örökségi joga is lett volna e falvakhoz. Fia, Velezdi János eleget perelt is e jószágokért, míg végre 1348-ban úgy egyezett ki az Osgyániakkal, I. Péter ivadékaival, hogy ezek átadták neki Atya-Velezdnek azon hatodát, mely Velkfia Sándor magvaszakadtával rájuk szállott, ő pedig lemondott Harmaczra és Aszóra való jogáról.[4])

A másik, még bonyolódottabb per a jánoki uradalomért folyt. Ez uradalom Jánok, Vajda, Büttös, ma is meglevő falvakból, a mai Krasznik pusztából, hajdan faluból, és Papolcz, Raksony, Parlagi nevű, ma már elpusztult falvakból állott.[5]) Az uradalomról már 1285-ben azt mondják II. Hont fiai, hogy idegen kézen van.[6]) Később értesülünk róla, hogy a hatalmas Aba Amadé tette rá a kezét.[7]) Mivel II. Ders fiának, Túry IV. Miklósnak semmi reménye nem volt hozzá, hogy ez uradalmat visszaszerezze, 1302-ben odaadta azt cserében két csekély, hontmegyei és két, ma már nem létező, nógrádmegyei faluért apósának, Szügyi Lotho Andrásnak,

---

[1]) Kub. 66. — [2]) Kub. II. 161—71. — [3]) A. V. 252. — [4]) A. V. 245., 252. — [5]) Kub. II. 51., 57. — [6]) Kub. II. 27. — [7]) U. o. 65.

mint később bevallja, nem jószántából, hanem apósa kényszerítése miatt.[1])

Szügyi Andrásnak, kivált Aba Amadé halála s a rozgonyi csata után, sikerült is a szép jánoki uradalmat elfoglalnia, csakhogy most felszólaltak I. Hont ivadékai az uradalom elidegenítése ellen. I. Ders fiai 1317-ben új adománylevelet szereztek maguknak rá.[2]) 1318-ban pedig I. Tamás nyiltan kijelentette tiltakozását az 1302-iki csere ellen,[3]) s kérdőre vonta a miatt Túry IV. Miklóst. A per folyamán 1320-ban már majdnem kénytelen volt I. Tamás a jánoki uradalomról lemondani, de hogy ne legyen annak jogi következménye, felbiztatta két legidősb, bár azért még gyermeksorban álló fiát, hogy a jánoki uradalomról való lemondástól őt eltiltsák.[4]) Így aztán a per tovább folyt, s 1321-ben a király I. Tamás és IV. Miklós közt párbajt ítélt. A párbajban I. Tamás állítása szerint tulajdonkép az ő bajnoka győzött, ámde a király oly erőszakosan pártolta IV. Miklóst, vagyis inkább apósát, Szügyi Andrást, hogy a győzelmet s vele együtt a jánoki uradalmat mégis IV. Miklósnak itélte oda, ez pedig az 1302-iki cserét újra rögtön megkötötte, jobban mondva megerősítette.[5])

Már most aztán várni kellett I. Károly király haláláig. Időközben I. Tamás fiai csak a rajtuk esett jogfosztást igazoló bizonyítékokat gyűjtötték. Nevezetesen 1331-ben rábirták idős rokonukat, IV. Miklóst, hogy az esztergomi káptalan előtt a javukra vallomást tegyen. IV. Miklós csakugyan el is ment és kijelentette, hogy csak azért, mert apósa tőle feleségét elvette s egyéb erőszakoskodásokat követett el rajta, kötötte meg az 1302-iki cserét, de különben maga is jobban szeretné, hogy az ő, úgyis bekövetkező magvaszakadása után a jánoki uradalom az ő vérbeli atyafiaira, I. Tamás fiaira maradna.[6])

Károly király halála után I. Tamás fiai, s különösen az esztergom-szentgyörgymezei prépost, II. László, mindjárt megkezdették a pert Szügyi András fiai ellen, s ezeket annyira sarokba szorították, hogy 1344-ben az országnagyok közben-

[1]) Kub. II. 51., 57. — [2]) Kub. II. 65. — [3]) U. o. 66. — [4]) U. o. 68. — [5]) U. o. 72—74., 75. — [6]) U. o. 99—100.

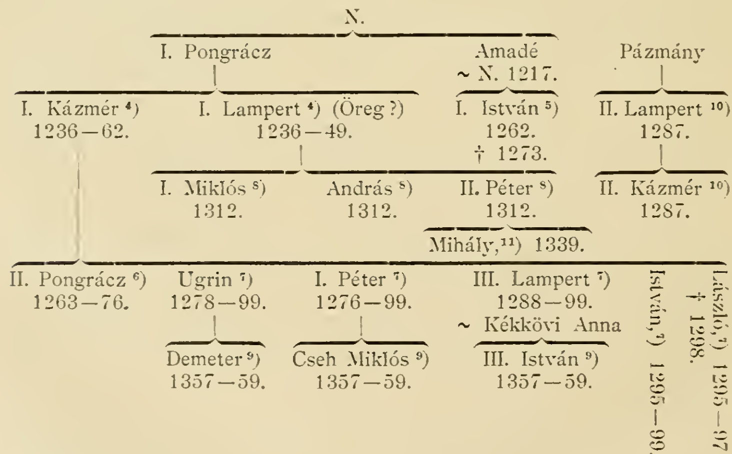
járására kénytelenek voltak Vajda és Büttös falvakat I. Tamás fiainak visszaadni.[1]) 1347-ben azután részletesen elkülönítették e falvakat Jánoktól.[2])

A jánoki uradalom javarésze ekként 1344-ben visszakerült a Hont-Pázmány nem Bozóki-ágának kezére. Magának Jánok falunak visszaszerzése a legkisebbik fiúra, II. Demeterre, a későbbi püspökre maradt. Ez e végből 1344-ben tette meg a kezdő lépést az 1344-iki szerződés ellen való tiltakozással.[3])

*B)* Bényi-ág.

A Garam jobb partján Esztergom-, Bars- és Hontmegyék határszélén áll azon Bény falu, melyet a Hont-Pázmány nemzetség ez ága egy ritka díszes premontrei rendű monostorral jelölt meg. Épp ezért nevezzük Bényi-ágnak, s a hontmegyei ágak közé sorozzuk, mert bár fészke, Bény, Esztergommegyében esett, voltak ez ágnak birtokai Hontmegyében is és a hontmegyei ágaktól különben sem állott távol.

Rövid származásfája ez:




[1]) Kub. II. 136—37. — [2]) U. o. 1152. — [3]) U. o. 138. — [4]) Knauz I. 318.; F. IV/1. 442., IV 3. 553. hibásak. — [5]) F. V 2. 138. — [6]) F. V 2. 139. — [7]) Knauz II. 396. — [8]) A. I. 269. — [9]) A. VI. 555. — [10]) W. IX. 458. — [11]) Hg. Eszterházy lt. F. A. nr. 51. rep. 32.

Az ág ismertetését méltán kezdjük Amadéval, mert ő alapította a bényi monostort, még pedig 1217 előtt, mielőtt a Szentföldre utazott volna, s már akkor a monostornak adta kéméndi birtokának egy részét.[1])

Amadé fia, I. István mestert 1262-ben a kiskirály a helembai szolgák közt felmerült per elintézésére küldte ki, mert úgy is majdnem szomszéd földbirtokos volt, s így az ügyet ismerte. A kanczellária őt ekkor bényi lakosnak írja.[2]) 1273-ban ez István meghalt és bényi monostorában temették el. Halála előtt végrendeletileg megerősíté a monostort az atyjától ajándékozott kéméndi birtokban s hozzácsatolta még ehhez az ő vett kéméndi részét, továbbá ezzel határos páldi birtokát és a Vezekényben (Barsm.) őt illető részt, Kandé faluban pedig egy szőllőt két vinczellérrel együtt.[3])

Amadé testvéréről, I. Pongráczról nevén kívül semmit sem tudunk. I. Pongrácz fiai Kázmér és I. Lampert 1236-ban visszaadják a dömösi egyháznak a Szete és Lontó közt (Hontm.) eső Csepel falu egy részét. Ennek közelében ők maguk is birtokosok voltak.[4]) I. Lampert 1249-ben az esztergomi érseket beiktatja az esztergommegyei Örs birtokába.[5]) A sok Hont-Pázmány nembeli Lampert közűl őt kell ennek tartanunk, mert eddigi adataink szerint csak ő volt esztergommegyei birtokos.

I. Kázmér még 1262-ben is előfordul mint a helembai viszály elintézésére kiküldött biró.[6])

Kázmér fiai hősies harczaikkal, de egyszersmind borzasztó rablásaikkal hirhedtekké tették magukat az egykorúak és az utókor előtt.

II. Pongrácz 1263-ban a nyitramegyei Pöstyén körül birtokos.[7]) 1273-ban meghallgatta unokanagybátyja, I. István végrendeletét s jóváhagyta azt.[8]) Ez mutatja, hogy Istvánnak magva szakadt, s ha jószágairól nem rendelkezik, II. Pongrácz lett volna az örökös. Ugyanez évben Pongrácz Péter nevű testvérével együtt hősiesen védelmezte Csejte várát a csehek

---

[1]) F. V/2. 138. — [2]) Knauz. I. 471. — [3]) F. V/2. 138. — [4]) F. IV/3. 553. — [5]) Knauz I. 377. — [6]) U. o. 471. — [7]) W. VIII. 82. — [8]) F. V/2. 138.

ellen, s jutalmul 1276-ban Lontó hontmegyei falut kapta.[1]) 1278-ban Pongrácznak és Ugronnak rajeczi tisztviselője a Divék nem prónai birtokát pusztította.[2])

1288-ban I. Kázmér három fia: Ugrin, Péter és III. Lampert borsodmegyei novaji (Nohe) birtokukat odaadják cserébe az ipolymenti Pereszlény és Tésa részeiért.[3])

Ugyanez időtájt III. Lampert már kitűnt erőszakos jellemével. Neje volt Kékkövy Anna, Forró Péternek, a hatalmas Gyarmati Balassa család egyik elejének leánya. Mivel pedig apósa halálakor neje még nem kapta ki örökségét, azaz a leánynegyedet, III. Lampert erővel visszatartotta Kékkő és Gyarmat várait, s szép szóra semmikép sem akarta kiadni. Az örökösök közűl aztán Miklósfia Demeter fegyvert fogott és ostrommal vívta meg III. Lamperttől a lefoglalt várakat 1290 előtt.[4]) 1290-ben aztán III. Lampert neje megkapta a leánynegyedet.[5])

Ez erőszakoskodás azonban csak kezdete volt azon borzasztó fosztogatásoknak, rombolásoknak és rablásoknak, melyeket Kázmér fiai az 1289—94. években az esztergomi érsek és káptalan hont- és esztergommegyei jószágain elkövettek. Hiábavaló volt az érsek minden figyelmeztetése, minden idézése. A törvényszék előtt nem jelentek meg, úgy hogy végre az országbiró 1295 márczius 22-én kéméndi és bényi jószáguk elvesztésére ítélte őket, s az okozott károkért az elvett birtokokat az esztergomi érseknek adta.[6]) Megerősítette ez igazságos itéletet a király is,[7]) de Kázmér fiai magának a királynak is ellenszegültek, s nem engedték meg az itélet végrehajtását. Ekkor a király 1297 január 10-iki itéletével páldi és kisgyarmati jószáguktól is megfosztotta őket, s azokat kárpótlásul az okozott károkért az esztergomi káptalannak adta.[8])

Hogy ez itéletek nem voltak igazságtalanok, azt 1297 augusztus 21-én maga az egyik testvér, Ugrin is elismerte. Ő neki addig legkisebb része volt a fosztogatásokban, ekkor

---

[1]) W. IV. 74. — [2]) H. O. VI. 213.; v. ö. Pauler i. m. 715. — [3]) F. V,3. 439. — [4]) F. V,3. 497—98. — [5]) W. V. 15. — [6]) Knauz II. 365—68. — [7]) U. o. 382. — [8]) U. o. 396.

pedig bevallotta, hogy testvérei méltán vesztették el a kéméndi jószágot, mert Lodomér esztergomi érsek még kegyesebben bánt velük, mint érdemelték. Hálából Ugrin a maga részéről lemond Kéméndre nézve, lemond az őt illető elővételi és örökségi jogról, s testvéreinek volt kéméndi jószágát az érsek kezében hagyja.[1])

1297-ben III. Lampert is jobb útra kezdett térni. Beismerte, hogy roppant bűnt követett el és nagy kárt okozott az ipolysági monostornak Ipolyság felgyujtásával és lerombolásával, s kötelezte magát, hogy 30 márka kártérítést fizet. E kártérítés biztosítékául lekötötte olvári (Hontm.) birtokát, de a kitűzött időre nem birta azt kiváltani. Ekkor rokona, Miklósfia Demeter igérte meg annak kiváltását, de a határidőt ez is elmulasztotta. Erre aztán 1298-ban III. Lampert olvári jószágát örökös joggal a sági egyháznak ajándékozta.[2])

III. Lampertnek Miklósfia Demeterrel való, s ez oklevélben említett barátsága, biztos jele annak, hogy Kázmér fiai 1297-ben a király hűségére visszatértek. És csakugyan nemsokára az egyik testvér, László, a király iránti hűségért Pálfia Gergely monoszlai vára alatt elesett. 1299-ben pedig Ugrin, Péter és Lampert a király mellett, Csák III. Máté ellen harczoltak oly sikerrel, hogy Csák III. Mátétól Pöstyén (Pekchen, 1263-ban Pechsan),[3]) Csejte, Bajmócz, Rajecz és Rahován várakat elfoglalták. Meg is örült ennek a király és 1299 október 29-én e várakat, részben azelőtt is birtokukat, I. Kázmér fiainak adta.[4]) Ugyanez évben kibékíti a király őket a pilisi apátsággal is (Ugrint, II. Istvánt és III. Lampertet), úgy hogy ezek a mai Csobánka (régen Boron) és most már eltünt Kandé (Pilism.) falujok közt levő vitás tért az apátságnak átengedték.[5])

Ezzel Kázmér hírhedt fiai eltünnek szemeink elől. Sorsukat abból, hogy Csák III. Mátéval ki mertek kezdeni, sejthetjük. Bizonyos, hogy az 1299-ben kapott várakat Csák Máté már 1301-ben visszaszedte tőlük. Azonban, ha Káz-

---

[1]) Knauz II. 410. — [2]) F. VI 2 159. — [3]) W. VIII. 81. — [4]) Csáky lt. f. 2. nr. 4. — [5]) Békefi: A pilisi apátság tört. I. 418.

mér fiai nem is, unokái megérték Csák Máté halálát, s visszakapták legalább Bényt, az ősi fészket. 1356-ban Ugrin fiát, Demetert, Péter fiát, Cseh Miklóst és Lampert fiát, Istvánt Hont-Pázmány nembeli bényi (de Bwn) nemeseknek írják. Beismerik ezek, hogy Kont Miklós nádor és testvérei nagy pártfogása, védelme volt roppant hasznukra, s hálából lemondanak Pöstyén (Pechen) és az ennek közelében létezett Loboj, Gubanya (ma Hubina) és Chutere falvakhoz való jogukról.[1]) 1359-ben ugyanők Ó-Bényt védik a Födémesi-ág támadása ellen.[2])

1361-től kezdve sűrűn emlegetnek az oklevelek egy Bényfia Miklós nemest, a kinek Barsmegyében anyja után Zseliz, Ágó, Mártond és Nyir falvakban voltak jószágai. Ebből nejének, Erzsébetnek hozományát 1383-ban és 1407-ben fizetik ki vejének, Bory Péternek.[3]) A Bény személynév s a birtokok közelsége arra mutat, hogy e Bényfia Miklós az ághoz tartozott, sőt talán Cseh Miklóssal volt egy személy.

I. Lampert fiairól, I. Miklósról, Péterről és Andrásról csak annyit tudunk, hogy 1312-ben beleegyeztek a hontmegyei Nyék és Hrusó eladásába, pedig nekik, mint a Bozóky-ág közel rokonainak elővételi joguk lett volna.[4]) Mihály, András fia 1339-ben beleegyezik abba, hogy a bényi prépost egyházának vezekényi és kismartondi (Barsm.) javait elzálogosítsa.[5]) II. Lampert, Pázmányfia és II. Kázmér nevű fia 1289-ben békásmegyeri, dorogi és csévi (Buda és Esztergom közt eső) birtokaikat 1287-ben odaadják az esztergomi káptalannak cserébe ennek a rajeczi uradalomban való részéért.[6]) A birtokok fekvése mutatja, hogy II. Lampert a bényi ághoz tartozik.

*C)* Csalomjai-ág.

Az Ipoly mellett eső Nagy- (régen Egyházas-) és Kis-Csalomján és a körülötte eső falvakban laktak tagjai, s azért nevezzük így.

Az ág közös ősét nem ismerjük. Sőt első tagjainak

---

[1]) A. VI. 555. — [2]) Kub. II. 201. — [3]) Z. III. 200., IV. 266. — [4]) A. I. 269. — [5]) Hg. Eszterházy lt. f. A. nr. 51. rep. 32. — [6]) W. IX. 458.

megállapitását is nagyon nehezíti, hogy 1244-iki hamis oklevélben [1]) fordulnak elő, s így az abban felsorolt adatoknak hasznát nem vehetjük. De bizonyos, hogy e három nemzedéktöredék nagyon közel áll egymáshoz:

Leszenyei ág.

N.
II. Miklós [2])

II. Lampert [2]) 1265—1303. | I. István [2]) 1265—94. | Margit [3]) 1291. ~ Botfia Benedek

V. Miklós [4]) 1303. | Péter [4]) 1303. | II. István [4]) 1303. | Csekó [4]) 1303. | II. János [4]) 1303.

Péter [5])

Egyházas-Csalomjai ág.

Feliczián [1])

Lőrincz [2]) 1281. | Elekes [2]) 1290—96.

I. János [6]) 1204—96.

Kis-Csalomjai vagy Kővári ág.

N.

I. Miklós [7]) | I. Lampert,[8]) 1246—75. egri püspök

I. Pázmány [1]) 1270—1303. ~ Erzsébet, † 1294 előtt | III. Miklós [1]) 1270—99.

Kecse [7]) leány | László [9]) 1338. | Beke [10]) 1298. | László [10]) 1298.

Hont [11]) 1359. | IV. Miklós [11]) 1359. | Mátyás [12]) | II. Pázmány [11]) 1359.

I. Pál [11]) 1359. | II. Pál [12]) 1394. | III. István [12]) 1394. | VI. Miklós [12]) 1394.

Országos hivatalt ez ág tagjai, tudtunkra, nem viseltek. Csak családi történetükkel és birtokviszonyaikkal számolhatunk be.

[1]) H. O. IV. 29. — [2]) U. o. 62. — [3]) Knauz. II. 285—86. — [4]) A. I. 71. — [5]) Palásthy: Palásthyak. I. 227. — [6]) H. O. IV. 77., 90—91. — [7]) Palásthy: Palásthyak. I. 231. — [8]) F. V,3. 511. — [9]) A. III. 476. — [10]) Nagy Iván i. m. III. 94. — [11]) Kár. I. 238. — [12]) Kub. II. 359.

Biztos, hogy ez ág a Bozóki-ághoz közel állott.[1]) Három alágra, a Leszenyei, Egyházas-Csalomjai és Kis-Csalomjai, másként Kóvári alágakra oszlik.

Az 1244-iki hamis levél szerint tagjai a mai Kóvár, régen Kóvárszeg faluval szomszédos birtokosok voltak.[2])

A Leszenyei alágon I. Lampertnek unokái, II. Lampert és I. István 1265-ben a sági monostor Szőllős falujával voltak határosak.[3]) 1281-ben pedig kiegyeznek a Szügyi családdal Kóvárszeg határaira nézve.[4]) 1291-ben tanúk voltak a mellett, hogy Margit nevű nőtestvérük elhúnyt férje vagyonából a nógrádmegyei Horpács egy részét hozománya fejében megkapta.[5]) Előző évben II. Lampert a hontmegyei Bélt, a mai Belluját,[6]) 1303-ban pedig fiaival együtt Turipa és Kiete nevű kis-hontmegyei (Szelcze és Szuha közt eső) falvakat eladta.[7]) I. István (Leszenyei) 1296-ban Csall faluját (Hontm.) elválasztatja Nyéktől.[8])

Az Egyházas-Csalomjai alág tagjai közűl Lőrincz és Elekes 1281-ben a Szügyi-családdal kötött egyezségnél fordúlnak elő. Kénytelenek voltak egyezségre lépni, mert Szügyi András egy IV. Béla nevére hamisított kiváltság-levéllel sarokba szorította őket.[9]) 13 év mulva újra perbe szállottak Kóvárért Feliczián fiai és unokája, de a hosszú pernek most is egyezség lőn a vége.[10])

A Kis-Csalomjai, később Kóvári alág I. Miklóssal és az egri püspökségre emelkedett Lamperttel kezdődik. I. Miklós fiai, I. Pázmány és III. Miklós 1270-ben együtt perelnek a hontmegyei Szelény egy részéért, azonban perüket elvesztették.[11]) 1274-ben II. Miklós megmaradt szelényi birtokán túl akart adni, de ez ellen testvére, I. Pázmány tiltakozott.[12]) Ez a levél említi, hogy I. Pázmány, az akkori egri püspök (Lampert) »frater«-e, azaz a korkülönbségből következtetve, unokaöcscse volt. 1281-ben a kóvárszegi per intézésébe ők is beleegyeznek.[9]) 1295-ben bizonyos kőkeszii birtokosok között

---

[1]) W. IX. 531. — [2]) H. O. IV. 29. — [3]) F. IV/3. 279. — [4]) H. O. IV. 62.; W. IX. 322. — [5]) Knauz. II. 285—86. — [6]) W. IX. 531.; A. II. 610. — [7]) A. I. 71.; Kub. II. 52. — [8]) Knauz II. 394. — [9]) H. O. IV. 62.; W. IX. 322. — [10]) H. O. IV. 77. 90—91. — [11]) H. O. I. 44. — [12]) F. V/3. 511.

fogott bírák.[1]) Ezenkívül I. Pázmányt egyedül sokszor emlegetik. 1281-ben a Hont és Drégely közt eső Csitár falu elosztásánál fogott bíró.[2]) 1294-ben az Egyházas-Csalomjai alág és a Szügyi-család közt folyt perben Kóvárszeg határjárásához beleegyezését adja.[3]) Ugyanez évben magtalanúl elhúnyt (bizonyára második) neje, Erzsébet, rokonainak az elhúnyt hitbérét és hozományát kifizeti.[4]) Testvére, III. Miklós 1298-ban a kishontmegyei Keczege falu ura s a kalocsai érsekkel a Keczege és Rimócza közt levő határpontokra nézve kiegyezik.[5])

I. Pázmány és III. Miklós késő vénségükben, 1303-ban osztották szét jószágaikat. E szerint:

| Pázmány kapta: | III. Miklós kapta: |
|---|---|
| Kóvár és Szelény falvakat, Szentlőrincz és Apáti falvak felét. | Kis-Csalomját, a felszerfalusi részt, Szentlőrincz és Apáti falvak felét. |

Ez osztály alapján lőn I. Pázmány alapítója a Kóvári, III. Miklós pedig a Kis-Csalomjai családoknak.[6])

I. Pázmány fia László 1338-ban királyi ember és Kóváry nevet visel.[7]) E László fia, Hont, a maga és fia, I. Pál nevében 1359-ben eltiltja testvérét, IV. Miklóst a szentlőrinczi birtok elidegenítésétől.[8]) Mátyás nevű testvérétől származott II. Pál, a későbbi nádori itélőmester.

III. Miklósnak László nevű fiától származó unokája 1358-ban hontmegyei esküdt ember vala.[9]) 1359-ben a Kóváriak szentlőrinczi birtokát szerette volna megszerezni.[8])

*d)* Födémesi-ág.

Tagjai legnagyobb részt Ipoly-Födémesen laktak, azért nevezzük ekként.

Egy pörirat segítségével megalapítójától kezdve levezethetjük leszármazását (lásd a következő oldalon).

Az első tagoknak csak neveit ismerjük.

II. Jákó 1259-ben megvette unokatestvérétől, I. Miklóstól ennek födémesi részét.[10]) 1260-ban Kelenye mellett, tehát

---

1) F. VII/2. 186. — 2) Knauz. II. 147. — 3) H. O. IV. 77. — 4) H. O. VII. 239. — 5) W. X. 307., 317. — 6) F. VIII/5. 25. — 7) A. III. 46. — 8) Kár. I. 238. — 9) Kub. II. 207. — 10) Kub. II. 2.

I. Jákó

I. István [1]
- II. Jákó [2] 1259—81.
  - II. Miklós [4] 1272—92.
    - IV. Miklós,[3] 1303—59.
      - I. László,[6] 1349.
    - III. István,[5] 1326.
      - II. János,[8] 1379.
  - II. István [4] 1298—1303.
    - III. Jákó,[6] 1334—79. *a Szuhay család öse*
      - IV. István,[8] 1379.
      - I. László,[10] 1379.
      - II. Péter,[8] 1379.

Moka [1]
- I. Miklós,[1] 1259.
  - III. Kövér Miklós [1] *Rákay és Velezdi Kövér család öse*
    - I. János,[5] 1326—48.
      - György [9] 1349.
      - II. László [9] 1349.
      - Gergely [9] 1349.
      - I. Péter [6] 1349.
      - N. leány,[7] 1334. ~ Csere Miklós

Födémesen volt birtokos.[10]) 1281-ben mint tekintélyes öreg ember a csitári nemesek birtok-elosztásánál volt fogott bíró.[11])

Fiai közűl II. Miklós 1272-ben IV. Lászlótól, mint tapasztalatlan gyermektől, elkérte a sági monostor kegyuraságát, de azt pár nap mulva visszavették tőle.[12]) 1292-ben megvette a hontmegyei Palatnya (régen Platna) földet, a melyet már előbb is zálogban birt.[13])

II. István 1298-ban a kis-hontmegyei Rimócza mellett volt birtokos, s mivel aranybányát szeretett volna nyitni, egy darab arra való földet magáénak követelt;[14]) 1303-ban pedig Szelcze és Szuha közt eső birtok eladásába mint szomszéd beleegyezik.[15])

IV. Miklós 1303-ban fordúl elő először.[15]) 1326-ban testvérével, III. Istvánnal együtt rokonának, a Ráhón lakó I. Jánosnak peres ügyeit magára vállalta. Ekkor valamelyik Keszin (vagy Ipoly- vagy Kőkeszin) laktak.[16]) 1334 előtt a kis-hontmegyei Valykón eső jószágát eladta.[17]) 1349-ben László nevű fiával együtt Hontmegyétől bizonyítványt kért és kapott arról, hogy a hontmegyei Zalaba és Atya-Gyarmata, továbbá a barsmegyei Ó-Bény és Gény Szent István király

[1]) Kub. II. 235—36. — [2]) U. o. 2. — [3]) H. O. VI. 378. — [4]) W. X. 308., 318. — [5]) Kub. II. 83. — [6]) A. V. 300. — [7]) Kub. II. 111. — [8]) U. o. 235—36., 280. — [9]) A. V. 409. — [10]) Knauz I. 458. — [11]) U. o. II. 147. — [12]) F. V/2. 39. — [13]) H. O. VI. 378. — [14]) W. X. 308., 318. — [15]) Kub. II. 53. — [16]) U. o. 83. — [17]) U. o. 111.

idejétől kezdve mindig őseié voltak[1]) és később, 1359-ben, Ó-Bényért a Bényi-ágat perbe is vonta.[2]) 1359-ben unokaöcscsével, III. Jákóval úgy osztozott meg, hogy ő kapta Födémest és a Hont mellett eső Parasát (ma puszta), III. Jákó ellenben a Födémes mellett levő Szkornát és a kis-hontmegyei Szuhát.[3])

III. Jákó és Péter (II. István fiai) 1349-ben szintén az említett bizonyítvány megszerzésén fáradoznak.[1]) III. Jákó 1334-ben leánytestvérének, Csere Miklós nejének odaadta Valykón levő részét leánynegyed fejében.[4]) 1350-től kezdve joggal viselhette és viselte is a Szuhay nevet.[3]) 1357-ben hontmegyei esküdt bíró vala.[5]) Később III. Jákó a kis-hontmegyei Ráhóért folytatott sikeres pert. Fiait, valamint II. Jánost az erre vonatkozó periratok sorolják föl.[6])

Áttérve már most Moka ivadékára, I. Miklósról csak annyit tudunk, hogy födémesi birtokát eladta.[7]) Fiát közönségesen Kövér Miklósnak hívták. Unokája I. János rendesen a borsodmegyei Velezden vagy a kis-hontmegyei Ráhón lakott s nagy birtokszerző vala. 1326-ban peres ügyeinek vezetésére rokonait, a Födémesieket kérte föl.[8]) 1334-ben beleegyezett, hogy Valykó, melyhez a nemzetségi jog révén joga lett volna, Csere Miklós nejéé legyen.[4]) 1339-ben a Rima völgyében nagy birtokú kalocsai érsekkel perelt.[9]) Azután hosszú perbe bonyolódott az Osgyáni családdal (l. Bozóki-ág) Velezd egy részének eladása miatt, s 1348-ban csakugyan megkapta Atya-Velezt, ő pedig lemondott Harmaczhoz és Aszóhoz való jogáról.[10])

Kövér János fiait a Girincsy, Lády és Szuhay családokkal folytatott perekben emlegetik.[11])

Mint ebből kitetszik, ez ág birtokai voltak: Ipoly-Födémes, Keszi, Parasa (Hont mellett), Szkorna, Palatna (Nagy-Hontm.), Szuha, Ráhó, Valykó (Kis-Hontm.) és Velezd (Borsodm.).

---

[1]) A. V. 300. — [2]) Kub. II. 201. — [3]) A. V. 312., 364. — [4]) Kub. II. 111. — [5]) Kub. II. 207. — [6]) Kub. II. 234—36., 287. — [7]) Kub. II. 2. — [8]) Kub. II. 83. — [9]) A. III. 526. — [10]) A. V. 245., 252. — [11]) A. V. 402., VI. 118.; Kub. II. 235—36., 287.

## II. Nyitramegyei ágak.

*e)* FORGÁCH-ÁG.

Fényes multú s még ma is virágzó ága a Hont-Pázmány nemnek.

Bennünket érdeklő leszármazása ez:

Iváncs

| I. Ivánka [1] 1226—29. | (?) Milván | (?) I. Tamás |
| --- | --- | --- |

| II. Tamás [2] 1237. † 1241. | I. András [2] 1241—77. a tárnokmester | Mihály [3] 1256. (Milván fia) | Jordán [3] 1256. (I. Tamás fia) |
| --- | --- | --- | --- |

I. András gyermekei:

| János [4] 1273—1302. a kalocsai érsek | III. Tamás [5] 1273—1303. a tárnokmester | II. András [5] 1293—97. | II. Ivánka [5] 1291—99. | I. Miklós [5] 1295—97. | Jolánta [4] 1277. ~ Agócz |
| --- | --- | --- | --- | --- | --- |

II. Ivánka fia: István [6] 1357.

| III. András [6] 1357. | Forgách II. Miklós,[7] 1307. *a Ghimesi Forgách család őse* ~ Bebek Anna |
| --- | --- |

Forgách II. Miklós fiai:

| III. Miklós [8] 1336—57. | IV. András [8] 1337—57. |
| --- | --- |

*a)* Politikai és családi története.

I. Ivánka jeles szolgálataival elérte, hogy megkapta a nyitramegyei Gímes egy részét s ivadékainak ez által állandó fészket, a meggazdagodásra s emelkedésre alapot szerzett.[1])

Testvérei voltak-e Milván és Tamás, biztosan nem tudjuk, csak gyanítjuk abból, hogy I. András 1256-ban Milvánfia Mihályt és I. Tamásfia Jordánt »atyafiai«-nak (fratres) nevezi s a tőlük eladott nyitramegyei komjáti-i (Kamnati) birtokot a nemzetségi jog révén 85 márkáért visszaszerzi.[9])

I. Ivánka fiai közűl II. Tamás 1241-ben a sajómezei csatában vérzett el.[10]) I. András a menekvő királyt saját lovának átengedésével segítette, felépítette vagy legalább is jobban megerősítette a túróczi várat s abban az országos

---

[1]) F. III/2. 93. — [2]) F. IV/1. 358. — [3]) F. IV/2. 365. — [4]) W. IV. 90. — [5]) F. VI/1. 354. — [6]) F. IX/2. 613. — [7]) F. VIII/1. 235. — [8]) A. III. 519.; F. VIII/3. 745. — [9]) F. VI/2. 365. — [10]) U. o. 206—208.

éhség és zavar idején a király fiát, V. Istvánt hiven megőrizte. Az ország biztonságára és fenmaradására akart közreműködni azzal is, hogy Gímesen várat rakatott.[1]) Kedves embere lőn ennélfogva IV. Béla királynak, s ezért 1248-ban már ő vezette be a túróczi prépostságot, IV. Béla kedvelt alapítványát a nyitramegyei jószágokba. Később IV. Béla különösen kegyelt fiának, ifj. Bélának nevelője lőn.[2]) 1249-ben és 1255—56-ban, bár nem sok ideig, tárnokmester volt,[3]) azután pedig megkapta a banai várispánságot és azt birta (rövid megszakításokkal) 1275-ig.[4]) Még öreg korában is kitüntette magát, mert 1273-ban hősiesen védte a gímesi várat a csehek ellen.[5])

I. András fiaiból is jeles, országos nevű emberek váltak, kivált pedig Jánosból, a ki a papi pályára lépett. János egyházjogot is tanult s abból doktorságot szerzett (decretorum doctor).[6]) 1273—74-ben királyi udvari pap és gömöri főesperes,[7]) 1276-ban a királyi kápolna feje és nyitrai főesperes,[8]) 1277—78-ban budai prépost s egyszersmind királyi alkanczellár volt.[9]) Még 1278-ban, október 10. előtt, megválasztották a bácsi és kalocsai káptalanok érseküknek, s kalocsai érsek volt haláláig, 1301-ig.[10]) 1278—79-ben egy darabig IV. László, 1290—1301-ig pedig III. Endre kanczellárja vala.[9]) 1301-ben a nemzeti párthoz csatlakozott, s mivel az esztergomi érsek, mint I. Károlypárti, távol volt, ő koronázta Venczelt királylyá.[10])

János 1277-ben közbenjárt, hogy testvére, Jolánta megkapta elhalt férje testvérétől hozományát.[11]) 1290-ben és később ő adott irányt testvéreinek az ország dolgaiban s így lettek azok III. Endre hű támaszai, később pedig Venczel király párthívei.

E testvérek közt legtöbbre vitte III. Tamás, a ki 1273-ban Laa vára alatt, s később Gímes védelmezésében tüntette ki

---

[1]) F. IV/2. 55., IV/2. 206—208. — [2]) H. O. VI. 66.; F. IV/2. 366. — [3]) F. IV/2. 55., 363., 364., 365., 366. — [4]) H. O. VIII. 73.; F. IV/3. 94., 253., V/2. 217. — [5]) F. V/2. 232—34. — [6]) F. V/2. 122. — [7]) F. V/2. 122.; H. O. VIII. 163. — [8]) F. V/2. 344. — [9]) F. VII/2. 437.; Fejérpataky: A kir. kanczell. 133., 128., 142. — [10]) Hist. Hung. Fontes D. III. 113. — [11]) W. IV. 90.

magát,[1]) s 1278-ban elérte atyja legfőbb hivatalát: tárnokmester lett.[2]) 1292-ben országbíró, 1295—1301-ig nyitrai és barsi főispán, s e mellett a királyné tanácsosa vala.[3]) 1303-ban Venczel párthíveként említik.[4])

Kiváló jelleműnek tünik fel I. András fiai közűl III. Ivánka is. Ez 1291-ben a németek ellen harczolt vitézül; 1292-ben pedig a királylyal együtt Kőszeghy Henrik fogságába jutott.[5])

I. Andrásnak három utolsó fia: II. András, III. Ivánka és I. Miklós 1297 őszén nagy feladatra vállalkoztak. III. Endre érdekében fegyvert fogtak Trencsényi Csák III. Máté ellen s annak birtokait pusztították.[6]) Ezzel családjuk sorsát egy századra megpecsételték. Mert III. Endre 1297 decz. 9-én bűnbocsánatot adott és hirdetett ugyan számukra mindazon károkért, melyeket e harczban elkövettek,[6]) de Csák III. Máté nem olyan ember vala, a ki feledett volna. 1311-ben, a királylyal való végleges szakítás után, Csák III. Máté elfoglalta tőlük Gímes várát,[7]) s ezzel szétszórta őket mindenfelé.

Szerencsére II. András egyik fia, II. Miklós, kinek ragadványneve, Forgách, utóbb leszármazóinak vezetéknevévé vált, gazdagon nősült, mert Bebek Annát vette el. Ezzel kapta 1307-ben a gömörmegyei Panyit falut,[8]) később pedig, 1337-ben, e helyett kapta fia az onnan nem messze eső Lekenyét.[9]) Itt aztán fentartották magukat, úgy hogy Csák Máté halála után megkezdhették barsmegyei jószágaik visszaszerzését, sőt 1357-ben III. András, III. Miklós, IV. András és István megtehették az első lépéseket Gímes vára visszaszerzéséhez is.[10])

*b)* Birtokai.

A XIII. században ez ág legfőbb birtoka volt Gímes vára Nyitramegyében. E köré igyekezett mentül több földet magáénak mondani. Maga a vár 1243—53 közt a Gímes felett levő Diun (Divény) nevű vett földön épült.[11])

---

[1]) F. V/2. 232—34. — [2]) H. O. VIII. 193. — [3]) F. VI/1. 232., 344., VI/2. 199., 264., 293., 326.; H. O. VI. 353. Az évszám kiigazítandó 1299-re. — [4]) F. VIII/1. 116. — [5]) F. VI/1. 281., 300. — [6]) F. VI/2. 82. — [7]) F. XI/2. 213. — [8]) F. VIII/1. 235.; A. III. 272. — [9]) A. III. 335., 433. — [10]) F. IX/2. 613. — [11]) F. IV/2. 206—208.

1226-ban kapta I. Ivánka Gímes egy részét.[1]) Az övé volt 1229-ben Szelepcsény fele és az ettől délre, a Zsitva mellett eső Jóka (Jouka) Barsmegyében.[2]) Fia II. Tamás 1237-ben e Jókán lakott, s Mányán (Zsitva mellett Barsm.) vett 40 hold földet.[3]) I. András is a Zsitva mentén kezd először terjeszkedni. 1247-ben a Zsitva jobb partján eső Gyarakon,[4]) 1249-ben Mányán kap birtokot ajándékúl.[5])

1253-ban neki adta a király Gímesnek eddig nála maradt részét is, s ez időtájt I. András hozzávásárolta a szomszédos Kosztolánt.[6]) Teljesen csak 1264-ben mondhatta magáénak Gímest; ekkor vette meg Vásárdy Jánosnak ott levő részét.[7]) 1265-ben a fehérvári várnak Gímes közelében eső földjét is megkapta.[8]) Füssön (Barsm.) Ginefia Viczló nevű rokonától vett 100 ekényi földet, de ebből 1255-ben 20 holdat visszaadott neki.[9]) Kárpótolta magát azzal, hogy 1256-ban két ekényit vásárolt ottan a szolgagyőri jobbágyoktól.[10]) Szerzett aztán részben kir. adomány útján, részint pénzért birtokokat Szencsén,[11]) Lülén,[12]) Ahán,[13]) Béládon,[14]) Barczon[15]) s a Szelepcsénytől délre esett Harsányban[16]) Barsmegyében, Hinden,[16]) Vásárfaluban (Őzdöge és Komját közt)[17]) Nyitramegyében s az ismeretlen hollétű Iszteveczen.[18]) Nyitramegyében nevezetes szerzeménye volt Komjáti (Kamnati), melyet atyafiai, Mihály és Jordán, az ő tudta nélkül eladtak, de ő visszaváltott.[19])

I. András fiai közűl I. János megszerezte a Gímes alatt eső Nemcsicz falut,[20]) ellenben ürményi birtokát eladta.[21]) III. Tamás 1293-ban a Tardoskedd mellett eső Czoboly (Zobol) falu ura.[22]) II. András Heresztény egy részét ajándékozta el.[23]) II. Ivánka Borolch (ismeretlen) egy részét megveszi 1291-ben,[24]) 1293-ban pedig Tarányt (Komjáti mellett)

---

[1]) F. III/2. 93. — [2]) F. III/2. 487. — [3]) F. IV/1. 99. — [4]) F. IV/1. 478. — [5]) F. IV/2. 55. — [6]) F. IV/2. 206—208. — [7]) F. IV/3. 253. — [8]) U. o. 257. — [9]) U. o. 363. — [10]) U. o. 364. — [11]) H. O. VIII. 73.; F. V/I. 68., V/2. 120. — [12]) F. IV/3. 94. — [13]) U. o. 264. — [14]) U. o. 477. — [15]) F. V/2. 118. — [16]) F. IV/3. 477. — [17]) F. V/2. 217., 220.; H. O. VIII. 157. — [18]) F. IV/3. 177. — [19]) F. IV/2. 365. — [20]) F. V/2. 344. — [21]) F. VII/2. 437. — [22]) F. VI/1. 281, 300. — [23]) F. VI/1. 277. — [24]) U. o. 157.

s a ma már nem létező Kuchaföldet kapja Tardoskedd mellett.[1]) Az övé volt Köbölkút Esztergommegyében[2]) és sokat küzdött szencsei jószágáért.[3]) Hogy Forgách I. Miklós 1307-től kezdve a gömörmegyei Alsó-Panyitot,[4]) fiai 1337-től kezdve pedig a helyett Lekenyét birták,[5]) már említők.

*f)* Szegi-ág.

A Nyitra folyó mellett eső három (Malom-, Nagy-, Egyház-) Szeg falu volt közös birtoka; erről nevezzük ekként. Tagjai közt nagyjából ilyen vérségi összeköttetés volt:

- N.
  - N.
    - Iván
      - Benedek [6]) 1247—67.
        - Apa [8]) 1274.
      - Joachim 1267—71.
        - II. Joanka [9]) 1272—75.
      - Erzsébet [7]) 1286-ban özvegy ~ Örkényi Pongrácz
    - Ibrány
      - Pázmány [6]) 1267—74.
        - Imre 1332.
        - Margit [6]) 1331—1332. ~ Széleskúti János
      - György [6]) 1267.
    - Kálmán
      - Him [6]) 1267.
    - I. Ivánka, 1264.
      - Mocha [6]) 1267.
        - Erne [10]) 1294—97.
      - Kemény [6]) 1267.
  - N.
    - Gyügye
      - II. Amadé [6]) 1267.
    - I. Amadé
      - Lukács [6]) 1267.
    - János
      - László [6]) 1267.
    - Mihály
      - Dédács [6]) 1267.
    - Rubay
      - Lama! [6]) 1267.
    - Mojs
      - Bodok [6]) 1267.
        - Miklós [11]) 1307.

1267-ben Iván, Ibrány, Kálmán, I. Ivánka, Gyügye, I. Amadé, János és Mihály fiai eladják Szeg és Kucha őket illető harmadát Lama és Bodok nevű legközelebbi atyafiaiknak. Kitünik az eladásból, hogy e jószágaik már a tatárjárás előtt három részre voltak osztva, valamint az is, hogy somogyi és másutt levő birtokaikat már a tatárjárás előtt elosztották.[6])

Benedek 1247-ben beleegyezett a mai nyitramenti Berencsbe olvadt Megyered eladásába.[12]) Fia Apa 1273-ban

---

[1]) F. VI/1. 281., 300. — [2]) F. VI/2. 234., 236. — [3]) H. O. VIII. 381.; F. VI/1. 261., VI/2. 234., 236. — [4]) F. VIII/1. 235.; A. III. 272., 335.; F. VIII/3. 745. — [5]) A. III. 433., 519., 597., IV. 62., 499., 546. — [6]) F. IV/3. 401—402. — [7]) W. IV. 287.; H. O. I. 235. — [8]) W. IX. 51. — [9]) H. O. VII. 137. — [10]) W. XII. 614—16. — [11]) F. VIII/1. 361. — [12]) H. O. VII. 35.

ifjú létére vitézül harczolt Győr, Léka és Detrekő várak visszavételénél, s azért méltán kapta 1274-ben a nyitramegyei Bán-Keszi falut.[1])

Joachim 1271-ben Nyitra vára védelmében fogságba jutott, szegi birtokát a csehek felprédálták. V. István Deveche földdel, a mai Divék-Ujfaluval jutalmazta meg.[2]) Fia, II. Ivánka 1272-ben mindjárt IV. László trónra lépte után megerősíttette magát ez új szerzeményben,[3]) és csakhamar méltónak mutatta magát a királyi kegyre, mert 1273-ban Szombathely visszavételénél megsebesült, Laa és Győr vára alatt vitézül harczolt. Új jutalmat a nyitramegyei Hallán kapott.[4])

Ivánnak Erzsébet nevű leánya Győrmegyébe Örkényi Pongráczhoz ment férjhez. Férje és fia halála után 1286-ban örkényi földeit és écsi szőlleit a pannonhalmi monostornak hagyta.[5])

Pázmány (de Zygy) 1274-ben atyafiát, Apát, iktatta be bán-keszii birtokába.[6]) Leánya, Margit 1301-ben Széleskúti János sopronmegyei nemeshez ment férjhez. Ettől született fia azonban magtalanúl halt el, s így Széleskút a királyra szállott. Midőn a király e falut a Nagymartoni családnak adta, akkor az özvegy és testvére előálltak, hogy ez 150 márkáig nekik van elzálogosítva. Az erre keletkezett pörben azonban hamis vagy szerfölött gyanús levelet mutattak föl, s kis híján majd elítélték őket hamisítók gyanánt. Még örülhetett az özvegy, hogy hozománya fejébe 50 márkát mégis kapott.[7])

Mocha fia Erne 1294-ben a zobori apátság kegyura volt.[8]) Ekkortájt Kürt nevű faluját odaadta a zobori monostornak, e monostornak Nyárhidon eső birtokáért, 1297-ben pedig nyárhidi részét az esztergomi érsekség surányi birtokáért cserélte el.[9])

Bodok fiáról, Miklósról, annyit tudunk, hogy 1309-ben átiratta az 1267-iki Szeg és Kucha harmadáról szóló adás-

[1]) W. IX. 51. — [2]) H. O. VII. 129. — [3]) U. o. 137. — [4]) F. V/2. 274. — [5]) W. IV. 287.; H. O. I. 235. — [6]) W. IX. 51. — [7]) F. VIII/3. 616—20. — [8]) F. VI/1. 326. — [9]) W. XII. 614—16; Knauz II. 411—12.

vételi szerződést.[1]) Állítólag ő a Bucsányi és Korlátkövy család őse.[2]) Ha ez való, akkor ő azon Bucsányi Miklós, ki 1338-ban királyi emberűl volt kijelölve Keszlen (Galgócz és Bucsány közt eső) falu határjárására.[3])

Valószínűleg I. Ivánka azon »Iván de Zeg«, kinek birtoka 1264-ben a nyárhidi (érsekújvári) uradalommal volt határos.[4])

*g)* Garadnai—Pogány-ág.

Garadna (most Hradna) nevű trencsénmegyei főbirtokáról és a belőle származó Klopotivai Pogány családról nevezzük ekként. Nemzedékrendje ez:

Miklós

Bechend bán 1241—47. | Pál 1278.

(Bechend bán fiai:) N. fiú 1278—87. | Ferencz 1278—87. | N. leány 1287. ~ Pilis Demeter

(Ferencz fia:) Pogány I. István küküllővári várnagy, 1321—50. *a Klopotivai Pogány család névadója*

(Pogány I. István fiai:) II. István 1336. | Péter 1336.

Az ág második íze, Bechend ispán nagy érdemeket szerzett a tatárjárás alkalmával és Dalmátország 1243-iki védelménél. Később egy darabig bán is volt hazánk déli részének valamelyik vidéken. Jutalmul kapta Vicsápföldet Trencsénmegyében, Pruszka mellett[5]) és az esztergommegyei Sárkány falut 1247-ben.[6]) Ugyanez évben mint nyitramegyei birtokos beleegyezik Megyered (Berencs) eladásába.[7]) Fiai 1287 előtt sárkányi birtokuk felét odaadták sógoruknak, Pilis nembeli Miklósfia Demeternek.[8]) Pál és Bechend bán fiai 1278-ban a Divék nem majtouzi (most Motesicz) birtokán nagy károkat okoztak vagy tétettek.[9])

Bechend bán szépen gyarapította atyjának Nyitra- és Trencsénmegyék határszélén, a Bebrava patak mentén és

[1]) F. VIII/1. 361. — [2]) F. XI. 421. — [3]) F. VIII/4. 339. — [4]) Knauz I. 514. — [5]) W. VII. 113.; Kub. I. 23. — [6]) F. IV/1. 444. — [7]) H. O. VII. 35. — [8]) W. IX. 455. — [9]) H. O. VI. 213.; v. ö. Pauler i. m. 715.

mellékvölgyeiben eső részint örökölt, részint vett jószágait. Ezeknek feje volt Alsó- és Felső-Garadna. Alsó-Garadnán volt az egyház, Felső-Garadnán a vár. Hozzá tartoztak: Sissó (Sys), Rédek, Libichava (Libaha) részei. Ezeket már Miklós atyja, Bechend nagyatyja is birta. Visnyó, Vendégi, Pochaban (Pobahaan), Ruszkócz (Ruzk), Kohnács (Kohnad, ma puszta), Delech és Steche (ma ismeretlenek) részeit ellenben Miklós és Bechend vették. Vendégin volt aranybánya is, vagyis a mai Zlatnik.[1])

Úgy indult tehát ez ág, hogy hatalmas felvidéki főúri család válik belőle. De a XIV. század elején végbement roppant változások miatt az ország északnyugati határairól egyszerre a délkeleti határrészbe, Erdélybe szakadt.

Bechend unokája, I. István, Ferencz fia, a kit kortársai Pogány névvel különböztettek meg a többi Istvánoktól, ifjúságában hatalmas rokonának, Szécsényi Tamásnak szolgálatába állott.[2]) Ez, a mint 1321-ben megkapta az erdélyi vajdaságot, magával vitte Erdélybe Pogány I. Istvánt, majd küküllővári, bálványosi és csicsai várnagygyá, utóbb helytartójává, jóformán jobb kezévé tette.[3]) Ekként Pogány I. István nagy úr lett Erdélyben, alvárnagyokat tartott[4]) s egyik szolgáját Budatelken levő birtokával jutalmazhatta.[5]) El is határozta, hogy átteszi a maga és családja lakását egyszersmindenkorra Erdélybe. Nagy birtokcserét kötött e végből 1328-ban a királylyal. Odaadta neki összes nyitra- és trencsénmegyei jószágait és megkapta értük: Szilvás, Septér, Örményes, kolosmegyei, Gyekekuta, Buza, Naszály, (Fekete-) Lak és Gyulatelke dobokamegyei falvakat.[6]) Azután pénzért is vett itt jószágokat, pl. 1335-ben Gyeke nyugati részét.[7]) Szécsényi Tamás is jutalmazgatta hű emberét egy-egy faluval. 1332-ben adta neki a dobokamegyei Száva falut,[8]) 1337-ben a szolnokmegyei szamosmenti Rónát.[9]) E Róna falu annál kedvesebb ajándék volt Pogány I. Istvánra nézve,

---

[1]) A. II. 396. — [2]) A. III. 613.; v. ö. Orsz. lt. Dl. 30010. — [3]) Orsz. lt. Dl. 30004., 31076.; F. VIII/4. 221. — [4]) F. VIII/3. 679. — [5]) Orsz. lt. Dl. 29423. — [6]) A II. 394—98. — [7]) Orsz. lt. Dl. 29119. — [8]) Tört. Tár 1889. 531. — [9]) Orsz. lt. Dl. 30010.

mert éppen az előző évben, 1336-ban, nagy összefüggő uradalmat szerzett Róna közelében az Almás és Gorbó patakok völgyeiben. Odaadta a mezőségi Szilvást, Septért és Örményest Gorbó (Csáky-), Salamon, Bezdéd, Gurnok, Sombortelek, Tihó, Komlóstelek és Bajka (Banyika) nevű falvakért, meg a köztük eső Kilics nevű két hegyért.[1]) 1350-ben ezek közelében Rákos falu is az övé, s ennek határában Banka (a mai Banyika?) falut telepített.[2])

I. István fiai 1336-ban fordúlnak elő, midőn atyjuk Gyeke egy részét odaadja cserébe a Szent-Gotthárdhoz tartozó Gyepes erdőért.[3])

*h)* Szentgyörgyi—Cseklészi-ág.

Harczi dicsőségre, viselt hivatalokra, országos jelentőségre nézve vetekedik a Forgách-ággal. Nemzedékrendje pedig a XII. századba felnyúlik. (Lásd a következő oldalon.)

A két család összeköttetését igazolják a következők.

A Szentgyörgyi és Cseklészy családoknak egy közeli őstől kellett származniok, mert 1308-ban a Cseklészy család kihaltával a Szentgyörgyiek fizetik ki a Cseklészy leányokat illető leánynegyedet s így ők örökölték a Cseklészy család vagyonát.[4]) Ennélfogva az alatt, hogy 1236-ban egyik oklevél I. Bökényt I. Sebös »frater«-ének nevezi,[5]) nem érthetünk távoli atyafit, hanem legalább is unokatestvért. Ennek alapján aztán I. Tamást és I. Pált édes testvérek gyanánt kell tekintenünk.

A nyitramegyei ágak közé soroltuk a Szentgyörgyi—Cseklészy-ágat is, mert, bár jószágai később túlnyomó részben pozsonymegyeiek is, I. Ábrahám 1247-ben a többi Nyitramegyében lakó Hont-Pázmány nembeliekkel együtt egyezett bele Megyered (Nyitra-Berencs) eladásába,[6]) s egész 1287-ig volt ez ágnak az Érsek-Újvártól keletre eső Gyarakon (Gyorok) ősi birtoka.[7])

Lássuk már most előbb ez ág családi és politikai történetét azután birtokait.

---

[1]) Orsz. lt. Dl. 30295. — [2]) A. V. 404. — [3]) Orsz. lt. Dl. 30005. — [4]) A. I. 152. — [5]) W. VII. 25. — [6]) H. O. VII. 35. — [7]) Knauz II. 233.

N.

- I. Tamás 1202—1217. nyitrai ispán *a Szentgyörgyi család őse*
  - I. Sándor [1]) 1203—33. főpohárnok
    - II. Kozma [3]) 1241—54.
      - II. Pál [7]) 1256—95. †
      - IV. Kozma [7]) 1270—95. †
    - Achilles [3]) 1241—56.
      - II. Ábrahám [14]) 1270.
      - II. Tamás [15]) 1275. az országbiró és bán
    - N. fiú [3]) † 1241.
  - I. Sebös, [1]) 1209—1236. főpohárnok, nyitrai ispán ~ Domokos bán leánya
    - I. Ábrahám [4]) 1247—74.
      - III. Tamás [8]) 1270—87.
      - III. Ábrahám (Abicsk) [8]) 1279—1306.
        - IV. Tamás [12]) 1296—1308.
        - II. Sebös [12]) 1304—1353. ~ Dancs Klára
          - II. János [13]) 1353.
          - Miklós [13]) 1353.
          - György [13]) 1353.
        - I. Péter [12]) 1308—53.
- I. Pál *a Cseklészy család őse*
  - I. Bökény, [2]) 1236. ~ Erzsébet, II. András király unokatestvére
    - II. Bökény [5]) 1260—1304.
      - I. János [9]) † 1304 előtt
      - Katalin [10]) 1291—1308. ~ Olgyay Péter
      - N. leány [11]) ~ László
    - III. Kozma [6]) 1262—70.
  - I. Kozma [2]) † 1241 előtt

[1]) F. III/1. 200. — [2]) H. O. VIII. 283. — [3]) F. IV/2. 388. — [4]) H. O. VII. 35. — [5]) Kub. II. 3—4. — [6]) F. IV/3. 66. — [7]) F. V/I. 46. — [8]) F. VII/5. 446.; W. VIII. 305; F. V/2. 201—203. — [9]) Knauz II. 540. — [10]) H. Okl. 125. — [11]) Knauz II. 651. — [12]) A. I. 152. — [13]) A. VI. 69. — [14]) W. VIII. 305. — [15]) F. V/2. 245., de e helyütt »filio Schelley« hiba, »filio Echelley« helyett.

*a)* Családi és politikai története.

I. Tamás a Szentgyörgyi család őse; 1202-ben a bolgárok ellen a Morawa folyó mellett hősiesen harczolt, 1205—6. évben pedig a cseh király segítségére küldött sereget vezérelte.[1]) 1208-ban nyitrai ispán vala.[2])

Fiai közűl Sándor 1203-ban András herczegnek, a későbbi II. András királynak segítségére volt, hogy börtönéből kiszabaduljon.[3]) I. Sebös pedig vele együtt ette a számkivetés kenyerét.[4]) Ez által jövendő emelkedésük alapját vetették meg. Sándor 1216—17-ben főpohárnok volt, s arról 1217-ben csak 300 márka kárpótlásért mondott le.[5]) I. Sebös még előbb, 1209-ben viselte a főpohárnokságot.[6]) 1231 előtt és 1233-ban a nyitrai ispánságot birta [7]) és kezeskedett 1233-ban II. András mellett, hogy az egyházaknak tett ígéreteit meg fogja tartani.[8]) IV. Béla idejében is megmaradt az ország dolgait intéző férfiak sorában. 1236-ban éppen azért nem jelent meg egyik bírói ítéletnél, mert a király és az ország dolgaival nagyon el volt foglalva.[9]) Neje volt Domokos bán leánya s e réven 1231-ben a borsmonostori apátság kegyura lett.[7])

I. Pálról nevén kívül semmit sem tudunk. Pedig hatalmas, előkelő és gazdag főúrnak kellett lennie, mert csak így történhetett meg, hogy fia I. Bökény a királyi ház egyik rokonát (soror Andree regis, mondja dicsekedve egy 1260-iki levél) vehette nőül, s azzal akkoriban roppant pénzt, 1000 márkát kapott.[10]) E Bökény 1236-ban fogott tanú volt a Cseklésztől északra eső Monar birtok ügyében,[11]) a mi arra mutat, hogy már ekkor Cseklészen, Pozsonymegyében lakott. Vagy ő vagy fia építette a cseklészi várat.[12])

I. Sándor fiai 1241-ben vitézül harczoltak a sajómenti csatában. Egyikük elesett, II. Kozma 2 sebet kapott. Mindamellett II. Kozma és Achilles haza menekültek s 1241—42-ben hősiesen védelmezték Pozsonymegyét a rossz szom-

---

[1]) W. XI. 231. — [2]) F. III/2. 466., 475. — [3]) H. O. VI. 6. — [4]) F. III/1. 124. — [5]) F. III 1. 176., 199., 205. — [6]) F. III/1. 73., III/2. 468. — [7]) H. O. V. 14.; F. III/1. 263. — [8]) F. III/1. 325. — [9]) W. VII. 25. — [10]) Kub. II. 3—4. — [11]) W. VII. 25. — [12]) F. VIII/2. 526—27.

széd, Babenberg Frigyes ellen. E védelem közben II. Kozma egyik szemét elvesztette és az osztrákok fogságába került, a honnan királya váltotta ki.[1])

I. Ábrahámról csak annyit tudunk, hogy 1274-ben királyi ember volt Pozsonymegyében.[2]) A hős Achillesnek (Ehellősnek) egyik fia, II. Ábrahám 1270-ben a nagyszombati polgárokkal áll perben.[3]) Másik fia, II. Tamás, 1275 áprilisban és júniusban országbíró s e mellett pozsonyi és semptei ispán lett; [4]) majd az év végén a tótországi bánságot nyerte el,[5]) de Csák Péter nádor bukása után elhallgatnak róla az oklevelek.

II. Kozma fiai, II. Pál és IV. Kozma, méltók voltak atyjukra. 1289-ben és később tőlük telhetőleg ellenálltak annak, hogy Pozsonymmegye az osztrákok kezére jusson. E miatt az osztrákok Szentgyörgy és Bazin várakat tőlük elfoglalták. Eberhart pozsonyi ispán pedig IV. Kozmát halálra ítélte, s attól csak Istvánfia László nevű hű embere mentette meg.[6])

Kortársaikról, I. Ábrahám fiairól keveset tudunk. E fiúk, III. Tamás és az atyjától való megkülönböztetés végett Abicsknak hívott III. Ábrahám, 1279-ben az ágostonrendű remeték szentgyörgyi kolostorának két telket adtak.[7]) III. Tamásnak már 1270-ben volt némi önálló birtoka, s az azon szőllőt művelő nagyszombati polgároktól többet követelt a régi bérnél.[3]) III. Ábrahám gyaraki birtoka miatt az esztergomi érsekkel viszályba keveredett s ennek tizedeit lefoglalta. Az érsek erre III. Ábrahámot kiközösítette. III. Ábrahám utoljára is kénytelen volt engedni s az érsekkel kibékülni, de az okozott 100 márkányi kárért elvesztette Érsek-Újvár mellett eső gyaraki jószágát.[8]) Az 1283—96. években III. Ábrahámnak (Abicsk) sok küzdelme volt a németekkel. Jele ennek az, hogy egymásután jutalmazgatta hű szolgáit nagy érdemeikért. Egyiknek adta a Misérd és Csütörtök közt eső Árus-

---

[1]) F. IV/1. 390.; IV/2. 388. — [2]) W. IX. 84. — [3]) W. VIII. 305. — [4]) F. V/2. 240., 243., 245. — [5]) F. V/2. 278., 234., 256., 262. Hogy e bán pozsonymegyei főúr, mutatja, hogy emberei (familiares) pozsonymegyei kis nemesek; H. Okl. 71—72. — [6]) W. X. 64.; F. VI/1. 353. — [7]) F. VII/5. 446. — [8]) Knauz II. 223.

földét 1283-ban,[1]) a másiknak Tyúkod falut 1300-ban,[2]) a harmadik, Istvánfia Lászlónak Béllye nevű csallóközi birtokát 1296-ban.[3]) Ugyanezt 1295-ben ő is megerősíti a II. Páltól és IV. Kozmától Szentgyörgy és Bazin visszaszerzése körül teljesített szolgálataiért kapott Faristar jószágban.[4])

A Cseklészi család tagjairól országos dolgot nem találunk följegyezve. II. Bökény 1260-ban özvegy anyjának hozományát nem tudta készpénzben kifizetni, s kénytelen volt neki átengedni Kürt, Páka, Beke és Csütörtökhelyvége nevű csallóközi jószágait.[5]) Ezután még sokáig élt. Sokszor szerette volna visszakapni a nagybátyjától, I. Kozmától a pozsonyi apáczáknak ajándékozott tarcsi birtokot, de öreg korában, 1290-ben végre mégis belenyugodott, sőt nagybátyja ajándékát meg is toldta két szőllővel.[6]) A következő évben Katalin leányát, illetőleg vejét, Olgyay Pétert ajándékozta meg Hodi faluval (Galánta mellett,[7]) másik leányának állítólag Völköt adta.[8]) 1303-ban nagy keserűség érte, mert egyetlen fia, I. János elhúnyt, s így meg kellett érnie családja magvaszakadtát. A nekibúsúlt atya erre 1303-ban és 1304-ben egy-egy szolgáját szabadon bocsátotta,[9]) s maga is nemsokára bevégezte pályafutását.

Visszatérve Abicsk, vagyis III. Ábrahám utódaira, ezek országos hivatalokat, tudtunkra, nem viseltek, hanem tömérdek javaik igazgatásával töltötték napjaikat. E tekintetben aztán az erőszakoskodástól sem riadtak vissza. II. Sebös 1333 előtt Magy ispán Fancsal nevű birtokát pusztította el. Már majd párbajra került a dolog köztük, de mégis II. Sebös egyezségre fogta a dolgot. Fizetett 200 márka kárpótlást. Mivel pedig ennyi pénze nem volt, gazdag apósa, Dancs zólyomi főispán fizette ki ezt helyette, ámde II. Sebösnek biztosítékul oda kellett adnia Somberg (ma Zumberg) nevű faluját 500 márkáért apósának.[10]) 1335-ben a nagyszombatiak szabadalmait sértette meg, s e miatt még nagyobb bajba

---

[1]) F. V/3. 201—203.; W. XII. 407. — [2]) F. X/3. 280. — [3]) W. XII. 593. — [4]) F. VI/1. 353. — [5]) Kub. II. 3—4. — [6]) H. O. VIII. 283. — [7]) Knauz II. 540. — [8]) U. o. 651. — [9]) U. o. 521., 540. — [10]) A. III. 144., 151.

keveredett, mert fej- és jószágvesztésre ítélték. Úgy menekült meg, hogy a nagyszombatiak megbocsátottak neki, de a szentgyörgyi uradalomban ültetett szőlleik után ezentúl kevesebbet fizettek II. Sebösnek.[1]) Sok perei miatt II. Sebös utoljára már 100 márkával volt adós az országbírónak. Ezt helyette testvére, Péter fizette ki, azonban ez meg Csütörtököt (villa Lypoldi) követelte és kapta biztosítékúl 1338-ban.[2]) Talán rongált vagyoni viszonyain akart segíteni azzal, hogy 1339-ben a királytól engedélyt kért a bazini és szentgyörgyi uradalmak területén bányák nyitására,[3]) s kivitte azt is, hogy az ide vezető utakon vámot szedhetett.[4])

II. Sebös fiait 1353-ban Csütörtökhely (ultra montana) felosztásánál említik.[5]) További pályafutásuk nem tartozik ide.

*β)* Birtokai.

Az ág ősi fészkében, Nyitramegyében birtokai voltak a Szentgyörgyi alágnak Szőllősön 1212-től kezdve,[6]) Gyarakon 1287-ig.[7]) A Dudvág mellett levő Kosztolánt 1213 előtt kapta I. Sebös.[8]) Ugyanitt a szakolczai hatalmas uradalmat, a Morva folyó és a Chvojnicza patak közt, a melyen ma Szakolcza város és 8 falu áll, még I. Tamás kapta, fiai pedig benépesítették s azért méltán kaptak rá 1217-ben megerősítést.[9]) I. Sándor fiai 1256-ban újra megkapják a szép jószágot.[10])

Pozsonymegyében eső számos birtokaikat a névadó Szentgyörgygyel kell kezdenünk. Ezt 1209-ben kapta I. Sebös Cseklész, Iván (ma Ivánka), Eberhart és a ma ismeretlen Kastellan falvakkal, illetőleg ezek részeivel együtt.[11]) Szentgyörgyön aztán 1241 után várat építettek.[12]) Mellette esett Bazin, melyet I. Tamás kapott 1208-ban.[13]) Később itt is várat építettek [12]) s a család tagjai hol itt, hol Szentgyörgyön laktak, s azért hol Bazini, hol Szentgyörgyi nevet viseltek.

---

[1]) A. III. 135. — [2]) A. III. 456. — [3]) A III. 571. — [4]) A. III. 608.: v. ö. IV. 12. — [5]) A. VI. 69. — [6]) F. III/1. 201. — [7]) U. o. és Knauz II. 223. — [8]) W. XI. 135. — [9]) F. III/1. 199. — [10]) F. IV/2. 392. — [11]) F. III/1. 73., III/2. 468. — [12]) F. VI/1. 352.; A. IV. 323. — [13]) F. III/2. 466., 475.

Szentgyörgy és Bazin környékén eső falvaik voltak: az említett Cseklészen, Ivánkán, Eberharton és Kastellanon kívül, Somberg (1333-ig),[1]) Nyr-patak (1339), Bazin és Szentgyörgy közt feküdt [2]) Kozma, Jablan, Mizlen ma ismeretlen falvak (1231).[3]) Ellenben Konyha (Culma), Malaczka (1231),[3]) Detrekő-Csütörtök vagy Csütörtökhely (1206—1353),[4]) s az ismeretlen hollétű Colchona és Chokol (1231) [3]) a Kis-Kárpátok másik oldalán estek. A Dudvág mentén Geszt (1231) [5]) és Szent-Ábrahám (ma csak Ábrahám 1266).[6])

A Szentgyörgyi alágnak csallóközi birtokai Éberharttal kezdődtek (1209—1341),[7]) ettől délkeletre az övé volt Csötörtök (1283—1333).[8]) Csötörtök és Mizsér közt Árusfölde (1283).[9]) Ugyanitt esett Móriczszigete nevű birtokuk, melyet 1304-ig birtak.[10]) Ettől délre az övék volt Szemet (1343).[11]) Csötörtöktől délkeletre az övék volt Beke 1306-ig.[12]) Ennek közelében Lak-Páka 1328-ig.[13]) Ezektől ismét keletre 1327-ig birták Nepekarcsa és Várkony részeit, s annyira biztos jószáguknak tartották, hogy abból hű szolgáiknak jutalmakat osztogattak, de 1327-ben hosszas pereskedés után mégis csak kénytelenek voltak Nepekarcsát és Várkonyt visszaadni az Amadé családnak, s ekkor hű szolgáikat pákai birtokaikkal kárpótolták.[14]) 1231-ben a Karcsa mellett levő Tejeden is az övék volt egy ekényi föld.[15]) 1256—1259-ig a csallóközi Bylle nevű falu is az övé volt, ez a Vásárúttól délkeletre eső Bele pusztával egy.[16]) Pozsonymegyén kívül, néha távolabb eső megyében is kaptak jutalmul birtokot. Így 1212-ben a trencsénmegyei Rozvágyon két ekényi földet, a temesmegyei Gradon négy ekényit.[17]) Roppant nagy, de lakatlan területtel jutalmazta meg I. Tamást András király 1206 táján; a mai Szatmármegyében eső kékesi és fentösi erdőket adta neki. Ezek területén ma két város: Nagybánya és Felsőbánya és

---

[1]) A. III. 144., 151. — [2]) A. III. 608., IV. 357. — [3]) W. XI. 231. — [4]) H. O. VI. 6. — [5]) F. III/2. 262. — [6]) W. VIII. 158. — [7]) F. III/1. 73.; A. IV. 167. — [8]) F. V/3. 201—203.; A. III. 33. — [9]) F. V/3. 201—203; W. XII. 407. — [10]) A. I. 84. — [11]) A. IV. 323. — [12]) Knauz II. 362. — [13]) A. II. 358. — [14]) F. III/2. 262., V/2. 192.; W. II. 243—44.; H. O. II. 47—55., III. 89—93.; A. II. 358. — [15]) F. III/2. 262. — [16]) H. O. III. 19.; W. XII. 593. — [17]) F. III/1. 124.

32 falu áll. Ugy látszott, hogy I. Sándor e roppant uradalom benépesítésére szánja magát, mert az 1216-iki osztálynál a kékesi és fentösi uradalmakat választotta magának, de 1230-ban, vagy talán már előbb is, a fölösleges ajándékozások visszavételénél a kékesi és fentösi uradalmakat is visszavették tőlök. 1231-ben II. András újra I. Tamás fiainak ajándékozta ugyan a kékesi és fentösi erdőket, csakhogy négy év múlva IV. Béla lépett trónra, s ez végrehajtotta kiskirályságában alkotott tervét, a fölösleges ajándékokat visszavette. Ekként a Szentgyörgyi alág hazánk délkeleti részén nem vethette meg lábát.[1])

A Szentgyörgyi alág tagjai a XIV-ik század elején nagyon szépen örököltek a Cseklészi alág kihaltával, de ennek nem nagy hasznát látták, mert III. Ábrahám, lehet hogy nem is jószántából, de mégis eladta a cseklészi várat Trencséni III. Máténak, s ennek hűtlensége révén e vár a hozzá tartozó uradalmakkal együtt a királyra szállott.[2]) Az alág tagjai többször osztoztak meg jószágaikon. Így már 1216-ban, de az később felbomlott. 1241 után is történt osztály köztük, de I. Sándor ivadékainak kihaltával, 1295-ben, ez is tárgytalanná vált.[3]) 1343-ban hosszas előkészületek után II. Sebös és Péter egy részben megosztoztak. II. Sebösé lett Bazin vára, ellenben Péteré Szentgyörgy. A csallóközi jószágok két részre osztását más alkalomra hagyták.[4]) Detrekőcsötörtököt pedig csak 1353-ban osztották fel maguk között.[5]) A Cseklészi alág jószágai voltak Cseklészen kívül: Csötörtök, Beke, Páka, 1260-ig[6]) Tarcs[7]) és Kürt[8]) Csallóközben. Egy darab föld Árpád-Soka, illetőleg Várkony mellett.[9]) A Csallóközön kívül szép jószága volt Hodin, Galanta mellett,[10]) és ettől északnyugatra Majtényben[11]) egész 1266-ig, illetőleg 1282-ig. Nyitramegyében III. Kozma 1262-ben Beleszen vett magának birtokot.[12]) Az alág kiholta után említik, hogy a csallóközi Völk falu is ennek birtoka volt.[13])

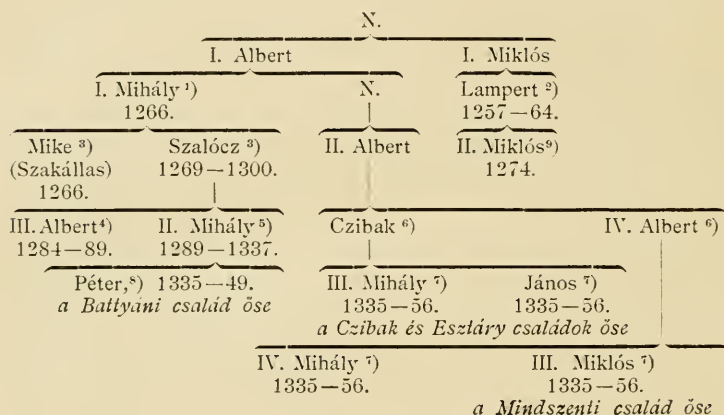
---

[1]) W. XI. 231.; F. III/1. 176. — [2]) F. VIII/2. 526—27. — [3]) V. ö. F. VI/1. 353. — [4]) A. IV. 235., 272., 323., 357. — [5]) A. VI. 69. — [6]) Kub. II. 3—4. — [7]) H. O. VIII. 283. — [8]) Kub. II. 3—4.; Knauz II. 521., 540. — [9]) F. VII/1. 357.; H. O. I. 49. — [10]) H. Okl. 125. — [11]) W. VIII. 158., 249., XII. 370. — [12]) F. IV 3. 66. — [13]) Knauz II. 651.

## III. Bihar-szabolcsi ágak.

*i)* Battyáni—Czibak-ág.

Egyike a Hont-Pázmány nemzetség legismeretlenebb ágainak. Mindamellett első helyen kell ismertetnünk, mert a nemzetség bihar-szabolcsi ágának legrégibb és alkalmasint közös monostorát, a szentjánosit, legtovább tartotta kezén s a szentjánosi monostor közelében eső falvak is az ő kezébe jutottak. Első tagjaira nézve meglehetős bizonytalan nemzedékrendje a következő:




Mindenekelőtt igazolandó, miért tartjuk Czibakot és testvérét, IV. Albertet, szóval a későbbi híres palotai Czibak családot Hont-Pázmány nembelinek, s nevezetesen a zemplénmegyei Battyánról elnevezett Battyáni család közel rokonának. Először is azért, mert 1356-ban kétségtelenül ők tartották kezükön a Hont-Pázmány nemzetség Szentjános, Derspalota nevű birtokait, ahhoz pedig csakis örökség útján juthattak, mert akkoriban a Hont-Pázmány nemzetség bihar-szabolcsi ágai javában virágzottak, s a nemzetségjog révén bizonyosan megszerezték volna e jószágokat, ha a Czibak-ág nem

---

[1]) H. O. VI. 139. — [2]) W. VII. 476. — [3]) Kár. I. 5. — [4]) U. o. 17. — [5]) F. VIII/6. 12. — [6]) V. ö. Kár. I. 160.; Bölöni lt. az 1560. évnél. — [7]) Bölöni lt. az 1360. év. és A. 78—79. — [8]) Kár. I. 116. — [9]) F. V/2. 227.

lett volna Hont-Pázmány nembeli.[1]) Másodszor és főleg azért tartjuk a Czibak családot Hont-Pázmány nembelinek, mert egy 1343-iki oklevél Battyáni Pétert és III-ik, másként Czibak Mihályt határozottan »fratres patrueles«-eknek nevezi s azt állítja, hogy a Hont-Pázmány nemzetség dobosi birtoka III-ik, másként Czibak Mihályt szintén ősi jogon (iure hereditario) illeti.[2]) Kétségtelen ebből, hogy Battyáni Péter és III-ik, másként Czibak Mihály vagy első, másod vagy legalább is harmad unokatestvérek voltak. Ha első unokatestvérek lettek volna, akkor közös nagyatyjok lett volna Szalócz, ámde egy XVI-ik századbeli és oklevelek alapján dolgozó genealogus III-ik, másként Czibak Mihály nagyatyjáúl határozottan Albertet mondja;[3]) így tehát csak másod vagy harmad unokatestvérek lehettek. Ha másod unokatestvérek voltak, akkor szépapjuk lett volna I. Mihály, s ez akkor Czibak nagyatyjáúl volna tekintendő. Ámde ugyanazon XVI-ik századbeli genealogus ezen I. Mihályt Czibak másodizű nagybátyjának (proavunculus) írja,[4]) s ennélfogva Battyáni Péter és III-ik, másként Czibak Mihály tulajdonképpen csak harmad-unokatestvérek, vagyis negyedfokú rokonok voltak. Addig tehát, míg közelbkorú tanú elő nem kerül, a Battyáni és Czibak családok közös őseűl I. Albertet kell tartanunk. Nincs ugyan lehetetlenség benne, hogy II-ik és III-ik Albert egy személy, s ez esetben a rokonság még közelebbi, s a közös ős Szalócz lesz, de ez eddigelé tanúk nélkül szűkölködik.

I. Miklóst pedig azért tartjuk I. Albert testvérének, mert fiának és unokájának birtokai később mind I. Albert leszármazóira szálltak,[5]) kétségtelenűl azért, mert ezek voltak legközelebbi atyafiai.

Ezek után átmehetünk az egyes tagoknak ismertetésére.

I. Mihály 1266 előtt nagy érdemeket szerzett a király szolgálatában. Követségben járt többek közt Oroszországban és ott fogságba is jutott. Egyik fia, Szakállas Mike IV-ik Béla nejének, Mária királynénak szolgálatában szorgalmatoskodott,

---

[1]) Száz. 1893. 876. — [2]) Kár. I. 160. — [3]) Bölönyi lt. 1560. év. — [4]) U. o. — [5]) V. ö. W. VII. 476. és A. IV. 78—79.

s azért a királynétól Pozsega vármegyében Czerkvenig és Radváncz nevű földeket kapta.[1]) Mike még egyszer kerül elő okleveleinkben. 1260 és 1279 közt Ungmegye nyugati részén Bés faluban volt birtoka. V. István ifjú király neki és testvérének, Szalócznak, adta a Bés és Abara közt eső, tehát rájuk nézve nagyon értékes Haragissa (Gragyssa) földet.[2]) Szalóczot ezentúl még többször említik, de nevét gyakran el is ferdítik. 1276-ban királyi emberűl volt kijelölve az ungmegyei Csepel község átadására. De ekkor nevét hibásan Kolouchnak írják.[3]) 1284-ben megerősítést nyert a Bés mellett eső Haragissa föld birtokában.[4]) 1289-ben beleegyezik a Debreczen mellett eső Torna, később Boldogfalva eladásába. A nevét ekkor meg Zabolchra ferdítik.[5]) 1300-ban Pelejtey Martonossal Abaráért és a mellette eső erdőért perel.[6]) Emlékezetessé tette nevét e Szalócz azzal, hogy Debreczentől északkeletre, Debreczen és Sámson között új monostort alapított, mely róla Szalóczmonostora nevet viselt.[7]) A mai Sámsonnak az ő kezében volt részét is sokáig Szalócz-Sámsonnak hívták.[8]) Szalócz fiai közűl III-ik Albert 1284-ben megerősítést nyer Haragissa föld birtokában.[4]) 1289-ben testvérével, II-ik Mihálylyal együtt beleegyezik Torna eladásába.[5]) Ugyanez idő tájt egy kún csapattal szövetkezve lerombolta a biharmegyei Kágya falut.[9]) Többé nincs emlékezet róla. Ellenben testvére, Mihály még sokáig élt s 1324-ben, továbbá 1331-ben, mint tekintélyes öreg ember fogott bíró volt több előkelő családnak birtokperében, vagy egyéb viszályának elintézésében.[10]) 1308-ban visszaváltotta a dobosi uradalom idegen kézre került részét.[11]) Ez uradalom Szatmár- és Szabolcsmegyék határszélén feküdt és 5 faluból állott: Dobos, Dég, Pályi, Terestelek és Városdobos falvakból.[12]) 1335-ben szerette volna Kék, szabolcsmegyei helységet is megszerezni, de hosszabb per után 1337-ben lemondott róla.[13])

---

[1]) H. O. VI. 139. — [2]) Kár. I. 5.; v. ö. Kár. I. 17. — [3]) W. XII. 172. — [4]) Kár. I. 17. — [5]) W. IX. 507. — [6]) Kár. I. 28., 33. — [7]) Bunyitay: Vár. püsp. tört. II. 429. — [8]) A. V. 46. — [9]) H. O. VII. 199. — [10]) A. II. 132., 551. — [11]) F. VIII/6. 12. — [12]) Kár. I. 181. — [13]) A. III. 342.

E Kék faluért folyt perben említik először II. Mihály fiát, Pétert. Ez állandóan a zemplénmegyei Battyán faluban lakott s azért Battyáninak nevezték. 1335-ben átiratta a Haragissára vonatkozó leveleket.[1]) 1337-ben szerette volna a Nagy-Tárkány mellett eső és így Battyánhoz való közelsége miatt reá nézve értékes Zabrágy falut megvenni, de a Gút-Keled nem hagyta atyafiságos jogát. Ellenben Ráska egy részét ekkor már kezére kerítette.[2]) Hozzáfogott azután a dobosi uradalom azon részének megszerzéséhez, melyet a Petri alág Gáborfia Lukácsnak eladott. Átiratta 1340-ben az 1308-iki levelet, a melyből megtetszett, hogy ő neki ez uradalom kiváltásához joga van.[3]) 1343-ban benyújtotta tiltakozását az ellen, hogy Gáborfia Lukács a dobosi uradalmat elfoglalva tartja,[3]) s hogy 1343 végén Gilétfi Miklós nádor Gáborfia Lukácsot száműzöttnek nyilvánította, a dobosi uradalmat pedig 50 márkányi birság fejében a maga számára lefoglaltatta, Battyáni Péter rögtön késznek nyilatkozott az 50 márka kifizetésére, csakhogy a dobosi uradalom nagyobb részét magáénak mondhassa. Ezen terv sem sikerült, mert a nádor Gáborfia Lukácsnak megbocsátott,[4]) a birságot elengedte s a dobosi uradalom azon részét megint kezére bocsátotta. Végre is Battyáni Péter 1347-ben cserére volt kénytelen lépni Gáborfia Lukácscsal; odaadta neki téti és szalóczsámsoni birtokait, s így kapta meg az annyira óhajtott dobosi részt.[5]) Két év mulva a Petri alág két tagjától 40—40 márkáért vette meg a dobosi uradalomból őket illető negyedrészt.[6])

Visszatérve már most I. Albert másik, ismeretlen nevű fiának leszármazóira, ezek közűl I. Albertnek s fiainak, Czibaknak és IV. Albertnek, csupán neveit ismerjük.

Czibaknak fiai, III. Mihály és János, IV. Albert fiaival, IV. Mihálylyal és III. Miklóssal, első ízben 1335-ben osztoztak meg. Czibak fiaié lett Palota és Sztár (ma Esztár, a Berettyó mellett); ellenben IV. Albert fiaié lett Mindszent (ma puszta Körös-Tarján mellett), Vadász (ma puszta Palota mellett) és

---

[1]) Kár. I. 116. — [2]) A. III. 374. — [3]) Kár. I. 160. — [4]) A. IV. 389. — [5]) A. V. 46. — [6]) Kár. I. 181.

Marja.[1]) 1341-ben már újra osztoznak az unokatestvérek, mert az 1335-iki osztálynál a Sebes-Körös völgyében az u. n. Erdőháton fekvő jószágaikat még közösnek hagyták. Ez alkalommal Czéczke déli része, Fancsika, a ma ismeretlen Kerekliget keleti része és Ürgeteg harmada, továbbá a ma ismeretlen Churzachk egészen Czibak fiaié lett, ellenben Czéczke északi része, Fancsika, a ma nem létező Körtvélyes és Kerekliget nyugati része, továbbá Ürgeteg $^{1}/_{3}$-a, nemkülönben Esküllő és Keszteg egészen Albert fiaié lettek. Albert fiai mindjárt tovább folytatták az osztozkodást; III. Miklós megtartotta magának Keszteget és Esküllőt, a többit pedig IV-ik Mihálynak hagyta.[2]) Ez osztály-levelekből világos, hogy Czibak fiai lettek alapítói a palotai Czibak és Sztári, ellenben IV. Albert fiai a Mindszenti családoknak. Az, hogy a palotai Czibak család legkiválóbb tagja, Czibak Imre, a Gút-Keled nemzetség czímerét használta, nem igazolja a Palotai Czibak családnak a Gút-Keled nemhez való tartozását; annál kevésbbé, mert most már bizonyos, hogy Czibak Imre anyja a Gút-Keled nemből származó Szakolyi Katalin, Szakolyi Gáspár leánya vala. Ettől szép kis uradalmat örökölt Czibak Imre Gyula környékén,[3]) s így a háladatosság is arra vitte, hogy anyja czímerét használja.

I. Albert testvéréhez, I. Miklóshoz visszatérve, ennek fia Lampert 1257-ben Czéczke, körösvölgyi falu ura volt.[4]) 1264-ben fogott bíró volt a Telegdy család és Jánosfia Miklós ispán közt folyó birtokperben. A birtokper a mai Vársonkolyos és Dámos falvak határainak eligazítása végett folyt, s a vitás ügy elintézésére annál is inkább kérték Lampertet, mert ő e két faluval szomszédos birtokos volt.[5]) Ez mutatja, hogy a czéczkei uradalom határai Vársonkolyos és Dámos határaival érintkeztek. Lampertfia II. Miklós 1274-ben odaadta bolcshidai (ma Bócs puszta, a Berettyó mellett) részét Pázmányfia Dersnek, és megkapta ezért Dersnek felfancsikai birtokát.[6])

Mint fentebb láttuk, mind Czéczke, mind Fancsika

---

[1]) Bölöni lt. a nváradi múzeumban. — [2]) A. IV. 78—79. — [3]) Karácsonyi, Békésmegye tört. III. 141. — [4]) W. VII. 476. — [5]) W. VIII. 120. — [6]) F. V/2. 227.

1341-ben első Albert ivadékainak kezén van, s ebből következik, hogy II. Miklósnak magva szakadt, s jószágai legközelebbi atyafiaira szálltak.

*j)* Ujhelyi-ág.

A belőle kiágazott s ma is virágzó Tiszaujhelyi Ujhelyi családról nevezzük ekként. Mindjárt kezdetben hatalmasan szétágazó nemzedékrendje a következő oldalon látható.

Hogy ez ágnak közös törzse I. Pázmány volt, az különösen Dersnek, a kit Palotai Dersnek is nevezhetnénk, családi viszonyaiból tűnik ki. Kétségtelen, hogy e Dersnek nagyatyja az 1230 táján élő I. Pázmány volt.[1]) Az is bizonyos, hogy Dersnek, illetőleg fiának, IV. Pázmánynak magvaszakadtával az ő javait Felicziánnak és Martellusnak ivadékai örökölték, mint legközelebbi atyafiai.[2]) Mivel pedig Ders, továbbá Feliczián meg Martellus fiai teljesen kortársak voltak, őket unokatestvéreknek kell tartanunk, s akkor Ders nagyatyja egyúttal Feliczián meg Martellus fiainak nagyatyja is volt. Támogatja ezt az is, hogy Feliczián egyik fiát szintén Pázmánynak neveztette el. I. Pázmányról csak annyit tudunk, hogy 1230 táján őt Miskolcz nembeli Tornának felesége fiává fogadta és a Debreczentől délre eső Torna, később Boldogfalva faluval megajándékozta.[1])

I. Pázmánynak e szerint öt fia volt: II. Pázmány, I. Achilles, Feliczián, Martellus (Martheleus) és Pósa. Négy közűl csak I. Achillesről tudunk valamit. 1243—1250-ig székesfehérvári prépost és királyi alkanczellár volt. 1251—1252-ik években pedig pécsi püspök.[3]) Pécsi püspök korában kapta az ugocsamegyei Verbőczöt.[4]) Ezt 1260-ban testvérei, Feliczián és Martellus birták, mert ők ez évben mint Feketepatak és Verbőcz közt eső földdel szomszédos földesurak fordulnak elő s egyik szolgájuk végrendeletét jóváhagyják.[5])

II. Pázmánynak fia, Ders a Sebes-Körös mellett eső Szentjánoson lakott[6]) s a Körös másik partján egy kis várat épített, a melyet nevéről Derspalotának hívtak. Ez

---

[1]) W. X. 357. — [2]) Turul 1889. 154. — [3]) Fejérpataky: Kir. kanczellária 104. — [4]) F. IV/2. 95. — [5]) W. VII. 539. — [6]) W. IX. 507.

- I. Pázmány
  - II. Pázmány [1]
    - Ders [1] 1274—99.
      - IV. Pázmány [5] 1289—97. †
      - N. leány [6] ~ Barta Miklós
      - Anna [7] ~ Gyakházi János
      - N. leány [7] ~ N.
  - I. Achilles, 1243—52. 1251—52. pécsi püspök
  - Feliczián 1260.
    - II. Achilles [2] 1294. sárospataki plébános
    - III. Pázmány,[2] 1278.
    - Fancsika [2] 1278—1303.
      - Dénes [8] 1303—1310. *a Peterdy család őse*
    - Márton [2] 1294—1319.
      - László [9] 1334. *a Fancsikay család őse*
    - Mihály [2] 1294. † 1303 előtt
  - Martellus (Martheleus) 1260.
    - Mikó [3] 1275—1307.
      - Miklós [10] 1310—34.
        - István [12] 1349—54. *az Ujhelyi család őse*
      - Lőkös [10] 1310—47.
        - Bertalan [13] 1347—53. *a Védi család őse*
        - II. János [13] 1347—53.
        - III. János [13] 1353.
    - III. Achilles [3] † 1271.
    - Csépán [3] 1281—1307.
      - Zovárd [11] 1319—54. *a Zovárdy család őse*
      - I. János [11] 1329—34.
      - Erzsébet [11] † 1324 előtt ~ Várday III. Pelbárt
  - Pósa
    - II. Feliczián 1300.[4]

[1]) W. X. 357. — [2]) H. O. VIII. 447. — [3]) F. V/3. 87. — [4]) F. VI/2. 352. — [5]) W. IX. 507. — [6]) Orsz. lt. Dl. 37180. — [7]) F. IX/1. 549. — [8]) Orsz. lt. 30595. — [9]) F. VIII/3. 748. — [10]) Turul 1889. 153. — [11]) Z. I. 259., 285. — [12]) F. IX/I. 755. — [13]) F. IX/2. 302.

1277-ben a lázadó Geregye Pál fiainak kezébe került. Ezek lázadásának megtörése után Derspalotát természetesen visszakapta.[1]) Élt még 1299-ben is, s így túlélte egyetlen fiát, IV. Pázmányt.[2]) Ders egyik leánya Barsa Miklóshoz, a Nadányiak közel rokonához, másik leánya Gyakházi Jánoshoz, harmadik leánya ismeretlenhez ment férjhez, s nagyanyja lőn Bojti Tamásnak. E leányok kielégítését már Ders megkezdette, de az még atyafiainak is sok gondot adott.[3]) I. Achilles pécsi püspök halála után Verbőcz testvéreire, ezektől pedig unokaöcscseire szállott. Ders azonban az egyenletes osztályt megbontotta, és a maga részét egyedűl Martellus fiainak adta el. Ez ellen szólalt fel II. Feliczián 1300-ban, mert Ders neki is atyafia, azaz unokatestvére volt, s így a Ders-féle rész megvételéhez neki is joga volt. S csakugyan meg is nyerte a kérdéses birtokrész felét.[4]) Többet azután II. Felicziánról nem is tudunk.

I. Feliczián fiai közűl II. Achilles, nagybátyja példájára, pappá lőn, s 1294-ben az akkor is tekintélyes sárospataki plébániát bírta. Testvérei közűl III. Pázmány és Fancsika 1278-ban a tordai hasadék mellett levő Hasadat vagy Hasdat nevű ma Felső-Peterdnek nevezett falut akarták egyedül magukénak mondani, s azért berettyó-fancsikai birtokukat odaadták unokatestvérüknek, I. Mikónak.[5]) Ez az egyesség 1294-ben felbomlott ugyan,[6]) de azért Fancsikafia Dénes a szomszédos Peterden telepedett meg, s a Peterdy családnak alapítója lőn.[7])

III. Pázmánynak, mint látszik, magva szakadt; Mihálynak szintén,[8]) s így csak Fancsikának, meg Mártonnak maradtak ivadékai. E Márton még 1319-ben is élt, s a tisza-borsova-közi egyházakat szerette volna az ugocsai főesperes hatalma alól kivonni, de sikertelenül.[9]) Fia, László, lőn a Fancsikay család alapítója, s 1334-ben már fogott bíró volt az Ujhelyiek osztozásánál.[10])

---

[1]) W. XII. 251. — [2]) W. X. 357. — [3]) Orsz. lt. Dl. 37180.; F. IX/1. 519. — [4]) F. VI/2. 252. — [5]) H. O. VIII. 443. — [6]) U. o. 447. — [7]) Orsz. lt. Dl. 30595. — [8]) F. VIII/1. 147. — [9]) Orsz. lt. Dl. 30603. — [10]) F. VIII/3. 748.

Áttérhetünk már most Martellus, vagy másként Marczellus, Martheleus ivadékaira.

Martellus fiai már 1271-ben jeles vitézek valának, s közülök III. Achilles ez évben a cseh háborúban életét áldozta hazájáért.[1]) Később Csépán 1298-ban messze idegen földön, Göllheimnál szerzett magának vitézi hírnevet. 1284 táján Pelbárthidy Kozmával volt Martellus két fia nagy vitában, mert ez nagy károkat okozott nekik. Miután azonban Pelbárthidy a kárt megtérítette, szépen kibékültek.[2]) III. Achilles haláláért kapták a királytól a mármaros-megyei Visk várat, s mivel erre vonatkozó oklevelüket Leo orosz herczeg emberei tőlük később elrabolták, 1281-ben új levelet kaptak rá a királytól.[3]) De az új adománylevél daczára is elveszítették azt, és csak 1298-ban, Csépán vitéz tette után nyerték vissza.[4]) Ekkor is csak két évig birták, mert 1300-ban a király újra elvette tőlük, de kárpótolta őket Rakasz, Fekete-Ardó és Nyirtelek nevű ugocsamegyei jószágokkal.[5]) 1317 táján azonban ezen jószágokat is elveszítették unokáik,[6]) körülbelül azért, mert a Kopasz-féle lázadásba bele voltak bonyolúlva. S azokat csak nagysokára, 1352-ben nyerték vissza.[7]) Martellusnak Mikó nevű fiától, illetőleg unokáitól származnak az Ujhelyi és a Védi családok. Ellenben Csépántól a különféle előnevű Zovárdfi családok.

*b)* Birtokaik:

Biharmegyében, a Sebes-Körös partján, Szentjános (1289).[8]) Ettől nyugatra Gyarán (1334),[9]) a mai Gyéres mellett. A Berettyó völgyében, a Margittától délre eső Királyi és Terebes (1275—1334).[10]) A Berettyó jobb partján, Királyival csaknem szemben, az övék volt Fancsika s az ettől délre eső Ujlak (1278—1353).[11]) Berettyó-Fancsikától északra esett nevezetes birtokuk, Véd, s e mellett volt Fancsal (1334—53).[11]) A Berettyó alsó folyása mentén szép birtokuk volt a Berettyó-

---

[1]) F. V/3. 87. — [2]) H. O. VII. 187. — [3]) F. V/3. 87. — [4]) H. O. VIII. 45. — [5]) F. VI/2. 255. — [6]) A. II. 21. — [7]) Turul 1889. 157. — [8]) W. IX. 507. — [9]) Turul 1889. 155. — [10]) F. V/2. 279.; Turul 1889. 155. — [11]) H. O. VIII. 443., 447.; F. VIII/3. 748—50., IX/2. 302.

Szentmártontól délnyugatra eső Bolcshida, ma bócsi puszta (1274—1334).[1]) Az Ér mentén, Diószegtől nyugatra is volt egy Boncz nevű birtokuk.[2])

Jószágaiknak másik, későbbi szerzeményű, de tán tetemesebb része Ugocsamegyében terült el. A már említett Verbőczön kívül az övék volt itt Mátyfalva (1324—26),[3]) Karácsonfalva (1334—49),[4]) Tisza-Ujhely, Fancsika, Tisza-Ujlak, az ennek határában levő Szent-Ilona-szigete és Tőtelek nevű határrészek és a Tisza balpartján eső Farkasfalva.[5]) Rakasz, Ardó és Nyirtelek visszaszerzésével ugocsamegyei birtokaik még terjedelmesebbek lőnek.

Erdélyben szép terjedelmű birtokuk volt a Tordától nyugatra eső Peterd és a mai Felső-Peterddel egy Hasadat nevű falu (1278—1310).[6])

Esztergommegye dunántúli részében is volt még egy falujuk: Bikuskő nevű (1304).[7])

I. Pázmány ivadékai is többször osztozkodtak jószágaikon, de csak Mikó fiainak, Miklósnak és Lőkösnek 1334-iki osztályáról van részletes tudomásunk.[4]) A későbbi adatokból látjuk, hogy Martellus fiai, Mikó és Csépán, a felső berettyómenti jószágaikat akként osztották el, hogy a balparton eső Királyi és Terebes Csépánnak, a jobbparton eső Véd, Fancsika és Ujlak pedig Mikónak jutott. Az ugocsamegyei jószágokból Csépán Mátyfalvát és Verbőcz egy részét választotta magának. Mikó fiai 1334-ben a kezökön levő Véd, Fancsal, Berettyó-Ujlak, Berettyó-Fancsika, Bolcshida, Tisza-Ujlak, Karácsonfalva, Verbőcz, Tisza-Ujhely és Farkasfalva helységeket két egyenlő részre osztották s úgy választotta kiki a magának tetsző részt; Tőteleket és Szent-Ilona-szigetet ellenben közös jószágnak hagyták.[8])

*k)* Panaszi Pázmány-ág.

Oly csekélység, a mit a Hont-Pázmány nem ezen hajtásáról tudunk, hogy azt akár az egyes tagokról szóló rész-

---

[1]) F. V/2. 227., VIII/3. 748—50; Turul 1889. 154.; Orsz. lt. Dl. 37180. — [2]) Sopr. I. 68.; F. VIII/3. 748—50. — [3]) Z. I. 259., 285. — [4]) F. VIII/3. 748—50., IX/1. 755. — [5]) U. o.; A. VI. 223. — [6]) H. O. VIII. 443—47.; F. VIII/1. 173—74., 144.; Orsz. lt. Dl. 30595. — [7]) F. VIII/1. 173—74. — [8]) F. VIII/3. 748—50.

ben is elmondhatnók, de másrészről mégis külön kell tárgyalnunk e csekélységet, mert ha csak minden jel nem csal, ez ágból sarjadzott ki a hatalmas Panaszi Pázmány család, s minden magyar méltó érdeklődéssel kíséri Pázmány Péter családjának eredetét.

Rövid s egy pontban még okleveles bizonyságra szoruló leszármazása a következő:

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | I. Mihály | | |
| | Gergely [1]) ~ Bácsó Katalin | | (?) I. Pázmán | |
| István [1]) 1319—56. | I. László [2]) 1353—56. | Ilona [4]) † 1401 előtt ~ Károlyi Marhát | Miklós 1353—83. | II. László [5]) 1382. |
| János [3]) 1398. | | Mihály [6]) 1397. | III. László [6]) 1397. | II. Pázmán [6]) 1408. |

Hogy I. Mihály és fia Gergely meg unokája István a Hont-Pázmány nemzetségből származnak, azt kétségtelenné teszi az a híres, rég ismert 1319-iki oklevél, mely szerint I. Károly István apródnak a tornatéren kiütött három fogáért három biharmegyei falut, u. m.: Pósát, Somot és Somogyot ajándékozott.[7]) István akkor még csak apród és így fiatal ember vala. Nem csoda tehát, hogy még sokáig, egészen 1356-ig előfordul okleveleinkben. 1320-ban István Berettyó-Szentmártonért folytatott pert, melyet az Ujhelyi-ághoz tartozó Hont-Pázmány nembeliek Bolcshida alkatrészének vitattak. E perben először perdöntő párbajt kellett volna vívni, azután Istvánnak perdöntő esküt kellett volna tennie, de végre is 1323-ban tanúvallatáshoz folyamodtak.[8]) 1324-ben új per keletkezett István és az Ujhelyi-ág közt, mert ennek jobbágyai Istvánnak földjeit élték.[9]) 1353-ban az Ujhelyi-ágnál ismertetett Palotai Dersnek leányunokája, Bojti Tamásné tett panaszt, hogy István és testvére László az ő Ders-Bolcs nevű birtokát elfoglalták.[10]) Ismét három év mulva arról tesz panaszt, hogy István és László berettyó-szentmártoni és ujlaki jobbá-

---

[1]) F. VIII/2. 211. — [2]) Muz. lt. 1353. — [3]) Bunyitay II. 453. — [4]) Kár. I. 510—11. — [5]) Orsz. lt. Dl. 30725. — [6]) Nadányi lt. — [7]) F. VIII/2. 211. — [8]) Turul 1889. 155. — [9]) A. II. 121. — [10]) Nemz. muz. lt.

gyaikkal a bócsi révet elrontották.[1]) Egyetlen leánytestvérük, Ilona, Károlyi Marháthoz ment férjhez, s anyjának Bácsó Katalinnak, Gergely nejének leánynegyedét csak nagysokára, 1401-ben kapta meg az unoka, Károlyi László. A periratok Ilona atyját állandóan Panaszi Gergelynek írják.[2])

Bizonyos továbbá, hogy Pázmányfia Miklós 1353-ban Gergely fiaival együttesen foglalja el Ders-Bócsot.[3]) 1356-ban pedig ő is birtokos I. Gergely fiaival együtt Berettyó-Szentmártonban, és megint I. Gergely fiaival együtt foglalja el a bócsi révet.[4]) Bizonyos az is, hogy e Miklós és II. László már 1380-ban,[5]) továbbá Miklósnak fiai 1397-ben Panasziaknak iratnak,[6]) és így Panaszon is birtokosok voltak. Az, hogy mind Szentmártonban, mind Panaszon, e kétségtelenűl Hont-Pázmány nembeli jószágokon földesurak voltak, de még inkább az, hogy a Hont-Pázmány nembeli Palotay Derstől női ágra szállott Ders-Bolcshoz jogot tartottak s e jogukat erőszakkal is készek voltak érvényesíteni, kétségtelenné teszi ezen Pázmányfia Miklósnak és fiainak Hont-Pázmány nemből való származását, noha erről világosan szóló oklevél nincs is. Pázmányfia Miklósnak Gergely fiaival való szövetsége pedig kétségtelenné teszi az ő közel atyafiságukat és kortárs voltukat. Kétségtelenné teszi végre ezt az, hogy az 1319-ben Istvánnak adott Pósa, Som és Somogy falvak a XV-ik században már I. Pázmány leszármazóinak kezén vannak.[7]) Ez csak úgy érthető meg, hogy Gergely ivadéka a XIV-ik század végén kihalt, s jószágai a legközelebbi atyafiakra, I. Pázmány ivadékaira szállottak.

*l)* BESZTERECZI-ÁG.

Szabolcsmegyében, Nyirbogdánytól északra, csaknem a Tisza partján áll azon Besztercz vagy Beszterecz nevű kis falu, melyben ez ágnak őse az Üdvözítő tiszteletére monostort építtetett. Ennek kegyuraságában mind a három tőle származó család részes volt s így alkalmas kapcsul szolgált a három családnak vagy alágnak összekötésére. Az alágakat s egymással való hozzávetőleges rokonságukat mutatja e táblázat:

[1]) Orsz. lt. Dl. 37180. — [2]) Kár. I. 510—11. — [3]) Nemzeti muz. lt. — [4]) Orsz. lt. Dl. 37180. — [5]) Orsz. lt. Dl. 3725. — [6]) Nadányi lt. — [7]) Nagy Iván Magyar csal. 173.

- N.
  - (?) Lőkös *a Bánky család őse*
    - Benedek [1]) 1295.
      - II. Péter [2]) 1316—1334.
        - III. Péter 1352.
        - II. Pál 1352.
    - I. Péter [1]) 1295—1298. † 1316 előtt ~ Semjéni N.
      - N. leány [3]) 1316—1318. ~ Jákai Csépán
    - I. Pál [1]) 1295.
      - János [2]) 1316—25.
  - (?) I. Kozma (Dobosi ág)
    - Sándor [4]) † 1294.
    - II. Kozma [4]) 1289—96.
      - II. Pál [5]) 1308.
      - N. leány,[5]) 1308. ~ Szikszay Mihály
    - I. Pál [4]) 1294—96.
    - N. leány [4]) 1294. ~ Rosd Mihály ~ Küke Jakab
  - (?) I. Lőrincz, *a Petri Dersfy család őse*
    - Gergely [6]) 1280.
      - II. Lőrincz [6]) 1325—41.
        - Tamás [9]) sz. 1337—56.
    - Ders [6]) 1280.
      - László [6]) 1324—44.
        - András [9]) sz. 1334.
        - Pál [9]) sz. 1336.
        - Péter [9]) sz. 1338.
    - I. Sándor [8])
      - II. Sándor [8]) 1337—56.
    - Majos [7])
      - Mihály [7]) 1336—1344.

[1]) H. O. VII. 315. — [2]) A. I. 403. — [3]) A. V. 607. — [4]) W. X. 145., 224. — [5]) F. VIII/6. 12. — [6]) A. II. 169.; v. ö. H. O. VII. 389. — [7]) A. III. 249. — [8]) Kár. I. 180. — [9]) A. IV. 261.

Mivel a három alág történetében az egy beszthereczi monostor kegyuraságán kívül semmi érintkező pont nincs, mindenik alág történetét külön adjuk elő, valamint tagjait is külön számoztuk meg. A Bánki alágnak a beszthereczi kegyuraságban való részességét bizonyítja egy 1295-iki,[1]) a Dobosi alágét 1289-iki,[2]) a Petri alágét 1336-iki oklevél.[3])

*α)* Bánki alág.

Pócs-Petri és N.-Kálló között állott azon Bánk falu, hol ez alágnak tagjai laktak, azért őket állandóan Bánkyaknak írják. Az alág első tagjáról, Lőkösről, nevén kívül semmit sem tudunk. Fiai 1295 táján a királytól újra megerősíttették magukat az eddig is ősi jogon birt beszthereczi monostor kegyuraságában.[4]) E fiúk közűl Péter, 1298-ban szabolcsi bíró,[5]) a Semjéni család egyik nőtagját vette nőül, de fia nem maradt; jószága tehát I. Benedek fiaira, II. Péterre és Jánosra szállott. Azonban e jószágból még sem az özvegy hozománya, sem I. Péter leányának, Jákay Csépán nejének leánynegyede nem volt kifizetve. Sőt 1316-ban még a két unokatestvér, II. Péter és János sem voltak egymás között megosztozva. Innen van, hogy 1316-ban mind Jákay Csépánné, mind II. Péter eltiltották Jánost Székely, Illyetelke vagy Juhatelke, Fiad, Erdőd, Bánk és Óvári falvak eladásától, a Kállayakat pedig azok megvételétől.[6]) Ezek közűl Székely, Juhatelke és Fiad egymás mellett, Nyir-Bogdánytól keletre állottak. Erdőd és Bánk pedig Pócs-Petri közelében.[7]) János 1318-ban I. Péter özvegyét és leányát a maga részéről kielégíti. E végből odaodja nekik, illetőleg Jákay Csépánnak, Székely falunak őt illető részét és az ehhez tartozó Fiad és Juha földeket.[8]) Ugyanez évben unokaöcscsével, II. Péterrel együtt kiegyeztek a Semjéni családok is I. Péter özvegyének hozománya ügyében. E hozományt 47 márkára becsülték, s ennek fejében hat évre elzálogosították a Semjénieknek Bánknak Kálló-Semjén felé eső részét.[9]) János még ugyancsak ez évben Bánknak egy részét örök áron is eladta a Semjénieknek.[10]) Ugyanő

---

[1]) H. O. VII. 315. — [2]) W. IX. 560. — [3]) A. III. 249. — [4]) H. O. VII. 315. — [5]) L. I. 110. — [6]) A. I. 403. — [7]) V. ö. A. V. 48., 607., I. 477. — [8]) A. I. 457. — [9]) A. I. 477. — [10]) A. II. 132—71.

1325-ben, mint Telegdy Csanád egri püspök hű embere fordúl elő,[1]) azontúl nincs róla emlékezet. Ellenben II. Péter még jó ideig élt. 1322-ben Miklós és Kozmatelke nevű, Bánk mellett eső földjeit egy évi használatra átengedte a Semjéni családnak;[2]) 1324—26. években a Semjéniekkel újra perel I. Péter özvegyének hozománya miatt, s végre is át kellett neki engedni Székely falunak őt illető részét, de kárpótlásúl megkapta a Jánostól 1318-ban eladott bánki birtokot.[3]) 1334-ben a Jákay Csépán kezéről idegen kézbe került jószágokat akarta visszaváltani.[4])

II. Péter fiai, III. Péter és II. Pál 1352-ben erdődi birtokuknak harmadát mostoha testvérüknek adják, mostoha anyjuknak hozománya fejében és 13 lóért.

*β)* Dobosi alág.

Azért nevezzük ekként, mert története jóformán egyedül a Szabolcs- és Szatmármegyék határszélén eső dobosi uradalom körül forog.

I. Kozmának csak nevét ismerjük. Fiai 1289-ben ellene szegültek IV. László királynak, s e miatt a Tisza közelében eső Dobos, Dombrád és Beszterecz nevű jószágaikat elveszítik.[5]) Később, III. Endre korában, II. Kozma és I. Pál a dobosi uradalom egy részének visszaszerzése miatt oly nagy perbe keveredtek, hogy majdnem összes jószágaikat elveszítették. A dobosi uradalomban ugyanis birtokos volt bizonyos Tamás bán. Ezt minden hasonlatosság mellett sem szabad egynek vennünk a Szentgyörgyi-Cseklészi-ágon említett Ehellős fia II. Tamás bánnal. A két Tamás birtokainak roppant távolsága s családi összeköttetéseik mutatják a különbözőséget. A Szentgyörgyi-ágon látható II. Kozma fiait sem tarthatjuk egy személyeknek a Beszterecz-ágon levő I. Kozma fiaival, noha a keresztnevek teljesen egyeznek. Ámde Szentgyörgyi-ágbeli II. Kozma fiai 1295 előtt meghaltak,[6]) Besztereczi-ágbeli I. Kozma fiai pedig 1296-ban még élnek.[7]) Mivel a Besztereczi ágbeli Tamás bánnak (I. Kozma testvérének?) magva szakadt, az ő jószágának negyedét át kel-

---

[1]) A. II. 195. — [2]) A. II. 35. — [3]) A. II. 132—71. — [4]) A. V. 607. — [5]) W. IX. 560. — [6]) F. VI/1. 353. — [7]) W. X. 224.

lett volna adni e Tamás bán nővérének, az Aba nembeli Szikszay Péter nejének. Tamás bán részét a kiküldött becsüsök 400 márkára becsülték. De midőn ennek megfelelőleg még 1290 előtt, talán 1286 táján, 100 márka értékűt ki akartak belőle hasítani és Szikszay Péternének átadni, Sándor a királyi embert lováról lelökte, az egri káptalan bizonyságát megverte, s e miatt később úgy sarokba szorították, hogy még pénzért sem merte megvenni a leánynegyedet, hanem kiadta azt természetben.[1]) 1294-ben II. Kozma és I. Pál, továbbá sógoruk, Küke Jakab megújították a pert a Szikszay családdal, de nem folytatták azt kellő buzgósággal és figyelemmel. E miatt azután nemcsak a pert veszítették el másodízben is, hanem még 60 márka birságra is ítélték őket.[2]) Végre 1296-ban úgy egyeztek ki a Szikszay családdal, hogy Szikszay Péterné leánynegyede és mostoha anyjának hozománya fejében átadták neki a dobosi uradalom déli felét.[3]) Ettől kezdve a Dobosi alág és a Szikszay család oly nagy barátságba jutott, hogy II. Kozma egyik leányát Szikszay Péter testvéréhez, Mihályhoz adta nőül. E leánynyal Dobos egy része szintén a Szikszai család kezére került, s attól csak 1308-ban váltotta vissza a Hont-Pázmány nem Battyáni ága.[4]) I. Kozmának azon leánya, a kinek révén Küke Jakab, a Lónyayak őse, a Beszthereczi-ág Dobosi alágával sógorságba jutott, előbb Rosd Mihálynak, Füzér vára volt urának vala neje. Mint ritka jó mostoha anyát tünteti föl egyik oklevelünk, mert azt mondja róla, hogy Rosd Mihály első nejétől származó mostoha leányának kiházasítására 400 márkát költött s később Rosd Mihály javaiból adott 2 bereg- és 1 ungmegyei faluval kellett őt kárpótolni.[5]) E falvak közt volt Lónya is, úgy hogy a Lónyayak e nőnek köszönhetik ősi fészküket.

*γ)* Petri alág.

Tagjai a mai Pócs-Petriben, Nagy-Kállótól keletre, laktak. Birtokaik is nagyobbrészt ezen tájékon estek. I. Lőrincznek csupán neve ismeretes. Fiai 1280-ban a mai Mária-Pócs miatt

---

[1]) W. X. 146—147. — [2]) W. X. 145—48. — [3]) W. X. 224. — [4]) F. VIII/6. 12. — [5]) F. IX/6. 83.

pereltek, s csaknem párbajra mentek, de azután Apagyon megbékültek oly módon, hogy Pócsot két részre osztották.[1]) E fiúk közűl Ders törzsatyja és névadója lőn a Petri Dersfi, vagy röviden Dersi családnak, a mely Szabolcsmegyében, később sokáig virágzott. 1289 táján a szabolcsmegyei (Henye mellett eső) Kágy helységet szerette volna megszerezni, de nem sikerült neki.[2]) E Ders fia László 1324-ben a gömörmegyei Balogvásár mellett Kátai Jánost megölte. Az ez ügyben nemsokára kihallgatott tanúk vallomásainak ellenőrzésére László unokatestvérét, II. Lőrinczet kérte fel.[3]) Mindamellett nem történt semmi baja, mert még sokáig élt. 1332-ben rokona, Pázmányfia Péter halála után hozományt és leánynegyedet kellett volna fizetnie az elhunyt özvegyének és leányának, de nem jelent meg az egri szentszék előtt, s azért megbirságolták.[4]) Négy év múlva unokatestvérével, II. Lőrinczczel együtt, még nagyobb perbe keveredett másik unokatestvérével, Majosfia Mihálylyal. Mihály azt állította, hogy 1321 után I. és II. Lőrincz lefoglalták az ő Dobos, Oroszpályi, Város-Dobos és Léta (ma Kis-Léta) nevű falvakban levő birtokait. Már perdöntő párbajt akartak vívni a király előtt, mikor végre nagynehezen megegyeztek. László és II. Lőrincz átadták Mihálynak a követelt birtokrészek felét, továbbá a beszterеczi monostor kegyuraságának őket illető harmadából a harmadik részt.[5]) Mindjárt a következő évben Mihály a beszterеczi monostor őt illető kegyuraságának és létai birtokának felét eladta Nagymartoni Pál országbírónak, és II. Lőrincz nemcsak beleegyezett ebbe, hanem még azt is megigérte, hogy László és Sándor unokatestvérei ellenében ő védelmezi meg Nagymartonit a vett birtokrészekben.[6]) Itt említik első ízben I. Lőrincz negyedik unokáját: II. Sándort. A négy unokatestvér 1341-ben, mint dobosi birtokos jelen van Pályi keleti részének átadásán.[7]) Ezenkívül II. Lőrincz 1325-ben beleegyezett abba, hogy Ders fia László Kozma és Miklósfalva nevű, Pócs-Petritől nyugatra eső birtokaikat elzálogosította a

---

[1]) H. O. VII. 384. — [2]) F. VII/2. 130. — [3]) A. II. 169. — [4]) U. o. 592. — [5]) A. III. 249. — [6]) Orsz. lt. Dl. 30006. — [7]) A. IV. 75.

Semjéni családnak.[1]) 1334 előtt Rozsályi Györgynek Rozsályon nagy károkat okozott, s azért 4 márka kárpótlást fizetett.[2]) 1346-ban a dobosi uradalomból őt illető negyedet elzálogosította Battyáni Péternek.

Fia, az 1336-ban született Tamás, 1349-ben ugyanezt örök áron is átengedte Battyáni Péternek. II. Sándornak, mint közelebbi atyafinak és szomszédnak elővételi joga lett volna, de nemcsak lemondott róla, hanem még ő is eladta a maga negyedrészét.[3]) László még előbb el akarta adni a maga dobosi birtokát és a beszterecczi monostorhoz tartozó Ujfalut, de ez ellen gyermekei, a 8 éves András, 6 éves Pál és 4 éves Péter, továbbá II. Lőrinczfia Tamás, illetőleg ezek gyámjai tiltakoztak.[4]) S valóban Lászlót még 1344-ben is még dobosi nemesnek nevezik.[5]) I. Lőrincz unokái közűl legkésőbb II. Sándor fordul elő, a ki atyafiával, Tamással együtt, 1356-ban még perben állott a Báthory családdal.[6])

Egyes tagok:

Oly régi s annyira szétágazott nemzetségnél, minő a Hont-Pázmány, éppen nem csoda, ha egyes e nemzetségből származó személyeket nem lehet összekötni az eddig ismertetett nagyobb hajtásokkal. Röviden tehát még ezekkel számolunk be; előre bocsátván e töredékes leszármazásokat.

István — Gergely 1247.

Mojs — Fábián 1247.

Náta — Simon 1247., Péter 1247.

Mohud (Miklós) — Pázmán † 1253 előtt, István 1258.

István — Erney 1266.

Mikó — Miklós 1275.

Hont — Gergely 1280.

Márton — István — János 1283., Lampert 1283.

Garabos — János, 1303. ~ Leszteméry Neszte [7]) — Bozoch 1321., Miklós 1321—42., N. leány ~ Pósafia Tamás

István — Miklós 1312., Pál † 1312.

[1]) F. VIII 2. 678. — [2]) A. III. 89. — [3]) Kár. I. 180. — [4]) A. IV. 261. — [5]) A. IV. 413. — [6]) A. VI. 519. — [7]) Sztár. I. 169.

Istvánfia Gergely és Mojsfia Fábián 1247-ben Megyered nevű, Berencs mellett eső, nyitramegyei birtokukat eladják. Náta fiai, Simon és Péter pedig ebbe beleegyeznek. Náta fiai ekkor Sissón laktak.[1])

Mohud, másként Miklós fiai közűl Pázmány meghalt 1258 előtt, de halála előtt Parasán, Ipolysággal csaknem szemben, két ekényi földet hagyott a sági monostornak. 1258-ban testvére, István e földet visszakövetelte, de hosszú alku után végre mégis belenyugodott, s a monostor birtokában hagyta. E két testvér atyját egyik oklevél Mohudnak, másik Miklósnak írja.[2]) Az első mellett bizonyít az, hogy a sági monostor megerősítő levele szerint Mahud vagy Mohud fiai Ipolyságtól délre még 1265-ben is birtokosok.[3])

Istvánfia Erney 1266-ban megerősítette a bozóki egyházat azon domaniki birtokban, melyet atyja ennek ajándékozott.[4]) E jel szerint a Bozóki-ág közel rokona volt.

Mikófia Miklós 1275-ben a sági monostortól Leánd nevű földet követelte, de perét elvesztette.[5])

Hontfia Gergely 1280-ban Bodoló nevű beregmegyei birtokát átengedte a Kállay ősöknek, ezek busánmegyei Tuthylig és Turzun nevű s a Gozd túlsó oldalán eső birtokaiért.[6]) Birtokából következtetve a Beszteréczi-ághoz tartozott.

Márton unokái 1283-ban Kemencze és Bernecze közt határt járatnak.[7])

Garabos ivadékát zemplénmegyei ágnak is hívhatnók. Garabos fia János 1303-ban Magyar-Izsép mellett eső Halan nevű birtokát odaadta leányának, illetőleg vejének, Pósafia Tamásnak;[8]) de maradt itt még birtoka, mert fiai, Bozoch és Miklós, még 1321-ben is szomszédos földesurak Szilvás-Újfaluval.[9]) Miklós 1342-ben a Baksa nem javára kiküldött királyi ember.[10])

István fiai közűl Pál 1312-ben a rozgonyi csatában elesett, a másik fiú, Miklós, vitézűl viselkedett e csatában, s

---

[1]) H. O. VII. 35. — [2]) F. IV/2. 477.; VIII/7. 199. — [3]) F. IV/3. 278. — [4]) F. VII/5. 106. — [5]) F. V/2. 301. — [6]) F. V/3. 60. — [7]) Knauz II. 174. — [8]) F. VIII/1. 151. — [9]) Bölöni lt. a nváradi muzeumban. — [10]) A. IV. 208.

a maga meg elhúnyt testvére érdemeiért mindjárt 1312-ben megjutalmazta őt a király a pozsegamegyei Dednareka és Goto-Szentgyörgy falvakkal.[1]) Miklós ekkor Hamván lakott, de vajjon a gömörmegyei Hamván-e vagy másutt? meg nem állapítható. Annyi bizonyos, hogy Miklós a Hamva-nemzetség ekkori tagjai közé nem illeszthető, s ennélfogva csupán a Hamva helynévre, Miklós lakóhelyére támaszkodva a Hamva nemzetséget a Hont-Pázmány nem egyik ágának tartani nem lehet, mert akkoriban lehetett az országban több Hamva nevű helység is.

## IGMÁND.

*(Wigman).*

A XIII-ik századbeli oklevelek rendesen Wigmannak írják e nemzetség nevét, de valamint a Halotti-beszéd »vimádjuk« szavából a kezdő »v« ajakszellet lekopott akként e nem nevéből is, s lett belőle Igmán. Később pedig a komárommegyei Igmánd helynév tanúsága szerint Igmánd.

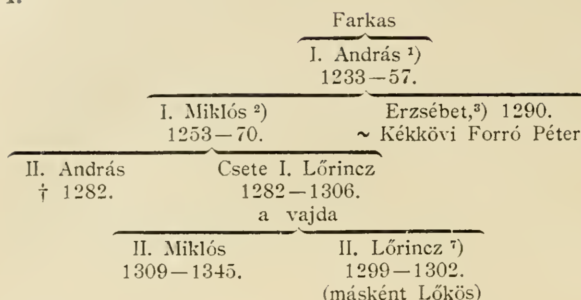
A Komáromtól egyenesen délre eső Kis- és Nagy-Igmánd nevű helységek nemcsak a nevét őrzik e nemzetségnek, hanem egykoron valóban e nem ősi, még szállásként (descensus) birt jószágai is valának. Itt telepedett meg azon Igmánd nevű magyar földesúr, ki e helynek, s a tőle származó vérségnek egyaránt nevet adott. Ivadéka oly gyorsan szaporodott, hogy 1233-ban már 16 felnőtt tagja volt. Nagyon természetes, hogy ennélfogva az igmándi határ nem birta őket mind eltartani, hanem terjeszkedniök kellett a szomszéd falvakba és megyékbe. A szerteszét ágazott nemzetségnek csak egyik ágát tudjuk összefüggőleg megállapítani, a többiek, mint az a következő oldalon lévő táblázaton látható, csak töredékek.

Az első ágat azért nevezzük Essegvárinak, mert kétségtelen, hogy a Veszprémtől nyugatra eső Essegvárt, régiesen Segvárt ez ág tagjai építették. Különben is megérdemli ez ág az első helyet, mert ennek tagjai vitték,

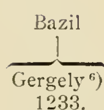
[1]) Orsz. lt. Dl. 33567.

Essegvári-ág.

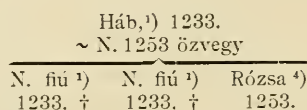
1.




2.



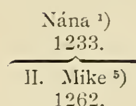

3.




4.

Oltus [1] comes
1233.

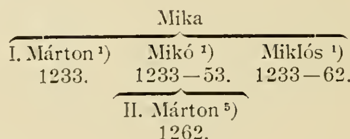
5.



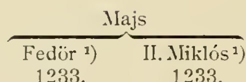

6.

Szolnok [1]
1233.

7.




8.




9.

Miklós [1]
1233.

10.

Jakab [1]
1233.

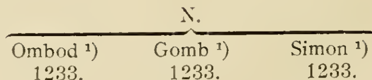
11.

Saul [1]
1233.

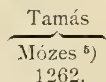
12.

Salamon [1]
1233.

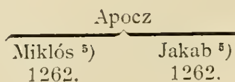
13.




14.




15.




---

[1]) W. VI. 530. — [2]) Z. I. 23. — [3]) W. V. 15. — [4]) W. II. 245. — [5]) W. V. 271. — [6]) W. I. 315. — [7]) Hg. Eszterházy lt. f. I. nr. 2.; Csánki i. m. III. 209.

tudomásunk szerint, legtöbbre mind gazdagság, mind méltóság dolgában.

Ez ág története I. Andrással, Farkas fiával kezdődik. Ez András már 1233 előtt tekintélyes, gazdag ember volt, s már 1233 előtt megvette Bánd, máskép Seg helységet 120 márkáért, a Veszprémtől délnyugatra eső Billegét 320, Tótvásonyt pedig 100 márkáért. 1233-ban azután e birtokainak határait megjáratja és így azokat a maga számára biztosította.[1]) Ugyancsak 1233-ban részt vett I. András az osztrák háborúban, s itt szerzett érdemeiért 1235-ben az Igmánd mellett eső Csanakon 5 ekényi földet kapott.[2]) E Csanakon vétel útján is szerzett birtokot, mert ő is részt vett, még pedig legnagyobb pénzösszeggel, Vata-Csanaka megvételében.[3]) A tatárjárás után ismét Csanakon kért a maga számára birtokot a királytól, s IV. Béla neki is adta azon földet, melyet a szétfutott királyi lovászok üresen hagytak. Csakhogy később e királyi lovászok megint visszakerültek, s kérték volt földjeiket, és András kénytelen volt a kapott föld egy részét nekik visszaadni.

A visszaadott határjárásból kitünik, hogy Andrásnak az Igmándtól délre eső Csepen is volt örökös birtoka.[4]) 1251-ben I. Andrásnak a somogymegyei Kapoly mellett, tehát Zicsen, erdeje volt.[5]) Később I. András valami ok, talán V. István pártolása miatt Billegét és Tótvásonyt elvesztette, de fia, I. Miklós, mindjárt V. István trónralépte után az új királyhoz sietett, s okleveleit előmutatván, az elvett jószágokat visszakapta s azokban magát 1273-ban IV. László király által is megerősíttette.[6]) Ez I. Miklós különben már 1253-ban előfordul, s atyafiának, Hábnak özvegyét atyjával és Mikóval együtt Pázmándon adott birtokkal elégíti ki.[7])

I. Andrásnak volt egy leánya is, Erzsébet. Ez előkelő férfiúval, Kékkövi Forró Péterrel lépett házasságra, de házassága gyermektelen maradt, s azért 1290-ben férjének atyafiai

---

[1]) H. O. IV. 14—16. — [2]) W. VI. 567. — [3]) U. o. 530. — [4]) W. VII. 456. — [5]) F. V/2. 116. — [6]) Z. I. 23., 32. — [7]) W. II. 245.

hozományát és hitbérét, a hontmegyei Olvár, Aba és Hidvég falvakban adott birtokrészekkel kifizetik.[1]) I. Miklósnak két fia közűl II. András 1282-ben a hódtavi csatában esett el.[2]) Csete ragadványnevű I. Lőrincz, a másik fiú azonban nagyra vitte. 1299 előtt, sőt minden jel szerint az 1294—96. évek folyamán több-kevesebb ideig erdélyi vajda volt. 1299-ben már csak volt vajda.[3]) 1299-ben zemplénmegyei Gercsely (régen Gercsen, Kersen) birtokát odaadta a veszprémmegyei, Essegvártól nem messze eső Horhi faluért (most puszta).[4]) Annak jele ez, hogy Essegvár az ő kezén volt. 1304-ben, mint előkelő I. Károly-párti főúr, az osztrák herczegekkel kötött szövetség levelére ő is ráfüggeszté pecsétjét.[5]) 1306-ban közben jár a Baár nemzetségért Kopasz nádornál.[6]) 1308 előtt bizonyos Pucur nevű földet Szemlék nevű hű emberének adott. 1308-ban már halott.[7]) Lászlónak, a királyfogó vajdának rokona, hihetőleg sógora volt.[7])

Két fia volt: II. Lőrincz (Lőkös) és II. Miklós. Többi gyermekei elhaltak. II. Lőrinczet, az atyjától való megkülönböztetés végett, kortársai Lőkösnek hívták. Előfordul már 1299-ben Horhinak megszerzése alkalmával.[4]) 1302-ben ő is részt vett Buda ostromában, tehát tevékeny I. Károly-párti volt,[8]) de már 1308 előtt meghalt.[7]) II. Miklósnak a Duna balpartján és a Tisza mentén oly szép jószágokat ajándékozott a király, hogy 1309-ben dunántúli birtokairól legközelebbi atyafia, Lőrinte nembeli Lőrinte javára lemondott. A Lőrintének ajándékozott jószágok voltak: Essegvár, Bánd, Billege, Tót-Vásony, Kis-Melked (Veszprémm.), Igmánd (Komáromm.) és Zics (Somogym.).[9]) Melyek voltak azon dunabalparti és tiszavidéki jószágok, melyeket II. Miklós magának megtartott, nem tudjuk, de egy 1340-iki levél e II. Miklóst Lőrincz vajda fiának és Pankotaynak írja.

Ebből tehát az következnék, hogy a régen zaránd-, most aradmegyei pankotai vár és uradalom ez időben az

---

[1]) W. V. 15. — [2]) Hist. Hung. Fontes Dom. II. 92—93. — [3]) W. V. 202. — [4]) H. O. VI. 455. — [5]) Nyáry: Heraldika. 55. — [6]) A. I. 107. — [7]) Z. I. 118. — [8]) Hg. Eszterházy lt. f. I. nr. 2. — [9]) F. VIII/1. 365.

övé volt. Itt lépett összeköttetésbe II. Miklós Barsa Kopasz nádorral, a szomszéd biharmegyei nagybirtokossal, s körülbelül ez ránthatta őt magával 1316-ban a király ellen kezdett lázadásba. Az bizonyos, hogy egy időben »notorius infidelis« volt, s mint ilyen Billegét elvesztette.[1]) 1318-ban Pankota is a királyé volt.[2]) Élt még II. Miklós 1345-ben is, s mivel a veszprémi káptalan Lőrinte unokáit, Essegvári Tamás fiait Billegéért megtámadta, ő, mint Billege egykori ura, védelmezi Billegéhez való jogát.[3])

A többi Igmánd nembeliekről nagyon keveset tudunk. Bazil fia Gergely és Háb 1233-ban ispánok voltak, s egyúttal bírákul voltak kiküldve a pannonhalmi apátság és a semptei várjobbágyok közt folyt perben. Itéletük végrehajtásával atyjukfiát, Szolnokot bízták meg. Háb, Oltus, Szolnok, Mike fiai, u. m.: Márton, Mikó és Miklós, Majs fiai: Fedor és Miklós, továbbá a IX-ik ág gyanánt jelzett Miklós, X. Jakab, XI. Saul, XII. Salamon s végre Ombod (Ambod) és testvérei, Gomb és Simon 1333-ban Farkasfia Andrással együtt megvették Vata-Csanakának egy részét.[4])

Mikefia Miklós, unokaöcscse, Mikófia II. Márton, Nánafia Mike, Tamásfia Mózes, Apocz, vagy röviden Apcz fiai, Miklós és Jakab 1262-ben meg akarták venni a Tatától keletre eső Tarján falut egy, az esztergomi káptalan előtt kötött szerződés szerint, de mások ellenmondása miatt a dolog nem sikerült.[5])

Mindamellett, hogy Háb comesnek 1233-ban legalább két fia volt, mégis magva szakadt. Birtokai tehát közel atyafiaira, az első ágbeli I. Andrásra és Mikefia Mikóra szállottak át. Ezek Háb ispán özvegyét a győrmegyei Pázmándon adott birtokkal elégítették ki. Az özvegy e pázmándi birtokot 1253-ban leányának, Rózsának hagyta.[6])

---

[1]) Zal. I. 373. — [2]) A. I. 474. — [3]) H. O. V. 119. — [4]) W. VI. 530. — [5]) W. II. 271. E keltezetlen oklevelet csakis 1262-ben írhatták, mert csak ez évben volt az oklevélben említett Lőrincz országbíró s egyúttal zalai ispán. Az esztergomi prépostságot is ekkor birta olyan férfiú, kinek neve G. betűvel kezdődött: Gergely prépost. — [6]) W. II. 245.

# JÁK.

*(Jak, Jaak, Thyak, Ghak, Tyak, hibásan Chak, Ayak.)*

Az ezredéves kiállításon minden odazarándokoló magyar szeme elé állították a jáki monostoregyház homlokzatának hű mását. Ha írott betűk nem szólnának, e kövek beszélnének az alapító Ják nemzetség dicsőségéről, nagyságáról. Pedig még egy másik, szintén jeles monostor: a pornai is Ják nembeli férfiúnak köszönheti keletkezését.

Az írott betűk is úgy szólnak e nemről, hogy annak dicsősége, régisége vetekedhetik a Hont-Pázmányéval. Kézai szerint a »Wasurburc«-ból beköltözött »Vecelin« ispán vala e nemzetség őse s egyszersmind ő volt, a ki a lázadó somogyi ispánt, Koppányt legyőzte.[1]) A Képes Krónika még hozzátoldja, hogy éppen e »Vencilin« »német vendég« volt Szent István hadainak vezére s egyúttal négy ízt közöl ivadékából.

Veczellin vagy Vencilin
1000 táján
Radi
Miska
Kupan — Márton [2])

A szokásos 30 évet számítva egy emberöltőre, Kupan és Márton 1090—1120 közt éltek. Kupan nevű elő is fordul az 1090—1120. évek főemberei közt, s előbb Szent László király udvari papja, utóbb püspök volt s 1099-ben Przemislnél Vörös-Oroszországban elesett.[3])

Mikor a Ják nemzetség újra szemünk elé tűnik, terebélyes nagy fa képét mutatja, három fő- és számos ággal, úgy hogy azok összeköttetését csak nagy ügygyel-bajjal, több helyt csak hozzávetőleg tudjuk megállapítani.

---

[1]) Hist. Hung. Fontes Dom. II. 94. — [2]) U. o. 130. és 139. — [3]) U. o. 202.; F. I. 484.

## *A)* Pornó- és Jákmonostori főág.

N.

I. Mike, a nádor 1199—1202.
- I. Csépán, bán [1]) 1206—1207.
  - István,[1]) 1221. szerzetes, †

(?) I. Iván
- I. Márton, ispán [2]) 1221—1230.
  - II. Márton, ispán,[3]) 1259.
    - II. Mike,[4]) 1276—92. ~ Buzád Jolánta
- Jakab [2]) 1221.

(?) N.
- Kázmér
  - II. Csépán,[3]) 1259—73. a vasi ispán és főpohárnok Rohonczi

## *B)* Rába-balparti főág.

Előbb az ide tartozó alágak hozzávetőleges összeköttetését mutatjuk be s azután külön az egyes alágakat.

N.

*α)* N.
- N.
  - Ebed *a Niczky aláig őse*
- N.
  - Benedek *a II-ik aláig őse*
  - István *a III-ik aláig őse*

N.
- *β)* N.
  - I. Ják *a IV-ik aláig őse*
  - Pósa *az V-ik aláig őse*
- *γ)* N.
  - I. Tamás *a Terestény-falvi aláig őse*
  - Artuna *a Szentiván-falvi aláig őse*
  - Gergely *a VIII-ik aláig őse*
- *δ)* N.
  - Bertalan *a IX-ik aláig őse*
  - Csuna *a Szelestey aláig őse*

[1]) H. O. VI. 13. — [2]) H. O. VI. 15—16. — [3]) H. O. IV. 38. — [4]) Zal. I. 109.

*α)* Niczky, II-ik és III-ik alágak.

- N.
  - N.
    - Ebed, 1221—22.
      - I. Kemény [1]) 1263—70.
        - II. Kemény,[2]) 1274—1338. ~ Szecsődy Elis
          - III. Miklós [4]) 1334—52.
          - IV. Mihály [4]) 1334—38.
      - Radnót [1]) (Renold) 1259—1302.
        - András [3]) 1312—38.
          - IV. Miklós [5]) 1342—52.
        - I. Jakab [3]) 1312—43.
      - II. Ják [1]) 1263—94.
        - II. István [2]) 1284—1302.
        - III. Mike [2]) 1290—1302.
          - György [6]) 1339.
  - N.
    - Benedek
      - Dénes [1]) 1270—74.
      - I. Mike [1]) 1270—90.
      - I. Lóránt [1]) 1270.
  - N.
    - I. István
      - Histvix (?) [1]) 1270.
  - [Under one common line, from Dénes to Histvix:]
    - I. Péter,[2]) 1302.
    - II. Márton [2]) 1303—52.
    - II. Mihály [2]) 1302—52.
    - II. Miklós [2]) 1302.
    - II. Jakab [2]) 1302—39.
      - IV. János [5]) 1352.
    - III. Ják [2]) 1302—1310.
    - N. leány [2]) 1289. ~ Herény Imre

*az Egerszegi Kemény család ősei* (I. Kemény line) — *a Niczky család ősei* (Radnót line) — *a Jáky család ősei* (II. Ják, Benedek and I. István lines)

*β)* IV-ik és V-ik alágak.

- N.
  - I. Ják, 1221—40.
    - II. Mike,[7]) 1259—79. †
  - Pósa, 1218—22.
    - Csépán [7]) (István), 1265—80.
    - Úz, [7]) 1265.

[1]) F. VII/2. 218. — [2]) F. VIII/1. 112. — [3]) H. Okl. 143. — [4]) F. VIII/4. 345. — [5]) A. V. 611—12. — [6]) Sopr. I, 143. — [7]) H. O. IV. 42.

*γ)* Terestényfalvi, Szentivánfalvi és VIII-ik alágak.

N.

I. Tamás, 1221. — Artuna, 1221—50. — I. Gergely, 1218—22.

Terestény [1]) 1249—70. — II. Tamás,[1]) 1267—70. — I. Mihály [1]) 1267—79. ~ Pátyay N. — I. Márton [1]) 1257—79., † 1279. ~ Floris — I. Sándor [1]) 1260—80. — II. Péter,[4]) 1312—29.

III. Mihály,[3]) 1290—94.

Elek [2]) 1279. — I. János [3]) 1280—1327. — III. Jakab [4]) 1314. — Imre (?) 1310. — II. János [5]) 1316—43. — III. János,[2]) 1279—1312. — III. István [2]) 1279. — IV. Jakab [2]) 1279—1333. — II. Gergely [3]) 1290—1316.

III. Péter [6]) 1329—52. — Balázs [6]) 1343. — Lukács [7]) 1333—43. — II. Lóránt [7]) 1343. — V. Miklós [5]) 1343—52. — V. János [8]) 1329—52. — III. Márton [6]) 1343. — II. Pál [6]) 1343. — Lőkös [6]) 1343. — VI. Miklós [9]) 1329. — Viola [10]) 1316—24. ~ Pátyay László

*a Terestényfalvi család ősei* — *a Szentivánfalvi család ősei*

*δ)* A IX-ik és Szelestey alágak.

N.

Bertalan, 1221. — I. Csuna, 1221—22.

I. Miklós,[11]) 1260—67. — Dániel,[11]) 1267. — II. Csuna [12]) — Iván,[1]) 1267—79.

V. Jakab,[13]) 1327—39. — I. Pál,[13]) 1327—52.

IV. Péter,[14]) 1343—52. — Erzsébet,[15]) 1350. 1-ső ~ Polyáni Békés — 2-ik ~ Hermanni Marczell

*a Szelestey család ősei*

[1]) F. VII/2. 218. — [2]) H. O. IV. 60. — [3]) H. O. IV. 84—87. — [4]) H. Okl. 143. — [5]) F. VIII/1. 601—602. — [6]) H. O. II. 80—81. — [7]) H. O. III. 117., II. 80—81. — [8]) A. V. 611—12. — [9]) H. O. III. 101. — [10]) F. VIII/1. 600. — [11]) F. VII/2. 219. — [12]) H. O. III. 91., 108. — [13]) H. O. II. 71—73. — [14]) H. O. II. 80—81. — [15]) H. O. III. 160.

## C) Rába-jobbparti főág.

N.

I. Sitkey alág — I. Lőrincz

II. Gétyey alág — I. Pál

III. Ölbey alág — I. Zoch

IV. alág — I. László

V-ik alág — I. Dénes

VI-ik alág — I. Ábrány

**II. Gétyey alág, I. Pál:**
- I. Beke [2]) 1290—1300.
  - I. János [6]) 1345—48.
  - Monkus [6]) 1345—48.
- II. Pál [2]) 1290—94.

*a Gétyey család ősei*

**III. Ölbey alág, I. Zoch:**
- I. Miklós [2]) 1288—1330.
  - III. Lőrincz [6]) 1345.
- II. Beke [2]) 1290.
- III. Pál [2]) 1288—1327.
- II. Dénes [2]) 1288—1345.
- II. Zoch [2]) 1288—94.

*az Ölbey család ősei*

**IV. alág, I. László:**
- Márton [2]) 1288—94.
- IV. Pál [2]) 1288—94.

**V-ik alág, I. Dénes:**
- II. László [2]) 1288—94.

**VI-ik alág, I. Ábrány:**
- Baksa [3]) 1270—73.
  - II. Ábrány [9]) 1288—93. 1294. †

**I. Sitkey alág, I. Lőrincz:**
- Szabolcs [1])
  - I. István [1]) 1271.
  - II. Sebe [2]) 1289—1314.
- Sándor [1]) 1271—72.
  - II. Lőrincz [4]) 1289—1321.
    - Kopasz [7]) 1314—26.
    - Lőkös [7]) 1324—47.
      - III. László [8]) 1347.
      - II. Miklós [8]) 1347.
      - III. János [8]) 1347.
    - Imre [7]) 1324—39.
- Marczell,[1]) † 1271 előtt ~ Vulfet
  - Margit,[10]) 1251. ~ Lőrinte ~ Pok Deta
- Csépán [1]) 1271—89.
  - II. István [5]) 1314—47.
    - Jakab [8]) 1347.

*a Sitkey család ősei*

[1]) H. Okl. 60—61. — [2]) W. IX. 537—39.; F. VII/2. 263—39. — [3]) F. VII/3. 73. — [4]) H. O. IV. 84—87. — [5]) H. Okl. 143. — [6]) Zal. I. 426. — [7]) Zal. I. 195. — [8]) Zal. I. 446. — [9]) H. O. VI. 397. — [10]) H. Okl. 24.

## D) Egyes tagok.

Tapasz 1221—40. | Csoda 1240. | Ábrahám 1240.

Kopasz, † 1250 táján
~ N.

N. leány, 1270.[1]
~ Geresdy Szuna

N. leány, 1270.[1]
~ Hetyesomlyay Dénes

Jolatk bán
1268.

Jakab

Bertalan [2]
1270.

I. Sebe, 1240.

Miklós [3]
1289—90.
†

István,[4] † 1289 előtt
~ Erzsébet

Kenge leány, 1290.

Tartozunk előbb igazolni az alágak itt bemutatott csoportosítását, s csak úgy mehetünk át az egyes fő- és alágak ismertetésére. Ezzel egyúttal a fő- és alágak érintkezéseit is előadjuk.

Hogy a Pornó- és Jákmonostori főágon I. Mike és I. Iván, továbbá II. Csépán ismeretlen nagyatyja testvérek voltak, azt egy 1259-iki oklevél mutatja. E szerint ugyanis II. Márton ispán Dobrapatak nevű földet ad át és még 10 márkát fizet a Rába-balparti főág akkori főembereinek Radnótnak, II. Mikének, Tereténynek és I. Mártonnak, de kiköti, hogy többé sem őt, sem II. Csépánt meg ne támadják a néhai I. Csépán bán jószágaiból járó osztalékért, hanem ezzel ki legyenek elégítve.[5] Ebből világos, hogy néhai I. Csépán jószága II. Mártonra és II. Csépánra szállott. Ez pedig azt tételezi fel, hogy közelebbi atyafiak voltak I. Csépánhoz, vagyis hogy nagyatyáik I. Mikével testvérek voltak.

A másik két főágnak Rába-balparti és Rába-jobbparti elnevezésére a nemzetség 1290-iki szerződése adott okot és alkalmat. Nagy gondot adott az 1285—95. években a Ják nembelieknek I. Sebe fiainak magvaszakadása és az örökség elosztása. I. Sebe állítólag közelebbi atyafi volt a Rába-jobb-

[1]) F. VII/4. 139. — [2]) W. VIII. 301. — [3]) W. IX. 537—39.; H. O. VI. 352. — [4]) F. VII/3. 96. — [5]) H. O. IV. 39.

parti Ják nembeliekhez, mint a balparton lakókhoz, de ezek meg arra hivatkoztak, hogy I. Sebe fiainak birtokai Bel-Jákon, azaz a mai Jákfán és Köröselő nevű faluba, Család, Egerszeg és Uraj közt, tehát az ő jószágaik kellő közepén estek, ennélfogva őket az atyafiságon kívül a szomszédság jogán is illetik e birtokok. 1289-ben I. Sebe fia István halála után birtokai még életben maradt, de magtalan testvérére, Miklósra szálltak, de a Rába-balparti főág, Kőszeghy János volt nádor befolyásával, már akkor kivitte, hogy a Rába jobbpartján lakó Ják nembeliek a vasvári káptalan előtt lemondtak a Sebe fia Miklós után való örökösödésről. A Sitkey alág akkor élő, nagykorú tagjai 1289 decz. 19-én a győri káptalan előtt visszavonták ugyan lemondásukat, mert szerintük csak a fő- és jószágvesztés veszedelme csikarta ki tőlük a nyilatkozatot,[1]) de Kőszeghy János nagy hatalma miatt csak nem érvényesíthették jogukat. 1290-ben Sebe fia Miklós mind a vasvári, mind a győri káptalan előtt kijelentette, hogy beljáki és köröselvi földjeit csakis a Rába-balparti Ják nembelieknek fogja ajándékozni vagy eladni s ebbe a Rába jobbpartján lakók beleegyeztek, s hogy minden viszálynak vége legyen, így szerződtek: »Mivel a feleknek jószágait a Rába folyója és erdeje választja el s Csépánnak, Lőrincznek meg atyafiaiknak jószágai a Rába vizétől délre és keletre esnek, Ebed fiaiéi és atyjuk fiaiéi ellenben a mondott víztől északra meg nyugatra, ezentúl Csépán, Lőrincz és atyafiaik Ebed fiainak és atyafiaknak oldalán, Ebed fiai és atyafiaik pedig Csépán, Lőrincz és atyafiak oldalán nem követelhetnek semmiféle birtokrészeket«,[2]) sőt a vasvári káptalan előtt arra is kötelezték Ebed fiai és társai magukat, hogy soha (nullius temporis lapsu) sem fognak a Rába azon oldalára költözni, a hol Csépán és társai laknak és viszont.[3])

E szerződés alapján kellett tehát az egyik főágat Rába-balpartinak, a másikat Rába-jobbpartinak nevezni. A két főág közt a perlekedést a Rába folyó és erdő nem szüntette meg. Sebefia Miklós beváltotta igéretét és beljáki meg köröselei földjeit a Terestényfalvi alágra, nevezetesen Terestény fiára,

---

[1]) H. Okl. 114. — [2]) F. VII/2. 238. — [3]) U. o. 236.

I. Jánosra hagyta.[1]) E miatt újra kigyuladt a harag lángja a Ják nem két főága között. Most már nemcsak szóval, hanem szolgáik elfogdosásával, megöletésével és egyéb kártételekkel is ártottak egymásnak. Különösen pusztitott Baksa, a Rába-jobbparti főágból. Ezzel azonban a Rába-jobbparti főág még jobban eljátszotta Sebefia Miklós birtokaihoz való jogát és 1293 végén meg 1294 elején kénytelen volt békére lépni a Rábabalparti főággal. A Rába-balparti főág megbocsátotta a sérelmeket és kártételeket, a jobbparti főág pedig előbb jószágvesztés, utóbb perdöntő párbaj-vesztés terhe alatt lemondott Sebefia Miklós Rába-balparti birtokairól. Ekkor nyilatkozott meg s talán utoljára a nemzetségi összetartás, mert kimondották, hogy a ki ezentúl a másikat vérfolyásig megüti, kivettetik és kiírtatik a nemzetség közűl s többé nem hívják az ilyet Ják nembelinek.[2])

A Rába-balparti Niczky, II. és III. alágak közelebb álltak egymáshoz mint a többiekhez, mert 1270-ben a IV—VIII. alágakkal szemben közösen lépnek fel az ősi birtok, Jákfalva felosztásánál s úgy egyeznek meg, hogy ők kapják Jákfalva déli részét, ellenben a IV—V. Terestényfalvi, Szentiványfalvi, VIII. alágak kapják Jákfalvának északi részét; [3]) ennek megfelelőleg ma is a régi Jákfalvának északi részén állanak Terestényfalva és Szent-Ivánfalva helységek és ebből ismét következik, hogy a mai Terestényfalvát a VI. vagy Terestényfalvi alágon látható Terestény 1270 után alapitotta. A Niczky és II. alág összetartozását bizonyítja különben az is, hogy Radnót II. Ják, II. Kemény és Benedek fiai: Dénes és I. Mike 1274-ben együttesen kapnak Kovácsi nevű, Paty és Jákfa közt eső földet s ebből $^3/_4$ lesz Ebed fiaié és unokájáé, $^1/_4$ pedig Benedek fiainak jut.[4]) A IV-ik és V-ik alágak összetartozását bizonyítja, hogy II. Mike halála után az ő birtoka Csépánra szállott.[5]) A Terestényfalvi, Szentiványfalvi VIII. alágak közel rokonságát mutatja, hogy Terestény 1260-ban megvesz a IX. alágon álló I. Miklóstól két udvarházat s ebbe I. Sándor, mint Teresténynek atyafia beleegyezik.[6]) A Terestényfalvi és Szentivánfalvi alágak

---

[1]) F. VII/2. 241. — [2]) H. O. IV. 85., 87. — [3]) F. VII/2. 218. — [4]) W. IX. 58. — [5]) F. VII/2. 83.; H. O. IV. 60. — [6]) F. IV/3. 29.

közelségét mutatja Teresténvfalvának és Szentiványfalvának szomszédos volta is.

Végre a IX. és Szelestey-ágak közelségét mutatja a IX. alágon álló I. Miklós balesete. Ez ugyanis megsebesítette a IV. alágon álló II. Mikét s kárpótlásúl kénytelen volt odaadni neki Bukech nevű földet. Ez ellen azonban I. Csuna fia Iván felszólalt s azt állította, hogy Bukech egy harmada közel atyafiság révén őt illeti annyira, hogy ő azt visszaválthatja s a biróság Iván követelését jogosnak ítélte.[1]) A Rába-jobbparti főágon az összes hat alág szoros egybetartozását bizonyítja azon nagy per, melyet 1289—94. években Sebe fiainak örökségeért folytattak[2]) s 1314 körül legalább részben újra kezdettek.[3]) Az összes főág valamivel közelebb állott a Pornó- és Jákmonostori főághoz, mint a Rába-balparti főág, mert a Jákmonostori főág tagjának, II. Mikének halála után ennek jószágai a Rába-jobbparti főágra szállottak. Kétségtelen az is, hogy ez örökség nem egyedül a Sitkey alágra szállott, mert 1345-ben a II. vagy Gétyey alágon álló János és Monkus, továbbá az Ölbey alágon álló II. Dénes és III. Lőrincz Jákmonostori II. Mike jószágaira való jogukat átruházzák a Sitkey alágon álló I. Istvánra.[4]) A III-ik és VI-ik ág itt is közelebb állott egymáshoz, mert 1294-ben ahhoz, hogy II. Ábrány damonyai birtokát elzálogosítsa, I. Miklós beleegyezése is szükséges vala.[5])

Ezek után áttérhetünk az egyes fő- és alágak ismertetésére.

### *A)* Pornó- és Jákmonostori főág.

Ez időszakban legmagasabbra emelkedett a Ják nem ágazatai között. Leggazdagabb is volt, mert a közös ősi jószágokon kívül az egész, jelentékeny monyoró-keréki uradalmat egyedül magáénak mondhatta.[6]) Első tagját, mindjárt mihelyt szemünk elé tűnik, nagy méltóságban találjuk. I. Mike

---

[1]) H. O. VIII. 108. — [2]) H. Okl. 114.; W. IX. 537—37.; F. VII/2. 236—39. — [3]) H. Okl. 143. — [4]) Zal. I. 426. — [5]) H. O. VI. 397. — [6]) V. ö. W. XII. 604.

1199-ben bihari ispán volt, s noha a váradi püspökkel annyira összetűzött, hogy az őt kiközösítette, a király mégis nádori méltóságra emelte;[1]) 1200-ban nádor és bácsi ispán;[2]) 1201—2. években nádor és bihari ispán vala.[3]) Ő kezdette meg a pornai monostor építését,[4]) de azt teljesen nem fejezhette be, s azért egy későbbi okirat a pornai apátság alapítását fiának, I. Csépán bánnak is tulajdonítja.[5]) Ez I. Csépán az 1206. és 1207. években volt horvát- és tótországi bán s ezenkívül 1207-ben egyszersmind somogyi ispán.[6]) Birta a pozsonyszentgyörgyi uradalmat, de azt 1216 előtt eladta.[7]) Tudjuk róla határozottan, hogy Pornón lakott. Fia István 1221-ben a szent-gotthárdi cziszterczi monostorban szerzetessé lőn, s a pornai apátság kegyuraságát a szent-gotthárdi monostornak ajándékozta.[8])

Mike nádorral, mint említők, egy testvér volt I. Iván, a kinek fiai 1221-ben a Rába-balparti főágnak őseit a hajdan Uraj, Család és Egerszeg közt eső Köröselő nevű faluval elégítették ki, mert ezek azt állították, hogy az első, fő osztozkodásnál némi rövidséget szenvedtek.[9]) I. Iván fiai közűl különösen I. Márton ispán nagy hírre tett szert a jáki monostor építésével, annyira, hogy később a Ják nembeliek őt »Nagy« jelzővel különböztették meg,[10]) sőt már kortársai is, a Rába-balparti főág tagjait főként azzal teszik ismertebbekké, hogy őket egyszerűen »Márton ispán« rokonainak írják.[11]) Kétségtelen az is, hogy országos hivatalokat viselt legalább 1—2 esztendeig, de a sok Márton közűl nem lehet tudni, melyiket kell vele azonosítani. Fia II. Márton 1259-ben Csépán bán vagyonára áhitozó rokonait elégíti ki.[12]) Ennek fia, Mike, házassága és birtokai után már inkább zalamegyei embernek nevezhető; Zalamegyében Istvándnál vitte végbe egyetlen vitézi tettét, a melyről tudomásunk van, mert az itt Gút-Keled Joachim és társai ellen vívott csatában elfogta Inkey Demetert. A király az elfogott és hirtelenében lefejezett Inkey

[1]) Kukuljević: Cod. dip. Croatie. II. 222.; W. VI. 199. — [2]) W. IX. 73. — [3]) Knauz. I. 163.; F. V/1. 182.; W. VI. 225. — [4]) H. O. VI. 13. — [5]) Zal. I. 181. — [6]) Knauz. I. 184—85.; H. O. VII. 7.; W. VI. 311.; F. III/1. 44. — [7]) W. XI. 133. — [8]) H. O. VI. 12—14. — [9]) H. O. VI. 15—16. — [10]) Zal. I. 181.; H. O. III. 117. —. [11]) F. III/1. 381. — [12]) H. O. IV. 38.

Demeter jószágával jutalmazta meg. Mike pedig ezt a birtokot mindjárt eladta Iharosfia Gergely ispánnak 20 márkáért.[1]) Zalamegyében voltak birtokai is, u. m.: Véged, Szalabértől északra, Gyűrűs, Szalabértől délre és Oltárcz-Szentgyörgy, vagyis a mai Bánok-Szentgyörgy. Ezek közűl Oltár-Szentgyörgyöt eladta Atyusz ispánnak;[2]) Gyűrűs egy részét 1292-ben hozománya fejében oda ajándékozta nejének, Buzád Jolántának;[3]) Véged felét pedig eladta Endrődy Lászlónak.[4])

A Jákmonostori főághoz sorozott Kázmér fia Csépánról azt tudjuk, hogy 1259-ben őt is perelték a Rába-balparti főág tagjai néhai Csépán bán vagyonáért.[5]) Már előbb is vitézül viselte magát e Csépán s részt vett 1259-ben a Regede vár alatt vívott csatában, 1271-ben a mosonyi nagy ütközetben, később a Kőszegiek nagyrészt Vasmegyében eső várainak visszaszerzésénél, 1273-ban pedig Fürstenfeld vára alatt tüntette ki magát. Jutalmúl még ez évben kapta Német-Szent-Mihályt és a közelében eső Inczéd egy részét.[6]) 1267-ben fogott bíró a Niczkyek ősei és Keledfia Keled közt folyt perben.[7]) Talán ő azon Csépán, a ki 1274 decz. 2—1275. jún. 4. királyi főpohárnok[8]) s 1276 őszén vasi ispán vala.[9]) Örökösei nem lévén, ágának szerzeményes s nem ősi uradalma, a monyorókeréki, a királyra volt szállandó.[10]) Többi jószágait pedig, a mennyire tehette, ügyekezett szétosztani. Nemsokára tehát, 1277 táján, Rohoncz várában végrendeletet tett s abban rába-sömjéni részbirtokát, Gyöngyöstő és Véged nevű falvait rokonainak: a Rába-balparti főág V-ik alágán levő Csépánnak és a Rába-jobbparti főághoz tartozó Baksának ajándékozta.[11]) Rohonczi várának az atyafiakra kellett volna szállnia, de, mint egy jóval későbbi oklevélből értesülünk, a Héder nemzetség Kőszegi ága magához váltotta azt s az atyafiakat egyéb birtokokkal elégítette ki, pl. a Rába-balparti ágat Egyházas-Niczk és Lak-Niczk falvak egy részével.[12])

---

[1]) W. XII. 700. — [2]) W. XII. 483. — [3]) Zal. I. 109. — [4]) Zal. I. 195. — [5]) H. O. IV. 38. — [6]) H. O. II. 9. — [7]) Kub. I. 54. — [8]) V. ö. W. XII. 113.; F. V/2. 245. — [9]) W. XII. 174. — [10]) W. XII. 604. — [11]) W. X. 451. — [12]) H. O. IV. 141.

## *B)* Rába-balparti főág.

I. NICZKY ALÁG:

A belőle származott legnevezetesebb családról nevezzük ekként.

Ebed atyafiaival együtt 1221-ben kapja Köröselőt,[1]) 1222-ben pedig Urajt.[2])

Fiai I. Kemény, Radnót és II. Ják oklevéltáraink legtöbbször emlegetett személyei. Hét évig pereltek Hahót Panyittal előbb birtokügyben, azután a Hahót Panyit részéről elkövetett patvarkodásért, utoljára pedig egyik tisztjük, Ivánka meggyilkolása miatt. De V. István Hahót Panyitot pártolta s e miatt 1270-ben kénytelenek voltak vele egyezségre lépni. Állandó eredménye az elkeseredett pernek annyi lőn, hogy Ebed fiai megkapták Niczk jó részét.[3]) Másik nagy pert a Répcze mentén lakó Keled fiai ellen folytattak, de 24 márkában kiegyeztek.[4]) Radnót 1259-ben is előfordul.[5]) I. Kemény 1274-ben már nem élt, mert helyette fiát és testvéreit jutalmazza a király, amiért Detrekő vára alatt egy cseh vitézt elfogtak.[6]) II. Ják 1278-ban részt vett a morvamezei csatában.[7]) 1283—84-ben Radnót, II. Ják és fia István jelen voltak a vasmegyei Borostyánkő ostrománál.[8]) Radnót élt még 1302-ben s, ekkor állapították meg az atyjuktól örökölt és eddig közösen szerzett birtokok felosztásának módozatait.[9]) Ez osztozásból azonban nem lett semmi, sőt később még annyira összevesztek, hogy II. Ják fiai I. Kemény és Radnót fiainak sok kárt tettek. 1327-ben e miatt II. Jáknak életben maradt három fia 18 márkányi kárpótlást fizetett unokatestvéreinek és többi atyafiainak, azonkívül kötelezték magukat, hogy most már csakugyan megosztoznak. Pár hét múlva tehát az osztozás megtörtént. II. Ják fiainak jutott a mai Jákfa területén eső Bánkfalva és Sebefalva, unokatestvéreik ellenben

---

[1]) H. O. VI. 15—16. — [2]) F. III 1. 330. — [3]) Kub. I. 53., 61., 36., 55.; F. IV/3. 384—87., VII/1. 364., 365.; H. O. V. 39., VIII. 110.; Kub. I. 58., 60., 75—77.; F. VII/2. 217.; Kub. I. 79.; Zal. I. 79. — [4]) Kub. I. 71—74. — [5]) H. O. IV. 38. — [6]) W. IX. 58. — [7]) F. VII/2. 225. — [8]) F. VII/2. 228.; W. IX. 565. — [9]) F. VIII/1. 112.

Egerszeget, Taszárt, Kövesdet és Kovácsit kapták.[1]) Az osztálylyal II. Kemény és fiai nem voltak megelégedve, 1334-ben pereltek II. Ják és Radnót fiaival, Csősz, Niczk és Uraj miatt,[2]) s a következő évben Niczknek 1/3-át, ami csak zálogban volt Mihálynál, csakugyan visszanyerték.[3]) 1338-ban II. Kemény és fiai Radnót fiaival is megosztoztak eddig közösen birt javaikon. Ők kapták Egerszeget és Taszárt, ellenben Radnót fiaié lett Niczk, Kovácsi és Kövesd.[4]) Ez osztály által vált II. Kemény az Egerszegi Kemény, Radnót pedig a Niczky család ősévé. II. Jáknak életben maradt fiai és Mike fiától származó unokája, György, 1339-ben oly szerződésre léptek, hogy Jakab és György kapták a beljáki egyház kerületében levő Sebeföldét és Bánkfalvát, ellenben II. Márton és II. Mihály Niczknek 1/3-át az ujfalvi, egerszegi és damonyai részekkel.[5]) Ezentúl Ebed unokái és dédunokái az 1267-ben nyert szent-trinitási és kakonyai, meg az egykoron Jákmonostorához tartozó jószágokért perelnek.[6])

A II-ik és III-ik alágakról annyit tudunk, a mennyit az összeköttetések kimutatásánál elmondottunk. Benedek fia I. Mike 1290-ben még részt vett a Rába-jobbparti főágakkal folyt perben.[7])

IV-ik és V-ik alágak:

I. Ják és Pósa 1221-ben Köröselőt kapják. I. Ják 1240-ben a vasvári káptalan fogott embere Kenisz birtok ügyében.[8]) Az ő neve rejtőzhetik azon Ják nembeli »Chku« személynév alatt, mely egy 1240-iki oklevélben fordul elő. Ez oklevél ugyanis »Chaky«-nak írja a mai Jákfát, s ha az oklevél írója a »Chku« értelmetlen névből az »a« betűt hagyta ki, akkor eredetileg »Chaku«, helyesebben Thaku, azaz Tyák vagy Ják nevet akart vele jelezni.[9])

I. Ják fiát, Mikét az örökségi perekben és viszályokban emlegetik. 1260-ban 2 udvarházat vett Tapasz nevű, Jákfától északra eső faluban.[10]) Ugyanez időtájt az elhalt, Kopasz nevű

---

[1]) F. VIII/3. 257., 318. — [2]) F. VIII/3. 762., VIII/1. 174., az évszám kiigazítandó 1334-re. — [3]) F. VIII/4. 143—45; W. X. 438. — [4]) F. VIII/4. 345. — [5]) Sopr. I. 143. — [6]) H. O. III. 117., 143.; A. IV. 372., V. 292., 611—12., Sopr. I. 211. — [7]) F. VII/2. 236—39. — [8]) H. O. IV. 26. — [9]) W. VI. 71.; Kub. I. 36. — [10]) F. IV/3. 29.

atyafia két leányát illető leánynegyedet Artunával és Teresténynyel együtt váltja ki.[1]) 1270-ben Kopasz leányainak bizonyos szolgaszemélyzetet visszaad.[2]) 1275 táján a Sitkey-alággal perelt.[3]) Meghalt 1278—79 táján s jószágai unokatestvérére Csépánra szállottak.[4])

Pósa arról nevezetes, hogy 1218-ban egész a bolgárországi Tirnováig elébe ment a Szentföldről visszatérő királynak.[5]) Fiai 1265-ben köröselei részüket 10 évre elzálogosítják unokatestvérüknek, Mikének.[6])

Csépán 1279 táján Mike ingóságait erővel elvette, s a mi még nagyobb volt, résztvett I. Márton meggyilkolásában. E miatt előbb kirekesztették őt a Ják nembeliek maguk közűl.[7]) Utóbb kibékült velük, de a meggyilkolt özvegyének és fiainak oda kellett adnia jákfalvi, dobrapatakai birtokait s azon részt, mely őt Mike után illette.[8]) 1280-ban fordul elő utoljára.[4])

V. vagy Terestényfalvi, VI. vagy Szentivánfalvi és VIII. alágak:

Az első ízen állók közűl I. Gergely 1218-ban Tirnováig elébe ment a királynak.[5]) 1221-ben a IX. ágbeli I. Czuna társaságában úgy összeveszett a vasvári vár taszári népeivel, hogy a nádor őket egész Nagy-Váradra küldte istenítéletre. Itt aztán kibékültek s a vitás földön megosztoztak.[9]) Artuna még 1250 táján is élt és atyafiának, Kopasznak özvegyét lett volna köteles kifizetni, de a helyett az özvegyet benne hagyta volt férje jószágainak élvezetében.[10])

A második ízen állók közűl Terestény 1249-ben a jáki apátság kegyura volt.[11]) 1260-ban Tapaszon két udvarházat vett.[12]) 1267-ben testvéreivel és atyafiaival együtt beleegyezett, hogy az I. vagy Niczky alág az 1221-ben kapott Köröselő birtokból hetedrészt kapjon s ne kilenczedrészt, mert Ebed legtöbbet fáradott e birtok megszerzésében.[13]) Egyébként Terestényt az osztálylevelekben és Kopasz leányainak ki-

---

[1]) F. VII/4. 139—40. — [2]) F. VII/4. 138. — [3]) Kub. I. 70. — [4]) F. VII 2. 83. — [5]) F. III/1. 330. — [6]) H. O. IV. 42. — [7]) H. O. IV. 60. — [8]) F. VII/2. 226. — [9]) Váradi regestrum 364. szám. — [10]) F. VII/4. 139. — [11]) H. O. IV. 33. — [12]) F. IV/3. — [13]) F. VII/2. 219.; Kub. I. 68; F. VII/5 386.

elégítése ügyében emlegetik.[1]) Testvérei közűl legtovább élt I. Mihály.[2])

I. Márton 1257-ben a vasvári jobbágyak ellenében megnyer egy a Rábcza vizén épített malmot.[3]) Részt vett az alágak osztozkodásában. Megölték 1279-ben.[4])

Sándor 1260-ban beleegyezik a tapaszi udvarházak eladásába. 1265-ben köröselei vett birtokát elzálogosítja.[5]) 1269-ben I. Mártonnal egy malom miatt perelt, de kibékült.[6]) 1280-ban Csépánról rászállott birtokrészét zálogosítja el I. Jánosnak.[7])

A harmadik ízen állók közűl Elek 1279-ben az I. Márton megöletése miatt támadt per elintézésében vett részt,[6]) de többé nem említik. Helyette azontúl I. János fordul elő rendesen egyedűl, 1314 táján III. Jakabbal együtt.[8]) I. János volt az a szerencsés, kit Sebefia Miklós jákfalvi és köröselei jószágaival megajándékozott. I. János azonban ebből Ebed fiait is részesítette.[9]) Imre 1310-ben a Diakovár mellett eső neunai (ma Levanszka) uradalom elidegenítése ellen tiltakozik,[10]) persze sikertelenűl. II. János 1316-ban anyja után nagybátyjától kapott szép birtokot Sopron város mellett Pátyán, de azt 1324-ben eladta Sopron városának.[11])

I. Márton fiai közűl III. Istvánt csak 1279-ben említik, III. Jánost és IV. Jakabot ellenben az osztálylevelek és peres iratok 1312-ig, illetőleg 1333-ig.[12])

II. Gergely 1316-ban leányának, Violának hozományát követelte és meg is szerezte elhúnyt vejének, Pátyai Lászlónak atyjától, leánya azonban az így szerzett birtokot eladta Sopron városának.[11])

Az alágak többi tagjait az Uraj, Szeleste s a jáki monostorhoz tartozó falvak visszaszerzéseért folytatott peres iratokban emlegetik.[13])

---

[1]) F. VII/2. 218., VII/4. 138—140. — [2]) H. O. IV. 60. — [3]) H. O. V. 24. — [4]) H. O. IV. 60.; F. VII 2.226. — [5]) F. IV/3. 29.; H. O. IV. 42. — [6]) W. X. 447. — [7]) F. VII/2. 83. — [8]) F. VII/2. 236.; W. IX. 537—39.; H. Okl. 143. — [9]) F. VII/2. 241. — [10]) A. I. 209. — [11]) F. VIII 1. 600., 602., VIII/2. 579. — [12]) H. O. IV. 60. 84—87., 138.; H. okl. 143.; H. O. III. 117. — [13]) F. VIII/3. 257.; H. O. III. 101., 117.; H. O. II. 71—73., 80—81.; A. V. 611—12.

A IX. és X. vagy Szelestey alágak:

Bertalan és I. Csuna Uraj és Köröselő megszerzésénél fordulnak elő. Bertalannak két fiát 1267-ben említik. Közülök I. Miklós 1260-ban négy udvarházat ad el Tapaszon és még kövesdi birtokát.[1]) 1265 előtt köröselei részét is eladta.[2]) 1267-ben II. Mikét megsebesítette s fájdalomdíjúl Bukech nevű birtokát volt kénytelen átengedni.[3]) E Bukech nevű birtok 1/3-át I. Csuna fia Iván váltotta magához.[3]) Azonkívül Ivánt vagy Joant az osztálylevelek és I. Márton megöletése alkalmával emlegetik.[4]) Hogy II. Csuna testvére volt, azt egy 1328-iki oklevél árulja el. Ez ugyanis azt állítja, hogy »Cene fia Cene« Iván fiának, V. Jakabnak elődje vette meg hajdan Német-Szelestét és ez úgy szállott Ivánra, V. Jakab atyjára.[5]) Ha e »Cene« nem lett volna testvére Ivánnak, akkor Német-Szelestére a többi Ják nembeliek is jogot tartottak volna. Ámde éppen ellenkezőleg belenyugosznak, hogy Német-Szeleste egyedűl Iván fiaié legyen.[6]) Hogy 1328-ban II. Csunát »Cene fia Cene«-nek írják, az lehet egyszerű tollhiba.

Iván fiai és unokái Szeleste védelmében fáradoznak és az ősi jószágok visszaszerzésére irányuló szövetségekben vesznek részt.[7])

## *C)* Rába-jobbparti főág.

I. vagy Sitkey alág:

Már 1251-ben Sitkén lakott.[8])

Sándort (1271-ben hibásan Alexiusnak írják, Alexander helyett) és Csépánt két oklevél is határozottan I. Lőrincz fiainak mondja. Hogy Szabolcs is I. Lőrincz fia, arról egyenes adatunk nincs, de van közvetett. 1271-ben Sitkey Marczell özvegye hozománya kifizetését elengedte Sándornak és Csépán-

---

[1]) F. IV/3. 29. — [2]) H. O. IV. 42. — [3]) H. O. VIII. 108. — [4]) F. VII/2. 218., 219., VII/4. 138.; H. O. IV. 60. — [5]) H. O. III. 91. — [6]) H. O. II. 80—81. — [7]) F. VIII/3. 257.; H. O. III. 101., 108., 117., 391.; H. O. II. 71—73., 80—81.; A. V. 611—12. — [8]) H. Okl. 24.

nak I. Lőrincz fiainak és Szabolcs fia Istvánnak, a ki szintén »fratere« néhai férjének. Ebből következik, hogy I. István is örökölt Marczell földjeiből, s ez csak úgy történhetett, hogy atyja testvére volt Marczellnek, Sándornak és Csépánnak, I. Lőrincz fiainak.[1])

Marczellnek kellett legidősbnek lennie I. Lőrincz fiai közt, mert már 1251-ben oly idős leánya volt, hogy másodszor ment férjhez.[2])

Sándor és Csépán 1272-ben tokorcsi jószágukat megvédik a királyi udvarnokok ellen.[3])

Csépán, II. Lőrincz és II. Sebe 1289—94. években folytatták, de elvesztették a nagy pert Sebefia Miklós birtokaiért.[4]) 1314 körül II. Sebe, Kopasz és II. István legalább Sebefia István jószágait szerették volna kiváltani s azért 1327-ig pereltek a Rába-balparti főág ellen.[5])

II. Lőrinczet 1317-ben a veszprémmegyei Pápa nembeliek, 1321-ben vasmegyei nemesek kérik föl bírónak és becsüsnek.[6])

II. Lőrincz fiai közűl Kopasz 1323-ban szerencsésen járt, mert egyik rokona fiává fogadta és vinári (Veszprémm.), meg szergényi (Vasm.) jószágainak örökösévé tette.[7]) Lőkös 1335-ben a királyné apródja vala, Imre Lóránt vasmegyei főispánnak tisztviselője, unokabátyjuk, II. István pedig a király apródja vala.[8]) 1326-ban kitüntették magukat Kőszeg megvívásában.[9]) Nagy gondot fordítottak a Jákmonostori főágbeli II. Mike jószágainak visszaszerzésére és birtokaik benépesítésére. Az erről szóló levelekben maradt fent Lőkös fiainak és Jakabnak, II. István fiának emlékezete is.[10])

II-ik vagy Gétyey alág:

I. Pál fiait, I. Bekét és II. Pált 1290—94-ben a Rába-balparti főággal folyt nagy perben sorolják föl.[11]) Ezenkívül

---

[1]) H. Okl. 60—61. — [2]) H. Okl. 24. — [3]) W. VIII. 400. — [4]) H. Okl. 114.; F. VII/2. 236—39.; H. O. IV. 84—87. — [5]) H. Okl. 143.; A. II. 277. — [6]) A. I. 430.; H. O. IV. 130. — [7]) H. O. I. 118. — [8]) F. VIII/7. 274. — [9]) Zal. I. 180—81. — [10]) H. O. II. 35., III. 75., 85., I. 151.; Zal. I. 181.; A. III. 198.; Sopr. I. 134.; A. III. 568.; A. IV. 4.; Zal. I. 458.; H. O. III. 142.; Zal. I. 426., 428., 446. — [11]) F. VII/2. 236—39.; H. O. IV. 84—87.

I. Beke 1300-ban Baksaföld e nevű, Sitke és Mesteri közt fekvő birtokának egy részét adja el.[1]) Fiai 1345-ben Végedhez és Gyűrűshöz való jogukat Sitkey II. Istvánra ruházzák.[2]) 1348-ban pedig Osl Lőkössel perelnek.[3])

III-ik vagy Ölbey-ág:

Utoljára előforduló tagjai a vasmegyei Ölbőn laktak.

I. Zoch (Szaty vagy Szacs?) fiai 1288-ban rába-sömjéni birtokrészüket odaadták Kőszegi János volt nádornak (mert ez Sárvárhoz ezt jobban használhatta) s Ölbőn kaptak érte cserébe birtokot.[4]) Emlegetik őket a Rába-balparti főággal folyt perben is.[5])

Az öt fiú közűl I. Miklós, III. Pál és II. Dénes a XIV. században is élt. I. Miklós és III. Pál 1327-ben beleegyeztek Szeleste határjárásába mint atyafiak és szomszédok.[6]) Miklós 1330-ban fogott bíró volt a magyar-szelestei nemesek és a Ják nem Szelestey-ága közt.[7]) II. Dénes 1345-ben Végedhez és Gyűrűshöz való jogát Sitkey II. Istvánra ruházta.[2])

IV. és V-ik alág:

Tagjait csupán a sömjén-ölbei birtokcseréből[4]) és a Rába-balparti nagy perből ismerjük.[5])

VI-ik alág:

I. Ábrányfia Baksa 1273-ban Vasmegye védelmében és Győr visszavételében tüntette ki magát. Jutalmul kapta a Sitkével szomszédos (ma ismeretlen) Battyán falut.[8]) 1275 táján szépen örökölt a Jákmonostori főághoz tartozó II. Csépántól.[9])

Fia II. Ábrány 1288 előtt ölbei birtokát eladta Kőszegi János nádornak.[10]) 1294-ben pedig a Rába-balparti főággal folytatott perben fordúl elő.[11]) Mivel Baksaföld e 1300-ban már a Gétyey alág,[12]) Battyán pedig 1341-ben a Sitkey alág kezén van,[13]) azt kell hinnünk, hogy II. Ábránynak magva szakadt.

---

[1]) H. Okl. 173. — [2]) Zal. I. 426. — [3]) A. V. 172. — [4]) F. V 3. 443. — [5]) F. VII/2. 236—39.; H. O. IV. 84—87. — [6]) H. O. II. 71—73. — [7]) H. O. III. 108. — [8]) F. VII 3. 73. — [9]) W. X. 451. — [10]) F. V/3. 443. — [11]) H. O. IV. 84—87. — [12]) H. Okl. 173. — [13]) H. O. III. 142.

## *D)* Egyes tagok.

1. Tapaszt 1221-ben és 1222-ben Köröselő és Uraj megszerzésénél sorolják föl.[1]) Ebből következik, hogy a Rába-balparti főághoz tartozott. 1240 táján »jákfalvi nemes« és védi a nemzetség szelestei jószágát Füle bán ellenében.[2])

2. Csoda (Soda, Zuda) 1240 táján Szelestét védi.[2]) 1240-ben a Csák nemzetség Ujlaky ága fogott bírának választja Kenisz birtok ügyében.[3])

3. Ábrahám 1240 táján szintén Szelestéért állott ki a síkra.[3]) Rába-balparti főágbeliekkel együtt perel s azért nem merjük őt a Rába-jobbparti főág VI-ik alágán látható I. Ábránynyal azonosítani, de hihetőleg azzal egy személy.

4. I. Kopasz. Csak annyit tudunk róla, hogy 1250 táján fiörökös nélkül húnyt el, s atyafiai özvegyének hitbérét nem birták kifizetni, leányaival pedig az ő egykori szolgái és szolgálói miatt még 1270-ben is pereltek.[4]) Minthogy I. Kopasz vagyona a Rába-balparti főág IV—IX. ágaira szállott, világos, hogy ő is ide tartozott s alkalmasint egy személy a fentebbi Tapaszszal.

5. Jolatk bán. Alkalmasint hibás olvasásból kerül e nemzetség tagjai közé. 1268-ban a nemesi földek vizsgálatára küldött veszprémmegyei bizottság tagja volt.[5])

6. Bertalanfia Jakab 1270-ben a vasmegyei várjobbágyok panaszainak vizsgálatára kiküldött királyi bíró.[6])

7. I. Sebe (Seba) 1240-ben a Csák nemzetség fogott bírája (lásd Csoda). Fiai 1274 táján Tokorcs egy részét birják.[7]) Közülök István özvegyet és egy leányt hagyva maga után, még 1290 előtt halt meg.[8]) Miklós 1291-ben jákfalvi és köröselei földjeit Terestényfalvi I. Jánosra hagyta.[9]) Az ő magszakadása volt oka a Ják nem Rába- jobb- és balparti főága közt folyt pereknek. (Lásd fentebb 249—51. l.)

Nem sorolhattuk a Ják nemzetség tagjai közé azon

---

[1]) H. O. VI. 15—16.; F. III/1. 330. — [2]) W. VI. 71.; Kub. I. 36. — [3]) H. O. IV. 26. — [4]) F. VII/4. 138—40. — [5]) F. VII/5. 348. — [6]) W. VIII. 301. — [7]) H. O. VI. 352. — [8]) F. VII/3. 96.; v. ö. H. Okl. 143. — [9]) F. VII/2. 241.

Belsét, kit a Ják nem 1217-ben a szentföldi hadjáratra a király mellé küldött, mert az 1222-iki oklevél egész ellentétben a »frater« szóval, őt egyszerűen a Jákok »cognatus«-ának nevezi.[1])

Teljességgel nem illenek a Ják nem hiteles oklevelek alapján megállapított nemzedékrendjébe azon nemesek, a kik 1257-ben Jákmonostorán megosztoznak.[2]) Az oklevél különben nem is mondja, hogy ezek a Ják nemhez tartoznak, s Ják monostorán birtokosok lehettek a nélkül, hogy éppen a Ják vérségből származtak volna. Ezért nem is vettük azoknak.

Azon »Jaka« nemzetségből való Sári Joachim és László sem tartoznak ide, a kik 1273-ban Sár harmadát a Hermann nemnek engedik át.[3])

## *E)* A Ják nem birtokai.

Ezek Vasmegyében három csoportban terültek el s azonkívül szórványosan a szomszédos megyékben is feküdtek.

A Jákmonostori főág, mint említők, a monyorókeréki uradalomnak volt első ismert tulajdonosa, tehát a mai Jáktól nyugatra volt birtokos. Ez volt az első csoport, s állott Ják, Pornó, Monyorókerék, Beled, Kölked, Pinka-Mindszent, Szentpéterfalva, Hell, Tótfalu, Gyepü-Füzes (ma is meglevő) és Hétfőhely s Pernolf nevű (ma nem létező) falvakból.[4]) E csoporttól északra esett az 1273-ban kapott Német-Szentmihály és Inczéd,[5]) továbbá Rohoncz.[6])

A második csoport Sárvártól északra, a mai Jákfa vidékén terült el. Ehhez tartoztak Jákfalva (vagy Bel-Ják, ma Jákfa),[7]) Teresténяfalva (ma Terestyénfa), Szentivánfalva (ma Szentivánfa),[8]) Tapasz (1260-ban),[9]) Rába-Kövesd (1260—1328. években),[10]) Köröselő (1221—94). Uraj, Család és Eger-

---

[1]) F. III/1. 330. — [2]) H. O. I. 35. — [3]) F. V/2. 135. — [4]) H. O. VI. 12—14.; W. XII. 604. — [5]) H. O. II. 91. — [6]) W. X. 451. — [7]) H. O. VI. 13., VIII. 33.; F. VII/2. 218., VII/3. 14., VII/2. 226., 236—39., 241.; F. VIII/1. 112.; H. Okl. 114.; Sopr. I. 143. stb. — [8]) A. V. 612. — [9]) F. IV/3. 29. — [10]) F. IV/3. 30., VIII/1. 112., VIII/3. 318.

szeg közt esett,[1]) Kovácsi (Paty és Jákfa között 1271—1328),[2]) Taszár (Uraj, Család mellett 1268—1328),[3]) Sebeföldé és Bánkfalva (Jákfa határában, 1327—39),[4]) Uraj (1222—34),[5]) Uraj-Ujfalu (1339),[6]) Niczk (Egyházas-Niczk és Lak-Niczk, ez utóbbi ma egyszerűen Lak nevet visel, 1264—1350),[7]) Egerszeg (ma Iván- és Kemény-Egerszeg, 1221—1350),[8]) Dobrapatak (1259—79).[9]) E szorosan összefüggő terület közelében voltak Rába-Sömjén (1288-ig),[10]) Gyönyöstő (1275 táján),[11]) Ölbő (1288—1345)[12]) és Német-Szeleste (1240—1350).[13])

A harmadik csoport a Rába jobbpartján Sárvártól keletre Sitke körül terült el és Sitke (1250—1350),[14]) Bajt (1327),[15]) Gétye (1345—48),[16]) Battyán (1273—1341),[17]) egymással szomszédos falvakból, meg Tokorcsból (1272)[18]) állott. Ezek közűl Gétye és Battyán ma már eltüntek, Bajt nevét is csak egy düllő őrzi a sárvári határban. Később a távolabb eső Szergény (1323) is ide tartozott.[19])

Vasmegyén kívül eső birtokai voltak: Damonya (1339), Ládony (1284), Págya (1316—24) és tán Csősz (1291) Sopronmegyében,[20]) Vinár (1323) és Gáborjánfölde (1343) Veszprémmegyében,[21]) Véged (1270—1359),[22]) Gyűrűs (1291—1341)[23]) és Bocsár (1341)[24]) Zalamegyében, s végre Vajta (1324—1343) Fehérmegyében.[25])

Jogot tartott a nemzetség, mint említők, a Diákóvár mellett eső neunai uradalomra.[26])

---

[1]) H. O. VI. 15—16.; F. VII/2. 219., 241.; H. O. IV. 42. — [2]) W. IX. 58.; F. VIII/1. 112., VIII/3. 318. — [3]) F. VII/2. 225., VIII/1. 112., VIII/3. 318. — [4]) F. VIII/3. 318.: Sopr. I. 143. — [5]) F. III/1. 330., VII/1. 248. — [6]) Sopr. I. 143. — [7]) F. IV/3. 384—87.; F. VIII/1. 174.; H. O. IV. 141. — [8]) H. O. VI. 15—16.; F. VIII/1. 112.; A. V. 612. — [9]) H. O. IV. 38.; F. VII/2. 226. — [10]) W. X. 451.; F. V/2. 443. — [11]) W. X. 451. — [12]) F. V/3. 443.; Zal. I. 426. — [13]) Kub. I. 36.; H. O. III. 91., 108., II. 71—73. — [14]) H. Okl. 24., 60.; F. VII/2. 236—39.; Zal. I. 180—81., 446. — [15]) Zal. I. 181. — [16]) U. o. 426.; A. V. 162. — [17]) F. VII/3. 73.; H. O. III. 142. — [18]) W. VIII. 400. — [19]) H. O. I. 118., III. 142. — [20]) Sopr. I. 143.; W. IX. 565.; F. VIII/1. 600., VIII/2. 579., VII/2. 390., VIII/1. 112. — [21]) H. O. I. 118., 142.; A. IV. 372. — [22]) W. X. 451.; Zal. I. 180., 192.; H. O. III. 142. — [23]) Zal. I. 109.; H. O. III. 142. — [24]) H. O. III. 142. — [25]) H. O. III. 75., II. 35.; A. IV. 297. — [26]) A. I. 209.

# JAKA.

E nemből való Joachim és László 1273-ban a vasvári káptalan előtt a vasmegyei Hermán nemzetség két tagjával kibékülnek. Sári jószáguk harmadát átengedik a Hermán nembelieknek, jáki és Sáron megmaradt birtokaikat azonban megtartják.[1]) Nincs kapocs, a melylyel őket a Ják nemhez fűzhetnők. Másutt »Saak«-nak írják a nemzetség nevét.[2])

# JÁKÓ.

Szabolcsmegyei nemzetség. A Nyir-Baktától északra eső Jákó falu ma is őrzi emlékét. Leszármazása ez:

I. Csépán

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| I. Miklós 1284—85. | Kozma 1284—1324. | | II. Csépán, 1284—1316. ~ Bánky leány | |
| | II. Miklós 1336. | Iván 1357. | Lőrincz 1318—1330. | Gilét 1330. | Isalch leány 1318. |

I. Csépán fiai 1284—85-ben Csomotafia Péterrel Jákó egy részéért pereltek, de perüket elvesztették.[3]) Kozma és II. Csépán 1312-ben mint szomszédok Laskodhoz való elővételi jogukat fentartják.[4]) Kozma 1324-ben jelen volt Tas határjárásán, mert Bagda nevű (azóta pusztává vált) faluja azzal határos volt.[5]) II. Csépán 1316-ban anyósának és vejének jogait védi a Hont-Pázmány nembeli Bánky János ellen, a ki az ősi jószágok egy részét el akarta volna adni, mielőtt abból a hozományt és leánynegyedet kifizette volna.[6]) 1318-ban csakugyan megkapta anyósa hozománya és neje leánynegyede fejében a Jákótól nyugatra eső Székelyfalu egy részét Fiad és Juha nevű ahhoz tartozó majorokkal együtt.[7]) E székelyi birtokot azonban fiai 1330-ban birság fejében elvesztették.[8])

---

[1]) F. V/2. 135—36. — [2]) F. VII 2. 30. — [3]) H. O. VII. 184., 188., 194. — [4]) Z. I. 264—65. — [5]) A. I. 247. — [6]) A. I. 402—403. — [7]) U. o. 457. — [8]) A. III. 100.

Lőrincz 1329-ben egy leány miatt Semjeni Lengyel Jánossal perelt.[1]) II. Miklóst pedig 1336-ban egy laskodi nemes arról vádolta, hogy sujtásos mentéjét erővel elvette.[2]) Iván 1357-ben a Kállayak javára kiküldött királyi ember.[3])

*Jure l. Gyüre.*

*Jurle l. Türje.*[4])

## KACSICS.

*(Kachich, Kachych, Kachiz, Kathyz, Kachuch, Casich, Kachic, Kachyk, Kachuk.)*

Jóban, rosszban egyaránt hatalmas, kiváló nem. Elég sajnos, hogy nevének mai kiejtését alig tudjuk meghatározni, mert nincs helynév, mely azt fentartotta s átörökítette volna. Mivel azonban az oklevelek közűl 4 Kachich vagy Kachych alakot ír,[5]) ismét 3 Kachiz vagy Kathyz alakot[6]) s ezzel a Kachuch[7]) és Casich[8]) alakok nagyon összeegyeztethetők, inkább a Kacsics kiejtést fogadtuk el, mintsem a Kácsik kiejtést, a mire a Kachic,[9]) Kachyk[10]) és Kachuk[11]) 3 oklevélben olvasható alakok mutatnak. Igaz, hogy Kácsik helynevünk van, Kacsics pedig nincs. Ámde volt legalább is »Kachuz« nevű.[12]) Lehet az is, hogy a Kacsics szó a szláv »vity, ity, vics, ics, vik, ik« képzővel van alkotva és Kacsfit jelent. Ez esetben helynévben természetesen nem is maradhatott fenn.

Négy hatalmas ágazata tünik elő okleveleinkből, ú. m.: Falkos, Simon bán, I. Illés és Leusták ágai.

---

[1]) A. II. 385. — [2]) A. III. 289. — [3]) A. VI. 545. — [4]) Wenczel Gusztáv: Magyarország bányászatának története cz. műve 70. lapján »Kaab« nemet említ, de ez csak hibás olvasás »Kachich« helyett; v. ö. A. II. 65. — [5]) F. VIII/4. 498., VIII/5. 281.; A. II. 226.; Orsz. lt. Dl. 30294. — [6]) W. VIII. 353. Itt azonban a »Kachin« Kachizra igazítandó, mert az eredetiben ez van; A. I. 270., II. 344. — [7]) A. I. 309. — [8]) Mon. Vat. S. I. T., II. 114. — [9]) F. VIII/2. 93., 182. — [10]) A. II. 65. — [11]) W. X. 121. — [12]) Z. I. 28.

I. Mihály [1]
1271–1301.
~ Kékkövy N.
Mikó leánya

Szalócz [1]
1271.

. Tamás [1]
–1309.
*-npos család őse*

Cseh II. Péter [1]
1291–1324.
~ Tolmácsy Katalin
*a Martonfalvi és Vingárdi Geréb cs. őse*

N. leány
Kökényes-Radnót
Radnót

II. Miklós [1]
1299.

II. János [1]
1299.

-inos [5]
-77.

Anich [6]
1355.
~ Somosy György
~ Panni Demeter

IV. Miklós [7]
1370.

IV. János [7]
1370.

Márk [8]
1301.

I. Falkos ága.

I. Falkos
1255.

I. Farkas [1]
1271–1301.
nógrádi főispán
*a Szécsényi család őse*

I. Mihály [1]
1271–1301.
~ Kekkövy N.
Mikó leánya

Sz[illegible]
12[illegible]

---

I. János [1]
1299.

I. Tamás [1]
1299–1354.
erdélyi vajda, tárnokmester, országbíró
~ N.
~ Auschwitz Anna herczegnő, 1332–54

II. Mihály [1]
1299

I. Miklós [1]
1299

I. Péter [1]
1299–1333.

I. István [1]
1299.

Eustak [1]
1299

Balázs [1]
1299.

Simon [1]
1281–1322
a székely ispán
*a Palásti Radó család őse*

Tompos II. Tamás [1]
1291–1309.
*a Libercsey Tompos család őse*

Csé[illegible] II. Péter [illegible]
1291–1324.
~ Tolmácsy Kata[illegible]
*a Martonfalvi és Vingárdi Geréb [illegible] őse*

N. [illegible]
Kökényes-Radnót
Rad[illegible]

---

Kónya [2] (Miklós)
1330–54.
~ Harsundorfer Erzsébet

III. Mihály [2]
1333–77.
† 1377.
váczi és egri püspök

Gáspár [2]
1338–46.

László [2]
1340.
1340-ben még kisdedek

II. István [3]
13[illegible]3–55

III. Tamás [3]
1333–55.

Domokos [3]
1333.

II. Farkas [4]
1351–1355.
*a Harinnai Farkas család őse*

jegyese Aba Amadé testvére

Radó [6]
1372–77

II. Falkos [5]
1266–77

III. János [5]
1377

Anich [illegible]
1355.
~ Somosy György
~ Panni Demeter

IV. Miklós [7]
137[illegible]

IV. János [illegible]
137[illegible]

[1] W. X. 345–46. — [2] A. IV. 5. — [3] A. III. 44. — [4] H. Okl. 258. — [5] Orsz. lt. Dl. 30294. — [6] A. VI. 284. — [7] A. II. 41. — [8] A. I. 41.

(266. és 267. oldal közé.)

I. Falkos 1255-ben már Szécsényben, Nógrádmegyében lakott s az esztergomi egyház javára kiküldött vizsgálóbíró volt.[1])

I. Farkas 1271-ben testvéreivel megosztozott s ő kapta Libercse nyugati felét.[2]) 1274 előtt már annyira vitte, hogy a királytól Sopronmegyében a mai Kis- és Nagy-Barom egy részét nyerte. Ezt azután 1274-ben odaadta Szák nembeli II. Pósának s azért cserébe megkapta a Szécsény, Rimócz, Gécz és Almás falvakból álló szécsényi uradalomnak azon részét, a melyet a király 1229-ben Kacsics nembeli Simon bán vétke miatt elkobzott.[3]) Ez uradalom azonban ősi Kacsics jószág volt s így a nemzetségi jognál fogva a többi Kacsics nembeliek is szerettek volna részt venni a kiváltásban és azután azt felosztani. E miatt I. Farkas 1291-ben, 1293-ban és 1299-ben folyton perelt atyafiaival, különösen unokaöcs-cseivel, I. Mihály fiaival,[4]) míg csak azok bele nem egyeztek, hogy a szécsényi uradalom visszaváltott része egyedül az övé legyen. Megkapta, illetőleg megvette ehhez Szécsénynek azon részét is, mely eredetileg a nógrádi várjobbágyoké volt.[5]) De abban, hogy Losoncz elvesztett részét is visszaszerezze, nem volt szerencséje.[6]) 1300 táján I. Farkas nógrádi ispán, 1298-ban a királyné főpohárnoka volt [7]) és mint tekintélyes öreg ember 1295—1301. években sokszor volt fogott bíró vagy békéltető az akkori nemesek között.[8])

I. János, II. Mihály, I. Miklós, I. István, Leusták és Balázs csak 1299-ben, a többi Kacsics nembeliekkel történt utolsó kibékülés alkalmával fordúlnak elő.[9])

Ekkor említik első ízben I. Tamást is. De akkor még ki sejtette volna, hogy az ország leghatalmasabb, leggazdagabb férfia válik majd belőle s második neje révén a királyi házzal is rokonságba jut! Az ország történetét kellene írnunk, ha minden tettét föl akarnók sorolni. Kénytelenek vagyunk tehát csak pályafutásának és családi viszonyainak rövid előadására szorítkozni.

---

[1]) Knauz. I. 423. — [2]) W. VIII. 353., 364. — [3]) Sopr. I. 39. — [4]) W. X. 35., 121., 345—46. — [5]) W. XII. 132., X. 156. — [6]) H. O. IV. 165. — [7]) F. IV 3. 559., VI 2. 327.: W. X. 294. — [8]) H. O. IV. 90.; W. X. 330., 385.; H. O. VI. 447.; A. I. 11. — [9]) W. X. 345—46.

1301-ben unokatestvéreivel és nemzetségbelieivel ellentétben I. Károlyhoz csatlakozott, annak udvarába ment, s mindenét elhagyva, annak szolgálatára szentelte életét.[1])

1312-ben részt vett a rozgonyi csatában.[2])

1313-ban lublai (Szepesm.) várnagy.[3])

1316-ban Visegrádot elfoglalja.[4])

1318-ban Beatrix királynét I. Károly számára megkéri.[4])

1319—21. években Arad-, Bács-, Szerémmegyék ispánja, az akkor Hasznosnak hívott Török-Becse és Sólymos várak várnagya.[5])

1321-ben a királyné tárnokmestere.[6])

1321 okt.—1342 aug.-ig erdélyi vajda és szolnoki ispán,[7]) 1330-ban e mellett aradi és csongrádi, 1340-ben nógrádi ispán.[7])

1341 elején helyettes tárnokmester.[8])

1342 végén rendes tárnokmester.[9])

1347—48. években kevei és krassai főispán.[10])

1349—54. években országbíró.[11]) Meghalt 1354 szeptember 18.[12])

Természetes, hogy I. Károly uralkodása alatt oroszlánrésze volt az ország dolgainak végzésében. Eleintén keservesen szenvedett, sőt nyomorgott politikai pártállása miatt, de Csák Máté leveretése után annál bővebben részesült a király jótéteményeiben. Óriási vagyont kapott kivált Nógrád-, Heves-, Somogymegyékben és Erdélyben.[13]) Második neje, Auschwitz Anna herczegnő I. Erzsébet királyné rokona volt s ekként a királyi házzal is rokoni összeköttetésbe jutott.[14]) Minden esetre nagyon tevékeny, szorgalmas kormányférfi vala, noha kortársai szerint itt-ott az erőszakoskodásoktól sem riadt vissza.[15]) De, ha kellett, könyörülni is tudott honfitársain.[16])

---

[1]) A. I. 290. — [2]) A. I. 290. — [3]) F. VIII/1. 489. — [4]) A. I. 530.; F. XI. 470.; A. II. 153. — [5]) A. I. 529. — [6]) A. I. 640. — [7]) F. VIII/2. 316.; A. IV. 257. — [8]) H. O. I. 183. — [9]) A. IV. 269.; F. IX/1. 56. — [10]) F. IX/1. 465.; A. V. 241. stb. — [11]) Z. II. 404.; A. V. 365., 383. — [12]) A. VI. 234. — [13]) L. alább birtokszerzeményeit. — [14]) A. III. 53.; F. VIII/3. 716.; A. VI. 234. — [15]) F. IX/1. 597.; Tört. Tár. 1892. 505. — [16]) A. I. 640.

Tamásnak első nejétől származó gyermekei atyjuk védőszárnyai alatt gyorsan haladtak. Az egyiket, Miklóst, kortársai még a hivatalos iratokban is állandón Kónyának írják. 1330—42-ben Kónya főétekfogó, 1346-ban Szepes-, Sáros- és Nógrádmegyék főispánja vala.[1]) Mihály 1333—41-ig pozsonyi prépost, 1342—62-ig váczi, 1362—77-ig egri püspök vala.[2]) I. Tamás másik két, Auschwitz Annától származó gyermekei 1340-ben még kicsinyek voltak,[3]) s mivel többé nem emlegetik őket, hihetőleg kiskorukban elhaltak.

I. Farkas fiai közűl még I. Péternek maradtak ivadéki. I. Péter és három első fia, II. István, III. Tamás és Domokos 1333-ban Szécsényt és a határba olvadt Váradot I. Tamással és fiaival maguk közt két részre osztják.[4]) Éppen ebből világos, hogy I. Farkasnak csak I. Tamás és I. Péter nevű fiai maradtak hosszabb ideig életben. I. Péter fiai közűl II. István és II. Farkas 1351-ben egy kisvarsányi jobbágygyal perelnek.[5]) 1355-ben II. István, III. Tamás és II. Farkas Szészarma, Kentelke és egyéb erdélyi (Szolnok-Doboka- és Beszterce-Naszódmegyében eső) jószágaikat védik.[6]) Épp ebből világos, hogy II. Farkas vala a Szészarmai és Harinnai Farkas család őse.

I. Falkos másik fia, I. Mihály, szintén nevezetes családok ősatyja vala. 1271-ben kapta osztályrészül Libercse keleti felét, a hozzá tartozó Gráb vagy Garáb földdel együtt.[7]) 1292., 1293. és 1299. években testvérével, Farkassal perelt a szécsényi uradalom miatt, de mindannyiszor kibékült.[8]) 1281-ben a Szécsény mellett eső Pöstyény (Pehchan, Pesthen, ma puszta) faluban 70 hold földet kapott,[9]) ennek déli felét pedig apósa, Kékkövy Mikó adta neki. E birtoka miatt perelt vele 1295—96-ban a Dráhy család, de azután kibékült,[10]) úgy hogy Mihály 1301-ben pöstyényi jószágának határait nyugodtan megállapíthatta.[11]) E perekben 1291-től kezdve fiait is felsorolják.

Fiai közűl Simon már 1281-ben követelte Kékkövy

[1]) F. VIII/3. 600., VIII/6. 114., IX/1. 366. — [2]) Új Magyar Sion 1881., 191—99. — [3]) A. III. 470., IV. 5. — [4]) A. III. 44. — [5]) H. Okl. 258. — [6]) Teleki Okl. I. 98. — [7]) W. VIII. 353., 364. — [8]) W. X. 35., 121., 345—46. — [9]) W. IX. 306. — [10]) W. X. 194., 302. — [11]) A. I. 11.

II. Detre fiaitól, mint I. Mikó örököseitől,[1]) anyjának leánynegyedét. De csak 1297-ben kapták meg annak fejében ő és testvérei a Szécsénytől nem messzire eső Halászit és Galábocsot.[2]) 1290-ben Aba Amadé testvérét jegyezte el a Kacsics és Rátót nemzetségek közt kötött béke jeléül.[3]) A nagy királyválság idején Simon Csák Máté mellé állott s 1308 nov. 8-án egyik jótálló volt, hogy Csák Máté a kékesi szerződést és meghódolást meg fogja tartani.[4]) 1309-ben úgy egyezett ki testvéreivel, hogy a békételen idők miatt kiki magának szerez.[5]) 1310-ben ő foglalta el Nyitra várát Csák Máté részére s egyúttal rettenetes károkat okozott a nyitrai egyháznak, úgy hogy a nyitrai püspök őt kiközösítette,[6]) Csák Máté ellenben nyitrai főispánná és várnagygyá tette.[7]) 1313-ban a hontmegyei Túr falut birta zálogban 300 márka erejéig.[8]) 1317-ben elpártolt Csák Mátétól[9]) s jó messzire az ország délkeleti részére vonult. I. Károly király, hogy őt lekötelezze, a krassai, másként mező-somlyai ispánságot adta neki,[10]) 1320-ban ezenkívül medgyesi ispánná,[11]) 1321-ben székely ispánjává és beszterczei ispánná tette,[12]) 1321-ben unokatestvérével, I. Tamással együtt vállal kezességet a csicsai vár átadására vonatkozó feltételekre nézve.[13]) 1322-ben még székely ispán.[14]) I. Károly ezenkívül 1319-ben a Nagy-Sajóból (Beszterce-Naszódm.) és hozzátartozó 23 faluból álló uradalommal,[10]) 1322-ben sógorának, a magvaszakadt Kökényes-Radnót nembeli Radnótnak jószágaival jutalmazta,[12]) s még sem tudott állhatatos maradni. Nagy kihágásai miatt erdélyi uradalmait elvették tőle és Szécsényi I. Tamásnak ajándékozták.[15])

Simon fia Radó 1372—77. években a Szécsényi családtól az erdélyi és nógrádmegyei jószágok új felosztását követelte s meg is nyerte.[16])

Tompos II. Tamás, I. Mihály második fia, az országos

---

[1]) W. IX. 303. — [2]) W. X. 284. — [3]) F. VI/1. 69. — [4]) Mon. Val. S. I. T. II. 114. — [5]) Orsz. lt. Dl. 30294. — [6]) F. VIII/2. 93., 174. — [7]) F. VIII/2. 182. — [8]) A. I. 309. — [9]) A. I. 516. — [10]) A. I. 512., 516. — [11]) A. I. 517. — [12]) Századok, 1880., 734. — [13]) F. VIII/2. 318. — [14]) Orsz. lt. 30608., 30294. — [15]) Orsz. lt. Dl. 2081.; A. III. 470. — [16]) Orsz. lt. Dl. 30294.

dolgokban, tudtunkkal, nem vett részt. Ő is, gyermekei is Nógrádmegyében gazdálkodtak.[1]) II. Tamás Libercsén lakván, a Libercsei Tompos család alapítója lőn.

Cseh II. Péter, I. Mihály harmadik fia, eleintén Nógrádmegyében testvéreivel együtt működött,[2]) de 1312-ben sógora, Kökényes-Radnót nembeli Radnót a szolnok-dobokamegyei Ormány falut és Kepestelkét ajándékozta neki[3]) s e réven Erdélybe került. Itt nőül vette Tolmácsy Miklós nőtestvérét, Katalint s leköltözött Nagy-Szeben mellé Disznójóra, vagyis a mai Nagy-Disznódra.[4]) Ez által a szászok földjén vetette meg lábát s ott is halt meg.[5]) Gyermekei is a szász földön laktak s fia II. János gerébséget (gref) viselvén, névadója lőn a később oly magasra emelkedett Vingárti Geréb családnak.[6])

Szalócz (Zulach, Zoluch) 1271-ben a testvéreivel való osztozkodásnál Parocza (Procha) falu felét kapta Szalatna nevű földdel együtt.[7]) Fiai 1299-ben belenyugosznak, hogy a szécsényi uradalom egyedűl I. Farkasé legyen.[8]) Unokája, Márk, 1301-ben fogott bíró Dráhy Tamás és Kacsics nb. I. Mihály közt.[9])

II. Simon bán ága.

X.

I. Simon bán [10]) 1213—29. | Mihály bán [10]) 1229.

(I. Simon bán gyermekei:) I. János [11]) 1255—99. | II. Simon [12]) 1271. *a Salgay család öse*

(I. János fia:) I. István [13]) 1299.

(I. István gyermekei:) I. Miklós [14]) 1290—1308. | Annus,[14]) 1325. ~ Gömöry Batiz | Ilona,[14]) 1325. ~ Gömöry Miklós

(I. Miklós fiai:) II. Miklós [15]) 1325—48. | Illés [15]) 1325—48.

(II. Miklós fiai:) II. János [15]) 1348. | II. István [15]) 1348.

(Illés fiai:) Dénes [15]) 1348. | Benedek [15]) 1348. | III. Miklós [15]) 1348.

---

[1]) W. X. 35., 121., 345—46.; A. I. 11.; Orsz. lt. 30294., W. X. 284—85.; A. VI. 284. — [2]) W. X. 35., 121., 284., 345—46.; A. I. 11.; Orsz. lt. 30294. — [3]) A. I. 270. — [4]) F. XI. 468., 471.; A. II. 61.; A. IV. 327.; Orsz. lt. Dl. 30608.; F. XI. 466., 486. — [5]) A. IV. 327.; F. XI. 474. — [6]) F. XI. 474.; A. II. 41. — [7]) W. IX. 353., 364. — [8]) W. X. 345—46. — [9]) A. I. 11. — [10]) H. O. VI. 20—23. — [11]) W. VII. 384. — [12]) W. IX. 353., 364. — [13]) W. X. 345—46. — [14]) A. II. 226. — [15]) A. V. 245.

Ez ág első tagja I. Simon szomorú nevezetességre vergődött. Részt vett Gertrúd királyné meggyilkolásában, s e miatt később jószágvesztéssel bűnhődött. Nevezetesen: elveszté a szécsényi uradalom őt illető részét,[1] Losoncz egy részét,[2] az Erdélyben eső Széplakot és Gyekét[3] s végre »Buchk«-nak írt s hihetőleg a mai Ipoly-Bolykkal azonosítandó falut.[4] Testvérét, Mihály bánt Széplak elkobzásánál említik.[3]

I. Simon bánnak két fia maradt, s épp ebből világos, hogy ő nem egy személy Bánk-bán vejével, szintén Simon nevűvel, mert ennek magva szakadt.[5]

I. János 1255 táján atyja elkobzott jószágai közűl visszakapta »Buchk«-ot.[6] Fia, István, 1299-ben, atyjával együtt, belenyugszik, hogy a szécsényi uradalom egyedűl I. Farkasé legyen.[7] II. Simon 1271-ben fogott bíró volt I. Falkos fiainak osztozásánál.[8]

I. Miklós 1290-ben a Rátót nemmel való háborúskodás megszüntetésén fárad és vissza is kapta elfoglalt szőllősi várát.[9] 1308-ban Csák Máté mellett kezeskedett, hogy ez a nov. 8-iki kékesi szerződést meg fogja tartani,[10] de azután óvatosan visszavonta magát a politikától s birtokait meg tudta őrizni gyermekei számára.

II. Miklós és Illés 1325-ben nagynénjeiknek leánynegyed fejében átengedik a gömörmegyei Bátka falut.[11] 1327-ben gömörmegyei taplóczai jószágukat elcserélik »Roph« nevű faluval (Rap? Nógrádmegye).[12] Ugyanez évben Illést mint Salgó-Tarján urát említik.[13] 1341-ben mind II. Miklós, mind Illés jelen vannak a somoskövi uradalom határjárásán, mert azzal az ő salgóvári uradalmuk is érintkezett.[14] 1345-ben II. Miklós a Pásztótól északra eső Szőllős ura.[15] 1348-ban pedig meghatározzák a jószágelosztás feltételeit, s ez alól csak a Tarján közelében eső Salgó nevű közösen fentartandó várukat veszik ki. Illés fiait valamint II. Jánost és Istvánt (II. Miklós fiait) ekkor említik.[16]

---

[1]) H. O. VIII. 25. — [2]) H. O. VII. 165. — [3]) H. O. VI. 20—23. — [4]) W. VII. 384. — [5]) W. VIII. 261. — [6]) W. VII. 384. — [7]) W. X. 345—46. — [8]) W. IX. 353., 364. — [9]) F. VI/1. 69. — [10]) Mon. Vatic. S. I. T. II. 114. — [11]) A. II. 226. — [12]) A. II. 344. — [13]) A. V. II. 291. — [14]) F. VIII/4. 501. — [15]) A. IV. 495. — [16]) A. V. 245.

Az 1348-iki osztály feltételei árulják el, hogy II. Simon vala a Salgóváry vagy Salgay család őse. Unokáit már széltében Salgayaknak írják.

III. I. ILLÉS ÁGA.

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | I. Illés | | | |
| | | I. Péter,[1] 1246—71. | | | I. Simon |
| Mihály [2]) 1312. | II. Péter [2]) 1294—1312. | Leusták [2]) 1312. | Mikus [2]) 1312. | Ják (Jakab) [2]) | |
| | Miklós [3]) 1280. | | II. Simon [3]) 1280. | N. leány,[3]) 1280. ~ Szügyi András | |
| | i f j a k. | | | | |

Nevezhetnők Hollókövy-ágnak is, mert e várat bizonyosan ez ág épitette.

I. Péter 1246-ban Salgó-Tarjánban,[4]) 1265-ben Bárkány mellett birtokos.[4]) 1271-ben békéltető volt I. Falkos fiainak osztozásánál.[1])

II. Pétert már 1294-ben említik, mint Zsun-Almás urát.[5])

Az összes testvérek, I. Péter fiai, 1310-ben nagy tettre határozták el magukat; nemcsak csatlakoztak Csák Mátéhoz, hanem átadták ennek négy várukat, ú. m.: a Szécsénytől délre eső Hollókövét, a Salgó-Tarjántól nyugatra eső Baglyaskövét, az ettől északkeletre levő Somoskövét s végre Kékkőtől északra Sztrahorát. Ez által Nógrádmegyét Csák Máté kezébe juttatták s rettenetes pusztításnak lettek okozói. A rozgonyi csatában is I. Károly ellen harczoltak és Csák Máténak csapatvezérei valának. E miatt I. Károly teljességgel száműzte őket és váraikat atyafiuknak, Szécsényi I. Tamásnak ajándékozta. Ha I. Károly király kanczelláriája jól volt értesülve, az öt fiú közül Mikusé volt Hollókő, Leustáké és Jáké vagy Jakabé Somoskő, II. Péteré Baglyaskő, Sztrahora e szerint Mihályé vala.[6])

I. Simon fiai, Miklós és II. Simon 1280-ban Salgó-Tarjánban laktak és Fekete-Erdő nevű, Forró (ma puszta, Karancs-

[1]) W. IX. 353., 364. — [2]) A. II. 134. — [3]) F. V/3. 174. — [4]) F. IV/3. 292. — [5]) F. VII/3. 102., 107. — [6]) F. VIII/1. 489.; A. II. 65., 134., VIII/4. 497.; A. II. 290.

Berénytől nyugat felé) mellett fekvő falujokat sógoruknak, Szügyi Andrásnak ajándékozták.[1]) Az oklevél Miklóst és II. Simont még ifjaknak mondja.

IV. I. Leusták ága.

I. Leusták

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| I. Miklós [2]) 1271—77. † 1290. | | | Mihály, 1290. | | |
| | | | N. leány ~ Rátót Lőrincz | | |
| II. Miklós,[2]) 1290—99. ~ Bebek leány | | Vecsló [3]) 1294—99. | | N. leány 1290. ~ Hasznosi Laczk | II. Lesták † 1290. |
| Tamás [3]) 1299. | Dezső [3]) 1299. | Pető [3]) 1299. | Benedek [3]) 1299. | | |

I. Miklós 1271-ben Falkos fiai közt oszlatta el a Libercse és Parocza birtoklása miatt keletkezett viszályt.[2]) 1272-ben vagy 1273-ban Losoncznak azon részét kérte vissza a királytól, mely Simon bán vétke miatt 1235 táján elveszett. Vissza is kapta, de 1277-ben újra elvesztette.[4]) 1290 előtt a Rátót nemzetség a Kacsics nemzetséggel borzasztóan összeveszett. II. Lestákot és még 3 Kacsics nembelit 11 szolgájával együtt megölte, két kastélyát felégette és Szőllős nevű várát elfoglalta. Végre 1290-ben többek közbenjárásával úgy békültek ki, hogy a Rátót nem a várat visszaadta, a kastélyok felépítését megigérte és 200 márka kárpótlást fizetett. A béke megerősítése kedvéért I. Miklós leányát Rátót nembeli Hasznosi Laczk, szövetségesük Bebek Benedek leányát pedig II. Miklós jegyezte el. Mihályt, I. Miklós testvérét csak ez alkalommal mint a nemzetség egyik képviselőjét említik. Talán az ő leánya volt az, a kit a frigy megerősítése kedvéért Rátót Lőrincz nejének szántak.[5])

II. Miklós és Vecsló 1294-ben a Szécsénytől délre, Megyertől nyugatra eső Szalatnán (Zalathna) birtokosok.[6]) 1299-ben pedig fiaikkal együtt jóváhagyják I. Falkos fiainak 1271-iki osztozkodását s azt, hogy a szécsényi uradalom egyedül I. Farkasé legyen.[3])

* * *

[1]) F. V/3. 174. — [2]) W. IX. 353., 364. — [3]) U. o. X. 345—46. — [4]) H. O. VII. 165. — [5]) F. VI/1. 69—70. — [6]) F. VII/3. 102—107.

Egy 1301-iki oklevél szerint I. Falkos fiának I. Mihálynak nemzetségéből valók még Detrefia Mikó, Koplen vagy Keplen ispán és Jánosfia Márk ispán.[1]) Azonban Detrefia Mikóról kétségtelen, hogy csak női ágon volt rokona Kacsics I. Mihálynak [2]) s éppen azért a »de generatione eiusdem Comitis Michalis« kifejezés csak az utoljára említett Jánosfia Márkra vonatkozik.

## *Birtokai.*

Különbséget kell tennünk e helyütt a Kacsics nemzetség XIII. századbeli jószágai és I. Falkos unokáinak XIV. századbeli szerzeményei között, mert különben, kivált Szécsényi Tamás roppant birtokszerzései miatt, nem lehetne megállapítani, hol volt a Kacsics nemzetség első birtoka, települő helye.

Első, ősi jószága volt a Kacsics nemzetségnek a szécsényi uradalom, a mely Szécsény városból, Rimócz, Gécz és Almás falvakból állott. Következik ez abból, hogy idegen kézre került részének visszaváltásához minden ág jogot tartott, mint azt a Falkos-ág történeténél annyiszor említettük.[3])

Szécsény mellett a nemzetségé volt Várad falu (1333),[4]) kissé odább Pöstény (1281-től, illetőleg 1301-től),[5]) Halászi és Galábocs (1297-től).[6])

Szécsénytől északra esett a két (Kis- és Nagy-) Libercse (1271—1377) s ezek mellett Parocza (1271—1377). Határaikba olvadt Garáb és Szalatna.[7])

Paroczától nyugatra esett az Esztergály felett álló Sztrahora vár (1312—23),[8]) ellenben Libercsétől keletre Losoncz, a melynek egy része még 1329-ben is a Kacsics nemzetség kezén volt.[9]) Ettől valamivel odább Ipoly-Bolyk, ha az 1255 táján visszakapott Buchk alatt ezt kell érteni.[10])

Szécsénytől keletre Somoskő, Salgó és Baglyaskő várakat, Salgó-Tarján, Baglyaskő, Szanastelek, Izbise, Eperjes és Lapujtő falvakkal együtt birta a nemzetség.[11])

---

[1]) A. I. 11. — [2]) V. ö. W. IX. 303., X. 194., 284., 302. — [3]) H. O. VIII. 25.; Sopr. I. 29.; W. X. 345—46. — [4]) A. III. 45. — [5]) W. IX. 306., X. 194., 302.; A. I. 11. — [6]) W. X. 284. — [7]) W. VIII. 353.; Orsz. lt. Dl. 30294. — [8]) A. II. 134. — [9]) A. II. 292. — [10]) W. VII. 384. — [11]) F. IV/1. 408., VIII/4. 501.; A. II. 65., 134., 135., 290.

Szécsénytől délre Hollókő várát Zsun-Almás és Szalatna falvakat és Csatár (ma Csitár) egy részét mondhatta magáénak.[1]) A Pásztótól északra eső Szőllősön 1290-ben vára állott s ez még 1345-ben is az övé volt.[2])

Gömörmegyében Simon bán ágáé volt Rátka és Kún-Taplócza.[3])

Erdélyben 1229 előtt Simon báné volt Széplak és Gyeke.[4])

Ezekből kitünik, hogy a Kacsics nemzetség ősi birtokai Nógrádmegyében az Ipoly balpartján terültek el. A négy ágnak birtokai ugyanis itt érintkeznek.

Talán egy nemzetség sem épített több várat, mint a Kacsics nem. Hollókő, Somoskő, Baglyaskő, Salgó és Sztrahora várak, később a szécsényi kastély e nem tagjainak köszönhetik keletkezésüket.

A XIV. században a felsoroltakhoz járultak I. Falkos unokáinak roppant nagy mértékű szerzeményei.

Szécsényi I. Tamás Nógrádmegyében Hollókő, Somoskő, Baglyaskő és Sztrahora várakat Varsány, Pilis, Dráhi, Dolyán, Rárós, Sztregova, Sztracsin, Varbó, Sztrázs, Kis-Hugyag, Baglyasallya, Szanastelek, Eperjes, Izbise, Lapujtő, Kovácsi, Tót-Hartyán, Szvina (ma Szinóbánya), Börzsöny és a ma ismeretlen, hajdan Piliny és Szakály közt eső Al-Pugh, Fel-Pugh, Uj-Nyerges falvakat kapta.[5])

Hontmegyében Bélt (ma Belluja) vette,[6]) Gömörmegyében Csoma egy részét és Korlátot cserében kapta.[7])

A régi Kis-Hont (ma Gömörmegyében), Rimaszombatot és tartozékait, u. m.: Rima-Bánya, Török, Szkálnok, Úrréve, Szkork, Kraszkó, Pokorágy, Tarnócz, Cserencsény, Rima-Brezó és Tiszolcz falvakat szintén cserében szerezte meg bács- és szerémmegyei jószágaiért.[8])

Hevesmegyében Gyöngyös várossal, Bene, Halászi és

---

[1]) A. II. 65., 134.; F. VII/3. 102., 107., VIII/3. 207.; A. III. 45. — — [2]) F. VI/1. 69.; A. IV. 495. — [3]) A. II. 226., 344. — [4]) H. O. VI. 20. — [5]) F. VIII/1. 489.; A. II. 135., 285., I. 528., 641.; F. VIII/3. 203., VIII/4. 498.; A. II. 65., 134., 300.; F. VIII/4. 656.; A. III. 46., II. 294., 296.; F. IX/1. 359. — [6]) A. III. 475. — [7]) A. IV 148. — [8]) A. III. 80—81.

Nagyút falvakkal jutalmazta őt a király.[1]) Ezekhez hozzászerezte Zsadányt.[2])

Szécsény, Gyöngyös és Rima-Szombat városai részére kiváltságokat is szerzett I. Tamás.[3])

Somogymegyében Merke, Tapsony, Terebezd, Sitke, Szobb és Bennek, Veszprémmegyében Pata és Esgren (később Iszgirib) falvakat kapta királyától.[4])

Baranyamegyében az övé volt 1342-ben Fülöp.[5])

Pozsonymegyében egyik legrégibb szerzeménye volt Szeli,[6]) s ettől nem messzire a csallóközi Nyék mellett eső gérczei vám.[7])

Ezekhez járultak még budai házai és szőllei.[8])

Birtokszerzeményeinek másik szintere volt Erdély. Mint vajdának tömérdek alkalma volt, hogy nagy jószágokra tegyen szert. Már 1319-ben magának ajándékoztatta Ipótfia András hűtelennek (körülbelül még el sem foglalt) jószágait: Nagy-Sajó, Pászmos (Pozpus), Berlád (Barla), Serling, Simontelke, Várhely, Ráglya (Radla), Hermántelek (ma ismeretlen), Sebes, Gresef (ma Friss), Sólymos, Sárpatak, Sáromberke, Pinár, Knezeg (ismeretlenek), Unoka (Unkateluke), Körtvélykapus (Kurthwylkopu), Nagy- és Kis-Fülpös (ma Magyar- és Szász-Fülpös), Szentesháza (ma ismeretlen), Harasztos- és Bartalos-Ujfalva (ma Oláh-Ujfalu) falvakat. Ezek közűl az első 11 Beszterczétől délre egy csomóban, a többi 9 Szász-Régen környékén egymáshoz közel esik.[9]) 1324-ben a Szeben és Szász-Sebes közt eső Salgó várat adta neki a király, Szász-Székes, Omlás, Várallya és Feketeviz (ma Szecsel) falvakkal.[10]) 1340-ben Mikeszászát és Hosszúaszót kapta meg a Nagy-Küküllő mellett [11]) s ettől nem messzire, a Maros mellett eső Lapádot is birta.[12])

Unokatestvérei közűl Simon 1319-ben szintén megkapta Nagy-Sajót és tartozékait.[13]) 1322-ben sógorának jószágaiból kapta: Teke, Nagy-Ida, Szász-Erked, Szász-Péntek, Ludvég,

[1]) A. II. 281., IV. 205. — [2]) F. VIII/4. 416. — [3]) F. VIII/3. 617.; A. III. 71—73. — [4]) A. II. 558.; Zal. I. 259. — [5]) Z. II. 49. — [6]) A. I. 289. — [7]) A. II. 153. — [8]) Z. II. 212.; A. VI. 234. — [9]) Orsz. lt. Dl. 2081.; F. XI. 466. — [10]) F. XI. 469.; v. ö. 467. — [11]) F. VIII/5. 276. — [12]) A. V. 213.: Tört. Tár. 511. — [13]) A. I. 516.

Szász-Banyicza (Bani), Szász-Akna (Oknaj), Nyulas, Kozmatelke (egymás mellett eső), Kamarás (Puszta-), Szombattelke (Kolosm.), Ormány, Szemesnye (Szolnok-Dobokam.), Róna (Szilágym.), Palotás-Hatvan, Bér, Kökényesmonostora (Nógrádm.), Tekerő és Fokorú (most Jász-Nagy-Kún-Szolnokm.) falvakat,[1]) de azokat utóbb elvesztette.

Cseh I. Péternek részint ajándékban kapott, részint szerzett erdélyi jószágai voltak: Ormány, Kepestelek, Solymos (Tekétől nyugatra), Kozmatelke (Kolozsm.), a tolmácsi (Tolmács, Feketeviz, Omlás, Alamor, Szőllős, Bolkács, Sitve, Sülye, Medves, Mártonfalva, Szécs, Hortobágy, Martonteleke és Örmény falvakból álló) uradalom harmada, Ölyves (ismeretlen) és Disznóján (N.-Disznód) levő ház.[2])

## KADAR-KALÁSZ.

*(Kadar-Kaluz.)*

A nemzetség neve két személynévből keletkezett, éppen úgy, mint a Becse-Gergely, Gút-Keled és Hont-Pázmány. Hogy a nemzetség nevének első felét Kadarnak kell kiejtenünk, mutatja a somogymegyei Kadarkút helység. A másik felét pedig Kalásznak kell mai kiejtéssel mondanunk, mert a pest-pilis- és nyitramegyei Kalász helységek neveit hajdan szintén Kaluznak írták, s az idők folytával Kalászra változott. A Kalász (Kalez) nemzetség mint Békás-Megyer felett birtokos már 1135-ben előfordúl.[3]) A Kadar-Kalász nemzetségből a következő három íz ismeretes:

András
Andornak, 1248.
Sándor, 1270. — Lőrincz, 1270. — Miklós, 1270. — Lukács, 1270.

Andornak 1248 előtt IV. Béla királytól szállásföldül (pro terra descensuali) a mai Varasd vármegyében kapott

---

[1]) Orsz. lt. Dl. 30294. — [2]) A. I. 270., 482.; Orsz. lt. Dl. 30608.; F. XI. 486., 467., 468.; A. II. 61. — [3]) F. VII 5. 103.

két Pokoy és Pruzlom nevű földet a végből, hogy onnan az ország határszéleire vigyázzon. S annyira biztos volt a király kegyéről, hogy fölöslegesnek tartotta az e földekre vonatkozó adománylevelet a királyi kanczelláriából kivenni, s a kanczelláriai díjakat megfizetni. Ennek az lőn a következménye, hogy 1247-ben a várföldek vizsgálatára kiküldött királyi biztosok Pokoyt és Pruzlomot, mint azelőtt a zagorjai várhoz tartozó földeket, Andornaktól elvették, mert hozzá való jogát nem tudta igazolni. Szerencséjére a király még emlékezett előbbi adományára s 1248-ban Pokoyt és Pruzlomot Andornaknak visszaadta. Megjáratta határát is, s ebből kitünik, hogy a két föld Krapinától délre, a Semnicza patak mellett esett, tehát a mai Pachetina és Prisztava falvakkal egy.[1]) Andornak fiai 1270-ben V. István királytól megerősítést nyertek e Pokoy és Pruzlom földek birtokában.[2])

Ennyi az, a mit a Kadar-Kaluz nemzetségről biztosan tudunk. Hihető, hogy Andornak fiával, Sándorral, egy személy azon »Alexander de genere Kalsi«, a ki 1270—73-ban fogoly volt Falkenburg várában, 1276-ban pedig V. László király követe volt apósához, a nápolyi királyhoz, de előbb Árpádházi Margit szentté avatása ügyében tőn bizonyságot. E Sándor a veszprémi egyházmegyében lakott.[3])

Hihető továbbá, hogy a Kadar-Kaluz nembeli Andornak egy személy azon Apáti Andornok nemes emberrel, a ki 1232-ben a zalamegyei nemesek kiküldött végrehajtója (pristaldus) vala a végből, hogy a varasdi rév mellett eső Vizmecz (Visinecz) földet igazi tulajdonosának, a veszprémi püspöknek adja át.[4])

Nagyon kecsegtető volna, hogy e Kadar-Kalász nembeli Andornokot egy személynek vegyük azon 1198—1208-ban említett Andornokkal, a ki András somogyi híres ispánnak, Margit királyleány férjének, fia volt. Csakhogy ezen Andrásfia Andornok legalább is 1178-ban született, mert 1198-ban már »comes« és tanú[5]) s így 1248-ban már 70 éves lett

[1]) W. XI. 359—60. — [2]) F. VII/5. 365. — [3]) Monum. Rom. Eppatus Veszprim. I. 378. — [4]) W. XI. 251. — [5]) F. II. 319., III 1. 57., 70.

volna. A Kadar-Kalász nembeli Andornok pedig 1248-ban szegény sorsú »magister«, a ki »descensualis terra«-t kér, s a ki 1248-ban is azzal biztatja királyát, hogy továbbra is »éberen és előrelátólag« őrizi az ország határát.[1]) Ezt pedig 70 éves embernek, mint a minő lett volna az 1198-ban élő Andornok, bajosan hitte volna el a királyi kanczellária.

Ennélfogva a királyleányt biró Andrásnak és fiának, Andornoknak, a Kadar-Kalász nemből való származása kétséges.

## KADOR.

*(Cádor.)*

E nembeli György fia Márton 1196 előtt a kapornaki monostor kegyura volt.[2]) Magva szakadt s a kapornaki monostor a királyra szállott. E monostor birtokai közt később említik a vasmegyei s hajdan Pápócztól délnyugatra, a Rába mellett eső Kádár falut.[3]) Ha e falu és a nemzetség neve közt összefüggés volt, akkor a nemzetség nevét Kádárnak kell kiejteni.

***Kalán** l. **Bár-Kalán.***

***Kalata** l. **Szil.** (Kalatha.)*

***Kalez** l. **Kadar-Kalász.***

## KÁN.

*(Kean 1240,[4]) Kan 1251,[5]) Progenies Magni Jule Bani 1303.)* [6])

Jelentőségéhez képest szerfölött csekély az, a mit róla tudunk. Még nevének kiejtése sem egészen bizonyos, mert ha a »Kean« kiírás a helyes, akkor tulajdonkép a magyar

---

[1]) F. VII/5. 275. — [2]) Knauz. I. 202. — [3]) Zal. I. 33. — [4]) W. VII. 100. — [5]) H. O. VI. 5. Az évszám kiigazítandó 1251-re; v. ö. Turul. I. 5. — [6]) F. VIII/7. 33.

nyelv mai törvényei szerint Kajánnak volna kiejtendő. (V. ö. Keantó, ma Kajántó.) 1281-ben a nemzetség egyik tagját csakugyan Kajánnak hívták.[1]) Akadályozza a nemzetség nevének megállapítását az is, hogy IV. Béla uralkodása után a nemzetség tagjai magukat mindig »az öreg Gyula bán ivadéká«-nak nevezgették.[2])

A nemzetség ágazatai ezek:

I. Siklósi vagy báni ág.

I. (Öreg) Gyula, 1219—1237., nádor és bán
~ Ilona 1232.

II. (Ifjú) Gyula,[3]) 1222—34.

I. Miklós,[4]) 1241—80.

III. Gyula,[5]) 1283—98. baranyai és tolnai ispán ~ Aba Klára, †
I. Péter,[5]) 1283—1341. baranyai főispán ~ N. ~ Kaboli Katalin
Ilona [6]) 1298—1336. ~ Óváry Jakab

(I. Péter gyermekei:)
Pál [7]) 1335—41. ~ Bogár Ilona
I. István,[7]) 1335—52. ~ Anna
II. Miklós [7]) 1335—41. ~ Szerdahelyi N., †
László [8]) 1341—68.

(I. István gyermekei:)
Imre [11]) 1352—68.
Margit [11]) 1352.

(Pál gyermekei:)
III. Miklós [9]) 1356—95.
IV. Gyula [10]) 1342—65.
II. István [10]) 1342—71. †

IV. Miklós,[12]) 1372—84.

György, † 1395 előtt [13])

II. Beremendi-ág.

Simon

Buchk,[14]) 1251.
Gyula,[14]) 1251.

I. Péter [1])

II. Péter,[1]) 1281—96.

István,[15]) 1293.

III. Miklós-ág.

Miklós

Orbán,[1]) 1281.
Kaján,[1]) 1281.

---

[1]) H. O. VII. 176. — [2]) H. O. VII. 176.; W. XII. 624.; F. VIII/7. 33. — [3]) F. III/2. 238. — [4]) H. O. VII. 106. — [5]) W. XII. 543—44. — [6]) A. III. 274. — [7]) A. III. 331. — [8]) A. IV. 87. — [9]) A. VI. 451. — [10]) A. IV. 218. — [11]) Z. II. 49. — [12]) Z. III. 546. — [13]) Temesm. Oklevelek I. 252. — [14]) H. O. VI. 5. Az évszám kiigazítandó 1251-re; v. ö. Turul. I. 5. — [15]) W. XII. 543—44.

IV. Mihály-ág.

Mihály

Balázs,[1] 1281.

I. A Siklósi vagy báni ág.

Története hatalmas, magasra emelkedett, de annál nagyobbat bukott férfiúval, I. Gyulával kezdődik. Ezt fiával, II. Gyulával ellentétben »Öreg« vagy »Nagy« Gyulának hívták kortársai. Hivatalos pályafutása azon időponttól kezdve, melyben a szűkszavú okiratok csakis róla és nem más Gyuláról beszélnek, a következő:

1219-ben bán és szolnoki ispán.[2])

1220-ban szolnoki és bodrogi ispán.[3])

1221-ben a királyné udvarbírája, szolnoki és bodrogi ispán.[4])

1222-ben a királyné udvarbírája és csak bodrogi ispán.[5])

1222—24-ig nádor és bodrogi ispán.[6])

1224—26-ig nádor és soproni ispán.[7])

1228—29-ben csak soproni ispán.[8])

1229—35-ig tótországi bán.[9])

1229-ben a végből tette őt a király Tót- és Horvátország bánjává, hogy Kálmán volt orosz királyt, 1229-től kezdve Tótország herczegét, támogassa mint tapasztalt kormányférfiú. Mellette volt még fia II. Gyula is mint Kálmán herczeg tárnokmestere. Jóformán tehát kezükben volt Tótországnak és a Kálmán herczegnek átadott Zala-, Somogy-, Baranya- és Valkómegyék igazgatása.

Míg II. András király élt, I. Gyulát semmiféle fondorlat nem birta megbuktatni. De a mint II. András meghalt, ő ellene is vizsgálatot indított IV. Béla és »nyilvánvaló hűtlenségen kapván«, jószágaitól megfosztotta, börtönbe vetette s az ország egykorú főembere ott végezte életét[10]) 1237 végén, mert 1238 jan. 22-én haláláról már a pápai udvar is tudomással birt.[11])

---

[1]) H. O. VII. 176. — [2]) Knauz. I. 221—23. — [3]) F. III/1. 285—87. — [4]) F. III/1. 316., 329., 346. — [5]) F. III/1. 325. — [6]) H. O. V. 9—10.; Orsz. lt. Dl. 35846. — [7]) H. O. VI. 17—18.; W. I. 209. — [8]) H. O. VI. 20., VIII. 21—25. — [9]) W. VI. 506.; Századok, 1897. 587. — [10]) W. VII. 100.; F. IV/1. 205., IV/2. 103. — [11]) F. IV/1. 129.

Mi lehetett I. Öreg Gyula nagy vétke? nem tudjuk. Sorsát annál inkább csodáljuk, mert máskülönben ő is, neje is nagyon kegyeseknek mutatkoznak. Neje, Ilona, 1232-ben engedélyt kért és kapott a pápától, hogy az egyházi tilalom idején is hallgathasson szentmisét;[1]) azonkívül egy monostort épített, s a jánoslovagoknak hídvámot s három majorságot ajándékozott.[2]) Öreg Gyula bán pedig a templomosok számára a nekcse-szentmártoni házat alapította,[3]) s a boszniai eretnekek megtérítésére pénzt hagyományozott.[4])

I. Gyulának neve legtovább fenmaradt az erdélyi részekben. Itt egyik birtokát még 1262-ben is »Gyula-Medgyes«-nek hívták.[5]) A Nagy-Enyedtől nyugatra eső egyik nagy hegynek neve pedig még 1299-ben is Gyula-havasa volt.[6])

I. Gyula fia II. Gyula 1222-ben főpohárnok,[7]) az 1229—34. években pedig Kálmán herczeg tárnokmestere volt.[8]) 1234-ben e mellett még a bodrogi ispánságot is birta.[9]) Többé nincs róla emlékezet. Atyja bukása alkalmával sem emlegetik, s ebből az következtethető, hogy atyjánál előbb halt meg.

II. Gyulának fia I. Miklós már 1241-ben vitézül küzdött a tatárok ellen, de azért IV. Bélát nem tudta megengesztelni. Csak midőn IV. Béla fiai kezdtek kormányozni, derültek rá jobb napok. 1266-ban Béla tótországi herczeg jutalmazta meg Beszen nevű, a szenttrinitási monostor közelében eső földdel.[10]) 1267-ben V. István könyörült rajta s a hatalmában levő erdélyi részekben nagyatyja elkobzott jószágaiból visszaadta neki: Hosszúaszót, Mikeszászát, Gyula-Medgyest, Tóbiásfalvát és Miklóstelkét.[5]) 1273 táján I. Miklós Óváry Konráddal perelt.[10]) 1280 táján alapította a bajcsi pálos kolostort,[11]) s mivel arra a területre, a melyen e kolostor emelkedett, a szenttrinitási apát is jogot tartott, ezt Kis-Harsány egy részével kárpótolta.[11])

---

[1]) F. III 2. 303. — [2]) F. IV 1. 104., 110., IV 2. 164. — [3]) W. I. 277.; A. I. 278. — [4]) F. IV 1. 129. — [5]) H. O. VII. 106. — [6]) Teleki Okl. I. 17. — [7]) H. O. V. 10. — [8]) F. III 2. 237—38., 412—13.: W. XII. 352. — [9]) F. III 2. 407. — [10]) H. O. VI. 162. — [11]) W. XII. 352.

I. Miklós gyermekei atyjuknak 1280 táján bekövetkezett halálakor még alig 10—15 évesek voltak, mert egyiküket, III. Gyulát még 1298-ban is »nobilis iuvenis« nevezik.[1]) E III. Gyula és testvére, Péter, 1283-ban jóváhagyják a szenttrinitási monostor apátja részére tett ajándékozást.[2]) 1293-ban beleegyeznek Vég-Bala nevű Kán nemzetségi föld elidegenítésébe.[3]) 1294-ben rokonuktól, Kökényes-Radnót nb. Miked volt bántól Nagyfalu egy részét zálogba veszik.[4]) 1297-ben is együtt békülnek ki Óváry Konráddal.[5]) 1294-ben III. Gyula mester annyira vitte, talán neje, Aba Klára (Finta volt nádor leánya) nagybátyjának,[6]) Aba Amadé nádornak pártfogásával, hogy a baranyai és tolnai ispánságot birta. Ugyanekkor már rendes várnagyot tartott siklósi várában és roppant sokat veszekedett a nagy-harsányi, vagy másként szár-somlyai vár urával, Matucsinay Keménynyel.[7]) 1298-ban még élt,[8]) de a következő évben már meghalt, még pedig gyermektelenül, úgy hogy testvére, Péter lett általános örököse s ez fizette ki 1300-ban III. Gyula szintén elhalt nejének hitbérét és hozományát Aba Amadé nádornak.[9])

Péter 45 évvel élte túl Gyula testvérét. 1303-ban a szenttrinitási monostort elvette a benedekrendűektől s a czisztercziszerzeteseknek adta, még pedig az osztrák heiligenkreuzi apátságból jötteknek.[10]) Később I. Károly király baranyai főispánná tette őt (ez volt 1313-ban),[11]) s ez állásban nagyon jól viselte magát, mert ellenállott 1315-ben a király ellen fellázadt Kőszegi Jánosnak, III. Henrik bán fiának.[12]) Ez haragjában Péternek siklósi várát ostrom alá vette, de Péternek várnagya (s egyébként rokona is), Beremendy István azt megvédte. Az ostrom miatt azonban mégis elég baja támadt Péternek, mert annak multával Beremendy István állítólag 1000 márka érő ingósággal nem tudott urának beszámolni. Perelt is e miatt Péter még 1326-ban is.[13]) Egyébként Péter jószágainak védelmével vagy gyarapításával

---

[1]) W. XII. 624. — [2]) W. XII. 410.; F. VII/3. 91. — [3]) W. XII. 543. — [4]) W. XII. 553. — [5]) W. XII. 613. — [6]) V. ö. W. X. 377. — [7]) W. X. 162—63. — [8]) W. XII. 624. — [9]) W. X. 377. — [10]) F. VIII/7. 33. — [11]) A. I. 305. — [12]) A. II. 262. — [13]) U. o.

foglalkozék.[1]) Ezek közűl különösen felemlítjük a Drávántúl eső szenterzsébeti uradalomnak 1335-ben történt megszerzését.[2]) Hogy ebben őt az Atyinay család ne háborgassa, jutalmúl átengedte ennek azon okleveleket, melyeket családja Atyina (ma Vucsin), Novák és Darnócz várakra nézve birt.[2]) Nem ok nélkül következtetjük ebből, hogy valaha e várak I. Gyula bán kezén valának.

Péter 1341-ben tett végrendeletet. Ebből tünik ki, hogy második neje, Kabolyi Katalin, László zágrábi püspök, nem sokkal utóbb kalocsai érsek nőtestvére vala, s ettől is született egy fia, a kit nagybátyja, a püspök tiszteletére Lászlónak kereszteltek.[3])

Péter fiai és unokái a közélet terén tudtunkkal nem forogtak.

Pál Bogár Ilonát vette nőül s 1337-ben nejétől 200 márkányi adósságot vett föl.[4]) Tékozló hajlamú férfiú volt, mert 1342-ben a már nejének az említett 200 és utóbb még 300 márkáért eladott birtokokat megint szerette volna eladni.[5])

I. István 1352-ben már átadta baranyamegyei jószágait nejének, Annának és gyermekeinek, Imrének, meg Margitnak.[6])

II. Miklós neje Szerdahelyi Dersfia Miklós leánya volt. Vagyonilag ez a testvér sem állott jól, mert összes belközi jószágait 1346 előtt zálogba adta apósának, Szerdahelyi Miklósnak.[7]) II. Miklósnak magva szakadt s jószágain testvérei, Pál és I. István osztoztak.[8])

1355 táján rettenetes gyanúval támadtak a Siklósyak, nevezetesen Pál három fia: III. Miklós, IV. Gyula és II. István II. Miklós volt apósa, Szerdahelyi Miklós és annak fia, II. Ders ellen. Azt állították, hogy a Szerdahelyiek atyjukat, Pált és nagybátyjukat, I. Istvánt megmérgezték, s a vádlottaknak esküvel kellett magukat tisztázniok.[9])

Egyébként Pál fiai, unokája IV. Miklós és Imre birtokperekben fordulnak elő.[10]) IV. Miklós fia György korán, 1395 előtt elhalt s birtokai a királyra szálltak.[11])

---

[1]) A. I. 8. 305., 489., II. 204., 472., III. 456.; Z. I. 270. — [2]) A. III. 331. — [3]) A. IV. 87. — [4]) A. III. 425. — [5]) A. IV. 218. — [6]) Z. II. 49. — [7]) A. IV. 642. — [8]) Z. II. 49.; A. V. 509. — [9]) A. VI. 452., IV. 87., 435., 481. — [10]) A. V. 355.; Z. III. 345., 422., 543., 546. — [11]) Temesm. Oklevelek. I. 252.

III. Miklós 1386-ban a Horváti-párthoz csatlakozott s e miatt földönfutóvá lett. A Garay család 1395-ben megkönyörült rajta és életfogytiglan való használatra visszaadta neki Siklós várát.[1]) 1399-ben Siklósi Pálfia Miklóst, a karinges kanonok-rend magyarországi fejedelmét, a Garay család osseroi (absariensis) püspökké nevezi ki.[2]) Csak gyaníthatjuk, hogy e Miklós alatt IV. Miklóst kell értenünk, a kit az oklevél írója, az atyát (Gyulát) kihagyva, nagyatyja fiának ír. Ez esetben is azt kell föltételeznünk, hogy e IV. Miklós csak neje halála után lépett a szerzetesrendbe, mert, mint látjuk, előbb feleséges ember volt s fia is született. Ennek halála, családjának romlása könnyen rávehették a kolostorba való vonulásra.

A mint tragikus végű férfiúval kezdődik a Kán nembeli főúri Siklósi család története, akként azzal is végződik. A később előforduló Siklósy nevezetűeknek e főúri családhoz semmi közük.

II. VAGY BEREMENDI-ÁG.

A míg Nagy Imre nem figyelmeztette a magyar történettudósokat, hogy a pécsi káptalannak Siklósi Simon fiairól szóló osztálylevelében tollhibából áll az 1191-ik év 1251 helyett,[3]) ez ágat tartottuk a Kán nemzetség legidősebb hajtásának. Ma azonban kétségtelen, hogy a kérdéses oklevél csak 1251-ben keletkezhetett s így a Beremendi-ág nem régibb a Siklósi-ágnál.

Nagyon kevés különben az, a mit ez ágról tudunk.

1251-ben Simon fiai, Buchk és Gyula siklósi és Siklóstól délnyugatra eső úgynevezett belközi jószágaikon megosztoznak. Siklósi birtokuk északi része jutott Buchknak, déli Gyulának. A Belközben Szomorfalva és Osztró (Oszró, Ztro), továbbá Lak és Azariás fele Buchké, ellenben Kémes, Szaporcza-Laknak és Azariásnak felével, Gyuláé lett.[4])

Buchknak unokája, II. Péter beremendi jószágát már-már végleg elvesztette, de azután egyik rokonának, Kustyáni Bekének segítségével visszaszerezte. Ekkor hálából végbalai birtokából 7 ekényi földet adott el Kustyáni Bekének 1281-ben.[5])

---

[1]) Csánki: Magy. Tört. Földr. II. 458. — [2]) F. X/2. 744. — [3]) Turul. I. 5. — [4]) H. O. VI. 5. — [5]) H. O. VII. 176.

Tíz év mulva a pécsi káptalan előtt ismételte az eladást, mert 1283-ban az eladásba a Siklósi-ág tagjai nem egyeztek bele. 1293-ban e hiányt II. Péter kérésére kipótolták. Ekkor II. Péter kis fia, István neve is belekerült, biztosság okáért, az adás-vételről szóló levélbe.[1])

Élt még II. Péter 1296-ban is és fogott bíró volt a Sági Benedek, meg Berendi Tamás közt előfordult vitás ügyben.[2]) Vele is az történt ez alkalommal, hogy a pécsi káptalan jegyzője nem atyja (I. Péter), hanem nagyatyja, Buchk fiának írta.

Többé a Beremendi-ág tagjairól nincs emlékezet. Fordulnak elő ugyan a XIV. században Beremendiek, de az összekötő kapocs köztük és a Kán nem Beremendi ága közt nem található fel.

III. és IV-ik ágak:

Miklós fiairól, Orbánról és Kajánról, nemkülönben Mihály fiáról, Balázsról csak annyit tudunk, hogy 1281-ben beleegyeznek Vég-Bala nemzetségi birtok egyrészének eladásába.[3])

A mint láttuk, a Siklósi-ág a XIII. és XIV. században kegyura volt a Siklóstól északra eső szenttrinitási monostornak.

Ha e kegyuraságot I. Gyula nem kapta, hanem örökölte, akkor a Kán nemhez tartozik azon Chitelenfia Péter is, a ki 1180—90-ben spalatói, 1190—92-ben pedig kalocsai érsek vala, mert e Péter 1183-ban a szenttrinitási monostor kegyura vala.[4])

Ez egyúttal megmagyarázná I. Gyula gyors emelkedését is.

Annak, hogy a királyfogó László vajda e nemzetség tagja lett volna, eddigelé semmi elfogadható alapja nincs.

## *Birtokai.*

Ezek főként a siklósi hegység és a Dráva közt estek.

Főbirtoka volt az e korban rendesen Soklyósnak írt Siklós város várával együtt.[5]) E mellett volt Harsány (Ebes-Har-

---

[1]) W. XII. 543—44. — [2]) W. X. 229. — [3]) H. O. VII. 176. — [4]) Schematismus Cleri Colocensis. 1889., VII—XI.; H. O. I. 1. — [5]) F. IV/3. 399; H. O. VI. 5.; W. X. 162. stb.

sány) egy része (1283—1313), Tótfalu (1345),[1]) Kápolnás-Sári és Töttös (1339—41-ig)[2]) továbbá Nagyfalu egy része (1294-től).[3]) Valamivel odább Beremed vagy Beremend és Vég-Bala (1283—93).[4]) Az Okor pataktól és Dráva folyótól képezett Belközben estek: Kovácshida (1337—42),[4]) Szerdahely (1337—42),[4]) Rád (1337—42),[4]) Petend (valaha Szerdahely mellett feküdt, 1330),[5]) Aranyos (1330),[5]) Szomorréve (1330),[5]) Páli (1356 előtt),[6]) Dráva-Palkonya (1353 előtt),[7]) Csehi, Tésenfalva (ma Tésenfa, 1344),[8]) Szaporcza, Szomorfalva (1251—1356),[9]) Csepel (1346),[8]) Lak (1251—1346),[9]) Kengyel (1346),[8]) Kelemenfalva (1346),[8]) ez utóbbi három ma ismeretlen hollétű, Kémes (1251),[10]) Azariás (ma Aderjás, 1251—46),[9]) Oszró (Ztro, 1251),[10]) a ma meghatározhatatlan, de belközi Almás és Szalóktelke falvak (1338 előtt).[11])

A siklósi hegység északi oldalán Szenttrinitás közelében esett az 1266-ban kapott s 1338-ig birt Beszen, vagy Al-Beszen (Bezen) birtok,[12]) a melyet némelyek a mai Bissével azonosítanak.

Régen Baranya-, most Somogymegye területén, az Alma patak völgyében azon Szentegyed, mely 1313-ig volt a Siklósi-ágé, ma puszta Mosgótól északra.[13])

Baranyamegye ismeretlen pontján feküdt Letenye nevű birtoka.[14])

A Dráván túl 1237-ig I. Gyula birta az egykoron szintén Baranyamegye alkatrészét tevő nekcsei uradalmat[15]) (ma Nasicz).

Drávántúl kellett esnie azon szenterzsébeti uradalomnak, a mely Szenterzsébet falun kívül: Máriáslaka, Dezsőfiaistvánlaka, Gyurisfiamárklaka, Demeterispánlaka, Chorkolth, Chak, Hovalkpataka, Herlek, Damjanlaka, Imrelaka és Gergely-

---

[1]) W. XII. 352.; Z. I. 144., II. 168. — [2]) A. III. 616., IV. 175. — [3]) W. XII. 553.; H. O. VII. 176.; W. XII. 543. — [4]) A. III. 425., IV. 218. — [5]) A. II. 472. — [6]) A. VI. 416. — [7]) A. VI. 123. — [8]) A. IV. 642. — [9]) H. O. VI. 5.; A. VI. 416., IV. 642. — [10]) H. O. VI. 5. — [11]) A. III. 509. — [12]) F. IV/3. 399.; A. III. 456. — [13]) A. I. 305. — [14]) A. IV. 87—89. — [15]) F. IV/1. 205., IV/2. 103.

vadalaka apró telepekből állott. 1337-ben kapta, vagy megerősítést kapott rá a Siklósi-ág.[1]) Az apró telepek nevei csakis új, mesterséges telepítés alkalmával keletkezhettek. S ennélfogva ez uradalomnak valahol a mai Verőcze-, Pozsega- és Belovár-Körösmegyék területén kellett feküdnie. Csánki szerint Vaskától északra a Dráva jobbpartján állott egy Szenterzsébet.

Erdélyben birta a Kán nemzetség: Gyula-Medgyest, Tóbiásfalvát (Medgyestől délkeletre), Miklóstelkét (predium Nicolai, valaha Medgyestől délre feküdt), Mikeszászát és Hosszúaszót a Nagy-Küküllő mentében[2]) és Abruth nevű földet az Ompoly mellett.[3])

Borsodmegyében egy darabig I. Gyuláé volt Tardonya.[4]) Itt gyászolta sokáig volt urát azon bükkfa, melyre Gyula bán czímere rá volt metszve.

Mikeszásza és Hosszúaszó később a királyfogó László vajda elkobzott jószágai közt kerülnek elő,[5]) de ez éppen e László vajdára nézve nem nyújt útbaigazítást, mert róla biztos, hogy mindig csereberélt.

## KAPLYON.

*(Caplon, Coplyon, Caplan, Cuplan, Coplyan, Koplon, Koplen, Kopplyan, Kaplyn.)*

Régtől fogva a honfoglaló ősök egyenes leszármazójának tartják. Kézai szerint a hétvezér ötödikétől, a Nyirségen lakó Köndtől származik, a kinek fiait Kücsidnek és Kopjannak (Cupian) hívták.[6]) A Képes Krónika szerint tulajdonképen Könd fiai Kücsid (a ki Árpád követe lett volna Szventopolkhoz) és Kopan (Cupan) ütötték fel sátrukat a Nyirségen s ott a keresztség felvétele után monostort alapítottak.[7]) Szerencse is, hogy a nemzetség névadója e monostort alapítá, mert

[1]) A. III. 331. — [2]) H. O. VII. 106. — [3]) F. V/1. 170. — [4]) W. VII. 100—102. — [5]) A. II. 39. — [6]) Hist. Hung. Fontes Dom. II. 72—73. — [7]) U. o. 124., 127.

különben, mint a fent idézett névkiirásokból látható, a nemzetség nevének kiejtését alig lehetett volna megállapitani.

Mint számos más nagy nemzetség (Tomaj, Pok, Szente-Mágócs, Gút-Keled), akként a Kaplyon nemzetség is eredetileg Dunántúl lakott, s ott elszaporodva húzódott Tiszántúl kevésbbé népes vidékére, nevezetesen a Kraszna-Szamos mentére, s onnan terjeszté ágait észak, kelet és dél felé. Különösen kiváló, híres-neves tagja vala azon Kaplyon, a ki a Krasznától alkotott ecsedi láp balpartjától nem messze, a mai Kaplyonban, Szent-Márton tiszteletére monostort emelt,[1]) s ez által gyorsan széjjelágazó vérsége közt kegyeletes, erős kapcsot alkotott. A mennyiben a XIII. századbeli ágak már nem érintkeznek, s közös, ősi osztozkodásnak nyoma sincs, e Kaplyon virágzását a XI. század végére tehetjük.

Egyenkint ismertetjük az ágakat, u. m.: a dunántúli Károlyi-, Lelei-, Nagy-Mihályi-, Imregi-, Tákosi-, Sályi-, Paposi-, Vitkai- és Kendi-Lónai-ágakat, s végül az egyes tagokat.

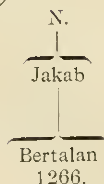
I. Dunántúli-ágak.

*a)*

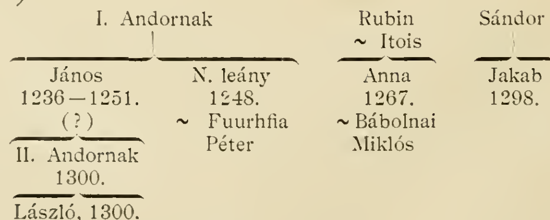
I. Márton
1205—1206.
vasi ispán

| | | | |
|---|---|---|---|
| Zaland 1226—1262. | II. Márton 1257—1266. | | Kázmér 1257. |
| János 1262—1266. | III. Márton 1262—1266. | Mike 1262—1266. | Csépán 1266. |

*b)*




*c)*




I. Márton ága emelkedett az összes Kaplyonok között először országos méltóságokra. Maga I. Márton 1205—6.

[1]) Kár. I. 88. 92.

években vasmegyei ispán volt,[1]) s e hivatalát még 1236-ban is emlegetik.[2])

Zaland (Zlandus, Zelandus, Zalandus, Zalaldus) atyjáénál még nagyobb hírre s méltóságra tett szert. 1226—36. években székesfehérvári olvasó-kanonok, s e mellett 1226-ban a királyné kanczellárja.[3]) 1236-ban szülőföldjén, Zalamegyében a várföldek visszavételére kiküldött bizottság tagja.[4]) 1241—45. években pozsonyi prépost,[5]) s egyszersmind veszprémi kanonok, 1245—62-ig pedig veszprémi püspök.[6]) IV. Béla eleintén haragudott rá, mert a veszprémi kanonokok az ő előleges beleegyezése nélkül választották meg, de azután belenyugodott. 1236-ban megvette atyafiától, Andornakfia Jánostól a zalamegyei Szántó falut.[2]) 1242-ben szántai birtokát Tátika nembeli II. Tátika lerombolta. Ennek kárpótlása fejében nagy nehezen 1248-ban megkapta a későbbi tátikai várhegyet.[7]) E hegyre azután várat épített s azt 1257-ben Szántóval együtt a veszprémi egyháznak ajándékozta.[8]) Volt egy faluja 1251-ben Batyk mellett is (Türjétől nyugatra).[9]) Meghalt a tátikai várban 1262-ben.[10])

II. Márton és Kázmér 1257-ben beleegyeznek abba, hogy Szántó, a volt Kaplyon-jószág, a veszprémi egyházé legyen.[8])

II. Márton és fiai 1262-ben roppant hibát követtek el. A mint Zaland meghalt, ők lefoglalták a veszprémi egyháznak a tátikai várban volt kincseit (pl. a királytól ajándékozott aranykelyhet) s azt semmi áron nem akarták kiadni. Mikor nagyon szorongatták őket, V. István országrészébe menekültek, s a közös törvényszék előtt sem jelentek meg. IV. Béla király végre is kénytelen volt elvenni tőlük Zala-Egerszeg, Szántó, Nyirád és Szőcs nevű zalamegyei falvaikat s a veszprémi egyházat ezekkel kárpótolni.[11])

---

[1]) F. III/1. 21—22.; W. XI. 83. — [2]) H. O. VI. 30. — [3]) W. VI. 432. — [4]) W. VII. 23. — [5]) Új Magyar Sion, 1881. 40—41. — [6]) F. IV/1. 364.; W. III. 30. — [7]) F. IX/7. 663—64. — [8]) F. IX/7. 669. — [9]) Zal. I. 23., 27. (e helyütt hibásan Ladislausnak írta az 1501-iki másoló). — [10]) Zal. I. 48. — [11]) F. IV/3. 322—29.; Zal. I. 48.

Kázmérfia Csépán és Jakabfia Bertalan 1266-ban ebbe beleegyeznek.[1])

I. Andornakfia János 1236-ban eladta szántai (Zala) jószágát Zalandnak,[2]) 1251-ben pedig ez eladásról új vallomást tesz.[3]) Őt tartjuk azon Terebesi II. Andornok atyjának, a ki 1300-ban Horhi nevű veszprémmegyei faluját odaadta Igmánd nb. Csete Lőrincznek, csakhogy megkaphassa a zemplénmegyei, Tőke-Terebes mellett eső Gercsely (Kersen) falut.[4]) E Terebesi II. Andornok atyja is János vala, s mint Horhi fekvése mutatja, Veszprémmegyéből szakadt oda Zemplénbe.

II. Andornoknak névleg ismeretlen leánya 1248-ban Fuurhfia Péternek özvegye vala s fiától az esztergomi káptalan előtt tett beismerése szerint megkapta hitbérét és hozományát.[5])

Rubin leánya, Anna, 1267-ben Bábolnai Koppán Miklós özvegyeként fordúl elő. A maga és anyja hozománya fejében 1267-ben, vagy valamivel az előtt kapta a komárommegyei (Tatától délkeletre eső) Gyarmat egy részét. Ezt 1267-ben Pok Lukácsnak és fiainak ajándékozza.[6])

Sándorfia Jakab 1298-ban az esztergomi jános-lovagok előtt adja el muri (moóri?) birtokát.[7]) Épp ebből következik, hogy ő is a dunántúli ágakhoz tartozik.

II. KÁROLYI-ÁG.

A belőle származott gróf Károlyi család méltán megérdemli, hogy róla nevezzük el.

A nemzedékrendjét lásd a következő oldalon.

E nemzedékrend csak I. Mihály fiánál, Mikénél szorúl igazolásra. E Mike nem volt I. Péternek testvére, vagyis Ördög (I. Simon) fia, mert a Bere elidegenítését tiltó 1291-iki oklevél »nisi prefato Mike et filiis Simonis supradictis« szavakkal határozottan megkülönbözteti őt Ördög Simon fiaitól.[8]) De viszont legalább is unokatestvére volt Ördög I. Simon fiainak, mert 1291-ben I. Péter »frater«-ének mondják, 1312-ben pedig fia III. András után I. Péter, Endes fiai és

---

[1]) F. IV/3. 322—29.; Zal. I. 48. — [2]) H. O. VI. 30. — [3]) F. IX 7. 666. — [4]) H. O. VI. 455. — [5]) W. VII. 271. — [6]) F. IV/3. 428. — [7]) F. VII/3. 112. — [8]) Kár. I. 20.

- Józsa
  - I. András [1]) † 1219 előtt ~ N. 1219. özvegy
    - Ördög (I.) Simon [1]) 1219—1264.
      - I. Péter [2]) 1277—1298. ~ Széplaky Anna
        - I. János [4]) 1306. *a Bagosy család őse*
          - Nagy IV. Simon [7]) 1325—52.
          - Derekas II. János [7]) 1325—42.
        - Zonga II. Péter [4]) 1306—1341. *a Vetésy család őse*
          - Pál [7]) 1341—54.
          - III. Péter [7]) 1341.
          - II. Miklós [7]) 1341—54.
          - Lőrincz [7]) 1341—54.
        - Fülöp [4]) 1306.
        - Márton [4]) 1306—1354. *a Csomaközy család őse*
        - II. Simon [4]) 1306.
      - Endes [2]) 1288—98.
        - György [5]) 1306—42. *a Vaday család őse*
        - Deun [3]) Dévény (Divény) 1306—35.
        - Ilona [5]) 1313. ~ Gigo
      - Ördög II. András [2]) 1291—1325.
        - I. Miklós [6]) 1325—46. ~ Olaszi Czine Katalin
        - III. Simon [6]) 1322—49. *a gr. Károlyi család őse*
          - László,[8]) 1349—50.
          - III. Mihály,[8]) 1350.
        - II. Mihály [6]) 1322—49.
          - István [8]) 1350.
        - Marhát [6]) 1325—50. ~ Panaszi Ilona
    - I. Mihály [1]) 1219.
      - (?)
        - Mike [3]) 1291.
          - III. András [3]) † 1312 előtt

[1]) Váradi reg. 102. sz.; Kár. I. 3. — [2]) Kár. I. 20. — [3]) V. ö. Kár. I. 39. — [4]) Századok, 1889., VIII. 93. — [5]) Kár. I. 42. — [6]) Kár. I. 61—62., 66. — [7]) Kár. I. 147—48. — [8]) Kár. I. 186.

Ördög II. András örökölnek, mint legközelebbi atyafiak.[1]) Ennélfogva Mike csakis az 1219-ben élő I. Mihály fia lehetett s éppen atyjával szemben kapta a kicsinyítő Mike nevet, fiát, pedig nagyatyjáról maga neveztette el III. Andrásnak.

Józsáról csak annyit tudunk, hogy a Nagy-Károlytól észak-nyugatra eső Vada egy részét szerezte. 1219-ben e föld birtoka miatt a szatmári várnépek megtámadták Józsa fiának, Andrásnak özvegyét és két fiát, Ördög I. Simont és I. Mihályt, de midőn a tüzesvaspróba bizonyítására került volna a sor, panaszukat visszavonták.[2])

Ördög I. Simon élt még 1264-ben és egy olvashatatlan nevű szatmármegyei jószágot — a mely valaha különben is a Kaplyon nemé volt — visszaszerzett.[3])

I. Péter 1277-ben 25 márkát fizet egy véletlenűl megölt nemes ember vérdíja fejében.[4]) 1288-ban Endes nevű testvérével együtt veszi meg a Lelei-ágtól Vada azon részét, mely az ő Nagy-Vada nevű falujokkal határos volt.[5]) 1298-ban szintén együtt veszik meg Csomaköz, Ömböly (Ember) és Rezetelek falvaknak Bere felé eső részét.[6]) 1291-ben a három testvér (I. Péter, Endes és az ekkor először említett Ördög II. András) unokatestvérüknek tartott Mikével együttesen tartják fenn jogukat Bere azon részéhez, mely Kaplyonkézből egyelőre idegen kézre került.[7])

I. Péter öt fia: I. János, Zonga, II. Péter, Fülöp, Márton és II. Simon 1306-ban Endes két fiával, Györgygyel és Deunnal, azaz Dévénynyel vagy Divénynyel (Divényt is Deunnak irták régen) Nagy-Csomaköz, Vár-Csomaköz és Szaniszló (Zayzlou) falvak ügyében egyezkedik,[8]) de nem valami jó sikerrel, mert 1319-ben György és Zonga Péter már majdnem párbajt vívtak Csomaköz miatt.[9])

1312-ben I. Péter és Endes fiai, továbbá Ördög II. András szép örökséghez jutottak. III. Andrásnak magva szakadt s ők ellenmondás nélkül birtokukba vették ennek Ilye-Kolcsa, Egyházas-Kolcs és Vetés nevű falvakban eső jószágait, csak

---

[1]) Kár. I. 20., 39. — [2]) Váradi regestrum. 102. sz. — [3]) Kár. I. 3. — [4]) Századok, 1889. VIII. 92. — [5]) Kár. I. 18. — [6]) Száz. 1889. VIII. 92. — [7]) Kár. I. 20. — [8]) Száz. 1889. VIII. 93. — [9]) U. o.

III. András anyjának és nejének hitbéreit kellett abból kifizetniök.[1]) A fizetés persze lassan ment. András özvegyét csak 10 év múlva elégítették ki s ennélfogva ez csak akkor költözött ki Kolcsról.[2]) 1312-ben III. András olcsvai részét nem foglalhatták el, mert annak Barsa Beke szamosszegi tisztje ellenemondott,[1]) de hogy Barsa Beke lázadása és bukása után mégis kezükre kerítették, kétségtelen.

Ördög II. András 1320-ban Csomaköz egyharmadát követelte Zonga II. Pétertől, s már annyira vitte, hogy Zonga Pétert fő- és jószágvesztésre ítélték (csakhogy persze nem hajtották végre).[3]) 1322-ben két fiával, III. Simonnal és II. Mihálylyal, továbbá unokaöcscsével, Györgygyel együtt Dénesfia Andrással (az Imregi-ágból?) perelt.[4]) 1325-ben végre osztályra lépett unokaöcscseivel az eddig közösen birt jószágokban. Ő és ekkor már felsorolt négy fia, I. Miklós, III. Simon, II. Mihály és Marhát (Merhard, Marhard, Morhat) kapta Olcsvát, a hozzátartozó Mike-Csalános nevű földdel. I. Péter fiaié és unokáié lett Vetés, Mike-Kolcs, Ilye-Kolcs és Pete falvak fele, Endös fiáé ugyanezek másik fele.[5])

1327-ben I. Péter, Endes és Ördög II. András fiai visszanyerik a szatmármegyei Vezendet.[6]) Ugyanők elismerik ez évben, hogy Pilisy András, a Kaplyon nemzetség tagja,[7]) 1335-ben II. András és Endes fiai együttesen veszik zálogba a Nagy-Károlytól délre eső Kozárt, ellenben I. Péter ivadékiból már csak Márton csatlakozik hozzájuk, Zonga, II. Péter és I. János fiai nem.[8])

Megtörténvén a nagy osztály Ördög Simon három fia, illetőleg azok fiai között, I. Péter ivadékai tovább folytatták az osztozkodást. Még 1325-ben úgy egyeztek meg, hogy I. János fiai kapták Bagost és Bobádot, Zonga II. Péter és fiai Vetést és Vár-Csomaközt, Márton pedig Nagy-Csomaköz kétharmadát, a kolcsi részt és Budvey (Börvej?) $^2/_3$-át.[9]) Hogy ez osztály nem egészen igazságos volt, azt később maguk az osztozó felek is elismerik. Változtatni kellett volna rajta már

[1]) Kár. I. 39. — [2]) U. o. 51. — [3]) U. o. 49. — [4]) U. o. 51. — [5]) U. o. 61—62. — [6]) U. o. 66. — [7]) Sztáray. I. 57. — [8]) Kár. I. 89. — [9]) Kár. I. 209—12.

1341-ben, mert ekkorára Ördög II. András fiai kivitték, hogy Vár-Csomaköznek még 1320-ban nekik ítélt harmada csakugyan kezükbe jutott, s ekkor Zonga II. Péter és fiai követelték, hogy Márton és I. János fiai kárpótolják őket, csakhogy hasztalan.[1]) 1352-ben azonban Bagosy IV. Simon kivitte, hogy az 1325-iki osztály kiigazítására ő Petén, Vár-Csomaközön és Budveyen még egyes részeket kapott.[2])

Márton 1342-ben már Csomaközy néven fordul elő s tanúskodott a Debreczeni család javára unokaöcscseivel, Bagosy Nagy Simonnal és Derekas II. Jánossal együtt.[3]) 1354-ben is élt és unokaöcscseivel együtt anyjának, illetőleg unokaöcscsei nagyanyjának, Széplaky Annának leánynegyedét követelte.[4])

Nagy IV. Simont 1325 óta Bagosynak hívták. 1337-ben Várday Jánossal perelt,[5]) 1341-ben rokonának, Szekeresy Tamásnak volt meghatalmazottja.[6]) 1350-ben részt vett a nápolyi hadjáratban.[7]) 1353-ban pedig II. Miklóssal együtt Izsákfia Mihály jószágainak visszaperelésére vállalkozik.[8]) Ez esetben Derekas Simonnak írják, holott máskor »Nagy« névvel különböztetik meg.

Zonga II. Péter fiai 1347-ben a Sztranicza nevű dalmát várat védelmezték hősiesen.[7])

Endes fiai 1313-ban leánytestvérüknek, Gigó nejének kiadják a leánynegyedet.[9]) Györgyöt 1342-ben Vadaynak írják és tanú volt a Debreczeni család birtokperében.[3])

Ördög II. András fiai 1334-ben Olcsva határait és a kaplyoni monostor Zopay nevű birtokát védik.[10]) 1346-ban Nagy-Károlynak heti vásárjogot szereznek.[11]) Ezenkívül III. Simon 1338-ban I. Miklóssal együttesen perelt egy Károlyi jobbágy megöletése miatt.[12])

1346-ban Vada mellett eső Dedemez, másként Aporháza nevű falut zálogba veszi.[13]) 1349-ben Bere megvételéhez való jogát fentartja.[14])

---

[1]) Kár. I. 147—49. — [2]) U. o. 209—12. — [3]) A. IV. 230. — [4]) Kár. I. 221. — [5]) Z. I. 517. — [6]) Z. I. 608. — [7]) Száz. 1889. VIII. 95. — [8]) Kár. I. 214. — [9]) Kár. I. 42. — [10]) Kár. I. 89. — [11]) U. o. 167. — [12]) U. o. 126. — [13]) Kár. I. 168. — [14]) U. o. 179.

II. Jákó [1])
1258—1311.
főpohárnok, zempléni ispán

) IV. Jákó [3]) I. László [3]) I. István [4]) N. leány [3]) Erzsébet,[5]) 1335.
őtt 1311. 1312—49. 1328—30. 1311. ~ Szeretvay
~ Istvánfia Tamás
Tamás ~ Csicsery Miklós

re [2]) V. Jákó [6]) III. János [6]) Tamás [6]) II. Jakab [6]) III. László [6]) II. Dénes [6])
5—48. 1335—46. 1335—46. 1345. 1346. 1346. 1346.

- I. Jákó comes, 1244–1271. ~ Nagymihályi Katalin 1244–1258.
  - I. András [1]) 1258–1291. ungi ispán
    - Lőrincz [2]) 1314–1350. ~ Kakas leánya, 1353. özvegy
      - György [2]) 1335–5?.
        - IV. János [5]) 1347
      - Péter [2]) 1335.
      - II. László [2]) 1335–83. ~ Ugod leánya 1349.
      - Miklós [2]) 1335–47.
      - *a Tibay és gróf Sztáray család ősei*
    - Katalin [6]) † 1331 előtt ~ Medgyesi Miklós vajda
    - Mihály [2]) 1328–46.
      - Pongrácz [6]) 1346.
      - I. Dénes [6]) 1346.
      - *a Nagymihályi Pongrácz család ősei*
    - II. János [2]) 1335–53.
  - III. Jákó [2]) 1328–1337.
    - III. András [2]) 1335–42.
    - I. Jakab [2]) 1335–43.
    - Klára [7]) 1345. ~ Szeretvay István
    - N. leány [7]) 1345.
    - Erne [2]) 1335–45.
      - III. István [8]) 1347.
      - Ödön [9]) 1353 kiskorú
    - *a Nagymihályi Bánfy és Ödönfy család ősei*
  - II. Jákó [1]) 1258–1311. főpohárnok, zempléni ispán
    - II. András [3]) 1311–1335.
      - II. István [2]) 1335–46.
      - Miklós [2]) 1335–46.
      - Imre [2]) 1335–48.
    - I. János [3]) † 1311 előtt
    - IV. Jákó [3]) 1311.
    - I. László [3]) 1312–49.
      - V. Jákó [6]) 1335–46.
      - III. János [6]) 1335–46.
      - Tamás [6]) 1345.
      - II. Jakab [6]) 1346.
      - III. László 1346.
      - II. Dénes 1346.
    - I. István [4]) 1328–30.
    - N. leány [3]) 1311. ~ Istvánfia Tamás
    - Erzsébet [5]) ~ Szeretvay Tamás ~ Csicsery Miklós

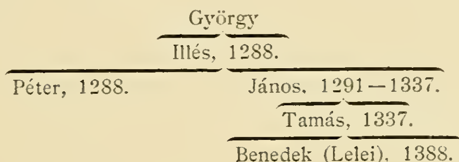
[1] Sztáray Okl. I. 9. — [2]) U. o. 101. — [3]) U. o. 39. — [4]) U. o. 58. — [5]) A. III. 129. — [6]) Sztár. I. 188–89. — [7]) U. o. 481. — [8]) U. o. 205. — [9]) U. o. 243

(2?. és 297. oldal közé.)

I. Miklós 1349-ben fiörökös nélkül húnyt el, s végrendeletileg úgy intézkedett, hogy testvérei és Simon fiai nejének hitbérét különféle ingóságokban rögtön kiadják.[1]) Ez meg is történt, de 1350-ben neje tisztességes özvegyi eltartás fejében erről is lemondott.[2])

III. Lelei-ág.

A szilágymegyei Lele falu volt állandó birtoka. A belőle származó Kaplyon család is Lelei előnevet használt. Azért nevezzük ekként. A Károlyi-ággal közel atyafiságban állt, mert birtokaik is szomszédosak voltak s a Károlyi-ág a Lelei-ág jószágaira vonatkozó elővételi jogát folyton hangoztatta. Leszármazása:




Illés és fia Péter 1288-ban eladták vadai birtokukat.[3]) János 1291-ben követte példájukat berei részbirtokának eladásával.[4]) Ugyancsak János 1337-ben fiával, Tamással együtt eladta nagy-lelei jószágának felét, továbbá kislelei és cserii birtokát pedig egészen Márton dévai várnagynak.[5]) A Károlyi-ág ez ellen 1334-ben és 1345-ben tiltakozott.[6])

Tamásfia Benedek 1388-ban a Kusalyi Jakcs család javára tanúskodik.[5])

IV. Nagymihályi-ág.

A belőle származó számos és kiváló család századokon át használta s még ma is használja részben vezeték-, részben előnevűl a Nagy-Mihályi nevet. Ez tehát a czélszerűbb elnevezés a családok összeköttetésének jelölésére. Nemzedékrendjét lásd a mellékleten.

Ez ág nagyságának és gazdagságának megalapítója I. Jákó ispán lőn még pedig szerencsés nősülése által. Azon híres Apa bánnak szépunokáját vette el, a ki II. Gyécse

---

[1]) Kár. I. 183. — [2]) U. o. 186. — [3]) Kár. I. 18. — [4]) U. o. 20. — [5]) Bölöni Sándor másolatai Bölöni József úrnál. — [6]) Kár. I. 85., 164.

királynak legkedvesebb embere vala.[1]) Apósának, Szoboszlófia Péternek fiörököse nem lévén, már 1244-ben megajándékozta nejét az ungmegyei Revistye (Riötye, Riuche) birtokkal.[2]) 1248-ban pedig nejének hozományát és hitbérét nem pénzben, hanem Nagy-Mihály, Topolyán és a Laborczon túl eső Sztranyán falvakkal váltotta meg.[3])

Ennek azután egyedül I. Jákó, illetőleg fiai látták hasznát, mert nagyanyjuk mindjárt 1249-ben nekik ajándékozta az így kapott jószágokat.[4]) Ugyancsak 1249-ben I. Jákó apósa két leányának ajándékozta Tarna, Vinna és Zalacska nevű falvakat,[5]) s így ezek fele anyjuk után I. Jákó fiaié lőn; sőt 1258-ban anyai nagynénjüktől e falvak másik felét is megkapták, a Budától nem messze eső kávai monostor kegyurasságának felével együtt.[6]) I. Jákót 1271-ben Nagymihályi Nagy vagy Öreg Jákónak hívják s bizonyságot tesz az egri egyház szabadalmairól.[7])

I. Jákó fiaiból, I. Andrásból és II. Jákóból idővel jeles emberek s országos hivatalt viselő férfiak váltak. 1273-ban András ungi, II. Jákó zempléni ispán vala.[8]) II. Jákó 1279—1280-ban a főpohárnokságot viselte.[9]) Mindketten részt vettek 1278-ban a morvamezei csatában,[10]) 1291-ben pedig az osztrák háborúban.[11]) Mint vagyonszerzők is kitüntek. 1273-ban kapják Sztárát és Perecsét (Zemplénm.).[8]) 1279-ben visszaszerzik az ungmegyei Jeszenőt [11]) és a szatmármegyei Gelyénest.[12]) 1290-ben megveszik az ungmegyei Tibát.[13]) 1291-ben kielégítik Buday Mihályt, a ki a sztárai uradalomhoz IV. Béla adománya alapján jogot tartott.[14]) 1308. szept. 22-én az I. Károlytól tartott budai országgyűlésen vesz részt s az előkelők közé tartozik.[15]) Ellenben II. Jákó 1289-ben túladott Kérészen.[16]) 1301-ben a sztárai uradalom Fel-Zbugya (Izbugya) nevű falujában egy darab földet hű emberének ajándékoz.[17]) 1311-ben pedig korán elhalt I. János nevű fiának új falusi részét egyik vejének, Istvánfia Tamásnak adja.[18])

---

[1]) V. ö. W. I. 60., VI. 91. — [2]) Sztár. I. 2. — [3]) U. o. 3. — [4]) Sztáray Okl. I. 5. — [5]) U. o. 4., 9. — [6]) U. o. 9. — [7]) F. VI. 156. — [8]) Sztáray Okl. 14. — [9]) U. o. 20., 23., 24. — [10]) U. o. 20. — [11]) U. o. 35. — [12]) U. o. 23., 24. — [13]) U. o. 34. — [14]) U. o. 36. — [15]) M. T. Tár. IV. 177. — [16]) F. VIII/6. 151. — [17]) Sztár. I. 37. — [18]) U. o. 39.

Hogy I. András IV. László királyt megverte volna s e miatt vesztette volna el az Aranyos-Medgyes mellett eső Jákó várát, hamisítványon alapuló mesénél nem egyéb.[1])

I. András és II. Jákó fiai a XIV. század elején sokat szenvedtek I. Károly királyhoz való hűségük miatt s kivált azért, mert 1312-ben meg 1315-ben nem csatlakoztak Amadé fiai és később Kopasz nádor lázadásához,[2]) a kinek egyik főpártvezére Petnefia Péter, zempléni főispán, éppen közelükben, Barkó várában lakott. Maga e Barkó vára is a Nagymihályi-ágtól került Petnefia Péter kezére. 1314-ben adta azt oda Lőrincz cserébe Petnefia Péternek Hozdón és Zbugyán levő részeiért.[3])

Lecsendesedvén a tiszáninneni lázadások, I. András és II. Jákó fiai és unokái kedvükre gyógyítgathatták a vagyonukon ütött sebeket, újra felrakhatták nagymihályi, lerombolt váruknak falait, népesíthették roppant terjedelmű jószágaikat, védelmezhették a veszni indulókat. Nem is viseltek, tudtunkra, közhivatalokat, hanem csak ilyenekkel foglalkoztak. 1328-ban átiratták a sztárai uradalomra vonatkozó adománylevelet:[4]) két év múlva esküt tesznek rá, hogy a szatmármegyei Gelyényes őket illeti.[5]) 1346-ban diadalmasan megvédik nagymihályi és tibai uradalmaikat a korona ügyészével szemben.[6]) 1331-ben Lőrincz nőtestvérének, Medgyesi Miklós volt vajda özvegyének hitbérét és hozományát követeli.[7]) 1335-ben II. Jákó fiait leánytestvérük, Erzsébet, öröksége kiadásáért pereli.[8]) 1343-ban Lőrincz és fiai településeket hívogatnak jószágaikra.[9]) 1344-ben pedig szabad ispánságot kapnak.[10])

De a legfőbb dolog, a mi ez ág tagjait a XIV. század harminczas éveiben foglalkoztatta, az a kezükbe jutott nagy vagyon igazságos felosztása vala. Állítólag megosztoztak ugyan már I. András és II. Jákó is, de 1335-ben I. Andrásnak Lőrincztől származó unokája, György, tagadta ez osztály megtörténtét. II. Jákó fiai pedig bizonyítani nem tudták,

---

[1]) V. ö. Pauler: A magyar nemzet tört. II. 768. — [2]) Sztár. I. 194. — [3]) Sztáray Okl. I. 43. — [4]) U. o. 58. — [5]) U. o. 61—62. — [6]) U. o 192—96. — [7]) U. o. 67—68. — [8]) A. III. 129. — [9]) Sztár. I. 167. — [10]) U. o. 180.

s ennélfogva beleegyeztek, hogy új felosztás történjék.[1]) Később kitűnt, hogy I. András fiai a nagymihályi váron és uradalmon 1330-ban csakugyan osztoztak,[2]) de ez György tudta nélkül történt és egyoldalú volt, s ennélfogva az országbíró új, mind a két vonalat érintő felosztást rendelt el.[3])

E felosztás megkezdődött mindjárt az 1335-ik évben, de csak a zemplénmegyei jószágokra nézve ment végbe, mert Lőrincz az ungmegyei birtokokban Hozdó és Zbugya egyes részeit osztály alá bocsátani nem akarta.[4]) Erre nézve tehát előbb az országbíró döntését kellett kivárni.

Az 1335-iki osztály így ütött ki:

I. András leszármazói kapták: Nagy-Mihály északi, Topolyán északi, Egyházas-Sztára és Fel-Sztára nyugati, Tót-Mihály nyugati és Burucsfalva ungmegyei részének déli feleit, továbbá Petrócz és Visk falvakat egészen.

II. Jákó leszármazói kapták: Nagy-Mihály déli, Topolyán déli, Egyházas-Sztára keleti, Fel-Sztára keleti, Tót-Mihály keleti és Burucsfalva ungmegyei részének északi feleit, továbbá Burucsfalva zemplénmegyei részét egészen.[5])

1336-ban, miután az országbíró Lőrincz követelését elutasította,[6]) megtörtént az ungmegyei falvak elosztása is a következőkép:

I. András ivadékinak jutottak: Egyházas-Tiba, Vajnatina, Kis-Jeszenő (ma Ubres), Két-Felső - Revistye (Fekésháza és Zavatka), Ó-Gézsény, Nagy-Gézsény, Lucska, Láz (ma nincs meg), Felső-Sztranya, Tarna, Szentandrás (ismeret-

II. Jákó ivadékinak jutottak: Alsó-Tiba (ma Szobráncz), Molnos- vagy Felső-Tiba, Felső-Jeszenő, Alsó-Jeszenő, Két-Alsó-Revistye (ma Sáros- és Felső-Revistye), Zalacska, Alsó-Sztranya, Várkond (ma puszta), Simonháza (Vinna

[1]) Sztár. I. 82—83. — [2]) U. o. 87. — [3]) U. o. 88. — [4]) U. o. 91—101. — [5]) U. o. 91—101. — [6]) U. o. 101—103.

len), Fű-Kerepcze (ismeretlen) falvak egészen, Vinna, Zbugya és Gerekcse (Zbugya és Vinna közt állott) fele.

mellett feküdt) falvak egészen, Vinna, Zbugya és Gerekcse falvak fele.[1])

1337-ben aztán I. András fiai és II. Jákó fiai folytatják maguk közt a birtokelosztást. Az I. András ivadékinak jutott birtok 3 részre, II. Jákó ivadékinak 2 részre ment.[2]) A vagyonelosztás nem akadályozta meg, vagy talán még előmozdította az ellenségeskedést az atyafiak között. 1342-ben III. Jákó fiai Lőrinczet halálra keresték.[3]) 1344-bén Lőrincz és fia annyira dühösek voltak II. Jákó ivadékára, hogy a tibai egyházban az isteni tiszteletet is megakadályozták.[4]) 1345-ben Lőrincz és fiai III. Jákó leányainak leánynegyedét egyharmadrészben magukhoz váltják.[5]) A következő évben Lőrincz a nagymihályi várban egyházépítésre alkalmas telket s az egyházban temetőhelyet nyer,[6]) talán a tibai kegyuraság megosztása fejében. Az ág többi tagjait is ily családi és vagyoni ügyek elintézésekor emlegetik.[7])

V. Imregi-ág.

Tagjai 1350-ig a zemplénmegyei Imregen laktak. Azért nevezzük ekként. Leszármazása ez:

I. Dénes

| Dezső 1309. | András, 1310—17. ~ Lónyay Katus | |
|---|---|---|
| István 1311. | László 1351—66. | II. Dénes 1351—66. |
| | *a Czékey család ősei* | |

Dezső 1309-ben bizonyos szolgálatokról menedéket vall.[8])

András 1310-ben odaadja szabolcsmegyei Varsány és Emechteleke nevű birtokát a zemplénmegyei Géres, Őrös és Gerebse vagy Garabsa nevű falvakért.[9]) Mindjárt a következő évben tovább folytatta a cserét, mert az így kapott Őröst és

[1]) Sztár. I. 105—106. — [2]) U. o. 123—138., 141—42. — [3]) U. o. 164., 168., 172. — [4]) U. o. 42. Az évszám 1344-re teendő, mert az eset csakis az 1336-iki osztály után következhetett be. — [5]) U. o. 181. — [6]) U. o. 188—89. — [7]) U. o. 218., 242., 243. stb. — ) A. I. 175. — [9]) F. X/3. 219.

Gerebsét elcserélte Szürnyeggel és Kisztével (Scynereg és Kuzten),[1] mert ezek közelebb estek Imreghez. 1317 szeptemberben részt vett Komárom és Sempte ostromában s ez alkalommal megszerezte 90 márkáért a Tisza és Takta közt eső (ma ismeretlen) Gerel falut.[2])

László és II. Dénes 1351-ben elengedik sógoraiknak, a Lónyayaknak, anyjuk leánynegyedének kifizetését.[3]) 1366-ban pedig az 1310-ben elcserélt Varsány határaiért kell megfelelniök.[4])

VI. Tákosi-ág.

A beregmegyei Tákoson lakott, Náménytól északkeletre.

E három ízt ismerjük belőle:

I. Sándor
II. Sándor, 1321—43.
Gergely, 1353.

II. Sándor 1321-ben a Semjénieket arról vádolta, hogy atyját, I. Sándort megölték, s tákosi birtokát tönkretették.[5]) 1327-ben a Károlyi-ág tagjaival együtt bizonyította, hogy Pilisy Istvánfia András a Kaplyon nemből származott.[6]) 1343-ban királyi ember volt, s a Vámos-Atyával határos Tákos ura.[7]) Fia, Gergely, 1353-ban a Lónyay családot Náményból megidézteti.[8])

VII. A Sályi-ág.

A szatmármegyei, szamosparti Sályi falu volt egyetlen ismert birtoka. Egyetlen-egy oklevél e nemzedék emlékét tartotta fenn:

I. Dés comes
~ N. 1277. özvegy

| Dénes | Proxya | Erzsébet |
|---|---|---|
| † 1277 előtt | 1277. | 1277. |
| ~ N. 1277. özvegy | ~ Miskolcz Sándor | ~ Toronay Sándor |

| Mike | II. Dés |
|---|---|
| 1277. | 1277. |

---

[1]) A. I. 239. — [2]) F. X/3. 223—24. — [3]) Z. II. 452. — [4]) F. X/3. 223. — [5]) A. I. 594. — [6]) Sztár. I. 57. — [7]) A. VI. 562. — [8]) Kár. I. 152—56.

Dénes kevéssel halála előtt Sályi (Saul) nevű birtokát nőtestvéreinek, Proxyanak (Eufrazia?) és Erzsébetnek hagyományozta. Anyja és özvegye 1277-ben erről az egri káptalan előtt bizonyságot tettek. Dénes fiai akkor még kisdedek valának.[1])

VIII. PAPOSI-ÁG.

Szatmár- és Szabolcsmegyék határán, a Máté-Szalkától északnyugatra eső szatmármegyei Paposon lakott. Csak két íz ismeretes belőle:

I. Miklós
- Iván 1327–41.
- II. Miklós 1327–41.
- László 1327–41.

Csépán 1327.

I. Miklós fiai és Csépán, paposi vagy összerántva papsi nemesek 1327-ben mint kétségtelen Kaplyon nembeliek bizonyítják, hogy Pilisy Andrásfia István is a Kaplyon nemzetséghez tartozik.[2]) 1341-ben I. Miklós fiai a Papossal szomszédos Pályi határjárásán vannak jelen.[3])

IX. VITKAI- ÉS KENDI-LÓNAI-ÁGAK.

Töredékek csak, a miket közülök ismerünk:

I. Mihály
- Gál 1300.
- II. Mihály 1300–15.
  - II. Péter 1330.
  - I. András 1330.
- Demeter 1300.
  - Finta 1315–34.
  - I. Pál 1334.
- Marczell 1300.
  - II. Pál 1330.
  - III. János 1330.

I. Péter
- I. János 1315.

Kaplyon 1315.
- I. Miklós 1330–38.

Pilisi István
- II. András 1327–34.

II. Miklós 1330.

1300-ban I. Mihály fiai a Vitkával csaknem határos szabolcsmegyei Kis-Varsányban laktak és tiltakoztak némely gelényesi, vitkai, kolcsvai, helyesebben kolcsi, karassai, kaplyoni és láposi, Kaplyon nemzetséget illető birtokok elidegenítése ellen.[4])

---

[1]) W. XII. 214. — [2]) Sztáray Okl. I. 57. — [3]) A. IV. 74. — [4]) Sztár. I. 37.

II. Mihály, I. János, Kaplyon és Finta 1315-ben megjáratják a dobokamegyei Lóna, később Kendi-Lóna határait.[1]) II. András 1327-ben a Károlyi-, Tákosi- és Paposi-ágak tagjaival igazoltatja, hogy ő valóban a Kaplyon nemzetség tagja. Ekkor a szabolcsmegyei, Nyir-Bátorral szomszédos Pilisen lakott.[2]) II. Péter, I. András, Finta, II. Pál, II. János, I. Miklós, II. András és II. Miklós 1330-ban esküt tesznek rá, hogy Kolcs és Vitka egy része csakugyan őket illeti.[3]) 1334-ben Finta és I. Pál, Demeter fiai, I. Miklós és II. András Vitka határait járatják meg s azt állítják, hogy a kaplyoni monostor Zopay nevű birtoka tulajdonkép Vitka határához tartozik.[4])

X. Egyes tagok.

Időrendben ekként jönnek elő:

| | | | |
|---|---|---|---|
| Kristóf 1203. | Ismeretlen 1213. | Mohc → Péter 1234. | Mikó → Kaplyon 1268., † 1279 előtt ~ N. 1284. özvegy |
| | Vincziszló 1288. | Gergely 1288. | |

*a)* Kristóf 1203-ban mint Imre király megbizottja Hont-Pázmány Tamásnak, a Szentgyörgyi család ősének átadja a kékesi és fentösi erdőket. Az oklevél »Christoforus Rera«-nak írja,[5]) de e »Rera« szó csak a másoló tévedése lehet, mert vezetéknévről a tatárjárás előtt szó sem lehet.

*b)* Ismeretlen, a kinek Karácsony nevű málczai jobbágyát 1213-ban lopásról vádolták. A váradi regestrum jegyzője »ioubagionem de genere Cupulon, scilicet Crachinum«,[6]) de mindjárt a következő számok mutatják, hogy nem e Karácsony volt Kaplyon nembeli, hanem az ura, a kinek neve tollban maradt.

*c)* Mohc (Majk?) fia Péter 1234-ben a Szatmár mellett eső Gelyéneshez jogot tartott, s azt erővel is kész volt megvalósítani.[7])

---

[1]) Teleki Okl. I. 36. — [2]) Sztáray Okl. I. 57. — [3]) Sztáray Okl. 61—62., 65. — [4]) Kár. I. 87—93. — [5]) W. XI. 231. — [6]) Váradi reg. 379. sz. — [7]) Sztáray Okl. I. 1.

*d)* Mikó fia Kaplyon comes 1268-ban István kiskirály megbizottja.[1]) 1272-ben megjárta a Nyir-Medgyes és Jánosi közt eső Hetény (ma Hodász) föld határait s átadta azt új urának, Álmos ugocsai és erdődi ispánnak.[2]) Meghalt 1279 előtt. Gelyénesi jószága a Nagymihályi-ágra maradt.[3]) Ebből következik, hogy atyja talán testvér volt I. Jákóval. Özvegye 1284-ben a váradi káptalan előtt egyik német szolgálóját szabadon bocsátja.[4])

*e)* és *f)* Vincziszló és Gergely 1288 előtt berei jószágukon túladnak.[5])

A Kaplyon nemzetség birtokairól együttesen keveset mondhatunk, mert mindössze Kaplyon, Kolcs (ma Nagy- és Kis-Kolcs), Gelyénes és a szabolcsmegyei Nagy- és Kis-Varsány falvak azok, a melyekben 2—3 ág is birtokos volt, vagy legalább hozzájok jogot tartott. Ezek lehettek tehát a közös nemzetségi birtokok, a többiek pedig az egyes ágak külön szerzeményei. E szerzeményeket pedig az egyes ágaknál előadtuk.

A kékesi erdőnek 1231-iki határjárása említi, hogy a Miszt patak forrásától nyugatra eső Bik nevű föld a Kaplyon nemzetségé.[6]) E szerint akkor a szinyéri uradalom a Kaplyon nemzetségé volt. A Miszt patak mentén eső Láposbányát vagy Lápost a Vitkay-ág 1300-ban követelte is.[7])

## KARTAL, másként KORCZÁN.

### *(Korzan, Cortul, Kortol, Corthol, Kartal.)*

Már a Névtelen említi, hogy az ő korában az Ó-Budától Százhalomig és Diódig terjedő vonalon Korczánvára nevű hely élénk emlékezetben élt. E helynév szerinte a hétvezérek egyikének, Kundunak fiától, Korczántól (Curzan) származik.[8]) XIV. századbeli adatokból biztosan megállapítható; hogy Korczán vára a mai Ó-Buda területén, a Margit-sziget északi

[1]) W. VIII. 197. — [2]) H. O. VIII. 438. — [3]) Sztáray Okl. I. 23. — [4]) H. O. VI. 302. — [5]) Kár. I. 20. — [6]) W. XI. 232. — [7]) Sztár. I. 37. — [8]) Hist. Hung. Fontes. D. II. 40.

csúcsával szemben feküdt.[1]) Az Ó-Buda és Fel-Hévvíz közt eső Szentjakabon Korczán ivadékának még a XIII. század végén is volt némi birtoka.[2])

Vajjon e Korczán egy személy-e Árpád 994-iki (*Κουρσανη*) fegyveres társával? ki tudná megmondani? Az azonban bizonyos, hogy a XIII. században felmerülő Korczán nem a Kartallal ugyanegy, mert az 1263-ban Korczán nembelinek írt Uzafia Pétert 1247-ben és 1276-ban a Kartal nem tagjának írják. Kartal nevezetét a pestmegyei Aszódtól kelet-északra eső kis Kartal falu őrzi.

A tatárjárás után a nemzetség már számos apró ágra volt oszolva, s ezek a következők:

Mochor
† 1247.

I. Uza
— Ábrahám 1247.
— II. Simon 1247.
— Miklós 1247.
— I. Péter 1247—77. †
— Ferencz 1263—64.
  — II. Bertalan 1276—79.
  — III. Simon 1276—79.
    (?) — Etele, 1329—38.

Kabas I. Tamás 1264.
— II. Tamás 1276—95. Szecsei

I. Simon
— I. Csuda 1247—79. *a Bodoni Csuda család őse*
— I. Bertalan 1276—79.
— II. Uza 1276—79.
  — László, 1326.
  — II. Csuda, 1326.

Márton
— II. Péter 1247.

Lőrincz
— Hippolit 1247.

Benedek
— Ják 1247—89.
  — Beke 1289.
  — Pető 1289.
  — Patony 1289.
  — Rap 1289.

A nemzetség története azzal kezdődik, hogy Mochor végrendeletileg azon Rév-Jenő (Jeneu de portu) faluban levő részét, mely hajdan a Duna balpartján, Fel-Hévvíz várossal szemben, tehát a mai budapesti Margithíd környékén feküdt,

---

[1]) V. ö. A. II. 636.; Rupp. Budapest története, 26—27. — [2]) W. X. 205.

az esztergomi egyháznak hagyta. Ábrahám, II. Simon, Miklós, I. Csuda, II. Péter és Hippolit nevű atyafiai beleegyeztek, de I. Uzafia I. Péter, mint afféle nyughatatlan ember, ellentmondott. E miatt az országbíró elé idézték, de a megjelenést mindig elmulasztotta s e miatt keresetét elutasították.[1])

I. Uza két utolsó fia, I. Péter és Ferencz, valami okból jenei és szecsei (Tápió-Szecső) birtokaikat atyafiok, Kabas I. Tamás ellenében elvesztették. 1263-ban vagy 1264-ben a két király közös bírósága már át akarta adni e részeket Kabas Tamásnak, mikor kisült, hogy Kabas I. Tamás úr a margitszigeti apáczákkal folytatott perében 6 birsággal adós; addig tehát, míg ez adósságát le nem fizeti, a közös bíróság az átadást felfüggesztette.[2]) Nem sokára azonban a kiskirály, V. István 1264-ben a margitszigeti apáczák falvainak elpusztítása miatt mind I. Pétert és Ferenczet, mind Kabas I. Tamást elmarasztalta és jenei meg szecsei birtokaikat a margitszigeti apácza-kolostornak adta.[3]) I. Péternek és Ferencznek kartali, bodonyi és sági részeit pedig már 1263-ban Záh Jób pécsi püspöknek és testvérének ajándékozta.[4])

I. Péter e bajból csak úgy tudott menekülni, hogy 1271-ben összes jószágait, a király jóváhagyásával, a margitszigeti apáczáknak ajándékozta, s magának csak az életfogytiglan való használatot kötötte ki. Jószágai: Kartal, Rév-Jenő, (Tápió-) Szecső, (Tápió-) Ság pestmegyei, Bodony nógrádmegyei, Keveaszó, most Kajászó fehérmegyei falvakban és az ismeretlen hollétű Geded vagy Gebed (Kerek-Gede?) faluban voltak.[5]) 1276-ban e jószágok egy kis változást szenvedtek, mert I. Péter unokaöcscseivel, II. Bertalannal és III. Simonnal, továbbá Kabas I. Tamás fiával, II. Tamással egyetértve az ő bodonyi birtokaikat odaadta Jáknak és I. Simon fiainak, I. Csudának, II. Bertalannak és II. Uzának, megkapta azonban értük ezeknek révjenei birtokát.[6]) Ugyanez évben I. Péter révjenei birtokát zálogba adta a margitszigeti apáczáknak.[7])

Az 1271-iki végrendeleti szerződés végrehajtása I. Péter

---

[1]) Knauz. I. 371. — [2]) H. Okl. 41. — [3]) F. V/1. 62. »Hethen« helynév kiigazítandó »Zecheu,« azaz Szecsőre; v. ö. H. Okl. 61. — [4]) Századok, 1899. 722. Ezen oklevél írja a Kartal nemet »Korzan« nemének. — [5]) H. Okl. 61. — [6]) U. o. 76. — [7]) U. o. 74.

halálakor váratlan akadályba ütközött. 1277-ben vagy 1278-ban meghalt ugyan I. Péter, de nem természetes halállal, hanem perdöntő bajvívásban. Ennélfogva aztán összes javai kétharmadban a bíró, egyharmadban pedig győztes ellenfele, Káta Gyula kezébe jutottak. A margitszigeti apáczáknak Káta Gyula kezéből 90 márka finom ezüsttel kellett kiváltani I. Péter javainak egyharmadát,[1]) a másik kétharmadot királyi rendelettel a bíró kezéből szerezték vissza. A visszaszerzett birtokok közt voltak I. Péter új szerzeményei is: Pomázon egy darab birtok és a margitszigeti apáczákra nézve különösen értékes felhévvízi malom.[2])

I. Péter javai közt megkapták a margitszigeti apáczák Rév-Jenő egy részét is. Ügyészeik már most arra törekedtek, hogy e falu egészen a kolostoré legyen. Minthogy Rév-Jenő többi részei II. Bertalan, III. Simon és II. Tamás kezein voltak, ezeknek a margitszigeti apáczák ügyészei felajánlották I. Péter összes másutt eső birtokainak negyedét cserében Rév-Jenőnek részeiért. II. Bertalan, III. Simon és II. Tamás e cserét 1279-ben elfogadták s így Rév-Jenő egészen a margitszigeti apáczák tulajdona lett. E cserébe Ják ispán, I. Csuda ispán, II. Bertalan és II. Uza is beleegyeztek.[3])

II. Tamás 1295-ben Szecsei (de Zechen) előnevet visel, de máskülönben Fel-Hévvízen lakott. Ez évben a Fel-Hévvíz és Ó-Buda közt eső Szentjakabon 3 holdnyi szőllőt ad el.[4]) Az ő özvegye-e azon Dymuth (özv. Kartali Tamásné), a ki 1348-ban a váczi káptalan előtt Ákos Lorándtól bizonyos okiratokat visszakövetel? [5]) — bizonytalan.

Ják ispán 1289-ben Beke fiának kiadja örökségét Kartal és Ság falvakban. Többi fiai, Pető, Patony és Rap ebbe beleegyeznek.[6]) Ugyanez időtájt Ják ispán, Berki Tamással együtt, Borouhai Pál fiaival perel, úgy látszik Keveaszóért.[7])

I. Csuda fiai 1326-ban odaadják Keveaszón vagy Kajászón levő ősi jószágukat a békésmegyei Csuda-Balláért. II. Csuda lőn aztán alapítója a Bodonyi Csuda családnak.[8])

---

[1]) H. Okl. 87. — [2]) W. IX. 194—95. — [3]) H. Okl. 86—87. — [4]) W. X. 205. — [5]) Zal. I. 472. — [6]) W. IV. 344. — [7]) Z. I. 67. — [8]) Karácsonyi: Békésvármegye tört. III. 38—39.

Vagy I. vagy II. Bertalan fia volt azon Etele, a ki 1329-ben a Vanyarczy családot idéztette meg.[1]) 1338-ban pedig a szolnokmegyei Ság egy részét visszaadta a garamszentbenedeki apátságnak.[2]) Ez Etele volt névadója a XV. században virágzott Kartali és Sülyi Etele családnak.

## KÁRONY.

### (*Karun.*)

Egyetlen oklevél emlékezik meg róla s a következő tagjait sorolja fel:

| Szilveszter | | Lukács | I. Péter |
|---|---|---|---|
| II. Péter 1280. | János 1280. | Imre 1280. | Lampert 1280—81. |

Szilveszter fiai, II. Péter és János, továbbá Lukács fia Imre 1280 előtt egy darab földet 5 márkáért zálogba adtak a Giczy családnak. E család 1280-ban tovább zálogosította azt Démy Balázsnak. I. Péter fia Lampert a maga és atyafiai nevében beleegyezett oly kikötéssel, hogy egy év mulva kiválthatják. Ha pedig ki nem váltanák, örökre elvesztik. 1281-ben azonban nem váltották ki s így csakugyan elvesztették.

Az ekként elvesztett föld délről Geszti (Gestey) faluval, nyugatról »Chompop« földdel, északról és keletről a Károny nemzetség többi földjeivel volt határos.[3])

Dém és Gicz falvak egymás közelében, Veszprémmegye északnyugati részében állnak. Ezek tájékán azonban Geszti, »Chompop« vagy Károny helyneveket hiába keresünk. A somogymegyei Geszti (hajdan falu, ma puszta) pedig nagyon messzire esik.

---

[1]) A. II. 401. — [2]) F. VIII 4. 338., VIII 7. 316. Hogy mindkét helyen »Schele filius Bartholomei« hibás »Ethele filius Bartholomei« helyett, l. Knauz: A garam-szentbenedeki apátság. 243. — [3]) F. VII/2. 94—97.

# KÁTA.

*(Katha, Kata, hibásan Lacha vagy Laha.)*

Úgy vagyunk vele, mint árvíz idején az ártérben levő fákkal. Egyes kiálló ágait látjuk, de törzsökét nem. A Zagyvától a Tápióig oly nagy területet foglalt le a nemzetség névadója, hogy azon később 7 jókora terjedelmű község (Nagy-Káta, Szentmárton-Káta, Szenttamás-Káta, Egres-Káta, Boldogasszony-Káta, Szentlőrincz-Káta és Cseke-Káta) alakult, de mikor élt, mit tett ő és első- vagy másodízi ivadéka éppen az első településhelyen, arról semmit sem tudunk.

Hogy mégis először a nemzetség azon tagjairól szóljunk, a kik minden jel szerint a nemzetség ősi fészkében laktak, az egyes tagokat ismertetjük. Ezek voltak:

| | | | |
|---|---|---|---|
| Absolon<br>1219. | Farkas<br>1219. | Demeter?<br>1226—37. | I. István<br>1234. |
| Gyula<br>1259—79. | II. István<br>1270. | Bertalan<br>1285. | Mihedeus<br>~ N. 1290. özvegy<br>Miklós, 1288. |
| Andornak, 1272—76.<br>~ Orsolya<br>Margit 1276. — Joanka (Joannitius) 1276. | | Petrucscsó<br>1272—76. | András<br>1276.<br>Anglet<br>1276. |

*a)* Absolon 1219-ben Tolna nevű (Kalna, Káva?), ma ismeretlen faluban lakott és a zempléni várjobbágyok ellen Ság nevű faluját és Tolna határában 4 ekényi földet megvédett.[1])

*b)* Farkasról csak annyit tudunk, hogy egyik szolgáját a szolnokmegyei nemesek lopásról vádolták.[2]) Káta pedig akkoriban Szolnokmegyével határos vala.

*c)* Demeter ispán. 1226 előtt a király neki adta a küszini (később németujvári) monostort, hogy ott várat építsen.

---

[1]) Váradi regestrum. 24. — [2]) U. o. 107.

Azonban sem ő, sem a király nem kárpótolta a küszini monostor volt tulajdonosát, a pannonhalmi apátságot. E miatt, továbbá a pannonhalmi apátságtól magáénak követelt Abda nevű dunai sziget miatt 1226—37. években folyton perben állt a győri egyházmegyében lakó Demeter ispán a pannonhalmiakkal, de ezek nem birtak vele.[1]) Az egyik pápai levél e Demetert Káta nembelinek mondja, de lehet, hogy csak a »Chakh« nevet olvasta a pápai íródeák »Catha«-nak, mert 1226—37-ben az ország főurai közt csak az egy Ugod-ágbeli Csák Demeter volt oly hatalmas, hogy szembeszállhatott a pannonhalmi apátsággal.

*d)* I. István ismeretlen nevű neje 1234-ig a Szatmár mellett eső Gelyénest birta, de Kaplyon Péter üldözései miatt kénytelen volt azt átadni a királynak. Kapta helyette a szilágymegyei, Tasnádtól nyugatra eső Szilvást.[2])

*e)* Gyula 1259-ben özvegy Apar Péterné meghatalmazottja vala.[3]) 1276—79 közt perdöntő párbaj útján nyerte meg egyik perét a szintén pestmegyei Kartal I. Péter ellenében. Az ekként nyert birtokot aztán 9 márkáért eladta a margitszigeti apáczáknak.[4])

*f)* II. István és

*g)* Bertalan Erzsébetnek, V. István leányának, a margitszigeti apáczák fejedelemasszonyának tisztviselői, vagyis akkori szokás szerint ispánjai voltak II. István 1270-ben, Bertalan 1288-ban.[5]) Hivataluk mutatja, hogy Pestmegyében laktak, tehát a Kátán lakó közös törzsök tagjai valának.

*h)* Mihedeus fia, Miklós, 1288-ban közvetett csere útján tésai és pereszlényi birtokaiért megkapta a hevesmegyei Szurdok-Püspökit.[6]) Ez azután nemsokára anyjának ajándékozta (hozománya fejében?), anyja pedig 1290-ben egyik rokonának, Aba nembeli Rédey Demeternek adta.[7])

*i)* Andornok neje, Orsolya, 1276-ban azt vallja magáról, hogy Árpádházi Boldog-Margit érdemeiért gyógyúlt meg méh-bajából és azután szűlte két gyermekét.[8])

---

[1]) W. I. 244., 288.; II. 68. — [2]) Sztáray Okl. I. 1. — [3]) F. IV/2. 519. — [4]) H. Okl. 87. — [5]) W. XII. 22.; F. V/3. 300. — [6]) F. V/3. 439. Hibásan »Laha«-nak írják a nemzetséget. — [7]) Knauz. II. 276. — [8]) Magyar Sion, 1867. VI. 570.

*j)* Petrucscsó (Petruccius) Kátay nembeli előkelő nemesről több tanú hirdeti 1276-ban, hogy Boldog-Margit közbenjárására gyógyúlt ki 3 éves csúz-bajából. Biztos róla, hogy Kátán lakott, de Pesten is volt háza.[1]) Talán ő volt azon Kátay Péter, ki egy időben IV. Béla főpohárnoka vala.[2])

*k)* András neje, Anglet, 1276-ban szintén Boldog-Margitot dicsőíti, mert az ő közbenjárására gyógyúlt ki süketségéből és bénaságából.[2])

Nem vettük föl a Káta nemzetség tagjainak azokat, a kiket egyszerűen Kátayaknak neveznek az oklevelek, mert már a XIII. század elején sok olyan nemes lakhatott a Káta faluban, a ki csak női ágon lett ott birtokos, de a Kátay nevet mégis felvette. Azonkívül némi nyomok arra mutatnak, hogy Gömörmegyében is volt egy Káta falu, a mint voltak (Gáta néven ma is megvan) Mosonymegyében és Szerémmegyében Káta helységek.

A Káta nemzetség, éppen úgy mint a vele szomszédos Ákos nem, idővel kelet felé, a kevésbbé lakott Tiszántúl tágas mezein terjeszkedett s vert magának új tanyát. Így keletkezett ágai voltak a Zámmonostori-, Ősi-, Csaholyi- és Lázári-ágak. Lássuk már most ezeket.

I. Zámmonostori-ág.

A Debreczentől nyugatra, Nagy-Iván mellett eső zámi, Szent-Kereszt tiszteletére avatott monostor kegyura volt. Tagjai voltak:

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Benedek, 1271. | | I. Gúg | | |
| István † 1324 előtt | Mihály | II. Gúg 1297. | | Egyed 1297. |
| | Pál 1297. | III. Gúg 1340—43. | | Györk 1343. |
| Illés 1343. | András 1343. | Péter 1343. | Mihály 1343. | Márton 1343. |

Benedek 1271-ben mint tekintélyes, idős ember az egri egyház jószágairól és szabadalmairól tanúskodik. Hibásan »de Jaan«-nak írják »de Zaam« helyett.[3])

---

[1]) Monum. Rom. Epp. Vesprim. 286., 304., 309., 334. — [2]) Magyar Sion. VI. 432. — [3]) F. V/1. 156.

István, Benedek fia, 1324 előtt magtalanúl húnyt el. Nagy-Várad mellett, Ősiben lakott s jószágai a Zámmonostori-, Ősi- és Lázári-ágakra szálltak.[1])

I. Gúg fiai és Mihály fiától származó unokája, Pál, 1297-ben zámmonostori birtokukat eladták Debreczeni Dósának.[2]) Kikérték ez eladáshoz a szomszédok beleegyezését, de a többi Káta nembeliekét nem. Ebbe kapaszkodva III. Gúg 1343-ban szerződésre lépett az Ősi-ággal,[3]) s azzal együtt pert indított Dósa fiai ellen. A per oly sikerrel folyt, hogy Dósa fiai 1343-ban jónak látták az egyességet. Átengedték III. Gúgnak és az Ősi-ágnak Zámmonostora északi felét, a monostor kegyuraságának felével együtt, maguk pedig megtartották annak déli felét.[4])

III. Gúg ekkor Kátán lakott, mert a hatvani konvent megbízó levelével jelent meg.[5]) Ő tehát azon Kátay Gúg, a ki a külső-szolnokmegyei Hatzok határjárására királyi emberűl vala kijelölve.[6])

III. Gúg ezenkívül 1340-ben megkapta a mai N.-Várad mellett eső Ősi és Malomszeg falvak harmadát.[7]) 1343-ban szavatosságot vállal, hogy a Debreczeni családot Zámmonostora felében fiai, unokatestvére, Györk, és ennek fiai ellenében meg fogja védeni.

II. Ősi-ág.

Egyik tagja Várad-Ősiben lakott. Azért nevezzük ekként. Leszármazása ez:

I. István

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| I. János 1340—43. nógrádi főesperes | Lőrincz 1340—43. | | | | |
| | László 1343. | II. István 1343. | Miklós 1343. | II. János 1343. | Péter 1343. |

I. János és Lőrincz 1340-ben szerződésre léptek a Zámmonostori-ág III. Gúg és a Lázári III. Tamás nevű tagjával, hogy ha sikerűl Benedekfia István idegen kézre jutott javait

[1]) A. II. 172., VIII/7. 329.; Balássy: A zámi és ohati apátságok. 37. — [2]) Z. I. 88. — [3]) Balássy i. m. 37. — [4]) Z. II. 63—69., 56—58. — [5]) Z. II. 58. — [6]) A. IV. 199—200. — [7]) F. VIII/7. 329.

visszaszerezni, azokat 3 egyenlő részre fogják osztani.[1]) És csakugyan még ez évben visszakapják Várad-Ősi és Malomszeg falvak felét. E két kis faluból azután I. Jánosé és Lőrinczé lett a harmadrész. A felosztás alkalmával említik, hogy Lőrincz udvarháza Ősiben még pedig a Hévjó (ma Pecze) folyótól nem messzire állott.[2])

1343-ban I. János és Lőrincz III. Gúggal együtt visszanyerték Zámmonostora felét, másik felét pedig a Debreczeni család kezén hagyták, s Lőrincz fiaiért szavatosságot vállalt.[3])

III. Csaholyi-ág.

A belőle kiágazó főúri Csaholyi családról neveztük el ekként.

Ez ág alapítója Szatmár vármegyében, a Kraszna balpartján telepedett meg s ott ő és ivadéka hatalmas, Nyír-Csaholy, Máté-Szalka, Jármi, Remeteszeg, Kocsord és Túnyog falvakból álló uradalmat szerzett. Itt Nyír-Csaholyon alapítottak az ág ősei egy monostort is, s azt a szalavári konvent előtt tett vallomásuk szerint Túnyog felével javadalmazták.[4])

Eleintén bizonytalan nemzedékrendje ez:

I. Panyit
- Magas Lénárd 1219.
  - (?) Csiszér
    - Henrik [5]) 1272.
    - András [6]) † 1328 előtt
- (?) II. Panyit, 1235—39. N. 1277 özvegy
  - Ábrahám,[5]) 1270—77. ~ N. Gotthárd leánya, 1279. özvegy
    - I. Péter [7]) 1281—95.
      - I. (Nagy) János [8]) 1322—52.
        - Sebestény [9]) 1358—67.
        - Nagy II. Péter [9]) 1358.
          - László,[11]) 1367.
        - II. János [10]) 1358—67.
      - Klára,[5]) 1350—94. ~ Kis-Czudar Péter
    - N. leány [4]) ~ Daróczy Emőcs

Hogy I. Panyit és fia Magas Lénárd ez ághoz tartoznak, a régen kraszna-, most szilágymegyei Csiszér falu törté-

[1]) Balássy i. m. 37. — [2]) F. VIII/7. 329. — [3]) Z. II. 63—69., 56., 58. — [4]) Tört. Tár, 1889. 539. — [5]) F. V/1. 264. — [6]) F. VIII/4. 648. — [7]) Kub. I. 141.; F. V/3. 84. — [8]) Tört. Tár, 1889. 539., 735. — [9]) U. o. 544., 545. — [10]) U. o. 552. — [11]) Z. III. 326.

netéből gyanítjuk. E faluról 1341-ben I. János azt állította, s fűvel-fával bizonyítgatta, hogy az az ő ősi jószága.[1]) Ha ez való, akkor I. Panyit és Magas Lénárd I. János ősei közé sorolandók, mert Magas Lénárd 1219-ben a krasznai várjobbágyok támadásával szemben esküvel igazolta, hogy e Csiszér (Cesar) falu az övé.[2])

Csiszér fiainak II. Panyit ivadékival való közelatyafiságát két dolog bizonyítja. 1272-ben Csiszér fia Henrik II. Panyit fiának, Ábrahámnak Kocsordon egy telket adományozott »ratione consanguinitatis et linee parentele«,[3]) már pedig a »parentela« szó rendesen fiágon való egyenes leszármazást jelent. Még jelentősebb a másik dolog, s ez abból áll, hogy Csiszér fia András magvaszakadása után jószágait Ábrahám unokája Nagy (I.) János veszi kézhez, s azt még a nádor felszólítására sem adja vissza, hanem kész tettéért megfelelni a törvényszék előtt.[4])

Lássuk már a biztos adatokat:

II. Panyit 1235 előtt két, Csengeren lakó szatmári várjobbágytól két ekényi földet vett. De ezt 1236-ban a várföldek visszafoglalásakor vissza kellett adni. Az eladó várjobbágyok 1239-ben egy malomhelylyel kárpótolták II. Panyitot, ugyancsak Csengeren, a Szamos mellett.[5]) Ugyanez időtájt csengeri szomszédjai az ő birtokával határos két ekényi földet egészen idegen embernek adták el. De II. Panyit ez ellen felszólalt s addig perelt, míg 1239-ben a nádor e két ekényi földet 14 márka váltságban neki ítélte.[6])

Szintily szerző ember volt fia, Ábrahám. 1271-ben kapta a szatmármegyei Receh (Ricse?) és Costatun földeket V. István királytól,[7]) és a szolnokmegyei (Tasnád környékén eső) orrotlanhidi vámot.[8]) 1272-ben atyafia, Henrik, egy kocsordi telekkel örvendezteti meg.[3]) 1275-ben IV. László a szolnokmegyei Chen (Csány?) és Ulmiz földeket adja neki.[9])

1277-ben Ábrahám már végrendeletet tesz. Anyjának,

---

[1]) F. VIII/4. 519., 543. — [2]) Váradi reg. 111. sz. — [3]) F. V/1. 264. — [4]) F. VIII/4. 648. Ez oklevél kelte 1322—28. évekre teendő, mert ekkor volt Druget Fülöp nádor. — [5]) W. XI. 309. — [6]) W. VI. 77—78. — [7]) F. V/1. 101. — [8]) Kub. I. 140. — [9]) W. IX. 123.

ha őt túlélné, hagyja a szolnokmegyei Csaholy, Zölcze (Scelce, ma Zölcze puszta Csaholy mellett), Orrotlanhida és Kene (Tasnádtól délre feküdt) falvakat. Nejének, ha ez őt túlélné, hagyja Nyír-Csaholyt és a kocsordhidi vámot.[1])

1279-ben Ábrahám csakugyan halott volt. IV. László király ekkor parancsolja meg, hogy özvegyét és kiskorú fiát, I. Pétert megvédelmezzék Receh és az orrotlanhidi vám birtokában.[2]) I. Péternek 1295 táján III. Endre elengedi a kamara-haszna adót.[3])

I. Péter ismeretlen nevű leánytestvére Daróczy vagy Túnyogi Emőcshöz ment férjhez, s vele Túnyog fele egyideig idegen kézre került.[4])

I. János, melléknevén Nagy János 1335-ben Túnyognak másik felét, a mely szintén női ág kezére került, Túnyogi Mihály helyett kiváltja.[5]) 1333-ban egy oklevélhamisító ellen tiltakozik.[6]) 1341-ben Csiszér nevű, a Kraszna forrásánál eső birtokát,[7]) 1346-ban csányi, 1348-ban (szilágy-) csaholyi és kenei, 1350-ben paládi jószágait védi.[8]) 1352-ben visszanyerte a Margita mellett eső Rof vagy Roff falut.[9]) 1345-ben zálogba vette a szabolcsmegyei Varsány kétharmadát s vele együtt nyakába vett egy jókora pert a Buthkay családdal.[10]) 1347-ben Túnyognak azon felét, mely nagynénje révén a női ág kezére jutott, visszaszerzi.[11])

I. János szolnoki alispánja volt Szécsényi Tamás erdélyi vajdának, s nagy szolgálatot tett neki, úgy hogy ez Száraz-berken és Simán szép jószággal jutalmazta meg,[12]) sőt azt is megtette, hogy egyik hidaskocsordi jobbágya érdekében közbenjárt Magyar Pálnál.[13])

Klára, I. János testvére, Kis-Czudar Péter neje, I. János fiaitól csak nagy utánjárással 1381-ben tudta megkapni leánynegyedét.[14])

---

[1]) F. V/2. 417. (Az V/1. 73. 1. közölt hibás). — [2]) F. V/3. 84.; Kub. I. 141. — [3]) Kubinyi I. 181. — [4]) Tört. Tár, 1889. 539. — [5]) F. VIII/4. 95. — [6]) A. III. 9. — [7]) F. VIII/4. 543., 519.; A. IV. 145. — [8]) F. IX/1. 451.; Tört. Tár, 1889. 540., 541. — [9]) U. o. 542.; v. ö. F. V/1. 85. — [10]) Tört. Tár, 1889. 538., 539., 541. — [11]) U. o. 539. — [12]) A. IV. 4., V. 195., 204. — [13]) F. VIII/4. 644—45. — [14]) Tört. Tár, 1889. 544., 545., 552., 731. 735.

IV. Lázáry-ág.

Legrégibb birtokáról, a Szatmár-Németi mellett eső Lázáriról s a belőle kiszakadt Lázáry családról nevezzük ekként. Leszármazása ez:

- I. Rafael 1216.
  - I. Tamás [1])
    - II. Rafael [1]) (Rafain) 1261. *a Vasváry család őse*
      - III. Tamás [3]) 1284.
        - László [9]) 1351.
        - VI. Tamás [10]) 1324–49.
        - Mihály [10]) 1324.
        - N. leány [11]) 1349. özvegy ~ Szalánczy János
      - Pál [3]) 1284–1313.
        - V. Tamás [8]) 1333–49.
  - I. Gábor (Gáborján) [1]) 1261–68.
    - II. Tamás [2]) 1265–99. *a Lázáry család őse*
      - II. Miklós [4]) 1310–13.
      - II. János [5]) 1319–45.
    - I. Miklós [2]) 1284–99. szatmári főesperes
    - I. János [2]) 1284–98.
      - II. Gábor [6]) 1310–23. *a Surányi család őse*
        - Sebestény [7]) 1347.
      - III. János [6]) 1311–21. ~ Anna
      - I. István 1311–23. *a Csarnavoday család ősei*
        - Miklós [7]) 1347.
        - II. István [7]) 1347.
      - IV. Tamás [6]) deák 1311–47. *a Csarnavoday család ősei*
      - György, [6]) 1311–23.
      - Fülöp, [7]) 1347–51.
      - Jakab, [7]) 1347–49. váradi kanonok

[1]) Z. I. 11. — [2]) Z. I. 91–92. — [3]) Z. I. 55. — [4]) Z. I. 141. — [5]) Z. I. 163. — [6]) Z. I. 248. — [7]) F. IX/1. 604. — [8]) Balássy: A zámi és ohati apátságok. 37. — [9]) Z. II. 461. — [10]) A. II. 172. — [11]) Z. II. 357.

Ez ág főként Szatmármegye északkeleti részén, továbbá Ugocsa- és Beregmegyékben terjeszkedett, úgy hogy ez volt a Káta-nemzetség legkeletibb ága. Új falvak telepítésével és Tamás várának építésével szerzett érdemeket.

I. Rafael ispán 1216-ban Szatmártól északkeletre, Mikola mellett, a Túr vizén egy malmot, Mikolától nyugatra pedig jókora darab földet bírt.[1]) Éppen ebből következik, hogy Bábony, Lázári, Sár és Homok falvak már ekkor birtokában voltak.

I. Gábor, vagy másként Gáborján (Gáborian) 1261-ben I. Tamástól származó unokaöcscsével, II. Rafaellel vagy Rafainnal úgy osztozik meg, hogy ő kapja Lázárit, II. Rafael ellenben Sár és Homok falvakat, Bábony (Ugocsam.), Miske (Miküse, Mikse, s ebből hangugratással Miske, Lázári és Vasvári közt feküdt Szatmármegyében), Paszab (Szabolcsm.), Ősi (Biharm.) és Márok-Papi osztatlanok maradtak.[2])

Folytatták az osztozkodást III. Tamás és Pál (II. Rafael fiai). Ezek úgy egyeztek ki 1284-ben II. Tamással, hogy ők Paszabot és Ősit, továbbá Miske falunak az erdőség felé eső részét kapták, ellenben III. Tamás és testvérei Bábonyt és Márok-Papit, továbbá Miskének a síkság (vagyis Lázári felé) eső részét.[3])

Ez osztályok következménye lőn, hogy II. Rafaeltől származott a Paszaby, utóbb Vasváry család, ellenben II. Gábor a Lázáry, Csarnavoday és Surányi családok őse lőn.

Pál 1313-ban fogott bíró volt a Gút-Keled nem Diószegi-ágának kibékülésénél.[4]) Ugyanez időtájt a Semjéni családot 6 márka adósság lefizetéséről nyugtatta.[5]) Fia, V. Tamás, 1333-ban Paszaby, 1347—51. években Vasváry nevet visel. 1333-ban Batiz-Vasvári határait járatja meg,[6]) s utóbb ide költözött. 1340-ben szerződésre lépett a Zámmonostori- és Ősi-ágakkal Benedekfia István javainak visszaszerzésére és csakugyan megkapta Ősi és Malomszeg felének harmadát.[7]) 1349-ben I. Gábor ivadékától megkapja a téglából épült

---

[1]) F. VII/3. 20. — [2]) Z. I. 11. — [3]) Z. I. 55. — [4]) A. I. 297. — [5]) H. O. VIII. 371. — [6]) F. VIII/3. 520. — [7]) Balássy i. m. 37. és F. VIII/7. 329.

Tamásvárának felét és Halmi felét.[1]) 1351-ben Kökényesdet szeretné visszaváltani.[2])

Visszatérve I. Gáborhoz, őt 1268-ban mint Batiz-Vasvárival szomszédos nemest, tehát mint Lázári urát említik.[3])

Fia, I. Tamás, Fehetehalom védelmében segítette V. Istvánt, 1273-ban pedig a cseh háborúban, Laa vára alatt, tüntette ki magát; jutalmúl kapta a Bábony (ma Tamás-Várallya) mellett eső Halmi és Kökényesd falvakat.[4]) A mai Tamás-Várallya felett levő hegyen várat épített,[5]) s azt róla Tamásvárának, az alatta levő falut Tamásváralljának nevezték el. 1291-ben I. Tamás megerősítést nyert Halmi birtokában.[6]) Testvére, I. János, 1296-ban bebizonyítja, hogy az ugocsamegyei Tisza-Keresztúr V. István és IV. László királyok adományánál fogva az övé.[7]) 1284-ben testvéreivel, I. Miklóssal, a későbbi szatmári főesperessel, és I. Tamással együtt a Várday családdal perelt. 1299-ben kiegyezett a Márok és Surány közt eső vitás földre nézve.[8])

II. Miklós 1310-ben megmentette családját attól, hogy Lázáriba idegen üljön bele. 1310 előtt unokatestvére, II. Gábor, egy nemes embert börtönbe vetett s két lovát elvette. E miatt a bíróság elé idézték, de nem jelent meg s elégtételt nem szolgáltatott. Elvették tehát tőle Lázári harmadát. Ezt II. Miklós váltotta ki a bíró és a kárvallott kezéből, 50 márkát fizetvén érte. 1313-ban, könyörületből a nagyon elszegényedett II. Gábor iránt, még 50 márkát fizetett II. Gábornak ekként elvesztett Lázári birtokáért.[9])

II. János 1319-ben meghatároltatja Bábony, Halmi, Pázsit és Kökényesd nevű falvait.[10]) 1323-ban nagy bajba keveredett, mert az ugocsai és erdődi ispán Lázári, Darócz (Szatmárm.), Balazsér (Balasey, Beregm.) és Bábony (Ugocsam.) falvakban levő jószágait, mint királyi földeket, visszafoglalta, s nagy gondjába került II. Jánosnak, míg tulajdonjogát e jószágokra nézve bebizonyította és azokat csakugyan visszakapta.[11])

---

[1]) F. IX/1. 755. — [2]) Z. II. 461., 546. — [3]) W. VIII. 198. — [4]) Z. I. 34., 36. — [5]) Z. I. 56. — [6]) Z. I. 73. — [7]) H. O. VIII. 448. — [8]) Z. I. 65—66., 91—92. — [9]) Z. I. 141. — [10]) Z. I. 163. — [11]) F. VIII/2. 248.

Egyúttal Kökényesdre is szerzett új megerősítő levelet.[1]) Az erre szükséges sok költséget nem tudta másként előteremteni, mint hogy 1324-ben Várad-Ősinek azon felét, mely Benedekfia István után reá szállott, 40 márkáért és egy Peleuka nevű, Bihar-Derecske mellett eső földért eladta.[2]) 1323-ban osztozott unokatestvéreivel (l. alább). 1341-ben Szatmár-Németi várossal Lázári határaira nézve kiegyezett.[3]) 1342-ben pedig a Várday családdal perelt Surány határai miatt.[4])

II. János fiait Várad-Ősi eladásánál,[2]) Puszta-Darócz és Kökényesd zálogbavetésénél említik.[5]) Leánya 1349-ben Szalánczy János özvegye, tiltakozott az ellen, hogy Balazsér (Balasey) falut, a melyet leánynegyed fejében kapott, atyja és testvére adósságáért elvegyék.[6])

I. János fiai közűl miként vesztette el II. Gábor Lázári harmadát, említők. Ugyancsak e II. Gábor 1311-ben márokpapii birtokát szerette volna eladni, de III. János, István, IV. Tamás és György nevű testvérei tiltakoztak ez ellen.[7]) 1323-ban II. Gábor, III. János, I. István, Tamás és György osztályra léptek unokatestvérükkel, II. Jánossal; ennek átengedték: Lázári, Bábony és Tamásváraljya falvakat Ugocsában, maguk pedig megtartották a beregmegyei Papi, Fejércse és Csarnavoda (ma Csaroda) falvakat.[8]) Később aztán I. János fiai maguk közt folytatták az osztozást. Ez 1347 előtt történt osztályról csak annyit tudunk, hogy II. Gábor fia, Sebestény, és I. János legifjabb fiai, Fülöp és Jakab, a ki váradi kanonok vala, együtt vették ki örökségüket: Papi, Surány, Fejércse, Csarnavoda, Balazsér beregmegyei és Keresztúr ugocsamegyei falvakban. 1347-ben azután Sebestény is elvált nagybátyjaitól s az osztály alkalmával neki jutott Papi és Fejércse déli és Surány északi fele, ellenben Csarnavoda és Keresztúr nyugati, valamint Balazsér déli fele Fülöpé és Jakabé lett.[9])

III. Jánosnak neje, Anna, 1321-ben férje javára lemondott hitbéréről és hozományáról,[10]) a mi annak jele, hogy nem volt gyermeke.

---

[1]) Z. I. 226. — [2]) A. II. 172. — [3]) Z. I. 613. — [4]) Z. II. 41. — [5]) Z. V. 392., II. 461. — [6]) Z. II. 357. — [7]) Z. I. 132. — [8]) Z. I. 248. — [9]) F. IX/1. 604. — [10]) Z. I. 197., 203.

IV. Tamás deák (Litteratus), Fülöp és Jakab 1349-ben Tamásvárának és Halminak felét átengedik harmadunokaöcscsüknek, V. Tamásnak.[1])

* * *

Több ággal közös, ősi jószágai voltak a Káta nemzetségnek, mint az előadottakból kitünik: Káta, Zámmonostora és Várad-Ősi.

* * *

Czímere után ítélve a Dengelegi Pongrácz család is a Káta nemzetség sarja. De eddigelé nem került elő okleveles adat, mely ezt igazolná.

*Katapán, Katpán l. Koppán.*

# KÉK-IVÁN.

E nembeli Györkfia Györk 1303-ban egyik, nőágon való rokonának, Barnabásfia Ivánkának ajándékozta Ocrad és Mirhószeg (Mirohseg) nevű, vett földeinek harmadát a dunaföldvári konvent előtt.[2]) A birtokok ma ismeretlenek.

# KEMÉNY.

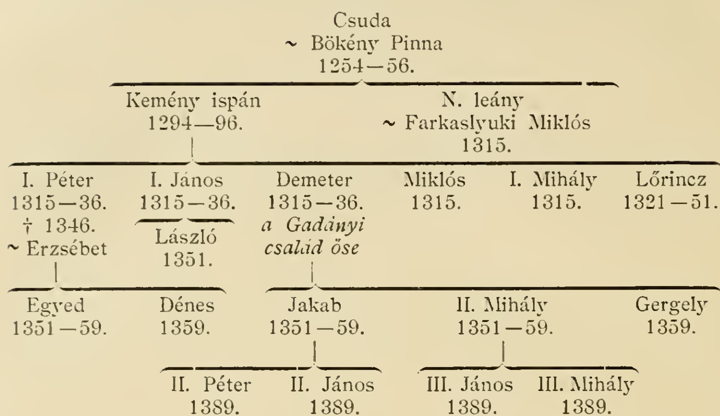
*(Kemen.)* [3])

A hajdan Tolna- most Baranyamegyében eső jánosi völgyben lakott (Pécsváradtól nyugatra, a mecsekháti járásban). Nevét a XIII. század végén élő Kemény ispántól vette. Ennek nevét sokáig őrizte a tőle telepített s a mai Jánosi határában feküdt falu, melyet nevéről Keményfalvának, másként Kis-Jánosinak hívtak.[4])

---

[1]) F. IX/1. 755. — [2]) A. I. 70. — [3]) V. ö. Z. I. 149., IV. 396. — [4]) Z. V. 145.

A közélet terén nem fordul elő. Leszármazása:




Csuda neje, Bökény Pinna, 1256-ban kapja meg leánynegyed fejében Jánosi egy részét.[1]) Ez aztán később fiára, Kemény ispánra szállott.[2])

Kemény ispánnak 1294—96. években a Jánosihoz közel eső Farkaslyuk helységben 2 jobbágya lakott.[3])

Csudának ismeretlen nevű leánya Farkaslyuki Miklóshoz ment férjhez és magával vitte Farkaslyuk helység egy részét. Ehhez azonban Kemény leszármazói még 1389-ben is jogot tartanak.[4])

I. Péter, Demeter Miklós és I. Mihály 1315-ben úgy osztoztak meg I. János testvérükkel, hogy maguknak tartották szerzett birtokukat, a Jánosival szomszédos Ligetfalut, I. Jánosnak pedig átengedték az örökölt jánosi részt, csakhogy I. Jánosnak még egy 8 márka értékű lovat kellett ráfizetnie.[5])

1336-ban I. Péter, I. János, Demeter és Lőrincz megígérték a pécsi káptalannak, hogy a nála zálogba tett jánosi részt, senki másnak nem fogják eladni, hanem csak a káptalannak. A káptalan pedig a zálogkiváltás határidejét meghosszabbítja.[6])

---

[1]) Z. I. 7—9. — [2]) Z. V. 196. — [3]) W. VIII. 334. — [4]) V. ö. Z. I. 149., IV. 396. — [5]) Z. I. 149. — [6]) Z. I. 504.

Lőrincz 1321-ben királyi ember volt és több zselizségi nemest a király elé idézett.[1]) 1346-ban arról vádolták, hogy testvérét, I. Pétert megölte, s e miatt a király keményfalvi birtokát el is adományozta,[2]) de kegyelmet kellett hogy nyerjen, mert 1351-ben is él.

Ez évben Lőrincz és unokatestvérei közűl Egyed, László, Jakab és Mihály Jánosinak azon részét, mely nagy-, illetőleg szépanyjukról maradt rájuk, odaadják a pécsi káptalannak, ez ellenben odaadta nekik Gadány (Pécstől délnyugatra) egy részét és fizetett nekik 40 márkát, oly kikötéssel azonban, hogy a káptalannak hadakozó nemes jobbágyai lesznek.[3]) 1359-ben e cserét I. Péter özvegye, továbbá Dénes és Gergely jóváhagyják.[4])

II. Péter, II. János és III. Mihály 1389-ben »Kemény nembeliek«-nek iratnak és tiltakoznak az ellen, hogy Farkaslyuki Miklósnak fia, Fakó János, farkaslyuki birtokát a pécsi káptalannak ajándékozta, mert e jószág Fakó János anyja után őket illeti.

Ugyanekkor e Fakó Jánost nagybátyjuknak, »patruus«-nak nevezik, s ez arra mutat, hogy Fakó János leánytestvére nagyatyjuknak, Demeternek volt neje.[5])

## KINIZS.

### *(Kynis.)*

Egyetlen Mikcse (Micxa) vagy Micske nevű tagja ismeretes. Ezt 1256-ban és 1263-ban IV. Béla király a jászai prépostság abaújmegyei jószágainak meghatárolásával bízza meg s Mikcse e megbízást teljesíti is.[6]) Éppen e megbizatások mutatják, hogy Mikcse maga is abaújmegyei ember volt s hogy nemzetsége nevét az abaújmegyei Nagy- és Kis-Kinizs falvak őrzik.

Mikcse atyját Czipriánnak, magyarosan Czibirjénnek

---

[1]) Z. I. 191. — [2]) Z. II. 195. — [3]) Z. V. 198—99. — [4]) Z. V. 196. — [5]) Z. IV. 396. — [6]) F. VII/5. 317., IV/3. 147., 192.

hívták. Maga Mikcse 1271 előtt meghalt és hernádkércsi részint adományos, részint vett birtoka rokonaira, Andrásfia Jánosra és Mátyásfia Gyulára szállott.[1]) Sajnos, az oklevélből nem tűnik ki, fi- vagy női-ágon voltak-e rokonai János és Gyula? s így az első Kinizsyeket nem köthetjük hozzá a Kinizs nemzetséghez.

## KOLCS.

*(Kooch, Koch.)*

A zemplénmegyei Kolcs-Hosszúmező tartja fenn emlékét, mert e falut éppen e nemzetségről nevezték el Kolcs-Hosszúmezőnek. Azon ritka nemzetségek közé tartozik, melyeknek tagjai a névadó őstől mind leszármaztathatók, mert az oklevelek a következő lapon látható részletes nemzedékrendet őrizték meg.

Kolcs fiai állítólag (Szirmay szerint) 1278-ban osztoztak meg Tussa, Ujfalu zemplén- és Kolcs szatmármegyei falvakban.[2]) Ez állítás azonban legalább is a szatmármegyei Kolcsra nézve hibás, mert ez 1278-ban a Kaplyon nem Károlyi-ágának kezén volt. Ellenben bizonyos, hogy Kolcs fiai 1300 táján a Kazsuy családdal együttesen pereltek s egy ízben a birságot nem fizették le.[3])

I. János 1289-ben királyi ember volt abaujmegyei nemesek perében.[4])

Markalf 1306-ban Petnefia Pétertől kapta a zemplénmegyei (Rákócz mellett eső) Föl-Visnyót, mert e Péternek hű embere vala.[5]) Másik két testvére, Bod és Mok 1312-ben szintén Petnefia Péter szolgálatában állottak, a rozgonyi csatában Csák Máté ellen harczoltak s egyik szolgájuk ott esett el. Uruk, Petnefia Péter, 1313-ban a mai Bosnyicza határában eső Radványszeggel jutalmazta meg őket.[6]) 1324-ben Bod, Mok, Markalf, I. Imre, III. János, Dancs és Péter roppant,

---

[1]) H. O. VIII. 126. — [2]) F. VII/3. 81. — [3]) H. O. VII. 329. — [4]) W. XII. 479. — [5]) A. I. 115. — [6]) Z. II. 3.

Koles

- Bód [1]) 1310–37. *a Tussai Bódfi család őse*
  - II. Ábrahám [1]) 1335–43.
  - László [1]) 1335–45.
  - I. Péter [1]) 1335.
  - István [1]) 1335.
- Mok [1]) 1330–43. *a Tussay család őse*
  - II. Jákó [1])
  - Márk [1]) 1335–1357.
  - Antal [1])
- Markalf [1]) 1306–24. *a Hosszúmezey család őse*
  - II. János [2]) 1324–29. ~ Rákóczy Csala
    - Demeter [2]) 1335.
      - V. János [2]) 1350.
    - IV. Miklós [2]) 1335.
    - Barnabás [2]) 1350.
    - Benedek [2]) 1350.
  - I. Miklós [1]) 1324–43.
- I. János [1]) 1289–1310.
  - I. Imre [1]) 1234.
  - Szőke II. Miklós 1335–43.
    - IV. János [1]) 1335.
    - II. Imre [1]) 1335.
- Balázs [1]) 1310.
  - Danes [1]) 1324–35.
  - III. Miklós [1]) 1335–44.
- I. Jákó [1])
  - III. János [1]) 1324.
    - I. András [1]) 1335.
- I. Ábrahám [1])
  - II. Péter [1]) 1324. *az Ujfalusy család őse*
    - II. András [1]) 1335.

[1]) A. III. 230. — [2]) A. IV. 303.; A. V. 40.

emberölésig és gyújtogatásig fajult veszekedések után kibékülnek a Buthkay családdal.[1])

Kolcs fiai közűl legtovább élt Mok, a ki 1337-ben Boddal együtt fogott bíró volt két abauj- és sárosmegyei nemes perében. 1342-ben pedig Sirokay Miklós erdélyi vajdának szolgálatában állott.[2]) 1341-ben őt és II. Ábrányt fogta perbe a Gálszécsy család a Bazzához (ma Bosznyicza) tartozó Radványszegért s három évi pör után 1344-ben Moktól és II. Ábránytól e földet elég igazságtalanúl el is vették.[3])

II. János 1328-ban Rákóczy Balázsnak meghatalmazottja, a következő évben pedig unokatestvérével, Dancscsal együtt a Körtvélyes mellett eső Aracs falu határaira nézve Rákóczy Balázsnak eskütársa vala.[4]) Később aztán kitünik, honnan volt II. Jánosnak e nagy barátsága Rákóczy Balázszsal. Onnan, hogy II. János Rákóczy Csalát, Balázs nőtestvérét bírta nőül és így sógorok voltak.[5]) De a nagy barátság nemsokára felbomlott s 1335-ben Rákóczy Balázs arról vádolja Kolcsnak összes akkor élő fiait, unokáit és szépunokáit, hogy Kucsin és Gyapolkuta nevű erdőségi falvait elfoglalták.[6])

Radványszeg elvétele 1342-ben a Szécsy családdal való perbe kergette I. Miklóst és Szőke (II.) Miklóst, mert a határjáráskor a Szécsy család Al- (ma Kolcs-)Hosszúmező egy részét is Bazzához, illetőleg Radványszeghez akarta csatolni. Ujfalusy Péter (I. Ábrány fia), Márk (Mok fia) és III. Miklós (Balázs fia) unokatestvéreiket ez ügyben segítették.[7])

1344-ben ugyancsak I. Miklós és Szőke II. Miklós, továbbá Bod fia László és III. Miklós a Hosszúmezőhöz tartozó bodrogi erdőség, 1345-ben 3 alhosszúmezei jobbágy erőszakos elvitele miatt pereltek a Szécsi (Gálszécsi) család-

---

[1]) F. VIII/6. 70. E roppant hibás kiadású oklevélben »Bod et Moch« nevek »Bano de Macho«-ra vannak ferdítve, s az sül ki, mintha Markalf macsovi bán lett volna, holott tudvalevőleg 1324-ben II. Garay Pál volt a macsovi bán, s Markalf ugyan messze járt tőle. — [2]) A. III. 339.; Z. II. 47. — [3]) Z. I. 628., II. 2—5., 123. — [4]) A. II. 380., 444. — [5]) V. ö. A. IV. 303., V. 400. — [6]) A. III. 230. Rákóczy Balázs embere, vagy a konvent jegyzője II. János fiait tévedésből I. János fiainak mondta vagy írta; e tollhibát azonban későbbi oklevelek segítségével könnyű kiigazítani. — [7]) Z. II. 21—25.

dal.[1]) I. Miklós és Ujfalusy II. Péter 1342-ben a Kis-Azary család fogott bírái,[2]) 1343-ban I. Miklós és Szőke II. Miklós unokaöcscseiknek, II. János fiainak meghatalmazottjai valának.[3]) I. Miklós 1352-ben Szinnyei, másként Fricsy János tisztviselője és meghatalmazottja volt.[4])

II. János fiai 1343-ban Körtvélyes elidegenítése ellen tiltakoznak; s 1351-ben is annak védelmével foglalkoznak.[5]) 1350-ben azonban Körtvélyesnek egy részét nagybátyjuknak, Rákóczy Balázsnak visszaadták, mert különben is az egészet tőle kapták.[6])

Tussay Márk, Mok fia, 1357-ben a sislóczi, ungmegyei nemesek mellett tanúskodott.[7])

A nemzetség nagyon szétágazván, gyorsan más és más családneveket vett föl.

## KOMPOLT.

*(Cumpolth.)*

Egyetlen ismert tagja, Vak Andornok, II. András király korában élt és a füzéri várat bírta, a hozzátartozó uradalommal együtt, de ezt a királynak eladta.[8])

## KOPPÁN.

*(Catapan,*[9]) *Catpan, Katpan, Kathpan,*[10]) *Kapan,*[11]) *Koppan,*[12]) kivételesen *Capatán, Capman,*[13]) *Ekli.)* [14])

Nevének különböző változatai mutatják, hogy még élt a nemzetségnév a XIII. és XIV. századbeliek ajkain s már is Koppánra változott. Nem csupán a Katapán-monostora

---

[1]) Z. II. 127., 160. — [2]) A. IV. 208. — [3]) A. IV. 303. — [4]) A. V. 512. — [5]) A. V. 399., 481—85. — [6]) A. V. 400. — [7]) A. VI. 529. — [8]) W. VIII. 256. — [9]) Vár. reg. 20. — [10]) W. VII. 278.; H. O. III. 8., VI. 102.; Knauz. I. 558. — [11]) H. O. VIII. 284. — [12]) W. XII. 693.; A. IV. 446. — [13]) W. VII. 204.; H. O. III. 20. — [14]) W. VII. 145.

helynév alakulására hivatkozhatunk tehát, hanem magára a nemzetségnév átalakulására, midőn azt állítjuk, hogy a régen Katapánnak írt nemzetséget ma Koppánnak kell ejtenünk.

A XIII. században annyira széllyel terjedt s oly számos ágat hajtott, hogy a közös ős legalább is a XII. század elején élt. A XII-ik században két, nagy méltóságra emelkedett egyházi férfiút találunk, a ki Katapán nevet viselt. Az egyik Katapán, Merkúr fia, 1138-ban székesfehérvári prépost vala; [1]) a másik 1190—98-ig birta ugyancsak a székesfehérvári prépostságot, az 1198—1216. években pedig az egri püspökséget.[2]) Melyik építtette a Bold. Szűz tiszteletére avatott, Rév-Komárommal csaknem szemben eső Koppán-monostorát [3]) s melyiktől nevezték el e nemzetséget? — bizonytalan.

A Koppán nemzetség tagjaiból alig lehet 3—4 s 2—3 ízre terjedő ágacskát összeszedegetni s valami gyenge szálakkal együvétartozásukat kimutatni. Könnyebb megértés kedvéért mégis, a mennyire lehet, összekötözgettük ez ágacskákat s betűrendben Bábolnai-, Bálvány-Szakállasi-, Ekeli-, Lovadi- s Millértövy-ágaknak neveztük el. Előbb ezekről, azután az egyes tagokról szólunk.

I. Bábolnai-ágak.

Nagyobb részük Tisza-Bábolnán Borsodmegyében lakott s ez közöttük négy részre volt osztva, azért nevezzük ekként.

A mint a következő oldalon látható, a leszármazás mindenütt igazolható; az pedig, hogy e négy nemzedék egy őstől származott, a birtok-osztályért folyt perekből következik.

I. Gergelynek 1259-ben a neje elengedi hitbérét.[4])

András és II. Gergely 1280 táján előbb az örökség igazságosabb felosztását kérték II. Jánostól, azután pedig borzasztó vádakat emeltek II. János ellen, mintha ez rabló-gyilkos és hamis-pénzverő lett volna.[5]) II. Gergely 1291-ben visszaszerzi a zarándmegyei Köbli falut.[6]) 1306-ban fogott bíró a Baár-Kalán nemzetség Baár ága és Kopasz nádor közt.[7])

---

[1]) Knauz. I. 97. — [2]) Fejérpataky: Kir. kancz. 92—93. — [3]) Csánki i. m. III. 505. — [4]) W. VII. 514. — [5]) W. XII. 673. — [6]) H. O. VIII. 308. — [7]) A. I. 106.

- N.
  - (?) N.
    - I. Gergely 1259. ~ Poky Olimpias, 1259.
      - András [2]) 1280 táján
      - II. Gergely 1280—1306. ~ N. ~ Buthkay N. 1319.
        - Koppán [5]) † 1337 előtt
        - N. leány [6]) 1325. ~ Karászy Sándor ~ Ders
  - (?) I. János ~ Ytois, 1267.
    - I. Miklós [1]) 1244—59. ~ Kaplyon Annus
      - II. János [3]) 1267—80. ~ Basztely Aglent 1290. özvegy
        - II. (Kemey) Miklós [7]) 1290—44.
          - Lőrincz [8]) 1343—44.
          - Benedek [8]) 1343—44.
          - III. János [8]) 1343—44.
          - N. leány [9]) 1332. özvegy ~ Bertóthy András
  - (?) N.
    - II. Miklós
      - Tamás [2]) 1280 táján
      - Péter [2]) 1280 táján
  - (?) N.
    - Gáspár
      - István [4]) 1325 előtt

[1]) W. VII. 178. — [2]) W. XII. 673. — [3]) F. IV/3. 428. — [4]) A. II. 194. — [5]) A. III. 461. — [6]) A. II. 222. — [7]) H. O. VIII. 284. — [8]) A. IV. 446. — [9]) F. VIII/3. 671.

Második neje 1319-ben még élt s már rég másnak neje volt.[1])

Koppánnak 1337 előtt magva szakadt. Tisza-Bábolna azon fele, mely az ő kezében volt, II. vagy Kemey Miklósra szállott.[2])

II. Gergely ismeretlen nevű leánya előbb Karászy Sándor szabolcsmegyei nemeshez, azután pedig 1325 előtt Dershez ment férjhez.[3])

A második nemzedéken álló I. Jánosnak özvegye 1267-ben még élt.[4])

II. Miklós 1244-ben Makariás ellen folytatott perben elvesztette azon negyven hold földet, mely az esztergommegyei (Dorog és Esztergom közt eső) Bajom helység keleti részén feküdt.[5]) Bajom déli oldalán azonban 1245-ben még birtokos volt.[6]) 1247 táján tanú volt nemzetségbelije, Bálián mellett.[7]) 1259-ben pedig mint Koppán-monostor kegyurát említik.[8])

II. János 1267-ben anyjának, Kaplyon Annusnak és nagyanyjának hitbére fejében odaadta nekik a komárommegyei Gyarmatot.[4]) Az e mellett eső Kápa falu azonban megmaradt birtokában.[4]) E Kápával szomszédos volt a régi Basztély (Boztheh) helység, ma Vasztil puszta. Nem csoda tehát, hogy II. János az egyik Basztélyi-leányt, Aglentet vette nőül.[9]) 1280 táján atyafiai igazságtalan osztályról, sőt utóbb rablógyilkosságról és hamis-pénzverésről vádolják.[10])

III. Miklós, a kit kortársai rendesen Kemeinek hívtak, 1290-ben még kiskorú volt, midőn özvegy anyja, az atyafiak beleegyezésével, eladta alsó-vasi (Koppán-monostortól nyugatra eső) birtokukat.[9]) 1311 okt. 5-én már Aba-Amadé fiai mellett kezeskedett, hogy a kassaiakkal kötött egyezséget megtartják.[11]) 1325-ben Gáspárfia István nevű atyafiának gyilkosság miatt lefoglalt tisza-bábolnai birtokát 30 márkáért magához váltja.[12]) 1332-ben özvegy leánya számára annak hitbérét

---

[1]) F. VIII/2. 240. — [2]) A. III. 461. — [3]) A. II. 222. — [4]) F. IV/3. 428. — [5]) W. VII. 145. — [6]) W. VII. 204. — [7]) H. O. III. 8. — [8]) Czinár. Monast. II. 232. — [9]) H. O. VIII. 284. — [10]) W. XII. 673. — [11]) Szepesi kápt. lt. — [12]) A. II. 194.

követeli.[1]) 1337-ben Koppán nevű rokona birtokának eladott feléért (tehát Tisza-Bábolna negyedéért) 20 márkát fizetett, csakhogy egész Bábolna ura legyen.[2]) 1343-ban ugyancsak Bábolna feléért, melyet a későbbi Montaji család követelt, három fiával együtt átengedte a Bábolnától északra eső Montaj falut (ma puszta).[3])

1341-ben II. Miklós Kápa nevű birtokát elcserélte az abaújmegyei (Rozgony mellett fekvő) Hidvégért.[4]) 1344-ben pedig fiaival együtt megígéri Magyar Pálnak, hogy ha komárommegyei konkolyi birtokukat vissza tudja szerezni, azt csakis neki adja el.[5])

II. Miklós fiai 1280 táján igazságosabb osztályt kérnek II. Jánostól.[6])

Gáspár fia István 1325 előtt valami gyilkosságért bábolnai jószágát vesztette el.[7])

II. Bálvány-szakállasi-ág.

Azért hívjuk ekként, mert a Rév-Komáromtól északnyugatra eső Bálvány-Szakállas falut ez ág Bályán nevű tagjáról nevezték el Bályán-Szakállasnak,[8]) s ebből épúgy lett könnyebb kiejtés kedvéért Bálvány-Szakállas, mint a régi őrényből örvény.

Három ízt ismerünk belőle:

| | Csépán | |
|---|---|---|
| Tamás 1247. | Bályán 1247–68. | Apor † 1247 táján |
| György 1260–68. | | |

Tamás és Bályán 1247-ben Gadóczczal határos birtokosok, tehát a mai Keszegfalvának urai voltak.[9]) Ugyancsak 1247 táján számos tanúval igazoltatják, hogy elhúnyt testvérükkel, Aporral kötött osztozkodásuk alkalmával Apornak Káva (ma puszta) jutott, de a rajta lakó négy szabados ember nem volt Aporé.[10])

---

[1]) F. VIII/3. 671. — [2]) A. III. 461. — [3]) A. IV. 381. — [4]) A. V. 113.; v. ö. 597. — [5]) A. IV. 446. — [6]) W. XII. 673. — [7]) A. II. 194. — [8]) Csánki i. m. III. k. 512. — [9]) Knauz. I. 370. — [10]) H. O. III. 8–9.

Bályán 1260-ban unokaöcscsével, Györgygyel megosztozott. Szakállason és Káván levő szántóföldeiket, tömérdek halászó vizeiket és kaszállóikat két részre osztották.[1]) 1268-ban Bályán birtoka Vár-Örssel (a mai Duna-Ujfaluval), továbbá Megyercscsel, Györgyé szintén Megyercscsel volt határos.[2]) Bályántól és Györgytől származnak le a Bálvány-Szakállasi, Kávai és Véki előneveket viselő Harcsa, Keszeg és Posár (Ponty) nevű családok, de az összeköttetés eddig ismeretlen. Szakállasi Posár György ispán 1308-ban megszerzi Véket,[3]) de vajjon egy-e az 1260-ban már előforduló Györgygyel? — bizonytalan.

III. Ekeli vagy ekli-ág.

A Komáromtól nyugat-észak felé eső Ekel falut birta, s azért megtörtént, hogy már 1243-ban »Ekli« nemzetségnek nevezték[4]) tagjait. Nemzedékrendje ez:

I. Ótomány (Oltmann)
~ N. 1228.

| | |
|---|---|
| Keczel<br>† 1244 előtt<br>~ Benedikta | I. András<br>1228—47. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Czene<br>1256—74. | Gergely<br>1261—97.<br>mosonyi esperes,<br>esztergomi<br>kanonok | István<br>1261. | Benedek<br>1261. | II. Ótomány<br>1261—90. |
| György<br>1297. | | | | |

I. Ótomány neje 1228-ban hitbérét ifjabb fiának, I. Andrásnak hagyja.[5])

Keczel 1244 előtt magtalanúl húnyt el. Özvegye hitbére fejében I. Andrástól 60 márkát kap.[6])

I. Andrástól 1239-ben perben állott a garam-szentbenedeki apáttal, mert ezen apátság Szántó nevű faluban (most puszta Nemes-Ócsa mellett) eső földjét a maga örökségének tartotta. Meggyőződvén az alországbíró előtt az apátság jogáról, a földet annak visszaadta. Az alországbíró ekkor Vágközinek írja, tehát a Vág és Duna közén, Ekelen lakott.[7]) 1241-ben szívesen fogadta egyik atyafiának, Martonosfia

[1]) H. O. VI. 101—102. — [2]) Knauz. I. 553., 558. — [3]) A. I. 147.: v. ö. F. IX/6. 75. — [4]) W. VII. 145. — [5]) W. VI. 478. — [6]) W. VII. 180. — [7]) Knauz. I. 332—33.; Vágközre v. ö. W. IX. 90.

II. Andrásnak, a tatárok elől Erdélyből hozzá menekülő nejét s azért ez hálából 1243-ban neki ajándékozta hitbérét.[1]) 1244-ben kifizeti Keczel özvegyét.[2]) 1247-ben pedig Gadócz eladásában vesz részt.[3])

Czene és Gergely 1261-ben együttesen veszik ki osztályrészüket Ekelen és Lak-Szakállason, István, Benedek és II. Ótomány szintén együtt. A szántóföldeket és kaszállókat öt részre osztották s ebből $^{2}/_{5}$ jutott Czenének és Gergelynek, $^{3}/_{5}$ ellenben Istvánnak és társainak. A számos halfogó és szolga szintén ily arányban oszlott el.[4])

Czene 1256-ban egy Duha nevű, Csallóközön, Nyék faluban birtokos ember mellett tanúskodik.[5]) Ugyanőt 1268-ban kétszer is említik mint Vár-Bogyával és a komáromi várhoz tartozó Szakállassal szomszédos birtokost.[6]) Ugyanő 1270 táján Pelbárthidi Kozmával perel s a fogott bíróságnak a somogymegyei Csicsalon kell tanácskoznia ügyükben.[7]) 1274-ben Ócsa vágközi (csallóközi) falu egy részét zálogba veszi Tomaj Sámod leányaitól.[8])

1290-ben Gergely már mosonyi főesperes vala és II. Ótománynyal együtt beleegyezett Vas birtok eladásába.[9]) 1294-ben e Gergely (Frater Ceney) esztergomi kanonok s esküt tesz az esztergomi érsek és a Szent-Tamás prépostság jogainak védelmére.[10]) 1297-ben ő és Czenétől származott unokaöcscse, György, visszakapják a Dodvágon, Ekel mellett levő Lőgör nevű halastavat.[11])

Ez Ekeli-ágból származik az Ekeli Ivachon vagy Ivácsonfi család. De az összeköttetés egyelőre nem állapítható meg.

IV. Lovadi-ág.

A Koppán-monostorral szomszédos Lovad, régen Loal vagy Loval volt ősi birtoka. Szerfölött nehéz vérségi összeköttetését meghatározni s azért csak e hozzávetőleges származást adjuk:

---

[1]) W. VII. 145. — [2]) W. VII. 180. — [3]) Knauz. I. 370. — [4]) W. XI. 513. — [5]) H. O. III. 19. — [6]) Knauz. I. 555—56. — [7]) H. O. VII. 123. — [8]) W. IX. 90. — [9]) H. O. VIII. 123. — [10]) Knauz. II. 355—56. — [11]) W. V. 168.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | N. | | |
| I. Paulin ispán 1217. | | I. Jakab ispán 1217. | N. | N. |
| Sándor 1247. | (?) II. Paulin 1268. | | Tamás | Barnabás |
| II. Jakab 1276—97. | Frigyes 1276. † 1297 előtt | | János 1276—97. | László 1276—97. |

I. Paulin és I. Jakab ispánok (e nemzetséghez tartozók?) 1217 előtt kapták a Tatától keletre eső Tardost, de ezt 1217-ben visszavette tőlük a király s helyette a pozsonymegyei, Deáki és Szeli közt eső Berényt adta nekik.[1])

Sándor 1247-ben a Bálvány-Szakállasi-ág osztozkodásáról tanúskodik.[2])

II. Paulin 1268-ban Árpa és Bana mellett, tehát Lovadon volt birtokos.[3]) A 7 részre oszlott Árpa birtokban különben az egész Lovadi-ág is tulajdonos volt, de ezt 1276-ban II. Jakab, Frigyes, János és László eladták.[4])

II. Jakab 1296-ban a győrmegyei Nagy-Écsen 30 hold földet adott el.[5]) 1297-ben pedig atyafiaival Lovad, Halász és Izsap falvakban osztályra lép. Lovad keleti felét és Izsap harmadát ő kapta; Lovad nyugati fele, Izsap harmadával, Lászlónak jutott. Jánosnak, hogy Lovadon nem kapott részt, az egész Halász falut odaadták s azonkívül Izsap harmadát.[6])

V. Millértővy-ág.

Gönyővel csaknem szemben, a Kolos-Némától keletre eső Millértő faluban lakott. Biztosan csak e két ízt ismerjük belőle:

Pósa
János, 1247—68.

János 1247-ben a Gadóczot eladó Koppán nembeliek közt fordul elő.[7]) Ugyancsak ez időtájt a Bálvány-Szakállasi-ág osztályáról tanúskodik.[8]) 1268-ban Megyercstől délnyugatra birtokos volt.[9]) Állandóan »Janus«-nak írják.

---

[1]) Knauz. I. 214. — [2]) H. O. III. 8. — [3]) Knauz. I. 559. — [4]) F. VII/3. 76. — [5]) H. O. V. 80. — [6]) H. O. VI. 424. — [7]) Knauz. I. 370. — [8]) H. O. III. 8. — [9]) Knauz. I. 558.

1309—25 közt ismét előkerül egy Millértövy nevű nemes, a kinek atyja Pósa, nagyatyja Mihály, testvére János vala.[1])

Minden jel szerint ez is a Millértövy-ágból sarjadzott ki, de egyenes adatunk nincs reá.

VI. Egyes tagok:

Szeme
Eel, 1219.

Martonos
András
† 1241.
~ N. 1243.

I. Koppán
II. Koppán
1247.

Becse
Pergelin
1247.

Bálint

| I. Endre | II. János | Farkas | Benedek |
|---|---|---|---|
| 1247. | 1247. | 1247. | 1247. |

I. János

| Györe | Loránd | II. Endre |
|---|---|---|
| 1247. | 1247. | 1247. |

István

| Pap János | II. Miklós |
|---|---|
| 1247. | 1247. |

I. Miklós
Pál
1247 táján

*a)* Szeme fia Eel 1219-ben egy Olduruh (magyarosan Ódor) nevű embert szolgálatába akart kényszeríteni, de perét elvesztette.[2]) Ha a váradi regestrumban csak sajtóhibából áll »Eel« »Ecl« helyett, akkor tulajdonkép nevét Ekl, azaz Ekelnek kell kiejteni.

*b)* Martonos fia Andrásról csak annyit tudunk, hogy 1243 előtt meghalt s neje 1241-ben a tatárok ellen Ekelre, Komárommegyébe menekült.[3])

*c)* II. Koppán (I. Kopán fia).

*d)* Pergelin (Becse fia).

*e)* I. Endre, II. János, Farkas, Benedek (Bálint fiai).

*f)* Györe, Loránd, II. Endre (I. János fiai).

*g)* Pap (Clericus) János és II. Miklós (István fiai).

---

[1]) H. O. VII. 281., 337., I. 104., 135. — [2]) Váradi regestrum. 20. szám. — [3]) W. VII. 145.

1247-ben eladják gadóczi jószágukat.[1]) Ezenkívül II. Koppán, Farkas, Pap János és II. Miklós, valamint

*h)* Pál (I. Miklós fia) 1247 táján tanúskodnak a Bálvány-Szakállasi-ág birtokosztályáról.[2])

* * *

A Koppán nem ősi birtokai, a mint az előadottakból kitűnik: Koppán-monostor, Lovad, Vas, Millértő, Izsap, Gadócz, Ekel, Lak, Szakállas, Bálvány-Szakállas, Keszegfalva és Káva valának.

*Korczán l. Kartal.*

*Koros l. Lipovnok.*

*Korzan l. Kartal.*

## KÖKÉNYES-RADNÓT.

*(Kukenus-Rennolth, Kukenus-Renold, Kukenes-Rodnold.)*

Hogy e kettős nemzetségnév első részét Kökényesnek kell kiejteni, régen ismeretes. Hogy a nemzetségnév második része, a mai hangtörvények szerint, Radnótnak mondandó, azt az 1312-ik oklevél »Kukekenes-Rodnold« kiírásán kivül[3]) mutatja, hogy a szabolcsmegyei Tuzsér falu egy részét 1344-ben, »Renolttusera«-nak, 1387-ben »Radnoldtusera«-nak írják;[4]) a kis-kiküllőmegyei Radnótnak 1288-ban »Rennolth«, 1411-ben »Radnolth« a neve;[5]) az egyik Putnokyt 1336-ban és máskor Renoldnak, 1363-ban már »Radnold«-nak hívják.[6]) Világos tehát, hogy a Reinold, Renolt név a magyar ajkakon már a XIV. században Radnótra változott át.

A Kökényes-Radnót nemzetség eredeti fészke Nógrádmegye délkeleti részén volt, s itt Kökényes falu őrzi emlékét.

[1]) Knauz, I. 370. — [2]) H. O. III. 8. — [3]) A. I. 270. — [4]) V. ö. Z. II. 580., IV. 326. — [5]) Orsz. lt. Dl. 28160. — [6]) F. VIII/4. 194.; Z. III. 218.

Az ettől északra eső Palotás falu hajdan, 1260-ban Mikod-Hatvana és Kökényes-Hatvana nevet viselt és így a Kökényes-Radnót nem két régi tagjának nevét tartotta fenn.[1])

A nemzetséget a Képes Krónika egybeállítója Spanyolországból származottnak és I. Béla Margit nevű nejével bejöttnek mondja.[2]) Mivel azonban Margit nem I., hanem III. Bélának volt neje, az egész állítás ingatag. Kézai nem tud róla semmit.

A nemzetség két jeles premontrei monostornak, a nógrádmegyei garábinak és a kökényes-monostorinak volt kegyura.[3]) A garábi monostor első szerzetesei, Mendinus székesfehérvári prépost kérésére, Lotharingiából, Valroi monostorból jöttek 1179 előtt.[4]) Ezekkel lehetett, már csak lakásánál fogva is, összeköttetésben a Kökényes-Radnót nemnek 1180 táján élő főembere, ezek tanácsán indulhatott követségbe III. Béla nejéért, Margitért Francziaországba, s ebből keletkezhetett a külföldi származás meséje.

A nemzetségnek ma már csak két ágát ismerjük: a Kökényes-monostorit és a Dobokait.

I. Kökényes-monostori-ág.

Három íz ismeretes belőle:

Kökényes
1228.

János
1246.

Radnót [5])
1312—15.
~ Kacsics N.

Kökényes 1228-ban a maros-tordamegyei széplaki uradalommal nyugat felől, a Széplak és Nagy-Sajó közt terjedő vonalon határos birtokos volt; tehát a tekei uradalom már kezén vala. Nevét »Coquinus«-nak írják.[6])

Jánost 1246-ban a nógrádmegyei Dengeleggel határos

---

[1]) W. VII. 537. — [2]) Hist. Hung. Fontes. II. 131. — [3]) Urkundenbuch z. Gesch. d. D. in Siebenbürg. I. 209.; A. II. 635. — [4]) Pauler: A magyar nemzet tört. I. 655. — [5]) E leszármazást az Orsz. It. Dl. 30294. sz. okl. adja elő. — [6]) H. O. VI. 22.

Palotás-Hatvan (ma Palotás) és Uzsa (ma puszta) helységek földesuraként említik, de atyját hibásan »Krukenus«-nak másolták le.[1])

Radnót fiatal korában Nógrádmegyében lakott. Itt ismerkedett meg a szintén nógrádmegyei Kacsics I. Mihály leányával s azt nőül vette. 1310-től kezdve azonban Erdélyben, hihetőleg Tekén vagy Szász-Erkeden lakott. Gyermekei nem lévén, öregségében egymásután kezdé birtokait szétosztogatni. 1312-ben a szolnokmegyei Ormányt és Kepesteleket ajándékozta sógorának, Kacsics Cseh Péternek.[2]) 1315-ben tekei uradalmából kiszakította Nyulast, Komlódot és Szász-Aknát és odaadta azt az erdélyi egyháznak, kikötvén az életfogytiglan való használatot.[3]) Még ez évben Banit (ma Banyicza) és Kozmatelkét is az erdélyi egyháznak ajándékozta,[4]) de valami ok miatt ez ajándékozása nem lépett életbe.

Radnót 1322 előtt halt meg. Roppant vagyonát 1322-ben ajándékozta a király másik sógorának, Kacsics Simonnak, az akkor nagy kegyben álló székely ispánnak. E vagyont alkották a nógrádmegyei Kökényes-monostora, Palotás-Hatvan és Bér; a külső szolnokmegyei Fokorú (ma puszta) és Tekerő, a középszolnokmegyei Róna, a belsőszolnokmegyei Ormány, Szemesnye s végre a Teke, Szász-Erked, Ida, Péntek, Ludvég, Banyicza, Szász-Akna, Komlód, Nyulas, Kozmatelke, Kamarás és Szombattelke kolosmegyei falvakból álló tekei uradalom.[5])

II. Dobokai-ág.

Hosszas hányattatás után Doboka vármegyében, Dobokavárfalván (vagyis a mai Dobokán) telepedett le, belőle származott a Dobokay család is, s azért neveztük el Dobokai-ágnak.

I. Mikod ispán fiai 1265-ben híven harczoltak V. István oldala mellett Feketehalomtól kezdve egész Isaszegig. Mikor aztán V. István király lett, megjutalmazta őket Dobokavárfalvával s a mellette eső Lozsárddal, továbbá Tordamegyé-

---

[1]) F. IV/1. 409. — [2]) A. I. 270. — [3]) Beke: Erdélyi kápt. lt. 22.; F. VIII/1. 574. — [4]) Beke i. m. 130. — [5]) Orsz. ltár. Dl. 30294.

ben az Aranyos mellett eső Kerekegyház és Igricztelek falvakkal.[1])

I. Mikod ispán

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Imre,[1]) 1265—85. | | | II. Mikod a szörényi bán [1]) 1265—1298. | |
| I. János [2]) 1286., † | Kata,[3]) 1300. ~ Monoszlay Egyed | | | |
| I. Miklós [4]) 1295—1317. | Demeter [4]) 1297—98. | I. Péter [4]) 1297—42. | Erzsébet,[5]) 1298. ~ Csente János | |
| III. János [8]) 1340—42. | (Hörcsök) II. Péter 1340—55. | András [8]) 1340. | Dávid [9]) 1342. | |
| II. János [6]) 1332—65. | László [6]) 1332—65. | II. Miklós [7]) 1340—65. | Lőkös [8]) 1340—65. | |

Imre különben még V. István erdélyi fejedelemsége előtt földesúr lett Erdélyben, mert IV. Béla neki ajándékozta Maros-Koppándot és az e mellett fekvő Ivánkatelkét. Ezeket azonban Imre élte végén, 1285-ben, alamizsnául az erdélyi püspöki egyháznak adta.[10]) Fia, I. János, 1286-ban ez ajándékozást jóváhagyta.[2]) E Jánosnak magva szakadt, mert nőtestvérének, Katának a leánynegyedet 1300-ban II. Mikod fiai adják ki.[3])

II. Mikod a Kökényes-Radnót nem legmagasbra emelkedett tagja, mert 1275—1276-ban félévig vagy nem sokkal tovább a szörényi bánságot viselte.[11]) Mint zászlós úr aztán Tordától nyugatra eső (Szentmiklós, Kerekegyház, Mészkő, Igricztelek) falvainak határán várat építtetett; de ezt 1285-ben a tatárok megvívták és a tordaiaknak ott elhelyezett kiváltságleveleit megsemmisítették.[12]) 1288-ban régi tartozást törlesztett II. Mikod bán. Még atyja fogadalmat tett, hogy a Szentföldre zarándokol s ott a hitetlenek ellen harczol, de ezt be nem válthatván, fiait bízta meg vele. Imre és II. Mikod is sokáig halogatták: utoljára is 1279-ben fölmentést kértek

[1]) H. O. VI. 240—41. — [2]) F. V/3. 332. — [3]) Száz. 1887. VIII. 45. — [4]) W. V. 179. — [5]) W. V. 313. — [6]) A. II. 635. — [7]) Tört. Tár. 1889. 536. — [8]) Beke i. m. 143. — [9]) Beke i. m. 29. — [10]) F. V/3. 310. — [11]) F. V/2. 262.; W. XII. 144., 135.; F. V/2. 340. Mikod bánságára és vitézi tetteire vonatkozó többi okleveleket is ismerem (H. O. VI. 174.; F. V/2. 496., VII/3. 83.), de ezek legalább is gyanúsak s azért adataikat nem használhatom fel. — [12]) W. IV. 332—34.

alóla Fülöp pápai követtől. Ez fölmentette ugyan őket, de oly kikötéssel, hogy legalább 50 márka ezüstöt ajándékozzanak valamelyik egyháznak. E fogadalom-megváltással is addig várakoztak, míg Imre meghalt, s végre II. Mikod belátván, hogy készpénzben 50 márkányi alamizsnát nem nyujthat, 1288-ban Tordától nyugatra, Szindtől délre eső szentmiklósi birtokát ez 50 márka fejében az erdélyi egyháznak ajándékozta.[1]) 1283-ban mint a nógrádmegyei Bágyonnal szomszédos földesurat említik. Tehát Mikod-Hatvana, a mai Palotás falu egy része, még kezében volt.[2]) 1294-ben II. Mikod lenn járt Baranyamegyében és nagyfalusi birtokát Kán III. Gyulának elzálogosította s egyúttal e rokonának egyik perében fogott embere volt.[3]) 1297-ben fiaival együtt eladja az alsófehérmegyei Jobostelkét.[4]) 1298 elején még egy nagyobbfokú birtokváltozást intézett el. Még 1298 előtt a garábi monostorból, mint annak kegyura, cserébe megkapta a kolosmegyei Szász-Lónát. Erre azonban az erdélyi püspöknek, a gyalui vár fentartása végett, nagy szüksége volt. Elkérte tehát II. Mikodtól és odaadta neki érte Maros-Ujvárt s a mellette eső Faludit három falu 1298-iki tizedével együtt. II. Mikod azonban megígéri, hogy ha Szász-Lóna birtokában a püspököt meg nem tudná védeni, akkor Almás faluból 100 márka érővel fogja kárpótolni.[5]) Nemsokára ezután II. Mikod Budára ment s ott végrendeletet tett. Végrendelete szerint dobokamegyei Jenő és Csobolyó falvait leányának, Erzsébetnek, Csente Jánosnénak hagyta.[6])

II. Mikod három fia, I. Miklós, Demeter és I. Péter 1297-ben Jobostelke eladásánál és 1298-ban Szász-Lóna és Maros-Ujvár cseréjénél fordúlnak elő együttesen.

I. Miklós 1295-ben már mint önálló férfi adja el az alsó-fehérmegyei Makótelke nevű (Maros-Bogát mellett eső) falut.[7]) 1300-ban ő és I. Péter nevű testvére véglegesen rendezik Imre leányának, Katának vagyoni kielégítését. A leánynegyeden kívül ugyanis atyja leányának, Katának hagyta

---

[1]) W. IV. 332—34. — [2]) H. O. VII. 184. — [3]) W. XII. 553., X. 162. — [4]) W. V. 179. — [5]) Urkundenbuch z. G. d. D. in Siebenb. I. 209. — [6]) W. X. 313. — [7]) W. V. 131.

Radnót falut. Azonban e falut II. Mikod bán eladta 50 márkáért és helyette Katának adta Doboka felét. Ők maguk 1298—1300 közt Maros-Ujvárt és Faludit odaadták Katának, illetőleg hatalmas férjének, és kaptak érte négy: Debren, Kis-Sólymos, Versentelek és Tizni nevű szilágymegyei falut. Végre 1300-ban mégis csak arra határozták magukat, hogy lemondanak inkább szilágymegyei összes javaikról, mintsem Maros-Ujvárról és Doboka feléről. Tehát a Katát illető leánynegyed fejében, továbbá Doboka feléért, Maros-Ujvár és Faludi falvakért, meg 40 márkáért átadják Monoszlay Egyednek: Dabjon (Domlyn, hibásan Zomlyn), Debren, Kis-Sólymos, Mon (ma is meglevő) és Versentelek, Mikótelek, Karvalytelek és Tizni, már elpusztult szilágymegyei falvakat.[1])

I. Miklós és I. Péter 1306-ban együtt vesztik el Poklostelek nevű dobokamegyei faluért folytatott perüket,[2]) 1311-ben együtt határoltatják meg Mészkő, Kerekegyház és Igricztelek nevű tordamegyei jószágaikat,[3]) 1313-ban együtt tiltakoznak a szentiváni nemesek ellen, a kik »Hushorou« nevű jószág határait az ő tudtuk nélkül járatták meg.[4])

I. Miklós 1310-ben I. Károly királyt oly szívesen vendégelte meg egregyi jószágán, hogy a király örömében I. Miklós javára megkettőztette az egregyi vámot,[5]) 1317-ben pedig a hűtlenek esztyéni (Szolnok-Dobokam.) jószágával ajándékozta meg,[6]) a miből világos, hogy I. Miklós 1316-ban nem csatlakozott Kopasz és társai lázadásához.

I. Péter túlélte I. Miklóst. 1332-ben unokaöcscseivel, II. Jánossal és Lászlóval együtt, a kökényes-monostori prépostság kegyura.[7]) 1338-ban már nagykorú fiaival együtt két évre zálogba adta az erdélyi püspöknek Maros-Ujvárt és Faludit, de, bár a püspök 2—3-szor meghosszabbította a kiváltás határidejét, I. Péter és fiai nem birták azt többé kiváltani, hanem kénytelenek voltak 1342-ben örök áron 230 márkáért eladni.[8]) Hörcsök vagy II. Péter nevű fia

---

[1]) Száz. 1887. VIII. 45. — [2]) Orsz. lt. Dl. 28574. — [3]) U. o. 30597. — [4]) U. o. 31064. — [5]) H. O. VII. 362. — [6]) Orsz. lt. Dl. 30363. — [7]) A. II. 633. — [8]) Beke i. m. 29., 132., 133.; v. ö. 211.

1355-ben Bánya-Bükk nyolczadát zálogosítja el az erdélyi püspöknek.[1])

I. Miklós fiai közűl II. János 1332-ben esküvel tisztázza magát az erőszakoskodás vádja alól.[2]) 1335-ben 30 márkányi adóssága törlesztésére dobokamegyei Moró, szolnokmegyei Szentgyörgy és tordamegyei Kék-Bükk falvakban levő jószágait ajánlotta fel Pál nándor-fehérvári püspöknek, de ez azokat nem fogadta el.[3]) Ugyanez évben 120 márkát a désvári domokosrendűek előtt készpénzben fizetett le Pál püspöknek.[4]) 1348-ban II. János vajdai ember volt,[5]) 1350-ben Lőkös nevű testvérével együtt Sombory Jakab javára tanúskodott.[6])

László és II. Miklós 1341-ben Szilágymegyében, Fürményes mellett birtokosok.[7])

II. János, László, II. Miklós és Lőkös 1340-ben Csobolyó falut odaadják Derzséért 1364—65-ben együtt pereltek a meszesi apátság kegyuraságáért, de perüket elvesztették.[8])

* * *

Mint az előadottakból kitünik, a Kökényes-Radnót nem Dobokai-ágának birtokai gyorsan változnak. Állandó jószágaik: Doboka, Lozsárd (1270 óta), Esztény egy része (1317 óta), Moró (1335-ben, Szolnok-Dobokam.), Egregy (1310-ben, ma Szilágym.), Almás (ma Kolosm.), Mészkő, Koppánd, Bányabükk ma is meglevő falvak és az elpusztult Kerekegyház Torda-Aranyosmegyében.

Kis ideig ez ág kezén volt: Dabjon, Debren, Mon, Versentelek, Mikótelek, Karvalytelek és Tizni Szilágymegyében, Jenő és Csobolyó Szolnok-Dobokamegyében, Szász-Lóna Kolosmegyében, Szentmiklós Torda mellett, Maros-Ujvár, Faludi, Maros-Koppánd, Makótelek és Jobostelke Alsó-Fehérmegyében, Radnót Kis-Küküllőmegyében, Nagyfalu Baranyamegyében és az ismeretlen Szent-György Szolnokmegyében.

---

[1]) Tört. Tár. 1896. 503. — [2]) A. II. 632. — [3]) Tört. Tár. 1889. 532. — [4]) Orsz. lt. Dl. 28897. — [5]) A. V. 183. — [6]) A. V. 404. — [7]) A. IV. 78. — [8]) Tört. Tár. 1889. 537., 547—48.

# LÁD.

*(Laad, Verbulchu.)*

Egy a Vér-Bulcs nemzetséggel, mert ugyanazon Amadé-fia Pál, a kit egy 1318-iki oklevél Vér-Bulcs nembelinek mond,[1]) egy 1340-iki levél szerint a Lád nemzetségből származott.[2])

Az oklevelek e tanúsága megegyezik krónikáinkkal, mert ezek előadása szerint a 6-ik vagy 7-ik honfoglaló vezér, Vér-Bulcs, a Balaton mellett telepedett meg; [3]) már pedig a Lád nemzetség birtokai, nevezetesen Lád, csakugyan a Balaton mellett estek. Lád, a nemzetség nevének fentartója, a Badacsony-hegy nyugati oldalán, Badacsony-Tomaj és Tördemicz közt feküdt.[4])

E szerint eredetére nagyon büszke s azt a honfoglaló ősökig felvivő nemzetség vala.

Első, okleveleinkben sokszor emlegetett tagja volt Bulcs: 1222—29-ben győri prépost [5]) és kir. kanczellár, 1229—41-ben csanádi püspök.[6])

Kétséges, e nemzetséghez tartozó férfiú volt-e azon Wrbouch, a ki 1273-ban a zalai ispán udvarbírája vala.[7])

Többi tagjait mutatja e tábla:

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| N. | | | | |
| Bata 1236. | Póka | | Péter | |
| Sándor 1258. | Amadé 1258. | | I. István 1258. | |
| Hippolit 1318. | I. Pál 1318—40. | | Lőrincz 1297—1313. | Radik 1297—1313. |
| | | | II. István 1340—44. | |

---

[1]) Zal. I. 149. — [2]) Zal. I. 367. — [3]) Hist. Hung. Fontes. II. 73., 127. — [4]) Csánki i. m. III. k. 76. — [5]) W. I. 250—52., VI. 476. — [6]) F. VII/5. 566.; Tkalčič: Mon. Ep. Zag. I. 65.; W. VII. 116. — [7]) Zal. I. 98.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Kázmér 1297. | Egyed 1297. | Adorján | Dénes | |
| András 1313—40. | | I. János 1297—1313. | Márk 1313. | Bulcs |
| Küsz II. János 1340. | | | Péter 1340. | II. Pál 1340. |

Bata 1236-ban a várföldek visszavételére kiküldött zalamegyei bizottság tagja volt.[1])

Sándor, Amadé és I. István 1258-ban Bulcs püspök atyafiaiként fordulnak elő s egy veszprémi malmot, 6 hold mellette eső földdel együtt eladnak Zaland veszprémi püspöknek.[2])

Lőrincz és Radik (hibásan Zorard) 1297-ben megölték az egyik tördemiczi nemest éppen akkor, midőn ez a ládi templomba ment. Büntetésből Tördemicz falut elválasztják a ládi egyház megyéjéből s ebbe Kázmér, Egyed és I. János is kénytelenek belenyugodni.[3]) Ugyancsak Lőrincz és Radik 1313 előtt a mai Gyula-Keszi egy részét (80 hold szántóföldet, két szőllőt és egy malmot) elzálogosították a hantai prépostnak és testvéreinek. Mivel még 1313-ban sem váltották ki, András, I. János és Márk az országbíró előtt késznek nyilatkoztak a kiváltásra és ezt az országbíró meg is engedi nekik.[4])

I. Pál 1318 előtt másodunokatestvérétől (frater patruelis), Sándorfia Hippolittól megvette annak veszprémi és fajszi birtokát, de azután 1318-ban azt, a magáéval együtt, eladta. E birtok Veszprém külvárosában levő 4 telekből, 44 hold szántóföldből és legelőből és a fajszi földdarabból állott. Ekkor »Vér-Bulcs« nembelinek írják.[5])

1340 előtt I. János (Adorján fia), András és Márk Gyula-Kesziben 1 malmot, 80 hold földet és 2 szőllőt, tehát ugyanazon birtokot, melyet 1313-ban mint I. István fiaitól elzálogosítottat visszaváltottak, eladták a veszprémi püspöknek és káptalannak. Azonban 1340-ben I. Istvánnak Lőrincztől származó unokája, II. István, azt, mint az örökségét,

---

[1]) W. VII. 23. — [2]) W. II. 311. — [3]) F. VII/2. 198. Roppant hibás közlésű oklevél, úgy hogy az értelmet csak nagyjából lehet kivenni. — [4]) A. I. 322—23. — [5]) Zal. I. 149.

visszakövetelte. A veszprémi püspök és káptalan pedig az eladók közűl még életben levő Andrást, és ennek fiát, Küsz II. Jánost, továbbá Márk fiát, Pétert, Amadé fiát, I. Pált és Bulcs fiát, II. Pált, mint I. János örököseit hívta fel a szavatosság teljesítésére. Ekként II. István és atyafiai közt per támadt. De 1340-ben kibékültek, s a veszprémi püspök és káptalan Andrást, II. Jánost, I. Pált, Pétert és II. Pált a további szavatosság alól feloldotta.[1]) Ekkor Lád nembelieknek irják őket.

II. István I. Károly és Nagy-Lajos királyoknak tett nagy szolgálataiért 1344-ben kapta Badacsony-Tomajt.[2])

*Leus l. Lőcs.*

*Lipó l. Lippó.*

## LIPOVNOK.

*(Lyponuk,[3]) Lipolnuk,[4]) Kurus.)* [5])

Annyiban szomorú nevezetességű nemzetség, hogy érdekében több hamis oklevelet koholtak s így a szokottnál nagyobb óvatossággal kell élnünk, hogy a nélkül is bonyolódott multját megismerjük.

Az oklevelek két ízben írják Lipovnoknak s egy ízben Korosnak. Ez arra mutat, hogy Lipovnok volt a nemzetség gyakoribb neve s ennélfogva mi is e néven ismertetjük.

A két nevezetű, Lipovnok és Koros, nemzetség egy, mert azon Drág, kinek fiait 1298-ban Koros nembelieknek írják,[5]) 1281-ben a Lipovnok nem tagja volt.[4])

Gyökeres nyitramegyei nemzetség s már a XIII. században annyira szétágazott, mint a mennyire csak egy-egy XVIII-ik századbeli felvidéki család szokott. A Nyitra mellett Berencsen volt mindegyiknek közös birtoka. Innen húzodtak föl egyes ágai a Nyitra felső völgyébe, Koros vidékére és

[1]) Zal. I. 367. — [2]) Zal. I. 416. — [3]) H. O. VI. 267. — [4]) Knauz. II. 171. — [5]) F. VI/2. 162.

a Nagy-Tapolcsánytól nyugatra eső kis völgyekbe, a hol Lipovnok, a nemzetségi név fentartója, és Belesz, a nemzetség egyik, a XIV. század elején élt tagja emlékének őre, ma is feltalálhatók.

Lehetőleg időrendbe szedett tagjai ezek valának:

1.

Zsigárd
1247.

Erdős 1272—98. | I. István 1298.

I. Miklós 1300. | II. Tamás 1300. | N. leány 1298. ~ Fekete Demeter

Berencsiek

2.

Kozma

I. Péter 1247—81.

3.

Atya
1247.

Domokos 1272.

4.

Torda
1247.

II. Péter 1272.

5.

Raczló

II. János 1247—72.

6.

I. Hippolit

Ipsa 1247—72.

7.

Bogyoszló

I. András 1247—72.
(?)

II. Móricz, 1300.
Berencsi

8.

N.
(?)

Debes 1247. | I. Gyirót

III. János 1272. | II. Gyirót 1296—1300. | Radnót 1281—1300.

II. Miklós 1281—90. † 1290 előtt | N. fiú, 1328. | N. fiú, 1328.

*a Korossy család ősei*

9.

I. Betlen

I. Drág
1247—81.
*a Rajcsányi család őse*

II. Dénes 1298. | II. Betlen 1298—1328. | II. Drág 1298. | IV. Péter 1298—1334. | Erzsébet 1334. ~ Dánosfia Miklós

N. leány 1322—28. ~ Deresky Bálint | Jakab 1328. | V. Miklós 1328—34. | III. Hippolit 1328—34.

**10.**

I. Mihály
1247.

II. András
1247—72.
(?)

II. Mihály 1281. — I. Tamás 1281.

**11.**

I. János

II. Hippolit
1272.

**12.**

Sebestény
1281.

**13.**

Páska
ispán
1281—96.

**14.**

Bele
1281.

**15.**

Sükösd

III. Péter 1281—1300. — Márk 1281. — Bás 1281—1300.

Máté 1290. — Sándor 1290. — III. Miklós 1290. — II. István 1328.

L i p o v n o k i a k

**16.**

Somrákos
1281.

**17.**

I. Egyed

Pós
1281.

**18.**

N.

Mikes 1291. † — I. Dénes 1291. †

**19.**

Dónát

Balassa 1281. — I. Móricz 1281.

Belesz 1300—37. — László 1300—37. ~ Ilona — IV. János 1300—28.

L i p o v n o k i a k

**20.**

Csete

IV. Miklós
1300—1.

**21.**

Kocsik

Lesták
1300.
Berencsi

**22.**

II. Egyed

III. Egyed
1300—35.
Korosi

**23.**

Karácsony
1328.

A nemzetség tagjai ezidétt a közpályán, tudtunkra, még nem forogtak. Ennélfogva csak birtokviszonyaikat ismertetjük.

1247-ben Zsigárd, I. Péter, Atya (előbb Agyának, azután 1272-ben Atyának írják), Torda, II. János (atyját Radislaus és Rachlovnak vagy hibásan Kachlovnak írják), Ipsa, I. András (Budizlaus vagy Budyzlov, azaz magyarosan Bogyoszló fia), Debes, I. Drág és II. András berencsi birtokosok valának és beleegyeztek, hogy az ő földjeikkel határos Megyered birtok idegen kézre kerüljön.[1])

[1]) H. O. VII. 35.

Berencsi földjeiket 1272 előtt felosztották ugyan maguk között, de Erdős, I. Péter, Domokos, II. Péter, II. János, Ipsa, I. András és II. András nem voltak azzal kibékülve, mert azt állították, hogy atyafiuk, Debesfia III. János többet kapott, s nem nyugodtak addig, míg a III. Jánosnak jutott földdarabot ketté nem osztották. E földdarabnak déli, Kér felé eső része megmaradt III. János birtokában, az északi azonban perelő atyafiaié lett.[1])

Berencstől délre, a mai Érsek-Ujvár mellett volt a nemzetségnek még egy közös jószága: Bozmán. Ezt 1280 táján Erdős, I. Péter, II. Miklós, Radnót (Renold), I. Drág, II. Mihály, I. Tamás, Sebestyén, Páska, Bele, Sükösd fiai: III. Péter, Márk, Bás, Somrákos (Symaratus), Pós, Balassa (Balase, Balasey = Balázs) és I. Móricz 60 márkáért elzálogosították Csák Máté volt nádornak, s mivel azt a kitüzött időre sehogy sem tudták kiváltani, 1281 ápr. 15-én végleg eladták ugyanannak.[2])

Erdős és II. Miklós 1290 előtt csere útján szerzettek a berencsi határvonal Czétény (Czitény) felé eső részén egy darab földet, de azt 1290-ben egyik csehi szomszédjuknak eladták.[3]) 1298-ban Erdős veje, Fekete Demeter megtámadta I. Drág fiainak berencsi jószágát; I. Drág fiai védték magukat. Egész csata keletkezett s abban Erdős veje elesett. Erdős és testvére, I. István, azzal állottak bosszút, hogy másnap Berencsnek azon részét, mely I. Drág fiáé volt, felgyújtották.[4]) Erdős fiai 1300-ban beleegyeznek Berencs déli részének eladásába.[5])

II. Miklós 1283-ban berencsi birtokából 3 holdat egyik szőllősi szomszédjának adott el.[6]) E II. Miklós 1290 után gyermektelenűl húnyt el. Berencsi és korosi földjei legközelebbi atyafiaira, I. Gyirót (Gerold, Geront = Gerhard = Gellért) fiaira szállottak. II. Gyirót és Radnót a korosi örökölt földet, a mely másfél ekényi volt és Bossány felé feküdt, 1296-ban eladták a Divék nemzetségnek;[7]) a berencsi szép, örökölt birtokot

---

[1]) H. O. VII. 135. — [2]) H. O. VI. 267. — [3]) H. O. VII. 209. — [4]) F. VI/2. 162. — [5]) Knauz. II. 489. — [6]) U. o. 171. — [7]) H. O. VI. 420.

pedig 1300-ban Bogárfia Mártonnak, Trencsényi Csák Máté volt nádor tárnokmesterének adták el.[1])

Radnót 1287-ben királyi ember, 1291 táján nyitramegyei nemesektől felkért becslő-biztos vala.[2])

II. Gyirót névszerint nem említett fiai 1328-ban korosi és hölbényi birtokosok.[3])

II. Dénes, II. Betlen, II. Drág és IV. Péter 1298-ban berencsi jószágukat védik, Erdős vejével szemben.[4]) II. Betlen 1322-ben vejét, Deresky Bálintot fiává fogadta és jószágait neki adta,[5]) de aztán fia született s azért 1327-ben IV. Péterrel együtt tiltakoztak az ellen, hogy Deresky Bálint Rajcsányt egészen a maga számára foglalta le.[6]) 1328-ban csakugyan felosztották II. Betlen és IV. Péter Rajcsányt maguk közt. A Helbény felé eső részt IV. Péter és fiai, V. Miklós és III. Hippolit kapták. Az északi rész II. Betlené és fiáé, Jakabé lett. Ennek felét, vagyis az egész falunak negyedét aztán II. Betlen átadta vejének, mint leánynegyedet.[7]) 1325-ben II. Betlen és IV. Péter Koroson, Kis-Szelcsányban (ma Szolcsánka) és Iluson levő birtokaikat 150 forintért elzálogosították rokonuknak, Koncsek Benedeknek.[8]) 1330-ban IV. Péter meghatároltatja rajcsányi birtokát.[9]) 1334-ben fiaival, IV. Miklóssal és Hippolittal együtt készpénzben kifizeti Erzsébet nevű leánytestvérének a leánynegyedet.[10])

Páska 1296-ban ispán (comes) és korosi birtokos.[11])

III. Péter és Bás 1300-ban beleegyeznek II. Miklós berencsi jószágának eladásába.[1]) Márk fiai, Máté, Sándor és III. Miklós 1290 előtt berencsi szerzett földjüket Erdőssel és II. Miklóssal elcserélték. Már ekkor Lipovnokiaknak írják őket.[12]) II. István 1328-ban korosi és helbényi birtokos,[3]) a mi arra mutat, hogy ő a Helbényi család őse.

Mikes és I. Dénes 1291-ben Lipovnokon lakó, már elaggott és gyermektelen emberek valának s haláluk előtt

---

[1]) Knauz. II. 489—91. — [2]) H. O. VI. 328.; H. Okl. 188. — [3]) F. VIII/3. 339. — [4]) F. VI/2. 162. — [5]) F. VIII/2. 373. — [6]) F. VIII/3. 250. — [7]) F. VIII/3. 337—41. — [8]) F. VIII/2. 658. — [9]) F. VIII/3. 491. — [10]) F. VIII/3. 752. — [11]) H. O. VI. 420. — [12]) H. O. VII. 209.

Szeme (Scemey) nevű birtokukat a nyitrai egyháznak ajándékozták.[1])

Belesz, László és IV. János (Balassa fiai, Dónát unokái) 1300-ban belenyugodtak, hogy II. Miklós berencsi jószágát Bogárfia Márton vegye meg.[2]) 1312-ben maguk is eladták berencsi földeiket ugyanannak.[3]) 1328-ban mint Koros és Helbény földesurait említik őket,[4]) Belesz ezenkívül 1330-ban királyi emberül volt kijelölve Rajcsány határ járására.[5]) Élt még 1337-ben is.[6]) Nevére emlékeztet a Lipovnokkal szomszédos Belesz falu. Lászlónak neje, Ilona, 1337-ben kapja meg első férje, Orros Péter, után járó hitbérét.[6])

IV. Miklós (Csete fia), Lesták (Kocsik, Kochyk fia), III. Egyed (II. Egyed fia), 1300-ban azon Lipovnok nembeliek közt fordulnak elő, a kik II. Miklós berencsi jószágához való elővételi jogukról lemondanak.[2]) Ezenkívül IV. Miklós 1301-ben Berencsen egy darab földet elad Bogárfia Mártonnak.[7]) III. Egyed 1328-ban korosi birtokos,[4]) 1335-ben Harabor nyitramegyei falu megbecsülésére kiküldött királyember vala. Ekkor is Koroson lakott.[8])

Karácsony 1328-ban kétségtelenül a Lipovnok nem tagja és Koroson meg Helbényben birtokos.[4])

A többi e nemzetséget érintő levelek vagy hamisak, vagy legalább is gyanúsak.[9])

## LIPPÓ.

*(Lypo.)*

A baranyamegyei, Mohácstól délre eső Lipova, hajdan Lippó falu őrzi emlékét. »Bacha« nevű tagja 1241 előtt baranyamegyei adószedő volt, de a beszedett pénzzel nem tudott egészen beszámolni. A hiányzó pénz pótlására odaadta

---

[1]) Knauz. II. 281. — [2]) U. o. 489. — [3]) A. I. 265. — [4]) F. VIII/3. 339. — [5]) F. VIII/3. 491. — [6]) A. III. 394. — [7]) A. I. 2. — [8]) A. III. 181. — [9]) V. ö. F. II. 81., IV/1. 343.; Knauz. II. 226., 507.; F. VI/2. 187., VIII/2. 69.; v. ö. Turul. V. 116.

Kán II. Gyula tárnokmesternek kisharsányi birtokát (Siklóstól keletre).[1]) A XIV. században számos Lippó faluban lakó nemes fordul elő, de ezeket a Lippó nemzetséggel nem tudjuk összekötni.

## LŐCS.

*(Lews.)*

Baranyavártól nyugatra, a Karasicza mellett esik azon kis Lőcs vagy Lucs falu, a mely e nemzetségnek fészke volt. Septemus nevű tagja Lippó »Bacha«-val együtt volt 1241 előtt adószedő, s éppen úgy kis-harsányi birtokával pótolta az adó elszámolásakor a hiányzó összeget, mint amaz.[1])

E nemzetséghez tartozik még e három íz:

Ambrus
I. Lőcs
II. Lőcs, 1312.

II. Lőcs 1312 előtt megsebezte Budméry Miklóst s 1312 júl. 1-én 20 márka fájdalomdíjat fizetett.[2]) Az oklevél nem írja ugyan II. Lőcsöt Lőcs nembelinek, de írja, hogy Lőcs faluban lakott és ez, valamint hogy atyja is, ő is a Lőcs személynevet viselte, arra utal bennünket, hogy őket Lőcs nembelieknek tartsuk. A többi Lőcsy nemeseknek a Lőcs nemhez való tartozása meghatározhatatlan.

## LŐRINTE.

*(Leurenthe, Leurenta, Laureme.)*

Veszprémmegyei nemzetség. Ennek déli részén, Devecsertől keletre, ma is ott van Kis- és Nagy-Lőrinte helység, e nemzetség névadó ősének emlékjele. E névadó ős a XII. században élt.

---

[1]) F. VII/3. 92. — [2]) A. I. 260.

A nemzetség első ismert tagja, Dedalus, 1236-ban Rátót Gyula országbíró kiküldöttje vala Vigánt zalamegyei falu határjárására.[1]) Vajjon Dedalus egy személy-e azon Dedalussal, a ki 1273—76-ban zalai ispán vala? — bizonytalan. Az, hogy Benedek az 1274—76. években választott esztergomi érsek és testvérei, Beke, István e Dedalus testvérei lennének, hamisitványon alapszik.[2])

I. A LŐRINTE NEM legkiválóbb ága volt az Essegvári. Ennek leszármazása:

I. János

| I. Lőrinte [3]) † 1251 előtt ~ Sitkey Margit | Saul [3]) 1251—70. |
|---|---|

Saul fia: II. Lőrinte [4]) 1274—1324. veszprémi ispán ~ Csák N.

| I. Miklós [5]) | István [5]) | I. Tamás [5]) | II. János [5]) | Beke [5]) |
|---|---|---|---|---|
| 1309. | 1309. | 1309—30., † 1330. *az Essegváry cs. őse* | 1309. | 1309—53. |

I. Tamás fiai: II. Miklós [6]) 1334—49. III. János [6]) 1334—49.

Beke fiai: III. Miklós [7]) 1346. II. Tamás [7]) 1346. Lőrincz [7]) 1346. László [7]) 1346.

I. Lőrinte 1251 előtt gyermektelenűl húnyt el. Özvegyének hitbérét Saul hosszas per után 1251-ben fizette ki.[8])

Saul 1270-ben comes és fogott bíró némely gyulakeszi és káptalan-tóti nemesek közt.[9])

II. Lőrinte 1274-ben Zalamegyében, Vindornya-Szőllőstől nyugatra birtokos volt.[10]) 1297-ben a pannonhalmi apátságnak némely jószágait lefoglalva tartotta.[11]) 1299-ben veszprémmegyei ispán vala s ugyanekkor Beled nevű rokonának haláláért elégtételt nyer.[12]) 1301-ben az ő és fiainak szolgái Csege, Potol és Gány nevű somogymegyei (Bálványos és Ádánd körül eső) falvakban laknak.[13]) 1304 táján Kőszeghy János nádor, a miért nem csatlakozott hozzája, kegyetlenűl megkínozta, lófarkon hurczoltatta és várát tőle elvette.[14]) Vára helyett 1399-ben új várat kapott, mert közel atyafia (leány-

[1]) H. O. VI. 34. — [2]) W. IX. 158.; Knauz. II. 33—34. — [3]) H. Okl. 24. — [4]) H. O. I. 62. — [5]) F. VIII/1. 365. — [6]) A. III. 78. — [7]) A. IV. 624. — [8]) H. Okl. 14. — [9]) F. VII/3. 66. — [10]) H. O. I. 62. — [11]) W. X. 273. — [12]) H. O. VI. 446—49., VIII. 388. — [13]) Z. I. 105. — [14]) A. III. 78.

testvérének fia ?), Igmánd II. Miklós neki és fiainak adta Essegvárát, a hozzátartozó s Bánd, Billege, Tót-Vásony, Kis-Melked (Veszprémmegye), Igmánd (Komáromm.), Zics (Somogym.) falvakban levő birtokokat.[1]) Kikötötte ugyan Igmánd II. Miklós, hogy ha ő a Duna balpartján eső várait elvesztené, II. Lőrinte és fiai kötelesek legyenek neki Essegvárát és uradalmát visszaadni, de ebből nem lett semmi és Igmánd II. Miklós még 1345-ben is hiába követelte vissza az essegvári uradalmat.[2]) 1324-ben II. Lőrinte és fia I. Tamás bebizonyították, hogy két Ajkay házukat felgyújtotta, s elnyerték azok öszszes vagyonát.[3]) II. Lőrinte még későbben is élt és állítólag 100 éves kort ért el.[4])

I. Miklós, István, I. Tamás, II. János és Beke 1309-ben az essegvári uradalom ajándékozásánál fordulnak elő.[1])

I. Tamás 1319-ben tiltakozik az ellen, hogy Gecse, Becse, Bánd, Szentgál, Németi, Szent-István, Billege, Tót-Vásony, Csepel, Vöröstó, Lőrinte, Padrag, Csolta, Tósok, Gyepes és Csékút falvakban levő birtokait a szomszédok pusztították.[5]) Ekkor és később I. Károly királynak nagyon hasznos szolgálatokat tett. 1330-ban a királyt a havaselyi hadjáratra kísérte és ott esett el.[6])

II. Miklós és III. János 1334-ben atyjuk és nagyatyjuk érdemeiért Essegvár alatt és Billegén vámszedő jogot nyertek a királytól.[6]) 1343-ban özvegy anyjukkal együtt a billegei vámot védik.[7]) 1349-ben a bakonybéli apátsággal perelnek.[8]) A padragi perben is említik őket.

Beke 1342-ben sokat perelt a veszprémvölgyi apáczákkal két ekényi, padragi határban eső földért, s a pert az apáczák ügyvédjének ügyetlensége miatt elévülés jogán már csaknem megnyerte. Az ítéletet az országbíró már kimondotta az ő javára;[9]) ámde az apáczák kérésére a király az ítélet végrehajtását, illetőleg a Beke és unokaöcscsei részére ítélt perdöntő esküt felfüggesztette és perújítást engedett. Az új per folyamán az apáczák oly bizonyítékokkal állottak elő, hogy a vitás földterületet az országbíró nekik ítélte, s ebbe 1346-ban maga

[1]) F. VIII/1. 365. — [2]) H. O. V. 119. — [3]) A. II. 114. — [4]) A. IV. 247—51. — [5]) A. I. 525—26. — [6]) A. III. 78. — [7]) F. IX/1. 101. — [8]) H. O. IV. 171. — [9]) A. IV. 247—51.

Beke, unokaöcscsei és fiai is belenyugodtak.[1]) Beke 1353-ban kapta meg Csák Domokostól anyja leánynegyedét.[2])

III. Miklóst, II. Tamást, Lőrinczet és Lászlót a padragi perben sorolják föl.[1])

II. PACSAI-ÁG.

Zalamegyében, Pacsán (Nagy-Kapornaktól délre) lakott. Három íze ismeretes:

Ant, 1256.
~ Szabary N.
János [2]) 1291—1326.
István [2]) 1326—1358.

Ant 1256-ban Veszprémmegyében, Noszlop és Gyepes között, Endrédtől délre volt birtokos, ott volt háza is.[3]) Zalamegyei nőt, Hahót nembeli Szabary Atyusz nőtestvérét vette el s így került le Zalába.[4])

János 1291-ben kapta nagybátyjától, Szabary Atyusztól Pacsa falut.[4]) Atyusz elhalván, kiskorú fiának, Jánosnak Antfia János lett gyámja és oly jól gondját viselte, hogy Szabary János nagykorúságra jutván, gyámját gelse-szigeti jószágával ajándékozta meg.[5]) 1326-ban János I. Károly király által megerősítteté magát pacsai birtokában.[6])

István, János fia, 1326-ban királyi apród vala, 1358-ban pedig diadalmasan megvédte pacsai birtokát.[7])

III. EGYES TAGOK:

1.
Joachim (Johahin)
N. leány 1259. özvegy ~ Tófey Sándor

2.
Gáborján
N. N. fiúk 1274.

3.
Leopard
Dániel 1279. — Merse 1279—1318.

4.
Lukács
Herbort 1279.

5.
I. István
II. István 1300—1302. ~ Salamoni N.
László, 1352.

6.
N.
Vécs — Péter 1302. — Jakab 1302. — I. Pál 1302.
Csab 1302. (Vécs fia)
II. Pál, 1352. (Csab fia)

[1]) A. IV. 613—25. — [2]) Zal. I. 591. — [3]) W. II. 265. — [4]) W. XII. 524. — [5]) F. VIII/1. 522. — [6]) Zal. I. 591. — [7]) Zal. I. 589—94.

| 7. | 8. | 9. | 10. | |
|---|---|---|---|---|
| János | Ákos | Dénes | Mether | |
| Gergely 1302. | Márton 1342. | Ágnes 1346. apácza | Pál † 1352 előtt ~ Gerus | István 1352. |
| | | | Péter, 1352. | |

Csak azon az alapon tartjuk őket Lőrinte nemzetbelieknek, mert Lőrintén laktak.

1. Joachim leánya 1259-ben Tófey Sándor özvegye volt s 36 márkát kapott hitbére fejében.[1])

2. Gáborján fiai 1274-ben állítólag maguknál tartották az Ajkayak egyik szökött szolgáját.[2])

3. Leopárd fiai, Dániel és Merse 1279-ben alsó-örsi birtokukat eladják.[3]) Merse élt még 1318-ban is.[4])

4. Lukács fia Herbort, Leopard fiainak atyafia 1279-ben Alsó-Örsön birtokos volt.[3])

5. I. István fia, II. István, 1300-ban Gyula-Keszi Demeter fogott bírája vala a közte és veszprémi püspök közt folyt perben.[5]) 1302-ben 4 márkáért megvett egy darab földet Lőrintén.[7]) Fia, László, 1352-ben zálogba veszi Mether unokájának lőrintei birtokát.[6])

6. Vécs fia, Csab, 1302-ben eladta 4 márkáért a fentemlített földet. Legközelebbi atyafiai, Lőrincz fiai: Péter, Jakab és I. Pál beleegyeztek.[7]) II. Pál egy távol lakó rokonának vagyonát gondozta, de rosszúl s azért 1352-ben elvették azt tőle.[6])

7. Jánosfia Gergely lőrintei birtokát 1302 előtt elzálogosította atyafiának, Csabnak.[7])

8. Ákosfia Márton 1342-ben eskütársul volt kijelölve az Essegvári-ág mellé a padragi perben.[8])

9. Dénes leánya, Ágnes, 1346-ban veszprémvölgyi apácza vala és esküvel erősítette, hogy a veszprémvölgyi monostor és a Lőrinte nem Essegvári ága közt vitás padragi föld a monostort illeti.[9])

---

[1]) W. VII. 517. — [2]) H. O. IV. 98. — [3]) H. O. IV. 58—59. — [4]) F. VIII/2. 192. — [5]) F. IX/7. 729. — [6]) F. IX/6. 285. — [7]) F. VIII/6. 1. — [8]) A. IV. 251. — [9]) A. IV. 621.

10. Metherfia Pál elszármazott Lőrintéről s Egerben telepedett le mint kereskedő. Lőrintei birtokának gondozását Csabfia Pálra hagyta. Ez azonban rosszul sáfárkodott és Metherfia Pálnak, később pedig özvegyének semmi jövedelemről sem számolt. Ezért az özvegy 1352-ben kénytelen volt a birtokot visszavenni és II. István fiánál, Lászlónál zálogba tenni. A zálog kiváltására joga volt Mether másik fiának Istvánnak is. [1])

## LUDÁNY.

*(Ludan, Lodan.)*

A maga nemében páratlan nemzetségnek látszik. Van egy oklevelünk, a mely 31, e nembeli s már a tatárjárás előtt élő férfiút sorol fel névszerint, már pedig ennyit a Hont-Pázmány nemzetség dús hajtású ágain sem tudunk összeszámítgatni. Csakhogy ez oklevél nemcsak gyanús hibás keltezése miatt, hanem teljesen hamis, úgy hogy nem építhetünk reá semmit. E helyütt is tehát csak a töredékekből kell összeállítanunk a nemzetség szertehullott ágait. Kézai világosan mondja, hogy e nemzetség Csehországból származott.[2]) Tagjai a szláv személyneveket a XIII. században még széltében használják.

Ágai, lehetőleg régi lakóhelyeik után elnevezve, a következők: Családi, Csitári, Czabaji, Emőkei, Harabori (Chrábori) és Kápi. Az ezekkel össze nem köthetőket egyes tagokként fogjuk felsorolni.

Az ágak közt a közpályán vagy a vagyonszerzés terén érintkezést nem ismerünk.

I. Családi-ág.

Falkos nevű tagja a nyitramegyei Családon lakott.

I. Miklós

Falkos, 1280—1291.

| | | |
|---|---|---|
| Tamás 1325. | András 1325. | II. Miklós 1335. |

[1]) F. IX/6. 285. — [2]) Hist. Hung. Fontes. II. 95.

Falkos 1280-ban megvette Zsigárd nevű, az ő földjei közt eső birtokot s abban megerősítteté magát IV. László király által. 1292-ben segítette III. Andrást az osztrák háborúban s erre III. András is jóváhagyta a zsigárdi birtokvételt.[1]) E Zsigárd 1280-ban Geszte faluval együtt fordul elő, s azért bajosan egy a Vág-Sellyétől délre eső Zsigárddal, hanem inkább Család közelében keresendő.

Ezenkívül Falkos 1283-ban öt márkáért egy szolgáló nőt vett.[2]) 1287-ben a Kalász körül eső Kernye vagy Környe falu egy részét szerezte meg.[3]) 1291-ben pedig az Elefánti család osztozásánál, majd utóbb a Csitári-ág és Bagamérfia Szoboszló békéltetésénél volt fogott bíró.[4])

Tamás és András, Falkos fiai, 1325-ben,[5]) III. Miklós pedig 1335-ben voltak királyi emberek Nyitramegyében.[6]) Nem nevezik ugyan őket Ludány nembelieknek, de lakóhelyük és atyjuk neve eléggé mutatja származásukat.

II. Csitári-ág.

A Nyitrától kelet-északra eső Csitár volt birtoka. Két tagja ismeretes.

I. Vitk, 1253.

II. Vitk, 1278—91.

I. Vitk 1253-ban egy udvarházat vett meg Ludányban.[7])

II. Vitk 1278-ban a cseh király ellen indított háborúba ment. Előbb azonban 40 márka értékű lovakat, fegyvereket vett rokonától, Bagamérfia Szoboszlótól s ezekért, meg 10 márka készpénzért csitári birtokát elzálogosította Szoboszlónak.[8]) A morvamezei csatában nagyon kitüntette magát s azért 1283-ban 4 ekényi földet kapott a királytól.[9]) Ugyanez évben Szoboszlótól 6 márkáért ludányi, banai és tormosi (Teremes) földeket vesz.[10]) Később e Szoboszlótól Bodokon és »Eurmen«-ben (Ürmincz?) is szerzett birtokot. E közben csitári birtoka majdnem odaveszett, mert sem 1283-ban, sem 1288-ban nem váltotta ki, s e mulasztás miatt az 1278-iki záloglevél szerint a zálogösszeg 200 márkára emelkedett.

---

[1]) H. O. VIII. 206., 221., 302. — [2]) F. V/3. 206. — [3]) W. XII. 459. — [4]) W. XII. 516.; F. VI/1. 175. — [5]) A. II. 188. — [6]) A. III. 156. — [7]) W. VII. 358. — [8]) F. VI/1. 175—76. — [9]) Győri történ. füzetek. III. 24. — [10]) H. O. III. 38.

Hosszas vita és az atyafiak békéltetése után 1291-ben úgy egyezett ki Bagamérfia Szoboszlóval, hogy visszaadta neki bodoki és eurmeni volt földjeit, fizetett 77 márkát és mindezért visszakapta Csitárt.[1])

III. Czabaji-ág.

A Nyitrától délnyugatra eső Czabaj falut birta.

I. Indreh
1253—58.

| Bogomel | Tamás | II. Indreh |
|---|---|---|
| 1283. | 1283—95. | 1283. |
| | ~ Bacha leánya | |

I. Indrehnek 1253-ban Ludányban volt egy udvarháza.[2]) 1258-ban pedig Nyitrától nyugatra vagy délnyugatra volt birtokos.[3])

1283-ban I. Indreh fiai úgy osztoztak meg, hogy Czabaj Bogomél és II. Indreh testvéreké lett, ellenben a Horvatun, Chokey (ismeretlen) és Nypen (Ripény?) falvakban levő rész Tamásé. Dvoran (Doran), Ludánytól délre, anyjuké maradt éltefogytiglan.[4])

Tamás ezenkívül 1290-ben jelen van apósa végrendelkezésén.[5]) 1295-ben pedig átiratja az 1283-iki osztálylevelet.[6])

IV. Emőkei-ág.

Egyetlen, melynek leszármazása az egész XIV. századon végig kisérhető. A Nyitrától délre eső Emőkén lakott.

Szoboszló
1258.

Péter
1278—97.

| Szobonya 1323—35. *a Födémesi Szobonya család öse* | | Miklós 1323. | | Dezső 1335—42. | |
|---|---|---|---|---|---|
| János | László | Barta | György | András | Mihály |
| 1342—59. | 1352—68. | 1344. | 1344. | 1342. | 1342. |

Szoboszló 1258-ban Emőke mellett eső Clev nevű falu földesura vala.[7])

---

[1]) F. VI/1. 175—76. — [2]) W. VII. 358. — [3]) F. IV/2. 458. — [4]) H. O. VI. 314. — [5]) H. O. VII. 310. — [6]) H. O. VI. 417. — [7]) F. IV/2. 459.

Péter 1278-ban részt vett a morvamezei diadalmas csatában s érdemeiért kapta 1280-ban a radosnyai patak mellett, Izbég falu szomszédságában fekvő Kendi falu egy részét.[1]) E birtokát aztán annyira megszerette, hogy a nyitrai püspökségnek mellette eső kendi földjeit is elkérte s valami útonmódon el is nyerte a királytól Kis-Keresktény egy részével együtt. Ezeket azonban 1293-ban visszaadta, mert a papság a gyónásban tőle a feloldozást megtagadta, s ekként értésére adta, hogy bitorlást követ el.[2])

1290-ben Péter a Zsitva-Födémes és Csornok közt eső Agacson (most puszta) 2 ekényi földet vesz.[3]) 1295-ben és 1297-ben Csák III. Máté meghatalmazottja és követe volt azon cserénél, melyet megbízója a Mikolay családdal Ugrócz vára ügyében kötött.[4])

Ebből látható, hogy a Ludány nemzetség ez ága Trencséni Csák III. Máté szolgálatába állott. Nem is lehet tehát szó róla az 1321-ik évig.

Szobonya 1323-ban állítólag erővel vett el 2 lovat testvérétől, Miklóstól.[5]) 1326-ban »Zomola« falu mellett volt birtokos.[6])

1328-ban Kis-Kereskény egy részét szerette volna megvenni.[7])

János, Szobonya fia, 1342-ben már Födémesi előnevet visel s tanú volt Tiszántúl a Debreczeni család mellett.[8]) 1359-ben kaposvári várnagy és rábaközi alispán vala.[9])

László, Szobonya másik fia, 1352-ben saskövi várnagy, 1365—68-ban pozsonyi főispán volt.[10])

Miklós 1323 előtt már a király szolgálatában állott s tőle Zágrábban egy lovat kapott ajándékba. E lovat, egy másikkal együtt, testvére állítólag erővel elvitette.[11])

Barta és György, Miklós fiai, 1342-ben Elefánti Miklóssal perelnek.[12])

Dezső 1335-ben királyi ember vala az Elefántiak perének elintézésére.[13]) 1336-ban kendii birtokát eladta Telegdy

[1]) Knauz. II. 266.; W. IX. 274., 284. — [2]) F. VII/2. 184. — [3]) F. VI 1. 174. — [4]) W. XII. 572., 640. — [5]) A. II. 63. — [6]) A. II. 248. — [7]) F. VIII/3. 309. — [8]) A. IV. 229. — [9]) H. O. III. 173. — [10]) Száz. 1876. 683. — [11]) A. II. 63. — [12]) A. IV. 422. — [13]) A. III. 156.

Csanád esztergomi érseknek. 1342-ben ebbe fiai is beleegyeznek.[1])

András, Dezső fia, 1342-ben Tiszántúl a Debreczeni család mellett Csalános falu ügyében tanúskodik.[2])

V. HARABORI-ÁG.

A nyitramegyei Harabor, ma Chrabor faluban lakott. Három íze ismeretes:

Benedek
1251.
András, 1291.
Beke
1335.

Benedek 1251-ben Mocsonok és Vecse közt Graz nevű falu földesura.[3])

András 1291-ben fogott bíró volt atyafiai, II. Vitk és Szoboszló közt.[4])

Beke 1335-ben megbecsülteti Harabor falut.[5])

VI. KÁPI-ÁG.

Nyitrától északra, a radosnyai völgyben fekszik azon Káp falu, a hol ez ág lakott. Nevezhetnők Cseh-ágnak is, mert tagjai a Cseh ragadványnevet viselték. Szintén 3 ízt ismerünk belőle.

I. Lőrincz
1261.
II. Lőrincz
1280 táján
Miklós
1330.

I. Lőrincz 1261-ben az Őrös-Káptól nyugatra eső Kápnak, tehát Felső-Kápnak földes ura.[6])

II. Lőrincz 1280 körül három ekényi földet vesz Csermenden s egy darab földet pedig ajándékba kapott ugyanott.[7])

Miklós a csermendi földek vételéről, illetőleg ajándékozásáról szóló leveleket 1330-ban átiratja.[7])

---

[1]) F. VIII/4. 161., 467.; A. IV. 196. — [2]) A. IV. 230. — [3]) H. Okl. 20. — [4]) F. VI/1. 174—75. — [5]) A. III. 181. — [6]) H. O. VI. 110. — [7]) H. O. VII. 174—75.

VII. Egyes tagok:

1. N.

Lőrincz — Bagamér

József † 1283 előtt — Szoboszló 1278—91.

2. István

Basna 1291.

3. Demeter 1298.

1. Lőrincz fia, József, 1283 előtt magtalanúl húnyt el. Ludányi, banai és tormosi (teremes) birtokait Bagamér fia, Szoboszló örökölte, de ez 1283-ban 6 márkáért azokat eladta.[1]) E Szoboszló 1278-ban részint pénzben, részint egyébben 50 márkát kölcsönzött Csitári-ágbeli II. Vitknek. Ez a kitűzött időben nem fizette vissza az 50 márkát, Szoboszló pedig e miatt nem akarta visszaadni a zálogúl lekötött csitári birtokot. A pert a többi Ludány nembeliek közvetítésével 1291-ben úgy fejezték be, hogy Szoboszló visszakapta 1278—91 közt II. Vitknek eladott bodoki és »eurmeni«-birtokát, kapott ráadásúl 77 márkát s ezért visszaadta II. Vitknek a csitári jószágot.[2])

2. István fia, Basna, 1291-ben békéltető volt II. Vitk és Szoboszló közt az épp most említett perben.[2])

3. Demeter 1298-ban egy Hontmegyében elkövetett hatalmaskodás ügyében volt tanú.[3])

Ezeken kívül, birtokaikról ítélve, hihetőleg a Ludány nemhez tartoznak még:

Stermer (Szermer)

Jaroszló 1242.

N.

Csaba † 1280 előtt ~ N. — Gotthárd, 1280. ferenczrendű szerzetes

Miklós, 1280. — Mikó, 1280.

Jaroszló 1242-ben Ludányban lakott és Bogmel (Bagamér?) nyitrai, meg trencsényi ispán poroszlója (végrehajtója) vala a trencsénmegyei Liborcsa falu átadásánál.[4])

Csaba 1280 előtt meghalt. Gotthárd testvére ekkor már ferencz-rendű szerzetes volt s 1280-ban Csaba özvegyének átengedte, hitbére fejében, a nyitra-pereszlényi birtokot; unoka-

[1]) H. O. III. 38. — [2]) F. VI/1. 174—75. — [3]) Száz. 1876. 675.
[4]) H. Okl. 9.

öcscseivel pedig úgy osztozott meg, hogy azoknak átengedte a nyitramegyei Kovarcz, Bajvag (Bajna?) és Trepk falvakban levő jószágokat, magának pedig megtartotta a somogymegyei Szemere-Kereki és Kőröshegy falvak részeit.[1])

Egy Ludányi Gotthárd 1275-ben úgy egyezett meg Hont-Pázmány nembeli Ujhelyi Mikóval, hogy a biharmegyei Királyi vagy Fancsika falvak tájékán együttesen építenek egy malmot a Berettyón s a jövedelmén osztoznak.[2]) Egy személy-e Csaba testvérével? — bizonytalan.

Hasonlókép nincs elégséges adatunk arra nézve sem, hogy az 1228—44-ben élő Szoboszlófia Bagamért,[3]) a székelyek vezérét, vagy az 1273—91-ben élő Gáborjánfia Bagamért, a honti ispánt[4]) a Ludány nemzetséghez csatoljuk. Óvatosság nélkül a Ludány nembelieknek tarthatnók azon »Ludáni« Hazugot és Zoltánt, a kik 1250-ben a nógrádmegyei Ludány felét birták, de később kitünik, hogy anyjuk révén kapták e ludányi birtokot s arról nevezték magukat ludányiaknak.[5])

## MENA.

*(Mena.)*

E nembeli János, Péter fia, 1288-ban a temesmegyei Papd (ma Bobda) egy részét 15 márkáért a kún Keyran fiaitól megveszi.[6])

## MEYZ.

*(Meyz.)*

Baranyamegye délnyugati részén nagy vagyonnal biró nemzetség. Perek (Pereku), Rászló és Lőrincz nevű tagjait 1214-ben Konstantinfia János arról vádolta, hogy Szepse

---

[1]) Kub. I. 118—19. — [2]) F. V/3. 279. — [3]) F. IV/1. 22., 344.; W. VII. 171.; F. IV/1. 343—47. — [4]) H. O. VII. 16.; F. V/2. 204.; W. XII. 516.; H. O. VI. 378. — [5]) V. ö. W. II. 217., III. 195. — [6]) W. IX. 486.

és Kisfalud nevű birtokaikat neki eladták 156 márkáért, de nem adták át. Perek, Rászló és Lőrincz ellenben azt vallották, hogy nem Konstantinfia Jánosnak, hanem Mátéfia Pálnak adták el e jószágokat 144 márkáért. Azonban Konstantinfia János Kalocsán a tüzesvaspróbával igazolta, hogy Perek, Rászló és Lőrincz Szepse és Kisfalud árában tőle is felvettek 156 márkát. E miatt azután a bíró a Meyz nembeliekből Bán, Vék (hajdan Szepsétől nyugatra feküdt) és Rurcos (ma ismeretlen) falvakat is elvette és Konstantinfia Jánosnak ítélte, ettől pedig Mátéfia Pál 156 márkáért rögtön átvette.[1])

## MILE.

*(Myle.)*

János fia Pétert, a Myle nemből, 1366-ban vagy 1365-ben Kont nádor kiküldi Prodavicz és Kamarcza falvak elkülönítésére.[2]) Lehet, hogy ez is a tótországi kis nemzetségekhez tartozik.

## MISEL.

*(Mysel.)*

1408-ban e nembeli Vörös János fiai, Illés, Dénes és Péter, egy vasadi szőllő (Öreg-Lak közelében) eladásába beleegyeznek.[3]) E helyütt utoljára használják okleveleink a »de genere« megkülönböztetést.

## MISKOLCZ.

*(Myscouch, Myskouch, Miscoucii, Miscouz.)*

Előkelő, nagyhatalmú és régi nemzetség. Egyik ága a királyi házzal is rokoni összeköttetésben állott.

Mivel a Miskolcz név egykoron személynév gyanánt

[1]) W. VI. 440—41. — [2]) F. IX/6. 298., IX/7. 550. — [3]) H. Okl. 344.

szolgált,[1]) alig lehet kétség benne, hogy e nemzetség megalapítója azon Miskolcz nevű főúr vala, a ki a mai Miskolcz helyén telepedett le. Ennek közelében, Tapolczán, építette a nemzetség közös monostorát is Szent Péter apostol tiszteletére.[2])

A Miskolcz, Tapolcza helynevek, a nemzetség tagjaitól használt Jaroszló, Drucey, Torna személynevek a nemzetség ó-szláv eredetére mutatnak.

A nemzetség tagjai három ízben, Miskolcz, Csaba és Mályi eladásánál lépnek föl közösen,[3]) s ez mutatja, hogy e három falu ősi jószáguk vala.

Ágai: a Borsmonostori, Panyitfi, Mikolay, Gergelyföldi, Nyéki, Csabai, I. Pál, Jaroszló és Kazai. Előbb ezekről s aztán az egyes tagokról szólunk.

I. Borsmonostori-ág. Nemzedékrendje nagyon rövid.

Domokos bán, 1194—95.

| | |
|---|---|
| Bors, 1194—1237. † | N. leány, 1231. |
| ~ Anna | ~ Szentgyörgyi |
| Velek bán leánya, 1225—31. | I. Sebes |

## *Családi története.*

Méltán nevezzük Borsmonostori-ágnak, mert egész története jóformán egyedül a századokon át Borsmonostorának hívott kedhelyi apátság körül forog.

Domokos bán, a ki valami réven a királyi ház rokona volt, az akkori kor szokása szerint 1187-ben fogadalmat tett a Szentföldön való hadakozásra, de azt be nem válthatta, s azért, hasonló lelkiállapotban levő királyával, III. Bélával egyetértve fogadalmának megváltásáúl alapította a Sopronmegye délnyugati részén fekvő kedhelyi, másként borsmonostori czisztérczi apátságot s annak 8 falut adott 1194-ben.[4]) Ugyanez évben odaadta a királynak »Borcha«, azaz Barcza nevű örökölt földjét és megkapta helyette a Dorogma és Tisza-Bábolna közt eső Pélyt (ma puszta).[5])

---

[1]) H. O. I. 85. — [2]) Vár. regestrum. 41. — [3]) H. O. VIII. 31.; W. VII. 201.; H. O. VI. 86—87. — [4]) Sopr. I. 10.; W. XI. 57—58. — [5]) W. XI. 56.

Fia, Bors, atyja halála után felépítette az atyjától megkezdett monostor épületeit és sokáig bírta annak kegyuraságát, úgy hogy azt róla Borsmonostorának nevezték el. 1225-ben ünnepies, hiteles levélben is megerősítteté a király által mindazon adományokat, melyeket atyja, anyja, ő és neje e kedvelt alapításuk számára tettek.[1]) Mivel az adott jószágokból három 1225 után per útján elveszett, 1233-ban Bors azokat másik hárommal pótolta.[2]) 1231-ben a monostor kegyuraságának felét sógorának, Szentgyörgyi I. Sebesnek engedte át.[3]) 1237 előtt vasmegyei falvait, a Körmendtől délnyugatra eső Iváncz és Viszák falvakat eladta.[4]) Végre 1237-ben megtette végrendeletét s ebben is szépen megemlékezett a borsmonostori egyházról.[5]) Magva szakadt 1243 előtt.[5])

Bors neje Velek »dux«-nak volt leánya. 1225-ben »Seusen, Cruzna és Mrouna«-nak írt, meghatározhatatlan hollétű jószágokat adott Borsmonostorának.[6]) 1231-ben tett végrendeletet.[7])

## *Birtokai.*

Oly nagy számú és terjedes jószágai voltak a Borsmonostori-ágnak, hogy azokat együttesen kell felsorolnunk.

Borsodmegyében, a Miskolcz nemzetség eredeti fészkében, Vadna, Iván (ma Ivánka), Harnócz (ma puszta), Barcza és Karácsonyfalva (ma ismeretlen) egymás mellett eső falvak voltak az övé. Barcza (Borcha, ma Nagy- és Kis-Barcza) helyett 1194-ben Pélyt kapta Dorogma mellett.[8])

Gömörmegyében a régi tornai, királyi uradalomból kiszakított pelsőczi uradalmat bírta ez ág. Ez pedig Pelsőcz, Ardó (Erdes), Lekenye (Lokonya), Kún-Taplócza, Somkút, Csetnek és a ma ismeretlen Mirk falvakból állott.[9])

Sopronmegyei, a borsmonostori apátságnak ajándékozott birtokai voltak: Babaduri, másként Magashegy (Altusmons,

---

[1]) Sopr. I. 14—16. — [2]) F. III/1. 355., 362. (W. I. 195. hibás.) — [3]) F. III/1. 264. — [4]) A. VI. 61. — [5]) W. XI. 299—300.; F. IV/1. 290. — [6]) W. XI. 56. — [7]) F. III/1. 269. — [8]) W. XI. 56., 299—300. — [9]) F. IV/1. 290.

ma Klastrom), Menyhért (Meynhart, ma Kedhely), László (ma Alsó-László), Mikcza (ma Micske), Prezena (ma Pereszn ye), Ukecs (ma Malomháza), Száka (Und és Malomháza közt feküdt), Baran (ma Kis-Barom), Dág (ma Ágfalva).[1])

Mosonymegyében, egész az ország szélén, két faluja volt ez ágnak: Fluecendorf, másként Flancendorf (Pozsonytól délre) s e mellett Hetesér.[1])

Komárommegyében 1233-ig bírta Bors a Tata mellett eső Szomód (Zomold), Usztáncs (Stanch) és Duna-Szél (Dunazel) falvakat,[2]) a melyek közűl ma már csak Szomód van meg, Sztáncs is e mellett, Szomód és Almás közt esett.

Vasmegyében egy ideig Bors kezén voltak Iváncz és Viszák.[3])

Ismeretlen hollétű falvai voltak ez ágnak: Szabad-Kát vagy Szabad-Csat (Zobothchat), Lak-Kat vagy Lak-Csat, Tousloth, Hirrich, Dobus és Pulany.[4])

II. Panyitfi-ág.

Legkiválóbb tagjáról, a hős Panyit bánról nevezzük ekként. Három íze ismeretes:

I. Pál

Panyit<br>1256—73.<br>a szörényi bán

| László | Miklós | II. Pál |
|---|---|---|
| 1274—82.<br>† 1282. | 1281—85. | 1281—85. |

Panyit 1256-ban lemondott Munkucs fiai javára Csaba egy részére vonatkozó elővételi jogáról.[5]) 1263-ban megkapta a Miskolcztól délnyugatra eső Bőcs (Bulch) egyharmadát, kétharmadát pedig pénzen vette meg.[6])

A mint V. István kiskirály 1261-ben Sáros-Patakra költözött, Panyit mindjárt szolgálatába állott és hűségével, vitézségével annyira vitte, hogy V. Istvánnak legkedveltebb embere lőn. Kétszer (első ízben 1260-ban) járt a tatároknál követségben s megakadályozta azok betörését. Követte V. Ist-

---

[1]) Sopr. I. 14—16.; W. XI. 57. — [2]) F. III/1. 362., 365. — [3]) A. VI. 290. — [4]) W. XI. 299—300.; v. ö. Sopr. I. 15. — [5]) H. O. VI. 87. — [6]) H. O. VIII. 93.

vánt Feketehalomra. Ő fogatta el Ernei bánt, hősiesen harczolt Isaszegnél s a bolgár háborúban pedig Plevnát foglalta el.[1]) Mindez érdemeiért V. István dobokai ispánná tette és 1268-ban neki adta Mályi és Kis-Tokaj egy részét, továbbá a Tisza mellett Szederkény meg Kisfalud közt eső Filtó nevű halastavat,[2]) 1265-ben pedig Bala földdel jutalmazta meg.[3])

V. István trónralépte után Panyitot előbb szörényi bánná nevezte ki (ez volt 1270 szept. 8-ig),[4]) azután pedig a Hahót nem hűtlen ágának megfékezésére Zalamegyébe küldte, zalai ispánná tette s a Hahót Miklóstól elvett Pölöske (Zalam.) és Purbach (Feketeváros Sopronm.) várakat, uradalmaikkal együtt, neki adta.[5]) Mint zalai ispán vett részt Panyit az 1271-iki cseh háborúban s védelmezte Purbach várát.[6])

Roppant csapás volt Panyitra V. István hirtelen halála. 1272 szept. 4-én már kénytelen volt Pölöske és Purbach várakat visszaadni, elvesztette a zalai ispánságot és a horvátországi kicsiny gaczkai (Gecska, Gueczka), meg zengi (Scen) ispánsággal volt kénytelen megelégedni (1272 szept.—1273 ápr.). Zalai és soproni birtokaiból csak annyi haszna lett, hogy Hahót Miklós átengedett neki 82 szolgát s ezeket Miskolczvidéki jószágaira szállíttatá.[7]) 1274-ben már nem élt.

László, Panyit fia, 1274-ben a pölöskei vár visszaadásáról szóló szerződést iratta át.[8]) 1279-ben Erzsébet ifjú királynétől is megerősítteté magát Bala birtokában, mert e föld egy része valaha a királynéi jószágokhoz tartozott.[9]) 1281-ben Miklós és II. Pál nevű testvéreivel együtt megvédte Miskolcz határait Zsolcza felől és a Filtó nevű halastavat.[10])

László 1282-ben hősi halált halt a hódtavi csatában, Parasznyai János nevű nemes szolgájával együtt.[11])

Miklós 1285-ben az atyjától szerzett szilágymegyei Bagos falu felét több parasznyai (Perezna) nemesnek ajándé-

---

[1]) H. O. VIII. 99., 111—12.; W. XI. 6—9. — [2]) H. O. VIII. 111—12. — [3]) H. O. VIII. 99. — [4]) W. VIII. 286. — [5]) W. XII. 6—9. — [6]) H. O. II. 9. — [7]) W. IX. 45—46., 94. — [8]) W. IX. 94. — [9]) H. O. VIII. 201. — [10]) H. O. VIII. 215.; W. XII. 346. — [11]) Hist. Hung. Fontes. D. II. 93.

kozta, részint hű szolgálataikért, részint a borsodmegyei Aranyos falu egy részéért.[1])

II. Pálról csak 1281-ben van emlékezet.[2])

1320—66. években a Szécsy család Miskolcz vidékén Éleskő nevű várat bírt. Ennek tartozéka: Miskolcz városból, Várad, Besenyő, Kis-Tokaj, Mályi, Bala és Tord falvakból, továbbá Csaba, Bás és Visnyó falvak feléből állott.[3]) Mivel ez Éleskő vár tartozékai közűl Miskolcz, Mályi, Kis-Tokaj és Bala, mint láttuk, a Miskolcz nem Panyitfi-ágáé voltak, azt kell tartanunk, hogy ez Éleskő várat e Panyitfi-ág építette és bírta.

III. Mikolay-ág.

A belőle kiágazott és Valkó vármegyében virágzott Mikolay család után nevezzük ekként. Leszármazása ez:

N.

| | | |
|---|---|---|
| I. Füle<br>1234—45.<br>zágrábi prépost,<br>Kálmán herczeg<br>kanczellárja | Tamás ispán<br>1237—67. | I. Péter<br>1242—68. |

| | |
|---|---|
| Szőke I. Miklós<br>1263—68. | II. Füle<br>1278—86. |

| | | | |
|---|---|---|---|
| I. Lőrincz [4])<br>1291—1308. | II. Miklós [4])<br>1303—27. | II. Péter<br>1303—1338. | Pál [4])<br>1303—1322. |
| II. Lőrincz<br>1337—54.<br>Vadakoli | Barnabás<br>† 1337 előtt | István<br>1345—57.<br>Mikolay | |

| | |
|---|---|
| Miklós,[5]) 1367. | Fábián,[5]) 1367. |

## *Családi és politikai története.*

Ez ág hatalmának és gazdagságának megalapítója I. Füle vala. Ő 1231-ben Kálmán volt orosz király és tótországi herczeg jegyzője, 1237—41-ig pedig kanczellárja vala.[6]) 1237—45. években a zágrábi prépostságot bírta.[7]) 1244-ben több előkelő főúrral együtt a spalatóiak és trauiak közt békét szerez.[8]) Két oklevél őt és testvéreit határozottan Miskolcz nembelieknek nevezi.[9]) Tömérdek birtokot szerzett

---

[1]) W. XII. 159. Az évszám kiigazítandó 1285-re. — [2]) H. O. VIII. 215.; W. XII. 346. — [3]) Csánki i. m. I. 164. — [4]) A. I. 67. — [5]) A. VI. 406. — [6]) Fejérpataky: Kir. kanczellária. 114. — [7]) U. o. és W. VII. 201. — [8]) F. IV/1. 319. — [9]) W. XI. 363. és Semsey lt. F. 1. nr. 1.

először Miskolcz vidékén, 1237-től kezdve pedig Valkómegyében, különösen a Valkó folyó mentén. Különösen nevezetes szerzeménye volt a mai Borovo és Antin közt eső Mikola (1242-ben), a mely köré csakhamar egy kis uradalmat gyűjtött.

Tamást és I. Pétert, mint I. Füle testvéreit, a birtokvételeknél vagy ajándékozásoknál említik, mert e szerzemények egyszersmind az ő nevükre is szólnak.[1]) Tamás ispánt 1237-ben »Comes de Chay«-nak írják, de ez alkalmasint csak annyit jelent, hogy akkor az abaujmegyei Csáj (ma Alsó-Felső-Csáj) helységben lakott.[2]) 1259-ben e Tamás már a valkómegyei Kórógyi család felkért becsüse, tehát maga is oda leköltözött.[3])

Teljes valkómegyei emberré vált Tamás ispán és ivadéka 1265 táján, még pedig Tamás fiának, I., másként Szőke Miklósnak nagy hibája következtében. E Miklósnak 1265 előtt 300, V. István kiskirálytól kapott, márkát kellett volna átadnia atyafiának, a Panyitfi-ágbeli Panyitnak a tatárokhoz való követség költségeire; azonban I. Miklós e 300 márkával elszökött. V. István szerette volna ezért I. Miklóst vérpadra vitetni, de mivel azt nem tehette, legalább az ő területén eső jószágaiktól fosztotta meg őt, atyját és nagybátyját, nevezetesen Mályitól és Kis-Tokajtól.[4]) E miatt aztán Tamás fiai és testvére csakis IV. Béla területén, Valkóban tartózkodhattak, s valóban 1267-ben úgy is említik I. Tamást és I. Miklóst, mint a Vukovártól nyugatra eső Cserics (régen Csépán) mellett birtokos földesurakat.[5])

II. Füle, Tamás másik fia, 1278-ban vitézül harczolt a dürnkruti csatában s ezért 1286-ban Várasi és Somogy nevű falvakat kapta, szintén Valkómegyében.[6])

I. Lőrincz követte atyja példáját s az 1291-iki osztrák háborúban Rohrau alatt aratott babért. Ezért III. András megerősíté őt Várasi és Somogy birtokában.[7]) S valóban bírta Somogyot 1308-ban is.[8])

---

[1]) W. VII. 40., 126.; F. IV 1. 342.; W. XI. 337. — [2]) W. VII. 40. — [3]) F. IV/2. 519. — [4]) H. O. VIII. 112. — [5]) H. O. VI. 149. — [6]) W. XII. 445. — [7]) W. XII. 529. — [8]) A. I. 155.

I. Lőrincz és testvérei a XIV. század elején jó pártot választottak: I. Károlyhoz csatlakoztak. Ez már 1303-ban szabad ispánságot adott nekik.[1] 1322-ben pedig a hűtlenségbe esett Csák Domokos nádor unokáinak borohi (ma borovai) uradalmából a nagyobb részszel, annak kétharmadával jutalmazta I. Tamás három fiát, Miklóst, II. Pétert és Pált. Részben e jutalom kárpótlás is volt, mert Csák Domokos unokái Tamás fiainak Szentmárton nevű jószágát elpusztították.[2] 1338-ban a borohi uradalomban I. Lőrincz fia, II. Lőrincz is részes lett.[3]

II. Miklósnak Barnabás nevű fiában már magva szakadt. Pálnak szintén nem lett ivadéka. Erre 1337-ben II. Péter II. Lőrincz nevű unokaöcscsével nagyterjedelmű jószágaikon megosztozott.[4]

II. Lőrincz és István 1345-ben a királytól Mikolán való vásártartásra nyertek jogot.[5] 1354-ben királyi udvari vitézek valának.[6] Közülök II. Lőrincz Vadakoli, István Mikolay nevet viselték.[7]

## *Birtokai.*

Miskolcz egy része, Mályi, Kis-Tokaj 1268-ig,[8] Vámoson 3 ekényi föld 1237-ig[9] Borsodmegyében.

Valkómegyei jószágai voltak: Mikola, a mellette eső Körtvélyes, Madarasfalva, Mihálytelke, Andrásfalva, Gyabafalva, Petörkefalva, Dénestelke és Orbánosfalva, apró helységekkel együtt 1242-től kezdve.[10] E Mikola a mai Antin és Pacsetin közt állott, mert 1352-ben azt állítja Mikolay István, hogy Pacsinta, azaz a mai Pacsetin Boroh (Borova) és Mikola közt esik.[5]

Lidör vagy Lüdör 1237 óta.[11] 1337-ben hozzá tartoztak Hásságy, Jém, Máriafalva, Kis- és Nagy-Lipócz, Pelhánfalva, Ivánfalva, Bogdánfalva, Pazdicsfalva, Asszonyfalva és Vidfia-Andrásfalva.[12] E Lidör ma Ludvincz néven puszta

---

[1]) A. I. 67. — [2]) Orsz. lt. Dl. 33736. — [3]) A. III. 474. — [4]) A. III. 356. — [5]) Orsz. lt. Dl. 1352. év. — [6]) A. VI. 254. — [7]) A. VI. 401. — [8]) W. VII. 201., XI. 263.; H. O. VIII. 112. — [9]) W. VII. 40. — [10]) W. VII. 126. Starine XXVI. 200.; A. III. 358. — [11]) W. VII. 40. — [12]) A. III. 358.

Nustártól északra. Tartozékai közűl Máriafalva (ma Marincze falu), ugyancsak Nustár közelében, Hásságy pedig régen Nustártól keletre esett.

Máriafalva (ma Marincze) 1242 óta.[1]) 1337-ben Lidör tartozéka.

Hédre, Hejre vagy Héder 1237 óta.[2]) Valkóvárral volt szomszédos. 1337-ben hozzá tartoztak Mosayfalva, Kozafalva, Abradfalva, Farkastorok és Aparszó.[3])

Vadakol, a mely szintén Valkovár közelében esett. 1337-iki tartozékai Ujfalu, Leányrév, Pulyafalva, Városy és Tehalfalva.[3])

Halmos, a mai Bersadintól (régen Borsod) északra 1244-től kezdve.[4])

Dombó, Valkóvártól délre 1319-től kezdve;[5]) 1337-ben Pálfalva, Racsafalva, Haranfalva és Csalajafalva apró telepek tartoztak hozzá.[3])

Lovász, Dályától délnyugatra 1337-ben.[3])

Zavalyaszeg, Borovotól északra 1337-ben.[3])

Somogy, Tordincze és Osztrava közt 1286-tól kezdve.[6])

Városi 1286-tól kezdve.[6]) (L. még Vadakol tartozékai közt.)

Dónát, Darócz (Drauch) és Ködmen (Cudmen) falvak, a mai Sirokopolje mellett, Gorjántól keletre, a két Ilsva folyó közt 1239-től fogva.[7]) Ezek helyett az 1337-iki osztálykor Szent-Mártont említik, s mivel Ködmen községben csakugyan Szent Márton tiszteletére avatott egyház volt, minden jel szerint a régi Dónát, Darócz és Ködmen falvak e Szent-Mártonban olvadtak össze.

Végül ez ágé volt 1322-től kezdve a borhi (borovai) uradalom, a mely Borh, Benczencz, Lipócz (ma Lipovácz puszta), Csenkesz, Slua (?), Baglyod, Ujlak és Szent-Tamás falvakból állott,[8]) s egy darabig zálogjogon a Borhtól délre eső Ireg is hozzá tartozott.[9]) Ismeretlen hollétűek az 1249 előtt

---

[1]) W. VII. 126. — [2]) W. VII. 40., 167. — [3]) A. III. 358—59. — [4]) W. XI. 337.; F. IV/2. 121.; A. III. 358. — [5]) A. I. 524., 534., III. 358. — [6]) W. XII. 445., 529.; A. III. 359. — [7]) F. IV/1. 170—71.; H. O. VI. 63.; F. IV/2. 346., V/3. 141.; A. III. 359. — [8]) Orsz. lt. Dl. 33736. — [9]) A. II. 334.

csere útján nyert Deri és Nemti falvak.[1]) I. Füle birta egyideig a boldvai = jászai monostor kegyuraságát is.[1])

IV. Gergelyföldi-ág.

Története jórészt a Sárosmegyében, Kola és Gyékény nevű patakok közt eső, de ma teljesen ismeretlen Gergelyföld körül forog. Azért nevezzük így.

Munkucs
(Munchucy, Munguch)

Mihály 1245—56. | Jakab 1256.

Mihály fiai: Péter 1278—84. | I. Sándor 1278—83.

I. Sándor fiai: Miklós 1329. | II. Sándor 1329.

Mihály 1245-ben beleegyezik, hogy Miskolcz nb. Varasdnak miskolczi része a Mikolay-ágé legyen.[2]) 1256-ban ő és Jakab testvére egyik atyafiuktól megveszik Csaba egy részét.[3])

Péter és Sándor kitüntették magukat a dürnkruti csatában s azért kapták mindjárt 1278-ban Gergelyföldét.[4]) 1284-ben a király megerősíti őket ennek birtokában.[5])

Miklós és II. Sándor 1329-ben átiratják és megerősíttetik I. Károly király által a Gergelyföldére vonatkozó adományleveleket.[6])

V. Nyéki-ág.

1293-ig a borsodmegyei Nyéken és az e közelében eső Farkas-Korha vagy Kóroha faluban volt birtokos; azért nevezzük így.

Nagy Imre

Jakab

Péter 1293—1319. | Pál 1293—1319.

Péter és Pál 1293-ban 5 márkáért Nyék egy részén adnak túl.[7]) 1296-ban Farkas-Korha (később Koroh) nevű jószáguknak Ónod felé eső részét adják el.[8]) 1319-ben pedig

---

[1]) Starine. XXVI. 200. — [2]) W. VII. 201. — [3]) H. O. VI. 86. — [4]) F. V 2. 471. — [5]) F. V/3. 284—85. — [6]) F. VIII 3. 356. — [7]) F. VIII,6. 182. — [8]) H. Okl. 153.

Csécs (Nagy-Csécs, a Sajó mellett) egy részét kapják cserébe Simonyi nevű birtokukért.[1])

VI. Csabai-ág.

Első ismert tagja Borsod-Csabán lakott.

I. Pál
János, 1245.
II. Pál
Miklós, 1291.

János nevű tagját »de Caban«-nak írják, de ezt nem lehet másra mint Csabára érteni. E János lemondott Miskolcz-Varasd birtokára vonatkozó elővételi jogáról.[2])

Miklós 1291-ben a Tapolcza mellett, Borsodmegyében eső csabai (tollhibából chakai) birtokát átadta anyjának hitbére és hozománya fejében. Ezért mindjárt bőven kárpótolta őt anyjának második férje, Német Pál, mert ez Miklóst fiává fogadta és őt Erdőárka (a Gyöngyös patak mellett), Mezőárka (Heves mellett), Szakállas (a Tisza mellett) és Iván (ma Heves-Iván) falvakban eső jószágaiban részelteté.[3])

VII. Pál-ág.

Pál
Miklós, 1245.
Sándor
1256., † 1271 előtt
~ Kaplyon Proxia

Miklós 1245-ben miskolczi, Sándor pedig 1256-ban csabai, Miskolcz nemzetséget illető birtok eladásába egyezik bele.[4]) Sándor meghalt 1271 előtt. Neje volt Kaplyon Proxia, a ki 1271-ben a szatmármegyei Sályi falu egy részét kapta.[5])

VIII. Jaroszló-ág.

Jaroszló
Fábián, 1256.

| Pál | István | János |
|---|---|---|
| 1324—25. | 1324—25. | 1325. |

---

[1]) Turul. II. 103—104. — [2]) W. VII. 201. — [3]) Orsz. lt. Dl. Prot. Balásfy. 29. — [4]) W. VII. 201.; H. O. VI. 87. — [5]) W. XII. 214.

Fábián 1256-ban belenyugszik, hogy egy csabai birtok Munkucs fiaira (Gergelyföldi-ág) szálljon.[1])

Pál, István és János 1324-ben a Széchy családdal, ekkoriban az éleskövi, másként miskolczi uradalom birtokosával pereltek.[2]) Pál és István 1325-ben jelen vannak Miskolcz határjárásán mint szomszédok.[3])

IX. Kazai-ág.

Balassi nevű tagja egy időben Sajó-Kazán lakott, azért nevezzük így.

N.

Farkas — Marczell

Farkas: Balassi 1237., † 1256 előtt; Csaba † 1256 előtt

Marczell: Lőrincz 1256.

Balassi 1237-ben jelen volt atyafia, Bors végrendelkezésén s ekkor Kazán lakott.[4]) Sem neki, sem testvérének nem voltak örökösei s így vagyonuk Marczell fiára, Lőrinczre szállott. E Lőrincz az ekként örökölt vagyonból a csabai részt 1256-ban eladta.[5])

Egyes tagok.

1. Mihály 1221.

2. Csépán 1221.

3. Urbudin 1221.

4. Jakab — Domokos 1225.

5. Miklós — Mikó 1234.; Mike 1234.; Atyusz 1234.
Mike — György, 1245.

6. Tota 1234.

7. Dénes 1234.

8. Drucey 1234.

9. Herbort 1234.

10. Sükösd 1234.

11. Lukács 1234.

12. Orbán 1234.

13. I. Panyit 1230. — II. Panyit 1245—56.; Varasd † 1245 előtt

14. Pongrácz — Miklós 1245—46.; Jákó 1245—46.

---

[1]) H. O. VI. 87. — [2]) F. VIII/2. 597. — [3]) F. VIII/7. 180. — [4]) W. XI. 300. — [5]) H. O. VI. 86.

| 15. | | 16. | 17. |
|---|---|---|---|
| György | | Simon | Torna 1230 táján ~ Bochon |
| Márton † 1271 előtt ~ Bél Kenéz leánya | Balázs 1271—81. | János 1319. | |

1. Mihály, 2. Csépán, 3. Urbudin: Miskolcz nembeli férfiakat Scorcomér 1221-ben rablásról vádolta, de a tüzesvaspróba Váradon ezek ártatlanságát mutatta.[1])

4. Jakabfia Domokostól 1225 előtt Miskolcz Bors neje három Seusen, Cruzna és Mrouna nevű, ma meghatározhatatlan birtokot vett.[2])

5. Miklósnak Mikó nevű fia 1234-ben már rég zálogba tett birtokát eladja a Mikolay-ágnak. Mike és Atyusz elővételi jogukról lemondanak.[3]) Mikefia György 1245-ben Varasd miskolczi részének eladásába egyezik bele.[4])

6. Tota, 7. Dénes, 8. Drucey, 9. Herbort, 10. Sükösd (Sixtus), 11. Lukács, 12. Orbán 1234-ben beleegyeznek Mályi előbb említett eladásába.[3])

13. I. Panyit 1230-ban a várföldek visszavételére rendelt borsodmegyei bizottság tagja vala.[5]) II. Panyit 1245-ben Varasd nevű testvére után örökölt miskolczi részét adta el.[4]) 1256-ban pedig belenyugodott, hogy Balassi és Csaba csabai birtokát Munkucs fiai vegyék meg.[6])

14. Pongrácz fiai, Miklós és Jákó 1245-ben a Varasd-féle miskolczi rész eladásába egyeznek bele.[7]) A következő évben pedig anyjuk után örökölt sajó-németi birtokukat adják el a Bél nemzetségnek.[8])

15. György fia, Márton, 1271 előtt magtalanúl húnyt el. Birtokát testvére, Balázs örökölte, de ennek ki kellett volna fizetnie testvére özvegyének hitbérét. Azonban az özvegy ezt Balázsnak elengedte, Balázs pedig visszaadta neki természetben a hozott ingóságokat.[9]) 1281-ben Balázs megvette Sajó-Petri egy részét.[10])

---

[1]) Váradi reg. 373. — [2]) Sopr. I. 15. — [3]) F. III/2. 215.; H. O. VIII. 31.; W. XI. 263. — [4]) W. VII. 201. — [5]) H. O. VII. 18. — [6]) H. O. VI. 86. — [7]) W. VII. 201. — [8]) H. Okl. 14. — [9]) W. VIII. 359. — [10]) H. Okl. 88.

16. Simonfia János 1319-ben csécsi, csekélyebb birtokáért és 4 márkáért megszerezte Simonyi egy részét.[1])

17. Tornáról csak annyit tudunk, hogy neje 1230 táján Hont-Pázmány Dersnek ajándékozta a Debreczen városába olvadt Torna falut.[2])

# MOLNÁR.

*(Molnar.)*

Vasmegyei középsorsú nemzetség. A Rábamenti, Vasvár közelében eső Molnáriban lakott. Tagjai:

| Gyármán | Vitális | | I. Orosz (Uruz) | |
|---|---|---|---|---|
| II. Orosz (Uruz) † 1275 előtt | Barnabás 1275. | Vilmár 1275. | Gyügye 1275. | Itemér 1275. |

| Chumon | Beke | |
|---|---|---|
| András 1275. | Sámson 1275. | Saul 1275. |
| | | Dénes 1328. |

Gyármánfia II. Oroszt, a ki Vitális fiai, Barnabás és Vilmár, I. Orosz fiai, Gyügye és Itemér, nemkülönben Chumonfia András ágából származott, véletlenségből megölték Beke fiai, Sámson és Saul. Ezek 1275-ben 22 márka vérdíjat fizetnek az elhúnyt közelebbi atyafiainak, Vitális, I. Orosz fiainak és Chumonfia Andrásnak.[3])

Saulfia Dénes 1328-ban az erről szóló menedéklevelet átiratja.[3]) E Dénes ekkoriban a Molnáritól északnyugatra feküdt Árpás faluban lakott.

A később előforduló Molnári nemeseket, noha Molnár nemből való leszármazásuk majdnem bizonyos, az 1275-ben előforduló Molnár nembeliekkel összekötni nem lehet.

[1]) Turul. II. 104. — [2]) W. X. 357. — [3]) H. O. VIII. 442.

# MONOSZLÓ.

*(Monozlo.)*

E vérséget csak a XIV. században nevezik Monoszló nemnek, máskor pedig Tamás bán nemzetségének, vagy egyszerűen Monoszlaynak. Tagjainak előkelő volta és hazánk sorsára gyakorolt nagy befolyása e nemet az Aba, Ákos, Héder nemek sorába állítja.

Nemzedékrendjét lásd a következő oldalon.

## *Családi és politikai története.*

A nemzetség ismeretlen nevű őse III. Béla korában bírta Monoszlót (Belovár-Körösm., Császmától délre) és megkapta III. Bélától e birtok lakosainak nyestadaját.[1]) Hogy négy fia volt, abból következtetjük, hogy Monoszló 1231-ben négy részre volt osztva.[2])

I. Makariás 1196 előtt már birtokos volt a bácsmegyei Szondon (ma Szonta).[3]) Neje egy Verőcze környékén birtokos gazdag nemesnek, Péternek leánya vala.[4])

I. Tamás II. András király sorsával kötötte össze a magáét. 1202-ben vele együtt volt fogoly; megmaradt a király hűségében és békességében, míg a király a Szentföldön járt. 1221-ben valkai ispán, 1229-ben vagy azelőtt pedig bán volt és sokat szenvedett az 1221-iki orosz háborúban. 1231-ben megerősítteti új szerzeményeit s egyszersmind elválasztatja jószágait a többi atyafiakéitól.[5])

II. Gergely 1237-ben testvérével, II. Tamással megosztozik;[6]) 1247-ben II. Makariásnak, magvaszakadt unokatestvérének, vagyonát II. Tamással, III. Péterrel és Andrással együtt felosztja.[7]) 1256-ban ugyanezek, illetőleg András helyett fiai, Kenéz és III. Miklós II. Makariás leányának, Venisnek örökségét, illetőleg leánynegyedét kifizetik.[8]) 1244-ben

---

[1]) W. XI. 228. — [2]) U. o. 227. — [3]) W. XI. 61—62. — [4]) W. XI. 229. — [5]) H. O. VII. 3., 8., 15.; W. XI. 219., 220. — [6]) H. O. VII. 24. — [7]) U. o. 33—34. — [8]) U. o. 52.

N.

I. Makariás ispán 1290 táján ~ Péter leánya | N. | N. | N.

N.: I. Gergely † 1231 előtt | N. leány † 1231 előtt | N. leány † 1231 előtt

I. Makariás: I. Tamás 1202—1231. 1229. bán | I. Miklós 1217—1231. † | I. István 1217—31.

N.: I. Egyed 1231. | II. Miklós

I. Tamás: II. Gergely, 1237—69. krassai ispán, kunok bírája ~ Bő N. | Nabuth 1237—83. ~ Héder Jakab | N. leány 1237. | N. leány 1237. | II. Tamás 1237—47.

I. István: II. Makariás † 1247 előtt

I. Egyed: I. Péter — III. Péter 1247—1316.

II. Miklós: András 1231—47.

II. Gergely: II. Egyed 1266—1313. tárnokmester, bán ~ Kökényes-Radnót nb. Dobokai Kata | III. Gergely 1270—91. † 1294 előtt vasi ispán | II. Péter 1266—1307. az erdélyi püspök

II. Tamás: III. Tamás 1256—83. | II. István 1256—93. *a Csupor család őse*

II. Makariás: N. N. fiúk † 1247 előtt | Venis 1256.

III. Péter: Kenéz 1256—57.

András: III. Miklós 1256—70.

III. Tamás: Kosa 1328.

II. István: IV. Miklós 1328—38. | III. István 1328—38.

II. Egyed: N. leány 1313. ~ Kórógyi Fülöp | N. leány 1313. ~ Nyéky (Atyinay) Miklós | N. leány 1313—1334. ~ Barsa II. István | N. leány ~ 1313.

III. István: Klára 1338. Jegyes Töttös László

II. Gergely megvette Füzegy falut (Szond mellett), de nemsokára kénytelen volt azt odaadni a kalocsai érsekségnek, mert ennek a szomszédság révén elővételi joga volt.[1]) 1266-ban Garicsfőt (Monoszló mellett) akarta megvenni.[2]) 1269-ben pedig az I. Egyed és II. Miklós leszármazóival régen kötött osztály-egyezséget igazítja ki.[3]) E II. Gergely 1255-ben a krassai ispánságot bírta.[4]) 1269-ben pedig a kúnok bírája vala.[3])

II. Egyed és II. Gergely atyjuknál még többre vitték, s az egykorúak előtt roppant nagy, bár szomorú hírnévre tettek szert.

II. Egyed 1265-ben mint V. István kiskirály főasztalnoka merül fel először.[5]) 1266-ban a bolgár háborúban Tirnovát ő vette be. 1266—69-ben V. István tárnokmestere vala.[6]) Testvérük, II. Péter 1266-ban V. István alkanczellárja lőn. Ebből az állásból lépett Erdély püspöki székére, s majd 40 évig ült azon. V. István trónraléptével II. Egyed megmaradt a király tárnokmesterének, III. Gergely pedig a királynénak lőn tárnokmestere s azok maradtak V. István haláláig (1270—72).[7]) III. Gergely a királynéi tárnokmesterség mellett a vasi ispánságot is bírta és mint ilyen 1271-ben a Stájerországba nyomúlt hadnak egyik vezére volt, a békekötés után pedig az Ottokárhoz menekült Kőszeghy I. Henriknek vasmegyei várait ő foglalta vissza.[8]) II. Egyed 1271-ben a cseh királylyal kötendő békére egyik meghatalmazott vala s meg is esküdött annak megtartására.[9]) A tárnokmesterségen kívül II. Egyednek is volt jövedelmező mellékhivatala: a pozsonyi ispánság.[7])

V. István halála után II. Egyed és III. Gergely roppant összezördültek az özvegy királynéval s 1272-ben megrohanták a királyné lakását. A támadás nem sikerült, s erre II. Egyed és III. Gergely hazaárulást követtek el. Ottokár cseh királyhoz menekültek s magukkal vitték egész Pozsonymegyét. Ottokár II. Egyedet nagyon szívesen fogadta, rá bízta Pozsonyon kívül Laa, Korneuburg és Stockerau várak igazgatását

---

[1]) W. XI. 336.; F. IV/2. 156. — [2]) Tkal. I. 130. — [3]) H. O. VII. 115. — [4]) H. O. VIII. 62. — [5]) F. IV/3. 294. — [6]) Turul. 1899. 168.; F. IV/3. 525. — [7]) W. VIII. 279., XII. 50., 53. stb. — [8]) W. XII. 73.; Pauler i. m. II. 377. — [9]) Pauler i. m. 373., 377.

is, de II. Egyed és III. Gergely 1273 ápril végén mégis megbánták tettüket. Visszajöttek Magyarországba s kibékültek a királyi udvarral. II. Egyed erre Mácsó és Bosznia bánja, III. Gergely pedig megint vasi ispán lőn s élénk részt vettek a cseh király ellen folytatott 1273-iki háborúban.[1])

A következő kormányváltozásokban II. Egyed kétszer, 1274-ben és 1275-ben, visszakapta régi hivatalát, kétszer el is vesztette.[2]) Vele együtt bukott III. Gergely. Erre aztán mindketten visszavonultak a politikai pályáról. 1291 táján a biharmegyei Álmosd urainak és Péter erdélyi püspök testvéreinek írják őket.[3]) III. Gergely nemsokára meghalt, II. Egyed pedig örökösökről kezd gondoskodni. Mivel fiai nem voltak, anyjáról másodfokú rokonait, Bő Mihály erdélyi prépostot (a későbbi zágrábi püspököt) és Fogas Péter székely ispánt testvéreivé fogadta s atyinai uradalmából három, Gáj, Odruha és Darnócz nevű falut nekik ajándékozott.[4])

Később, 1308-ban, e rendelkezését megváltoztatta s Darnóczot várastul vejének, Aba nembeli Nyéki Miklósnak ajándékozta épp oly joggal, mint előbb Bő Péternek. Halálra készülő ember gondoskodása az is, hogy 1298-ban Vratina földet a nováki kereszteseknek ajándékozta azon czélból, hogy annak fejében a szerzetesek nagyanyjáért és atyafiaiért minden héten egyszer gyászmisét mondjanak.[5]) Mindkét rendelkezése arra mutat, hogy ekkor Atyina várában lakott.[6]) 1300-ban Kökényes-Radnót nb. Kata volt (úgy látszik második) neje s azzal kapta Damlen (Dabjon), Debren, Kis-Sólymos, Món (ma is meglevő), továbbá Versuntelek, Mikótelek, Karvalytelek és Tyzny (most ismeretlen) falvakat.[7])

1313-ban II. Egyed Nagy-Szombatban feküdt súlyos betegen s ott tette egyik végrendeletét. A Maros mellett eső nagylaki birtokát az esztergomi egyháznak, szondi birtokát fele részben vejének, Kórógyi Fülöpnek, fele részben Fülöp fiának, ropolyi uradalmát felében vejének, Nyéky (később Atyinay) Miklósnak, felében rokonának, Gút-Keled nembeli

---

[1]) Pauler i. m. 391., 398—99., 401., 404. — [2]) W. IV. 38., 41., IX. 75., 77., IV. 52., XII. 116. — [3]) H. O. VIII. 353. — [4]) W. XII. 558. — [5]) Starine. XXVIII. 178. — [6]) Hg. Eszterházy lt. f. M. nr. 6. — [7]) Száz. 1887. VIII. 45.

Felső-Lendvay Miklósnak hagyta. Özvegyéről és még hajadon leányairól az atyinay uradalommal gondoskodott.[1]) Leányai közűl az egyik nemsokára Barsa II. Istvánhoz, Kopasz nádor unokaöcscséhez ment férjhez.[2]) Megelőzte őt a földi élet bevégzésében püspök testvére, II. Péter, a ki 1307 nov. 29-én adta vissza lelkét Teremtőjének.[3])

A többi Monoszló nembeliekről kevés mondani valónk van.

I. Miklóst, I. Istvánt, II. Tamást és II. Makariást csak birtokosztályok emlegetik. I. Miklósnak és II. Makariásnak magva szakadt.[4]) I. Tamás bánnak 1237-ben még négy hajadon leánya volt.[5]) Ezek közűl az egyik, Nabuth nevű, Héder Jakabhoz ment férjhez s még 1283-ban is élt.[6])

III. Tamás és II. István 1256-ban és 1269-ben Venis leánynegyedének kiadása, továbbá III. Péter és III. Miklós kielégítése ügyében fordulnak elő.[7]) 1257-ben Marichna nevű birtokot vesznek Kenéztől és III. Miklóstól.[8]) 1264-ben nagyon erősen védték Hrasztelnicza egy részét III. Péter ellen, s e közben két embert megöltek, egyet megsebesítettek.[9]) Kibékültek ugyan, de 1280 táján még jobban összevesztek III. Péterrel, várakat foglaltak el, csatákat vívtak, falvakat romboltak, III. Pétert és ez viszont II. Istvánt fogságba ejtették, míg végre 1283-ban kiközösítés és jószágvesztés terhe alatt kibékültek.[10]) II. István 1293-ban a zágrábi püspökség guestyai (Vaska és Brezovicza közt eső) birtokát kapta a püspöktől benépesítés végett.[11])

Ezen II. István kapta kortársaitól a Csupor ragadványnevet, s így ő lőn a Monoszlai Csupor család névadója. Fiai, IV. Miklós és III. István Kosa nevű unokatestvérükkel együtt 1328-ban az Odra patak mentén (Zágrábm.) birtokosok.[12]) III. István Klára nevű leánya 1338-ban Báthmonostori Töttös fiának, Lászlónak jegyese lőn és jegyajándékúl Csika csanádmegyei és Szilvás baranyamegyei falvakat kapta atyjától.[13])

---

[1]) Knauz. II. 677. — [2]) Száz. 1888. 154. — [3]) Mon. Vat. Hung. S. I. T. II. 161. — [4]) Tkal. I. 38.; W. XI. 227.; H. O. VII. 24.; H. O. VII. 120. — [5]) H. O. VII. 24. — [6]) H. O. VI. 233. — [7]) H. O. VII. 52., 115. — [8]) H. O. VII. 75. — [9]) H. O. VII. 93. — [10]) H. O. VII. 180. — [11]) Tkal. I. 232. — [12]) Tkal. II. 119. — [13]) Hg. Eszterházy l. t. f. A. nr. 47. rep. 32.

I. Makariás második testvérének I. Gergely nevű fia és két leánya volt. E leányok illetőségét először földben, Szondon adták ki, de 1231 előtt I. Tamás a nemzetségi jog révén e földet magához váltotta. I. Gergely Szondon egy tornyot is épített.[1])

A harmadik testvérnek I. Egyed nevű fia még élt 1231-ben. Ellenben II. Miklós már nem. E II. Miklós helyett már fia, András, ad el egy-két birtokot.[2]) András 1247-ben még részt kap II. Makariás vagyonából,[3]) másrészt ugyanez évben Bugud (Bögöd?) falu felét eladja II. Tamásnak.[4])

III. Péter, Kenéz és III. Miklós tetteit, viszályait már fentebb elsoroltuk. Csak azt akarjuk még felemlíteni, hogy III. Péter 1247-ben még kiskorú gyermek volt[5]) és csak 1270-ben osztozott meg Kenéz és III. Miklós unokatestvéreivel.[6])

A Monoszló nem sorsát sejthetjük abból, hogy 1317 máj. 17-én Károly király a magvaszakadt Monoszló nembeli II. Egyed atyinai uradalmát vejének, Aba nembeli Nyéky, később Atyinay Miklósnak és testvéreinek ajándékozta[7]) és hogy ez időtájt (1316 előtt) a hűtlen Monoszlay Péternek Monoszló várát ostrommal megvíván, azt Vodicsay János bánnak ajándékozta.[8])

## *Birtokai.*

E nem kiválóan délvidéki birtokos volt, s azért délről észak felé haladva ismertetjük jószágait.

Monoszló (ma Moszlavina, Belovár-Körösmegyében, 1190—1313),[9]) Marichna (a Száva és Monoszló közt, 1257),[10]) Tholla (a Csázma mellett, 1231),[11]) Hrasztovicza (ma Hrasztelnicza, Zágrábmegyében, Sziszektől keletre 1221—64).[12])

Zágrábmegyében, a Száva és Odra közt: Dernek, Po-

---

[1]) W. XI. 223. — [2]) U. o. 222., 227. — [3]) H. O. VII. 33—34. — [4]) H. O. VII. 36. — [5]) H. O. VII. 33—34. — [6]) U. o. 120. — [7]) A. I. 426. — [8]) Z. I. 160.; Blagay okl. 83. — [9]) W. XI. 227.; Tkal. I. 38.; H. O. VII. 24., 82., 120.; Blagay okl. 83. — [10]) H. O. VII. 75. — [11]) W. XI. 228. — [12]) H. O. VII. 8., 93.

lyána, Russa, Pola, Pala, Lisnik és Crisma (Dernek és Polyána ma is megvannak, Crisma alkalmasint hibás olvasás a ma is meglevő Lasma helyett, 1231—69).[1])

Voltak még a Monoszló nemnek egyéb, névszerint nem említett földjei is Zágrábmegyében, a Száva és a Lónya, meg a Száva és a Csernecz közt (1269).[2]) Ezek közé tartozhattak azon Preszna és Kemennicze nevű falvak, melyekről 1270-ben csak annyit írnak, hogy a Száva mellett feküsznek,[3]) s azon »Zava« nevű, melyet 1231-ben említenek.[4])

Szerémmegyében Solt, Szent Lőrincz tiszteletére emelt templommal (később talán Szent-Lőrincz, ma Selevrencs puszta, 1231),[5]) Lochia vagy Kochias (1231—37).[6])

Valkómegyében Zavalya (Sowala) föld és halastó (a mai Borovótól északra, 1231).[7])

Verőczemegyében: a »cheresmeu«-i vagy cheresneui jószág, a melyhez többek közt Uni nevű falu tartozott (Verőczétől nyugatra, a mai Bukovicza mellett, 1231—70);[8]) a nováki uradalom, Novák-Szentmihály (ma Rácz-Miholjácz), Negoszló, Balázsfalva és Vereknye falvakkal (1231),[9]) Vratinaföld (1298);[10]) az atyinai uradalom Atyina (ma Vucsin) és Darnócz várakkal, Gáj, Odruha és Darnócz falvakkal (1295—1313).[11])

Bácsmegyében Szond (Bel-Kül-Szond, ma Szonta), a mellette eső Csavoncza vagy Csavnicza (Souncha) várral és földdel, Császló (másként Kászló), Szent-Pál, Ujlak, Széklak és Oloruc (Al-Árok?) falvakkal (1231—1313).[12])

Baranyamegyében Szilvás (Pécstől délre, 1231—1338).[4])

Somogymegyében Basaly (az Alma mellett, Szigetvártól északra, 1231),[4]) Ropoly (Kaposvártól délre, 1270—1313),[13]) Márk (Kaposvár mellett, 1270),[13]) Kaposvár területe (1231),[4])

---

[1]) H. O. VII. 8.; W. XI. 221.; v. ö. H. O. VII. 115.; F. IV/2. 289. — [2]) H. O. VII. 115. — [3]) U. o. 120. — [4]) W. XI. 220., 225., 226., 228., 229.; hg. Eszterházy lt. f. A. nr. 47. rep. 32. — [5]) W. XI. 221—22. — [6]) W. XI. 222.; H. O. VII. 24. — [7]) W. XI. 220—21. — [8]) W. XI. 228.; H. O. VII. 120., VIII. 213. — [9]) W. XI. 229. — [10]) Starine. XXVIII. 178. — [11]) W. XII. 558.; Knauz. II. 677. — [12]) W. XI. 61., 222., 223.; H. O. VII. 15., 24., 120.; Knauz. II. 677.; H. O. VII. 3.; W. XI. 219., 224—25.; H. O. VII. 24. — [13]) H. O. VII. 120., 121.; Knauz. II. 677.

Amak vagy Omak (Kaposvár és Füred közt, 1231—37),[1]) Rengő-Sár (Juta és Hetes közt, 1231—37).[1])

Csanádmegyében Csika (ma Csiga puszta, Nagylak mellett, 1231),[2]) Nagylak (1313).[3])

Nógrádmegyében (?) Fülek (1313).[3])

Bizonytalan hollétű birtokai voltak: Poucha (Pócza, Szóládtól délre? 1231—70), Brouncha (Boronka?), Hereky, Szajol (Szajlova Bácsm.? 1231), Biva vagy Bina, 1231—37), Bogod (Bögöd? 1231—70), Bozan (1231), Sitnia (1237), Bolozyn, Sár (1237), Apáti, Csenő és Godan (Gadány? 1270.)[4])

## NÁDASD.

*(Nadasd.)*

Vasmegye déli része méltó büszkeséggel mondhatja magáénak e neves és jeles nemzetséget. Az Árpádkorban még nem emelkedtek ugyan tagjai fényes polczokra, de már ekkor is megmutatták azon jó tulajdonságaikat, melyek később az emelkedést előidézték: a királyokhoz való hűséget, az önfeláldozó vitézséget, a szerzett vagyon megőrzését.

Négy vagy legalább is három ága a XIII. század elejéig ér föl, s mivel ekkor már az ősi fészek, Nádasd, fel volt közöttük osztva, a közös ős legalább is a XII. század közepén élt.

Az ágakat Nádasdy, Darabos, Pethő és Oszkai nevekkel különböztetjük meg a belőlök származó nevezetes családokról. Végül itt is az egyes tagokról emlékezünk meg.

I. Nádasdy-ág.

A gróf Nádasdy család beleírta annyira a nevét hazánk történetébe, hogy méltó először is azon ágát ismertetnünk a Nádasd nemzetségnek, a mely e nevezetes hajtást, a gróf Nádasdy családot adta. Nemzedékrendje:

---

[1]) W. XI. 225—26.; H. O. VII. 24. — [2]) W. XI. 220., 225., 226., 228., 229.; hg. Eszterházy lt. f. A. nr. 47. rep. 32. — [3]) H. O. VII. 120., 121.; Knauz. II. 677. — [4]) W. XI. 227—30.; H. O. VII. 24., 36., 120—21.

Petenegy
1229—1233., † 1234.

I. Vinczló [1] (Venczel) 1234—46.
- Miklós [2] 1265—91.
- Gergely [2] 1265—91.

Varaszló [1] (Raszló) 1236—65.
- II. László [2] 1291—1314.
  - II. János [3] 1326—47.
- I. Lőrincz [2] 1291—1314.
- II. Vinczló [2] (Venczel) 1291—1314.
  - György [3] † 1340.

I. László [1]
- István [2] 1265—91.
  - II. Lőrincz [4] 1344—77.
- I. János [4]
  - Benedek [4] 1360—77.

Petenegy nevét legtöbbnyire »Pethenegh«-nek írják, s ennélfogva az ő korában körülbelül Petenegynek ejtették ki. Később azonban a Vasmegye déli részét lakó vendek ajkán e név Petenigy, Petenity, Peteniczre változott, úgy hogy 1347-ben a Petenegytől alapított Muramelléki falut már Peternicz- (Petenich, Peteunich-)nek írják,[5]) s e névből végre a XV. században Petáncz alakult.

Petenegy 1229-ben a Halagy és Körmend közt eső Almásdot (ma puszta), 1230-ban pedig Katafalva, Mocheyfalva és Czirjákosteleke falvakat veszi meg.[6]) 1233-ban mint »serviens regis« rokonai ellen a királytól nyer igazlátó bírót.[7])

I. Vinczló (Venczel) 1234-ben lefizeti azon 2 márkát, melylyel elhalt atyja a mai Petáncz egy részének árába (öszszesen 6 márka összegbe) még tartozott.[8]) 1233- és 1236-ban testvéreivel együtt megszerezte Petáncznak (akkor Belmura földnek) egy részét s Nádasdnak Tivadarfia Szeme kezén levő negyedét.[9]) 1246-ban kijelenti, hogy nem kíván testvéreinek birtokszerzeményeiben részt venni.[10]) Ugyanezt teszik fiai is, Miklós és Gergely 1265-ben és 1291-ben.[11])

Varaszló (Raszló) és I. László 1238-ban együtt veszik meg 30 márkáért a Kraka nevű jószágot (Olaszka egy részét?), ha-

[1]) H. O. VI. 45. — [2]) W. X. 66. — [3]) A. IV. 14. — [4]) W. X. 67.; F. IX/7. 230.; H. O. VIII. 50. — [5]) A. V. 109., 212. — [6]) F. VII/5. 244., 245.; v. ö. H. O. VI. 136. — [7]) H. O. VII. 22. — [8]) H. O. VI. 28. — [9]) F. VII/5. 249., 252. — [10]) H. O. VI. 45. — [11]) H. O. VI. 136.; W. X. 66.

sonlókép 1246-ban Stephand fiainak nádasdi birtokát 45 márkáért.[1]) 1265-ben azonban Varaszló már nem testvérével, hanem unokaöcscsével, Istvánnal együttesen vett meg Him fiaitól némely nádasdi és belmurai (petánczi) birtokokat.[2]) Még ez évben cserét is kötöttek a Darabos-ágbeli II. Imrével. Odaadták ennek összes, a Sár völgyében eső jószágaikat, csakhogy megkaphassák tőle nádasdi és belmurai (petánczi) földeit.[3]) Világos ebből, hogy Varaszló és I. István birtokaikat kivált Nádasdon és Petánczon igyekeztek központosítani. Ők vitték ki, hogy Nádasd nagyobb része egyedül az ő águké lett s így a belőle származó család méltán vehette fel a Nádasdy nevet.

II. László, I. Lőrincz és II. Vinczló beleegyeznek 1291-ben abba, hogy unokatestvérük, I. István Halogy és Tótlak (Tótfalu) kétharmadát megtarthassa, ellenben Oszkó egy részét az Oszkai-ágnak átadhassa.[4]) 1314-ben a belmurai vidéken birtokosok.[5])

II. János 1326-ban fogott bíró az Oszkai-ág és a Köcsky család közt.[6]) 1340-ben 50 márka vérdíjat kapott az Atyinay család tagjaitól, a kik unokatestvérét, Györgyöt, II. Vinczló fiát megölték.[7]) 1344-ben II. Lőrinczczel együtt osztozott meg az Oszkai-ággal Kitevölgye (Kükecz) és más a szentbenedeki egyház vidékén eső jószágokon.[8]) 1347-ben pedig Petáncz határait járatja meg.[9])

II. Lőrinczet és Benedeket (I. János fiát) 1350 után is vagyoni ügyekben emlegetik.[10])

II. Darabos-ág.

Azon Nádasdy Darabos család sarjadt ki belőle, melynek emlékét Körmendtől délre a kis Daraboshegy község ma is őrzi. Nemzedékrendje egy ízzel még feljebb vihető, mint a Nádasdy-ágé.

I. Istvánt (Stefándot), Tódort és Valkomért azért tartjuk I. Imre fiainak, mert Tódor és Valkomér magvuk szakadtával

[1]) F. VII/5. 254.; H. O. VI. 45. — [2]) H. O. VIII. 100. — [3]) H. O. VI. 136. — [4]) H. O. VIII. 311.; W. X. 66. — [5]) A. I. 370. — [6]) A. II. 252. — [7]) A. IV. 14. — [8]) F. IX/7. 49. — [9]) A. V. 100., 212. — [10]) F. IX/7. 230.; W. X. 67.; H. O. VIII. 50.

- I. Imre
  - I. Him (Heym) [1] 1233–1238.
    - Karácson [2] 1238–58. ~ Floris
    - Adorján [2] 1254–58.
    - II. Him [2] 1254–58. ~ Potyi Viola
      - Miklós [5] 1291. †
  - Itemér [1] 1233–38.
    - II. Imre [3] 1258–93.
      - (Agyaras) I. Domokos [6] 1291–93.
        - Darabos János [8] 1325–28.
          - IV. Imre [10] 1353.
          - László [10] 1353.
          - Mihály [10] 1353.
        - I. Lőrincz [8] 1325.
          - II. Domokos [10] 1353–64.
        - Darabos II. István [8] 1325–28.
          - II. Lőrincz [10] 1353–64.
        - Pona [9] 1326. ~ Szöresöki Lőrincz
      - III. Imre [6] 1291–93.
      - Katalin [7] 1311. özvegy ~ Sári Marczell
  - I. Stefánd (István) 1233.
    - Miklós [4] 1246.
    - Mike [4] 1246.
  - Tódor † 1245 előtt
  - Valkomér † 1245 előtt

[1]) F. VII/5. 254. — [2]) H. O. VIII. 59. — [3]) U. o. 73. — [4]) H. O. VI. 45. — [5]) H. O. VIII. 133. — [6]) U. o. 322. — [7]) A. I. 231. — [8]) Zal. I. 60. — [9]) U. o. 197. — [10]) A. VI. 85., 105.

I. Him, Itemér és I. István fiai egyenlően örököltek utánuk. E Tódor és Valkomér jószágai Nádasdon és a Belmurának nevezett vidéken (később Petáncz) terültek el.[1])

I. Imre 1220 táján egy belmurai szigetet adott el Petenegynek.[2])

I. Him (Heym) és Itemér 1233 előtt sári (Egervár-Pető-Mihályfa környékén levő) jószágukat odaadták atyafiaiknak, Dedalusnak és Laudanusnak Nádasd negyedéért s 1233-ban szerencsésen pereltek a cserét megbánó atyafiakkal.[3]) 1238-ban ugyanők Karka nevű birtokukat 30 márkáért eladják.[4])

Karácsonnak neje, Floris, 1254-ben meghalt, s mivel Karácsontól nem volt gyermeke, hanem csak első férjétől, Karácsonnak a hitbért apósának kellett volna megfizetnie. Azonban az após ezt elengedte, csak azt kötötte ki, hogy Karácson mostoha leányának (a kit szintén Florisnak hivtak) nagykorúsága idején 4 márkát, ha pedig Karácson elhalna, testvérei, Adorján és II. Him, 8 márkát adjanak.[5]) 1258-ban Karácson, Adorján és Him a mai Hegyhát-Moráczot egyedül magukénak akarták s azért odaadták nádasdi és sári részeiket II. Imrének ennek moráczi birtokáért.[6]) 1265-ben Karácson és II. Him az őket Tódor és Valkomér után illető nádasdi és belmurai részeket adták el.[7])

A mitől Karácson apósa már 1254-ben tartott, csakugyan bekövetkezett: Karácsonnak magva szakadt, birtokai unokaöcscsére, Miklósra szállottak. Ez a könnyen kapott jószágból 1291-ben a moráczi részt 1291-ben adta el közel atyafiának, II. Imrének.[8]) Nemsokára e Miklós szintén örökös nélkül húnyt el, úgy hogy 1293-ban II. Him özvegyének hitbérét már II. Imre fizette ki.[9]) Ez biztos jele annak, hogy I. Him ivadéka kihalt és vagyona Itemér ivadékára szállott. I. vagy II. Him emlékét azonban máig fentartja a Moracz és Halogy közt eső Himfa helység, melyet régen Himfalvának, másként Halogyharmadának hívtak.[10]) A Halogyharmada

---

[1]) V. ö. H. O. VI. 45., 136., VIII. 100. — [2]) H. O. VIII. 100. — [3]) H. O. VII. 33. — [4]) F. VII 5. 254. — [5]) H. O. VIII. 59. — [6]) U. o. 73. — [7]) U. o. 100. — [8]) U. o. 313. — [9]) U. o. 333. — [10]) Csánki i. m. II. 756.

név mutatja, hogy e Himfalva eredetileg a halogyi határban épült.

Az ág legjelesebb tagja II. Imre vala. Egyedül ő szolgált, tudtunkkal, a királyi udvarban. Előbb IV. Béla és neje, Mária királyné udvarában volt apród, majd V. István udvarába került s 1265-ben vakmerő bátorsággal közvetítette a híreket V. István és fogságban levő neje, Erzsébet közt; később pedig előmozdította Erzsébet kiszabadítását. A kibékülés után megint visszatért Mária királyné udvarába. Résztvett 1268-ban a szerb háborúban, a hol egyik lábát lándzsával szúrták meg, másikat pedig nyíllal lőtték keresztűl.[1]) 1273 áprilisban Erzsébet királyné udvari vitéze,[2]) ez év szeptemberében pedig Kőszeghy Jánostól kap jutalmat nagy szolgálataiért.[3])

II. Imre egyuttal fáradhatatlan birtokszerző vala. Előbb a Sár mentén igyekezett sok jószágot szerezni. Ezért 1258-ban odaadta moráczi részét, 1265-ben pedig nádasdi birtokait sári jószágokért.[4]) 1271-ben állandóan megkapta a királynétól Dabron és Teskánd falvakat (Zala-Egerszeg közelében),[1]) 1273-ban a körösmegyei Orbona (ma Obrovnicza) faluban kap jutalmat; [2]) nemsokára, még ez évben, a Nádasdtól délre eső Hodász falu is az övé lesz.[3]) 1278-ban Dereske (Döröske) egy részét veszi meg a Mákva patak mellett.[5]) 1286-ban pedig annak másik felét szerzi meg.[6]) 1283-ban ugyanott 3 ekényi földet zálogba vesz.[7]) 1285-ben Pitiri és Tótfalu birtokoknak 1271-ben Halogy és Tótlak egy harmadának földesura.[8]) 1282 táján Verőcze vidékén eső falvainak szerzett adómentességet.[9]) 1291—93-ban már nagykorú fiaival együtt vásárolgatta össze Mogyorósd és Morácz részeit, míg csak mindkét falu teljesen kezébe nem került.[10]) Ellenben Oszkón levő részeit eladta, vagy 1293-ban deregnei (ismeretlen hollétű) birtokkal elcserélte.[11])

Agyaras I. Domokos és III. Imre csak a birtokvételeknél fordulnak elő.[10]) Katalin 1311 előtt egy darab nemzetségi

[1]) Zal. I. 58. — [2]) H. O. VIII. 150. — [3]) U. o. 155. — [4]) H. O. VIII. 73., VI. 135—36. — [5]) H. O. VIII. 193. — [6]) U. o. 250. — [7]) U. o. 232. — [8]) H. O. VIII. 245., 311. — [9]) U. o. 253. — [10]) U. o. 313., 322.; H. O. III. 44., 46., IV. 84. — [11]) W. XII. 549., X. 128.

földet bírt zálogba, de azt ez évben visszabocsátja a Pető-ágbeli I. Lászlónak.[1])

Darabos János, Lőrincz és Darabos István, a Nádasdi Darabos család névadói birtokaik rendezésével, védelmével foglalkoznak.[2]) 1326-ban Dereske egy részét visszacserélik sógoruktól, Szörcsöki Lőrincztől, s Teskándon hasítottak ki neki annyi erőt.[3])

IV. Imre és László 1353-ban Mihály testvérükkel az osztály miatt perelnek.[4]) II. Domokost és II. Lőrinczet 1353-ban hatalmaskodásért hamis vád alapján elítélték, de a király megkegyelmezett nekik.[5]) 1364-ben hosszú per után megnyerik Ivanócz, Dolina és Bokrács falvakat Mura-Szombattól északkeletre.[6])

Visszatérve I. István ágára, ennek fiai közűl I. Miklós 1246-ban a bécsújhelyi csatában fogságba jutott. Mike testvére a testvéri szeretetnek gyönyörű példájára elment helyette kezesül a börtönbe, Miklós pedig hazajövet eladta nádasdi birtokát 46 márkáért és úgy váltotta ki magát.[7]) Sajnos, róluk többet nem tudunk. Előfordulnak ugyan már 1220-ban István fiai, Miklós és Mike, a kik Halagyon 10 márkáért vesznek egy darab földet,[8]) de ezek nem egyek Stefánd fiaival.

III. Pethő-ág.

A később báróságra emelkedett Gersei Pethő család törzsöke. Leszármazása:

N.

Csapó — Simon, † 1275 előtt ~ Kökényesi N.

Csapó fiai: Andornak 1260—72. — Lőrincz 1260—72.

Simon fia: I. András 1260—93.

Andornak fia: Péter 1292—97. †

Lőrincz fia: Márk 1293—97.

I. András fiai: II. András 1292—97. — László 1292—1315. † 1316. ~ Köcski N. — Dénes 1292—1315. † 1316.

László gyermekei: Pető 1324—57. ~ Hidvégi N. *a Gersei Pethő cs. őse* — Margit a pápóczi prépostság alapítója 1316—72. ~ Magyar Pál

[1]) A. I. 231. — [2]) Zal. I. 60.: H. O. VIII. 193., III. 95. — [3]) Zal. I. 197. — [4]) A. VI. 85. — [5]) A. VI. 105. — [6]) F. IX 7. 230. — [7]) H O. VI. 45. — [8]) F. VII/5. 221.

Csapóról csak annyit tudunk, hogy 1260 előtt a sári patak mentén eső egyik birtokát és malmát 18 márkáért eladta.[1])

Simonnak magva szakadt. Özvegye hitbérét I. András 1275-ben fizeti ki.[2])

Andornak és Lőrincz 1260-ban beleegyeznek, hogy az atyjuktól eladott sári birtokot és malmot egyedül öcscsük, I. András vásárolja vissza.[1]) 1272-ben Andornak Lőrincz beleegyeztével Mogyorósd egyharmadát I. Andrásnak eladta.[2])

Legtöbbet beszélnek az oklevelek I. Andrásról. Kitünt ez I. András mint bátor vitéz és 1258-ban Stájerországban Mahrenberg (Marunberg) vár alatt nagy szolgálatot tett V. István kiskirálynak. Ezért kapta a zalamegyei Páh helységet 1259-ben.[3]) 1270-ben a domokos-rendűek világi társa (confratere) lett.[4]) 1274-ben Benedek esztergomi választott érsektől a somogymegyei Torvaj egy részét kapja.[5]) 1283-ban hivatala is volt: a királyi fegyvernökök ispánságát viselte, de ez nem akadályozta ellenségeit abban, hogy zalamegyei páhi (ma páhoki) birtokát el ne pusztítsák. 7 jobbágyát megölték, 75 lovát, 43 szarvasmarháját elhajtották. Kárpótlásúl kapta a rablók összes vagyonát,[6]) de Zalamegyében azért nem tudott meggyökeresedni s 1289-ben eladta a három Páh falut Pécz Lukács zalai ispánnak.[7]) Vasmegyében is 1283—93. években folytonosan birtokainak rendezésével vesződik,[8]) míg végre 1293-ban felosztja azokat, Gersét, Makvát, Sárt és Mogyorósd harmadát három fia közt, magának csak a drávántúli (Derze nevű) jószágot tartotta meg.[9])

Péter, Andornok fia, 1292-ben és 1293-ban gersei és alsári részeit odaadta I. Andrásnak és fiainak és megszerezte értük Mogyorósd harmadát, de csak azért, hogy ezt mindjárt 1293-ban eladja a Darabos-ágnak.[10]) 1294-ben Szindaföldét is eladja.[11]) Később magva szakadt.[12])

---

[1]) H. O. V. 33. — [2]) H. O. VIII. 441. — [3]) H. O. VII. 80., 143. — [4]) H. O. VIII. 403. — [5]) H. O. VI. 143. — [6]) W. IX. 353. — [7]) H. O. VI. 346. — [8]) H. O. VI. 200., VIII. 230., 266., 446., VI. 365., III. 43.; Zal. I. 110. — [9]) H. O. VI. 400. — [10]) H. O. III. 43., 44., VI. 400. — [11]) H. O. VI. 411. — [12]) A. I. 375., 231.

Márk 1293—97-ben részint beleegyezik Mogyorósd elidegenítésébe, részint maga is eladja e helységnek őt illető harmadát.[1])

II. András, László és Dénes 1292—97. években Gerse és Mákva (ma Mákfa) falvakban, továbbá Szindaföldén szereznek földeket, ellenben mogyorósdi megmaradt harmadukon ők is túladnak 1297-ben. Páhi (zalamegyei) jószágukat is visszaszerezték.[2])

László és Dénes a XIV. század elején politikai önállóságukkal nagy figyelmet gerjesztettek. Kőszeghy Ivánnal szemben, s a vasmegyei nemesek közűl egyedül ők, I. Károly királyhoz csatlakoztak. E miatt aztán folytonos ellenségeskedésben éltek szomszédaikkal, úgy hogy pl. 1313-ban a karádföldi nemeseket arról vádolták, hogy Gersén, lakóhelyükön 60 márkányi kárt tettek.[3]) Mindamellett fentartották magukat 1316-ig. 1312-ben megjáratják Szindaföldé határait.[4]) 1314-ben átiratják Márk unokatestvérükkel kötött 1293-iki egyezséglevelüket.[5]) 1315-ben felosztják egymás közt Gersét; 1311-ben László visszavált egy darab sármelléki földet.[6]) 1316-ban azonban egy szerencsétlen nap teljesen letörte a Pethő-ág ezen gallyát. Kőszeghy János, hogy megbosszúlja magát Lászlón és Dénesen, Vörös Salamon nevű hadnagyát küldte Gersére. László a templomba menekült, de ott is megölték, holttestét kihúzták és fejét levágták. Dénes udvarházában védte magát, de a házat rágyújtották s ott veszett nejével, sógornéjával, a maga és László gyermekeivel, egyet kivéve.[7])

Pethő, a Gersei Pethő család névadója, 1324-ben ellene mondott annak, hogy Gerse és Páh Magyar Pál kezére kerüljön, később azonban visszavonta ellenmondását.[8]) 1340-től kezdve azonban folytonosan azt bizonyítgatta, hogy László és Dénes magszakadása révén Gersének, Makvának, Hosszú-Páhnak és Zala-Lövőtől délre eső Pacsának (másként Zalatelkének) reá, mint legközelebbi s egyetlen fiörökösre, kell

---

[1]) Zal. I. 110.; H. O. VIII. 322., III. 44., 46. — [2]) Zal. I. 110.; H. O. III. 43., 44., VI. 400., IV. 84., VI. 411., VIII. 367. — [3]) A. I. 296. — [4]) A. I. 258. — [5]) Zal. I. 111. — [6]) A. I. 231. — [7]) F. VIII 3. 573—75. — [8]) Zal. I. 176—77.

szállani s Magyar Pállal való hosszas veszekedés után az ősi jószágok felét vissza is nyerte.[1]) 1350-ben még az ellen is tiltakozott, hogy unokatestvére, Margit, gersei, hosszúpáhi és derzei (drávántúli) földjeit jótékony czélra hagyja.[2]) Egyéb tekintetben szorgalmas gazda volt, s haszonbérbe is vett ki alkalmatos birtokokat.[3]) 1356-ban Trevisó alatt kérte visssza a királytól Mézadó és Gern helységeket, tehát részt vett az akkor folyó velenczei háborúban.[4]) Neje Hidvégi András leánya vala.[5])

Gerse 1316-iki felgyujtásakor csak egy kis leányka maradt életben: László leánya, Margit. Ezt dajkája megmentette. I. Károly, hogy atyja érdemeit megjutalmazza, Margitot egyik legkedvesebb hivéhez, Magyar Pál gímesi várnagyhoz férjhez adta, 1332-ben, akkor majdnem példátlanul, fiusította,[6]) s az ősi jószágokon kívül még számos új adománynyal is gazdagította. Nem is pazarolta méltatlanra kegyét, mert Magyar Pálné, mint a királyi ház rendületlen híve, a pápóczi prépostság és perjelség alapítója s az óbudai klarissza apáczák jótevője,[7]) csak jóra fordította vagyonát s beírta nevét hazánk legnemesebb lelkű hölgyei közé.

IV. Az Oszkai-ágak.

A Vasvártól keletre eső Oszkón voltak birtokosok.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| I. Itemér | | | | |
| II. Itemér 1236. | János | | Csama 1291. | |
| I. Péter 1291—93. | Mihály 1291—1300. | László 1291—1300. | Bors 1293. | Márton 1293—1300. |
| Bálint 1298—1314. | I. Beke (Benedek) 1298—1314. | II. Pető (Péter) 1298—1340. ~ Bagit | Isalch 1314. ~ Adumprét László | Jolánta 1300. ~ Köcsky Miklós |
| István 1340. | II. Beke 1344—55., † 1355. | | | |
| Miklós 1344—55. | Ilona 1355. ~ Bezerédy Jakab | | Klára 1355—78. ~ Fancsikay Miklós | Margit 1355. hajadon |

[1]) Zal. I. 362.; H. O. V. 116—17. — [2]) A. V. 564.; Zal. I. 543. — [3]) A. IV. 634., 557., V. 235.; Zal. I. 499.; A. VI. 382., 610. — [4]) H. O. V. 130. — [5]) H. O. I. 162. — [6]) F. VIII/3. 593—95. — [7]) H. O. I. 162., 253., 257.; F. IX/3. 604.; Zal. I. 557.

Csupán egy 1344-iki oklevél kivonata mondja I. Itemér leszármazóit Nádasd nembelieknek.[1]) Ebből, birtokviszonyaikból, s végűl abból, hogy I. Itemér leszármazóinak kihaltával mind a Nádasdy-, mind a Darabos-ág, sőt a Pethő-ág is jogot tart vagyonukhoz s részben e jogát érvényesíti is, következtetjük, hogy az Oszkai-ág, vagy legalább is I. Itemér leszármazói a Nádasd nemből eredtek.

II. Itemér 1236-ban sármelléki birtokának egy részét eladta.[2])

I. Péter 1291-ben Mihálylyal és Jánossal együtt lemondott Halogy és Tótlak falvak kétharmadáról, de kárpótlásúl Oszkón, örökölt földje mellett, kapott egy darab földet.[3]) 1292-ben I. Péter szerencsésen bevégezte azon pert, melyet Herena és Gyügye (Guge) nevű atyafiainak idegen kézre jutott oszkai birtokáért folytatott. 7 márkát fizetett ellenfelének Oszkai Márkusnak, s a birtok az övé lett.[4]) 1293-ban a Darabos-ágtól megvette annak oszkai részét; rokonai, Bors és Márton (Csama fiai) pedig ebbe beleegyeznek. Ekkor már Mákvaynak írják I. Pétert,[5]) a mi annak jele, hogy már Mákvára (Mákfa) költözött.

Bálint, I. Beke (Benedek) és Pető (II. Péter) 1298-ban megvették Mártontól ennek oszkai részét 6 márkáért.[6]) 1300-ban Mihálylyal és Lászlóval (János fiaival) együtt beleegyeztek abba, hogy Márton mákvai birtokának felét vejének, Köcski Miklósnak ajándékozza.[7]) 1314-ben Bálint, Beke és Pető saját nőtestvérüknek, Isalchnak örökségét rendezik. Előbb neki adták, leánynegyed fejében, Drugune nevű földjüket, de ez évben azt tőle visszaveszik és Kis-Kóczot (a Belmura nevű vidéken, Petáncz közelében) adják neki, illetőleg sógoruknak.[8])

Pető 1326-ban visszapörli Köcski Miklós fiától azon mákvai birtoknak harmadát, melyet 1300-ban Márton Köcski Miklósnak adott azon alapon, hogy ő személyesen nem egyezett bele ez ajándékozásba.[9]) 1328-ban említik, hogy nejét

---

[1]) F. IX 7. 49. — [2]) A. VI. 14. — [3]) W. X. 66. — [4]) U. o. 93. — [5]) U. o. 128. — [6]) W. XII. 626. — [7]) U. o. 665. — [8]) A. I. 369. — [9]) A. II. 252.

Bagithnak hívták s ő e nőnek második ura volt.[1]) 1340-ben unokaöcscsével, Istvánnal (I. Beke fiával) együtt megjáratja Ivanócz és a mellette levő Mihályfölde határait.[2]) Őt is rendesen Mákvaynak írják.

II. Beke és Miklós 1344-ben megosztoznak a Nádasdy-ággal a ma is meglevő Szent-Benedek egyház mellett, Ivanócz és Andreicz közt eső Kitevölgy és egyéb nevű birtokaikon.[3]) 1355-ben Miklós még kiadta Mákván leánytestvéreinek a leánynegyedet,[4]) de aztán nemsokára testvérgyilkossággal fertőztette meg magát, mert II. Bekét megölte. Erre a zágrábi püspök, Frankay Miklós, rögtön elkérte a királytól mind II. Bekének, mind Miklósnak Oszkó, Nagy-Mákva, Mihalócz, Dolina, Bokrács és Ivanócz falvakban levő részeit,[5]) s a Nádasdy- és Darabos-ágaknak csak nagy nehezen 1364-ben sikerült Frankay Miklóssal, akkor már esztergomi érsekkel kötött egyezség alapján az elajándékozott javakból legalább Ivanócz, Bokrács és Dolina falvakat visszakapni.[6])

V. Egyes tagok.

| | | |
|---|---|---|
| Dedalus 1233. | Laudanus 1233. | I. Buza<br>II. Buza, 1236. |

Dedalus és Laudanus 1233 előtt nádasdi jószágukat odaadták cserébe sármelléki földekért, de 1233-ban megbánták a cserét s vissza akarták perelni nádasdi volt jószágukat. Azonban a Nádasdy- és Darabos-ág a királyhoz fordult s ennek kiküldötte Dedalust és Laudanust elmarasztalta.[7])

II. Buza 1236-ban az Oszkai-ágbeli II. Itemérrel együtt eladta sármelléki földeit.[8])

1220-ban Lodomér fiai, Jakab, György, Csama és Márton, továbbá Lukács fiai, Miklós és Mike azt állítják, hogy Halogyon egy darab földjük, Buza, Gyarman, Petenyey és Virtemer nevű férfiak birtokaitól határjelekkel van elkülönítve s ezt 10 márkáért eladják.[9]) A Buza, Petenyey és Itemér (Virtemér) személynevek és Halogy holléte azt mutatják, hogy ezek is mind a Nádasdy nem tagjai, de az oklevél, úgy látszik, hibás keletű.

[1]) F. VIII/7. 212. — [2]) A. IV. 16. — [3]) F. IX/7. 49. — [4]) A. VI. 368. — [5]) A. VI. 381—82. — [6]) F. IX/7. 231—32. — [7]) H. O. VII. 22. — [8]) A. VI. 14. — [9]) F. VII/5. 221.

## NAGY-TIVÁN.

*(Noog-Tyvan.)*

Egyetlenegy oklevél említi. E nemből származó Gábornak leánya, Liliom, előbb Abod nevű, másodszor pedig György nevű veszprémi nemes úrhoz ment férjhez. Első férjétől János és Ivánka nevű fiai maradtak. Élte vége felé, mint másodszor is özvegy, azon veszprémi malmot, melyet Abod után hitbére fejében kapott, 1277-ben odaadja a veszprémi káptalannak két kisebb csapoki (Zalam.) malomért és egy szőllőért.[1])

***Napok-Meszte l. Nopoc-Meste.***

## NEGOL.

*(Negol, Nygol.)*

Baranyamegyei nemzetség. A mai Kisasszonyfától északra eső körösi pusztán valaha monostora is volt s azt Körösmonostorának hivták. Tagjai:

I. Lőrincz 1247.

Bereve 1247.

N.
- Batiz
- Miklós
  - Borbála, 1308. özvegy ~ Győr Tamás

N.
- Lampert
  - János 1319—22.
  - II. Lőrincz 1319.
- Demeter
  - István 1322.

*a Körösi család ősei*

I. Lőrincz és Bereve 1247-ben István nádortól megbízott birák valának bizonyos Ócsárd és Baksa közt (Baranyamegyében, Pécstől délre) eső föld ügyében.[2])

Batiz testvérének, Miklósnak leánya, Borbála 1308-ban

[1]) Zal. I. 84—85. — [2]) F. VII/1. 293.

két kis fiúval özvegyen maradt. Hogy védelmezőt nyerjen, Gönczöl falunak (Herend körül) azon harmadát, mely hitbére fejében reá nézett, felnőtt leánya férjének adja.[1])

1316-ban a nemzetség hű maradt I. Károly királyhoz, s azért Henrik bán fiai Körös falut el akarták pusztítani.[2])

1319-ben Borbálának 16—17 éves fiai perbe vonták Körösi Lampert fiait, Jánost és II. Lőrinczet, Baranyamegye törvényszéke előtt,[3]) talán anyjuk leánynegyedének kiadása miatt. Ha ez áll, akkor Batiznak és Miklósnak magva szakadt.

1322-ben János és Demeterfia István, akik magukat unokatestvéreknek (consobrini) mondották, zalátai (Dráva mellett eső) birtokukat 60 márkáért eladták Sztáray Pálnak. Az eladott föld szomszédos volt a körösi monostor zalátai birtokával.[4])

Arra, hogy Batiz testvérét, Miklóst egynek vegyük a Máriássy család elei közt előforduló Batiz testvérével, Miklóssal, a nagy távolság s a birtokok nagy különbsége miatt gondolnunk sem lehet.

## NÉMETI.

*(Nemty, Nempty, Nempthy.)*

Minden jel szerint a baranyamegyei, Pécstől délre eső Németi volt e nemzetség fészke. Legfeljebb még az Eszék és Szarvas közt feküdt hajdan valkómegyei Németire gondolhatunk. Tagjai:

Endre (Hendre) 1240. ~ Bökény leánya

N.
- Abosk I. Jakab 1241—42., † 1242.
  - Miklós 1268—73.
  - II. Jakab 1273—1312.
    - László 1330.
    - János 1355.
- Ambrus 1242—44.

Hilárius
- I. Arnót 1280—96.
  - II. Arnót
    - Pál, 1320.
- N. leány ~ Benedek †
  - Benedek 1320.

1) A. I. 142.: v. ö. A. V. 437. — 2) A. I. 413. — 3) A. I. 502. — 4) A. II. 56.

Endre (Hendre) 1240-ben Valkómegye ispánja volt s apósa, Bökény, perét igazította el, mert ez kezes volt Héder és Lidőr valkómegyei falvakért.[1])

Abosk (Obusk) I. Jakab és Ambrus 1241-ben hűségesen harczoltak a király oldala mellett s követték őt a tengermellékig. A tatárok visszavonulásakor keletkezett csetepaték egyikében Abosk I. Jakab elesett. Az életben maradt testvért, Ambrust, IV. Béla 1244-ben a baranyamegyei Vaiszló egy részével jutalmazta.[2])

Miklós 1268-ban V. István kiskirálylyal is magának adományoztatja Vajszlót.[3]) 1273-ban II. Jakab testvérével együtt vitézűl harczolt a cseh háborúban s ezért IV. László udvara is megerősíti őket Vajszló birtokában, illetőleg nekik adományozza azt.[4]) Ez oklevélben Miklóst és II. Jakabot I. Jakab fiainak írják ugyan, de ez tollhiba lesz, mert más oklevelek állandóan Ambrus fiának mondják II. Jakabot, valamint Miklóst is.

II. Jakab 1295-ben III. András királylyal is megerősittette IV. Béla, V. István és IV. László Vajszlóra vonatkozó adomán振leveleit.[5]) Ugyanez évben Vajszlónak azon részét is szerette volna megkeríteni, melyet a margitszigeti apáczák két várjobbágy után kaptak, de ezért indított perét maga is annyira kétségesnek tartotta, hogy utoljára meg sem jelent az alországbíró előtt és így a pert csakugyan elvesztette.[6]) Szerencsésebb volt Herbort fiaival (részben, úgy tetszik, anyjának hitbéréért) folytatott perében, mert ezek 1296-ban egyezségre léptek vele s neki adták Zseliz-Keresztúr (ma Tót-Keresztúr, Szigetvártól északra), Szentgál (Baranyamegye), Vajszló és Raven falvakat.[7]) Innen érthető, hogy II. Jakab már 1296-ban néhány füredi nemest elfogott és Szentgálra hurczolt.[8]) 1312-ben II. Jakab Geresd mellett birtokos (Baranyamegyében).[9])

László 1330-ban Siklósy Péternek volt eskütársa.[10]) János pedig 1355-ben fogott bíró vala a Siklósy és Dersfy család

---

[1]) W. VII. 112. — [2]) W. XI. 331—32. — [3]) U. o. 576. — [4]) W. XII. 77. — [5]) W. XII. 565. — [6]) U. o. X. 77., 196., 565—69. — [7]) Starine. XXVIII. 174. — [8]) W. VIII. 331—32. — [9]) A. I. 271. — [10]) A. II. 473.

közt.[1]) Azon Németi Miklósfia Jakab, ki 1360—84 közt perelt Vajszlóért,[2]) az előzőkkel egyelőre össze nem köthető.

A nemzetség másik ágán I. Arnót 1280 táján kapta IV. Lászlótól magtalanul elhúnyt sógorának fülöpi (Sárok mellett eső) birtokát részben nőtestvérének hitbére és hozománya fejében.[3]) 1296-ban számos délbaranyai nemessel együtt fogott bíró volt a Drávántúl, Valpó mellett ma is meglevő Ság falu ügyében.[4]) Ugyanez évben rokonát, II. Jakabot Herbort fiaival békélteti (Ornalch filius Ylamar de Nempthy »Ornolch filius Ylarii de Nempthy« helyett).[5]) Benedek 1320-ban II. Arnót fiával, Pállal együtt eladja azon fülöpi birtokot, melyet atyja, illetőleg nagyatyja IV. László királytól kapott.[3])

A többi Némethy nevű nemeseknek e nemzetséghez való tartozása nem állapítható meg.

## NOPOC-MEZTE.

Így írja e nemzetség nevét IV. Bélának, csak kései átiratokból ismeretes 1254-iki levele,[6]) s nincs módunkban annak kiigazítása vagy mai kiejtésének megállapítása.

II. Endre előtt felmutatott, de ma csak hiányosan ismert Kálmán király korabeli oklevél szerint a nemzetség őse Mesta vala, a kinek a király Krassó városát (civitatem Krasou) ajándékozta (a szatmármegyei Krassó falut?). E főúr (princeps) azt kérte a királytól, hogy ne fizessen tizedet. Földje a bölények síksága volt (mera planities, s ez inkább illik a szatmármegyei Krassóra, mint a szilágysági Krasznára), erdeje pedig Scecos (Székes?). Ki lehet venni az oklevélből azt is, hogy Nepecor és annak unokája, Nezdino szintén Mesta atyafiai voltak s a tized, adófizetés és a hadba vonulás alól fölmentést nyertek.[7])

Kálmán király ez oklevelét 1227-ben a következők mutatták föl II. András király előtt:

---

[1]) A. VI. 415. — [2]) W. XII. 565. — [3]) Z. I. 180. — [4]) W. X. 229. — [5]) Starine. XXVIII. 174. — [6]) F. IV/2. 235. — [7]) Legrégibb 1611-iki átirata az Orsz. lt. Erdélyi tábla. Procur. Sala XII. 168.; F. III/2. 484.

Nezdin — Iván

Tola — Vouk — Denk — István — Valkány

Poch — Bungi — Wich — Uich

II. András nemcsak megerősíté Kálmán király levelét, hanem a felmutatókat még meg is ajándékozta Gyümölcsényes, másként Bozzás (ma Borzás Szilágymegyében) nevű földdel.[1])

IV. Béla atyjának 1227-iki kiváltságlevelét 1254-ben »homines de genere Nopoc-Mezte« kérésére átírja.[2])

Kétségtelenűl e nemzetség tagja volt azon Napakor, a ki 1340-ben a szilágymegyei Gyümölcsényes és Almás patakok közt eső jószágainak elfoglalása ellen tiltakozik,[3]) mert Bozzás vagy Borzás csakugyan ott esik.

Kétségtelen, kivált a személynevekből, hogy e nemzetség szláv, még pedig orosz származású. Oroszok (Rutheni) különben is nagy számmal voltak Krasznamegyében s némi szabadalmakkal dicsekedtek.[4]) Orosz származásra, jobban mondva görögkeleti vallásra mutat az is, hogy a tized fizetésétől vonakodtak.

## NYIR.

*(Nyr.)*

E nembeli Felicián és András 1243-ban a veszprémi káptalan előtt eladtak a tihanyi monostornak Arácson (Zalam.) 57 hold földet, 7 szőllőt és Palaznakon 2 szőllőt, egy bárd erdőt és 3 vinczellért 17 márkáért.[5])

***Oghuz l. Atyusz.***

***Ogmánd l. Agmánd.***

***Olup l. Alap.***

***Ondornuk l. Andornak.***

***Opuz l. Apocz.***

---

[1]) Legrégibb 1611-iki átirata az Orsz. lt. Erdélyi tábla. Procur. Sala XII. 168.; F. III/2. 484. — [2]) F. IV/2. 235. — [3]) A. IV. 146. — [4]) Vár. reg. 300. — [5]) F. IV/1. 307—308.

I. Beled [1]
1216—36.
a főpohárnok

I. Benedek [2]
1230—46.
a váradi és győri püspök

II. Os
1216–
a szörén

II. Beled [5]
1237—91.

II. János [5]
1237—87.

II. Miklós [12]

III. János [12]
1307—27.

II. Imre [12]
1307.

III. Beled [12]
1307—48.

I. László [12]
1307.

VII. János [18]
1307.

Simon [18]
1326—49.

IV. Beled [18]
1327—49.

VIII. János [19]
1349.

a Lósy és Viczay családok ősei

II. Benedek [6]
1246—56.

I. Jakab [7]
1250—94.

I. István [13]
1308—27.

IV. János [13]
1308—25.

Lőkös [20]
1347.

E
131
~ F

[1]) W. XI. 158. — [2]) Sopr. I. 17. — [3]) Sopr. I. 22. — [4]) H. O. V. 30. — [5]) Kub. I.
[8]) A. I. 430. — [9]) Zal. I. 46. — [10]) Kub. I. 34. — [11]) Kub. I. 40. — [12]) F. VIII. 1. 242.; H. O.

(400. és 401. oldal közé.)

- I. Osli 1200–1230.
  - I. Beled [1]) 1216–36. a főpohárnok
    - II. Beled [5]) 1237–91.
      - II. Miklós [12])
        - VII. János [16]) 13[illegible]7.
      - III. János [12]) 1307–27.
        - Simon [18]) 1326–49.
        - IV. Beled [18]) 1327–49.
    - II. János [5]) 1237–87.
      - II. Imre [12]) 1307.
      - III. Beled [12]) 1307–48.
        - VIII. János [19]) 1349.
      - I. László [12]) 1307.

    **a Lósy és Viczay családok ősei**
  - I. Benedek [2]) 1230–46. a váradi és győri püspök
  - II. Osli [1]) 1216–46. a szörényi bán
    - II. Benedek [6]) 1246–56.
    - I. Jakab [7]) 1250–94.
      - I. István [13]) 1308–27.
      - IV. János [13]) 1308–25.
        - Lőkös [20]) 1347.
    - III. Osli [7]) 1250–1303. ~ Nagymartoni N.
      - Erzsébet [8]) 1317. özvegy ~ Pápa Miklós
      - IV. Osli [14]) 1302–7.
      - Péter [14]) 1302–46.
      - V. János [14]) 1307–46. a varasdi főispán
        - IX. János [20]) 1347.
      - III. Miklós [14]) 1307–39. a macsovi bán † 1339.
      - Domokos [14]) 1307–59. a macsovi bán
        - IV. Miklós [21]) 1345.
        - X. János [21]) 1345.
        - Demeter [21]) 1345.

    **az Ostfy család ősei**
  - I. Miklós [3]) 1237–39. a győri ispán
  - I. János [3]) 1238–50.
    - András [10]) 1257–69.
      - VI. János [16]) † 1309 előtt
        - Katics [25]) 1325.
      - II. Jakab [16]) † 1309 előtt ~ Erzsebet
  - I. Herbort [4]) 1230–80. a baranyai ispán
    - Hubcsa [4]) (II. Herbort?) 1258.
    - Kata [4]) † 1258. ~ Csák János
    - II. Herbort [11]) 1261–1308.
      - II. István [26]) 1308–34.
        - Csávai és Herbortyai XI. János [27]) 1330.
  - I. Tamás [2]) 1228–48.
    - II. Tamás [9]) 1262–64.
      - Gergely [15]) 1284–1325.
      - Lőrincz [15]) 1308–30. a zalai főispán
        - XII. János [22]) 1330–69.
        - III. István [9]) 1330–67. zágrábi püspök
        - V. Miklós [22]) 1332.
        - Levko [22]) 1330.
        - III. Benedek [23]) 1337–49.
      - II. László [16]) 1308.
    - I. Imre [9]) 1262–81.
      - Mihály [5]) 1308–35.
      - Dezső [15]) 1308–24. † 1325.
      - III. Imre [15]) 1308–25.
        - XIII. János [24]) 1349. Csornay

    **a Kanizsay család ősei**

[1]) W. XI. 158. — [2]) Sopr. I. 17. — [3]) Sopr. I. 22. — [4]) H. O. V. 30. — [5]) Kub. I. 40. — [6]) W. X. 328. — [7]) W. XI. 432. — [8]) A. I. 430. — [9]) Zal. I. 46. — [10]) Kub. I. 34. — [11]) Kub. I. 40. — [12]) F. VIII/1. 242.; H. O. V. 94–95. — [13]) A. I. 168. — [14]) H. O. IV. 113. — [15]) A. I. 154.; Sopr. I. 98. — [16]) H. O. V. 94. — [17]) Kub. I. 110. — [18]) Sopr. I. 195. — [19]) U. o. 193. — [20]) U. o. 201. — [21]) H. O. II. 83. — [22]) Zal. I. 253. — [23]) F. VIII/4. 219. — [24]) Sopr. I. 212. — [25]) Sopr. I. 102–103. — [26]) U. o. 131., 137. — [27]) A. II. 461.

(400. és 401. oldal közé.)

# OSLI.

## *(Osl, Osul, Oschli, Osli, Oslu, Wsl.)*

Sopron vármegyének tősgyökeres és legkiválóbb nemzetsége. Ha felemlítjük, hogy belőle származtak a nagynevű Kanizsay és a ma is élő Ostfy családok, s hogy a ma is virágzó csornai egyházat e nem alapította, gazdagította, nagyságáról, érdemeiről eleget mondottunk.

### *Családi és politikai története.*

Négy nagy ágát ismerjük: az Osli-, Móricz-, Súr- és Németi-ágakat. Ezekhez jön egy kis ág s egy pár töredék. A legnagyobbiknak, az Osli-ágnak ismertetésével kezdjük.

I. Osli-ág. (Lásd a mellékletet.)

I. Osli ispán 1230-ban készítteté el végrendeletét s abban kedvelt alapításáról, a csornai egyházról gondoskodott.[1]) Hogy ő vala e premontrei monostor alapítója, azt a csornai konvent pecsétje bizonyítja, a melyen e szavak állanak: »S. Conventus de Cherna Oslonis«.[2])

I. Oslinak hét fia volt, mert 1250 táján I. Benedek és I. Miklós halála után I. Miklósnak birtoka öt részre ment.[3]) A hét fiú közűl öt külön-külön családoknak lőn ősatyja. Vegyük ezeket sorra.

I. Benedek a papi pályára lépett, főiskolát végzett, »mesterré lett« s alkalmasint a királyi udvarban szolgált, mert 1230-ban sikerült neki a királytól a csornai egyház számára 5 márka érő sót kinyernie.[1]) 1231-ben a váradi káptalan nagyobb része püspökévé választotta s a püspökséget ellenfelének áskálódásai daczára is megtartotta. 1241-ben a tatároktól szerencsésen megmenekült s 1242-ben a győri (el nem pusztult) püspökséget nyerte el. Itt halt meg 1244-ben.[4])

---

[1]) Sopr. I. 17—18. — [2]) Turul. VIII. 155. — [3]) Sopr. I. 22. — [4]) Bunyitay: A váradi püsp. tört. I. 97—103.; W. XII. 689., VII. 169.

I. Miklós az 1238—39. években győri ispán vala. 1237-ben atyafiának, Szatmárfia Miklósnak végrendeletéről tesz bizonyságot.[1]) 1238-ban II. Osli, I. János és I. Herbort testvéreivel, meg unokaöcscseivel, I. Beled fiaival együtt, a Csorna mellett eső Örs faluban 260 hold földet vesz.[2]) 1239-ben pedig magvaszakadt rokonának, Szatmárfia Miklósnak birtokait szerette volna visszaszerezni, de a nemzetségi jogot nem lehetett még a vett jószágokra is kiterjeszteni. Segítették I. Miklóst ez ügyekezetében II. Osli és I. Herbort testvérei, továbbá I. György a Móricz- és Péter az Agyagosiágból, de sikertelenűl.[3]) Széplakon, a Fertő mellett lakott s ott egy tornyot is épített.[4])

Beled már 1216 táján jutalmat nyert testvérével, II. Osli-val együtt bőkezű királyától, II. Andrástól. Később a meggondolatlan király kénytelen volt ugyan adományát visszavonni, de 1220-ban aztán állandó ajándékkal, a Csornától északra eső Barbacs és »Mugurchs« (Megyercs?) falvakban eső birtokkal, kárpótolta őket.[5])

I. Beled és II. Osli az országon kívül is (Galicziában?) híven szolgáltak a királynak s azért kapták 1222-ben Maglóczát Csornától északra.[6]) 1233-ban I. Beled már IV. Béla kiskirály szolgálatában áll s annak főtárnoka volt.[7]) 1236-ban Kaplyon Zeland székesfehérvári kanonok mellett tanúskodik.[8]) 1237 decz. 27 előtt halt meg.

II. Beled és II. János 1237 decz. 27-én öt ekényi földet kapnak Viczán,[9]) s már ekkor egyházuk és lakásuk volt Viczán.[9]) 1250-ben II. Beled kivitte, hogy nagybátyjának, I. Miklósnak, I. Herbort kezében összegyült jószágai a vérségi leszármazás szerint 5 részre osztassanak.[10]) Az ekként megszerzett örökségből II. János 1261-ben $8^1/_2$ széplaki telket elzálogosított s mivel azt nem váltotta ki, két év mulva elvesztette.[11]) 1262-ben II. Beled és II. János, meg unokatestvéreik, I. Jakab, III. Osli, II. Tamás és I. Imre nagy kéréssel visszaszerezték a veszendőbe indult széplaki vásárjogot.[12])

---

[1]) W. II. 75. — [2]) H. O. I. 20. — [3]) F. IV/1. 147. — [4]) Sopr. I. 22. — [5]) W. XI. 158. — [6]) W. XI. 158. — [7]) W. I. 309.; H. O. V. 16. — [8]) H. O. VI. 32. — [9]) F. VII/1. 261. — [10]) Sopr. I. 22. — [11]) Kub. I. 40.; W. III. 27. — [12]) Sopr. I. 25.

II. Beled az 1273-iki háborúban Pata (?) vára alatt s a Bád vizénél vitézűl harczolt a németek ellen s ezért előbb a Beledtől délre eső Keczöl falut, 1277-ben pedig e helyett Lós, Lobló és Tard falvakat kapta.[1]) Még 1279-ben is megjutalmazza a nádor egy darab balfi szőllővel.[2]) 1291-ben III. András megerősíti őt Lós birtokában.[3]) Testvére, II. János 1281-ben rokonának, II. Móricznak végrendeletéről tesz bizonyságot.[4]) 1287-ben a Nagymartoni családnak volt meghatalmazottja s a maga részéről is beleegyezik, hogy e család Kövesdet (ma Szárazvám) megszerezze.[5]) Ebből látszik, hogy Kis-Höflány részben az övé volt.

III. János, II. Imre, III. Beled és I. László unokaöcscsükkel, II. Miklós nevű testvérüknek fiával, VII. Jánossal együtt 1307-ben egy malmot visszaadnak a csornai egyháznak.[6]) 1309-ben VI. János és II. Jakab után örökölt apró birtokait odaadják, csakhogy a Büdöskúttól nyugatra eső Sebret faluban levő jószágukat megnagyobbíthassák.[7])

III. Beled 1322-ben Sopronmegye egyik szolgabírája vala.[8]) 1330-ban, midőn a szopori és gyalókai nemesekkel perel, már Viczaynak írják.[9]) 1334-ben ő is tiltakozik az ellen, hogy a Németi-ág a nemzetségi jog égető sérelmével másnak és ne atyafiainak adja el jószágait.[10]) Élt III. Beled egész a XIV. század derekáig és fiával, továbbá VII. János fiaival, Miklóssal és Tamással együtt Viczán lakott, szorgalmasan védelmezve jószágait.[11])

Ellenben III. János fiai, Simon és IV. Beled a XIV. század közepe táján inkább Kis-Höflányban laktak s Höflányi nevet viselnek. Közülök IV. Beled 1348-ban a kapuvári várnagyságot és rábaközi alispánságot viselte.[12])

II. Oslit, atyjával ellentétben, ifjú Oslinak hívták az egykorúak.[13]) Róla azokon kívül, a miket I. Belednél és I. Miklósnál elmondottunk, tudjuk, hogy még II. Andrástól kapta Farádot, s mint IV. Béla kedves embere, arra 1237 deczember

---

[1]) F. VII/2. 50., 57. — [2]) H. O. V. 64. — [3]) Sopr. I. 56. — [4]) F. V/3. 100. — [5]) F. V/3. 375. — [6]) F. VIII/1. 242. — [7]) H. O. V. 94—95. — [8]) Sopr. I. 90. — [9]) Sopr. I. 121. — [10]) U. o. 131. — [11]) U. o. 167., 193., 194., 195., 202., 205., 206. — [12]) U. o. 137., 153., 195., 202., 210. — [13]) Sopr. I. 18.; W. X. 328.

27-ikén megerősitő levelet nyert.[1]) Ő tehát azon Osli ispán, a ki 1230 táján Farádon és Külső-Száron (ma Szárföld) levő földjei nagyságát emlékezet okáért följegyezte.[2]) 1235-ben soproni ispán volt.[3]) 1240-ben az annyira fontos szörényi bánság élén állott.[4]) Ő az, a ki 1246-ban tárnokmester és pozsonyi ispán vala.[5]) Özvegye 1249—54 közt II. Beleddel, továbbá Vadosfa és Család falvak földesuraival perel.[6]) 1261-ben pedig Széplakon birtokos,[7]) s ez időtájt Benedek bán leányait magához hívja.[8])

II. Benedek 1246-ban széplaki birtokának harmadát eladta nagybátyjának, I. Tamásnak.[9]) 1256-ban I. Jakabbal és III. Osli nevű testvéreivel együtt védi a vasmegyei Ol, ma Mihályfölde és Csenge területét és I. Jakab meg is esküszik rá, hogy e föld az övék.[10])

I. Jakab és III. Osl 1271-ben hősiesen és sikeresen védelmezték Sopront a cseh király ellen; Kőszeg várát pedig visszafoglalták a király számára.[11]) 1280-ban mint a csornai egyház kegyurait emlegetik.[12]) 1294-ben a Ják nembeliek közt voltak fogott bírák.[13]) 1296-ban nagy szolgálatot tettek hazánknak azzal, hogy a Kőszeghyektől elpártoltak, de maguknak roppant, mint egy 1000 márkányi kárt okoztak, a mit alig pótolt az 1297-ben kapott Szárföld.[14]) Egyébként jószágaikat mindinkább Vasmegye északkeleti csúcsán a Rába és Marczal közt kezdték csoportositani,[15]) s így ők vetették alapját annak, hogy ivadékuk vasmegyei családdá vált.

III. Osl nejével, a Nagymartoni család tagjával 1284-ben kapta a Kapuvárral szomszédos Család nevű falut.[16]) De csak 1302-ben kapta ki a nejét illető leánynegyedet.[17])

---

[1]) F. VII/1. 261. Ez oklevélben IV. Béla az év kezdetét karácsony napjától számítja, azért 1238 az oklevél évszáma. — [2]) W. VI. 222. — [3]) W. VI. 568. — [4]) F. IV/3. 552. — [5]) F. VI/2. 347. Ez oklevél bizton 1241—54. közt kelt. De ez évek közűl csak az 1246-ik lehetett az, melyben II. Osli e hivatalokat bírta, mert a többi években mindig másokat találunk azokban. — [6]) Kub. I. 38—39.; H. O. I. 26—27. — [7]) Kub. I. 40. — [8]) H. O. VII. 43. — [9]) W. X. 328. — [10]) W. XI. 422. — [11]) H. O. VI. 183. — [12]) Sopr. I. 47. — [13]) H. O. IV. 87. — [14]) Sopr. I. 61. — [15]) H. O. VI. 184., 298.; W. IV. 274., 275. — [16]) Kub. I. 139. — [17]) F. VIII/1. 113.

Ugyanő 1299-ben atyafiai és a vasvári káptalan közt fogott bíró.[1])

I. István és IV. János, valamint IV. János fia, Lőkös, birtokügyekben fordulnak elő.[2])

IV. Oslit és Pétert már 1302-ben, midőn anyjuk leánynegyedét kikapja, említik.[3]) V. János, III. Miklós és Domokos testvéreik csak 1307-ben kerülnek elő s ekkor IV. Oslival és Péterrel együtt beleegyeznek, hogy az Ostfi-Asszonyfa közelében eső Kádár helység más kézre kerüljön.[4]) Erzsébet nevű leánytestvérük már 1317-ben gyászos özvegységben élt.[5]) Atyjuk példája arra utalta IV. Oslit és testvéreit, hogy a Kőszeghyekkel szemben a királylyal tartsanak. De e miatt 1316-ban menekülniök kellett Vas- és Sopronmegyékből. Az ország déli részeire húzódtak tehát s ott lett III. Miklós előbb kórógyi várnagy (1321—34),[6]) később, 1335—39-ben macsovi bán. Követte őt a nagyjelentőségű hivatalban testvére, Domokos, a ki előbb, az 1330—40. években Veszprémmegye főispánságát viselte. A macsovi báni tisztet Domokos 14 éven át töltötte be.[7]) Mind III. Miklós, mind Domokos hősiesen védelmezték a macsovi bánságot a szerb király támadásai ellen s azt újra benépesítették.[8]) V. János nevű testvérük sem maradt hivatal nélkül. Ő 1343-ban Varasdmegye főispáni székén ült.[9])

Az 1307-ben élő öt testvér közűl 1346-ban már csak hárman voltak életben: Péter, V. János és Domokos. Ezek közűl Péter 1346-ban kivette a maga részét az ősi, sopronmegyei jószágokból,[10]) ellenben Domokos és V. János, majd ennek halála után fia, IX. János, továbbra is együtt rendezték és birták jószágaikat.[11])

I. János 1238-ban részt vesz Örs megvételében, 1250-ben I. Miklós örökségének elosztásában.[12]) Fia, András, 1257-ben

---

[1]) W. V. 221.; H. O. I. 97. — [2]) A. I. 168.; Sopr. I. 102—103., 201.; A. V. 172. — [3]) F. VIII/1. 113. — [4]) H. O. IV. 113. — [5]) A. I. 430. — [6]) A. I. 598.; Sopr. I. 131. — [7]) A. II. 180.; F. VIII/3. 424.; Sopr. I. 102., 131.; H. O. II. 83., 88.; Száz. 1875. 372—77. — [8]) H. O. II. 88. — [9]) Sopr. I. 172. — [10]) Sopr. I. 189. — [11]) U. o. 201., 203., 204. — [12]) H. O. I. 20.; Sopr. I. 22.

megveszi Család falu felét.[1]) 1269-ben mint Iván falu mellett birtokos földesur a bodoki jobbágyokkal a határok ügyében egyezkedik.[2])

VI. János és II. Jakab, András fiai közűl Jakab 1290 táján bizonyos kártételek miatt a Kanizsay alágbeli Gergelylyel oly dühösen perelt, hogy már-már párbajra állott ki vádjainak igazolása végett, de az atyafiak, szomszédok mégis kibékítették s megelégedett $7^1/_2$ márka kártérítéssel.[3]) Ekkor őt Beledynek írták. 1309 előtt neki is, VI. Jánosnak is magva szakadt s ősi jószágaik âz atyafiakra szállottak. II. Jakab nejének, Erzsébetnek hitbérét, VI. János leányának, Katicsnak hozományát csak 1325-ben akarják az atyafiak kifizetni.[4])

I. Herbort, IV. Béla királyunk kortársa és kedvelt híve volt. Elkísérte a kiskirályt 1229-ben Halics alá, kitüntette ott magát a nagy magyar kapunál és a Dnieszter folyónál. Híven járt el a rá bízott külföldi követségekben. Követte 1242 elején királyát egész a tengerpartig s ott a király Klissza várát és fiának, V. Istvánnak védelmét ő reá bízta. Megérdemelte tehát, hogy királya őt a körösmegyei, Kapronczától nyugatra eső raszinai uradalommal megajándékozza.[5]) Ez uradalomban aztán új falvat telepített, melyet nevéről századokon át Herbortyának hívtak.[6]) Miklós testvérének halála után ő váltotta magához annak birtokait, de 1250-ben részesítenie kellett abban atyafiait is.[7]) 1258-ban vejének, Kisfaludi Csák Jánosnak elengedi azon hitbért és hozománydíjat, mely gyermektelenűl elhúnyt leánya, Kata után őt és Hubcsa nevű fiát illette volna.[8]) 1264-ben tagja volt azon országos bíróságnak, melynek a IV. Béla és V. István országrészei közt felmerült ügyeket kellett elintéznie.[9]) 1267-ben IV. Béla kiküldöttje volt a borsmonostori apátság javára.[10]) 1262-ben is ő iktatta be Aba Lőrinczet Locsmánd megye birtokába.[11]) Sopronmegyei jószágait különösen Csáva és Vásárosfalu körül igyekezett csoportosítani. Vásárosfalu közelében a Bályános vagy Bálványos ér (ma Keszegér) mellett várat is

[1]) Kub. I. 34.; W. II. 292. — [2]) Kub. I. 64.; W. VIII. 248. — [3]) H. O. I. 97. — [4]) H. O. V. 94.; Sopr. I. 120., 190. — [5]) W. VII. 264. — [6]) A. II. 461. — [7]) Sopr. I. 22. — [8]) H. O. V. 30. — [9]) F. IV/3. 326. — [10]) W. XI. 567. — [11]) W. VIII. 52.; H. O. I. 37.

épített a király engedelmével.[1]) Mint afféle nagy úr, külön udvarbírót és egyéb tisztviselőket tartott.[2]) Élte vége felé, 1272—75. években a baranyai ispánságot viselte s e közben 1274-ben egyszersmind főlovászmester, majd főétekfogómester volt.[3]) 1279-ben késő vénségében halt meg.[4])

II. Herbort azzal kezdi pályafutását, hogy jóváhagyja atyjának a csornai egyház javára tett ajándékozásait.[4]) 1283 végén szomszédaival a Kőszeghyekkel összetűzött s IV. László királylyal együtt Borostyánkő ostromára szállott, de szerencsétlenűl járt, mert fogságba esett s abból csak 25 márkányi váltságdíjjal szabadult.[5]) E közben történt, hogy a Kőszeghyek kezén levő borsmonostori apátság vám-huszadát lefoglalta.[6]) Kiszabadulása után megint jó barátja lett a Kőszeghyeknek, úgy hogy 1285-ben már Kőszeghy Miklós egyik kedves tanúja.[7]) Ezentúl II. Herbort, valamint fia, II. István és unokája, XI. János csak birtokügyekben fordulnak elő.[8])

Még egyszer kell visszatérnünk I. Osli fiaihoz, a hetedikhez: I. Tamáshoz.

I. Tamás még 1221 előtt oly jó szolgálatokat tett királyának, hogy ez őt Nyüved (Neweg, ma Fertő-Szent-Miklós) határán 3 ekényi földdel ajándékozta meg. Ezt azonban IV. Béla 1221-ben a várföldek visszakövetelése idején I. Tamástól elvette. Hét év mulva, midőn IV. Béla Erdélyben kormányzott, II. András a nyüvedi 3 ekényi földet újra átadatta I. Tamásnak.[9]) 1230-ban említik, hogy I. Tamás egy malmot és 1 szőllőt ajándékozott a csornai egyháznak.[10]) 1232-ben egy Enyed nevű, Kapuvár közelében eső falut perrel szerzett vissza.[11]) 1237-ben Szatmárfia Miklós végrendeletéről tanúskodott.[12]) 1250-ben I. Miklós javaiban osztozott.[13]) Neki jutott a széplaki torony is.[14])

---

[1]) W. III. 27.; Kub. I. 48., 67.; W. III. 122., VIII. 245., 246. Száz. 1889. VIII. 92.; F. V/1. 81. — [2]) Kub. I. 39.; Sopr. I. 18. — [3]) F. V/2. 56., 146., 245., VII/4. 149., VII/5. 594.; v. ö. Kub. I. 94.; H. O. VI. 206. — [4]) Kub. I. 110.; Sopr. I. 47. — [5]) W. IV. 274.; H. O. VI. 324. — [6]) F. VII/2. 79. — [7]) W. IX. 428. — [8]) F. V/3. 445.; W. V. 221.; H. O. I. 97.; A. I. 154.; Sopr. I. 69.; A. II. 461.; Sopr. I. 131., 137. — [9]) W. VII. 455. — [10]) Sopr. I. 18. — [11]) W. VI. 512. — [12]) W. II. 75. — [13]) Sopr. I. 22. — [14]) Zal. I. 46.

II. Tamás és I. Imre 1262-ben a széplaki vásár visszaszerzésén fáradoznak.[1]) 1264-ben úgy osztoznak, hogy II. Tamás kapja a zalamegyei Iszabort, I. Imre ellenben a sopronmegyei s különösen csornai részeket.[2]) Innen van, hogy a XIV. század elején I. Imre ivadékait »Csornay« családnévvel kezdik megkülönböztetni. I. Imre 1281-ben II. Móricz végrendeletéről tanúskodott.[3])

Gergely 1283-ban a király mellett a Kőszeghyek ellen harczolt, de fogságba esett s a Kőszeghyek csak nagy díjért, 200 márkáért bocsátották szabadon. 1287-ben a győrmegyei Bika, ma Rába-Szent-Miklós birtokával kárpótolta őt a király.[4]) II. Jakabbal folyt vitáját már említők.[5]) Azontúl őt és testvéreit, I. Lőrincztől eltekintve, csak birtok-ügyekben emlegetik.[6])

I. Lőrincz 1316-ban jutott életének forduló pontjához, a maga és családja jövőjének eldöntéséhez. 1313-ban még a Kőszeghy család szolgálatában állott s annak hegykövi ispánja, vagyis várnagya vala.[7]) 1314-ben is testvéreivel együtt jutalmat nyer a Kőszeghy családtól.[8]) De 1316-ban, midőn Kőszeghy András fellázadt, már nem követte annak zászlait, 1319-ben pedig a kőszegi csatában Felső-Lendvai Miklós seregében már határozottan és hősiesen küzdött a Kőszeghy András segítségére jött németek ellen és azok közűl Staudecker nevű lovagot elfogta. Azután Zalamegyébe vonúlt csapatával és ott Kanizsaszeg (ma Nagy-Kanizsa) várának elfoglalásával a Kőszeghyek hatalmát megtörte.[9]) 1326-ban is nagy segítséget nyujtott Micsk bánnak, hogy Kaproncza várát elfoglalhassa és ekként Kőszeghy III. Henrik fiait is a király hatalma alá hajtsa.[10])

I. Lőrincz már 1314-től fogva kezdett zalamegyei jószágokat venni.[11]) 1321-ben pedig a király őt Kanizsa várával és annak uradalmával ajándékozta meg.[12]) Így származott át

---

[1]) Sopr. I. 25. — [2]) Zal. I. 46. — [3]) F. V/3. 100. — [4]) H. O. VI. 324. — [5]) H. O. I. 97. — [6]) A. I. 154.; H. O. V. 94.; Sopr. I. 72,. 82.; A. I. 335.; Sopr. I. 98., 132. — [7]) Sopr. I. 76. — [8]) A. I. 335. — [9]) Sopr. I. 85.; A. I. 627. — [10]) Sopr. I. 111—12. — [11]) A. I. 367. — [12]) A. I. 627.

I. Lőrincz Sopronmegyéből Zalába s így lőn a Kanizsay család megalapítója. 1321—23-ban a zalai főispáni tisztet viselte [1]) és több birtokszerzeménynyel fiai jövendőjét biztosította.[2])

I. Lőrincznek már könnyű volt fiait a királyi udvarba juttatni s ekként emelkedésük előtt az ajtót megnyitni. A négy fiú közűl V. Miklós és II. Lőrincz, a kit beczézgetve Levkónak is hívtak, csak egy ízben fordulnak elő 1332 táján.[3]) XII. János 1337-ben királyi apród.[4]) III. István 1343-ban bácsi olvasó kanonok, 1347—57-ben óbudai prépost, 1357—67-ben zágrábi püspök vala.[5]) III. István különösen kiváló diplomácziai szolgálatokat tett Nagy-Lajos királyunknak. III. Benedek 1347-ben testvéreivel együtt nápolyi útjára kísérte a királyt.[6]) A három nagy kort ért testvér (XII. János, III. István és együtt III. Benedek) mint birtokszerzők is kitüntek.[7])

XIII. János (III. Imre fia) a Kanizsayak mellett alig tűnik fel. 1349-ben említők őt Csornay néven s unokatestvéreivel veszi zálogba az egyik muzsaji birtokot.[8])

II. Móricz-ág.

Közel atyafia vala az Osli-ágnak, mert I. Móricz I. Oslinak »fratere« vala. A »frater« szó alatt azonban nemcsak testvért, hanem unokatestvért vagy unokaöcscsöt is lehet értenünk. Leszármazása ez:

I. Móricz, 1228—30.

II. Móricz 1277., † 1281. ~ Frankó leánya | I. György 1239—64. *a Szemenyey család öse*

(I. György fiai:) Márk 1290—1327. | (?) II. György 1290. | N. fiú 1290.

(Márk fiai:) János 1327—43. | I. Miklós 1327. — (II. György fia:) II. Miklós 1343.

I. Móricz 1218-ban csornai birtokosként fordul elő,[9]) 1230-ban pedig I. Osli említi, hogy a csornai egyháznak

[1]) A. I. 627.; Zal. I. 157.; Sopr. I. 87., 95.; F. VIII/6. 67. — [2]) Sopr. I. 72., 82., 86., 94.; A. II. 461. — [3]) Zal. I. 253. — [4]) F. VIII/4. 219. — [5]) Sopr. I. 173., 193. — [6]) Sopr. 212. — [7]) Zal. I. 253., 309.; Sopr. I. 158., 193. — [8]) Sopr. I. 208. — [9]) F. III/2. 146.

I. Móricz is adott egy sokorai szőllőt és Nágócson egy darab földet.[1])

II. Móricz 1277-ben visszakapta Tóttelek nevű földét (Szár és Veszkény között). 1278-ban pedig megvette annak másik részét bizonyos kereki mesterektől.[2]) Három év mulva szép öreg korban tett végrendeletet atyafiai és neje, Locsmándi Frankó leánya jelenlétében. Ő is, mint atyja, megemlékezett a csornai egyházról, egy »zebirne«-i (helyesen: zebenie=zemeniei) malmot s egy márczi szőllőt hagyományozván reá.[3])

I. György 1239-ben sikertelenűl perelt Szatmárfia Miklós vett birtokaiért.[4]) 1256-ban II. Osl bán fiait segíti vasmegyei jószáguk védelmében.[5]) 1264-ben Szopor egy részét veszi meg.[6])

Márk és testvérei 1290 táján potyondi, tótteleki és szamárdi jószágaik határait megjáratják.[7]) 1321-ben és 1327-ben Márkot mint szemenyei és csornai birtokost említik.[8])

János és Miklós, Márk fiai, 1327-ben atyjukkal együtt adják zálogba csornai részeiket.[9]) János 1335-ben Horpácson is földesúr volt.[10]) 1343-ban pedig II. Miklóssal, II. György fiával (a kit éppen ezért unokatestvérének kell tartanunk) együttesen adja el, immár örök áron, csornai birtokait.[11])

III. Súr-ág.

Nevezhető másként Agyagosi-ágnak is II. András idejétől fogva bírt agyagosi jószágáról. Nemzedékrendje ez:

I. Súr

I. Péter

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| II. Péter<br>1256—58. | I. Gergely<br>1256—58. | Feldre<br>1256—58. | I. András<br>1256—58. | Margit<br>1240—58. özvegy<br>~ Írsy Miske |

| | | | |
|---|---|---|---|
| II. Gergely<br>1267—92. | II. András<br>1269—85.<br>† 1298 előtt | II. Súr<br>1277—98.<br>a kaboldi várnagy | Bibara<br>1291.<br>~ Egyed |

| | | |
|---|---|---|
| III. András<br>1298—1306. | János<br>1298—1306. | Margit<br>1298—1312.<br>~ Perlup ispán, 1298. |

[1]) Sopr. I. 18. — [2]) W. IX. 267.; Kub. I. 100., 125. — [3]) F. V/3. 100. — [4]) F. IV/1. 147—48. — [5]) W. XI. 432. — [6]) W. III. 115. — [7]) Kub. I. 181. — [8]) F. VIII/2. 313. — [9]) Sopr. I. 119. — [10]) Sopr. I. 137. — [11]) Sopr. I. 172.

Hogy más ággal össze ne zavarjuk, a biztos 1256-iki adatból indulunk ki.

1256-ban II. Péter, I. Gergely és Feldre (Frigyes) I. Péter fiai, I. Súr unokái perben állottak a soproni várjobbágyokkal. Ezek visszakövetelték a soproni vár agyagosi jószágát, holott azt még II. András király a Súr-ágnak adta cserében ennek »Adul« nevű falujáért. I. Péternek II. Péter és I. Gergely nevű névszerint felsorolt és még legalább két névszerint nem említett fia annyira ragaszkodott Agyagoshoz, hogy 20 márkát fizettek a felpereseknek, csakhogy e faluhoz való (képzelt vagy valódi) jogukról lemondjanak.[1])

Két évvel később II. Péter, I. Gergely, Feldre és I. András nőtestvérüknek, Margitnak, Örsy Miske özvegyének hozományát és hitbérét követelték Miskének első nejétől származott fiaitól. Kaptak is kielégítésül 25 márkát.[2]) II. Péter ugyanez időtájt egy, nővérétől az örsi egyháznak ajándékozott szolgálót is követelt vissza, de az odaítélt perdöntő esküre nem jelent meg. Az erről szóló oklevél írója II. Péter nemzetsége nevét tévedésból »Sol«-nak írja.[3])

II. Péter fiai közűl II. András már 1269 táján biráskodik a Ják nem tagjai közt.[4]) Két évvel előbb, 1267-ben, II. Gergely és II. András a soproni főispánnak, Aba nb. Nyéky (Atyinay) Lőrincznek bírótársaiúl voltak kijelölve a Ják nem és Keledfia Keled közt folyt perben.[5])

II. Gergely, II. András és II. Súr (II. Péter fiai) együttesen csak 1285-ben fordulnak elő és tanúskodnak Kőszeghy I. Miklósnak a borsmonostori apátság javára tett ajándékozásáról.[6]) Ezenkívül II. Gergely 1281-ben bizonyos kártételek fejében megkapta Gyalóka egy részét.[7]) Ugyanez évben II. András testvérével együtt 100 márkát fizet (illetőleg annak árában német-baromi birtokát adja) Kőszeghy Ivánnak, csakhogy ez lemondjon Hidegség és Homoki falvakhoz való jogáról s ők nyugodtan megvehessék azt a Hahót nemzetségtől.[8])

---

[1]) Sopr. I. 23. — [2]) W. II. 312. — [3]) U. o. 293. — [4]) Kub. I. 177.; W. X. 446. — [5]) Kub. I. 54.; W. X. 460. — [6]) W. IX. 428. — [7]) U. o. 316. — [8]) U. o. 312., 314.

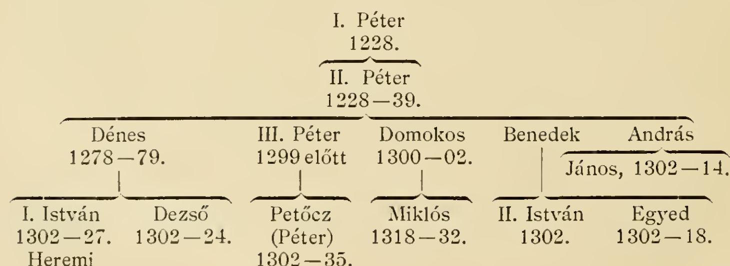
De két év mulva II. Gergely az így neki jutott jószágot, Hidegség és Homoki harmadának harmadát, zálogba adta II. Andrásnak.[1]) 1291-ben azon kis, czenki birtokot, melyet nővére Bibara után kapott, eladja 20 márkáért.[2]) 1292-ben a Nagy-Höflány tájékán eső Alrams vagy Alramos faluban lakott és a bécsújhelyi németlovagoknak megengedte egy rét használatát.[3])

II. Súr 1277-ben kaboldi várnagy vala.[4]) 1298-ban Nagy-Höflány azon felét, mely az osztozáskor neki jutott, 120 márkáért zálogba adja vejének, Perlup ispánnak.[5]) Később márczi birtokát is elzálogosította ugyanannak 100 márkáért.[6]) E jószágok aztán zálog és leánynegyed fejében leányára, Margitra maradtak s ez 1312-ben a Nagymartoni családnak adja zálogként Nagy-Höflány felét.[7])

III. Andrást és Jánost 1298-ban mint Nagy-Höflány felének urait említik.[5]) 1306-ban Hidegségnek és Homokinak csupán zálogként birt negyedét Kőszeghy Ivánnak tovább zálogosítják.[8])

IV. Németi-ág.

A XIV. század közepén a belőle származott családot a Csornától délre eső Németi faluról Némethynek kezdik nevezgetni. Azért hívjuk mi is ekként. Nemzedékrendje ez:




I. vagy II. Péter 1228-ban Csornán birtokos.[9]) II. Péter 1237-ben rokonának, Szatmárfia Miklósnak végrendeletéről tanúskodik.[10]) 1239-ben őt is elutasítják abbeli keresetével, hogy Szatmárfia Miklós szerzett jószágaiból is örököljön.[11])

[1]) Sopr. I. 50. — [2]) H. O. I. 85. — [3]) Sopr. I. 58. — [4]) Kub. I. 100. — [5]) F. VII/2. 254. — [6]) F. VIII/1. 74. — [7]) F. VIII/1. 470. — [8]) A. 110. — [9]) F. III/2. 146. — [10]) W. II. 75. — [11]) F. IV/1. 147—48.

Dénes 1278-ban vitézül harczolt a dürnkruti csatában.[1]) Ezért kapta 1279-ben Dágot jutalmul.[1])

III. Péter 1299 előtt hereni (ma tormafalvi) birtokát elzálogosította Perlup ispánnak.[2])

Domokos és Benedek nevű testvérétől származó unokaöcscsei 1300-ban a pilismegyei Pomáz mellett eső Aszófő falu egy részét elajándékozzák.[3])

Benedeknek és Andrásnak csupán neveit ismerjük.

Az ágnak összes 1302-ben élő tagjait felsorolják 1302-ben, mert ekkor közös egyetértéssel eladják Péter-Németi falut, azaz a mai Felső-Péterfát Kabold közelében. Az élő tagok voltak: Domokos és (névszerint nem említett) fiai, azután Petőcz, I. István, Dezső, Egyed és János. Éppen ez oklevélből tudjuk meg, hogy András is Péter fia volt, mert fiának, Jánosnak így lehetett része Péter-Németiben.[4])

I. István, Dezső, Petőcz (IV. Péter, de közönségesen csak Petőcznek hívták) és Miklós birtokaiknál és összeköttetéseiknél fogva a XIV. század elején a Kőszeghyekkel tartottak, de e miatt hűtlenségbe estek és I. Károly elkobozta tőlük azon jószágukat, mely keze ügyébe esett. Aszófőt 1318-ban visszakapták ugyan, de csak azért, hogy mindjárt eladják Becsey Imrének.[5]) I. István és Dezső továbbá 1321-ben eladják szerdahelyi (ma stodrai),[6]) 1322-ben agyagosi jószágukat.[7]) 1324-ben híre járt, hogy többi birtokaikat is árúba bocsátják, még pedig nem az olcsó áron vevő atyafiaknak, hanem idegeneknek, sőt külföldieknek is, a mi ellen az atyafiak természetesen tiltakoztak.[8])

I. István 1334-ben állandóan Heremen, vagyis a mai Tormafalván lakott és Németi, Kér, Sarud, Agyagos, Család, Herem és Arlamos falvakban levő részeit elzálogosította.[9]) 1327-ben a Ravay család mellett tanúskodott.[10])

Petőcz 1302-ben, még az eladás előtt, zálogba vetette péterfalvi részét.[11]) 1318-ban agyagosi részét 4 évre zálogo-

---

[1]) W. IX. 224. — [2]) F. VI/2. 218. — [3]) H. O. VIII. 411. — [4]) F. VIII/1. 104. — [5]) A. I. 484. — [6]) F. VIII/2. 198. — [7]) Sopr. I. 91. [8]) Sopr. I. 98. — [9]) Sopr. I. 131.; F. VIII/3. 750. — [10]) Sopr. I. 114. — [11]) F. VIII/1. 103.

sítja el.[1]) 1335-ben birtokait az Ostfyaknál veti zálogba, de a németi-i résznek haszonélvezetét életfogytiglan kiköti.[2])

Az ág többi tagjait az itt felsorolt birtokügyekben emlegetik.[3]) Miklós 1332-ben halálos ágyán megemlékezett a csornai egyházról is s neki hagyta a sarudi vámból őt illetett részt, megmutatván ezzel is, hogy az Osli nem hajtása.[4])

V. Keserűi-ág.

Az Osl nem fészkétől messzire, Biharmegyébe szakadt ez ág. Talán I. Osli fia, I. Benedek, váradi püspök hozta magával valamelyik szegényebb atyafiát s az Biharmegyében birtokot szerezvén, e vidéken, nevezetesen Keserű faluban, az Ér mentén állandóan letelepedett.

Nemzedékrendje:

| N. | |
|---|---|
| I. András | Miklós |
| II. András 1310. | Fülöp 1310. |
| Jakab 1310—42. | |

II. András és Fülöp 1310-ben eladják süvegdi birtokukat (Szalárd mellett Biharm.) Osli nembelieknek és Keserű faluban lakozóknak írják őket.[5]) II. András fia, Jakab, 1323-ban Diószegi Joachim,[6]) 1342-ben pedig a Debreczeni család mellett tanúskodik.[7]) Ő is Keserűben lakott.

VI. Egyes-töredékek.

| Szatmár | I. István 1228. | | Péter | N. | |
|---|---|---|---|---|---|
| Miklós 1234—37. † 1237. | | | Győr? 1281. | | |
| N. leány ~ István | II. István 1255—57. | János 1255—65. ~ Bibor | | Miklós váradi prépost 1323. | György 1323. |

---

[1]) Sopr. I. 82. — [2]) U. o. 133. — [3]) F. VIII/1. 103., 104., VIII/2. 198.; Sopr. I. 82.; A. I. 484.; Sopr. I. 98. — [4]) F. VIII/3. 649. — [5]) Orsz. lt. Dl. 31063. — [6]) Békésmegyei oklevéltár. II. 1. — [7]) A. IV. 230.

Szatmár (Zothmar) fia, Miklós, 1234-ben Saj-Kál és Berény egy részének földesura.[1]) 1237-ben tett végrendeletében szépen gondoskodott a csornai egyházról és nejéről.[2]) Négy (Bő, Damonya, Loócs és Salajsa nevű) falubeli vett birtokait pedig a templomosoknak hagyta.[3]) Leánya a leánynegyedet kapta meg, de csak az ősi jószágokból.[3])

I. István ivadékát két oklevél Csorna vagy Cserna nemzetségnek írja. Azonban az oklevél tartalmából okvetetlenűl következik, hogy e Csorna nemzetség tulajdonkép csak az Osli nem egyik töredéke. Hiszen e Cserna nemzetség birtokai Csornán feküdtek s tagjai a csornai egyházról, Osli alapításáról gondoskodnak.

I. István 1228-ban csornai birtokos.[4])

II. István gyermektelen lévén, 1255-ben csornai birtokát testvére, Iván vagy János beleegyeztével a csornai egyháznak adta, de az életfogytig való haszonélvezetet magának fenntartotta. E rendelkezését 1257-ben a királylyal is megerősítteté.[5])

Iván vagy János 1264-ben előre kifizeté nejének, Bíbornak hitbérét és hozományát, illetőleg annak fejében átadja neki szopori jószágát.[6]) Ez arra mutat, hogy Jánosnak szintén magva szakadt.

Péterfia Győr (Gyeör) 1281-ben II. Móricz végrendeletéről tanúskodik.[7]) 1306 előtt (Gúrnak írva) Hidegségen és Homokon volt birtokos.[8]) Éppen mutatja, hogy tulajdonkép nem külön személy, hanem a Súr-ágbeli Péterfia II. Súrral egy, s a másolók e Súrnak írt személyt egyszer Gyeörnek, másszor Gúrnak olvasták.

Miklós 1323-ban a királyné kápolnájának igazgatója és váradi prépost vala. Mint ilyen a királytól elkérte a maga és testvére, György számára egy magvaszakadt soproni nemesnek gyalókai, dicski és garablyani birtokát, annál is inkább, mert azt őseitől jogtalanúl idegenítették el. Azonban ugyanazt

---

[1]) W. VI. 551. — [2]) W. II. 75.; F. IV/1. 77., 147. — [3]) F. IV/1. 147—48. — [4]) F. III/2. 146. — [5]) H. Okl. 31., 35. — [6]) W. III. 115. — [7]) F. V/3. 100. — [8]) A. I. 110.

Kanizsay I. Lőrincz is megkapta a királytól. Végre 1323-ban úgy egyeztek meg, hogy a vitás jószágot maguk közt megfelezték.[1]) Úgy tetszik, hogy e Miklós prépost és György a Móricz-ághoz tartozik.

## *Birtokai.*

Ezeknek középpontja volt és maradt azon község, hol a nemzetség monostora emelkedett: Csorna. Az Osli-, Móricz-, Németi-ágak, Szatmár és I. István ivadéki egyaránt birták egyes részeit, noha java része lassan-lassan a monostoré lett.[2])

Innen terjeszkedtek aztán az Osli nem ivadékai, főleg déli és nyugati irányban.

A Rábaközben csaknem egybefüggő falvaik voltak Barbacs (1220-tól),[3]) Mugurch (1220-tól),[3]) Maglócza (1222-től),[4]) Faråd (1230-tól),[5]) Szárföld (1230-tól),[5]) a Csornába olvadt Örs (1238-tól),[6]) Tóttelek (Veszkény és Szárföld közt, 1279),[7]) Osli egy része (1230-ban és azután),[8]) a Kapuvár közelében eső Enyed és Család falvak (1232 és 1257-ben),[9]) az e tájékon keresendő »Potahc« Hueche és Borhoföldek (1230).[8]) Csornától déli irányban: Erlen (Csorna és Pásztori közt esett, 1280-tól),[10]) Tamási (1323-tól),[11]) Potyond (1290),[7]) Németi (1324),[14]) Szamár-Al (Zamarol, 1290).[7]) Valamivel lejjebb Vicza (1227-től),[12]) Beled (1230-tól),[13]) Ujfalu (1280),[15]) a a mai Vásárosfalu helyén állott Janoa és Pertel vagy Perczel (1230-tól), az ott épült várral együtt.[16]) Ezektől távolabb

---

[1]) Sopr. I. 95. — [2]) Sopr. I. 17., 22., 47., 103., 190.; F. III/2. 146., IV/1. 77.; W. II. 75.; H. Okl. 31., 35.; Kub. I. 48.; Zal. I. 46.; A. I. 154. — [3]) W. XI. 158. — [4]) F. VII/5. 567.; Sopr. I. 190. — [5]) W. VI. 222.; F. VII/1. 261.; Sopr. I. 190. — [6]) H. O. I. 64.; Kub. I. 48. — [7]) Kub. I. 100., 181. — [8]) Sopr. I. 17—18.; v. ö. Kub. I. 126. — [9]) W. VI. 512.; Kub. I. 34.; W. II. 292.; F. VIII/3. 751.; Sopr. I. 190. — [10]) Sopr. I. 47. — [11]) U. o. 87., 90. — [12]) H. O. I. 8.; F. VII/1. 261.; Sopr. I. 190. — [13]) Sopr. I. 17.; W. V. 266.; Zal. I. 46.; Sopr. I. 47.; A. I. 154.; H. O. V. 94.; Sopr. 103. — [14]) Sopr. I. 82., 98.; F. VIII/3. 751. — [15]) Sopr. I. 47. — [16]) Sopr. I. 17., 47.; Kub. I. 48., 67., 110.

egész külön állott az 1314-ben szerzett Sobor (a Rába balpartján).[1])

A Rábczán túl Kapuvártól nyugati irányban egymás-után sorakoztak az Osli nem birtokai: Agyagos (1230-tól),[2]) Fertő-Szent-Miklós, hajdan Neweg, azaz Nyüved (1228-tól),[3]) Szerdahely (1261-ben),[4]) Sarud (1332),[5]) Széplak (1250) és mellette Kalacs (1265),[6]) kissé lejjebb Lós (1277-től),[7]) Pereszteg (1327-től),[8]) Homok és Hidegség (1281-től).[9]) Sopronmegye déli része felé csaknem egy csoportban feküdtek Völcsej (1230),[10]) Horpács 1230),[11]) Kér (1334),[12]) Puszta-Család (hajdan Csapod (1308),[13]) Szopor egy része (1264),[14]) Gyalóka, Dicsk és Garablyán (1323-tól).[15]) Bő, Damonya, Loós és Salajsa falvak 1237 előtt csak kis ideig voltak egyik Osli nembeli birtokai.[16])

Sopronmegye északnyugati részén, a Nagy-Marton és Kis-Marton közti vonalon ismét csaknem összefüggő területet alkottak az Osli nem falvai. Ezek voltak: Márcz (régen inkább Mórocz, 1230-tól),[17]) Zemenye (Scebena alakban, 1337,[18]) Zebirna alakban 1281, Zemene alakban, 1317),[19]) Szerdahely (ma Stodra, 1321-ig),[20]) Semverd (Zemenyétől északra, de ezzel határos, 1321),[21]) Heren, később Hirm, ma Tormafalu (1299),[22]) Kis- és Nagy-Höflány (Hubling, Hublen, 1298-ban és később),[23]) a Büdöskúttól nyugatra eső Sebret (1270)[24]) és az e tájon keresendő Arlamos (Alrams, 1292).[25])

Sopronmegyei elszórt falvai voltak: Dág (ma Ágfalva,

---

[1]) A. I. 335. — [2]) Sopr. I. 23., 98. — [3]) W. VI. 455.; Sopr. I. 100. — [4]) Kub. I. 40.; H. O. V. 94.; F. VIII./2. 198.; Sopr. I. 100., 103., 190. — [5]) F. VIII/3. 649. — [6]) Kub. I. 40.; W. III. 27.; Sopr. I. 25.; Zal. I. 46.; W. IV. 75.; Sopr. I. 190.; W. III. 122. — [7]) F. VII/2. 57. — [8]) Sopr. I. 112. — [9]) W. IX. 314.; A. I. 110. — [10]) Sopr. I. 17—18. — [11]) U. o. és 47., 137. — [12]) F. VIII/3. 751. — [13]) A. I. 154.; H. O. V. 94.; Sopr. I. 103., 190. — [14]) W. III. 115. — [15]) Sopr. I. 85. — [16]) F. IV/1. 147. — [17]) Sopr. I. 17.; W. II. 75.; Zal. I. 46.; F. V/3. 100.; Sopr. I. 98., 190. — [18]) F. IV/1. 77. — [19]) F. VIII/2. 313.; Sopr. I. 114. — [20]) F. VIII/2. 313.; Sopr. I. 98. — [21]) F. VIII/2. 313.; Sopr. I. 98. — [22]) F. VI/2. 218.; Sopr. I. 98., 114.; F. VIII/3. 751. — [23]) F. VI/2. 259., VIII/1. 74., 163., 470.; Sopr. I. 98., 114., 155. — [24]) W. VIII. 362.; H. O. V. 94. — [25]) Sopr. I. 58.; F. VIII/3. 751.

1279),[1]) Péter-Németi (ma Felső-Péterfa, 1302-ig),[2]) Csáva (1250)[3]) és Német-Barom egy része (1281-ig).[4])

Mosonymegye délkeleti részén is birt egy pár falut az Osli nemből származó Viczay és Lósy ág. Ezek Lobló (Pomogytól keletre, 1277),[5]) Tard (a mai Ilmicz egyik része, 1277),[5]) Bala (ma Walla, 1250),[5]) Ilmicz (1280)[6]) és a Patfalvától keletre eső Beled (1348).[7])

Győrmegyei birtoka volt Bika (a mai Rába-Szent-Miklós, 1287-től),[8]) továbbá Borbán és Sokoró hegyen voltak szőllei.[9])

Vasmegyében II. Osli bán ivadéka főként a Rába jobbpartján, Ostfi-Asszonyfa körül igyekezett jószágait csoportosítani. Ezek voltak: Asszonyfalva (ma Ostfi-Asszonyfa, 1346),[10]) Ol és Csep (ma Mihályfa és Csenge, 1272),[11]) Sömjén (ma Kemenes, 1346),[10]) Náraj (Asszonyfa mellett, 1346)[10]) és Boroszd föld (Dömölk mellett, 1283-tól).[12]) Távolabb esett Csehi (1274-től).[12])

Zalamegyében a Kanizsayak ősei már 1264-ben birták Iszabort.[13]) A XIV. században aztán ezeké lett Kanizsaszeg vára (ma Nagy-Kanizsa) Kanizsa városával, Lasnok, Pamlén (ma Pallin), Csákány, Kerektó, Baksafalva, Szakaföld e, Molnári, Szentmárton, Vente, Libolcza, Dobolnok és Igriczi falvakkal, továbbá Récse-Keresztúr, Béllege, Leánd falvak részeivel és Szentmihályfalva felével.[14]) Béllege, Récse-Keresztúr többi részeit, egyes családoknak Csákány, Kerektó, Igriczi és Pallin falvakhoz való jogait, továbbá Kedhidát (ma Kehida) nemsokára megszerzik.[15])

Ismeretlen, de alkalmasint sopronmegyei birtokok voltak Péterfalva (1230),[16]) Adul (1230-ig),[17]) Aranaz (Arlamos? 1250) és Bezernuk (1250).[18])

---

[1]) W. IX. 224. — [2]) F. VIII/1. 103—104. — [3]) Sopr. I. 22., 47. — [4]) W. IX. 314.; A. I. 110. — [5]) F. VII/2. 57.; Sopr. I. 210. — [6]) Sopr. I. 47.; H. O. VII. 213., 305.; W. V. 29., 221. — [7]) Sopr. I. 195. — [8]) H. O. VI. 324. — [9]) Sopr. I. 190. — [10]) H. O. VI. 184. — [11]) U. o. 298.; W. XI. 432. — [12]) H. O. VI. 204. — [13]) Zal. I. 46. — [14]) A. I. 627. — [15]) A. I. 367.; Zal. I. 161., 163., 179., 187., 309., 190. és 160. — [16]) Sopr. I. 17—18. — [17]) Sopr. I. 23. — [18]) Sopr. I. 47.

Somogymegyei jószágok voltak: Nágócs (1230)[1] és Kisasszonyd (1324),[2] Pilismegyében a Pomáz mellett eső Aszófő 1318-ig.[3])

Biharmegyében Keserű 1310—42-ig és Süvegd 1310-ig (Süvegd ma puszta Szalárd és Kovácsi közt).[4])

Drávántúl már 1225-ben birtokos volt I. Osl Varasd-Toplicza mellett.[5]) 1230-ban említi szentvidi birtokát. 1248-ban kapta fia I. Herbort Raszinát (Körösmegyében, Kapronczától nyugatra, később Herbortya).[6])

## ŐRÖSÚR.

*(Vrs, Vrsur, Urusur, Urusor, Eroswr, Werusur.)*

Azon borsodmegyei falut, a mely e nemzetség névadójának emlékét örökíti, maig Őrös (Sajó-Őrösnek) hívják. Okleveleink, mint a sorozatból látható, a nemzetség nevét sok ízben Urusurnak írják,[7]) nincs tehát kétség benne, hogy nem Örs, hanem Őrös vagy Őrösúr nemzetségről kell szólanunk.

A nemzetség nagy hatalmát és előkelő voltát hirdetik Kézai és a Képes Krónika. A honfoglaló hét vezér egyike gyanánt tüntetik föl ezek Őröst (Vrs), a ki aztán a Sajó mellett ütötte föl sátorát.[7]) Ez utóbbi állításuk való, mert hiszen a Sajó mellett, annak a Tiszába való torkolatától nem messze, ma is fennáll Sajó-Őrös falu.

A Névtelen Jegyző Őrösúrnak atyját, Acsádot (Ousad) foglalkoztatja a honfoglalással, de azt a másik borsodmegyei nemzetségnek, a Miskolcznak ősével, Bögérrel (Bunger) együtt kúnnak mondja.[8]) Azonkívül ő más település helyet jelöl ki Őrösúr atyjának, mert az Ónod tájékáról Szihalom felé vezetett Árpád fejedelemről s népéről azt mondja, hogy elérkeztek a Nyárád folyóig és tábort ütöttek a most Kácsnak nevezett helyről

---

[1]) Sopr. I. 17—18. — [2]) A. II. 165. — [3]) H. O. VIII. 411.; A. I. 484. — [4]) Orsz. lt. Dl. 31063. Békésm. oklt. II. 1.; A. IV. 230. — [5]) W. XI. 181. — [6]) W. VII. 263—64.; A. II. 461. — [7]) Hist. Hung. Fontes. Dom. II. 72., 127. — [8]) U. o. 8.

folyó vizerek mellett. »Itt Árpád nagy földet adott Acsádnak, Őrösúr (Ursuur) atyjának s itt, ugyanazon folyó fejénél később fia, Őrösúr, várat rakatott, a mely ma Őrösúr várának neveztetik.«[1]) Bizonyos tekintetben a Névtelennek is igaza van, mert az Őrösúr nemzetségnek monostora és vára csakugyan a kijelölt területen állott, nevezetesen a mai Kácson (hajdan Fel-Kácson) állott Szent-Péter tiszteletére avatott monostora,[2]) s a mai Sályi felett, a Lator patak fejénél eső hegyen Őrösúr vára.[3])

Még egy harmadik települő helyet is jelölhettek volna ki krónikásaink az Őrösúr nemzetségnek, mert a mai Hajdumegyében, a hadház-vámos-pércsi vonalon valaha négy: Begécs, Köpcs, Demeter és Tamási nevű faluja volt,[4]) s mindjárt ezek mellett ott áll ma is Acsád.

Egyet nem mondanak krónikáink, pedig az volna a legjelentősebb, mikor és hogyan jutott Őrösúr a királyi házzal rokonságba? Az, hogy nem csupán Őrösnek, hanem Őrösúrnak nevezik a nemzetség névadóját leveleink, a rokoni összeköttetést csaknem kétségtelenné teszi (v. ö. a Mérkúr, Gyánúr kifejezést a Csákányi családnál), de a többit mind mély homály borítja.

Az összes adatokat egybevetve az látszik hihetőnek, hogy a XII. század elején egy előkelő főúr, Őrös, a Sajónak a Tiszába való szakadásánál letelepedett, a királyi ház valamelyik nőrokonát nőül vette s a királytól a borsodmegyei Bükkhegységben három (kácsi, sályi és geszti) völgyet, Debreczentől északnyugatra, a nyiri homokos vidéken jókora területet s a Boldva völgyében, Szendrő felett egy darab erdőt kapott. Menedékül aztán a Bükk hegységben egy várat épített, temetkező helyül pedig a kácsi hévvizeknél egy monostort rakatott.[5])

---

[1]) Hist. Hung. Fontes Dom. II. 27. — [2]) Adatok az egri egyhm. t. I. 366. — [3]) V. ö. F. IX/1. 525—37. és Adatok az egri egyhm. t. I. 185. Kandra másik (170. l. olvasható) állítása nem érdemel figyelmet s a 185. l. állítással is ellenkezik. — [4]) W. X. 92., XII. 664. — [5]) Van egy pár, a Batthyány család érdekében aljas hizelgésből készült oklevél., a mely egyebet is mond, de ezek koholt és hamis volta komoly történetiróink előtt általában ismeretes.

A nemzetség XIII-ik és XIV. században élő tagjai, lehetőleg a nemzetségből származó családok szerint osztályozva, ezek:

*a)* Várallyai-ág.

- I. Lőrincz
  - I. Miklós 1230.
    - (?)
      - II. Lőrincz 1249–92. ispán
        - I. István 1275–92.
          - VI. Miklós 1339. † 1347 előtt
          - IV. János 1339–48.
          - II. Péter 1339–48.
        - IV. Miklós 1291–92.
      - Pál
        - Imre 1291–1347.
          - VII. Miklós 1339–47.
          - Antal 1339–47.
          - III. Mihály 1347–81.
        - II. Jakab 1291–92.

*b)* Leányfalvi-ág.

- I. Csépán
  - I. Péter 1249.
  - II. Csépán 1249–75.
    - I. János 1291–1339. †
    - N. leány 1324. ~ Besa András
  - Márkus 1249–75.
    - Domokos 1291–92.
      - V. János † 1347 előtt

*c)* Tibold-ág.

- I. Kristóf
  - I. Tibold, 1249.
    - II. Kristóf 1292.
    - II. Tibold 1291–1347.
      - II. László 1347.
      - VI. János 1347.
      - II. Mihály 1347–81.

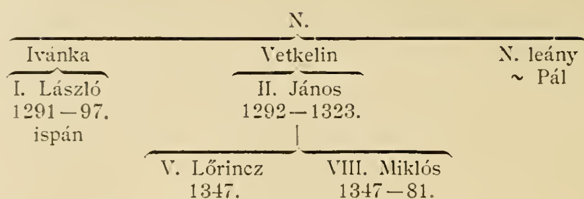
*d)* Sályi-ág.

- II. Miklós, 1249.
  - I. Mihály ispán, 1291–1300.
    - Aba, 1292.
      - III. Péter, 1347.
        - IX. Miklós 1348.
        - VII. János 1348–81.

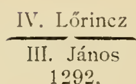
*e)* Bikki-ág.

- III. Lőrincz
  - I. Jakab ispán, 1292.
    - III. Jakab, 1292. †

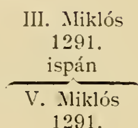
*f)* Geszti-ág.




*g)*




*h)*




I. Miklós 1230-ban a várföldek visszafoglalására kiküldött borsodmegyei bizottság tagja volt.[1]) Ő az egyetlen, a ki az Örösúr nem tagjai közűl, tudtunkra, a közélet terén működött.

1248-ban említik, hogy a kácsi monostor és az Örösúr nem birtokai a cserepi uradalommal határosak.[2])

A következő évben II. Lőrincz (a kinek atyját, Miklóst, I. Miklóssal egy személynek tartjuk), továbbá I. Péter, II. Csépán, Márkus és I. Tibold szalonnai uradalmukból Martonyi és (a már ismeretlen) Zsíros falvakat eladják. Az eladott rész határos volt atyafiuknak, II. Miklósnak megmaradt jószágával.[3])

1268-ban csak úgy általában említik, hogy az Örösúr nem tagjai, mint a kácsi monostor kegyurai, beleegyeznek a monostor Fylto nevű, Szederdény és Kisfalud közt, tehát Örös közelében eső halastavának eladásába.[4])

Jó sok idő mulva II. Csépán és Márkus újra szemeink elé kerülnek, István nevű atyafiukkal együtt, a kit II. Lőriczfia Istvánnal veszünk egynek. Ők nyertek ki 1275 táján IV. Lászlótól iktató parancsot, hogy borsodmegyei nyéki birtokukat újra átadják nekik és atyafiaiknak.[5])

---

[1]) H. O. VII. 18. — [2]) F. IV/2. 18. — [3]) H. O. VI. 51. — [4]) H. O. VIII. 112. — [5]) Knauz. II. 264.

A XIII. század utolsó évtizedében élő Őrösúr nembeliekről 5 oklevél is beszél. 1291-ben a nemzetség tagjai közűl I. László ispán volt a kácsi apátság gondviselője (mintegy a kegyurak képviselője), s mind ő, mind II. Lőrincz ispán, fiaival I. Istvánnal és IV. Miklóssal együtt, továbbá Imre, II. Jakab, I. János, Domokos, II. Tibold, I. Mihály ispán, III. Miklós ispán és V. Miklós beleegyeztek, hogy a kácsi apát monostorának bögér-bessenyei birtokát eladja.[1]) Ez alkalommal I. Mihályt Szalontán (Emőd mellett) lakónak írják, de ez talán tollhiba lesz Szalonna helyett. 1292-ben II. Lőrincz, I. István, II. Jakab, II. Kristóf, II. Tibold, I. László és III. János a Nyárád patak mellett eső ábrányi (régen Ábrahámfalva) birtokukból 4 ekényit és egy malmot eladnak.[2]) Ugyancsak 1292-ben I. Jakab és fia, III. Jakab, Debreczentől északnyugatra eső Tamási és Demeter nevű falvait elcserélte ugyancsak szabolcsmegyei, de a Tiszához közelebb eső Ihász és Bárányos nevű falvakkal. Beleegyeztek ebbe II. Lőrincz, Imre, II. Jakab, I. János, Domokos, II. Kristóf, II. Tibold és I. László.[3]) Folytatta az ilyen cserét I. Mihály, a ki Begécs és Köpcs (Kupch) nevű, szintén Hajdú-Hadház és Sámson tájékán eső, különben is zálogba adott falvait adta oda, csakhogy a szintén szabolcsmegyei, de már nem nyirségi Körösszeg falut megkaphassa. Ez alkalommal I. Mihályt »Szalonnay«-nak írják.[4]) Ugyanez I. Mihály ispán és fia, Aba, 1292-ben bikki és héjő-tövi birtokukat 200 márkáért eladják s ebbe Várallyai II. Lőrincz, I. István és IV. Miklós fiaival együtt, Imre, II. Jakab, I. János, Domokos, II. Kristóf, II. Tibold, Bikky és I. Jakab, ispán, beleegyeznek..[5]) 1297-ben I. László és II. János ismeretlen nevű nagynénjük leánynegyede fejében e nagynénjük fiának Kácson Fekete-Sír nevű telket adnak.[6])

II. Tibold és II. János 1323-ban együttesen perelnek Körtvélyesi Pál ellen.[7]) A következő évben I. János nőtestvérének hozományi pere volt férjének atyafiai ellen.[8])

---

[1]) Adatok az egri egyhm. t. I. 366. — [2]) F. VII/4. 223. — [3]) W. X. 92. — [4]) W. XII. 664. — [5]) H. O. VI. 395. — [6]) H. O. VIII. 368. — [7]) Adatok az egri egyhm. t. I. 202. — [8]) U. o.

Nemsokára I. Jakabnak (a kinek fia, III. Jakab, talán hamarabb halt el atyjánál) magva szakadt és birtokai a Várallyai-, Tibold- és Geszti-ágakra szállottak. Ez és később I. Jánosnak 1339 után bekövetkezett magtalan halála azután új birtokfelosztásokat tett köztük szükségessé. Már 1339-ben II. Tibold visszaadja ugyan I. István fiainak, VI. Miklósnak, IV. Jánosnak és II. Péternek azon felkácsi részt, a melyet nagyatyjuk három szolga megöletése miatt elvesztett, de ezért aztán megkapja I. Jakabnak összes kácsi birtokát, pedig abból csak egyharmad illette volna. Beleegyeznek ebbe nemcsak I. István fiai, hanem I. János és Imrének három fia is.[1])

1347-ben I. és V. János halála s így az egész Leányfalvi-ág elfogyása után megtörtént a végleges osztály a Várallyai-, Tibold- és Geszti-ágak között. E szerint:

II. Tibold és fiai kapták Al-Kács, másként Darócz (ma Tibold-Darócz), Közép-Kács és Fel-Kács (ma Kács) falvakat egészen, Leányfalva, Várallya, Mészallya, Bikk, Dorogma és Nádasd falvak egy részét.

V. Lőrincz és VIII. Miklós (a Geszti-ág) kapják Gesztet, eddig is volt lakóhelyüket, egészen, Leányfalva, Várallya, Mészallya részeit, Oszlárt, a Tisza mellett, egészen és Bikk egy részét.

VII. Miklós, Antal és III. Mihály, Imre fiai Leányfalva, Mészallya, Bikk és Dorogma részeit kapják.

IV. Jánosnak és Péternek, I. István fiainak, Leányfalva, Mészallya és Dorogma részei jutottak.

Leányfalva és Mészallya egyes részei Abafia III. Péternél és fiainál voltak zálogban.[2])

A következő évben a Geszti-ág I. Jánosnak dorogmai birtokából kapott volna részt, de azt kénytelen volt átengedni a Tibold-ágnak az osztály előtt elkövetett kártételek fejében s egyszersmind lemondott I. Jakab kácsi jószágához való jogáról.[3])

Ugyanez évben a Sályi- és Várallyai-ágak is kibékültek. A per abból származott, hogy IX. Miklós (Sályi) VI. Miklóst

---

[1]) Sztáray család oklevéltára I. 155. — [2]) F. IX/1. 529—37. — [3]) A. V. 20.

(István fiát) Leányfalván állítólag véletlenségből megölte. Vérdíj fejében IX. Miklós és VII. János, valamint atyjuk, III. Péter mésszallyai dorogmai részeiket engedik át IV. Jánosnak és II. Péternek.[1])

## PALAT.

Annyit tudunk róla, mint a Berch nemről. (L. o.)

## PÁPA.

*(Papa.)*

Veszprém vármegye nyugat-északi részén, Pápa mellett lakott, de eddig kiadott okleveleinkből még nem bizonyos, hogy Pápa városát is birta. Tagjai ezek:

*a)* Mezőlaki-ág.

- Sike
  - Benedek 1244. alországbíró
    - I. Pál 1272—86.
      - I. Miklós † 1317 előtt ~ N. ~ Osli Erzsébet
        - Bungó leány 1317.
        - I. István 1317.
      - II. László 1317. *a Mezőlaki Zámbó család őse*
        - Márton 1347.
        - III. László 1347.
        - II. Miklós 1347.
        - II. István 1347.
      - II. Pál 1347. Békássy
    - I. Máté 1286.
  - I. Lampert
    - II. Lampert 1286.
      - II. Máté, 1316—47.
        - Lőrincz, 1347.
        - III. Miklós, 1347.
        - János, 1347.

*b)* Imarad ága.

- Imarad
  - Adorján 1272.
  - Feldre 1272.

*c)* Kustán ága.

- Kustán
  - I. László
    - Demeter 1304.

[1]) A. V. 207—208.

A központján 1350 előtt, tudtunkkal, csak Benedek forgott, a ki 1244-ben alországbíró vala s poroszlójául (pristaldus) pedig az egyik pápai lakost, Istvánt alkalmazta.[1]

I. Pál 1272-ben kapta a soproni vár Eund nevű földét,[2] s 1286-ban osztozott meg testvéreivel, I. Mátéval és II. Lamperttel akként, hogy ő kapta a Pápa közelében eső mezőlaki és acsádi jószágokat, Eund ellenben egészen (nagybátyjuknak, Benedeknek részével együtt) I. Máténak és II. Lampertnek jutott.[3] Ugyancsak 1286-ban I. Pál Kamond mellett, tehát Mezőlak szomszédságában eső szakácsi birtokát rokonának, Jánosfia Hektornak ajándékozta.[4]

Kortársai valának I. Pálnak Imarád (Imuraldus) fiai, Adorján és Feldre (Fridrik), a kik 1272-ben egy darab, a Balaton mellett fekvő örsi szőllőt vettek meg.[5]

A XIV. század elején legelőbb szemünkbe ötlik Demeter (Lászlófia, Kustán unokája), a ki 1304-ben nakki (Tolnam.) birtokát eladta.[6]

I. Miklós 1317-ben már özvegyen hagyta második nejét, Osli Erzsébetet s árván két gyermekét, az első nejétől származó leányt, Bungót, és kis fiát, I. Istvánt. Az ingóságokat megosztották 1317-ben a két gyermek és az özvegy közt. A leány neveltetését aztán II. László vállalta magára, I. István pedig anyjánál maradt.[7]

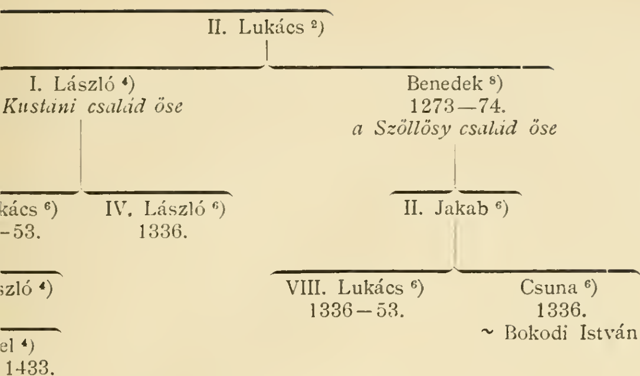
II. Mátét 1319-ben sok kártételről vádolja a Lőrinte nemzetség,[8] s nem tudjuk, mi volt oka az összetűzésnek. Ugyane Máté 1330-ban a bakonybéli apátság régi hiteles hely volta mellett tanúskodik.[9]

1347-ben II. Pál (Békássy), Márton, II. László, II. Miklós, II. István (Mezőlakiak), II. Máté és fiai Beud vagy Beed, ma Béb falu miatt állottak perben.[10] Ezek közűl, minden jel szerint, II. Miklós volt a Mezőlaki Zámbó család névadója.

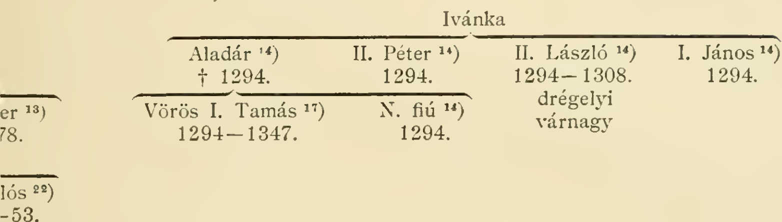
A Zsemlyéri Pápa családot[11] ezekkel összekötni eddigelé lehetetlen.

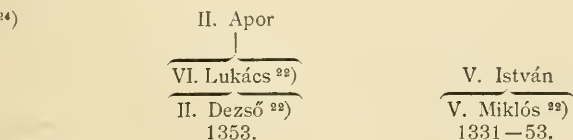
---

[1] W. VII. 178. — [2] Sopr. I. 36. — [3] H. O. VIII. 248. — [4] Kub. I. 136. — [5] Zal. I. 60. — [6] A. I. 86. — [7] U. o. 430. — [8] U. o. 525. — [9] A. II. 496. — [10] H. O. VIII. 248. — [11] Tört. Tár. 1893. 602.; v. ö. A. V. 502.



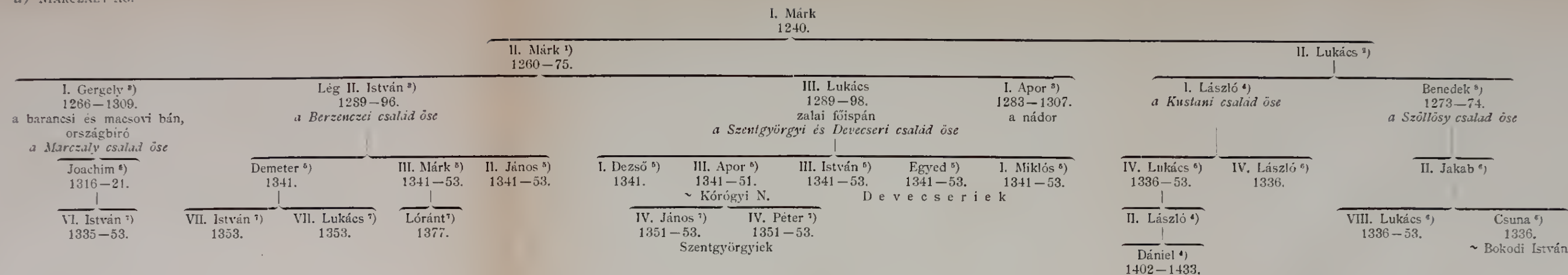

*d)* APPONYI-ÁG.



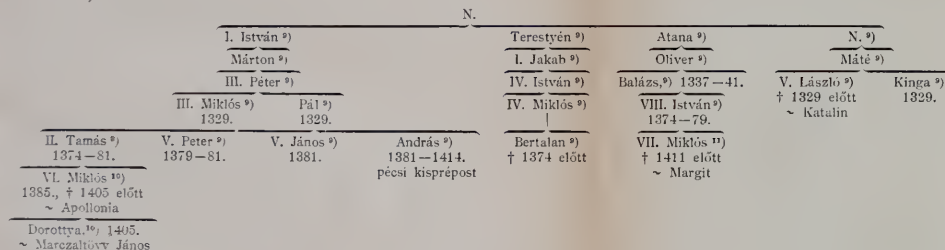




I. 361. — [16]) Zal. I. 628. — [17]) A. V. 44. — [18]) A. II. 156—57. — [19]) A. IV. 21. —
4—26. — [21]) H. Okl. 46. — [22]) Nagy i. m. 37. — [23]) U. o. 42. — [24]) W. II. 100.

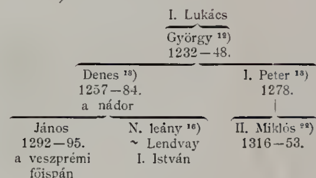
*a)* Marczaly-ág.



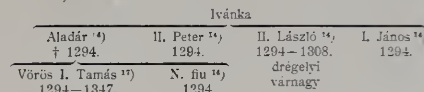

*b)* Peczy-ág.



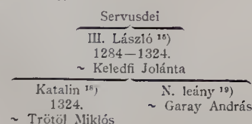

*c)* Ludbrégi-ág.



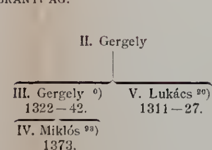

*d)* Apponyi-ág.



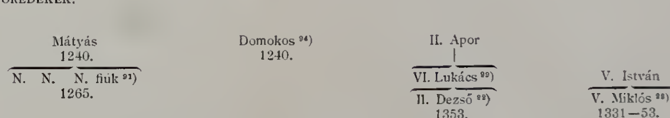

*e)* Nevnai-ág.




*f)* Ibrányi-ág.




*g)* Töredékek.




[1]) Zal. I. 76. — [2]) Nagy Imre: A. Pécz nemzetség örökösödési pere. 39. — [3]) U. o. 36. — [4]) U. o. 39. — [5]) U. o. 45. — [6]) Zal. I. 321. — [7]) Nagy i. m. 37. — [8]) H. O. I. 61. — [9]) Nagy i. m. 40. — [10]) U. o. 38. — [11]) U. o. 34., 38. — [12]) W. XI. 250., VII. 265. — [13]) Blagay okl. 34. — [14]) W. V. 122–23. — [15]) H. O. VI. 361. — [16]) Zal. I. 628. — [17]) A. V. 44. — [18]) A. II. 156–57. — [19]) A. IV. 21. — [20]) Szepesi kápt. lt. Scr. f. 7., 3., nr. 12.; F. VIII/2. 324–26. — [21]) H. Okl. 46. — [22]) Nagy i. m. 37. — [23]) U. o. 42. — [24]) W. II. [illegible].

(426 és 427. oldal közé.)

# PÁTROH.

Csak annyit tudunk róla, hogy Pannonhalmától keletre, a Pér és Pázmánd közt eső Dörög (Durug) falutól délre birtokos volt.[1])

# PÉCZ.

*(Peech, Pech.)*

Az a két kis Pécz község, mely Győrmegye déli részén, a Sokoró aljában húzódik meg, alakulásakor alig sejthette, hogy alapítójának ivadéki egykor hazánk vezérlő férfiaivá lesznek, a legfényesebb polczokra emelkednek s a béke és had terén egyaránt kiválnak.

## *Politikai és családi története.*

A nemzetség őse, tekintve a nem hajtásainak egymástól való távolságát, legalább is a XII. század elején élt. Ivadékinak csakhamar kicsi lett Győrmegye, terjeszkedtek tehát mindenfelé, de különösen Zalamegyébe. Jutott azonban közülök Nyitra-, Somogy-, Körös-, Valkó-, sőt egy ág Szabolcsmegyébe is.

Ágait a belőlök származott főbb családok szerint: *a)* Marczaly-, *b)* Péczi-, *c)* Ludbrégi-, *d)* Apponyi-, *e)* Nevnai és *f)* Ibrányi-ágaknak nevezzük el, *g)* alatt pedig a töredékeket soroljuk föl (lásd a mellékletet).

E nemzedékrendek igazolására fölemlítjük a következőket:

A Péczy-ág ismeretlen ősét nem tarthatjuk egy személynek az 1283—1307. években élt I. Apor nádorral, mert ez esetben I. Apornak 1329-ben már nagykorú dédunokái (negyedik fokú) leszármazói éltek volna, a mi képtelenség. Ha esetleg 1345-ben a Marczaly család be is bizonyította,

---

[1]) W. II. 223.

hogy a Péczy-ág ismeretlen ősét Apornak hívták, ez I. Apor-tól bizonyosan különböző s a XIII. század előtt élt személy vala.

Nem fogadhatjuk el továbbá azon állítást sem, hogy az 1411—33-ban élő Kustáni Dánielnek szépatyja (I. László) III. Lukács fia, dédatyja (II. Lukács) pedig e III. Lukácscsal egy személy lett volna, mert sem az 1341-iki, sem az 1353-iki osztálylevél nem említ III. Lukács fiai közt László nevűt.[1]) Ellenben bizonyos, hogy Kustáni Dániel nagyatyja, IV. Lukács oly közel atyafia volt Szőllősy VIII. Lukácsnak, hogy 1330-ban a VIII. Lukácstól vett 2 vindornya-szőllősi jobbágytelek elajándékozásához az ő beleegyezése szükséges vala.[2]) Ez kétségtelenné teszi, hogy IV. Lukács nagyatyja és VIII. Lukács szépatyja egy személy volt. Nem tagadjuk tehát egészen Kustáni Dániel abbeli 1433-iki állítását, hogy az ő dédatyja Lukács, ükatyja pedig Márk vala,[3]) csakhogy e dédatya III. Lukácsnak nagybátyja és ez ükatya III. Lukácsnak nagyatyja vala.

A tatárjárás előtt élt tagokról, mint rendesen, keveset tudunk.

I. Márk, Mátyás és Domokos 1240-ben elvesztették a Pécz mellett eső Kajár egy részéért folytatott perüket.[4])

I. Lukács fia, György, még a tatárjárás előtt lehúzódott a Dráva mentére lakni. 1232-ben már mint drávamenti lakos tanúskodik, hogy a Varasddal szemközt eső Vizmet (Visinecz) föld a veszprémi egyházat illeti.[5]) 1248-ban pedig Raszinya közelében (tehát alkalmasint Ludbrégen) birtokos.[6])

A XIII. század második felének hadjáratai, zavarai alkalmat adnak a nem tagjainak maguk kitüntetésére s az emelkedésre.

I. Gergely 1266-ban részt vett a bolgár háborúban és Vracsa várát diadalmasan elfoglalta.[7]) Ugyanez évben atyafia, az 1257-ben Csesztreg (Zalam.) környékén birtokosként felmerülő Dénes is hivatalban van. Ekkor még csak a horvátországi, Bihács közelébe eső Polhana és Pset megyék ispánja,[8])

---

[1]) Nagy i. m. 36., 37., 45. — [2]) Zal. I. 321. — [3]) Nagy i. m. 39. — [4]) W. II. 100 — [5]) W. XI. 250. — [6]) W. VII. 265. — [7]) F. V/3. 157. — [8]) W. XI. 563.

de elég volt az kezdetnek. Két év mulva már tótországi országbíró s egyúttal az ifjú Béla herczegnek átadott Zalamegye ispánja.[1]) Mikor Béla herczeg meghalt, a tótországi országbírói állás is megszünt, de Dénes a zalamegyei ispánságot megtartotta.[2]) V. István trónraléptével azonban le kellett e jelentékeny állásáról mondani s a tótországi kicsiny marócsai (ma Moravcse-Belovár, Zágrábtól északkeletre) ispánsággal beérnie. Mint marócsai ispán harczolt 1270 végén Regede vára alatt Stájerországban; [3]) résztvett az 1271-iki háborúban is s az ennek végét vető 1271 júl. 3-iki pozsonyi békére esküt tett.[4])

Az 1273-iki háborúban három Pécz nembeli férfi vett részt: Dénes, I. Gergely, a ki 1272 novembertől kezdve 1273-ig barancsi és kucsovi (ma Brancsevo és Kucsevo, Szerbia északkeleti részén) bán vala, [5]) és Benedek. Dénes a Detrekő alatt vívott ütközetben és Győr vára alatt tünt ki.[6]) I. Gergely különösen nagy érdemet szerzett azzal, hogy a cseh királynak Győrnél való beljebb hatolását meggátolta.[7]) Benedek pedig előbb atyafiának, Dénesnek zászlaja alatt Győrnél harczolt, utóbb Kőszeghy Iván vezetése alatt a peresztegi és lósi ütközetben vett részt. Meg is jutalmazta a király Benedeket Vindornya-Szőllős zalamegyei faluval.[8])

I. Gergely is bizonyára megkapta jutalmát (talán a marczalii uradalmat), de a legnagyobb szerencse Dénesre várt, mert ő ez év deczember eleje táján nádorrá lett (e mellett még a kúnok birája és oklicsi ispán) s az maradt 1274 szept. 25-ig, úgy hogy az 1274-iki Szent-István-napi gyűlést Székes-Fehérvárott még ő tartotta meg.[9]) Mindjárt nádorsága elején a tolvajok ellen Zalamegyében nádori gyűlést tartott.[10]) 1274 szept. végén tótországi bán lett, de csak 3 hónapig viselte e fontos hivatalt.[11]) 1275 elején kis ideig országbíró

---

[1]) W. VIII. 204. — [2]) F. VII/1. 356.; v. ö. Pesty: Várispánságok. 574. — [3]) W. XII. 73.; H. O. II. 8. — [4]) W. III. 253. — [5]) W. IX. 5., 11. — [6]) H. O. I. 61.; F. VII/4. 149. — [7]) F. V/3. 157. — [8]) H. O. I. 71. — [9]) F. V/2. 129.; H. O. VI. 200.; W. XII. 92.; W. IX. 85. (Csak a határnapokat tartalmazó adatokat idézzük). — [10]) W. IX. 38. — [11]) W. XII. 90., 119.

volt,[1]) azután a királyné tárnokmestere lőn s egyúttal zalai ispán.[2]) Vele egyidőben I. Gergely is újra hivatalhoz jutott, 1275 júliustól 1276 augusztus 9-ig somogyi ispán vala.[3]) 1275-ben részt vesz a zalamegyei gyűlésen is, mint Dénes zalai ispánnak carissimus fratere.[4]) 1276 július végén pedig a zalai ispánnal együtt tart gyűlést a rablók kiirtására.[5]) Dénes 1276-ban nem viselt hivatalt, de 1277 közepén újra felemelkedett az országbírói székig,[6]) sőt ez év végén újra elérte a nádorságot s az volt 1278 márczius közepéig s egyúttal somogyi ispán.[7]) 1278 november 6-án I. Péter nevű testvérével együtt Gút-Keled Miklós bán mellett kezeskedik.[8]) 1279-ben a nádori törvényszék egyik tagja.[9]) 1283-ban Erzsébet id. királyné nádora vala.[10]) Egy-e azon Dénes volt bánnal, a ki 1284-ben a sárosi ispánságot birta?[11]) — bizonytalan. I. Gergely 1279-ben a macsovi bánságot kapta kormányzás végett,[12]) de ezt is csak rövid ideig birhatta. 1280-ban már át kellett azt adnia az idősb királynénak.

Mikor Dénes nádor bevégzi pályafutását, akkor kezdi meg s emelkedik egyszerre fényes polczra I. Apor, a ki 1283-ban már erdélyi vajda vala.[13]) E hivatalt 1284-ben már másnak engedte ugyan át, de azért mint volt vajda a királyi törvényszék tagja maradt.[14]) 1286-ban a jeles pozsonyi ispánságot kapta meg, de azt roszra használta, mert a Kőszeghyekhez csatlakozott s velök együtt föllázadt IV. László ellen.[15])

Ettől kezdve I. Aport IV. László uralma alatt nem említik. Testvére, I. Gergely azonban még egyszer hivatalt vállalt, 1288-ban országbíró volt.[16])

III. Endre uralma alatt I. Gergelyre és testvéreire újra felvirradt. I. Gergely nyitrai és barsi (1291-ben), III. Lukács

---

[1]) W. XII. 113. — [2]) F. V/2. 240.; W. IX. 115., XII. 138.; F. V/2. 258. — [3]) F. VII/4. 153.; F. V/2. 248., 259., 337. — [4]) H. O. IV. 54. — [5]) H. O. II. 22. — [6]) H. O. VII. 166.; Sopr. I. 43. — [7]) H. O. VI. 227.; W. IX. 48.; v. ö. F. V/2. 293. — [8]) Blagay Okl. 34. — [9]) H. O. V. 64. — [10]) W. IX. 354. — [11]) H. O. VI. 261., 305. — [12]) Száz. 1875., 370. — [13]) W. IV. 262. — [14]) W. IX. 385. — [15]) W. XII. 451.; F. V/2. 344. — [16]) W. IX. 553.

zalai (1291—98), Apor pedig pozsonyi ispán lőn (1291—92).[1]) Apor aztán még feljebb emelkedett, 1293—97-ben országbíró,[2]) 1298 júliustól 1299 májusig dunántúli nádor vala.[3]) 1296-ban a Pécz nemzetség elvált a Kőszeghy családtól, addigi szövetségesétől, megmaradt a király hűségében, sőt 1296-ban I. Gergely és Lég II. István részt vettek Kőszeg ostromában.[4]) Az Apponyi-ág is III. Endre idejében emelkedik ki az ismeretlenség homályából. Ivánka fiai híven segítették királyukat s egyikük, Aladár, 1294-ben Adorján ostrománál hősi halált lelt.[5]) Dénes nádor fia, János, III. András anyjának udvarában a főpohárnokságot és egyszersmind a veszprémi ispánságot nyerte el.[6])

A nemzetség nagyra haladtával nőtt természetesen annak vagyona is, csakhogy erről szerfölött keveset tudunk. 1291 előtt III. Lukács és I. Apor kezükre kerítették Tátika várát s azt III. Endre uralkodása alatt sem adták vissza volt tulajdonosának, a veszprémi püspökségnek.[7])

A XIV. század elején a Pécz nemzetség I. Károlyhoz csatlakozott. 1304 augusztus 24-én Apor volt nádor megpecsételi az I. Károly s az osztrák herczegek közt kötött szövetség levelét;[8]) s 1307-ben az ő tanácsát is kikéri a király egyik adományozás ügyében.[9]) I. Gergely 1309-ben Somogymegyében fogott-bíráskodik a Tengerdy család és a somogyvári apátság közt.[10]) II. Miklós (a Ludbrégi-ágból) 1316-ban visszafoglalta III. Henrik fiaitól a jánoslovagoknak erőszakosan kezükön tartott Béla várát,[11]) ellenben Marczaly Joachimnak várát (hol?) Kőszeghy András, a lázadó, tőle elvette.[12]) Az Ibrányi-ág ugyanekkor hazánk északkeleti részén harczolt I. Károly hatalmának megszilárdításáért s e közben V. Lukács Makovicza váránál és a debreczeni csatában súlyos sebeket is, de diadalt is nyert.[13]) E Lukács 1311-ben már

---

[1]) W. XII. 510., V. 25.; Zal. I. 101.; Knauz. II. 318.; F. VII/5. 502. — [2]) H. O. VII. 232.; W. X. 197., 261.; W. XII. 569. — [3]) F. VII/5. 502. (Az évszám kiigazítandó 1298-ra); H. O. VI. 443. — [4]) W. V. 150. — [5]) W. V. 122—23. — [6]) Starine. XXVIII. 171. — [7]) Zal. I. 101. — [8]) F. VIII/1. 160. — [9]) F. VIII/5. 32. (Hibásan Opousnak írva). — [10]) Knauz. II. 602. — [11]) Orsz. lt. Dl. 34297. — [12]) Sopr. I. 86. — [13]) F. VIII/2. 324—26.

kezeskedett Aba Amadé fiaiért, hogy az 1311 október 5-iki kassai egyességet megtartják.[1])

Ezzel ellentétben II. László, a ki 1308-ban Csák III. Máté drégelyi (draguni) várnagya volt,[2]) alkalmasint I. Károly ellenségei közé állott.

Az ezután következő csendesebb időben a Pécz nem tagjai a közélet terén, tudtunkra, nem működtek. Még legkiválóbb volt köztük II. Miklós, a ki Ludbrégen kívül még a zágrábmegyei Zelna és Besztercze (ma Zelina és Bisztricza) nevű várakat is birta s 1327-ben a zágrábi székesegyház főoltáránál egész falut ajándékozott a zágrábi káptalannak.[3]) A következő évben pedig a Sár (Lajta) folyó mellett összeült országos főtörvényszék tagja vala.[4]) E II. Miklós fizette ki Dénes nádor leányának a leánynegyedet, a mi szintén bizonyítja, hogy Dénes nádor fiának, Jánosnak magva szakadt s annak vagyona reá szállott.[5]) Minden jel szerint e II. Miklósnak fia volt azon Csúz János,[6]) a ki 1357—58-ban jelesűl kormányozta a horvát bánságot, de ennek életrajza már nem tartozik e mű körébe.

A XIV. század negyvenes éveiben kezd emelkedni az Apponyiak őse, Vörös I. Tamás. Kivált a diplomácziai téren tett nagy szolgálatokat. 1344-ben és 1346-ban követségben járt a pápai udvarnál Avignonban.[7]) 1345-ben az osztrák-magyar határokat igazító bizottság tagjául rendelte a király.[8]) Avignoni utait fölhasználta, hogy görcsöni (Baranyam.), vágvecsei és nadlyáni (Nyitram.) egyházai számára búcsúleveleket szerezzen.[7]) 1347-ben ujvári (holicsi), berencsi és csejtei várnagy és a nyitramegyei Báb földesura vala.[9]) Már 1341-ben oly nagy tekintélye vala, hogy Laczkfy István főlovászmesterrel és Trötöl Miklós pozsonyi főispánnal együtt fogott-bíráskodik Omori Gál és Thowka temesi főispán között.[10])

---

[1]) Szepesi kápt. lt. Scr. IX. f. 3. nr. 12. — [2]) F. VIII/1. 259. — [3]) W. XI. 205.; Tkal. I. 57. Az évszám kiigazítandó 1327-re. — [4]) Zal. I. 226. — [5]) Zal. I. 628. — [6]) V. ö. Csánki: Körösmegye. 11. — [7]) Száz. 1892., 141. — [8]) F. IX/1. 277. — [9]) A. V. 44.; Száz. 1882., 317. — [10]) Temesmegyei oklevelek. I. 65.

*Birtokai.*

A Pécz nem tagjai közűl I. Gergely, Lég, II. István, III. Lukács és I. Apor 1289-ben osztoztak meg. Leszármazóik 1341-ben egyéb jószágaikat újra megosztották, de Pécz és Bodó falvakban levő birtokaiknak 3 részre való osztását csak megígérték.[1]) 1353-iki oklevél-kivonat szerint: III. Márk, II. János, III. István, Egyed, I. Miklós, IV. Lukács, II. (Ludbrégi) Miklós, VI. István, VII. István, VII. Lukács, VIII. Lukács, II. Dezső és V. Miklós mint egy nem ágai birtok-pört folytattak, de miért? nem tudjuk.[1]) 1329-ben III. Miklós és Pál V. László magvaszakadt atyafiuk birtokait örökölték, s ezért V. László nőtestvérének, Kingának a leánynegyedet kifizették.[2]) VIII. Lukács 1336-ban nem készpénzben, hanem ingatlanban adta ki Csuna nevű nőtestvérének a leánynegyedet s ebbe IV. Lukács és IV. László is beleegyeztek.[3])

Közös és ősi jószága volt a Pécz nemnek a mai Kis-Pécz és Felpécz területe Győr megyében. Mindjárt e mellett, Szemere felé esett Bodó nevű faluja.[4])

Veszprémmegyében a Péczy-ágat illette Kámond Pápától nyugatra.[4])

Zalamegyében a Marczaly-ág birta egy ideig, pl. 1291-ben Tátika várát és uradalmát.[5]) III. Lukács unokái még 1351-ben is Tátikayaknak nevezik magukat,[6]) noha jogilag azt még 1342 előtt elvesztették.[7]) Az ettől délre eső Keszthely 1298 táján I. Apor birtoka, sőt az vitatta, hogy Rezi is az ő keszthelyi uradalmához tartozik.[8]) Ettől nyugatra Benedek és leszármazói birták (1274-től) Vindornya-Szőllőst, ellenben I. László ivadéki az ettől délre eső Alsó-Felső-Kustánt. A Zala-Apátitól északra eső Hosszúfalu már 1335-ben IV. Istváné.[9]) Ezzel csaknem szemben, a Zala balpartján esik Devecser, 1341—53-ban III. Lukács fiainak birtoka. Itt volt

---

[1]) Nagy J. i. m. 36—37. — [2]) U. o. 40. — [3]) Zal. I. 321. — [4]) Nagy J. i. m. 37., 42., 45. — [5]) Zal. I. 101. — [6]) A. V. 499. Itt a nemzetség neve hibásan »Poth«-nak van írva. — [7]) Zal. I. 407—408. — [8]) H. O. VII. 244. — [9]) Zal. I. 306.

azon Szentmiklós-szigete nevű falu is, a melyet a király 1328-ban mint magvaszakadt embernek jószágát elajándékozott. Azonban Ludbrégi Miklós az ő »hatásos« okleveleinek felmutatásával csakhamar visszaszerzé azt.[1]) Lejjebb Galambokot és Komár várost 1331-ben kapta, de csak kis ideig birta V. Miklós.[2]) Zala-Lövő és Szilvágy közt Mátyás fiainak 1265-ben volt egy darab birtokuk.[3]) Ugyancsak Zalamegyében a Ludbrégi-ág Csesztreg körül 1257-ben, Kerkatő körül 1274-ben birtokos.[4]) Később kitünik, hogy a Kerkatöve mellett eső falvait Csernecznek és Csernye földének hívták.[5]) 1292-ben Dénes nádor fia, János, Tolmácscsal szomszédos földesúr.[6]) Azon zalamegyei »Bogad, Sarkad, Hagyorutakez, Ilyvagh, Bessenyő, Mosony, Molna és Tolgy« helységek közűl, melyekben 1284-ben III. László földesúr lett,[7]) alig ismerhető fel egyik-másik.

Somogymegyében a Marczalyak birták Marczali, Gadány, és Disznó nevű falvakat.[8])

Baranyamegyében az Apponyi-ágé volt Görcsöny s alkalmasint itt feküdt Széplak nevű, ma ismeretlen birtoka is. III. Apor talán neje után bírt 1351-ig Patacson egy szőllőt.[9])

Valkómegyében a Nevnai-ág a nevnai és zölczei uradalmakat bírta, Pozsegamegyében pedig Oriva várát.[10])

Körösmegyében Ludbrég volt a róla nevezett ágnak főbirtoka. Ugyanez ág Zágrábmegyében 1274-től kezdve bírta a marócsai kerületet (ma Moravcse), 1295-ben a melyhez a bisztriczai és zelinai várak is tartoztak.[11]) A zelinai várban 1295-ben Churtán Pál volt Dénes nádor fiának várnagya. A marócsai kerületből Nespesa nevű földet Dénes nádor fia két tisztviselőjének ajándékozta.[12])

Nyitramegyében az Apponyi-ág birtokai közűl 1350-ig csak Báb merül föl.[13])

Szabolcsmegyében az Ibrányi-ág 1324-ben kapta Ibrány, Ub és Szut falvakat.[14])

---

[1]) Zal. I. 220. — [2]) F. VIII/542. — [3]) H. Okl. 46. — [4]) W. VII. 466.; Zal. I. 75. — [5]) Zal. I. 628. — [6]) Zal. I. 106. — [7]) F. VI/2. 410. — [8]) A. III. 462. — [9]) A. V. 499. — [10]) H. O. VI. 371.; A. II. 156—57. — [11]) W. XII. 139., XI. 205. (Az évszám kiigazítandó). — [12]) Starine. XXVIII. 171. — [13]) Száz. 1882., 317. — [14]) F. VIII/2. 324—26.

## PENKENYŐ.

*(Penkenw.)*

E nembeli Saul ispán 1258-ban Dénes szolnoki és bakonyi ispánnak bakonyi erdőispánja vala. Ura megbizásából a bakonyi erdőóvók és a pannonhalmi monostor vinnyei népei közt támadt viszályt helyszini szemlélés alapján eldöntötte.[1])

*Pese l. Pöse.*

## PETENYE.

*(Pethenye.)*

A személynevek és birtokai után ítélve szláv származású nemzetség. Csak annyit tudunk róla, hogy Lodomérfia Jaroszló és Luchanfia Miklós nevű tagjai 1233-ban végleg eladták a mai Petáncz (mostanában Széchénykút) területén eső földjüket a Nádasd nemzetségnek.[2]) E területet akkoriban még csak Murának (később Belmurá-nak) hívták.

## PETTHO.

Így írja nevét azon egyetlenegy oklevél, a mely e nemről megemlékezik. Csete, Pál, Póka és Jakab nevű tagjai, a Dém nembeliekkel együtt, mindjárt 1242-ben megkapták a valaha böszörményektől lakott Tisza-Bőt. 1257-ben a király megerősíti őket e szép jószágban.[3])

[1]) W. II. 314. — [2]) F. VII/5. 249.; v. ö. A. V. 110. — [3]) M. T. T. IX. 106.; F. IV 2. 425. nem oldja föl a rövidítést, hanem Degu Petthot közöl »de genere Pettho« helyett.

# PILIS.

## *(Pylis.)*

Egyetlenegy oklevél emlékezik meg róla. E szerint Pilis nembeli Miklós ispán fia, Demeter ispán 1287-ben eladta Sárkány esztergommegyei falunak azon felét, melyet nejével, Hont-Pázmány nembeli Bechend bán leányával kapott, 35 márkáért a Zovárd nemzetségnek.[1]) Ha e Demeter egy személy azon Miklósfia Demeterrel, a ki 1297—1300-ban a pozsonyi ispánságot viselte, akkor 1287 után még nagy jövő várt reá, s akkor e nemzetség nevét a nógrádmegyei Pilis falu tartja fenn.

# POK.

## *(Puk, Puck, Pock.)*

A Pécz nemmel együtt Győrmegye legkiválóbb hajtása. Összekötő kapcsa, közös temetkező helye volt a Szent-István vértanú tiszteletére emelt poki, premontrei rendű monostor,[2]) kivéve a Móriczhidy-ágat, a mely Móriczhidán Szent-Jakab tiszteletére külön monostort emelt.

Mindössze három összefüggő s hosszabb lélekzetű nemzedékrendet lehet összeállítani a nemzetség tagjaiból. E három ág és az egyes tagok a poki monostor ügyein kívül nem érintkeznek s ennélfogva külön tárgyaljuk a I. Móriczhidy-, II. Mérgesi-, III. Rába-Szentmihályi-ágakat s végül az egyes töredékeket.

I. Móriczhidy-ág.

Ez ág hatalmáról, jelességéről eléggé beszélnek az I. Móricztól és egyes leszármazóitól viselt hivatalok.

I. Móricz 1219-ben a dunántúli, Szák nembeli Barczfia Miklós alnádora vala. Elárulja ezt az, hogy egyik végrehajtója

---

[1]) W. IX. 455. — [2]) F. IV 1. 405.

(poroszlója) a Móriczhidával szemben eső Árpásra való volt.[1]) 1220-ban és 1223-ban a király megbizásából Sopronmegyében beiktatásokat végez.[2]) 1233-ban elérte a főasztalnoki méltóságot s viselte azt 1235-ig, de 1235 szeptemberében már nem. E mellett 1234—35-ben még mosonyi ispán is vala.[3])

N.

I. Móricz
1219—1235.
a főasztalnok

II. Móricz,[4]) 1241—1269.
a főpohárnok, királynéi udvarbíró
s tárnokmester
~ Rátót leány

I. Miklós,[6]) 1270—1319.
az erdélyi vajda
~ Dáray Erzsébet
~ Nagymihályi Katalin

III. Móricz,[7]) 1319—40.
a bakonyi ispán

Simon [8])
1340—65.
a későbbi bán

Anna [8])
1351.
Báthory László

I. István [7])
1319—29.

II. István [9])
1331—39.

II. Miklós [7])
1319.

Aba

Márk,[5]) 1247—51.
*a Várkonyi és Lehotai Abafy család őse*

II. Móricz 1241-ben a tatárok kikémlélésével, a sajómezei ütközetben pedig a királyt fenyegető tatár levágásával tett akkora szolgálatot,[10]) hogy azt IV. Béla holtáig sem felejté el és II. Móriczot mindenkor legkedveltebb emberei közé számítá. 1242—46-ban főpohárnok s e mellett 1243-tól kezdve győri ispán.[11]) 1247—50-ben főasztalnok és nyitrai ispán,[12]) 1251—59-ben királynéi udvarbíró és nyitrai ispán,[13]) 1263—70-ig pedig tárnokmester és a mellett 1267-től kezdve baranyai ispán vala.[14]) Ő volt a móriczhidai prépostság alapítója s annak javadalmazásakor 1251-ben unokatestvére, Márk is szívesen segédkezett neki. A kortársak közönségesen nem is hívták azt másképen, mint Móricz-mester monostorának.[15])

[1]) Váradi reg. 104.; v. ö. 94. és 20. sz. — [2]) W. XI. 158.; F. III/1. 394. — [3]) W. XI. 257., VI. 549.; Száz. 1897., 585.; v. ö. W. VI. 568. — [4]) F. IV/1. 405. — [5]) W. VII. 250. — [6]) F. X/4. 864. — [7]) A. I. 505. — [8]) A. V. 532. — [9]) A. III. 614. — [10]) F. IV/1. 405. — [11]) W. XII. 689.; F. IV/1. 405., 294. — [12]) W. VII. 226., 250. — [13]) F. IV/2. 85.; W. VII. 503.; H. O. VII. 89., VI. 110. — [14]) H. O. VII. 84.; F. IV/3 123.; W. VIII. 226. — [15]) F. IV/2. 85., W. III. 199.

1256-ban móriczhidi házában vendégűl láthatta Magyarország első főurát, Rátót Lóránt nádort, az ő apósának atyafiát.[1]) Előkelő állásaiban s a király kegyéből sok szép birtokot összeszerzett. 1246-ban kapta a füleki uradalmat, 1247 előtt szerezte a drávántúli s Verőcze közelében eső lochunai, másként dráva-szentgyörgyi birtokot,[2]) 1258-ban megvette Vata-Somlyót, a mely a mai Szilágy-Somlyóval egy, s az ehhez tartozó falvakat.[3]) Birta 1270 előtt a nyitramegyei Szeniczet is.[4]) De a földi vagyonban másokat is szívesen részeltetett. A móriczhidai prépostság bőséges javadalmazásán kívül, igazolja ezt az, hogy 1247-ben az alig megnyert füleki uradalomból a gömörmegyei Simonyi falut és drávántúli uradalmából a Novákkal szomszédos Dumbult (vagy Oumbult) unokatestvérének, Márknak ajándékozta.[5]) Haldokló nejének kérésére 1267-ben a dráva-szentgyörgyi vám tizedét is a móriczhidai szerzeteseknek adta.[6]) Népszerűségét mutatja, hogy az 1263—66. években működő vegyes bíróságoknak IV. Béla részéről állandóan kiküldött tagja volt.[7]) Nagy érdemeket szerzett azzal is, hogy Németujvárt atyafiaival együtt híven és éveken keresztül védelmezte a németek támadásai ellen és azt még jobban megerősítette.[8])

I. Miklóst házassága V. István táborába vitte. Első neje ugyanis Dáray II. Majsnak, V. István nádorának leánya volt.[9]) Innen van, hogy I. Miklós mindjárt V. István uralkodása első évében 5 faluból álló uradalmat kap V. Istvántól hű szolgálatai fejében.[10]) 1273-ban Nagy-Szombat alatt vitézűl harczolt a csehek ellen.[11]) 1274 febr. 16-tól 1274 aug. 5-ig atyja egyik hivatalát, a főpohárnokságot viselte s e mellett a beregi főispánságot bírta.[12]) 1277 november—deczember hónapjaiban erdélyi vajda és szolnoki ispán vala.[13]) Meddig viselte e fontos tisztet? nem tudjuk, csak az bizonyos, hogy

[1]) Sopr. I. 24. — [2]) W. VII. 250., 467.; v. ö. H. Okl. 53. — [3]) H. O. VI. 60. Az évszám kiigazítandó 1258-ra. — [4]) W. IV. 27. IX. 15., 72. — [5]) W. VII. 250., 230.; Nagy Iván. Pótlék. 4. — [6]) H. Okl. 53. — [7]) W. III. 106.; F. IV/3. 326., 385. — [8]) H. O. VII. 84. — [9]) H. O. VI. 260.; F. VII/3. 88., X/4. 858. — [10]) F. X/4. 864. — [11]) Győri tört. füzetek. III. 107., 110. — [12]) U. o. és W. IX. 54., 66. — [13]) Knauz. II. 76.; H. O. VI. 227.

azontúl a vajda czímet mindig megadták neki, már csak megkülönböztetés végett is. 1280-ban még inkább szatmármegyei lakossá vált, mert neje atyjától megkapta Aranyos-Medgyest.[1]) 1290-ben már akkora hatalma és tekintélye van, hogy a pápa kéri támogatását követe számára.[2]) 1299 febr. 30-án jelen volt III. András udvarában s a Rátót és Sartván nemzetség közt kötött cseréről tanúskodott.[3]) 1303-ban ugocsai és máramarosi ispán volt.[4]) 1307 október 10-én I. Károlyt elismeri és megválasztja magyar királynak.[5]) 1312-ben jelen volt a király tanácsában Sáros-Patakon,[6]) a mi arra mutat, hogy részt vett a rozgonyi, diadallal végződött hadjáratban. 1315 augusztusában, már mindenesetre előrehaladott korában, még egyszer elvállalta az erdélyi vajdaságot, még pedig ugyan veszedelmes időben s azért egy levelében nagyon kéri a zemplénmegyei nemesség segítségét.[7]) A bekövetkezett Kopasz-féle lázadásban, úgy látszik, nem állta meg a sarat s átkellett adnia a vajdaságot Debreczeni Dósának. 1319-ben már csak máramarosi főispán.[8]) Második neje, Nagymihályi Katalin, túlélte őt.[9])

Fiai közűl III. Móricz 1337-ben bakonyi ispán és hölgykövi várnagy vala.[10]) Több hivataláról nem tudunk. Egyébként birtokügyekben fordul elő ő is, valamint I. István és II. Miklós is.[11]) Ez I. István 1331-ben már nem élt, mert Nagymihályi Lőrincz 1331-ben már nem tőle, hanem fiától, II. Istvántól követeli testvérének, Katalinnak hitbérét és hozományát.[9])

Simon és II. István, úgy látszik, akként osztozkodtak meg jószágaikon, hogy Simon a dunántúli, II. István pedig a szatmármegyei jószágokat kapta, mert Simont nagyobbrészt dunántúli birtokviszályokban emlegetik.[12]) Hivatalai is

---

[1]) H. O. VI, 260. — [2]) Theiner: Mon. Hung. s. ill. I. 365. — [3]) W. IV. 202. — [4]) F. VIII/I. 147. — [5]) U. o. 221. — [6]) A. I. 277. — [7]) Urkundenbuch z. G. d. Deutschen in Siebenbürgen. 317.; v. ö. u. o. 316.; A. I. 387.; v. ö. W. XII. 207. (Az évszám kiigazítandó 1315-re!) és VIII/3. 378. — [8]) A. I. 505.; F. VIII/5. 110. — [9]) Sztáray Okl. 67., 121. — [10]) H. O. IV. 158. — [11]) A. I. 505., 691.; Sopr. I. 110.; F. VIII/5. 192., VIII/7. 246.; Sopr. I. 136.; A. III. 614.; F. VIII/5. 277. — [12]) F. VIII/5. 277.; A. IV. 452.; H. O. III. 155.; A. V. 346., 495.

olyanok, melyeket dunántúli ember szokott kapni. Sokáig volt pozsonyi és győri főispán s később 1369—73-ban horvát bán. Nevezetes tette volt Simonnak az, hogy Anna testvérének leánynegyed, továbbá anyai s nagyanyai hitbér fejében a szilágysomlyai uradalmat adta 1351-ben,[1]) mert ez vetette meg alapját a Báthoryak somlyai ágának.

I. Móricz testvérének, I. Abának leszármazóiról nem szólhatunk, mert oklevelek hiányában a Nagy-Ivánnál közölt családfát nem ellenőrizhetjük.

## *Birtokai.*

Győrmegyében Pok, Tét, Baráti (a Marczaltő és Kesző közt eső), Bajva, Kapi és Réti helységekben volt birtokos.[2]) Móriczhida természetesen egészen őt illette.

Sopronmegyében Sobor egy részét,[3])

Somogyban Jabát,[3])

Zalában Hegymagos egy részét,[4])

Nyitramegyében Szeniczet birta. (L. fent.)

Nógrádmegyében Fülek, Bába, Ragyolcz és Dengeleg helységeket. (L. fent.)

Gömörmegyében (a Gortva, Détér és Kerek-Gede közt feküdt, hibásan másolt) Scenuoczoust és Simonyit.

Szatmármegyében Aranyos-Medgyest, Sárközt, Ujvárost, Pallagot, Avast és Vám falut,[5]) továbbá az erdélyi Décse és Kara falukért 1339-ben cserébe kapott Görbedet, Miklóstelkét és Hagymást.[6]) Előbb (1297) zálogban birta, 1347-ben megvette a Balotafalva mellett feküdt Romád felét.[7])

Szilágymegyében Somlyót, Perecsenyt, Csehit, Győrteleket és Hidvéget.[1])

Alsó-Fehérmegyében Miklóslakát (1351-ig).[1])

Szerémmegyében Zólyomot (Scolun Zulyum) 1351-ig.[8])

---

[1]) A. V. 532. — [2]) F. IV/2. 85.; v. ö. A. IV. 452. — [3]) H. O. III. 155. — [4]) Győri tört. füzetek. III. 107., 110. — [5]) F. X/4. 864. (Sarkas kiigazítandó Sarkuzra azaz Sárközre.); H. O. VI. 260. — [6]) A. III. 614. — [7]) W. X. 247.; F. IX/4. 657.; v. ö. Z. I. 532. — [8]) H. O. VI. 260.; A. V. 495.

Verőczemegyében Lochuna-Szentgyörgyöt, másként Dráva-Szentgyörgyöt [1]) és ettől nem messze Oumbult vagy Dumbult.[2])

Körös- (ma Pozsega-)megyében (1349-ben) az izdenczi uradalmat.[3])

II. Mérgesi-ág.

Három ízre terjedő nemzedékrendje ez:

| | | |
|---|---|---|
| | N. | |
| Tamás 1269—1295. királyi ajtónálló | | I. Miklós † 1291. |
| I. János 1308—40. | Dezső 1335—44. az alországbíró | |
| II. János 1350—62. győri kanonok | II. Miklós 1362. | Benedek 1362. |

Ez ág gazdagságának megalapítója Tamás, IV. Béla királynak kedves ajtónállója vala s tőle nyerte birtokúl Tét egy részét.[4]) Egy oklevél szerint 1261-ben liptai ispán és Likava vár alapítója lett volna,[5]) de ezen irat nagyon gyanús kézből került ki és határozottan hamis, mert Liptó akkor még nem is volt külön vármegye, hanem Zólyomhoz tartozott.

Még IV. Bélától kapta Tamás a Bezi környékén eső Kos nevű mosonyi várföldet, továbbá Jánosi, Iszkáz (Veszprémm.) s a ma ismeretlen Garasd (Zalam.) falvak részeit. Ezekben, valamint téti jószágában aztán V. István 1270, majd 1272-ben IV. László is megerősítette őt.[6]) IV. Lászlótól nyerte el a győrmegyei Mérgest (ma puszta) és Réti egy részét,[7]) a mi arra mutat, hogy a cseh háborúkban vitézűl viselte magát. 1271-ben a poki monostor kegyuraként említik.[8]) 1286-ban egyik hű emberét Sáralya nevű jószágának egy részével jutalmazza.[9])

---

[1]) W. VII. 467.; H. Okl. 53. — [2]) W. VII. 250., 230.; Nagy Iván. Pótlék. 4. — [3]) A. V. 346. — [4]) W. III. 9., 198. — [5]) W. XI. 504. Rajcsányi keze szenynye. — [6]) F. V/1. 28., V/2. 58. — [7]) W. X. 33. — [8]) W. VIII. 361. — [9]) W. IV. 290.

1291-ben Tamás I. Miklós nevű testvérével vett részt az osztrák hadjáratban, s ott I. Miklós vitéz halált lelt Rohrau vára alatt. Tamás már most a maga érdemein kívül testvérének halálára is hivatkozhatott, a mikor kérte, hogy a király őt Mérges és Réti birtokában megerősítse. Meg is tette ezt a király mind 1291-ben,[1]) mind 1295-ben.[2])

I. János 1308-ban mint a poki monostor kegyura fordul elő.[3]) 1330-ban a bakonybéli monostor hiteles helyi volta mellett tanúskodik.[4]) 1340-ben pedig Ugodi Csenik főúrnak helyettese volt egy birtokperben.[5])

Dezső, Tamásnak másik fia, sokkal nagyobb hírre tett szert, mert 1335—44-ben alországbíró volt. E minőségben sokat emlegetik, de családi viszonyairól nincs szó.[6])

II. János, II. Miklós és Benedek, Dezső fiai, 1362-ben osztoznak meg örökségükön, többek közt a győrmegyei Ménfő helységen.[7]) Közülök II. János már 1350-ben győri kanonok volt.[8])

Kétségtelen, hogy ez ág folytatása a XV. században nagyhírű s különböző előneveket viselő Mérgesi Poky család, de kétségtelen adataink a leszármazás megállapítására eleddig nincsenek.

III. Rába-Szentmihályi-ág.

Legrégibb birtokszerzeményéről nevezzük ekként. Leszármazása:

Farkas ispán
1234.

| Sándor 1269—79. | I. Ugod (Hugoth) 1269., † 1271 előtt |
| --- | --- |
| I. János 1308. | II. Ugod 1271., † 1279 előtt |

| Ugrin † 1324 előtt | Erzsébet 1324. özvegy ~ Vönöczky István | (?) II. János † 1369 előtt |
| --- | --- | --- |

[1]) W. X. 33. — [2]) U. o. 176. — [3]) H. O. IV. 116. — [4]) A. II. 496. — [5]) A. IV. 59. — [6]) A. III. 187., 545., IV. 235., 416.; Z. II. 41.; H. O. V. 123. — [7]) Szepesi kápt. lt. XII. f. 3. B. 16. — [8]) H. O. V. 123.

Farkas ispánról csak annyit tudunk, hogy 1234-ben kapta a mai Rába-Szentmihály földét.[1])

Fiai, Sándor és I. Ugod 1269-ben osztoznak meg. Sándor kapta a győrmegyei Rába-Szentmihály, Gyarmat és Ballony falvakban levő jószágokat, ellenben I. Ugod (vagy talán Hugat) a veszprémmegyei Isal (ma puszta) és fejérmegyei, Péttől keletre eső Sadar falvakat.[2]) Pokon eső Pakos nevű telkük közösnek maradt.[2])

1271-ben Sándor megvette a poki monostornak ajándékba kapott gyarmati birtokát. I. Ugod özvegye kis fia nevében szerette volna ugyan ezt megakadályozni, de nem volt elegendő pénze hozzá.[3]) Nemsokára aztán II. Ugod is meghalt s így Sándor 1279-ben rendes kiváltságlevelet nyert gyarmati szerzeményére.[4]) 1272-ben Sándor mint Patassal szomszédos, tehát mint ballonyi birtokost említik.[5]) 1278-ban ballonyi birtokát is gyarapítja vétel útján.[6])

Sándor fia, János, 1308-ban a poki monostor kegyurai közt fordul elő.[7]) Rába-Szentmihály, másként Farkasfölde és Kövesd nevű falvainak felét odaadta leányának akkor, midőn ez Vönöczky Istvánnal házasságra lépett, másik felét pedig akkor, midőn egyetlen fia, Ugrin meghalt.[8]) 1361-ben Gyarmati János fiának, Jánosnak, Sándor unokájának özvegye a Móriczhidy családdal perel.[9]) Ha e háromszoros egyezés a személy- és helynevekben nem csal, akkor e II. János még atyja és testvére, Ugrin előtt körülbelül 1320 táján elhalt, mert 1324-ben világosan mondja I. János leánya, az immár özvegységre jutott Erzsébet, hogy Ugrin atyjának egyetlen (megmaradt) fiúgyermeke volt.

IV. Töredékek.

*a)*

Márton
1222—51.

I. Miklós
1271.

Pál, 1278. — II. Miklós, 1278.

*b)*

Miked
1234.

*c)*

N.

Deta
1251—71. — János
1263—71.

---

[1]) F. VII/1. 239. — [2]) W. III. 199., VIII. 247. — [3]) W. III. 265—66. — [4]) W. IV. 205—206. — [5]) W. VIII. 381. — [6]) W. IX. 213. — [7]) H. O. IV. 116. — [8]) A. II. 162. — [9]) W. VIII. 360.

*d)*

Amadé
1254—67.
győri püspök

*e)*

Pál
Péter
1270 táján

*f)*

Csépán
1251.

*g)*

Gál
Mikó
1271.

*h)*

Marceus
Olimpias, 1259.
~ Bábolnay
Gergely

*i)*

Lukács, 1267—71.
~ Bábolnay N.

| | | |
|---|---|---|
| N. prépost<br>1267. | István<br>1267. | Gergely<br>1267. |

*j)*

Péter
Móricz
1302—1308.
~ Eddey Margit

*k)*

Tamás
Lőrincz
† 1304 előtt

*l)*

Kelemen
1304.

*m)*

Loránd
Pál
1308.

*a)* Mártont 1222-ben Gyula nádor az árpási bessenyők és azok ispánja közt támadt viszály elintézésére küldötte ki.[1]) 1251-ben poki birtokos vala.[2]) Fia, I. Miklós, 1271-ben a poki monostor kegyuraként fordul elő.[3]) Unokái, Pál és II. Miklós 1278-ban ballonyi birtokukat adják el.[4])

*b)* Miked a Pok nemzetségnek távolra szakadt tagja vala. 1234-ben mint a mai arad-, (hajdan zaránd-) megyei Sikló (régen Váras-Soklyó) és Gyula-Varsánd (Vassány, toll-hibából Hasay) falvakkal szomszédos birtokos fordul elő.[5]) Ha igaz a Mérgesi Poky családnak abbeli, 1436-iki állítása, hogy a zarándmegyei Soklyai és Somosy családok vele egy törzsökből erednek,[6]) akkor ezek csakis e Miked leszármazói lehetnek.

*c)* Deta 1251-ben nejének, Sitkey Margitnak meghatalmazottja volt az őt első férje után illető hitbér és hozomány visszaszerzésére.[7]) 1260—63-ban testvérével, Jánossal, ifj. Béla herczeg népeinek ispánjával, együtt védelmezte és épitgette Németujvárt s azért kapta Rum és Budd nevű vasvári földek felét.[8]) Mind Deta, mind János kegyurai voltak 1271-ben a

---

[1]) F. III/1. 363. — [2]) F. IV/2. 86. — [3]) W. VIII. 361. — [4]) W. IX. 213. — [5]) W. VI. 548. — [6]) Sopr. II. 250. — [7]) H. Okl. 24. — [8]) H. O. VII. 85.

poki monostornak s beleegyeztek, hogy e monostor gyarmati birtokát eladja.[1])

*d)* Amadé, a Móriczhidy-ág hírneves tagjának, II. Móricznak kortársa s Detának és János ispánnak pedig közel atyafia (frater)[2]), az 1254—67. években a győri püspöki széken ült.[3]) Ő szentelte föl a jáki monostort s résztvett 1263-ban a budai zsinaton.[4]) 1255-ben a várföldek visszavételére kiküldött vala.[5]) Volt két unokaöcscse: Péter és Pál. Ezek is az egyházi pályára léptek s Amadé 1263 előtt a soproni főesperesi hivatalt ruházta rájuk. Azonban épp úgy származhattak nő- mint fiútestvérétől s ezért a Pok nemhez való tartozásuk kétséges.[6])

*e)* Pál fia, Péter, 1271 előtt [7]) végrendeletileg a poki monostoknak hagyta gyarmati birtokát. Ballonyi birtokát pedig eladta az *a)* alatt ismertetett I. Miklós fiainak.[8]) Magvaszakadt.

*f)* Csépánról csak azt tudjuk, hogy 1251-ben poki birtokos volt.[9])

*g)* Gál fia, Mikó 1271-ben a poki monostor kegyura.[10])

*h)* Marceus leánya, Olimpias, 1259-ben hitbérét és hozománydíját férjének elengedi.[11])

*i)* Lukácsnak fiai, az ismeretlen keresztnevű prépost, továbbá István és Gergely 1267-ben anyai nagyanyjuktól kapják a komárommegyei Gyarmat egy részét.[12]) 1271-ben Lukácsot mint a poki monostor kegyurát sorolják fel.[10])

*j)* Péter fia, Móricz 1302-ben nejével, Eddey (de Egyude) Imre somogymegyei nemes nőtestvérével, Margittal kapta a Kiliti mellett eső, somogymegyei Sövény falu 2/3-át.[13]) 1308-ban a poki monostor kegyura.[14])

*k)* Tamás fiát, Lőrinczet, 1304 előtt a nagyváradi polgárok megölték.[15]) Atyját nem tartjuk egynek a Mérgesi-ág elején előforduló Tamással, mert az ő vérdíját nem a Mérgesi-ág életben maradt tagjai követelik.

---

[1]) W. VIII. 361. — [2]) H. O. VII. 85. — [3]) F. IV/2. 218.; H. O. VI. 147. — [4]) F. IV/3. 172. — [5]) W. III. 67. — [6]) W. VII. 399. — [7]) W. VIII. 361. — [8]) W. IX. 213. — [9]) F. IV/2. 86. — [10]) W. VIII. 361. — [11]) W. VIII. 544. — [12]) F. IV/3. 428. — [13]) A. I. 43. — [14]) H. O. IV. 116. — [15]) A. I. 89.

*l)* Kelemen 1305-ben Lőrincz megöletése miatt a nagyváradi polgárokkal perel.[1])

*m)* Loránd fia, Pál, 1308-ban a többi Pok nembeliekkel együtt a veszprémi káptalant nyugtatja a poki monostornak 1285 táján Szigligetre vitt s onnan Veszprémbe került egyházi szereinek visszaadásáról.[2])

# PÖSE.

*(Pesa, Pessa, Pese.)*

Kőszeg és Szombathely közt, Vasmegyében esik azon kettős (Kis- és Nagy-) Pöse helység, mely e középsorsú, de régi nemzetség nevét fentartotta.

Legidősb, ismert tagja Etel (Etul), a ki 1204 előtt, Imre uralkodása idején, Galicziában a gubások (Gubati) ellen harczolt. Ebbeli érdemeiért atyafiaitól különváltan nyerte Chuzar nevű földjét. 1224-ben aztán ezt a borsmonostori egyháznak ajándékozta.[3]) Ez Etel emlékét a pösei határban egy darab föld még 1333-ban is őrizte.[4])

Vele egykorú volt azon Pöse nembeli György, kinek fia, Pöse faluban lakó Román 1222-ben beiktatta a Ják nemzetséget Uraj birtokába.[5])

Ezután egy darabig nem említik okleveleink a Pösenemzetséget, hanem csak a Pöse falubelieket. Mivel azonban ezek is inkább tagjai valának a Pöse nemzetségnek, mint nem, fölsoroljuk őket is.

Pösey Máté 1263-ban a Herény nembelieknek volt megbizott végrehajtója.[6])

Pöse, másként István testvére, Pöse falubeli Miklós, 1332-ben a királyi udvarnokok kinyomozására rendelt bíró vala.[7]) A következő évben ugyancsak e Miklós és testvére, Pöse, másként István, Tamás fiai, az ő nemükbeli és magva-

---

[1]) H. O. VII. 354.; v. ö. A. I. 89. — [2]) H. O. IV. 116. — [3]) Czinár: Monasterologia. II. 106. — [4]) H. O. III. 115—16. — [5]) F. III/1. 330. — [6]) H. O. VI. 120. — [7]) A. II. 631.

szakadt Nyakas Pál ötven holdnyi birtokát Pösey Mátétól és fiától, Gergelytől szerencsésen visszaperelték s magukat abba beiktatták.[1])

A Pöse nembeli Aczintusnak 1347-ben magva szakadt s jószágainak keresése, felkérése megindult.[2])

---

[1]) H. O. III. 115–16. — [2]) A. VI. 97. Megjegyezzük e helyütt, hogy F. IV/3. 144. szó van a »Pudan« nemzetségről, de ez hibás közlés »Sudan« helyett ; v. ö. Knauz. I. 495.

# NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

n. = nem. nemzetség
n. t. = nem története
p. = puszta
szn. = személynév
vn. = vezeték- vagy ragadványnév
vr. = vár
vrs. = város
b. = birtok
cs. = család
f. = falu
főisp. = főispán
fly. = folyó
isp. = ispán
m. = megye, megyei.

A falvak, várak és városok fekvését a hajdani s nem a mai felosztás szerint jelölöm.


Aba f. Szabolcs m. 74.
Aba f. Hont m. 242.
Aba n. 235, 311, 380, 382, 411.
Aba Amdé nádor 192, 270, 284, 330.
Abafy cs. (Várkonyi) 437.
Aba Klára 284.
— Lőrincz 406.
Abara f. Ung. m. 65, 222.
Abaujmegyei nemesek 323, 326.
Abda sziget 311.
Abicsk vn. 215.
Ablancz f. Vas m. 150.
Abod szn. 396.
Abosk szn. 397.
Abruth f. Alsó-Fehér m. 289.
Absariensis l. osseroi.
Acha f. Zala m. 132.
Acho szn. 8.
Aczintus szn. 447.
Acsád szn. 419.
Acsád f. Szabolcs m. 20, 54, 420.
Acsád f. Veszprém m. 426.
Adony szn. 44.
Adony f. Bihar m. 51.
Adony f. Bereg m. 58, 59.
Adonyi cs. 45.
Adorján vr. Bihar m. 14, 42.
Adorján f. Bodrog m. 141, 143.
Adorjáni monostor l. Felső-Adorján.
Adul f. Sopron (?) m. 418.
Aenz szn. 145.
Agács f. Nyitra m. 359.
Aglent szn. 330.
Agya l. Atya.
Agyagos f. Sopron m. 410, 411, 413, 417.
Agyagosi-ág l. Súr-ág.
Agyaras Domokos 387.
Ajak f. Szabolcs m. 78, 80, 81, 83.
Ajkay cs. 353, 355.
Ajton f. Kolos m. 113.
Akna l. Szász-Akna.
Alamor f. Alsó-Fehér m. 278.
Al-Árok l. Oloruc.
Albrecht osztrák herczeg 64, 99, 120, 151.
Al-Hosszúmező l. Hosszúmező.

Alkanczellár (kir.) 123, 205, 225, 379.
Al-Kács l. Kács.
Almády Sol 123.
Almás patak 111.
Almás f. Erdélyben 340., l. még Zsun alatt is.
Almás f. Baranya m. 288.
Almás f. Bihar m. 11.
Almás f. Nógrád m. 267, 275.
Almásd f. Vas m. 385.
Alnádor 436.
Alországbirák 398, 425, 442.
Al-Pugh l. Pugh.
Al-Radoh l. Radoh.
Alramos l. Alrams.
Alrams f. Sopron m. 412—413, 417.
Alsán f. Szerém m. 35.
Alsó-Garadna l. Garadna.
Alsó-Golop l. Golop.
Alsó-Jeszenő f. Ung m. 300.
Alsó-László l. László.
Alsó-Lendva vr. és vrs. Zala m. 114—15, 129, 132, 153.
Alsó-Örs l. Örs.
Alsó-Panyit f. Gömör m. 208.
Alsó-Pomath f. Hont m. 189.
Alsó-Rás f. Gömör m. 138.
Alsó-Sztranya f. Ung m. 300.
Alsó-Tiba l. Tiba.
Alsó-Várbók f. Hont m. 186.
Alsó-Vas b. Komárom m. 330.
Altusmons l. Babaduri.
Alus f. Szilágy m. 34.
Amadé-alág 33.
Amadé cs. (Várkonyi és Bősi) 33, 40—42.
Amadé győri püspök 444.
Amadé cs. 37, 218.
Amak f. Somogy m. 384.
Ampod szn. 40.
Anarcs f. Szabolcs m. 80, 83—84.
Anarcsy cs. 76, 84, 91.
Andocs f. Somogy m. 102..
Andornok szn. 166.
Andrásfalva f. Valkó m. 370.
András herczeg 214.
András somogyi ispán 279.
Andy Gergely 118.
Anonymus 305.
Ant szn. 124.
Ant szn. 354.
Apa szn. 208, 297.
Apa f. Szerém m. 35.
Apagy f. Szabolcs m. 236.
Apaj vr. Körös m. 58.
Apaj-alág 58.
Apaj-István-Báni-ág 56.
Apar Péterné 311.
Aparszó f. Valkó m. 371.
Apáczák 216, 307—308, 311, 353, 355, 398.
Apáti f. Doboka m. 113—14.
Apáti f. Zala m. 69.
Apáti f. Bihar m. 54.
Apáti f. Hont m. 201.
Apáti f. 384.
Apáti l. Kopócs-Apáti
Apocz szn. 240.
Apor n. 170, 172, 427.
Aporháza l, Dedemez.
Appony vr. 38.
Apponyi-ág 426—27 közt, 427, 431.
Aracs f. Zemplén m. 326.
Aracsa f. Zala m. 126.
Aradi főispán 26, 177.
— ispán 268.
— káptalan 172, 178.
— várjobbágyok 181.
Aradmegye 178.
Aranaz f. Sopron (?) m. 418.
Arandh f. Zala m. 132.
Aranybánya 202, 211.
Arany János (költő) 170.
Aranyos f. Baranya m. 288.
Aranyos f.. Borsod m. 368.
Aranyos-Medgyes f. Szatmár m. 439—440.
Aranyos-Moricz l. Morócz.

Aranyosi uradalom. Szilágy m. 34—35, 65—66.
— vár 36.
Arács f. Zala m. 400.
Arbei püspökség 21.
Ardó f. Gömör m. 365.
Ardó f. Ugocsa m. 229. l. még Fekete-Ardó.
Arlamos l. Alrams.
Arnold-ág 121.
Artuna szn. 245.
Atha nádor 96.
Aty f. Zala m. 126.
Atya szn. 346.
Atya f. Szatmár m. 88. l. még Vámos-Atya.
Atya-Gyarmat f. Bars m. 191. l. még Gyarmat.
Atya-Gyarmata f. Hont m. 202.
Atya-Velez f. Borsod m. 203.
Atya-Velezd l. Velezd.
Atyay Mátyás 73.
Atyina vr. Verőcze m. 156, 285, 380, 383.
Atyinay cs. 285, 386.
— Miklós 378, 382.
— Lőrincz 411.
Atyinai uradalom 380—82.
Atyusz ispán 254.
Atyusz Gyurka 131.
Asziagy l. Aszivágy.
Aszivágy f. Somogy m. 119, 134.
Aszó f. Gömör m. 189, 191—92, 203.
Aszófő f. Pilis m. 413, 419.
Asszony f. Arad m. 180.
Asszonyfa l. Asszonyfalva és Ostfi-Asszonyfa.
Asszonyfalva f. Valkó m. 370.
Asszonyfalva f. Vas m. 151.
Auschwitz Anna herczegnő 268.
Ausztriai herczegek 174.
Avas f. Szatmár m. 440.
Avignon vrs. 432.
Azary cs. l. Kis-Azary.
Azariás f. Baranya m. 286, 288.
Ábrahám f. Pozsony m. 218.
Ábrahámfalva f. Borsod m. 423.
Ábrány f. l. Ábrahámfalva és Magas-Ábrány.
Ábrány szn. 248.
Ábrány f. Szabolcs m. 19—20, 28, 30.
Ágfalva l. Dág.
Ágnes veszprémvölgyi apácza 355.
Ágó f. Bars m. 198.
Ágostontelek f. Szabolcs m. 28, 69.
Ágoston-rendű remeték 164—215.
Ákos n. 46, 312.
Ákos Lóránd 308.
— Mikcs tót bán 157.
Álmosd f. Bihar m. 40, 380.
Álos f. Közép-Szolnok m. 65.
Árpád fejedelem 289, 419.
Árpádházi boldog Margit 15, 279, 311.
Árpádsoka f. Pozsony 40—41, 147, 159—160, 219.
Árpás f. Vas m. 376.
Árpás f. Győr m. 437.
Árpási bessenyők 444.
Árusfölde b. Pozsony m. 215—216, 218.
Ásvány f. Ung m. 59.

Baár-Kalán n. 242, 328.
Baár-Kalán Posa 159.
Babaduri f. Sopron m. 365.
Babcza f. Zala m. 133.
Babenberg Frigyes 63, 215.
Babonity cs. 2.
Bacha szn. 350—51.
Bachai ispán 148.
Bacska f. Zemplén m. 60.
Bacskay cs. 57, 81.
Bácsó Katalin 231.
Badacsony-Tomaj f. 345.
Badiny f. Hont m. 189.
Bag f. Bereg m. 43.
Bagamér f. Bihar m. 20, 37—40.
Bagda f. Szabolcs m. 265.

Bagith szn. 395.
Baglyasallya f. Nógrád m. 276.
Baglyaskő f. és vr. Nógrád m. 273—76.
Baglyod f. Valkó m. 371.
Bagolya b. Zala m. 93.
Bagos szn. 137—139.
Bagos b. Zala m. 127.
Bagos f. Szatmár m. 295.
Bagos f. Kraszna m. 367.
Bagosy cs. 293.
Bagota f. Zala m. 126.
Bagota b. Szabolcs m. (?) 27.
Bagud f. 382.
Bajka szn. 166.
Bajka f. Doboka m. 114, 212.
Bajmócz vr. 38, 197.
Bajna f. Zágráb m. 66.
Bajom Esztergom m. 330.
Bajom f. Szabolcs m. 32.
Bajom f. Somogy m. 105, 108.
Bajóti Klára 164.
Bajt f. Vas m. 264.
Bajva f. Győr m. 440.
Bajvag f. Nyitra m. 362.
Bak f. Zala m. 121.
Bakonybéli apátság 353, 426, 442.
Bakonyi ispán 435, 437, 439.
Bakos cs. (Osgyáni) 187—188.
Baksa vn. 14. 248.
Baksa n. 175, 238.
Baksafalva f. Zala m. 418.
Baksaföld f. Vas m. 261.
Baksa Tamás 59.
Baktornya f. Arad m. 180.
Bala b. Borsod m. 367—68.
Bala f. Mosony m. 418.
Bala f. l. Vég-Bala.
Balamér f. Hunyad m. 180.
Balasey l. Balazsér.
Balfi szőllő 403.
Balla f. Csuda-Balla.
Balasefalva f. Zala m. 132.
Ballassa cs. (gyarmati) 196.
Balaton tó 343.
Balasolcz b. Zala m. 133.
Balazsér f. Bereg m. 319.
Balázsfalva f. Verőcze m. 383.
Balázsfalva f. Somogy m. 106.
Balkány f. Szabolcs m. 20, 72.
Balkányi cs. 71—81.
Ballony f. Győr m. 180, 443—45.
Balog b. Váras-Balog.
Balogd f. Baranya m. 102.
Balogd b. Somogy m. 39.
Balogvásár f. Gömör 236.
Balsa f. Szabolcs m. 70.
Bana b. Nyitra m. 357, 361.
Bani l. Banyicza.
Bani f. Kolos m. 338.
Banka f. Doboka m. 212.
Banyicza l. Szász-Banyicza.
Banyicza l. Banit.
Banyika l. Bajka.
Batacsaháza f. Zala m. 133.
Baran f. Sopron m. 366.
Barancs f. Szerbia 429.
Baranya megye 282, 340.
— megyei ispán 100, 281, 284, 407—437.
— főispán 149, 153, 156, 284.
Baráti f. Győr m. 440.
Baráti f. Somogy m. 39, 128.
Barbacs f. Sopron m. 402, 416.
Barcz szn. 436.
Barcz f. Bars m. 207.
Barcza f. Borsod m. 364—65.
Barkó vr. Zemplén m. 299.
Barkócz f. Zala m. 152.
Barla l. Berlád.
Barom f. Sopron m. 267.
Barom l. Pósa-Barom.
Barsa Beke 295.
Barsa n. 42.
Barsa István 47.
— Lóránt 65.
Barsmegyei ispán 168, 189.
— főispán 186, 206.
Bartalos-Ujfalva f. Torda m. 277.
Basal f. Somogy m. 105—06, 109.

Basztély f. Fejér m. 117, 330.
Bata szn. 343.
Batand b. Szabolcs m. 27.
Batiz szn. 396.
Batiz-Vasvári b. 318—19.
Bathonya f. Arad m. 180.
Battyán f. Fejér m. 181.
Battyán f. Vas m. 261, 264.
Battyán f. Zemplén m. 220. 223.
Battyáni nemes 125.
Battyáni-Czibak-ág 220.
Battyáni cs. 220—25.
— Péter 237.
Batyk f. Zala m. 291.
Bazin f. és vr. Pozsony m. 215—219.
Bazini uradalom 217.
Bazza l. Bosznyicza.
Báb f. Nyitra m. 432, 434.
Bábolna l. Tisza-Bábolna.
Bábolnai ágak 328.
Bábolnay Gergely 444.
Bábony f. Ugocsa m. 318—320.
Bácsi ispán 20—21, 96, 253, 268.
— káptalan 205.
— olvasó kanonok 123, 409.
Bácsó mester 49.
Bád vize 403.
Bád f. Somogy m. 104.
Bágyon f. Nógrád 340.
Báka f. Szabolcs m. 59.
Bályányos l. Bálványos.
Bályán Bálián szn. 330, 332.
Bályán-Szakállas l. Bálvány-Szakállas.
Balogd f. Baranya m. 102.
Bálványos ér és vr. Sopron m. 406.
Bálvány-Szakállasi-ág 331.
Bálvány-Szakállas f. Komárom m. 331, 336.
Bálványos vr. Belső-Szolnok m. 114, 211.
Bánok 27, 31, 33, 35, 37, 40, 46, 52, 56—66, 86, 88, 90, 92—94, 97—98, 118, 122, 124, 130, 147—153, 157, 176, 210, 213—215, 234—35, 249, 253—54, 262, 267, 271—72, 274, 282, 284, 297, 339, 341, 364, 366—367, 377—78, 380, 381, 382, 404—05, 408, 429, 436, 437, 440.
Bán f. Baranya m. 363.
Bán f. Mosony m. 99, 101.
Bánai ispánság 163—205.
Bánd f. Veszprém m. 241—42, 353.
Bánfalva f. Sopron m. 67.
Bánfy cs. (Alsólendvai) 116—117 közt, 128—30.
Bánfy cs. (Nagymihályi) 296—97 közt.
Bánk f. Szabolcs m. 233—34.
Bánk-bán 98, 272.
Bánkfalva f. Vas m. 255—56, 264.
Bán-Keszi f. Nyitra m. 89. l. még Keszi.
Bánki-alág 233.
Bánzsolozsma 2, 3, 42.
Bánky cs. 27, 232—34.
— János 265.
Bánok-Szentgyörgy f. Zala m. 133, 254. l. még Oltárcz-Szentgyörgy.
Bánya-Bükk f. Torda-Aranyos m. 342.
Bányika f. Doboka m. 113.
Bányanyitásra adott engedély 217.
Báránvos b. Szabolcs m. 52, 423.
Bárkány f. Nógrád m. 273.
Bárnak f. Zala m. 121.
Bás szn. 348.
Bás f. Borsod 368.
Báthmonostori Töttös 381.
Báthory-ág 24.
Báthory cs. 24, 32, 54, 69, 73, 74, 82, 87, 237, 437, 440.
Bátka f. Gömör m. 272.
Bátor f. Szabolcs m. 25, 28.
Bátor l. Kis- és Nyir-Bátor.
Báttaszéki monostor 140.
Báza l. Ellvey Báza.

Beatrix kir.-né 268.
Bebek Anna 206.
Bebek Benedek 274.
Bebrava patak Nyitra m. 210.
Bechend bán 436.
Bechend szn. 210.
Becs l. Szamos-B.
Becs f. Veszprém m. 353.
Becsefalva f. Zala m. 133.
Becse-Gergely Dénes 40.
Becse-Gergely Lőrincz 40.
Becsey Imre 413.
Becsey Töttös 143.
Becsehely f. Zala m. 21.
Becsei várnagy l. Török-B.
Beed l. Béb.
Beendi Tamás 142, 287.
Begecs f. Szabolcs m. 52, 54, 55.
Begécs f. Hajdu m. 420, 423.
Beicz n. 8.
Bekcsényi kerület 21.
Beke f. Pozsony m. 216, 218—19.
Bekestelke l. Alsó-Pomath.
Bekény b. Vas m. 159, 160.
Bele p. l. Bylle.
Bele szn. 347.
Beled f. Mosony m. 418.
Beled f. Sopron m. 416.
Beled f. Vas m. 263.
Beled szn. 352.
Beledy Jakab 406.
Belesz f. Nyitra m. 219, 346, 350.
Pelicza b. Muraköz 127.
Belicza l. Béla.
Bel-Ják l. Jákfalva.
Belköz b. 286.
Bellege f. Zala m. 418.
Belluja l. Bél.
Bellyén f. Szerém m. 82.
Belyéni nemesek 82.
Belmura b. Vas m. 39.
Belmura l. Mura-Szombat.
Belse szn. 263.
Bel-Varsány f. Szabolcs m. 69.
Benczencz f. Valkó m. 371.
Bend l. Béb.
Bene f. Heves m. 276.
Benedekrend 284.
Benedek váradi püspök 414.
Beneventi győzelem 174.
Benk b. Szabolcs m. 23, 84.
Benk f. Szabolcs m. 52, 58—60, 86.
Benkedi szn. 18.
Bennek f. Somogy m. 277.
Berch n. 425.
Bere f. Szatmár m. 292, 294, 296, 297.
Beregi főispán 73—74, 175, 438.
Beregi ispán 30.
Beremed f. Baranya m. 286, 288.
Beremendi-ág és cs. 286, 284.
Berencs f. Nyitra m. 210, 345, 347—49, 350.
Berencs b. Szabolcs m. 59.
Berencsiek 346.
Berencsi várnagy 173, 432.
Berencs l. Megyered.
Berencs l. Nyitra-B.
Berencsy cs. 84.
Berettyó fly. Bihar m. 14, 362.
Berettyó-Szentmárton Bihar megye 230—31.
Bereve sz. 396.
Berény f. Pozsony m. 334, 415.
Berény f. Somogy m. 38.
Berlád f. Beszterczе m. 277.
Bernecze f. Hont m. 189, 238.
Berslanyicza l. Borsonocz.
Berstyanocz l. Borsonocz.
Bertalan veszprémi püspök 130.
Bertény f. Bihar m. 15.
Berthold kalocsai érsek 109.
Berzencze f. Zala m. 121.
Berzenczei cs. 426—27 közt.
Berzenicze f. Pozsega m. 122.
Besen f. Hunyad m. 180.
Besenyő f. Borsod m. 368.
Besenyő f. Vas m. 166.
Besenyő f. Zala 434.
Beszen f. Baranya m. 283, 288.

Beszprem f. Zala m. 133.
Beszterсz f. Szabolcs m. 231.
Besztercze f. Zágráb m. 432.
Beszterczei ispán 172—73, 270.
Beszterecz f. Szabolcs m. 234.
Beszterecz l. Besztercz.
Besztereczi-ág 231.
Besztereczi kegyuraság 236.
Besztereczi monostor 231, 233, 237.
Bet szn. 165.
Bethlen f. Somogy m. 165.
Betlen b. Somogy m. 108.
Betlen szn. 346.
Bezdéd f. Szabolcs m. 79.
Bezdédtelek f. Doboka m. 114, 212.
Bezencze f. 1.
Bezerédy Jakab 393.
Bezernuk f. Sopron m. 2, 418.
Bezzegd f. Zala m.
Béb f. Veszprém m. 426.
Bécs vrs. Ausztria 42, 156.
Bécsujhelyi csata 390.
Bécsujhelyi német lov. 412.
Bécz f. Zala m. 39.
Békásmegyer b. Pilis m. 198.
Békássy Márton 426.
Bél f. Hont m. 200, 276.
Bél n. 375.
Béla f. Muraköz 134.
Béla l. Belicza.
Béla tótországi herczeg 283.
Béládf. Bars m. 207.
Bélavára vr. 431.
Béllye b. Csallóköz 216.
Bélye f. Zala m. 91, 92.
Béltek l. Nyir-Béltek.
Bény b. 196, 198.
Bény f. Esztergom m. 184, 194. 202—203.
Bény szn. 184.
Bényi-ág 194.
Bényi prémontrei monostor 194, 195, 198.
Bér f. Nógrád m. 278, 338.
Bés f. Ung m. 222.
Bibara szn. 410.
Bihar f. Bihar m. 49.
Bihar-megye 13, 14, 414.
Biharmegyei alispán 78.
Bihari ispán 253.
Bihar-szabolcsi-ágak 220.
Bik b. Szatmár m. 305.
Bika f. Győr m. 408, 418.
Bikal f. Bihar m. 11.
Biki b. Zala m. 127, 133.
Bikk f. Borsod m. 424.
Bikki-ág 421.
Bikovecz b. Varasd m. 134.
Bykug vr. Sopron m. 154
Bikuskő f. Esztergom m. 229.
Bylle f. Pozsony m. 218.
Billege f. Veszprém m. 241—43, 353.
Bina l. Biva.
Bir f. Szabolcs m. 72.
Biskupicz f. Varasd m. 1.
Bisztricza vr. Zágráb m. 434.
Bisztricza l. Besztercze.
Bitakunpéterfölde f. Baranya m. 104.
Biva f. 384.
Bizicza f. Varasd m. 2.
Blagay Babonyty 157.
Blagossai várnagy 2.
Blazsocz l. Balázsfalva.
Bobád f. Szatmár m. 295.
Bobda l. Papd.
Bochon szn. 375.
Bócs p. l. Bolcshida.
Bocsár f. Zala m. 264.
Bócsi rév Bihar m. 231.
Bocskay cs. 90.
Bodak b. Pozsony m. 161.
Bodfi (Tussai) cs. 325.
Bodo f. Győr m. 433.
Bodok b. Nyitra m. 357—58.
Bodok szn. 208.
Bodoki jobbágyok Sopron m. 406.
Bodoló f. Bereg m. 238.
Bodoló f. Zemplén m. 66.
Bodon b. Szabolcs m. 84.

Bodony b. Nógrád m. 307.
Bodrog megye főispánja 149, 153, 156—57.
Bodrog vrs. Bodrog m. 157.
Bodrogi erdőség Zemplén m. 326.
Bodrogi ispán 282.
Bodzás b. Szerém m. 20.
Bogád f. Vas m. 166.
Bogád f. Zala m. 434.
Bogár Ilona 285.
Bogár szn. 349.
Bogdánfalva f. Valkó m. 370.
Bogdányi cs. 84.
Bogdása f. Baranya m. 140.
Bogmél nyitrai ispán 361.
Bogod f. 384.
Bogota f. Zala m. 133.
Bogya l. Vár-Bogya.
Bojti Tamás 227.
Bojti Tamásné 230.
Bokod b. 159.
Bogrács f. Vas m. 390, 395.
Bolata f. Zala m. 132.
Bolcs l. Ders-Bolcs.
Bolcshida f. Bihar m. 224, 229—30.
Bolda f. Vas m. 159.
Boldogasszonyfalva b. Vas m. 18.
Boldogasszony-Káta l. Káta.
Boldogfalva l. Torna.
Boldog Margit l. Árpádházi.
Boldva völgye 420.
Boldvai monostor l. jászai.
Bolgár szn. 142.
Bolgár háboru 44, 99, 367, 379.
Bolgárok 214.
Bolkács f. Küküllő m. 278.
Bolondócsi várnagy 173.
Bolozyn f. 384.
Boly f. Zemplén m. 90.
Bolya szn. 110.
Bolyk f. Nógrád m. 275.
Bolyi László 70, 81.
Boncz b. Bihar m. 229.
Bonyha szn. 110.
Borba f. Győr m. 418.
Borcha l. Barcza.
Borh f. Valkó m. 370—71.
Borhóföld Sopron m. 416.
Borkfalva f. Zala m. 132.
Borisz trónkövetelő 185.
Boroh l. Borh.
Borolch f. 207.
Boron l. Csobánka.
Borostelek f. Bihar m. 12.
Borostyánkő vr. 10, 78, 147, 150, 151, 155, 255, 407.
Borosznok f. Gömör m. 138.
Boroszd b. Vas m. 418.
Boronhai Pál 308.
Borova l. Borh.
Bors szn. 364.
Borsmonostora f. Sopron m. 365.
Borsmonostori apátság 151, 153, 154—56, 214, 364, 406—407, 411, 446.
Borsmonostori ág 364.
Borsfa l. Boskfalva.
Borsod-Csaba f. 373.
Borsod megye 375, 422.
Borsodi ispán 99.
Borsonocz b. Körös m. 66—67.
Bory Péter 198.
Borzás f. Szilágy m. 400.
Borcek f. Verőcze m. 140.
Boskfalva f. Zala m. 127.
Boszniai bán 350.
— eretnekek 283.
Bosznyicza f. Zemplén 326.
Bót f. Szabolcs m. 20, 28, 54, 69.
Bot-Ság f. Győr m. 161.
Botos cs. (Esküllei és Sólyomkövi.) 112.,
Bozan f. Verőcze m. 140, 384.
Bozman f. Nyitra m. 348.
Bozoch szn. 237.
Bozók f. Hont m. 186.
Bozóki monostor 184—86, 190, 238.
Bozóki-ág 186.
Bozteh l. Basztely.

Boztehy László 191.
Bozsó szn. 93.
Bozsok f. Vas m. 150.
Bozzás l. Borzás.
Boych f. Szerém m. 43.
Bő Mihály erdélyi prépost 380.
Bő Péter 380.
Bő f. Sopron m. 415, 417.
Bő szn. 3.
Bőcs f. Borsód m. 366.
Bögér-bessenyő b. 423.
Bögér szn. 419.
Bögöd l. Bagud.
Bökény szn. 398.
Bökény Pinna 322.
Bökön‍y f. Szabolcs m. 20, 31, 68, 90.
Bölények síksága 399.
Börcs f. Győr m. 108.
Börcsy cs. 107.
Bördöcze b. Zala m. 133.
Börvej f. Szatmár m. 67, 69.
Börzsöny f. Nógrád m. 276.
Bős f. Pozsony m. 40—41, 160.
Brancsevo l. Barancs.
Brassai ispán 173.
Brátka f. Bihar m. 12.
Breznicza l. Berzenicze.
Brezó l. Rima-Brezó.
Broncha f. 384.
Bucek f. 272.
Buchk l. Bolyk.
Buchk szn. 281.
Bucsányi cs. 210.
Bucsányi Miklós 210.
Bud b. Vas megye 444.
Buda vrs. 277, 340.
Buda ostroma 242.
Budai kanonok 41.
Budai prépost 26, 205.
Budai országgyűlés 298.
Budai zsinat 445.
Budatelek b. 211.
Buday Mihály 298.
Budméry Miklós 351.
Budvey f. Szatmár m. 295—96.
Buisen szn. 10.
Bukech b. 252, 259.
Bulch l. Bőcs.
Bulcs szn. 343.
Bunga f. Zala m. 132.
Bungi szn. 400.
Bungó szn. 425.
Burucsfalva f. Ung m. 300.
Buthkay cs. 316, 326.
Butyka f. Zemplén m. 60, 65.
Butykay cs. 57.
Buza f. Doboka m. 211.
Buzád szn. 116, 122.
Buzád Jolánta 254.
Buzád-ág 122.
Buzád-Sziget f. Zala m. 127.
Buzád-Sziget vr. 123.
Buzadinn szn. 123.
Buzias l. Bodzás.
Buziás f. Szerém m. 35.
Büd f. Szabolcs m. 67, 68.
Büd monostor l. Szabolcs m. 28.
Büd monostora f. Szabolcs m. 30, 32.
Bükk l. Bánya-Bük.
Bükk hegység 420.
Büttös f. Abauj m. 192, 194.
Bwn l. Bény.

Caban l. Csaba.
Cador l. Kador.
Casich l. Kacsics.
Catapan l. Koppán.
Catha l. Káta.
Cene szn. 112, 259.
Chak f. Drávántúl 288.
Chaky l. Jákfa.
Chen f. Szolnok m. 315.
Cheresmeu f. Verőcze m. 383.
Cheva szn. 106.
Chku (Ják) szn. 256.
Chitelen szn. 287.
Chof (Hof) b. Mosony m. 102.
Chokey b. Nyitra m. 358.
Chokol f. Pozsony m. 218.

Chollo b. Mosony m. 101.
Chompop b. Veszprém m. 309.
Chumon szn. 376.
Churtán szn. 434.
Churzachk f. Bihar m. 224.
Chutere f. Nyitra m. 198.
Chuzar b. Vas m. 446.
Cletgud l. Gút-Keled.
Clev f. Nyitra m. 358.
Clynk l. Kellénk.
Colchona f. Pozsony m. 218.
Coquinus szn. 337.
Cruzna b. 365, 375.
Costatun b. Szatmár m. 315.
Cumpolth l. Kompolt.
Curzan l. Korczán.
Csaba f. Borsod m. 364—75.
Csabai-ág 373.
Csaholy f. K.-Szolnok m. 314, 316.
Csaholy l. Nyir-Csaholy.
Csala szn. 100, 325.
Család f. Nyitra m. 356.
Család f. Sopron m. 68, 404—16.
Családi-ág 356.
Csalános f. Bihar m. 84, 360.
Csalános l. Mike-Csalános.
Csall f. Hont m. 200.
Csalomja f. Hont m. 198.
Csalomjai-ág 198.
Csama szn. 393.
Csamasz szn. 107.
Csanak f. Komárom m. 241, 243.
Csanád n. 181, 360.
Csanádi főispán 172.
Csanádi püspök 96, 343.
Csapó szn. 390.
Csarnavoda f. Bereg m. 320.
Csarnavoday cs. 317—18.
Csaroda l. Csarnavoda.
Csat l. Lak-, Szabad-Csat.
Csatabér f. Vas m. 163—64.
Csatár f. Nógrád m. 276.
Csatár f. Zala m. 21, 69.
Csatáry cs. 57.
Csatári monostor 21—22, 64, 89.
Csavoncza (Csavnicza) Bács m. 383.
Csábrág vr. 186—90.
Csáj f. Abauj m. 369.
Csák n. 14, 38, 93, 116, 149, 168, 197—98, 215, 262, 270—73, 348—49, 354, 359, 370, 406, 432.
Csák szn. 118.
Csákány f. Sopron m. 5.
Csákány f. Zala m. 418.
Csákányi cs. 420.
Csáki-Gorbó f. B. Szolnok m. 114.
Csákiz szn. 125.
Csáktornya vr. 127, 181.
Csáktornyai cs. 179.
Csámpa f. Tolna m. 144.
Csánig b. Vas m. 64.
Csány f. Közép-Szolnok m. 316.
Csány f. Zala m. 127.
Csányi cs. 116—17 közt, 124—25.
Császló f. Bács m. 383.
Csáva f. Sopron m. 418.
Császma vrs. 6.
Csázmai káptalan 191, 193.
Csege f. Somogy m. 24, 352.
Csegze f. 30.
Cseh vn. 198, 338.
Cseh-ág l. Kápi-ág.
Cseh háború 35, 37, 62, 123, 161, 228, 319, 398, 441.
Csehi f. Baranya m. 288.
Csehi f. Kraszna m. 440.
Csehi f. Somogy m. 2.
Csehi f. Szabolcs m. 47, 53—55.
Csehi f. Vas m. 418.
Csejte vr. 195—97.
Cseke-Káta l. Káta.
Cseklész f. és vr. Pozsony m. 214—219.
Cseklészi-ág és cs. 212—19.
Csekó szn. 198.
Csele f. Baranya m. 39.
Csenge f. Vas m. 404.
Csenge l. Csep.
Csenger f. Szatmár m. 315.

Csenik főúr 442.
Csenk f. Esztergom m. 184.
Csenkesz f. Valkó m. 371.
Csenő f. 384.
Csente vn. 339.
Csep f. Komárom m. 241.
Csep f. Vas m. 418.
Csepel f. Baranya m. 288.
Csepel f. Hont m. 195.
Csepel f. Ung m. 222.
Csepel f. Veszprém m. 353.
Csere vn. 203.
Cserencsény f. Gömör m. 276.
Cserepi uradalom 422.
Cseri b. Közép-Szolnok m. 297.
Cseri f. Hont m. 189.
Cserics f. Valkó m. 369.
Csermend f. Nyitra m. 360.
Cserna l. Csorna.
Cserne b. 102.
Csernecz f. Zala m. 115, 132, 434.
Csernye f. Zala m. 434.
Csesztreg f. Zala m. 132—33, 428, 434.
Csesztve f. Zala m. 117.
Csete vn. 242, 292, 347.
Csécs f. Borsod m. 373—76.
Csécsény f. Győr m. 105.
Csékút f. Veszprém m. 353.
Csépán l. Cserics.
Csépán alág 82.
Csér f. Baranya m. 102.
Csicsaly f. Somogy m. 333.
Csicsó vr. 112, 114, 211, 270.
Csika (Csiga) f. Csanád m. 381, 384.
Csiszár f. Somogy m. 128.
Csiszér f. Kraszna m. 314—16.
Csiszér szn. 314.
Csitár f. Hont m. 201—202.
Csitár f. Nyitra m. 357, 361.
Csitár l. Csatár.
Csitári-ág 357.
Csíz f. Gömör m. 137.
Csobánka f. Pilis m. 197.
Csobolyó f. Doboka m. 340, 342.
Csoda szn. 249.
Csokaly f. Bihar m. 54.
Csoknya f. Somogy m. 104.
Csolta f. Veszprém m. 353.
Csoma f. Gömör m. 276.
Csomaköz f. Szatmár m. 294—96.
Csomaközy cs. 293.
Csomota szn. 265.
Csongrádi ispán 27, 268.
Csór vn. 54.
Csorna vrs. és monostor 401—16.
Csorna n. 415.
Csornay cs. 408.
Csöde f. Zala m. 133.
Csömödér b. Zala m. 133.
Csősz f. 256, 264.
Csőszfalva f. Somogy m. 107.
Csőszök ispánja 125.
Csötörtök f. Pozsony m. 218—19.
Czabaj f. Nyitra m. 358.
Czabaji-ág 358.
Czajla f. Pozsony m. 147.
Czák f. Vas m. 150.
Czerkvenig f. Pozsega m. 222.
Czéczke f. Bihar m. 224.
Czékey cs. 301.
Czékény f. Nyitra m. 348.
Czibak cs. és szn. 220—25.
Czibirjén szn. 323.
Czikádori monostor 141—42.
Czirjákostelke f. Vas m. 385.
Czisztercziták 253, 284.
Czitény l. Czétény.
Czoboly f. Nyitra m. 207.

**D**abjon f. Közép-Szolnok m. 341—42, 380.
Dabron f. Zala m. 389.
Dabrony b. 161.
Dada f. Szabolcs m. 55, 66—68.
Dama szn. 88.
Damasa f. Zala m. 132.
Damjánlaka f. 288.
Damlen l. Dabjon.

Damonya f. Sopron m. 252, 256, 264, 415, 417.
Dancs cs. 183.
Dancs szn. 216.
Darabos-ág 386.
Darabos cs. 386.
Daraboshegy f. Vas m. 386.
Daragunya f. Somogy m. 104.
Darázs f. Baranya m. 157.
Darázsfalu f. Sopron m. 50.
Darnócz f. és vr. Verőcze m. 285, 380, 383.
Darócz vrs. Baranya m. 157.
Darócz f. Bereg m. 72, 73, 74, 80, 91.
Darócz f. Szatmár m. 319—20.
Darócz f. Valkó m. 371.
Darócz f. l. Puszta-Darócz.
Darócz f. l. Tibold-Darócz.
Daróczy cs. 71, 80.
Daut vrs. Bodrog m. 157.
Dág f. Sopron m. 417.
Dámos f. Bihar m. 224.
Dáray cs. 437—38.
Debreczen vrs. 376.
Debreczeni cs. 14, 29, 32, 36, 55, 80—81, 84, 296, 313—14, 359—60, 414.
Debreczeni csata 25, 36, 431.
Debren f. Közép-Szolnok m. 341—42, 380.
Dedalus szn. 352.
Dedemez f. Szatmár m. 296.
Dednareka f. Pozsega m. 239.
Delech f. Trencsén m. 211.
Demecser l. Kemény-Demecser.
Demeter f. Szabolcs m. 47, 52—54, 423.
Dencs f. Somogy m. 38.
Denk szn. 460.
Derecske f. Bihar m. 320.
Derekas vn. 296.
Dereske l. Döröske.
Deri f. 372.
Dernek f. Zágráb m. 382.
Dergenye l. Daragunya.
Ders l. Kis-Ders.
Ders-Bolcs f. Bihar m. 230—31.
Dersfy cs. 103, 398.
Dersfy cs. (Petri) 232.
Dersi l. Dersfy (Petri).
Ders-Palota vr. 14, 220, 225—27.
Derze f. Drávántúl 391, 393.
Desseda l. Déshida.
Deta szn. 248, 443.
Detrekő vr. 123, 209, 255.
Detrekő-Csütöriök hely 218.
Deun (Dévény, Divény) szn. 293
Deveche b. Nyitra m. 209.
Devecser f. Zala m. 433.
Devecseri cs. 426—27 közt.
Dezsőfiaistvánlaka f. Drávántúl 288.
Décse f. Torda m. 440.
Dédács szn. 208.
Dédes f. Borsod m. 132.
Dég f. Szatmár m. 222.
Dém f. Veszprém m. 309.
Dém n. 435.
Dénes f. Bihar m. 10, 12.
Dénesmonostora 40.
Dénestelke f. Valkó m. 370.
Dés szn. 168, 302.
Déshida f. Somogy m. 39, 93, 159.
Déva vr. 297.
Dévény szn. l. Deun.
Dicsk f. Somogy m. 415, 417.
Dimitrócz f. Szerém m. 82.
Dymuth szn. 308.
Diószeg vrs. Bihar m. 44, 46, 53—54.
Diószegi cs. 45, 55.
Disznójó f. l. Nagy-Disznód.
Dithere szn. 165.
Diden l. Divény.
Divék n. 196, 210, 348.
Divék-Ujfalu l. Deveche.
Divény b. Nyitra m. 206.
Dob f. Szabolcs m. 54—55.
Dobák n. 190.
Doby cs. 45, 55.

Dobokai-ág és cs. 338.
Dobokai ispán 367.
Dobokavárfalva 338, 341—42.
Dobolnok f. Zala m. 418.
Dobos f. Szatmár m. 222, 234—36.
Dobosi alág 234—35.
Dobosi uradalom 222—23, 234—37.
Dobra vr. Vas m. 13.
Dobrapatak f. Vas m. 249, 257, 264.
Dobronak f. Zala m. 132.
Dobsza f. Somogy m. 122.
Dodvág fly. (Komárom m.) 333.
Dolina f. Vas m. 390, 395.
Dolyán f. Nógrád m. 276.
Domanik f. 238.
Domanik l. Tót-Domanik.
Dombó f. Valkó m. 371.
Dombrád f. Szabolcs m. 234.
Domlyn l. Dabjon.
Domokosrendűek 122, 391.
Dónát f. Valkó m. 371.
Doran l. Dvorán.
Dorog f. Esztergom m. 198.
Dorog f. Sopron m. 50, 51.
Dorog l. Trausdorf.
Dorogles b. Szabolcs m. 47, 53—54.
Dorogma f. 424—25.
Doroszló f. Vas m. 150.
Dorozmat (Dozmat) b. Vas m. 167—68.
Döbrököz vr. Tolna m. 154, 156, 179, 181.
Döge l. Kis-Döge.
Dömösi egyház 123, 195.
Dörög f. Győr m. 427.
Döröske f. Vas m. 389.
Drág f. Doboka m. 113.
Drág szn. 345—46.
Drágán f. Verőcze m. 140.
Dráguly, Dragun l. Drégely.
Drágun-ág l. István-bán-ág.
Dráhy cs. 269, 271.
Dráhi f. Nógrád m. 276.
Dráva-Palkonya f. Baranya m. 288.
Dráva-Szentgyörgy l. Lochunai-.
Dráva-Szentdemeter 181.
Drégely vr. 186, 189—90, 432.
Drucey szn. 364, 374.
Drugeth cs. 79.
Drugune b. 394.
Dsoszán l. Középtelek.
Duha szn. 333.
Dumbul f. Verőcze m. 438, 441.
Dunazel f. 366.
Durao b. 42.
Durug l. Dörög.
Dürnkruti csata 36, 372, 413.
Dvorán f. Nyitra m. 358.

Eaxin b. 51.
Ebed szn. 118, 245.
Eberhard f. Pozsony m. 217.
Eberhart pozsonyi főispán 215.
Ebes-Harsány l. Harsány.
Ebris b. Körös m. 135.
Ebris f. Baranya m. 140.
Ecsed f. Szatmár m. 27—28.
Ecsedy cs. 48.
Eger vrs. 356.
Egered f. Sopron m. 163—64.
Egerszeg f. Vas m. 256, 264.
Egerszeg l. Iván-, Kemény-, Zala-.
Egervár vr. 9, 17—18, 67, 151.
Egervári-ág és cs. 8, 16, 155.
Egregy f. Doboka m. 341.
Egregy f. Zala m. 128.
Egres f. Zala m. 127.
Egri püspök és káptalan 74, 199, 200, 234—35, 298, 303, 312, 328.
Egyed f. Bihar m. 43, 48.
Egyedmonostora 43—46.
Egyedmonostori-ág 43.
Egyházas-Csalomja l. Csalomja.
Egyházas-Csalomjai-ág 199.
Egyházas-Kolcs l. Kolcs.
Egyházas-Marót l. Marót.
Egyházas-Niczk f. 155, 254.
Egyházas-Ráska f. Zemplén m. 70.
Egyházas-Sztára l. Sztára.

Egyházas-Tiba l. Tiba.
Egyházas-Varsány f. Szabolcs m. 20, 30, 36.
Egyházszeg f. Nyitra m. 208.
Ejze szn. 143.
Ekcs szn. 58.
Ekel f. Komárom m. 332—35.
Ekeli-ág 332.
Ekli n. l. Koppán.
Elefánti cs. 357.
Elk f. Vas m. 163—64.
Ellvey-Báza f. Zala m. 133.
Ember l. Ömböly.
Emechteleke b. Szabolcs m. 69, 301.
Emőke f. Nyitra m. 358.
Emőkei-ág 358.
Encsencs f. Szabolcs m. 20, 28, 30, 69.
Endes f. Szabolcs m. 59, 72, 78, 84.
Endes szn. 293.
Endréd f. Veszprém m. 354.
Eng vrs. Valkó m. 153.
Envyd f. Vas m. 150.
Enyed f. Sopron m. 407, 416.
Enyézd f. Somogy m. 104.
Eperjes f. Nógrád m. 275—76.
Erdélyi püspök és káptalan 191, 338—42, 379—80.
Erdélyi vajda 13, 14, 26, 37, 52, 56, 124, 173, 175—77, 179, 211, 242, 268, 277, 316, 326, 430, 438—39.
Erdő szn. 109—10.
Erdő l. Fekete-.
Erdőárka f. Heves m. 379.
Erdőd f. Szabolcs m. 233—34.
Erdődi ispán 305, 319.
Erdőhát vidék Bihar m. 224.
Erdős szn. 346.
Erked l. Szász-.
Erlen f. Sopron m. 416.
Ernei bán 367.
Erő szn. 109.
Esgren f. Veszprém m. 277.
Esküllei-ág 112.
Esküllő f. Bihar m. 224.
Esküllő f. Doboka m. 111—13.
Essegvár vr. Veszprém m. 239, 242, 353.
Essegvári-ág és cs. 240, 352.
Esztár f. Bihar m. 223.
Esztáry cs. 220—25.
Esztergom vrs. 152—53, 175, 183.
Esztergomi érsek és káptalan 110, 136, 151, 153, 193, 195—98, 205, 209, 215, 243, 267, 292, 307, 333, 352, 380, 391, 395.
Esztény f. Doboka m. 341—42.
Etele cs. (Sülyi és Kartali) 309.
Etel szn. 446.
Eund b. Veszprém m. 426.
Eurmen (?) b. 357—58, 361.
Écs (Nagy-) f. Győr m. 163, 164, 209, 334.
Écs szn. 9.
Ér-Körtvélyes f. Szatmár m. 74.
Ér-Tarcsa f. Bihar m. 51.
Étekfogók (kir.) kanczellárja 129.

Fajsz f. Veszprém m. 344.
Fakó szn. 323.
Fakós l. Falkos.
Falkenburg vr. 279.
Falkos f. Zala m. 121, 127, 134.
Falkos-ága 267.
Falkos szn. 356.
Falkosy cs. 116—17 közt, 126.
Faludi f. Alsó-Fehér m. 340—42.
Falussi f. Hont m. 190.
Fancsal b. Gömör m. 54.
Fancsal b. Pozsony m. 216.
Fancsal f. Bihar m. 228—29.
Fancsika f. Bihar m. 227—29, 362.
Fancsika f. Ugocsa m. 229.
Fancsika f. Zala m. 9, 12, 17.
Fancsikay cs. 226—29.
Farád f. Sopron m. 403—4, 416.
Faristar b. Pozsony m. 216.
Farkas cs. (Harinnai) 266—67 közt, 269.

Farkas szn. 17, 155.
Farkas-ág 70.
Farkasfalva b. Zala m. 134.
Farkasfalva f. Ugocsa m. 229.
Farkasfölde l. Rába-Szentmihály.
Farkas-Korha l. Koroh.
Farkaslyuk f. Tolna m. 322—23.
Farkastorok f. Valkó m. 371.
Farkasülése f. Zala m. 121.
Farkasvár vr. Tótország 147.
Fábiánháza f. Szatmár m. 29.
Fedőr szn. 240.
Fehéregyháza l. Csákány.
Fejércse f. Bereg m. 320.
Fejérmegyei ispán 10, 109.
Fehértó f. Szabolcs m. 20, 29, 36.
Fejérvár vr. 207.
Fekete-Ardó f. Ugocsa m. 228.
Fekete-Erdő f. Nógrád m. 273.
Feketehalom vr. 44, 319, 367.
Fekete-Lak f. Doboka m. 211.
Feketenép b. Szerém m. 82.
Feketepatak f. Ugocsa m. 86—88, 225.
Fekete-Sír (telek) Borsod m. 423.
Feketeváros l. Purbach.
Feketeviz f. Szeben m. 277—78.
Fekésháza l. Felső-Revistye-.
Felhévviz f. Pest m. 308.
Fel-Kács l. Kács.
Fel-Pestes f. Hunyad m. 180.
Felpestesy cs. 180.
Fel-Pécz l. Pécz.
Fel-Pugh l. Pugh.
Fel-Sásony f. Mosony m. 102.
Felső-Adorján f. és monostor Bodrog m. 140—42.
Felsőbánya vrs. 218.
Felső-Garadna l. Garadna.
Felső-Jeszenő f. Ung m. 300.
Felső-Káp l. Káp.
Felső-Lendva vr. 37—40.
Felső-Lendvay cs. 33, 37, 42, 154, 381, 408.
Felső-Lövő f. Sopron m. 161.
Felső-Peterd f. Torda m. 229. l. Hasadat.
Felső-Péterfa l. Péter-Németi.
Felső-Rás f. Gömör m. 138.
Felső-Revistye f. Ung m. 300.
Felső-Sztránya f. Ung m. 300.
Felső-Tiba l. Tiba.
Felső-Sztára l. Sztára.
Felszerfalu f. Hont m. 201.
Fel-Zbugya f. Ung m. 298, 300.
Fenetű b. 132.
Fentösi erdő Szatmár m. 218—19, 304.
Ferenczrendűek 131, 155, 174, 361.
Fertőfő-Szombathely vrs. Mosony m. 99, 161
Fertő-Szentmiklós f. Sopron m. 417.
Félegyháza f. Bihar m. 51.
Félegyháza b. Szabolcs m. 69.
Fiad f. Szabolcs m. 233, 265.
Fyltó halastó Borsod m. 367, 422.
Fincztagmarkt (Csütörtökhely) Mosony m. 101.
Finta szn. 14, 284.
Fluecendorf (Flancendorf) f. Pozsony m. 366.
Fogas szn. 380.
Fokorú f. Heves m. 278, 338.
Fonyó f. Somogy m. 159.
Forgách-ág 204.
Forgách (Ghimesi) cs. 204.
Forró szn. 196, 241.
Födémes l. Ipoly-.
Födémesi-ág 201.
Főétekfogók (főasztalnokok) 120. 151, 269, 269, 379, 407, 437.
Főlovászmesterek 61, 130, 155—56. 160, 173—79, 407, 432.
Föl-Visnyó f. Zemplén m. 324.
Főpohárnokok 62, 87, 97, 99, 125, 148, 213—14, 245, 254, 267, 298, 312, 431, 437—38.
Fövenyi csata 63, 147.
Fövenyszarm. f. 51.
Frankay cs. 395.

Friss l. Gresef.
Futak f. Bács m. 56.
Fuurh szn. 290.
Füged b. 53—54.
Fű-Kerepcze f. Ung m. 301.
Füld f. Bihar (Kolos) m. 11.
Füle szn. 262, 368.
Fülek vr. Nógrád m. 384, 438—40.
Fülöp f. Baranya m. 277, 399.
Fülpös f. Torda m. 277.
Füred f. 398.
Fürményes f. Közép-Szolnok m. 342
Fürstenfeld vr. 154, 254.
Füss f. Bars m. 207.
Fűz f. Somogy m. 104.
Füzegy f. Bács m. 379.
Füzes b. Gyepü-.
Füzér vr. 235, 327.

Gacsály f. Szatmár m. 77, 86, 88.
Gacsályi cs. 85, 88.
Gaczkai ispán 148, 367.
Gadány f. Baranya m. 323.
Gadány f. Somogy m. 434.
Gadányi cs. 322.
Gadócz f. Komárom m. 333—36.
Galambok szn. 434.
Galábocs f. Nógrád m. 270, 275.
Galgó f. Bereg m. 58, 59.
Galiczia 446.
Garablyán f. Sopron m. 415, 417.
Garabos szn. 237.
Garabsa l. Gerebse.
Garadna f. Trencsén m. 210—11.
Garadnai-Pogány-ág 210.
Garam fly. 182—83.
Garam-szentbenedeki apát 332.
Garay cs. 177, 180, 280.
Garasd f. Zala m. 441.
Garáb f. Nógrád m. 275.
Garábi monostor 337, 340.
Garbolcz f. Szatmár m. 87.
Garbonakfő f. Körös m. 16.
Garics m. 67.
Garicsfő f. Körös m. 379.
Garicsi ispán 147—48.
Gatal f. Sopron m. 3.
Gatal n. t. 3—7.
Gatal szn. 41, 68.
Gatalócz f. Körös m. 6.
Gáborjánföldе f. Veszprém m. 264.
Gáborjánmonostora (Bihar m.) 15, 91—94.
Gáj b. Varasd m. 1.
Gáj b. Verőcze m. 380, 383.
Gálponya f. Doboka m. 113.
Gálszécsy cs. 326.
Gány f. Somogy 352.
Gárdony n. t. 1—3.
Gárdony szn. 1.
Gáva f. Szabolcs m. 69.
Gebed l. Geded.
Gecse f. Veszprém m. 353.
Geded (?) f. 307.
Geirachi karthauziak 154.
Gelényes f. Bereg m. 72—4, 81.
Gelényes f. Szatmár m. 298—99, 303, 305, 311.
Gellér f. Szabolcs m. 67.
Gelse f. Szabolcs m. 20, 27.
Gelse-Sziget f. Zala m. 353. l. Szele-.
Gercse f. Somogy m. 104.
Gercsekényhely b. Szatmár m. 86.
Gercsely f. Zemplén m. 242, 292.
Gercsen l. Gercsely.
Gereben b. Varasd m. 2.
Gerebeni cs. 1.
Gerebse f. Zemplén m. 66, 69, 301—302.
Gerecz f. Baranya m. 102.
Gerecz n. t. 7.
Geredistye l. Gradiska.
Geregen l. Geregye.
Geregye f. Vas m. 18.
Geregye n. t. 8—18, 44, 52, 67, 93, 227.
Geregye szn. 8.
Geregyey. cs. 16.
Gerekcse f. Ung m. 301.

Gerel b. 69, 302.
Gerencze f. Somogy m. 104.
Geresd f. Baranya m. 102, 398.
Geréb cs. (Vingárti) 266—67 közt, 271.
Gerébség 271.
Gergelyföld b. Sáros m. 372.
Gergelyföldi-ág 372.
Gergelyvadalaka f. 288.
Gern f. 393.
Gerse f. Vas m. 391—93.
Gertrud királyné 272.
Gerus szn. 355.
Gestey l. Geszti.
Geszt f. Borsod m. 424.
Geszt f. Pozsony m. 218.
Geszte f. Nyitra m. 357.
Gesztencze f. Mosony m. 101, 107, 108, 161.
Gesztenczei-ág 107.
Geszti f. 309.
Geszti-ág 421.
Gécz f. Nógrád m. 267, 275.
Gég n. t. 7.
Gény f. Bars m. 189, 191, 202.
Géres f. Zemplén m. 69, 301.
Gétye f. Vas m. 264.
Gétyey-alág és cs. 248, 260.
Gézsény l. Nagy-, Ó-.
Géczy cs. 309.
Gigó szn. 296.
Gilvács vr. Szatmár m. 25.
Gímes vr. 204—207, 393.
Girincsy cs. 203.
Gizella királyné 164.
Glogoncza patak 2.
Godán b. 384.
Golop b. Zemplén m. 170.
Gomb szn. 240.
Gonga szn. 181.
Gorbó l. Csáky-Gorbó 212.
Gordova f. Körös m. 150, 157.
Gornok l. Gurnok.
Gosztolya f. Zala m. 132.
Gotó-Szentgyörgy f. Pozsega m. 239.
Göllheimi csata 228.
Gömöri főesperes 205.
Gönczöl f. Baranya m. 102, 105, 396.
Gönczöli-ág 105.
Göntörfölde f. Zala m. 121.
Görcsön f. Baranya m. 432, 434.
Görbed f. Szatmár m. 440.
Görény b. Szabolcs m. 31.
Gős szn. 17, 56.
Gősföld b. Bihar m. 54.
Gős-Tuzsér f. Szabolcs m. 82.
Grab b. 269.
Grad f. Temes m. 218.
Gradiska f. Verőcze m. 140—41.
Gragyssa l. Haragissa.
Graz f. Nyitra m. 360.
Greben l. Gereben.
Gresef f. Besztercze m. 277.
Grdjevácz, Grgyevácz l. Gordova.
Guar f. Vas m. 150.
Gubanya f. Nyitra m. 198.
Gubások 446.
Gudinire f. Zala m. 132.
Gue l. Gyovad.
Guerchykendhel l. Gercsekényhely.
Guestya b. Verőcze m. 381.
Gúg n. t. 18.
Gúg szn. 312.
Gulincz f. Körös m. 2, 3.
Gumno f. Szerém m. 35.
Gurnok f. Doboka m. 114, 212.
Gút f. Fejér m. 20, 37, 42, 66.
Gút f. Szabolcs m. 72, 74.
Gút szn. 88.
Gút-Keled-biblia 89.
Gúth-Keled n. t. 19—91, 147, 223—224, 318, 380, 430.
Gúthy cs. 71.
Güssing név 145.
Gyabafalva Valkó m. 370.
Gyakházy cs. 227.
Gyalmastó Szabolcs m. 60, 81.
Gyalu vr. 340.
Gyapolkuta f. Zemplén m. 326.
Gyarak f. Bars m. 201.

Gyarak f. Nyitra m. 212, 215, 217.
Gyarám f. Bihar m. 228.
Gyarmat f. Bars m. 189.
Gyarmat f. Győr m. 443, 445.
Gyarmat f. Komárom m. 292, 330.
Gyarmat f. Somogy m. 102.
Gyarmat vr. (Balassa-) 196.
Gyarmati cs. 443.
Gyalóka f. Sopron m. 411, 415, 417.
Gyeke f. Kolos m. 212, 272.
Gyekekuta f. Doboka m. 211.
Gyelekovecz f. Körös m. 59.
Gyepes f. Veszprém 353—54.
Gyepü-Füzes f. Vas m. 263.
Gyepüs erdő Kolos m. 212.
Gyécse fejedelem 182.
Gyékényes f. Zala m. 9, 12.
Gyimolt f. Veszprém m. 39.
Gyirót b. Sopron m. 4.
Gyorok l. Gyarak.
Gyovad f. Zala m. 91, 92.
Gyovad n. t. 91—94.
Gyöngyös vrs. Heves m. 276—77.
Gyöngyöstő f. Vas m. 254, 264.
Győr f. Szabolcs m. 60, 81, 90.
Győr n. t. 94—109, 161.
Győr vr. 149, 209, 261, 429.
Győri ispán 122, 159, 401, 437, 440.
Győri püspök és káptalan 41, 108, 160, 168, 250, 343, 401, 442, 443.
Györk b. Szabolcs m. 31, 68, 90.
Győrkereky b. 69.
Győröcske l. Győr f.
Győrtelek f. Kraszna m. 440.
Gyula f. Baranya m. 96, 100, 102.
Gyula szn. 444.
Gyulahavasa Erdélyben 283.
Gyulay cs. 96.
Gyula-Keszi f. Zala m. 344, 352, 355.
Gyula-Medgyes b. Erdélyben 283, 289.
Gyulatelke f. Doboka m. 211.
Gyula-Varsány f. Zaránd m. 444.
Gyula-Zsombor n. t. 109—114.
Gyurisfiamárklaka f. Drávántúl 288.
Gyügye szn. 208, 376.
Gyümölcsényes l. Borzás.
Gyüre n. t. 114—15, 129.
Gyüre szn. 114.
Gyűrűs f. Zala m. 254, 261, 264.

Haburne vr. 130.
Haczok b. 67.
Hahót f. Zala m. 38, 121, 127, 131.
Hahót n. t. 5, 58, 115—35, 151, 255, 354, 367, 411.
Hahót-ág 128.
Hahót-Őrsziget f. Fejér m. 134.
Hahóti cs. 116—17 közt, 126.
Hahóti monostor 117.
Hagymás b. Somogy m. 104.
Hagymás f. Szatmár m. 446.
Hagyorutakez f. Zala m. 434.
Haimburgi béke 152.
Hakara f. Nógrád m. 190.
Halan b. 238.
Halász f. Komárom m. 334.
Halász f. Szabolcs m. 70.
Halászi f. Heves m. 276.
Halászi f. Nógrád m. 270.
Halicsi hadjárat és vr. 10, 406.
Halla f. Nyitra m. 209.
Halmi f. Ugocsa m. 319, 321.
Halmos f. Valkó m. 371.
Halogy f. Vas m. 386, 390, 394—95.
Halogyharmada l. Himfa.
Hamva f. Gömör m. 135—38, 239.
Hamva n. t. 135—39.
Hamvai monostor 135, 139.
Hantai egyház 18, 344.
Harabor f. Nyitra m. 350.
Harabori-ág 360.
Haradnok vr. l. Csábrág-.
Haragissa b. Zemplén m. 67, 222—223.
Haranfalva f. Valkó m. 371.

Harang f. Szabolcs m. 48—51.
Harankülése b. Zala m. 127, 133.
Haraszt n. t. 140—43.
Haraszt szn. 141.
Harasztos f. Torda m. 277.
Harcsa cs. 332.
Harcz f. Tolna m. 144.
Harcz n. t. 144.
Harka szn. 110.
Harkács f. Gömör m. 138.
Harmacz f. Gömör m. 188, 191—192, 203.
Harnócz f. Borsod m. 365.
Harsány f. Baranya m. 287—88.
Harsány f. Bars m. 207.
Harsányi cs. 100.
Harsány vr. l. Nagy-.
Hartyán l. Tót-.
Hasadat f. Torda m. 227.
Hasay f. l. Gyula-Varsány.
Hasdat l. Hasadat.
Hasznos vr. l. Török-Becse.
Hatház f. Szabolcs m. 47, 53—54.
Hatvan l. Palotás-.
Hatvani konvent 313.
Hatzok f. Külső-Szolnok m. 313.
Haustros f. Sopron m. 153.
Havaselyi (havasalföldi, oláh) hadjárat 60, 161, 175, 353.
Háb szn. 240.
Hárságy f. Somogy m. 104.
Hasságy f. Baranya m. 102.
Hasságy f. Valkó m. 370.
Hájó l. Hévjó-.
Heche f. Sopron m. 416.
Hedrich l. Héder.
Hegy b. 70.
Hegyhát-Morácz 384—89.
Hegymagos f. Zala m. 440.
Hegykő vr. 408.
Heiligenkreuzi apátság 284.
Heyndrik szn. 144.
Hejre l. Hedre.
Helbény f. Nyitra m. 349—50.
Helbényi cs. 349.
Helemba f. Hont m. 195.
Hell f. Vas m. 263.
Hencse szn. 131.
Henczelfy (Petróczi) cs. 114.
Henye f. Zala m. 121.
Herbartfalva 134.
Herbortya f. Körös m. 400.
Herbortya l. Raszina.
Herche f. Vas m. 115.
Herczeg cs. 100, 146.
Hereky b. 384.
Heresztény f. 207.
Herem f. Sopron m. 413, 417.
Herény f. Vas m. 166, 168.
Herény n. 168, 446.
Herényi cs. 166.
Herka szn. 150.
Herlek f. Dráván túl 288.
Hermán f. Vas m. 165—68.
Hermán f. Hunyad m. 180.
Hermán n. t. 164—181, 263, 265.
Hermántelek f. Besztercze m. 277.
Hernádkércs b. Abauj m. 324.
Hernád-Mesteri f. Vas m. 160.
Hernyek b. Zala m. 133.
Herrand f. Somogy m. 160.
Hertnek szn. 165.
Hetény f. Szabolcs m. 305.
Hetesér f. Mosony m. 366.
Hetés f. Zala m. 121.
Hetye f. Vas m. 163.
Hetye-Somlyó Vas m. 163.
Heves-Iván 373.
Héder f. Valkó m. 398.
Héder n. t. 40, 144—64, 254, 381, 396.
Hédervár vr. 144
Hédervári-ág és cs. 42, 157, 162.
Hédre f. Valkó m. 371.
Héjőtő b. Borsod m. 423.
Hétfőhely f. Vas m. 263.
Hétkutas f. Zala m. 133.
Hévjó f. Bihar m. 11.
Hévjó fly. 314.
Hévviz l. Fel-.

Héze szn. 160.
Hidas-Kocsord f. Szatmár m. 316.
Hidegfa f. Hunyad m. 180.
Hidegség f. Sopron m. 128, 153, 411—12, 415—17.
Hidor f. Baranya m. 102.
Hidvég f. Abauj m. 331.
Hidvég f. Hont m. 242.
Hidvég f. Kraszna m. 440.
Hidvég l. Gradiska.
Hidvégi cs. 393.
Him (Heim) szn. 208.
Himberg Gertrud 63.
Himca n. t. 181.
Himfa (Himfalva) f. Vas m. 388—89.
Hind f. Nyitra m. 207.
Hirm l. Herem.
Hirrich f. 366.
Histrix szn. 246.
Hodász b. Vas m. 149, 389.
Hodász l. Hetény-.
Hodi f. Pozsony m. 216, 219.
Hodos b. Szatmár m. 87—88.
Hodos n. t. 181.
Hodos szn. 24.
Hódtavi csata 35, 242, 367.
Hof f. Mosony m. (most Ausztria) 99, 102.
Holics l. Ujvár.
Hollókő vr. Nógrád m. 273, 276.
Homok f. Sopron m. 128, 153, 411—12, 415—17.
Homok f. Szatmár m. 318.
Hont f. Hont m. 189.
Hont megye 188—89, 201—203, 361—62.
Hont-Pázmány n. t. 182—239.
Hontmegyei-ágak 186.
Honti főesperes 190.
Horch l. Harcz.
Horhi f. Veszprém m. 242, 292.
Hory vr. Stájerországban 125.
Horostyán f. Szerém m. 82.
Horpács f. Nógrád m. 200.
Horpács f. Sopron m. 410, 417.
Hortobágy f. Felső-Fehér m. 278.
Horvát bán 432, 440.
Horvát f. Zala m. 127, 133.
Horváthy cs. 173, 176, 178.
Horváthy-párt 176—178, 286.
Horvatun f. Nyitra m. 358.
Hosszúaszó f. Küküllő m. 277, 283, 289.
Hosszúfalu f. Zala m. 433.
Hoszúliget f. Hunyad m. 179.
Hosszúmezey cs. 325.
Hosszúmező l. Kolcs-.
Hosszú-Páh, l. Páh.
Hosszú-Pereszteg f. 155.
Hotenfalva f. Sopron m. 6.
Hotvon b. 67.
Hovalkpataka f. Drávántúl 288.
Hozdó f. Ung m. 299, 300.
Höflány f. Sopron m. 40. l. még Kis-.
Höflányi cs. 403.
Hölgykő vr. 439.
Hradna l. Garadna-.
Hrascsina b. Varasd m. 2.
Hrasztelnicza f. Zágráb m. 381—82.
Hrasztovicza f. Zágráb m. 3.
Hricsó vr. 8, 9.
Hrusó f. Hont m. 189, 198.
Hubcsa szn. 406.
Hubi l. Hof.
Hublen, Hubling l. Höflány.
Hugyag l. Kis-.
Hugyaj f. Szabolcs m. 20, 67—70.
Hushoron b. 341.

Ibnur szn. 114.
Ibrány f. Szabolcs m. 434.
Ibrányi ág 426—27 közt.
Ibrány szn. 208.
Ida f. Kolos m. 338.
Ida l. Nagy-.
Igmánd f. Komárom m. 239, 242, 353.
Igmánd n. t. 339—43.
Igmánd szn 239.

Igriczi f. Zala m. 418.
Igricztelek f. Torda m. 339, 341.
Ihász f. Szabolcs m. 52, 423.
Ikka b. Sopron m. 128.
Ikrény f. Győr m. 38.
Illés-ága 273.
Ilmárfölde f. Zala m. 121.
Illmicz f. Mosony m. 418.
Ilyey cs. 39.
Illye-Kolcsa l. Kolcs.
Illyetelke f. Szabolcs m. 233.
Ilyvágy f. Zala m. 434.
Imarád-ága 425.
Imrefy (Szerdahelyi) cs. 103.
Imreg f. Zemplén m. 301.
Imregi-ág 301.
Imregi cs. 69.
Imrelaka f. 288.
Incsey cs. 141.
Inczéd f. Vas m. 254, 263.
Indreh szn. 358.
Ine szn. 31.
Ine-Szakolya f. Szabolcs m. 31.
Inka l. Ikka.
Inke f. Somogy m. 39.
Inkey cs. 253—54.
Intay cs. 159—60.
Ipoly-Bolyk l. Bolyk.
Ipoly-Födémes f. Hont m. 201—202.
Ipoly-Pásztó f. Hont m. 184.
Ipoly-Ság vrs. 197.
Ipolysági monostor 197, 200, 202, 238.
Iratos f. Arad m. 180.
Ireg f. Valkó m. 371.
Isal f. Veszprém m. 443.
Isalch szn. 265, 394.
Isaszegi csata 147, 149.
István-báni-ág 61, 65.
Istvánd f. Zala m. 253.
Iszabor f. Zala m. 133, 408, 418.
Iszgirib l. Esgren.
Iszkáz f. Veszprém m. 441.
Isztevecz f. Nyitra m. 207.
Item szn. 89.
Itemér szn. 376.
Itois szn. 290.
Ivácsonfy cs. 333.
Iván f. Borsod m. 365.
Iván f. Pozsony m. 217.
Iván f. l. Egerszeg.
Iván f. l. Heves-.
Ivanch szn. 204.
Iváncs f. (Vancsafalva) Vas m. 128.
Iváncz f. Vas m. 5, 39, 365—66.
Iváncz f. Zala m. 132.
Ivánd b. Zala m. 133.
Ivánfalva f. Valkó m. 370.
Ivánka l. Iván.
Ivánkatelke f. Torda m. 339.
Ivánkatelke f. Zala m. 121, 132.
Ivanócz f. Vas m. 390, 395.
Ivanócz f. Zala m. 132.
Izbise f. Nógrád m. 275—76.
Izbold f. Baranya m. 143.
Izbugya l. Fel-Zbugya.
Izdencz ur. Körös m. 441.
Izsap f. Komárom m. 334.
Izsép f. Baranya m. 157.

Jaba f. Somogy m. 440.
Jablon f. Pozsony m. 218.
Jabloncz f. Hont m. 189.
Jaka n. t. 263, 265.
Jakcs (Kusalyi) cs. 297.
Jakusfölde f. Zala m. 133.
Jalsócz f. Körös m. 69.
Jankafalva Bihar m. 50.
Janoa f. Sopron m. 416.
Jaroszló szn. 361.
Jaroszló vr. 185.
Jaroszló-ág 373.
Jasztrebarszka vrs. Zágráb m. 8.
Jáhom f. Zala m. 133.
Ják n. t. 58, 118, 120, 155, 167—68, 244—64, 404, 411, 446.
Jákay cs. 233—34.
Jákfalva (Jákfa) f. Vas. m. 168, 250—65.
Jáky cs 246.

Jákmonostora 244, 253, 257—58, 263, 445.
Jákó f. Szabolcs m. 265.
Jákó n. t. 260.
Jákó szn. 297.
Jákó-vára vr. 299.
Jánoky cs. 187.
Jánoki uradalom Abauj m. 188—94.
Jánosi f. Baranya m. 321—22.
Jánosi f. Veszprém m. 441.
Jánoslovagok 3, 283, 292, 431.
Jánosülése f. Zala m. 127, 133.
Jármi f. Szatmár m. 314.
Jármina b. Valkó m. 36.
Jászai monostor 323, 372.
Jecha szn. 106.
Jenő f. Baranya m. 39.
Jenő f. Doboka m. 340, 342.
Jenő l. Rév-.
Jeszenő f. Ung m. 298. l. még Alsó-, Felső-.
Jém f. Valkó m. 370.
Jobostelek f. Alsó-Fehér m. 340, 342.
Jóka f. Bars m. 207.
Jolatk szn. 249.
Józsecz f. Zala m. 132.
Juha b. Szabolcs 265.
Juhatelke l. Illyetelke.
Juklóltelke f. Doboka m. 113.
Jure l. Gyüre.
Jurle l. Türje.
Jüre l. Gyüre.

Kabas vn. 306.
Kabold vr. 154, 163, 412.
Kachich, Kachiz, Kachuch, Kachuz l. Kacsics.
Kachuz f. 266.
Kacsics n. t. 266—78, 338.
Kacsó vn. 164, 166.
Kador n. 280.
Kadar-Kalász n. t. 278—79.
Kadarkút f. Somogy m. 278.
Kajanel l. Kajánfő.
Kaján l. Kán.
Kajánfő f. Hunyad m. 179.
Kajántó (Kajántő ?) f. Hunyad m. 179.
Kajár f. Győr m. 421.
Kajászó l. Keveaszó.
Kakas cs. (Ludbrégi) 155, 156.
Kalacs f. Sopron m. 417.
Kalacsod- (Kalacsol-) völgy f. Zala m. 127, 133.
Kalász f. Nyitra m. 278.
Kalász f. Pilis m. 278.
Kalász n. 278.
Kalemar f. Hunyad m. 180.
Kalocsa vrs. 363.
Kalocsai érsek és káptalan 96, 109, 123, 174, 201, 203—205, 285, 287, 379.
Kalsi n. 279.
Kamarás f. Kolos m. 278, 338.
Kamarcza f. Körös m. 363.
Kamnat l. Komjáti.
Kanczellárok (kir.) 7, 96, 205, 279, 280, 291, 343, 368.
Kandé f. Pilis m. 195, 197.
Kanizsay cs. 40, 400—401 közt, 409.
Kanizsaszeg vr. Zala m. 155, 408, 418.
Kapi f. Győr m. 440.
Kaplay cs. 177.
Kaplyon cs. 297.
Kaplyon f. Szatmár m. 290, 303, 305.
Kaplyon n. t. 289—305, 311, 324, 330, 373, 402.
Kaplyon szn. 290.
Kaplyoni monostor 290, 296, 304.
Kapolcs szn. 137.
Kapornaki monostor 145.
Kaposvár vr. 359, 383.
Kaproncza vr. Körös m. 154, 156—157, 408.
Kaptás-Pereszteg f. Vas m. 155.
Kapuvár vr. 161, 403.
Kara f. Kolos m. 440.
Karala f. Vas m. 150.

Karaszó f. Szatmár m. 303.
Karácsonfalva Borsod m. 365.
Karácsonfalva Ugocsa m. 229.
Karácsonkuta f. Somogy m. 104.
Karádfölde f. Vas m. 392.
Karászy cs. 80, 86, 330.
Karcsa f. Pozsony m. 41.
Karinges kanonok-rend 286.
Karlocza l. Karony.
Karold szn. 110.
Karony szn. 82.
Karony vrs. Szerém m. 82—83.
Karos f. Zemplén m. 66.
Kartal f. Zemplén m. 306—308.
Kartal n. t. 305—308.
Karthausi kolostorok 154.
Karuly f. Szabolcs m. 20, 29—30.
Karun l. Karony.
Katafalva Vas m. 385.
Karvalytelek b. Közép-Szolnok m. 341—42, 380.
Kastellan f. Pozsony m. 217.
Kaszavár b. Belső-Szolnok m. 11.
Kassai egyesség (1311) 431.
Katapán l. Koppán.
Kathyz l. Kacsics.
Kathszeg b. Szabolcs m. 84.
Katoly f. Baranya m. 102.
Katpán l. Koppán.
Kaza l. Sajó-Kaza.
Kazai-ág 374.
Kazsuy cs. 324.
Kács f. Borsod m. 420—424.
Kácsi monostor 420, 422—23.
Kács:k l. Kacsics.
Kádár f. Vas m. 128, 280, 405.
Kágy f. Szabolcs m. 83.
Kágya f. Bihar m. 43, 47—48, 222.
Kákonya f. Somogy m. 39, 122, 256.
Kál l. Saj-.
Káldy cs. 163.
Kállay cs. 65, 238, 266.
Kálmán orosz király 282.
Kálmáncsehi (Kálmáncsa) vrs. Somogy m. 120, 122.
Kálmánd f. Szatmár m. 29, 56.
Kámond f. Veszprém m. 433.
Kán n. t. 280—89, 340, 351.
Kántor-Jánosy cs. 29.
Káp f. Nyitra m. 360.
Kápa b. 331.
Kápi-ág 360.
Kápolna f. Zala m. 13.
Kápolnás-Sári f. Baranya m. 102., 288.
Káptalan-Tóti f. Zala m. 352.
Kárán f. Somogy m. 104.
Károly l. Nagy-.
Károlyi-ág 292.
Károlyi cs. 231, 285, 292—97.
Károny n. t. 309.
Kászló l. Császló.
Káta f. Pest m. 310—12.
Kát n. t. 308, 310—21.
Kátay cs. 138, 236, 312.
Kát l. Lak-, Szabad-.
Káty f. Szabolcs m. 82.
Káva f. Komárom m. 331—32.
Kávai monostor 298.
Keán l. Kán.
Keczege f. Kis-Hont m. 201.
Keczöl f. Sopron m. 105, 403.
Kedhely l. Borsmonostora, Menyhért.
Kedhida f. Zala m. 155, 418.
Kehida l. Kedhida.
Keyran szn. 362.
Kelemenfalva f. Baranya m. 288.
Kelemér f. Gömör m. 54.
Kellénk f. Zala m. 121.
Kemey vn. 330.
Kemen b. Muraköz. 124, 127.
Kemencze f. Hont m. 238.
Kemennicze f. Zágráb m. 383.
Kemenes l. Sömjén.
Kemenye f. Mosony m. 101.
Kemény cs. (Egerszegi) 246.
Kemény n. t. 321—23.
Kemény szn. 100, 321.
Kemény-Demecser f. Szabolcs m. 86.

Kemény-Egerszeg l. Egerszeg.
Keményfalva f. Somogy m. 104.
Keményfalva f. Tolna m. 321, 323.
Kemieczicze f. Körös m. 62.
Kemlék vr. 2, 63.
Kendermező f. Doboka m. 113.
Kendi f. Nyitra m. 359.
Kendi-Lóna f. Doboka m. 304.
Kendi-Lónai-ág 303.
Kene f. Közép-Szolnok m. 316.
Kenéz f. l. Taksa-.
Kenézy cs. 76, 80, 84.
Kenge szn. 249.
Kengyel f. Baranya m. 288.
Kenisz (Kenéz) f. Vas m. 93, 167, 256, 262.
Kentelke f. Besztercze m. 269.
Kepestelke f. Belső-Szolnok m. 271, 278, 338.
Keplen l. Koplen.
Kerecseny f. Zala m. 126.
Kerecsényi cs. 94.
Kerekegyház f. Arad m. 172, 177, 180.
Kerekegyház f. Torda m. 339—42.
Kereki l. Szemere-.
Kereki f. Sopron m. 410.
Kerekliget f. Bihar m. 224.
Kerektó f. Zala m. 418.
Kerek-Vinga f. Arad m. 180.
Kerepcze l. Fű-.
Kereskény l. Kis-
Keresztúr f. Bereg m. 320.
Keresztúr f. Bihar m. 91.
Keresztúr f. (Zala m.?) 134.
Keresztúr f. Somogy m. 104.
Keresztúr l. Récze-, Szécs-, Tisza-, Tót-, Zseliz-.
Kerka-Szentmihály f. Zala m. 132.
Kerka-Szentmiklós f. Zala m. 132.
Kerkatő f. Zala m. 434.
Kernye f. Nyitra m. 357.
Kersen l. Gercsely.
Kertes vr. 147.
Kese szn. 181.
Kesefalva Somogy m. 104.
Keserü f. Bihar m. 414, 419.
Keserüi-ág 414.
Keszeg cs. 332.
Keszegfalva Komárom m. 331.
Keszegér l. Bálányos.
Keszi f. Hont m. 202—203.
Keszi f. Nyitra m. 209.
Keszi l. Bán-, Gyula-.
Keszlen f. Nyitra m. 210.
Keszteg f. Bihar m. 224.
Kesztelczi monostor 140.
Keszthely vrs. Zala m. 433.
Kettősmező f. 113.
Keveaszó f. Fejér m. 307—308.
Kevei főispán 268.
Kécz f. Bihar m. 180.
Kék f. Szabolcs m. 222—23.
Kékes f. Doboka m. 113—14.
Kékesi erdő 218—19, 304—305.
Kékesi szerződés 270.
Kék-Bükk f. Torda m. 342.
Kék-Iván n. t. 321.
Kékkő vr. 196.
Kékkövy cs. 189, 196, 269.
Kémes f. Baranya m. 288.
Kéménd f. Baranya m. 100, 102.
Kémend f. Esztergom m. 195—97.
Kémend f. Zala m. 17.
Kémend vr. Baranya m. 100—102.
Kémend vr. Zala m. 156.
Keméndi-ág l. Óváry-.
Kér f. Bihar m. 11.
Kér f. Nyitra m. 348.
Kér f. Sopron m. 413, 417.
Kérész f. Ung m. 298.
Kiete f. Kis-Hont m. 188, 200.
Kiközösítés 151—53.
Kilicshegy 212.
Kilicz f. Zala m. 132.
Kimle l. Kemenye.
Kingyed f. Arad m. 180.
Kinizs n. t. 323—24.
Királyi f. Bihar m. 228—29, 362.
Kyrne f. 185.

Kirva f. Bereg m. 72—73, 80—81.
Kis-Anarcsy cs. 84.
Kisasszond f. Somogy m. 419.
Kis-Azary cs. 327.
Kis-Barom l. Barom.
Kis-Bátor f. Szabolcs m. 20, 28.
Kis-Bököny f. Szabolcs m. 70.
Kis-Csalomja f. Hont m. 201.
Kiscsalomjai-ág 199, 201.
Kis-Czudar vrs. 316.
Kis-Ders f. Szatmár m. 31.
Kis-Döge f. Szabolcs m. 79, 83, 90.
Kisemburd szn. 1.
Kisfalud f. Baranya m. 362.
Kisfalud f. Gömör m. 54.
Kisfalud f. Somogy m. 93, 104.
Kis-Gyarmat f. Hont m. 196.
Kis-Harsány f. Baranya m. 283, 351.
Kis-Höflány f. Sopron m. 403.
Kis-Hugyag f. Nógrád m. 276.
Kis-Jenő f. Bihar m. 10, 12.
Kis-Kereskény f. Nyitra m. 359.
Kis-Kócz f. Vas m. 394.
Kis-Léta f. Szabolcs m. 30, 236.
Kis-Lipócz f. Valkó m. 370.
Kismarton l. Szabó-Marton.
Kismartond f. Bars m. 198.
Kis-Melked f. Veszprém m. 242, 352.
Kis-Salló f. Hont m. 189.
Kis-Solymos f. Közép-Szolnok m. 341—42, 380.
Kis-Somlyó f. Vas m. 163.
Kis-Szelcsán l. Szolcsánka.
Kis-Tokaj f. Borsod m. 367—70.
Kisvárda vr. és vrs. 60, 78—79.
Kis-Varsány f. Szabolcs m. 269, 303.
Kiszte f. Zemplén m. 302.
Kitevölgye f. Vas m. 386, 395.
Klariszszák 393.
Klaszita f. Hont m. 188—89.
Klenonik b. Varas m. 134.
Kliszsza vr. 10, 408.
Knezeg (?) f. Torda m. 277.
Kócs l. Kolcs.
Kocsord f. Szatmár m. 314—15.
Kócz l. Kis-.
Kochias l. Lochia.
Kohnács (Kohnad) f. Trencsén m. 211.
Kokad f. Bihar m. 29, 47.
Kolabar vr. (Szerbországban) 26.
Kolcs f. Szatmár m. 294—95, 305, 324.
Kolcs n. t. 324—27.
Kolcs-Hosszúmező f. Zemplén m. 324, 326.
Kolcsva f. Szatmár m. 303—304.
Koloni cs. 6.
Kolosi ispán 10.
Komárom vr. 302.
Komáromi ispán 38.
Komját f. Nyitra m. 204, 207.
Komár vrs. Zala m. 434.
Komlód f. Kolos m. 338.
Komlóstelek f. Doboka m. 114, 212.
Komlós-Ujfalu l. Komlóstelek.
Komor b. Varasd m. 134.
Komoró f. Szabolcs m. 81.
Kompolt n. t. 327.
Koncsek vn. 349.
Kondakor f. Zala m. 126—27, 133.
Konkoly f. Komárom m. 331.
Konszka b. Hont m. 186.
Konszka b. Valkó m. 43.
Kont cs. (Hédervári) 177.
Kont cs. (Ujlaki) 198, 363.
Konya szn. 269.
Konyha f. Pozsony m. 298.
Kooch l. Kolcs.
Kopasz nádor lázadása 35, 36, 46, 112, 228, 242—43, 299, 328, 381, 439.
Kopács f. Baranya m. 103.
Kopján szn. 289.
Koplen szn. 275.
Kopócs-Apáti f. Szabolcs m. 79.
Koppán n. t. 292, 327—36.
Koppánd f. Torda m. 342.
Koppánd l. Maros-.
Koppánmonostora 327—28, 336.

Koppány szn. 12, 182, 244.
Korczán n. l. Kartal.
Korczán szn. 305.
Korczánvára 305.
Korlát f. Gömör m. 276.
Korlátkövy cs. 210.
Kormosó b. Hont m. 186, 188.
Korneuburg vr. 379.
Kórógy vr. 405.
Kórógyi cs. 100, 369, 380.
Kóroh f. Borsod m. 372.
Koroknya f. Somogy m. 104.
Koros f. Nyitra m. 348—50.
Koros n. l. Lipovnok.
Korossy cs. 346.
Korpády cs. 177.
Korpona vr. és vrs. 156, 189.
Korzan l. Kartal.
Kos b. Mosony m. 441.
Kostony f. Vas m. 150.
Kosztol (Kosztel) vr. 156.
Kosztolán f. Nyitra m. 207, 217.
Kovacsócz f. Szerém m. 82.
Kovarcz f. Nyitra m. 362.
Kovácshida f. Baranya m. 288.
Kovácsi f. Nógrád m. 276.
Kovácsi f. Vas m. 251, 256, 264.
Kovár f. Hont m. 200—201.
Kovári-ág l. Kis-Csalamjai-.
Kovárszeg l. Kovár.
Kovaszincz l. Kovászi.
Kovászy cs. 177.
Kovászi f. Arad m. 180.
Kozafalva f. Valkó m. 381.
Kozár f. Szatmár m. 295.
Kozma f. Pozsony m. 218.
Kozmaháza f. 81.
Kozmatelke f. Kolos m. 278, 338.
Kozmatelke f. Szabolcs m. 234, 236.
Köbli f. Zaránd m. 328.
Köbölkút f. Eszergom m. 208.
Köcsk f. Vas m. 163.
Köcsky-ág és cs. 154, 162, 386, 394.
Ködmen f. Valkó m. 371.
Kőhid-Pordány f. Sopron m. 24, 30—31, 50, 51.
Kőkeszi f. Hont m. 200.
Kökényes f. Nógrád m. 336.
Kökényes szn. 337.
Kökényesd f. Ugocsa m. 319—20.
Kökényesfő f. Somogy m. 104.
Kökényes-Hatvana l. Palotás-.
Kökényesmonostora 278, 337—38, 341.
Kökényes-Radnót n. t. 270—71, 284, 336—43, 380.
Kölked f. Vas m. 166, 263.
Köpcs f. Szabolcs m. 52, 54, 420, 423.
Körmend f. Zala m. 132.
Körmend vrs. Vas m. 149, 167.
Környe l. Kernye.
Körös f. Baranya m. 396—97.
Körös szn. 89.
Köröselő f. Vas m. 250—62.
Köröshegy f. Somogy m. 58, 181, 362.
Körösi cs. 396.
Körösmonostora 396—97.
Körösi ispán és megye 3, 17, 57, 65, 148.
Körösszeg f. Szabolcs m. 423.
Körös-Udvarhely vrs. Körös m. 62, 177.
Körtvélyes f. Bihar m. 224.
Körtvélyes f. Mosony m. 101.
Körtvélyes f. Valkó m. 370.
Körtvélyes f. Zemplén m. 327.
Körtvélyes f. l. Ér-.
Körtvélyesy cs. 423.
Körtvélykapu f. Torda m. 277.
Kőszeg vr. Baranya m. 157.
Kőszeg vr. és vrs. Vas m. 145—55, 163, 260, 404, 431.
Kőszegi-ág 145.
Kőszeghy cs. (főúri) 2, 15—17, 35—38, 64, 78, 93, 123—24, 129, 154, 161, 163, 206, 250, 254, 261, 284, 352, 379, 389, 392, 404—13, 429—31.

Kőszegi csata 408.
Kővágó-örsy cs. 100.
Kővár vr. (Közép-Szolnok m.) 34, 66.
Kövesd f. Győr m. 443.
Kövesd f. Sopron m. 122, 153, 403.
Kövesd l. Rába-.
Kövér cs. (Velezdi) 202.
Kövér vn. 188, 192.
Középfalu Zala m. 9, 12, 69.
Közép-Kács l. Kács.
Középtelek f. Hunyad m. 180.
Kraka f. Vas m. 385.
Krapina l. Korpona.
Krassai ispán 268, 270, 379.
Krassó vrs. 399.
Kroszkó f. Kis-Hont m. 276.
Kraszna vr. 315.
Krasznik f. Abauj m. 192.
Kubech vn. 97.
Kuchaföld Nyitra m. 208—209.
Kucsevo l. Kucsov.
Kucsin f. Zemplén m. 326.
Kucsovi bán 429.
Kugyfalva Alsó-Fehér m. 180.
Kún cs. (Rozsályi) 85.
Kun f. 132.
Kundu szn. 289, 305.
Kuneche f. Vas m. 150.
Kunok 35, 222, 419, 429.
Kún—Taplócza f. Gömör m. 276, 365.
Kupán szn. 244.
Kupcs l. Köpcs.
Kurumson l. Kormosó.
Kustán ága 426—27 közt, 425.
Kustán f. Baranya m. 140, 143.
Kustáni cs. 428.
Kustyáni cs. 286.
Kutas-Szentpéter f. Zala m. 133.
Kutér f. Szatmár m. 90.
Kútfő f. Bihar m. 54.
Kútfő f. Zala m. 127, 133.
Kuzten l. Kiszte.
Kücsid szn. 289.
Kükecz l. Kitevölgye.
Küküllővár 210—11.
Külső-Szár f. Sopron m. 404.
Kül-Varsány f. Szabolcs m. 69.
Küngös b. Veszprém m. 49, 51.
Kürt f. Pozsony m. 216, 219.
Küre f. 209.
Kürümonostora Heves m. 36.
Küsz vn. 344.
Küszin f. és monostor Vas m. 144, 145, 310—11.

Laa vr. (Ausztria) 147, 205, 209, 319, 379.
Laad l. Lád.
Ladány f. Fejér m. 181.
Ladamér vr. 185. (Lodoméria).
Laczk szn. 172.
Laczkfy-ág és cs. 37, 170—77, 432.
Lajmér f. Baranya m. 144.
Lajta-Pordány f. 102.
Lak f. Baranya m. 286, 288.
Lak f. Tolna m. 140—41.
Lak l. Fekete-.
Lak-Csat (?) f. 366.
Laky-ág 140.
Lak-Niczk f. Vasm. 155, 254.
Lak-Paka f. Pozsony m. 218—19.
Lak-Szakállas f. Komárom m. 333.
Lama szn. 208.
Lambruth f. Zala m. 132.
Lancz f. Vas m. 163.
Landigh f. Lándzsér.
Langueus szn. 28.
Lapád f. Alsó-Fehér m. 277.
Laplocz b. Somogy m. 89.
Lapsa b. Vas m. 167. l. még Sorki-.
Lapujtő f. Nógrád m. 275—76.
Laskod f. Szabolcs m. 265—66.
Lasma l. Crisma.
Lasnok f. Zala m. 418.
Laudanus szn. 395.
Laureme l. Lőrinte-.
Laztay l. László.
Lád f. Zala m. 343—44.

Lád n. t. 343—45.
Ládaföldе f. Zala m. 133.
Lády cs. 203.
Ládony f. Sopron m.
Lándzsér vr. Somogy m. 10.
Lápos f. Szatmár m. 303—305.
Lápos fly. 34.
László f. Sopron m. 122, 151, 366.
László erdélyi vajda 287, 289.
Láz f. Bihar m. 10—12.
Láz f. Ung m. 300.
Lázáry-ág és cs. 317.
Lázári f. Szatmár m. 317—19.
Leánd b. Hont m. 238.
Leánd f. Zala m. 418.
Leányfalva Borsod m. 424—25.
Leányfalvi-ág 421.
Leányrév f. Valkó m. 371.
Ledegeres f. Somogy m. 104.
Ledény f. Hont m. 180—90.
Lekcsey cs. 43.
Lekenye f. Gömör m. 206, 208, 365.
Lele f. Közép-Szolnok m. 297.
Lelei-ág 297.
Leleszi monostor 59.
Lencsény l. Nemcsény.
Lendva vrs. Zala m. 129—130. l. Alsó-, Felső-.
Lengyel vn. 266.
Lenti l. Nemti.
Leo orosz herczeg 228.
Lesnicza b. Pozsega m. 98.
Leszenye f. Hont m. 200.
Leszenyei-alág 199.
Lesztеméry cs. 237.
Letenye f. Baranya m. 288.
Letenye f. Zala m. 39.
Leurenthe l. Lőrinte.
Leus-Lews l. Lőcs.
Leusták-ága 274.
Levelek f. Szabolcs m. 30.
Levanszka l. Neuna.
Lébény f. Mosony m. 95—99.
Lébényi cs. 94.
Lébényi monostor 96—99, 108.
Lébény-Szentmiklós f. Mosony m. 101.
Légrád f. Zala m. 56, 69.
Léka vr. Vas m. 150, 155—56, 209.
Léta b. Bihar m. 49.
Léta l. Kis-.
Libichava (Libaha) f. Nyitra m. 211.
Libercse f. Nógrád m. 267—75.
Libolcza f. Zala m. 418.
Liborcsa f. Trencsén m. 361.
Lichtenburg cs. 147.
Lidőr f. Valkó m. 370, 398.
Ligetfalu Tolna m. 322.
Likava vr. 441.
Liliom szn. 396.
Lipó (Lypo) l. Lippó.
Lipó f. Bereg m. 86—88.
Lipócz f. Valkó m. 378.
Lipócz l. Kis-, Nagy-.
Lypoldi villa l. Csütörtök.
Lipova l. Lippó.
Lipovnok f. Nyitra m. 346, 349.
Lipovnok n. t. 345—50.
Lippa f. Zala m. 132.
Lippa vrs. Arad m. 180.
Lippó f. Baranya m. 350.
Lippó n. t. 350—51.
Liptai ispán 441.
Lisnik f. Zágráb m. 383.
Liszka f. l. Olasz-.
Litava l. Csábrág.
Litke f. Szabolcs m. 79.
Litold szn. 114.
Litor ág f. Somogy m. 104.
Litván hadjárat 174—75.
Lobló f. Mosony m. 403, 418.
Loboj f. Nyitra m. 198.
Lobor b. Varasd m. 128, 134.
Lochia f. Szerém m. 383.
Lochuna b. Verőcze m. 438, 441.
Locsmánd b. Sopron m. 4.
Locsmánd m. 406.
Locsmándy cs. 410.
Lodomér esztergomi érsek 151, 197.

Lok b. Somogy m. 105, 105.
Lokonya l. Lekenye.
Lóna l. Kendi-, Szász-.
Lontó f. Hont m. 196.
Lónya f. Bereg m. 233.
Lónya fly. 2.
Lónyay cs. 235, 302.
Loócs b. Sopron m. 415.
Loós f. Sopron m. 403, 417.
Loós-peresztegi csata 149, 429.
Lósy cs. 400—401. közt.
Losoncz vr. 267, 272—75.
Losonczy cs. 82, 177.
Lothárd-ág 32.
Loto vn. 190—93.
Lovad f. Komárom m. 333—34.
Lovadi-ág 333.
Loal l. Lovad.
Lovász f. Valkó m. 371.
Lozsárd f. Doboka m. 342.
Lőcs f. Baranya m. 351.
Lőcs n. t. 351.
Lőcs szn. 351.
Lödögér f. Zala m. 133.
Lögör halastó Komárom m. 333.
Lőrinte f. Veszprém m. 351—56.
Lőrinte n. t. 351—56, 426.
Lőrinte szn. 352.
Lövő l. Felső-, Zala-.
Lövő-Petri f. Szabolcs m. 60.
Lubló vr. 268.
Lucs l. Lőcs.
Lucsina b. Verőcze m. 128.
Lucska f. Ung m. 300.
Ludány f. Nyitra m. 357—58, 361.
Ludány n. t. 356—62.
Ludányi cs. 362.
Ludbrég vr. 428, 432, 434.
Ludbrégi ág és cs. 426—27 közt, 434.
Ludvég f. Kolos m. 277, 338.
Ludvincz l. Lidőr.
Lugas b. Vas m. 4.
Lüdör l. Lidör.
Lüle f. Bars m. 207.
Macs b. Szabolcs m. 20, 80—82.
Macs-Szentgyörgy f. 59.
Madarasfalva Valkó m. 370.
Magas vn. 314.
Magas-Ábrány f. Bihar m. 54.
Maglócza f. Sopron m. 402, 416.
Maglód f. Pest m. 111.
Maglód n. 111.
Magy szn. 216.
Magyar vn. 164, 316, 331, 392—93.
Magyar-Barom l. Pósa-Baroma.
Magyar-Buziás f. Szerém m. 82.
Magyar-Fülpös l. Fülpös.
Magyarmező b. 43.
Magyar-Nagy-Zsombor vr. 113.
Magyar-Óvár vr. és vrs. 99, 113.
Magyar-Szeleste f. Vas m. 261.
Mahomfalva f. Zala m. 133.
Mahrenberg vr. (Stájerország) 391.
Majád f. és vr. 20, 23—24, 34, 63—64, 68.
Majádi-főág 24.
Majády cs. 57.
Majádi monostor 24, 29.
Majs szn. 26, 112, 150.
Majsa f. Baranya m. 151, 156.
Majsa f. 122.
Majtény f. Pozsony m. 219.
Majtouz b. Trencsény m. 210.
Makótelke f. Alsó-Fehér m. 340, 342.
Makovicza vr. 431.
Makray cs. (Felpestesi) 171, 180.
Malaczka f. Pozsony m. 218.
Malomháza l. Ukecs.
Malomsok b. Veszprém m. 37—42.
Malomszeg f. Bihar m. 313—14, 318.
Malomszeg f. Nyitra m. 208.
Mannesdorf l. Menyhért.
Marázy cs. 60.
Marcheggi tábor 78.
Marczaly cs. 29, 426—27 közt, 427, 431.
Marczali f. Somogy m. 434.

Marczaltő f. Veszprém m. 37, 40, 42.
Marczaltövy cs. 37, 39, 40.
Margaretha l. Majád.
Margita f. Bihar m. 180.
Margitszigeti apáczák 15, 41, 65, 305, 307, 398.
Marhartfölde l. Merhatovecz.
Marhát szn. 293.
Marichna f. Zágráb m. 381—82.
Marincze l. Máriafalva.
Marja f. Bihar m. 224.
Markebteleke b. 86.
Markep szn. 137.
Marócsa megye 429, 434.
Maros-Koppánd f. 339.
Maros-Németi f. Hunyad m. 179—80.
Maros-Ujvár vr. Alsó-Fehér m. 340—42.
Marót f. Hont m. 184, 189.
Marót vrs. Valkó m.
Maróthy-alág és cs. 33, 42.
Martond l. Kis-.
Martonyi f. Borsod m. 422.
Masztincz p. Valkó m. 186.
Matucsinay cs. 100, 284.
Matyfalva f. Ugocsa m. 229.
Matyfalvy cs. 80.
Mácsó vr. és bánság 26, 36, 147, 177, 380, 405, 430.
Mákva f. Vas m. 389—95.
Mákvay cs. 16, 394.
Málcza f. Zemplén m. 64, 67.
Málczay cs. 57.
Máli f. Zala m. 69.
Mályi f. Borsod m. 364—70, 375.
Mánya f. Bars m. 207.
Máramarosi főispán 175, 439.
Márcz f. Sopron m. 416, 412, 417.
Máriafalva Valkó m. 370—71.
Mária-Pócs f. Szabolcs m. 19, 25, 28, 30, 235—36.
Máriáslaka f. 288.
Máriássy cs. 397.
Márk f. Bereg m. 72, 79—81.
Márk f. Somogy m. 383.
Márkfölde b. Zala m. 133.
Márok b. Márk.
Márok-Papi f. Bereg m. 318, 320.
Mártonfalva f. Felső-Fehér m. 278.
Máté-Szalka f. Szatmár m. 314.
Medgyes f. Sopron m. 68.
Medgyes l. Aranyos-, Gyula-.
Medgyesy cs. 27, 40, 55, 88, 299.
Medgyesi főispán 172, 276.
Medovarcze l. Méznevelő.
Medvés f. Alsó-Fehér m. 278.
Medvevár Zágráb m. 2, 3.
Megyercs f. Komárom m. 332.
Megyered f. Nyitra m. 208, 212, 238, 347 l. Berencs.
Melked l. Kis-.
Meynhart l. Menyhért
Meyz n. t. 362—63.
Mena n. t. 362.
Menyhért f. Mosony m. (most Mannersdorf Ausztriában) 99, 102.
Menyhért f. Sopron m. 366.
Merhárt f. Vas m. 160.
Merhatovecz f. Zala m. 121.
Merke f. Somogy m.
Mesn f. 116.
Mesta szn. 399.
Mesteri f. l. Hernád-.
Mestery cs. 162.
Meszes f. Zemplén m. 165—70.
Meszesi-ág 169.
Meszesi apátság 342.
Mether szn. 355.
Mezőárka f. Heves m. 373.
Mezőlak f. Veszprém m. 426.
Mezőlaki-ág 425.
Mezősomlyai l. Krasso-.
Mező-Szilvás f. Kolos m. 113—14, 211—12.
Ménfő f. Győr m. 442.
Méra f. Mosony m. 101.
Mérges f. Győr m. 441—42.
Mérgesi-ág 441.
Mérk f. Szatmár m. 29.
Mészallya f. Borsod m. 424—25.

Mészkő f. Torda m. 341—42.
Mézadó f. Vas m. 393.
Méznevelő f. Hont m. 190.
Mics kbán 6.
Micske f. Bihar m. 10, 12.
Micske l. Mikcza.
Mihad b. 67.
Mihalócz l. Mihályfölde.
Mihály l. Nagy-, Tót-.
Mihályfalva l. Ol, Pethő-.
Mihályfölde f. Vas m. 395.
Mihályfölde l. Ol.
Mihálylaka f. Szabolcs m. 32, 59, 80.
Mihálytelke b. Valkó m. 376.
Mihedeus szn. 310.
Mihollácz, Miholjácz l. Novák-Szent-Mihály.
Mikcse l. Micske.
Mikcza f. Sopron m. 366.
Mike-Csalános f. Szatmár m. 295.
Mikeszásza f. Küküllő m. 276, 283, 289.
Miklós-alág 33.
Miklós-alág 59.
Miklós b. Szabolcs m. 234, 236.
Miklós f. Vas m. 150.
Miklósfalva f. Vas m. 164.
Miklóslaka f. Alsó-Fehér m. 440.
Miklóstelke f. Nagyküküllő m. 283, 289.
Mikó (Mikóteleke) b. Közép-Szolnok m. 34, 65, 341—42, 380.
Mikod-Hatvana l. Palotás.
Mikola f. Szatmár m. 318.
Mikola f. Valkó m. 369—76.
Mikolay-ág és cs. 29, 359, 368.
Mile (Myle) n. t. 363.
Millértő f. Komárom m. 334.
Millérkövy-ág 334.
Milvány f. Doboka m. 113.
Mindszent f. Bihar m. 223.
Mindszent l. Pinka-.
Mindszenti cs. 220—25.
Mirajt tó Szabolcs m. 181.
Mirhószeg b. 321.
Mirk f. Gömör m. 365.
Mirohseg l. Mirhószeg.
Myscouch, Miscoucii, Miscouz l. Miskolcz.
Misel (Mysel) n. t. 363.
Miske b. Szabolcs m. 20, 22, 31, 68, 70, 90, 318.
Miske f. Vas m. 164.
Miskolcz n. t. 363—76, 119, 225, 419.
Miskolcz vrs. 364, 367—68, 370, 372—75.
Mizlen f. Pozsony m. 218.
Mizse szn. 100.
Mocha szn. 208.
Mocheyfalva Vas m. 385, 388.
Mochor szn. 306.
Mogyorós f. Szabolcs m. 23, 52, 53, 58, 60, 80, 81, 84.
Mogyorósd f. Vas m. 389—92.
Moha szn. 304.
Mohud szn. 237.
Moka szn. 203.
Molna f. Zala m. 434.
Molnár n. t. 376.
Molnári f. Vas m. 376.
Molnári f. Zala m. 21, 127, 418.
Molnos- (Mónus-)Petri f. Bihar m. 43, 48.
Molnos-Tiba l. Tiba.
Mon f. Közép-Szolnok m. 341—42, 380.
Monar b. Pozsony m. 214.
Monkus szn. 248.
Monoszlay cs. 38, 64, 116, 159, 341.
Monoszló n. t. 377—384, 106.
Monoszló vr. Körös m. 197, 377, 382.
Montaj f. Borsod m. 331.
Montaji cs. 331.
Monyorókerék f. Mosony m. 108.
Monyorókeréki uradalom 160, 252, 263.
Morava menti csata 214.
Moravcse l. Marócsa.
Morácz l. Hegyhát-.

Morhát földe b. Bács m. 82.
Móricz-ág 409.
Móriczhely f. Somogy m. 121.
Móriczhida f. Győr m. 438, 440.
Móriczhidy ág és cs. 436, 443.
Móriczhidi monostor 436—38.
Móriczszigete f. Pozsony m. 218.
Moró f. Doboka m. 342.
Morócz f. Doboka m. 114.
Morócz l. Márcz.
Morvamezei (dürnkruti) csata 24, 35, 44, 78, 147, 255, 298, 357.
Mosayfalva f. Valkó m. 371.
Mosony f. Zala m. 434.
Mosony vrs. 100, 109.
Mosonyi csata 254.
Mosonyi ispánok 57, 64, 98, 148—49, 160, 437.
Moszlavina l. Monoszló vr.
Motesicz l. Majtouz.
Mrouna b. 365, 375.
Mugurchs f. Sopron m. 402, 416.
Mumor f. Zala m. 133.
Munkucs szn. 366.
Mura b. 132.
Mura-Szombat vrs. Vas m. 132.
Muri b. 292.
Murva f. 435.
Muzsaj b. Sopron m. 409.
Mühldorfi csata 163.

Nadányi cs. 227.
Nadlyán f. Nyitra m. 432.
Nagy-Anarcsy cs. 84.
Nagy-Barom l. Barom.
Nagybánya vrs. 218.
Nagy-Csalomja l. Csalomja.
Nagy-Disznód f. Szeben m. 271, 278.
Nagyér f. Bihar m. 54.
Nagyfalu f. Baranya m. 284, 288, 340, 344.
Nagyfalu f. Kraszna m. 11.
Nagy-Gézsény f. Ung m. 300.
Nagyharsányi vr. Baranya m. 284.
Nagy-Höflány l. Sopron m. 412, 417.
Nagy-Ida f. Kolos m. 277.
Nagy-Kanizsa l. Kanizsaszeg.
Nagy-Károly vrs. Szatmár m. 296.
Nagy-Kéménd f. Baranya m. 102.
Nagylak f. Csanád m. 380, 384.
Nagy-Lipócz f. Valkó m. 370.
Nagymarton vrs. Sopron m. 253.
Nagymartoni cs. 51, 124, 153, 176, 209, 236, 403—404, 412.
Nagy-Mihály f. és vr. Zemplén m. 297—301.
Magymihályi-ág és cs. 15, 297—301, 439.
Nagyorrú vn. 188.
Nagy-Sajó f. Besztercze m. 270, 277.
Nagy-Szombat vrs. 215, 216—17, 380, 438.
Nagy-Szeg f. Nyitra m. 208.
Nagy-Tiván n. t. 396.
Nagyút f. Heves m. 277.
Nagy-Várad vrs. 94, 257, 445—46. l. még Várad.
Nakk f. Tolna m. 426.
Namény f. Szatmár m. 302.
Napakor szn. 400.
Napok-Meszte l. Nopoc-Mezte.
Naratincs f. Zala m. 121, 132.
Nasicz l. Nekcse.
Naszály f. Doboka m. 211.
Nádasd f. Borsod m. 424.
Nádasd f. Sopron m. 128.
Nádasd f. Vas m. 385—86, 389—90, 395.
Nádasd n. t. 149, 153, 162, 164, 384—95.
Nádasdy-ág és cs. 384—86.
Nádorok 4, 8, 14, 15, 16, 26, 37, 46, 47, 61, 66, 75, 78, 96, 98, 117, 144, 147—52, 176, 180, 181, 198, 215, 223, 242, 245, 250, 253, 257, 261, 282, 284, 348—49, 352, 363, 381, 403, 429—34, 438, 444.
Nádori itélőmester 201.
Nádori törvényszék 430.

Nágócs f. Somogy m. 102, 410, 419.
Nána szn. 159.
Nándor f. Hunyad m. 150.
Nándor-fehérvári püspök 342.
Nápolyi hadjárat 41, 78, 173—75, 179, 290.
Náraj f. Vas m. 418.
Náta szn. 237.
Nedelicze b. Zala m. 134.
Nedelk f. Zala m. 127.
Negbte f. Zala m. 132.
Negol n. t. 396—97.
Negoszló f. Verőcze m. 383.
Negoszlófalva f. Somogy m. 106.
Negyvenszil b. Bihar m. 50.
Nekcsei uradalom Baranya m. 288.
Nekcse-Szentmárton f. 283.
Nemcsény f. Somogy m. 104.
Nemcsicz f. Nyitra m. 207.
Nemcze l. Németi Valkó m.
Nemti f. Valkó m. 372.
Nemti (Lenti) vr. Zala m. 133, 155.
Nepecor szn. 399.
Nepe-Karcsa f. Pozsony m. 218.
Nespesa f. Zágráb m. 434.
Netecse b. Muraköz 127.
Neugrad l. Légrád.
Neunai uradalom Valkó m. 258, 264, 434.
Nevnai-ág 426—27 közt.
Neuprit f. 140.
Neusidel l. Pots-Neusidel.
Neweg l. Fertő-Szentmiklós.
Nezde f. Somogy m. 58.
Nezdin, Nezdino szn. 399, 400.
Nezsider f. l. Fertő-Szombathely.
Német szn. 373.
Német-Barom f. Sopron m. 418.
Németi-ág 412.
Németi (Némethy) cs. 173, 177, 399, 412.
Németi f. Baranya m. 397.
Németi f. Hont m. 110.
Németi f. Somogy m. 39.
Németi f. Sopron m. 412—13, 416.
Németi f. Valkó m. 38, 43.
Németi f. Veszprém m. 353.
Németi l. Maros-, Péter-, Sajó-.
Németi n. t. 397—99.
Németiszeg f. Somogy m. 128.
Németlovagok 412.
Német-Szeleste f. Vas m. 259, 261.
Német-Szentmihály f. Vas m. 254, 263.
Németujhelyi csata 61.
Német-Ujvár vr. Vas m. 145, 155, 163, 438, 444. l. még Küszin.
Niczk, f. Vas m. 118—19, 122, 255—56, 264. l. még Egyházas-, Lak-.
Niczky-alág és cs. 246, 254—55.
Nypen f. Nyitra m. 358.
Nyr l. Nyir.
Nyrpatak f. Pozsony m. 218.
Nógrád megyei ispánok 267—73.
Nohe l. Novaj.
Noog-Tyvan l. Nagy-Tiván.
Nopoc-Mezte n. t. 399—400.
Noszlop f. Veszprém m. 354.
Nosztraj b. Veszprém m. 102.
Novaj f. Borsod m. 180.
Novák f. Mosony m. 101, 159, 161.
Novák vr. vrs. és uradalom Verőcze m. 106, 120, 285, 380, 383.
Novák-Szentmihály f. Verőcze m. 383.
Nürnberg vrs. 164.
Nyakas vn. 447.
Nyavalád vrs. 157.
Nyárád fly. 419.
Nyárhid f. Nyitra m. 209.
Nyerges l. Új-.
Nyest adó 2, 3, 42.
Nyék f. Bihar m. 48, 50.
Nyék f. Borsod m. 372, 422.
Nyék f. Hont m. 190—91, 198, 200.
Nyék f. Pozsony m. 41—42, 333.
Nyéki-ág 372.
Nyéky cs. 372, 380, 382, 411.

Nyir f. Bars m. 198.
Nyir n. t. 400.
Nyir-Adony f. és monostor Szabolcs m. 20, 22, 30, 50.
Nyirakol f. Somogy m. 104.
Nyirád f. Zala m. 291.
Nyir-Bátor vrs. Szabolcs m. 19, 20, 28, 30.
Nyir-Béltek f. Szatmár m. 29.
Nyir-Csaholy f. és monostor 314.
Nyiregyház vrs. 19, 30.
Nyirtelek f. Ugocsa m. 228—29.
Nyitra vr. és vrs. 13, 209, 270, 358.
Nyitrai ispánok 61, 124, 173, 206. 213—14, 270, 349, 361, 430.
Nyitrai püspök és egyház 270, 350, 359.
Nyitramegyei ágak 204.
Nyomja f. Baranya m. 102.
Nyulas f. Kolos m. 278, 338.
Nyüved (Neweg) b. Sopron m. 407.

Ó-Bény l. Bény.
Obonya fly. 130.
Obornak f. Zala m. 121.
Obris l. Ebris.
Obrovnicza l. Orbona.
Ó-budai egyház 170, 409.
Ó-budai klariszszák 393.
Ocrad b. 321.
Och b. Zala m. 92.
Ócsa f. Komárom m. 333.
Ócsárd f. Baranya m. 396.
Odruha f. Verőcze m. 380, 383.
Ó-Gézsény f. Ung m. 300.
Ogmánd l. Agmánd.
Oghuz l. Atyuz.
Okány f. Bihar m. 11.
Oklicsi ispán 429.
Oknay l. Szász-Akna.
Ol f. Vas m. 404, 418.
Olasz f. Baranya m. 102.
Olasz-Liszka f. Zemplén m. 169.
Olaszy cs. 69, 169.
Olasztelek f. Somogy m. 104.
Olcsva f. Szatmár m. 295—96.
Olduruh szn. 335.
Olgyay cs. 216.
Oloruc l. Al-Árok.
Oltárcz-(Bánok-)Szentgyörgy f. Zala m. 127.
Oltus szn. 140.
Olup l. Alap.
Olvár f. Hont m. 197, 242.
Omak l. Amak.
Ombod szn. 240.
Omlás f. Szeben m. 277—78.
Omory cs. 432.
Ondornuk l. Andornak.
Oppelni (Opulyai) László herczeg 176.
Opuz l. Apocz.
Orbánosfalva f. Valkó m. 370.
Orbászi ispánok 61, 125, 148.
Orbona f. Körös m. 389.
Ordzovján l. Ragyolcz.
Orihócz b. Verőcze m. 128.
Oriva vr. Pozsega m. 434.
Ormány f. Belső-Szolnok m. 271, 278, 338.
Orosz szn. 376.
Orosz háború 377.
Orosz-Pályi f. Szatmár m. 236.
Orosztony f. Zala m. 126.
Oroszvár f. Mosony m. 160.
Orros vn. 350.
Orrotlanhida f. Közép-Szolnok m. 315—16.
Országh cs. (Gúti) 71, 75.
Országbirák 8, 14, 16, 31, 34, 39, 41, 52, 57, 61, 63—65, 97, 118, 163, 175, 179, 181, 206, 213, 215, 217, 236, 268, 300, 352, 406, 429—30.
Országbirói törvényszék 192.
Osgyáni cs. 192, 203.
Osli f. Sopron m. 416.
Osli n. t. 401—419, 155, 261, 426.
Osli szn. 401.
Osseroi püspök 286.

Ostfy cs. 400—401 közt, 414.
Ostfy-Asszonyfa f. Vas m. 405, 418.
Osziágy f. Somogy m. 121.
Osziágy f. Zala m. 133.
Oszkai-ágak 393.
Oszkó f. Vas m. 386, 389, 393—95.
Oszlár f. 108, 424.
Oszlop f. Sopron m. 68.
Osztercz vr. 156.
Osztopán f. Somogy m. 38.
Osztrák háború 130, 152, 241, 298, 357, 442.
Osztró f. Baranya m. 286, 288.
Ousad l. Acsád.
Óvár l. Magyar-.
Óváry-ág és cs. 96, 34, 38, 99, 107, 283—84.
Óvári f. Szabolcs m. 233.
Ovock f. Pozsega m. 122.
Ozaly vrs. Zágráb m. 8, 150.
Ozorai bán 147.

Ödönfy cs. (Nagymihályi) 296—97 közt.
Ölbő f. Vas m. 251, 264.
Ölbey-ág és cs. 248, 261.
Ölyves f. 278.
Ölyvesfalva Zala m. 69.
Ömböly f. Szatmár m. 294.
Ördög cs. (Esküllei) 112.
Ördög vn. 292—93.
Örkény f. Győr m. 209.
Örkényi cs. 209.
Őrmező f. Doboka m. 113.
Örmény f. Alsó-Fehér m. 114.
Örményes f. Kolos m. 211—12.
Őrös f. Borsod m. 419.
Őrös f. Zemplén m. 68, 69, 301.
Őrös szn. 419.
Őrösúr n. t. 419—25, 52.
Őrösúr vára Borsod m. 420.
Örs f. Esztergom m. 195.
Örs f. Sopron m. 402, 405.
Örs f. Zala m. 355, 426.
Örs l. Vár-.
Örsy cs. 411.
Örsi egyház 411.
Őrsziget l. Hahót-.
Ősi f. Bihar m. 313—14, 318, 320.
Őszöd f. Szabolcs m. 81—84.
Őz vn. 157.

Pachetina f. Varasd m. 279.
Pacsa f. Zala m. 126, 354, 392.
Pacsai-ág 354.
Pacsinta (Pacsetin) f. Valkó m. 370.
Paczod f. Zala m. 128.
Padar f. Fejér m. 443.
Padrag f. Veszprém m. 93, 353—55.
Paka f. Pozsony m. 42, 216. l. Lak-.
Pakostelek b. Győr m. 443.
Pala f. Zágráb m. 383.
Palat n. t. 425.
Palatnya f. Hont m. 182, 202—203.
Palaznak f. Zala m. 400.
Palád f. Szatmár m. 77, 316.
Palásthy cs. 188.
Palkonya f. Baranya m. 102.
Palkonya f. Borsod m. 31, 46, 53—54, 67, 90.
Palkonya f. Zala m. 126.
Pallag f. Szatmár m. 440.
Pallin l. Pamlén.
Palota f. Bihar m. 223.
Palotay cs. 230, 231.
Palotás-Hatvan Nógrád m. 278, 337—38, 340.
Palovecz l. Polona.
Pamlén f. Zemplén m. 1, 418.
Panasz f. Bihar m. 231.
Panaszy cs. 231.
Panaszi Pázmány-ág 229.
Pankota vr. Zaránd m. 242—43.
Pankotay vn. 242.
Pannonhalmi monostor és vr. 18, 145, 154, 163, 181, 209, 243, 311, 352, 435.
Panyit f. Gömör m. 206.
Panyit szn. 117, 366.
Pap f. Szabolcs m. 80.
Papd l. Bobda.

Papi l. Márok-.
Papolcz f. Abauj m. 142.
Papos f. Szatmár m. 303.
Paposi-ág 303.
Papvásárja l. Patvásárja.
Parasa f. Hont m. 238.
Parasznya f. Borsod m. 367.
Parlagi f. Abauj m. 192.
Parndorf l. Peren.
Parocza f. Nógrád m. 271, 274—75.
Pasni l. Posoni.
Paszab f. Szabolcs m. 318.
Paszaba f. Gömör m. 54.
Paszaby cs. l. Vasváry.
Pat szn. 98.
Pata f. Veszprém m. 277.
Pata vr. 403.
Patacs f. Baranya m. 434.
Patak l. Sáros-, Fekete-.
Patas f. Győr m. 443.
Patvásárja f. Veszprém m. 103.
Pazdicsfalva f. Valkó m. 370.
Páh (Páhok) f. Zala m. 391—93.
Páka f. Zala m. 132, 134.
Páka vr. Pozsega m. 120.
Pákaszeg f. Zala m. 132.
Pál-ágak 8, 373.
Pálcza f. Somogy m. 39.
Páld f. Hont m. 195—96.
Pálfalva f. Somogy m. 104.
Pálfalva f. Valkó m. 371.
Pálosok 96, 100, 283.
Pályi f. Sopron m. 164.
Pályi f. Szatmár m. 222, 303.
Pályi l. Orosz-Pályi.
Pápa cs. (Zsemlyéri) 426.
Pápa n. t. 425—26, 260.
Pápa vrs. Veszprém m. 425.
Pápócz f. Vas m. 163—64.
Pápóczi prépostság 164, 393.
Pászmos f. Besztercze m. 277.
Pásztó l. Ipoly-.
Pátfalu f. Mosony m. 98, 102.
Pátroh n. t. 427.
Pátya (Págya) f. Sopron m. 258, 264.
Pátyay cs. 258.
Pázmánd f. Győr m. 164, 241, 243.
Pázmány cs. 229—231.
Pázmán szn. 182.
Pázsit f. Ugocsa m. 319.
Pechsan, Pekchan, Pekchen l. Pöstyén.
Pekry cs. 107.
Pelbárt-alág 77.
Pelbárthida f. Bihar m. 49, 77, 79, 80, 86.
Pelbárthidy cs. 45, 51, 228, 333.
Pelhánfalva f. Valkó m. 370.
Pelejtey cs. 65, 80, 222.
Peleske b. Zala m. 134.
Peleuka b. Bihar m. 320.
Pelsőcz vrs. Gömör m. 365.
Penkenyő n. t. 435
Perczel l. Pertel.
Perecse f. Zemplén m. 298.
Perecsény f. Kraszna m. 440.
Perek szn. 362.
Perendfalva f. Hont m. 189—90.
Peren f. Mosony m. 109.
Pereszlény f. Hont m. 196, 311.
Pereszlény f. Nyitra m. 361.
Peresznye f. Sopron m. 366.
Pereszteg f. Sopron m. 417.
Pereszteg f. Vas m. 150. l. még Hosszú-, Kaptás-.
Peresztegi csata l. loós-peresztegi.
Perezna l. Parasznya.
Peristan l. Borostyánkő.
Pernolf f. Vas m. 263.
Pernstain l. Borostyánkő.
Pernstein cs. 155.
Pertoldstein vr. Stájerországban 130.
Pesa, Pese l. Pöse.
Pestes l. Fel-.
Pesthen l. Pöstyén.
Pest város 154, 312.
Petáncz f. Vas m. 39, 435. l. még Petenicz.
Pete f. Szatmár m. 72—74, 81, 86, 295—96.

Petend f. Baranya m. 288.
Petenegy szn. 385.
Petenicz f. Vas m. 385—88.
Petenye n. t. 435.
Peterd f. Torda m. 227, 229. l. még Felső-.
Peterdy cs. 226—29.
Petény f. Nógrád m. 110.
Pethő-ág 390.
Pethő cs. (Gersei) 390.
Pető-Mihályfa l. Sár-.
Petörkefalva f. Valkó m. 370.
Petre l. Rácz-.
Petri-alág 235—37.
Petri l. Lövő-, Pócs-, Sajó-.
Petrócz f. Vas m. 115.
Petrócz f. Zala m. 132.
Petrócz f. Zemplén m. 300.
Petróczy cs. 115.
Pettau vr. Stájerországban 130.
Pettho n. t. 435.
Pécs vrs. 151, 178.
Pécsi püspök és káptalan 6, 225—27, 286—87, 307, 322.
Pécsvárad vr. 156.
Pécz f. Győr m. 427, 433.
Pécz n. t. 427—35, 391.
Péczi ág 426—27 közt.
Pély f. Borsod m. 364—65.
Péntek f. Kolos m. 338. l. még Szász-.
Pércs f. Bihar m. 53—54.
Péterfalva f. Somogy m. 104.
Péterfalva, Péterfa l. Péter-Németi.
Pétermonostora 40.
Péter-Németi f. Sopron m. 413, 418.
Pyankócz f. Varasd m. 134.
Pilis f. Nógrád m. 276, 436.
Pilis f. Szabolcs m. 309.
Pilis n. t. 210, 436.
Pilis szn. 21.
Pilisi monostor 197.
Pilisy cs. 295, 302—303.
Pilisi ispán 62.
Pinár f. Torda m. 277.
Pincze f. Zala m. 9, 12.
Pinka f. Vas m. 160.
Pinka-Mindszent f. Vas m. 263.
Pisfeulek b. Zala m. 132—33.
Piskárkosy cs. 36.
Pitiri b. Vas m. 389.
Platna l. Palatnya.
Plevna vr. Bolgárországban 367.
Plosnicza vr. Körös m. 15, 67, 151.
Poch szn. 400.
Pochaban f. Nyitra m. 211.
Pócs l. Mária-.
Pócs-Petri f. Szabolcs m. 235.
Pócza l. Pálcza.
Podkusan (Podluzsány) f. Hont m. 189.
Pogány-ág l. Garadnai.
Pogány cs. (Klopotinai) 114, 210—211.
Pogánykút b. Szabolcs m. 69.
Pohabaan l. Pochaban.
Pok f. és monostor Győr m. 436, 440—46.
Pok n. t. 52, 292, 436—46.
Póka szn. 343.
Pókaszeg f. Zala m. 132.
Poky cs. (Mérgesi) 442, 444.
Poklostelek f. Bihar m. 10, 12.
Poklostelek f. Doboka m. 341.
Pokoy b. Varasd m. 279.
Pokorágy f. Gömör m. 276.
Pola f. Zágráb m. 383.
Polhanai ispán 428.
Polona f. Muraköz 127.
Poloncha b. 150.
Poloszicza l. Plosnicza.
Pólya f. Zala m. 133.
Polyán b. Gömör m. 138.
Polyána f. Zágráb m. 382—83.
Pomath l. Alsó-.
Pomáz f. Pilis m. 308.
Pongrácz cs. (Dengelegi) 321.
Pongrácz cs. (Nagymihályi) 296—97 közt.
Ponik szn. 1.

Ponty cs. 232.
Pordány l. Kőhid-, Lajta-.
Pordányi cs. 88.
Porgolt f. Zala m. 133.
Pornó f. és monostor Vas m. 244, 253, 263.
Pornómonostori főág 252.
Poroszlók (pristaldusok) 18, 89, 181, 426.
Pósa f. Bihar m. 230—31.
Pósa-Baroma f. Sopron m. 153.
Posár l. Ponty-.
Posoni b. Somogy m. 108.
Potahc f. Sopron m. 416.
Potesdorf, Pothfalva l. Pátfalva.
Potol f. Somogy m. 352.
Potul vr. 129.
Potulen f. Zala m. 1.
Potz-Neusidel f. Mosony m. 101.
Potyond f. Sopron m. 410, 416.
Poucha b. 384.
Pozoba l. Pozva.
Pozpus l. Pászmos.
Pozva f. Zala m. 9, 12, 16, 155.
Pozsega vn. 153.
Pozsega vrs. 178.
Pozsony m. 214—15.
Pozsony vr. 151—52, 379.
Pozsonyi apáczák 216.
Pozsonyi béke 429.
Pozsonyi ispánok 8, 13, 122, 147, 215, 359, 379, 404, 430—32, 436, 440.
Pozsonyi prépost 269, 291.
Pölöske patak Zala m. 116.
Pölöske f. és vr. Zala m. 119—21, 156, 163, 367.
Pölöske-Szentmihály f. Zala m. 121, 131.
Pöse f. Vas m. 446.
Pöse n. t. 446—47.
Pösey cs. 446—47.
Pöstyén vr. és vrs. Nyitra m. 195—98.
Pöstyén f. Nógrád m. 269, 275.
Pötréte f. Zala m. 126.
Prencsfalu l. Perendfalva.
Preszna f. Zágráb m. 383.
Prezena l. Percsznye.
Premontreiek 20, 126, 337, 401, 436.
Pribel b. Hont m. 186.
Prisznicza f. Varasd m. 2.
Priszlava f. Varasd m. 279.
Privigye vr. 38.
Procha l. Parocza.
Prodavicz f. Körös m. 363.
Próna b. Nyitra m. 196.
Proxya szn. 302.
Pruzlom b. Varasd m. 279.
Przemysl vr. Galicziában 244.
Pseti ispán 428.
Pucur b. 242.
Puchaim cs. 173.
Pugh f. Nógrád m. 276.
Pulad f. Vas m. 150.
Pulyan f. 366.
Pulyafalva f. Valkó m. 371.
Purbach vr. és vrs. Sopron m. 5, 121—22, 367.
Puszta-Család f. Sopron m. 417.
Puszta-Darócz f. Szatmár m. 87—8.
Puszta-Kamarás l. Kamarás.
Puszta-Somorja l. Gesztencze.
Püspöki f Bihar m. 54.
Püspök-Ladány f. Szabolcs m. 32.

Racsicza b. Körös m. 6.
Racsafalva f. Valkó m. 371.
Raczessan b. Pozsega m. 98.
Raczló szn. 346, 362.
Radamas f. Zala m. 132.
Radi szn. 244.
Radics l. Redics.
Radla l. Ráglya.
Radnoldtusera l. Túzsér.
Radnót f. Küküllő m. 336, 341—42.
Radnót szn. 337.
Radócs (Palásti) 266—67 közt.
Radoszló szn. 2.
Radváncz f. Pozsega m. 222.

Radványszeg f. Zemplén m. 324, 326.
Ragáld b. Bihar m. 48, 51.
Ragyolcz f. Nógrád m. 440.
Ragyolcz f. Szepes m. 169.
Rahovan vr. 197.
Rajcsány f. Nyitra m. 349—50.
Rajcsányi cs. 346.
Rajecz vr. 197—98.
Rajk f. és monostor 126, 131.
Rajka f. Mosony m. 101, 160.
Rakamaz f. Szabolcs m. 19, 25, 27—31.
Rakamazy cs. 88.
Rakasz f. Ugocsa m. 228—29.
Raksány f. Abauj m. 192.
Rap l. Roph.
Raszina f. és uradalom Körös m. 56, 58, 59, 406, 419, 428,
Raszina-Keresztúry cs. 57.
Ratkaj b. Bács m. 56.
Ravay cs. 413.
Ravazd f. Somogy m. 164.
Raven f. Baranya m. 398.
Rába fly. és erdő 250.
Rába-balparti főág 255.
Rába-jobbparti főág 259.
Rába-Kövesd f. Vas m. 256, 263.
Rábaközi alispán 359, 403.
Rába-Sömjén f. Vas m. 151, 261, 264.
Rába-Szentmihály f. Győr m. 443.
Rába-Szentmihályi-ág 442.
Rába-Szentmiklós f. Győr m. 408.
Rábcza fly. 258.
Rácz-Miholjácz l. Novák-Szentmihály.
Rácz-Petre f. Baranya m. 102.
Rácz-Töttös f. Baranya m. 102.
Rád f. Baranya m 288.
Rád f. Zala m. 93—94.
Ráglya f. Besztercze m. 277.
Ráhó f. Kis-Hont m. 202—203.
Rákay cs. 202.
Rákóczy cs. 326—27.
Rákos f. Doboka m. 113.
Rápolt szn. 137.
Rárós f. Nógrád m. 276.
Rás f. Gömör m. 138. l. még Alsó-, Felső-.
Ráska f. Zemplém m. 70, 223. l. még Egyházas-.
Ráskay cs. 57, 69.
Rátka f. Gömör m. 276.
Rátót Vas m. 166.
Rátót n. 106, 191—92, 270, 272, 274, 352, 438—39.
Rátótfy cs. 165.
Rázim (Rázom) f. Szabolcs m. 50.
Receh b. Szatmár m. 315—16.
Rechey szn. 49.
Redics f. Zala m. 132.
Regede vr. Stájerországban 254, 429.
Regenye f. Zala m. 132.
Rekettye b. Zala m. 133.
Remete-Kútfő l. Kútfő.
Remeteszeg f. Szatmár m. 314.
Rendek b. Zala m. 132.
Rendes f. Zala m. 5.
Rendesy cs. 5.
Rengő-Sár f. Somogy m. 384.
Renolt-Tusera l. Tuzsér.
Rera vn. 304.
Reszege f. Bihar m. 48, 50.
Reszegey cs. 49.
Revistye f. Ung m. 297, 300. l. még Alsó- Felső-.
Rezetelek f. Szatmár m. 294.
Rezi f. Zala m. 433.
Récse-Keresztúr f. Zala m. 418.
Récsey cs. 112.
Récze-Keresztúr f. Doboka m. 112.
Rédey cs. 311.
Rédek f. Nyitra m. 211.
Répcze fly. 255.
Réti f. Győr m. 101, 440—42.
Rév-Jenő f. Pest m. 306—308.
Rézalja 12.
Ribnik f. Zágráb m. 8.
Ricse l. Receh.

Riganócz l. Regenye.
Rihen szn. 114.
Rimabánya f. Gömör m. 276.
Rima-Brezó f. Gömör m. 276.
Rima-Szombat f. Gömör m. 276—77.
Rimócz f. Nógrád m. 267, 275.
Rimócza f. Kis-Hont m. 201—02.
Roff f. Közép-Szolnok (Bihar) m. 216.
Rohoncz vr. Vas m. 151—52, 155—56, 254, 263.
Rohonczy cs. 156.
Rohrau vr. Ausztriában 442.
Rohrbach l. Nádasd.
Rojcsa f. Körös m. 147.
Rojcsai ispán 129, 148.
Romád f. Szatmár m. 52, 54—55, 440.
Róna f. Közép-Szolnok m. 211, 278, 338.
Ronka b. Komárom m. 18.
Roph b. Nógrád m. (?) 272.
Ropoly f. és vr. 38—39, 380, 383.
Rosd n. 235.
Roviscse, Rovistye l. Rojcsa.
Rozgonyi cs. 67, 147.
Rozgonyi csata 25, 46, 238, 268, 273, 439.
Rozvágy f. Trencsén m. 218.
Rozsály f. Szabolcs m. 59, 60, 72, 79, 80, 83.
Rozsály f. Szatmár m. 88.
Rozsályi cs. 74, 237.
Rubay szn. 208.
Rubin szn. 290.
Rum b. Vas m. 444.
Runya f. Gömör m. 138—39.
Runya-Keresztúr f. Gömör m. 137.
Rupoly l. Ropoly.
Rurcos f. Baranya m. 363.
Rusk l. Ruszkócz.
Russa f. Zágráb m. 383.
Ruszkócz f. Trencsén m. 211.
Ruszt l. Szil.
Saak l. Jaka.
Sachsenfeld b. Stájerországban 125.
Saj-Kál f. Sopron m. 415.
Sajó fly. 419.
Sajó f. l. Nagy-.
Sajó-Kaza f. Borsod m. 374.
Sajómezei csata 61, 204, 214, 437.
Sajó-Németi f. Borsod m. 375.
Sajó-Őrös l. Örös.
Sajó-Petri f. Borsod m. 375.
Salajsa f. Sopron m. 415, 417.
Salamon f. Szabolcs m. 32.
Salamontelek (Saľamon) f. Doboka m. 114, 212.
Salgay cs. 271, 273.
Salgó vr. Nógrád m. 272, 275—76.
Salgó vr. Szeben m. 277.
Salgó-Tarján f. Nógrád m. 272—73, 275.
Salló l. Kis-.
Sarkad f. Zala m. 434.
Sarluk f. Mosony m. 101.
Sartlván (Sartván) n. 86, 439.
Sarud f. Sopron m. 4, 413—14, 417.
Saskő vr. 359.
Ság f. Pest m. 307—308.
Ság f. Somogy m. 38.
Ság f. Külső-Szolnok m. 309.
Ság f. Valkó m. 399.
Ság f. Verőcze m. 140.
Ság f. Zemplén m. 310.
Ság l. Bot-.
Sági-Csuporfalvi-ág 141.
Sági monostor l. Ipoly-Ság.
Sági vn. 287.
Ságody vn. 17.
Sályi f. Borsod m. 420.
Sályi f. Szatmár m. 302—303, 373.
Sályi-ág (Kaplyon) 302.
Sályi-ág (Őrösúr) 421.
Sámson f. Bihar m. 20, 222. l. még Túr-.
Sámsoni cs. 36.
Sánczi f. Bihar m. 10, 12.

Sár f. Szatmár m. 318.
Sár b. Vas m. 163, 265, 388—91.
Sár b. Vas m. 168, 263.
Sár b. Veszprém m. 102.
Sár b. 384.
Sár fly. Vas m. 9.
Sár l. Rengő-.
Sáralya b. 441.
Sárd f. Somogy m. 104.
Sárd f. Zala m. 133.
Sárfő f. Bihar m. 43, 48.
Sárfő Pozsony m. 41.
Sári cs. 263.
Sári l. Kápolnás-.
Sárkány f. Esztergom m. 210, 436.
Sárkány-Sziget, l. Buzád-Sziget.
Sárköz f. Szatmár m. 440.
Sármelléki birtokok (Vas megye) 394—95.
Sáromberke f. Torda m. 277.
Sáros-Revistye l. Revistye.
Sáros m. és főispánjai 209, 326, 430.
Sáros-Patak vrs. Zemplén m. 83—84, 226—27, 366, 439.
Sárpatak f. Torda m. 277.
Sárvár vr. (Vas m.) 155, 163.
Sárvár f. Szatmár m. 74.
Sárvár-monostori főág 56.
Sárvári monostor 22, 56, 58, 59, 73—78, 82, 86—90.
Sásony f. Mosony m. 99.
Scebena l. Zemenye.
Scecos erdő 399.
Scelce l. Zölcze.
Scemey l. Szeme.
Scennovzous f. Gömör m. 440.
Scynereg l. Szűrnyeg.
Scolun l. Zólyom.
Scorcomer szn. 375.
Scuezla f. Somogy m. 105, 108.
Sebe szn. 248—49.
Sebefalva f. Vas m. 255—56.
Sebeföld b. Vasm. 264.
Sebes f. Beszterce m. 267.
Sebes f. Sopron m. 163—64.
Sebes-Körös fly. 12.
Sebestyén n. 140.
Sebred szn. 109.
Sebret f. Sopron m. 417.
Seg l. Bánd.
Segvár l. Essegvár.
Seitzi karthausiak 154.
Seleurencz l. Solt.
Selina vr. Zágráb m. 434.
Sem szn. 44.
Semjén f. Bihar m. 36.
Semjéni cs. 27, 65, 80, 233—34, 237, 318.
Semnicza patak 279.
Sempte vr. Nyitra m. 215, 243, 302.
Semverd f. Sopron m. 417.
Senye f. Szatmár m. 88.
Sepnek b. 67.
Septemus szn. 351.
Septér f. Kolos m. 114. 211—1 2
Serling f. Beszterce m. 277.
Seusen b. 365, 375.
Sewret l. Zsibritó.
Ség l. Hideg-.
Sércz l. Felső-Lövő.
Sid f. Bereg m. 73, 80—81.
Sika szn. 425.
Siklós vr. és vrs. 284, 286—87.
Siklósi vagy báni ág 282.
Siklósy cs. 100, 105, 398.
Sikló f. Zaránd m. 444.
Siksz szn. 184.
Sima f. Szatmár m. 316.
Simok szn. 65.
Simon-bán ága 271—72, 274.
Simonháza f. Ung m. 300.
Simontornya vr. 181.
Simontornyay cs. 175.
Simontelke f. Beszterce m. 277.
Simonyi f. Gömör m. 373, 376, 438, 440.
Sitk l. Szenterzsébet.
Sys l. Sissó-.
Sislócz f. Ung m. 327.

Sissó f. Nyitra m. 211. 238.
Sitke f. Somogy m. 277.
Sitke f. Vas m. 259, 264.
Sitkey cs. 248, 259, 444.
Sitnia b. 384.
Sitve f. Szeben m. 278.
Slua f. Valkó m. 371.
Sobor f. Sopron m. 155, 417, 440.
Sói bán 147.
Sók f. Zala m. 132.
Soklyai cs. 444.
Soklyó l. Sikló-.
Soklyós l. Siklós.
Sokoró hegy Győr m. 410, 418.
Sol szn. 123.
Solt f. Szerém m. 383.
Solymos f. Beszterce m. 277.
Solymos b. Bihar m. 12.
Solymos f. Kolos m. 278.
Solymos vr. Arad m. 268.
Solymos l. Kis-.
Sólyomkő vr. Bihar m. 12, 47, 59.
Som f. Bihar m. 230—31.
Sombor l. Magyar-Nagy-Zsombor.
Sombory cs. 112, 342.
Sombortelek f. Doboka m. 219.
Somberg f. Pozsony m. 216, 218.
Somkút f. Gömör m. 365.
Somlyó l. Hetye-, Kis-, Szilágy-.
Somma vr. Olaszországban 175.
Somogy f. Bihar m. 230—31.
Somogy f. Valkó m. 369, 371.
Somogy m. és ispánja 58, 61, 107, 117, 123, 145, 148—49, 153, 156, 244, 253, 279, 282, 430.
Somogyvár 152.
Somogyvári monostor 103, 431.
Somorja l. Puszta-.
Somos f. Szerém m. 43.
Somosy cs. 70, 444.
Somoskő vr. és uradalom Nógrád m. 272—75.
Somrákos szn. 347.
Somtelek b. Doboka m. 113.
Sopron vr. és vrs. 5, 258, 404.
Sopron m. és ispánja 38, 68, 96, 148—49, 161, 173, 282, 403, 404, 411, 437.
Soproni-ág 4.
Soproni főesperes 107, 445.
Sorki-Lapsa f. Vas m. 167—68.
Sótony f. Vas m. 149.
Souncha l. Csavoncza.
Sowala l. Zavalya.
Söjtör f. Zala m. 117, 121, 127.
Söjtöry cs. 116—17 közt, 126.
Sömjén f. Vas m. 418.
Sömjén f. l. Rába-.
Sövény f. Somogy m. 445.
Spalato vrs. 135, 287, 368.
Stanch l. Usztáncs.
Staudecker vn. 101, 408.
Stauf vr. 19.
Stájer hadjárat 34, 62, 82.
Steche f. Trencsén (?) m. 211.
Stermer szn. 361.
Stikács vr. Zára mellett 130.
Styplek f. Vas m. 150.
Stockerau vr. Ausztria 379.
Stof l. Stauf.
Stridó l. Sztridó.
Strojmericz f. Zágráb m. 7, 66.
Sukoród b. Somogy m. 119. 121.
Sukuródy cs. 118.
Sumbur l. Gyula-Zsombor.
Súr-ág 416.
Surány f. 86.
Surány f. Bereg m. 86, 320.
Surány f. Nyitra m. 209.
Surányi cs. 79, 81, 317.
Surd f. Somogy m. 122.
Surján f. Somogy m. 104.
Surómező b. Doboka m. 113.
Sükösd szn. 347, 374.
Sülye f. Alsó-Fehér m. 278.
Süvegd f. Bihar m. 414, 419.
Szabad-Csat (Kat ?) f. 366.
Szabar f. Zala m. 123, 126.
Szabary cs. 116—17 közt, 123, 354.
Szabolcs f. Szabolcs m. 70.

Szabolcs m. és ispánjai 14, 27, 57, 65.
Szabó-Marton vrs. Sopron m. 68.
Szajol (?) b. 384.
Szakadát f. Bihar m. 10, 12.
Szakaföld b. Zala m. 418.
Szakács b. Veszprém m. 426.
Szakáll f. Tolna m. 179.
Szakállas f. Heves m. 373.
Szakállas f. Komárom m. 332—33.
Szakállas vn. 221.
Szakolcza vrs. Nyitra m. 217.
Szakoly f. Szatmár (Szabolcs m.) 29, 31—32.
Szakolyi cs. 24, 31, 67, 70, 90.
Szalafej f. Vas m. 154, 163.
Szalanya f. Hont m. 189.
Szalatna b. Nógrád m. 271, 274—76.
Szalavári konvent 314.
Szalánczy cs. 320.
Szalka f. Bereg m. 72.
Szalka l. Máté-.
Szalócz szn. 220.
Szalóczmonostora Bihar m. 222. 884,
Szalócz-Sámson f. Bihar m. 223. l. még Sámson.
Szalóktelke f. Baranya m. 288.
Szalonak vr. Vas m. 147, 152.
Szalonna f. Borsod m. 422—23.
Szalonnay cs. 423.
Szalonta l. Szalonna.
Szamár f. Sopron m. 416.
Szamárd f. Sopron m. 410.
Szamárfalva Zala m. 127, 131, 135.
Szamos b. 11.
Szamos fly. 34.
Szamos-Becs f. Szatmár m. 79, 87—88.
Szamos-Széplak f. Közép-Szolnok m. 34.
Szamos-Szeg b. Szatmár m. 95.
Szanastelek f. Nógrád m. 275—76.
Szaniszló f. Szatmár m. 29, 30, 294.
Szaporcza f. Baranya m. 288.
Szatmár szn. 414.
Szatmár m. és ispánjai 14, 26, 87—88, 175, 294.
Szatmári főesperes 319.
Szatmár-Németi vrs. 320.
Szák n. 267, 436.
Száka f. Sopron m. 366.
Szállásbirtok 239.
Szántó vrs. Bodrog m. 157.
Szántó f. Komárom m. 332.
Szántó f. Tolna m. 128.
Szántó f. Zala m. 291—92.
Száraz-Berek f. Szatmár m. 87, 316.
Száraz-Vám l. Kövesd.
Szárföld f. Sopron m. 416. l. még Külső-Szár.
Szársomlyai l. Nagyharsányi.
Szász-Akna f. Kolos m. 278, 338.
Szász-Banyicza f. Kolos m. 278.
Szász-Erked f. Kolos m. 277. 338.
Szász-Fülpös l. Fülpös-.
Szász-Lóna f. Kolos m. 340, 342.
Szász-Péntek f. Kolos m. 277.
Szász-Székes f. Szeben m. 277.
Szász-Zsombor l. Zsombor.
Száva f. Doboka m. 211.
Szeben f. Bihar m. 29.
Szecsel l. Feketeviz-.
Szecső l. Tápió-.
Szederkény f. Baranya m. 102.
Szeg l. Nyitra m. 209. l. még Egyház-, Halom-, Nagy-.
Szeged vr. 27.
Szegi f. Zemplén m. 169.
Szegi-ág 208.
Szehén szn. 106.
Szehénfalva Somogy m. 107.
Szekcső vr. Baranya m. 100, 157.
Szekeres f. Szatmár m. 89, 90.
Szekeresy cs. 290.
Szelcsán l. Szolcsánka.
Szelcze f. Kis-Hont m. 188, 202.
Szelepcsény f. Bars m. 207.
Szeleste f. Vas m. 258, 261—62, l. még Magyar-, Német-.

Szelestey alág és cs. 247, 259.
Szele-Sziget f. Zala m. 126—27, 133.
Szelény f. Hont m. 200—201.
Szeli f. Pozsony m. 277.
Szeme b. Nyitra m. 350.
Szeme szn. 66, 335.
Szemeföldе b. Zala m. 66.
Szemenye b. Zala m. 126, 130—31, 134, 410.
Szemenyey cs. 409.
Szemere-Kereki f. Somogy m. 362.
Szemeréd f. Hont m. 181.
Szemesnye f. Belső-Szolnok m. 278, 338.
Szemet f. Pozsony m. 218.
Szemlék szn. 242.
Szencse f. Bars m. 207—208.
Szencze l. Szenicze.
Szenesál l. Főétekfogó.
Szenicze f. Nyitra m. 149, 438, 440.
Szentadorján f. 106.
Szentandrás f. Ung m. 300.
Szentantal f. Hont m. 186, 188, 190.
Szentábrahám l. Ábrahám.
Szentbenedek f. Vas m. 115, 386.
Szentbenedeky cs. 115.
Szente b. Győr m. 37, 39, 40, 72.
Szenteföldе f. Körös m. 134.
Szentegyed f. Somogy m. 288.
Szenterzsébet f. Drávántúl 288.
Szenterzsébet f. Somogy m. 107.
Szenterzsébet f. Zala m. 133.
Szenterzsébeti-ág 105.
Szenterzsébeti uradalom 285, 288.
Szentesháza f. Torda m. 277.
Szentgál f. Baranya m. 398.
Szentgál f. Veszprém m. 353.
Szentgotthárdi monostor 5, 17, 253.
Szentgyörgy f. Belső-Szolnok m. 179, 342.
Szentgyörgy f. Bihar m. 20, 48, 50, 69.
Szentgyörgy vr. és vrs. Pozsony m. 215—19.
Szentgyörgy f. Sopron m. 68.
Szentgyörgy f. Zala m. 132.
Szentgyörgy l. Bánok, Gotó-Oltárcz-.
Szentgyörgyi cs. 41, 103, 212—19, 304.
Szentgyörgyi cs. (Pécz nemből) 426—27 közt.
Szentgyörgyi-Cseklészy-ág 212.
Szentgyörgyi uradalom Pozsony m. 253.
Szentgyörgymezei prépost 191.
Szentgyörgyvár-sáncz l. Kisfalud.
Szentilona-szigete b. Ugocsa m. 229.
Szentilye f. Szerém m. 35.
Szent-Istvánnapi gyűlés 429.
Szentistván f. Veszprém m. 353.
Szentiván f. Mosony m. 101.
Szentivánfalva f. Vas m. 251—52. 263.
Szentivánfalvy-alág és cs. 247, 257.
Szentjakab f. Pest m. 306, 308.
Szentjános f. és monostor Bihar m. 220, 225, 228.
Szentjános l. Szentiván-.
Szentkút f. Vas m. 160.
Szentlászló f. Somogy m. 104.
Szentlászló-egyháza f. Zala m. 121.
Szentlőrincz f. Hont m. 201.
Szentlőrincz f. Zala m. 133.
Szentkereszti apátság (Ausztria) 102, 128.
Szentkirály f. Zala m. 132.
Szentmargit f. Zala m. 132.
Szentmargitai vr. l. Majád.
Szentmárton b. Mosony m. 102.
Szentmárton f. Szatmár m. 29. 56, 87—88.
Szentmárton b. Valkó m. 370—71.
Szentmárton f. Zala m. 126—27, 133, 418.
Szentmárton l. Berettyó-.
Szentmihály f. Somogy m. 106.
Szentmihály f. Zala m. 132.

Szentmihály l. Kerka-, Német-, Novák-, Pölöske-, Rába-.
Szentmihályfalva f. Zala m. 418.
Szentmiklós f. Baranya m. 39.
Szentmiklós f. Somogy m. 104.
Szentmiklós f. Torda m. 340, 342.
Szentmiklós l. Kerka-, Lébény-, Bába-.
Szentmiklós-szigete f. Zala m. 434.
Szentpál f. Bács m. 383.
Szentpéter b. Sopron m. 5.
Szentpéter l. Kutas-.
Szentpéterfalva f. Vas m. 263.
Szentpéterszeg f. Bihar m. 15, 91.
Szenttamás f. Valkó m. 371.
Szent-Tamás-prépostság 333.
Szenttrinitás f. és monostor Baranya m. 283—84, 287—88.
Szenttrinitás f. Somogy m. 39, 122, 256.
Szentvid f. Drávántúl 419.
Szentvid vr. Vas m. 147, 150—52.
Szepes m. és ispánjai 14, 79, 209,
Szepesi prépostság 169.
Szepse f. Baranya m. 362—63.
Szerb háború 26, 38, 130, 175, 389.
Szerdahely f. Baranya m. 288.
Szerdahely f. Mosony m. 160.
Szerdahely f. és kolostor Somogy m. 103—104.
Szerdahely f. Sopron m. 413, 417.
Szerdahelyi-ág és cs. 103, 285.
Szerenke f. Somogy m. 104.
Szerémi ispán 268.
Szergény f. Vas m. 260, 264.
Szery cs. 172.
Szermer l. Stermer.
Szeronicza f. Zágráb m. 66.
Széchénkút l. Petáncz-.
Szécs f. Erdélyben 278.
Szécsény vrs. és uradalom 267, 269, 271—77.
Szécsényi cs. 311, 266—69, 316.
Szécsy cs. (Gálszécsi) 326.
Szécsy cs. (Rimaszécsi) 178—79, 368, 374.
Szécs-Keresztúr f. Zemplén m. 90.
Székely f. Szabolcs m. 233—34, 265.
Székelyhid vrs. Bihar m. 11, 52, 54.
Székelyhidy cs. 55.
Székely ispán és vezér 172, 175. 270, 362, 380.
Székelytelek f. Szerém m. 82.
Székes-Fehérvár vrs. 429.
Székesfehérvári prépost és káptalan 9, 123, 225, 291, 328, 337, 402.
Széklak f. Bács m. 383.
Szél (Dunazel) f. Komárom m. 366.
Széleskút f. Sopron m. 209.
Széleskúti cs. 209.
Széplak f. Baranya m. 434.
Széplak f. Kolos m. 272.
Széplak f. Közép-Szolnok m. 65.
Széplak f. Sopron m. 402, 404, 407, 408, 417.
Széplaky cs. 296.
Species Szészarma f. Belső-Szolnok m. 269.
Sziget l. Buzád-, Gelse-, Szele-.
Szigetfő b. 184.
Szigetvár vr. 156.
Szigliget f. Zala m. 446.
Szikszay cs. 139, 225, 235.
Szil vrs. Sopron m. 161.
Szilas b. Szabolcs m. 27, 28, 69.
Szilágy-Somlyó vrs. 438—40.
Szilvágy f. Zala m. 131, 434.
Szilvágy l. Asziágy, Osziágy.
Szilvás f. Baranya m. 383.
Szilvás f. Közép-Szolnok m. 311.
Szilvás l. Mező-.
Szilvásy-ág és cs. 113.
Szilvás-Ujfalu f. Zemplén m. 238.
Szinóbánya l. Szvina.
Szintye f. Zaránd m. 29.
Szinyéri uradalom 305.
Sziond f. Arad m. 180.
Szisboboktelek f. Kolos m. 113.

Szkács b. 70.
Szkálnok f. Gömör m. 276.
Szkáros f. Gömör m. 137—38.
Szkárosy cs. 74, 138—39.
Szkork f. Gömör m. 276.
Szkorna f. Kis-Hont m. 203.
Szobb f. Somogy m. 277.
Szobonya cs. (Födémesi) 358.
Szoboszló f. Zala m. 121.
Szoboticza l. Szombathely.
Szobrácz l. Tiba.
Szolcsánka f. Nyitra m. 349.
Szolgagyőr vr. 207.
Szolnok b. 11.
Szolnok m. és ispánjai 14, 268, 282, 310, 316, 435, 438.
Szolnok szn. 240.
Szombat l. Mura-, Nagy-.
Szombatfa l. Alsó-.
Szombathely b. Muraköz 127, 134.
Szombathely vr. 209.
Szombattelke f. Kolos m. 278, 338.
Szomód f. Komárom m. 366.
Szomorfalva f. Baranya m. 286, 288.
Szomorréve f. Baranya m. 288.
Szond vrs. Bács m. 377, 380, 382—83.
Szonta l. Szond.
Szopor f. Sopron m. 403, 410, 415, 417.
Szőcs f. Zala m. 291.
Szödény f. 110.
Szödényi cs. 109.
Szőke vn. 326, 369.
Szölcse f. Zala m. 128.
Szölkfalva f. Zala m. 127, 133.
Szőllős f. Csanád m. 180.
Szőllős f. Küküllő m. 278.
Szőllős f. Győr m. 18.
Szőllős f. Hont m. 200.
Szőllős vr. Nógrád m. 272, 274, 276.
Szőllős f. Nyitra m. 348.
Szőllős f. Szabolcs m. 59.
Szőllős l. Vindornya-.
Szőllősy cs. 426—27 közt, 428.
Szönyör b. 54.
Szörcsöky cs. 390.
Szörényi bánok 339, 366, 404.
Sztáncs f. Zemplén m. 65.
Sztáncs l. Usztáncs.
Sztár l. Esztár.
Sztára f. Pozsony m. 109.
Sztára vrs. Zemplén m. 298—300
Sztáray cs. 296—97 közt, 297.
Sztenicsnák vr. Zágráb m. 63, 66—67.
Sztorgó l. Sztridó.
Sztracsin f. Nógrád m. 276.
Sztrahora vr. Nógrád m. 273—76.
Sztranicza vr. Dalmátországban 269.
Sztranyán f. Zemplén m. 297.
Sztránya l. Alsó-, Felső-.
Sztrázs f. Nógrád m. 276.
Sztridó (Sztrigó) vr. Muraköz 120—21, 149, 181.
Szuha f. Kis-Hont m. 189, 191, 202—203.
Szúliget l. Hossszú-Liget.
Szuna szn. 249.
Szurdok-Püspöki f. Heves m. 311.
Szut f. Szabolcs m. 434.
Szügyi cs. 200, 201, 274.
Szürnyeg f. Zemplén m. 302.
Szvetiszló bolgár fejedelem 12.
Szvina f. Nógrád m. 276.

Tacskánd f. Vas m. 150, 155.
Takácsi f. Sopron m. 163—64.
Takta-Kenéz f. Szabolcs m. 181.
Tamási f. Sopron m. 416.
Tamási b. Szabolcs m. 20, 52—55, 420, 423.
Tamási vrs. Tolna m. 157.
Tamásy cs. 177.
Tamástelke f. Hunyad m. 180.
Tamásvára vr. Ugocsa m. 319, 321.
Tamás-Várallya f. Ugocsa m. 319.

Tancs szn. 106.
Tapasz f. Baranya m. 102.
Tapasz f. Vas m. 256—59, 263.
Tapasz szn. 249.
Taplócza b. Gömör m. 272. l. még Kún-.
Tapolcza f. Hont m. 189.
Tapolczai monostor 364.
Tapsony f. Somogy m. 277.
Tarány f. Nyitra m. 207.
Tarcs f. Pozsony m. 216, 219.
Tarcsa l. Ér-.
Tard f. Borsod m. 368, 403.
Tard f. Mosony m. 418.
Tardonya f. Borsod m. 289.
Tardos f. Komárom m. 334.
Tarján f. Komárom m. 243.
Tarján l. Salgó-, Tisza-.
Tarna f. Ung m. 298, 300.
Tarnócz f. Gömör m. 276.
Tas f. Szabolcs m. 265.
Taszár f. Vas m. 256, 264.
Tatár vn. 90.
Tatárok 210, 283, 366, 398, 401.
Tákos f. Bereg m. 302.
Tákosi-ág 302.
Tápió-Ság f. Pest m. 307—308.
Tápió-Szecső f. Pest m. 307.
Tárnok b. 35—37.
Tárnokmesterek 14, 57, 62, 63, 110, 124, 148—49, 152—54, 173, 204—206, 268, 282, 349, 351, 379, 402, 404, 430, 437.
Tárnok monostora Bodrog megye 140—42.
Tátika vr. Zala m. 291, 433.
Tátika n. 291.
Tátikay cs. 433.
Tegye f. Szabolcs m. 27.
Tehalfalva f. Valkó m. 371.
Teke f. Kolos m. 277, 338.
Tekei uradalom 337—38.
Tekerő f. Külső-Szolnok m. 278, 338.
Telegdy cs. 12—13, 54, 224, 234.
Telkesd f. Bihar m 12.
Temesi ispánok 98, 432.
Temfel f. Sopron m. 30—31.
Templomos lovagok 18, 98, 283, 415.
Tengerdy cs. 94, 103, 120, 431.
Tenkes cs. (Ősződi) 83, 91.
Teplicska l. Tapolcza.
Terebes f. Bihar m. 228—29.
Terebesy cs. 292.
Terebezd f. Somogy m. 277.
Teremes l. Tornos.
Terestelek f. Szatmár m. 222.
Terestyén (Tristián) szn. 125, 247.
Terestyénfalva f. Vas m. 351—52, 263.
Terestyénfalvi alág és cs. 247, 257.
Terestyéntornya vr. Muraköz 125.
Ternova b. Muraköz 127.
Ternovecz l. Tornova.
Terpény f. Zala m. 121.
Teskánd f. Zala m. 389—90.
Teszér f. Hont m. 189.
Téglás f. Szabolcs m. 55.
Tényő f. Győr m. 105.
Tésa f. Hont m. 196, 311.
Tésenfalva f. Baranya m. 288.
Tét f. Győr m. 440—41.
Tét f. Szabolcs m. 223.
Tétény (Tuhutum) szn. 110.
Tétény vrs. 154.
Tholla f. Zágráb m. 382.
Thouka szn. 432.
Thunre f. Vas m. 150.
Tiba-ág 75, 84.
Tiba (Egyházas-, Alsó-, Molnos-) f. Ung m. 298—301.
Tiba szn. 84.
Tibay cs. 296—97 közt.
Tibold-ág 421.
Tibold-Darócz f. Borsod m. 414.
Tihanyi monostor 400.
Tihó f. Doboka m. 114, 212.
Tima szn. 165.
Timár f. Szabolcs m. 29.

Tinnia f. Szerém m. 35.
Tinnini püspök 174.
Tirnova vr. Bolgárországban 257, 379.
Tisza-Bag f. Bereg m. 48.
Tisza-Bábolna f. Borsod m. 328—31.
Tisza-Borsova-köz 227.
Tisza-Bő f. Heves m. 435.
Tisza-Keresztúr f. Ugocsa m. 319.
Tiszaköz f. Szabolcs m. 36.
Tisza-Tarján f. Borsod m. 46, 53, 54, 67, 90.
Tisza-Ujhely vrs. Ugocsa m. 229.
Tisza-Ujlak vrs. Ugocsa m. 229.
Tiszolcz f. Gömör m. 276.
Tisztaberek f. Szatmár m. 87—88.
Titeli egyház 141—42.
Tizni (Tyzni) f. Közép-Szolnok m. 341—42, 380.
Tóbiásfalva f. Medgyes-szék 283, 289.
Tófey cs. 354—55.
Tokaj l. Kis-.
Tokorcs f. Vas m. 262, 264.
Tola szn. 400.
Tolcsvay cs. 70.
Tolmács f. és vr. Szeben m. 278.
Tolmács f. Zala m. 133, 434.
Tolmácsy cs. 271.
Tolna f. 310.
Tolna m. és ispánjai 149, 153, 179, 156, 281, 284.
Tomaj f. Zala m. 5. l. még Badacsony-.
Tomaj n. 76, 98, 168, 333.
Tomaji cs. 6.
Tomasina herczegnő 127.
Tompos cs. (Libercsei) 266—67 közt, 270—71.
Toplicza f. Varasd m. 49.
Topolyán f. Zemplén m. 297, 300.
Topuszkai apát 7.
Torda szn. 346.
Tormafalva l. Herem.
Tormos f. Nyitra m. 357, 361.
Torna f. Bihar m. 222, 225, 376.
Torna szn. 364.
Tornay cs. 158.
Tornova f. Muraköz 134.
Toronay cs. 302.
Toronyhely f. Zala m. 132.
Torvaj f. Somogy m. 391.
Tósok f. Veszprém m. 353.
Tota szn. 364.
Tót-Börvej f. Szatmár m. 67.
Tót-Domanik f. Hont m. 189.
Tótfalu f. Baranya m. 288.
Tótfalu f. Vas m. 263, 389.
Tót-Hartyán f. Nógrád m. 276.
Tóti f. Bodrog m. 140—43.
Tóti l. Káptalan-.
Tót-Keresztúr l. Zseliz-.
Tótlak f. Vas m. 386, 389, 394.
Tót-Mihály f. Zemplén m. 300.
Tóttelek f. Sopron m. 410, 416.
Tót-Vásony b. Veszprém m. 241—42, 353.
Tousloth f. 366.
Tölgy f. Zala m. 434.
Tölgyes b. Szabolcs m. 79.
Tömörd b. Vas m. 167.
Török-Becse vr. 268.
Tördemicz f. Zala m. 344.
Törék f. Gömör m. 276.
Tőtelek b. Ugocsa m. 229.
Töttös cs. (Báthmonostori) 107.
Töttös f. Baranya m. 288. l. még Rácz-.
Trau vrs. 368.
Trausdorf f. Sopron m. 20, 50.
Trencséni ispán 361.
Trepk f. Nyitra m. 362.
Treviso vr. Olaszországban 176, 393.
Trötöl cs. 432.
Tristián szn. l. Terestyén.
Tschernembli német lovagok 7.
Tuhutum l. Tétény.
Tullni csata 174.
Tulogd f. Bihar m. 52.
Tuneu l. Tényő.

Túnyog f. Szatmár m. 314, 316.
Tupal b. 69.
Túr f. Hont m. 190, 270.
Túr fly. 318.
Túry cs. 190—93.
Turulypa (Turipa) f. Kis-Hont m. 188, 200.
Turnicsa l. Toronyhely.
Túrócz vr. 204.
Túr-Sámson f. Bihar m. 54, 55.
Turul szn. 8.
Turzun f. Busán m. 238.
Tussa f. Zemplén m. 324.
Tussay cs. 325.
Tuzsér f. Szabolcs m. 336.
Tyúkod f. Pozsony m. 216.

Ub f. Szabolcs m. 434.
Ubres f. l. Jeszenő.
Udvarbirák (királyi és királynéi) 8, 13, 124, 144, 160, 161, 282, 437.
Udvarhely l. Körös-.
Udvari f. Pozsony m. 109.
Ugocsa m. és ispánjai 14, 175, 305, 319, 439.
Ugocsai főesperes 87, 227.
Ugod vr. Veszprém m. 153.
Ugrócz f. Közép-Szolnok m. 34, 66.
Ugrócz vr. Trencsén m. 359.
Ugron szn. 196.
Uich szn. 400.
Ujfalu f. Sopron m. 416.
Ujfalu f. Valkó m. 371.
Ujfalu f. Vas m. 160.
Ujfalu f. Zemplén m. 324.
Ujfalu l. 237.
Ujfalu l. Szilvás-, Uraj-, Vár-Örs-.
Ujfalusy cs. 325.
Ujhely l. Tisza-.
Ujhelyi-ág és cs. 225—29, 362.
Ujlak f. Bács m. 383.
Ujlak f. Bihar m. 228—30.
Ujlak f. Szabolcs m. 27.
Ujlak f. Valkó m. 371.
Ujlak vr. Szerém m. 177.
Ujlak l. Tisza-.
Ujlaky cs. 109—10.
Uj-Nyerges f. Nógrád m. 276.
Ujvár vr. Nyitra m. 173, 432.
Ujvár l. Maros-, Német-.
Uj-Várbo f. Hont m. 189.
Ujváros b. Szatmár m. 446.
Ukecz f. Sopron m. 366.
Ukk f. Veszprém m. 164.
Ulmiz b. Közép-Szolnok m. 315.
Ung m. ispánjai 77, 298.
Uni f. Verőcze m. 383.
Unoka f. Torda m. 277.
Upor f. Zemplén m. 65.
Uraj f. Vas m. 255—59, 262—63, 446.
Uraj-Ujfalu f. Vas m. 264.
Urbudin szn. 374.
Úrréve f. Gömör m. 276.
Úrtelek b. Doboka m. 113.
Urusur l. Őrösúr-.
Usztáncs f. Komárom m. 366.
Úz szn. 246.
Uza szn. 306.
Uztricza f. Varasd m. 2.
Uzsa f. Nógrád m. 338.

Üllő b. 30.
Ürgeteg f. Bihar m. 224.
Ürmény f. Nyitra m. 207.

Vada f. Szatmár m. 294, 297.
Vadnay cs. 296.
Vadakol f. Valkó m. 371.
Vadaszt l. Pelbárthida.
Vadász f. Bihar m. 223.
Vadna f. Borsod m. 365.
Vadosfa f. Sopron m. 404.
Vaiszló f. Baranya m. 398—99.
Vajda f. Abauj m. 188, 192, 194.
Vajda vn. 14.
Vajdafy vn. 177.
Vajday cs. 187.
Vajnatina f. Ung m. 300.

Vajta f. Fehér m. 264.
Vajvoda szn. 28.
Vak vn. 327.
Valkány szn. 400.
Valkó f. és vr. Kraszna m. 11—12.
Valkó m. és ispánjai 43, 153, 282, 377, 398.
Valkóföldé f. Zala m. 133.
Valkonya f. Zala m. 127, 133.
Valkoszló szn. 1.
Valykó f. Hont m. 202—203.
Walla l. Bala.
Walsee cs. 130.
Vancsafalva l. Iváncs.
Vanyarcz l. Babcza-.
Vanyarczy cs. 309.
Varasd m. és ispánjai 129, 131, 405.
Varasd szn. 372.
Varbó f. Nógrád m. 176.
Varjas f. Somogy m. 39.
Varsánd l. Gyula-.
Varsány f. Nógrád m. 276.
Varsány f. Szabolcs m. 69, 70, 301—302, 305, 316.
Varsány l. Bel-, Egyházas-, Kis-, Kül-.
Vas b. l. Alsó-.
Varasd b. Somogy m. 363.
Vas m. és ispánjai 13, 37, 122—23, 128, 145, 155, 160, 162—63, 173, 245, 254, 258, 260—62, 379—80.
Vasmegyei-ág 165.
Vassány l. Gyula-Varsánd.
Wasurburc vrs. 244.
Vasvár vrs. 16. 89.
Vasváry cs. 317.
Vasvári prépost és káptalan 139, 151, 250, 256, 265, 405.
Vaszar f. Tolna m. 181.
Vasztil p. l. Basztély-.
Vata-Csanak l. Csanak.
Vata-Somlyó l. Szilágy-.
Váczi püspök 7, 269.
Vág-Beszterczе vr. 163.
Vágközy vn. 332.
Vág-Vecse f. Nyitra m. 432.
Vállaj f. Szatmár m. 29, 56.
Vályus f. Somogy m. 104.
Vám f. Szatmár m. 440.
Vámos f. Borsod m. 370.
Vámos-Atya f. Bereg m. 72—74, 81, 87—88.
Vámos-Pércs f. Bihar m. 20.
Várad f. Borsod m. 368.
Várad f. Nógrád m. 269, 275.
Várad vrs. 25, 49, 50, 77, 89. l. még Nagy-.
Várad l. Pécs-.
Váradi püspök és káptalan 14, 26, 27, 29, 39, 47, 51, 74, 253, 305, 335, 375, 401, 414—15.
Várad-Ősi l. Ősi-.
Várallya f. Borsod m. 424.
Várallya f. Hont m. 189.
Várallya f. Szeben m. 277.
Várallyai-ág 421.
Váras-Balog f. Mosony m. 101.
Várasi f. Valkó m. 369, 371.
Váras-Soklyó l. Sikló.
Várbok f. Hont m. 189. l. még Alsó-, Új-.
Vár-Csomaköz l. Csomaköz.
Várda l. Kis-Várda.
Várday cs. 32, 49, 59, 60, 73—83, 86, 90—91, 296, 319—20.
Várföldé b. Zala m. 133.
Várhely f. Beszterczе m. 277.
Várkond f. Ung m. 306.
Várkony f. Pozsony m. 41—42, 218—19.
Várkonyi Amadé cs. 40.
Várkonyi és Lehotai Abafy cs. 437.
Város-Dobos f. Szatmár m. 222, 236.
Vár-Örs f. Komárom m. 332.
Vár-Sonkolyos f. Bihar m. 12, 224.
Vásárdy cs. 207.
Vásárfalu f. Nyitra m. 201.

Vásárosfalu f. Sopron m. 406.
Vecelin ispán 244.
Vecsló szn. 274.
Vecze f. Hont m. 189.
Veczel vrs. Hunyad m. 180.
Veczeltő f. Hunyad m. 180.
Vegul szn. 114.
Vekhard szn. 160.
Velek bán 364.
Velem f. Vas m. 150.
Velenczei hadjárat 176, 393.
Velezd f. Borsod m. 188, 191—92, 203.
Velezdy cs. 192, 202.
Velika f. Varasd m. 134.
Velikase b. Varasd m. 134.
Velk szn. 188.
Vencsellő f. Szabolcs m. 19.
Venczelin szn. 19.
Vendégi f. Nyitra m. 211.
Venis szn. 377.
Vente f. Zala m. 418.
Verbőcz f. Ugocsa m. 225, 227, 229.
Verbulchu l. Lád.
Vercsap b. Zala m. 134.
Vereknye f. Verőcze m. 383.
Werenhart szn. 160.
Veresmart f. Szabolcs m. 79.
Veres-Vinga f. Arad m. 180.
Verőcze vrs. Verőcze m. 377.
Versentelek b. Közép-Szolnok m. 341—42, 380.
Veszprém vrs. 18, 149—50, 344, 353, 355, 396, 446.
Veszprém m. és ispánjai 123, 359, 396, 405, 431.
Veszprémi püspök és káptalan 7, 122, 130, 134, 149, 151—52, 191, 243, 279, 291, 344—45, 355, 396, 428, 431, 446.
Vetés f. Szatmár m. 294—95.
Vetésy cs. 293.
Vezekény b. Bars m. 195, 198.
Vezend f. Szatmár m. 295.
Vécs szn. 354.
Véd f. Bihar m. 228—29.
Védi cs. 226—27.
Vég-Bala b. Baranya m. 284—88.
Véged f. Zala m. 254, 261, 264.
Vék f. Baranya m. 363.
Vék b. Komárom m. 332.
Vékey cs. 80.
Vér-Bulcs n. t. 343.
Vér vn. 43.
Wich szn. 400.
Vicsápföld b. Trencsén m. 210.
Vicza f. Sopron m. 402, 416.
Viczay cs. 400—401 közt, 403.
Vicsló szn. 207.
Vid b. Szabolcs m. 53, 54.
Vidfia-Andrásfalva Valkó m. 370.
Wigman l. Igmánd.
Vildon vrs. Stájerországban 144.
Világosvár vr. Zaránd m. 161.
Vinár f. Veszprém m. 260, 264.
Vincziszló szn. 304.
Vindornya-Szőllős f. Zala m. 352, 428, 433.
Vinga l. Kerek-, Veres-.
Vinna f. Ung m. 298, 301.
Vinnye f. 435.
Viola szn. 247.
Virunt szn. 130.
Visegrád 268.
Visinecz l. Vizmecz.
Visk f. Zemplén m. 300.
Visk vr. Máramaros m. 228.
Visnyó f. Borsod m. 368.
Visnyó f. Nyitra m. 211.
Visnyó l. Föl-.
Viszák f. Vas m. 5, 365, 366.
Vitán vr. Komárom m. 33, 43.
Vitka f. Szatmár m. 303—304.
Vitkai-ágak 303.
Vitor ág l. Litor ág.
Vizmecz b. Zala m. (Muraköz) 1, 122, 134, 279, 428.
Vlkoy f. 132.
Vodicsay cs. 2—3, 63, 68, 150, 382.

Vodoszt f. l. Pelbárthida.
Vokonya l. Valkonya.
Volfer szn. 144.
Vouk szn. 400.
Völcsej f. Sopron m. 417.
Völk f. Pozsony m. 216, 219.
Vönöcsky cs. 443.
Vörcsög l. Vercsap.
Vörös vn. 363, 392.
Vöröstó f. Veszprém m. 353.
Vörs f. Somogy m. 128.
Vracsa vr. Bolgárországban 428.
Vratina b. Verőcze m. 380, 383.
Wrbouch szn. 343.
Vrh b. 66.
Vrs l. Őrösur.
Vucsin l. Atyina.
Wurburc-i kerület 116.

Zabrágy (Zágráb) b. Szabolcs m. 60, 81, 90, 223.
Zagorja m. 156—57.
Zagorja vr. 279.
Zoyzlou l. Szaniszló.
Zala m. és ispánjai 10, 62, 117, 119, 123—24, 130, 148, 154—55, 279, 282, 291, 344, 352, 367, 391, 409, 429—30.
Zalaba f. Hont m. 202.
Zalacska f. Ung m. 298, 300.
Zala-Egerszeg f. Zala m. 291.
Zalak b. és vr. 167.
Zala-Lövő f. Zala m. 434.
Zaland szn. 290, 344.
Zalavári apátság 154.
Zaláta b. Baranya m. 397.
Zanai ispán 148.
Zaránd f. Bihar m. 11.
Zarándi főispán 161.
Zavalya b. Valkó m. 383.
Zavalyaszeg f. Valkó m. 371.
Zavatka l. Felső-Revistye.
Zágráb m. 27.
Zágráb vrs. 31, 67—68, 359.
Zágrábi püspök és káptalan 1—3, 23, 61, 68, 115, 151, 174, 285, 368, 380—81, 395, 409, 432.
Zámbó cs. (Mezőlaki) 178, 425.
Zámmonostora b. és monostor Szabolcs m. 312—14.
Zámmonostori-ág 312.
Zára vrs. 130.
Zbugya f. Zemplén m. 301. l. még Izbugya.
Zebeczke f. Zala m. 134.
Zebirne f. Sopron m. 410.
Zelemér f. Szabolcs m. 32.
Zeleméry cs. 24, 27, 32.
Zelna vr. Zágráb m. 432.
Zemenie l. Zebirne.
Zemenye f. Sopron m. 417.
Zemplén m. és ispánjai 60, 174—75, 298—99, 310, 439.
Zengi ispánság 367.
Zent szn. 112.
Zerk f. Mosony m. 102.
Zics f. Somogy m. 241—42, 353.
Zillingsdorf l. Ikka.
Zlat b. Zágráb m. 66—67.
Zlatnik b. Nyitra m. 211.
Zlogonya b. Varasd m. 134.
Zobol l. Czoboly.
Zobori apátság 21, 209.
Zoch szn. 248.
Zolyom f. Szerém m. 440.
Zólyomy cs. 55.
Zólyomi főispán 216.
Zomola f. Nyitra m. 359.
Zomold l. Szomód.
Zopay b. Szatmár m. 296, 304.
Zovány f. Kraszna m. 11.
Zovárd n. 436.
Zovárdy cs. 226—27.
Zölcze f. Közép-Szolnok m. 316.
Zölczei uradalom Valkó m. 434.
Ztro l. Osztró.
Zulyum l. Zolyom.
Zumperg f. Pozsony m. 147. l. még Somberg.

Zunk f. Muraköz 127.
Zsadány f. Bihar m. 11.
Zsadány f. Heves m. 277.
Zsadány n. 116.
Zsarolyán f. Szatmár m. 28, 89.
Zseliz f. Bars m. 198.
Zseliz-Keresztúr f. Somogy m. 104, 398.
Zseliz-szentjakabi monostor (Somogy m.) 96, 103—109.
Zsédeny b. Vas m. 161.
Zsibót f. Somogy m. 100, 156.
Zsibritó f. Hont m. 186, 188.
Zsigárd f. Nyitra m. 357.
Zsigárd szn. 346.
Zsiros b. Borsod m. 422.
Zsombor f. Doboka m. 113.
Zsombor f. Kolos m. 113.
Zsombor l. Magyar- Nagy-.
Zsombor n. t. 111—13.
Zsombor szn. 110—11.
Zsombortelek f. Doboka m. 114.
Zsún-Almás f. Nógrád m. 273, 276.

---

# IGAZÍTANDÓK.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 69 | lap felülről | 6 | sor | Emetelke helyett Emechteleke. |
| 69 | » » | 10 | » | »tájékán a Szentgyörgy« helyett »tájékán Szentgyörgy«. |
| 86 | » » | 10—11 | » | »E Guerchykendhel név alatt alkalmasint a beregmegyei Gércze lappang« kihagyandó. A szóban forgó hely a szatmármegyei Jánkkal volt szomszédos. Csánki i. m. I. 475. |
| 124 | » » | 15 | » | »ismét« elhagyandó. |
| 127 | » » | 17 | » | Szatmárfalva helyett Szamárfalva. |
| 179 | » » | 20 | » | Maksay helyett Makray. |
| 202 | » alulról | 7 | » | »a barsmegyei Ó-Bény és Gény« helyett »az esztergommegyei Ó-Bény és barsmegyei Gény.« |
| 266 | » » | 13—14 | » | közé teendő: I. Falkos ága. |
| 287 | » felülről | 7 | » | Berendi helyett Beendi. |

116—17 közt levő táblán Atyasz helyett Atyusz.
266—67 ll. közt levő táblán Vingárdi helyett Vingárti.

